13769

BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
13
3 A
10

13-7.6.9

VIIIa 265 f 3a

TRACTATVS DE IN LITEM IVRANDO,

SIVE AVREA, ET SOLENNIS REPETITIO L. SI QVANDO. C. vnde vi.

DN. IOAN. BAPTISTA PLOTO Iureconſulto, & Decurione Nouariæ authore.

NOVE' IN PARAGRAPHOS diſtinctus, & Summarijs illuſtratus cum Indice locupletiſſimo.

ROMA

VENETIIS. Apud Andream Rauenoldum, & Bartholæmeum Rubinum. *M D LXV.*

IO. BAPTISTAE PLOTTI

IVRECONSVLTI, ET DECVRIONIS

Nouarienſis tractatus de in litem iurando,

SIVE AVREA ET SOLENNIS REPETITIO L. SI QVANDO. C. VNDE VI.

PROOEMIVM.

SI QVANDO. Facturus interpretationem huius ſanctæ, vtilis, inuiolabilis & practicabilis legis, neceſſarium prius exiſtimaui, diuinũ & ſanctiſsimum nomẽ Domini noſtri Ieſu Chriſti totius orbis redẽptoris, & eius glorioſiſsimæ virginis matris Mariæ inuocare: prout ex nunc genibus flexis inuoco, vt cœptis meis aſpirent, & ad optatam metam fœliciter me ducant, eorũ diuinam maieſtatem orando: vt ſcribitur in libro Paralipomenõ, Da mihi ſapientiam & intelligentiam, vt ingrediar, & egrediar coram populo tuo: eſt enim Deus ſcientiarũ dominus; vt habetur in primo Regum c.xi. Nec ſine cauſa id egi: Nam ſi, vt diuinus atteſtatur Plato in eius primo libro Thimei, In minimis quoq; rebus diuinum debemus auxilium implorare. & ſapiens ille Plotinus philoſophus, totus vt aiunt Platonicus, vbiq; iſtud vero verius eſſe in eius operibus prędicauit Quantomagis ego Io. Baptiſta Plotus minimus inter Pontificij & Cæſarei iuris Doctor, id facere debeo, ſemper quidem, ſed præſertim anno præſenti quo labitur annus Chriſtianæ ſalutis quinquageſimus ſecũdus ſupra mille & quingentos annos, quo tempore ciuitas Nouariæ patria mea antiquiſsima ruinis templorum, & ſuburbiorum expoſita eſt, gratia vrbis muniendæ ob tumultus bellorũ, & ea de cauſa non mediocriter doleo, eum in modum, ꝙ nedum res magni ponderis, verumetiam res minimas ad

ſcribendum non ſum idoneus, niſi mihi diuina clementia auxilietur. Confiſus itaq; de omnipotẽtis gratia deuenio ad interpretationẽ huius legis, quam dedico nõ Iulio III. Pontifici Maximè: non Carolo V. Rom. Imperatori Cęſari ſemper Auguſto: non Ferdinando Romanorum & Panno niæ Regi: non Philippo Caroli filio Hiſpaniarum Regi catholico: non Henrico II. Frãcorum Regi Chriſtianiſsimo: non Illuſtriſsim. Carolo Sabaudiæ Duci: non magno Ferdinãdo Gonzage Melfićti Principi in vniuerſa Italia Vicei mperatori digniſsimo, qui belli pater, & pacis author iure merito dici põt: non Coſmo Medici republic. Florentinę Duci: non Ecc. Philiberto Emanueli Pedemõtium Principi colendiſsimo: non Herculi Eſtenſi Ferrariæ Duci, Mutinæ & Regij Domino: non Illuſtriſsi. & Reuerendiſsi. Herculi Gõzagę ſacr. Romanę Eccleſ. magno Cardinali, nec alicui alij Principi: ſed tibi, ſacratiſsima Virgo Maria cœlorum regina, & mater Dei, quæ ipſis omnibus mortalibus excellentior & præſtantior es, hocce meum opuſculum offero, vt ſub tui ſanctiſsimi nominis tutela viuat in ęternum.

SVMMARIVM.

1 *Continuatio de lege ad legem non eſt neceſſaria. & nu. 12.*
2 *Continuatio quid ſit: & qui ſint eius effectus.*
3 *Continuatio de rubrica ad rubricam an cadat.*
4 *Statutum, quòd poſſeſsio defuncti continuetur in hæredem, non habet locum quando poſſeſsio defuncti, medio tempore fuiſſet occupata. & nu. 11. fallit vt in nu. 13.*
5 *Reſtitutio in integrum per viam gratiæ à principe conceſſa condemnato, non trahitur ad bona medio tempore alienata. Secùs ſi facta fuerit per viam iuſtitiæ condemnato pro aſſerto delicto, non prætextu alterius iuris.*
6 *Donatio, venditio, vel pax abſenti, et in manibus notarij pro abſente ſtipulantis facta non valet, ſi antequã abſens ratificet, donator eadem alij poſteà donet, etiam quòd in prima adeſſet conſtitutũ.*
7 *Pax pro abſente facta, non dicitur rupta, ſi antequàm ratificet, abſens lædatur,*
8 *Ratificatio non retrotrahitur in præiudicium tertij.*
9 *Ratificatio donationis fieri non poteſt per hæredes donatarij.*

10 *Ratificatio debet fieri tempore habili, & eo tempore, quo actus de nouo geri poſſet.*

14 *Dictio, omnis, eſt vniuerſalis, cuius natura eſt non recipere aliquam fallentiam.*

14 *Mobilium legato, quando veniant pecuniæ, & omnia alia mobilia etiam venalia.*

16 *Animalia an & quando veniant in legato mobilium.*

17 *Immunitas ab oneribus alicui conceſſa etiam verbis generalibus, & amplis non extenditur ad onera, quæ imponuntur ratione belli vel alterius publicæ neceſſitatis in excogitatæ. Fallit vt ibi.*

18 *Decretum circa onera dicitur tranſire in contractum, nec poteſt reuocari ſine eius ſpecialiſſima derogatione.*

19 *Onerum realium excuſatio à priuilegiatis, & exemptis facta, in publica neceſſitate non admittitur.*

20 *Immunitas à principe vel communitate cõceſſa non valeret, vbi includeret caſum publicæ vtilitati contrarium. vel ſaltem reuocari poſſet, aut contra eam in integrum reſtitutio concedi.*

21 *Ciuis tenetur contribuere ad onera cum communitate ſuæ ciuitatis, etiam pro bonis, quæ poſſidet in oppido à ciuitate ſeparato. fallit in bonis emptis ab oppidanis cum oppido ab antiquo æſtimatis.*

22 *Taxæ equorum dicuntur onera patrimonialia, & realia rebus impoſita, quæ loco hoſpitationis militum ſuccedunt.*

23 *Militum hoſpitatio dicitur onus reale.*

24 *Milites hoſpitari obligati, tenentur eis dare ad habitandum tertiã partem domus, & nihil aliud habere milites debent.*

25 *Milites potiùs debent caſtra deſerere deficientibus ſtipendijs, quàm ex alieno, & rapto viuere.*

26 *Taxæ ſalis dicuntur onera perſonalia.*

27 *Ruſticorum libri non probant contra ciuem bona eſſe in æſtimo rurali obnoxia, maximè vbi non ſunt rogati per notarium, vel per perſonas de publico deputatas.*

28 *Liber æſtimi ruralis non probat niſi inter ipſos homines rurales.*

29 *Vtenſilia quando veniant in obligatione bonorum.*

30 *Sententia principis, vel ſenatus in vna cauſa facit ius quò ad omnes.*

EPITOME.

DIFFICVLTAS probationis, & odium delinquentis, facit, vt admittatur probatio per iuramentum actoris,

ſecundum Bartolum hic. Vel dic.Si de violentia commiſſa reus conuincatur,& damnum illatum tempore inuaſionis probari non poſsit,tunc iudicis taxatione præcedente ſtatur iuramento damnum paſsi,de damnis & intereſſe: vt per Iaſ.hic Vel dicas tertio. Violentia probata,de rebus ablatis ſtatur iuramento actoris taxatione iudicis præcedente. Ego autem trado aliud ſummarium. Si probetur dolus malus alicuius in faciendo,ſi non conſtat de quãtitate rerum,& intereſſe,ſtatur quò ad ipſam quantitatem iuramẽto paſsi damnum,vel furtum, vel turbationem expulſiuã, ſeu violentiam inquietatiuam,ſeu quodlibet genus turbationis,ſpolij,vel violentiæ,vel clandeſtinitatis,præuia ſemper iudicis taxatione, ſecundum perſonarum & negotij qualitatem, & iſtud eſt ſummarium nouiter datum per me Ioan.Baptiſt.Plotum ex mente doctorum.

§. I.

CONTINVATVR lex iſta cum præcedentibus ſecundùm Barto.Ful.& Iaſ.hic hoc modo.Viſum fuit in legibus præcedentibus de modo procedendi,& de pęnis, quibus afficiantur inuaſores violenti.Nunc vero Imperator Zeno Iſauricus XLIX.Cæſar,qui teſte Ioanne Carione in ſuo Chronicorum libr.iij. Regnauit anno Chriſti 492. Intendit Imperator ipſe declarare qualiter probetur violentia,& qualiter probetur de damnis & intereſſe:& iſta eſt
1 continuatio Doctorum,de quibus ſupra.Ego autem † dico,ꝙ communis opinio,eſt, ꝙ de lege ad legem non eſt neceſſaria continuatio : vt per Iaſ.hic qui tamen huius dicti nullam refert rationem.vnde dico rationẽ eſſe, quid iſtud verbum,continuare.idem eſt,quòd continere, ideſt,ſimul ſe tenere:vt habetur apud Titum Liuium Romani eloquij patrem, & apud Tulium in ſecundo officiorum. Et idem
2 eſt † continuatio,quod perſeuerantia:vt per Dom.Giero. Cag.patritium Vercellenſem in rub.ff.de reg.iur.nu.v.ver. pro cuius rei intelligentia. & continuus dicitur vbi extraneus actus non interuenit.l.continuus. vbi Ioan.de Imol. & alij. ff.de verbo.oblig.& verbum continuum idemnita-

tem rei ſignificat. vnde dicitur aliqua res continuare cum alia, vbi eorum extrema ſunt idem. vt per Ariſtotelem in quinto Phyſicorum, per glo. & Io. And. in c. j. de conſecrat. eccle. in vj. per Cag. d. rub. ff. de reg. iur. nu. 7. Et continuatio facit de duobus vnum, ſicuti coniunctio duorum corporum facit de duobus vnum: & continuatio ſiue coniunctio duarum Eccleſiarum facit de duabus vnam. c. poteſt. 16. q. j. & c. j. ne ſede vacan. & c. ad apoſtolicam. de conuer. coniugator. Alb. de Roſ. in ſuo dictionario verbo, cōtinuatio. Et continuare idem eſt, quod ſimul ſe tenere. Iaſ. & D. Aym. Crau. in rub. ff. de leg. j. in prin. per tex. in l. tria prædia. in prin. ff. de ſeruit. ruſt. præd. vbi prædia appellantur continua, ideſt ſimul ſe tenentia nullo ſpatio interueniente. & l. in tradendis. §. interpoſitis. ff. commu. prȩd. Et actus dicitur cōtinuus, ex quo partes non receſſerunt ad alios actus: vt per D. And. Alc. prȩceptorem meum in l. j. §. qui prȩſens, vbi etiā Pau. de Caſ. ff. de verb. oblig. Vnde cū lex vna loquatur de vno puncto, alia lex de diuerſo puncto, & vna ſit ſeparata ab alia, non cadit propriè de vna lege ad aliā continuatio, propriè loquēdo, cùm illa dicātur continua,
3 quorū extrema ſunt idē. Imo nec de rubrica † ad rubricā cadit continuatio propriè loquendo, ex quo ſimul ſe nō tenēt, & nō ſunt idē nullo ſpatio intermiſſo. d. l. tria prædia. & qñ dicimus talis rubrica cōtinuatur cū tali, illud verbū continuare, ſtat impropriè, pro cōnectere, cōiungere & ſubordinare: vt p D. Cag. d. rubr. ff. de reg. iur. nu. 7. & 8. cū ſeq.
4 ¶ Et ſignificatio † propria iſtius verbi cōtinuare, eſt ſummè notanda ad materiam ſtatutorū, quibus cauetur quòd poſſeſsio defuncti cōtinuetur in hȩredē. Nā cùm continuare ſit idem, quòd ſimul ſe continere, & perſeuerare, et continua dicantur, quorum extrema ſunt idem, adeò ꝙ mediū impertinens impedit extrema coniungi, ſiue continuari: vt fuit ſuperius deductū, & eſt tex. in l. Pomponius. §. quȩſitum. ff. de acq. poſſeſsio. ſequitur ex prȩmiſsis prima limitatio ad ipſum ſtatutū, quod poſſeſsio defuncti continuetur in hȩredē, vt non procedat vbi poſſeſsio defuncti medio tēpore, ideſt, ante aditā hȩreditatem defuncti, vel poſt aditā hæreditatem defuncti, antequàm tamen hȩres poſſeſsionē

ipſam verè & realiter apprehendat aliquis tertius occupaſſet, vel apprehendiſſet poſſeſsionem defuncti, quia tūc nō fiet talis continuatio, et hæres non poterit potere vigore dicti ſtatuti, q̄ poſſeſsio in eū continuetur, ſeu cenſeatur continuata, et non habet locum ſtatutū ipſum eo in caſu. ita dixit Raph de Raimondis Commen. in l. Pomponius, §. quæſitum. vbi etiā Iaſ. per illū text. ff. de acqui. poſ. Alex. conſi. 83. Viſa. col. j. verſic. quia reſpondeo. et col. 2. verſic. Nec dicatur. vol. 2. et cōſ. 153. Circa litem col. j. in fi. et 2. in prin. verſ. vnde. dicit Raph. vol. vj. Iaſ. l. ſi ſorori. col. j. in fi. verſ. limita. tamen. C. de iure delibe. et conſi. 147. Circa primam. col. 8. ver. Dico ergo, quòd decretum. uol. 2. And. Sic. Barbat. conſ. 58. Sapienter. col. 13. uer. Modò aggrediendo. uol. ſecundo. D. Anto. Rub. Alex. preceptor meus in ciuitate Pat auij. conſ. 151. Dom. Ioan colu. pe. uerſ. ſecundò id, quod dicitur. et eſt com. opin. ita dixit Curt. Iun. conſ. 110. Pro habenda. col. 8. nu. 17. verſ. retento igitur. & conſ. 108. Circa controuerſiam. col. v. nu. 20. verſ. non obſtat etiam. & conſ. 127. Noua. col. fi. nu. 17. verſic. ſtantibus præmiſsis. Compoſt. & Abb. c. 2. de conſuetud. & ita etiam multum copiosè voluit d. Ioan. Baptiſt. Caſtel. in ſuis alleg. quæ incip. Magnific. col. ix. ver. Nunc verò aggrediendo modum. & col. 21. verſ. Imò dico, quòd vigore dicti iuris municipalis. Et quæ allegationes ſunt impreſſę inter ſingularia diuerſorum Doctorū poſt ſing. Cremenſ. per d. Claud. de Seiſel. de Aquis. d. §. quęſitum. vbi & Alex. dicit, quòd eſt notabile verbum, & mouetur per glo. in l. cùm miles. in prin. in glo. magna. ff. ex quib. cau. ma. Et quia nō poteſt dari continuatio extremorum, vbi mediū eſt impertinens. per. d. §. quęſi-
5 tum. ſic & reſtitutio † per viam gratię in integrū per principem conceſſa condemnato ad bona, non trahitur ad bona medio tempore alienata tertio, nec tollit ius alteri quęſitum, nec fructus perceptos per tertium, nec per fiſcum, & non trahitur ad bona in aliū tranſlata: ſed ſolùm trahitur ad bona, quæ ſunt apud fiſcū, & medio tempore nō fuerūt tranſlata a fiſco in tertium. Bart. Alex. & Iaſ. & alij in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. vbi Iaſ. col. 12. nu. 62. 63. & 64. ff. de lib. & poſthu. vbi tex. & glo. per Abb. c. 1. in j. not. de paroc.

& per

& per Iaſ.d.§.& quid ſi tantum.col.13.nu.70.71. & 72.vbi dicit ita communiter teneri, quòd reſtitutio in integrum conceſſa per viam gratiæ per principem bannito, vel alteri cōdemnato, quod non trahitur ad bona medio tempore à fiſco, vel principe in aliū tranſlata. Sed iſtud fallit vbi reſtitutio eſt facta per viam iuſtitię, & nō gratię, tūc enim talis reſtitutio trahitur ad bona non ſolùm quæ ſint apud fiſcum verùmetiā ad bona, quæ medio tempore alteri prætextu delicti & confiſcationis fuerūt acquiſita, & in alterū tranſlata ex illo actu, aduerſus quē concederetur reſtitutio. Iaſ.d.§.& quid ſi tantùm.col.14.nu.73.ver.primò limita. vbi etiam Raph.Cōmen. & Nellus de Sanct. Gemin.in tract Bannitorum.in j parte tertij temporis.in 11.q.in fin. Sed ad geſta vel bona alienata alio reſpectu, quàm delicti & confiſcationis: puta, vigore ſententiæ latæ prætextu mutui, depoſiti, dotis, vel alterius crediti, vel iuris, quòd eſſet cōtra condemnatum, vel bannitum, vel eius bona ante bānum, & condemnationem, & quæ ſententia eſſet lata contra fiſcum, qui tenebat bona, ſeu ad alia geſta vel alienata alio vigore, ꝙ delicti, tunc ēt liberatus & reſtitutus per viā iuſtitiæ non recuperat ipſa bona: & talis liberatio vel reſtitutio per viā iuſtitię non trahitur cōtra ipſa geſta & alienata. Bal.in titul.de pace cōſtan.in gloſ.verbo, ſententiæ quoque. Et iſta ſunt notāda pro intellectu nouæ cōſtitutionis dominij Mediolani ſub rub.de accuſatio.§.à ſentētia.in fi. vbi tractatur de literis concedēdis bānitis ad nouas defenſiones, vt ſcias per prædicta, quid poſſit recuperare admiſſus ad nouas defēſiones, & liberatus via iuſtitię quò ad bo-
6 na medio tēpore in aliū tranſlata. Sic & donatio, † vel venditio, vel pax facta abſenti ēt in manibus notarij pro abſente ſtipulātis non valet, ſi medio tēpore, ideſt, antequàm abſens ratificet, ille qui primo loco donauit, vel vendidit, vel pacē fecit in manibus notarij pro abſente, ſecūdo loco eadē bona donaret, vel venderet alteri præſenti, nam præfertur talis ſecunda donatio vel venditio etiam, quòd in
7 prima fuiſſet conſtitutum: & ſi ante † ratificationē pacis, ille abſens lædatur, non dicitur rupta pax nec tenetur ad pœnā, de qua in pace ille qui fecit pacem etiā ſi feciſſet pa-

cem Ti-

cem Titio præſenti pro ſe & complicibus ſuis abſentibus, cum pacto de non offendendo ſub pœna, nam ſi fiat offenſio illis complicibus, antequàm illi abſentes ratificent, non
8 eſt locus pœnę: & ſi me abſente, † aliquis meus amicus vel negotiorum geſtor apprehendit poſſeſsionē nomine meo: vel quis conſtituit ſe tenere & poſsidere aliqua bona nomine mei abſentis, ſi antequàm ego ratificem talem poſſeſſionem, vel conſtitutum aliquis tertius expulit illum conſtituentem, vel amicum, aut negotiorum meorum geſtorem ab ipſa poſſeſsione nulla mihi cōpetit actio ſpolij vel alterius iuris ad illam poſſeſsionem vigore illius conſtituti vel apprehenſionis poſſeſsionis antea factę nomine mei abſentis: quia ratificatio non trahitur retro in præiudicium tertij, & quia medium eſt impertinens, ergo extrema non poſſunt coniungi nec continuari. Dec. conſi. 226. Magiſter Ioannes. col. pen. & fi. & conſ. 464. Placet. nu. 3. & in l. ſemper qui non prohibet. nu. 15. verſ. Tertia regula. vbi etiam Cag. nu. 23: & per Dec. in l. contractus. ver. Quintò limitatur concluſio. & nu. 15. 16. 17. & 18. ff. de regu. iur. per Lud. Gozad. conſ. 14. nu. j. cum ſequen. & conſ. 62. nu. v. D. Hier. Grat. conſ. 36. Viſo. nu. 33. vol. j. per Dec. conſ. 598. Viſis his. col. fi. & conſ. 460. Viſo puncto. col. pen. & fi. D. Steph. Bertrād. conſ. 173. Quia difficultas. col. v. nu. 12. ver. Hinc etiā. vol. j. Alex. l. quod meo. col. ij. ff. de acqui. poſ. Cur. Iun. cōſ. 55. Pro habenda. col. 3. nu. ix. D. Alc. in ca. cùm contingat. nu. 330. & 331. extrà de iureiur. D. Ludo. Gomes in reg. de non tol. iure quæſito. q. j. verſi. primò non haberet locum. Rip. rub. de iud. nu. 71. Ro. Cur. tract. de iure patr. verſ. ius.
9 q. 4. Soci. l. j. §. ſi iuſſerim. ff. de acqui. poſ. & ratificatio † nō poteſt fieri per hæredes donatarij: vt per Alciat. d. ca. cùm contingat. vbi vult præmiſſa omnia procedere, etiā ſi eſſet primus contractus iuratus. ſequitur Pariſ. conſ. 77. Subſcripſi. uol. j. Bar. l. qui Romę. §. Flauius. nu. j. ff. de verborū obli. & not. in l. ſi is. qui pro emptore. vbi Bar. Iaſo. & Doc. ff. de
10 vſucapi. Et ſic † per prędicta eſt dicendum, proculdubiò, ꝙ ſtatutum volens poſſeſsionem defuncti continuari in hęredem, ꝙ non procedat vbi medio tempore poſſeſsio fuiſſet per tertium apprehenſa: quia non poteſt fieri continuatio pro-

tio pro-

tio propter illū tertiū, ex quo extrema non ſunt idē & medīū impertines impedit extrema coniūgi.d.§.quæſitū.vbi
11 tex.& doc.Et ratificatio† debet fieri tēpore habili,& eodē tempore quo actus de nouo geri poſſet.l. pe.ff. rē rat. hab. Bar.Bal.& alij l.ſi is qui pro emptore.ff.de vſuc.Et ſic ex prędictis facias duas cōcluſiones.Prima erit cōcluſio,ꝙ de le-
12 ge † ad legē nō neceſſaria cōtinuatio : vt per Iaſ.hic Secūda erit concluſio,ꝙ ſtatutū volens poſſeſsionē defuncti cōtinuari in hęredē,quod non procedit, vbi poſſeſsio medio tēpore per tertiū fuiſſet apprehēſa: vt per Iaſ.& Clau.poſt Raph.d.§.quęſitū.& per Doctores in locis de quibus ſupra per me allegatis.Sed aduerte,ꝙ iſtud intelligitur in dubio, & vbi ſtatutū aliter nō loquitur cōtra tertiū: nā tūc poſſeſſio vigore dicti ſtatuti nō cēſetur cōtinuata, & ſtatutū lo-
13 cū nō habet,vbi per † tertiū fuiſſet poſſeſsio apprehēſa,& ita intelligi debēt Doctores ſuperius allegati: ſecus aūt vbi ſtatutū,vel decretū vlterius procedit, volēs poſſeſsionē defuncti continuari in hęredē,ēt ꝙ poſſeſsio defuncti medio tēpore fuiſſet apprehenſa per tertiū,prout facit noua cōſtitutio edita à ſacratiſsimo Carol.V.Rom.Impe.in Dom.Mediolani die 28.Auguſti.anni 1541.Sub rub. de continuāda poſſeſsione defuncti.nā tunc talis conſtitutio. ſiue tale decretū locum habet ēt,ꝙ poſſeſsio medio tēpore fuiſſet apprehēſa per tertiū:& talis continuatio, ſiue tale decretum contra ipſum tertium poteſt intentari, ex quo decretū ipſum Mediolani vlterius procedit declarando,ꝙ locum habeat decretum ēt , quod medio tempore per tertiū poſſeſſio fuiſſet apprehenſa,& tūc verbū ipſum continuare, ſtat impropriè & largiſsimè in ipſo decret.& ita in terminis cōſoluit d.Petr.Pau.Par.cōſ.41.inci. Optimum ius.col.2.nu. 8.in fi.& nu.ix.& per totū ipſum conſ.vol primo Dec.conſ 84.Excellentiſsimi Doctores.col.2.verſic. Et vlterius circa hoc eſt conſiderandū.Iaſ.conſ.85. Quando habemus.col. 2.verſ. vnum refragari videtur.vol.3.& conſ.146.Pręſuppoſito.col.j.verſi.Nec dicatur.vol.4.vbi dicit,quòd ita iudicauit ſenatus.Dec. conſilio.467.Benè & conſultè in cauſa.col.pen.verſicu.Non obſtat,quòd continuatio.ſequitur Mag.D.Nico.Bellonus , qui mihi fuit præceptor in iure in

ciuitate

ciuitate Papiæ, & qui nunc eſt ſenator optimus Mediolani, & Lothoringiæ gubernator, in conſil. 35. Conſultus. colum.iij.in fina.verſicul.& ſi opponatur. & colum.v.in princip.& idem voluit Signorol.de Homodeis.conſil.262. In themate.colum.ij.verſicu.præterea.& ſentit Curti.Iun. conſi.127.Noua.colum.fina.Raphael. Fulgoſi.conſil.230. In quæſtione.colum .fin. verſicu.præterea cùm per ſtatutum. & iſtud idem voluit Magnific. & excellen. doctor Dominus Catellianus Cotta patritius Mediolani in ſuis Memor.. verbo, decreto Mediolanenſi, circa medium. verſicul.ſed intelligi debet. vbi inquit decretum ipſum Mediolani procedere etiam contra tertium, qui medio tempore poſſeſsionem apprehendiſſet ' niſi ille tertius legitimè & licitè poſſeſsionem apprehendiſiet: & allegat Iaſ. d.conſi.146.column.ij.uolum.iij.& Deci.dict.conſ.467.Benè & conſultè. in ij. colum. & ſentit Alexand. conſil.83. Viſa facti narratione.colum. ij.verſic. nec dicatur pro parte.volumin.ij. Et mouentur doctor. iſti primò quia conſtitutio ipſa Mediolani inquit, quòd poſſeſsio defuncto poſſeſſore non vacet, ſed ſit & intelligatur immediatè continuata in hæredem: vnde ſi non vacat, ſed ſit & intellligitur immediatè continuata in hęredem, eſt clarum quod ille tertius non potuit iſtam poſſeſſionem non vacantem ſed continuatam apud hæredem apprehendere, ſed illius tertij poſſeſsio dicitur vitioſa nulla, & inconſiderabilis. Deci. dict. conſil. 467. Benè. & conſultè. colum. penult.verſic.Non obſtat quòd continuatio.vſque ad.fin. Pariſ.d.conſi.41.Optimum ius.colum. ij.nume.9.verſicul. ceſſant enim. & verſicul.cuius decreti. Alexand. conſi.85. aliàs conſi.83. Viſa. colum.ij.in fin. num.4. cum ſequent. verſicul. nec dicatur pro parte. volum. ij.Iaſo.dict.conſil. 85. Secundò.quia decretum ipſum inquit, quòd ipſa continuatio ſit & cenſeatur facta quò ad omnem effectum iuris etiam recuperandæ. vnde ſi cenſetur facta continuatio in hæredem quò ad omnem effectum etiam recuperandæ, ſequitur quòd debet operari illum effectum ipſa continuatio, quòd ſi alius medio tempore poſſeſsionem occupaſſet, quòd contra ipſum competeret etiam remediũ

recuperan-

recuperandæ ſiue ſpolij: prout competeret ſi verè & reali ter hæres poſſeſsionem apprehendiſſet, cùm decretum ipſum iſtud dicat. l.j.vbi Docto.per illum text.ff.de leg.j.ergo ipſa conſtitutio Mediolani locum habet etiam quòd talis poſſeſsio medio tempore per tertium fuiſſet apprehenſa.& ita arguit Pariſius dict.conſil.41.colum.iij.num. 10.verſicu.prout etiam ceſſant.& numer.11.verſicul.prout & tertio. Et eſt in hoc ponderanda illa dictio quòd continuatio ſit & intelligatur facta in hæredem quò ad omnem effectum: nam niſi diceremus decretum ipſum locũ habere etiam quòd medio tempore poſſeſsio per tertium fuiſſet apprehenſa,non eſſet verum dicere vt inquit decretum,quòd continuatio locum habeat quò ad omnem effectum: ergo cenſetur & eſt facta continuatio, etiam quòd tertius medio tempore poſſeſsionem apprehẽdat: quia qui omne dicit,nihil excludit.l.à procuratore.C.mand.vbi gl. & Docto.per Bal. & Bar.in l.Iulianus.ff.de leg.iij.per Dec.

14 conſil.472.Teſtator legauit. numer.j.† Et illa dictio,omnem, eſt dictio vniuerſalis cuius natura eſt non recipere aliquam fallentiam.Corn.conſi.49.In præſenti. numer.2. & 3.volu.iij.c.ſolitæ. de maio.& obe.& c.ſi Romanorum.

15 27.diſtinct.Et licèt † in legato mobilium non veniant pecuniæ: ut per Corn.d.conſ.49.tamen vbi legantur omnia mobilia veniunt in tali legato propter illam dictionem omnia,etiam pecuniæ,libri,pecudes,aurum,& argentum, & fructus ſeparati à ſolo,& omnia mobilia etiam venalia. Spec.in tit.de fructi.& inter.col.iij.verſ.tertiò quæritur.& col.ij.verſi.ſed pone prælatus. latè Dec.d.conſ.472.per totum.Pariſ.conſ.67.Præſens.col.pen.nu.10.& 11.vol.2.Bar. l.generali.§.vxori.ff.de vſufruct.leg. Alex.conſ.118.In.caſu.col.2.vol.v. Dec.d.conſ.472.in.fi. Sed iſtud vltimum limita vbi ſecundum communem vſum loquendi talia non venirent appellatione omnium mobilium: ſed de communi vſu loquẽdi ſolùm intelligeretur de ſuppelectili: tunc.n. in tali legato ſolùm veniret ſuppellectilis,& deberet probari talis communis vſus loquendi, cùm magis attendatur communis vſus,quàm verborum proprietas.Deci.d.conſi. 472.colum.ij.nume.10. & 11.& 12.cum ſeq.Item ſecundò

limita

limita non procedere, vbi teſtator reſtrinxiſſet ipſemet illā dictionē, omnia mobilia: puta, quia ſubiunxiſſet, quæ ſunt in tali loco, ꝙ intellige vt per Corn. d. cōſ. 49. vel quia poſt legatum omnium mobilium factum Titio, addatur clauſula inſtitutionis, in omnibus autē alijs bonis mobilibus & immobilibus, & ſe mouentibus inſtituit. d. Bernard. Plotū:
26 nam in præcedenti † legato omnium mobilium non venient animalia, ex quo ille d. Plotus fuit inſtitutus etiā in ſe mouētibus, vt per Dec. conſi. 655. Caſus. col. 2. verſ. ſecūdo efficaciter. ſicuti ēt nō venirēt animalia in legato, omniū mobilium, vbi fuiſſent legata omnia mobilia Ploto, & Sempronio quædā animalia, tunc enim in legato mobiliū omniū non venirent animalia: vt per Deci. d. cōſ. 655. col.
27 ij. verſi. Primò quia. Sic & immunitas † conceſſa alicui ab oneribus & collectis ordinarijs & extraordinarijs ſolitis & inſolitis, non extenditur ad onera, quę imponūtur ratione belli diuini: puta, peſtis, vel belli humani, niſi in ſpecie dicatur, ꝙ immunitas extendatur ad onera, etiā ratione peſtis vel belli imponēda. Thom. Parpalia. l. placet. colu. fin. verſ. itē debetis. C. de ſac. eccle. Cyn. Dyn. Alb. Soci. Alex. Iaſo. & Ripa l. ſi ex toto. ff. de leg. j. vbi Rip. in fi. nu. 17. dicit, ꝙ hęc eſt cōmunis opinio Cęp. cau. 63. alias. 80. Quia priuileg. Fel. c. cauſam quę. col. 10. nu. 17. verſ. quinta declaratio de reſcri. Ro. conſ. 436. Quod indultū. per tex. in l. iubemus. nullā. vbi Bal. & alij. C. de ſac. eccle. per Alex. cōſ. 215. Nec arguēdi. nu. 21. vol. 2. & de hoc eſt tex. cū gl. & ibi no. Doct. maximè Luc. de Pēna in l. j. C. vt nemin. lic. in empti. ſpec. ſe excuſ. libr. x. & eſt magis cōmunis opi. Iaſ. d. l. ſi ex toto. col. 3. ver. Quid tenendū. vbi dicit immunitatē cōceſſam ēt verbis generalibus & amplis non extēdi ad onera, quę imponūtur ratione belli vel alterius publice neceſsitatis inexcogitatę. & ꝙ in hoc eſt magis cōmunis opinio, vt per Iaſ. d. l. ſi ex toto. col. 2. num. 8. & col 4. nu. 12. in fin. Io. And. in addi. Spec. tit. de cen. §. 2. verbo, ſciendū eſt. per D. Ant. de But. c. peruenit. per illū tex. vbi alij Doct. de immu. eccle. Alb. de Roſ. in 2. part. ſtat. q. 158. Satutū eſt in ciuitate. Ale. d. cōſ. 216 Nec arguēdi. vol. 2. Bal. cōſ. 106. Lata fuit. vol. 1. Sed vbi diceretur, ꝙ immunitas eſſet, ab oībus & quibuſcun-

buſcunq; oneribus, tunc ipſa immunitas extenderetur ēt ad onera rōne belli, peſtis, & alterius magnæ neceſsitatis reipubli.propter ipſa verba geminata,ab oibus,& quibuſcunque Alex.conſ.30.Ponderatis. col.iij.nu.14.ver.Circa ſextum.vol.v.Pariſius conſi.25.Primo aſpectu.col.pe.nu. 113.& conſ.68.Quęritur primo. col.3.nu.17.& col.pe.nu. 29.verſi.Et idem etiam eſt dicendum.vol.j.Sed teſte Ripa in tract.de peſte,in tit.de prę́ſer.reme.in illa parte, quæ incipit Deuenio nunc ad modum & normam vbertatis conſeruandæ. nu.231.communis eſt opinio quòd immunitas conceſſa ab omnibus oneribus, ꝙ non extendatur ad onera belli, vel peſtis,& ita eſſe com.opi.dicit Ripa d.nu.231. Et quæ opinio maximè procedit in dominio Mediolani, in quo eſt decretū ſub rub.de oneribus.§.oneribus.quo cauetur,quòd ad onera taxarū equorū, & hoſpitationis militum ēt exempti teneantur, exceptis his qui à principe ſpeciales literas cum ſpeciali derogatione illius ſanctionis habuerint,quo caſu non ſufficit clauſula immunitatis ab oibus & quibuſcunque oneribus,cū clauſula non obſtātibus quibuſcunque,ēt ſi de verbo ad verbum deberet fieri mentio in ſpecie,quibus oibus derogetur,niſi in ſpecie fiat mētio de immunitate ēt reſpectu taxarum equorum, & onerum belli cum derogatione dicti decreti:& eſt cōis opinio Deci.conſi.165.Viſo.col.ij.cum ſeq.& conſ.168.Reuerēde. col.pe.ver.ſecundò reſpondetur. Iaſ.conſ.121.vol.4.Fel.c. accedentes.col.iij.verſ.nihilominùs cōis eſt.de reſcri.Lud. Gomes in prooem.reg.can.q.v.verſ.& hoc vlteriùs. & con-

18 firmo, quia † decretū ipſum circa onera dicitur tráſire in contractum,adeò ꝙ non poſsit reuocari ſaltē ſine eius ſpecialiſsima derogatione.Lud.Bolog.cōſ.iiij.Viſo.col.fi.ver. Nec obſtat ſi dicatur.& ver.plus dico.Rub.Alex.conſ.ix.In

19 cauſa.col.ij.ver.ſecundò eſt.ibi,imò dico.onera.n.† taxarum equorum, & hoſpitationis militū ſunt onera realia,à quibus nemo pōt ſe excuſari,etiā ſi eſſet aliàs priuilegiatus & exemptus.Pariſius conſi.52.Tenetur.vol.j.Rub.Alex.d. cōſ.ix.nu.vj.per tex.in l.iij.§.munus.& in l.reſcripto.§.ſciēdū.ubi Bar.nu.3.ff.de mune. & honor.ſtatus enim pacificus & publica quies cōſeruatur armorum & ſtipendiario-

rum

rum intuitu.Signor.de Homodeis.conſil.82.In quæſtioni-
20 bus.col.2.nu.vj.Et iſtud cõprobatur,quia priuilegiũ † vel inſtrumentum contractus immunitatis ſiue ſit à principe, ſiue à communitate conceſſum,videtur non valere,vbi in cluderet caſum publicæ vtilitati contrariũ. Iaſ.d.l.ſi ex toto.nu.13.Fel.d.ca.cauſã m,quæ nu.17. per text.in d.l.iubemus nullam.& in l.ad inſtructionem.C. de ſacroſ.eccle. & per totum tit.C.ſi contra ius vel vtil.pub.Et dato quòd valeret, poſſet reuocari ipſa immunitas ex cauſa belli,peſtis, vel alterius magnę neceſsitatis inſolitę Reipub.ſuperuenientis.Alex.d.conſ.216.Nec arguendi.vol.2. Curt.Iuni.conſi.61.Habita diligenti.col.7.nu.14.verſi. præterea dato.in 1. part.Et vbi probaretur enormis læſio in omnẽ caſum vniuerſitas cuiuſlibet ciuitatis,vel caſtri,aut villæ etiam minimæ debere reſtitui in integrum contra immunitatẽ conceſſam,ex quo, vniuerſitates nedum Reipubl.Romanę,verùmetiam cuiuſlibet ciuitatis,caſtri, oppidi,burgi,& villæ magnæ,vel minimæ debent reſtitui in integrum,ſicuti minores & pupillæ in iudicijs,contractibus, & præſcriptionibus, & alijs.l.reſpublica. vbi Paul.de Caſtr.per illum text. ex quibus cau. maior. & hæc eſt cõis opinio,ita inquit D. Io.Mauritius Dolanus in trac. de reſti.maio. in inte.c.417.
21 Vtiliſsima eſt. notabis tamen † perpetuò, ꝙ ad ipſa onera belli, & hoſpitationis militũ, ſicuti & ad alia onera cuius nõ tenetur cũ ruſticis pro bonis quę poſsidet in territorio oppidi ruſticorũ cõtribuere cũ ruſticis, ẽt ſi illud oppidũ fuiſſet ſeparatũ à ciuitate, ſed tenetur cõtribuere cũ cõmunitate ſuę ciuitatis tantũ,& ita ego ſępiùs conſului pro meciui Nouarię,& alijs meis conciuibus, & eſt cõis opi.ita dicit Curt.Iun.conſ.42.Habita diligenti.col.2.nu.2.verſ. prę miſsis tamen.Cal.con.vj.Quidem ciues.in tit.de cenſibus. D.Alb.Brun.cõſ.103.Caſus iſte.Aret.cõſ.132.In cauſa.Lau. Calcan.conſi.101.In cauſa.D.Hieron.Grat.Bononien.præceptor meus conſi.61.Per.Vicelegatum. col.4.nu.33.verſi. nam.ciues.vol.1.l.forma.§.ſi verò.ff. de cenſi.Bal.margarita verbo,ciuitas.l.j.cum not.per illum tex.ff.ad municipal. & hoc procedit maximè ſtante ſtatuto, prout eſt Nouarię, quòd bona ciuium non poſsint ęſtimari cum ruralibus.ita

in ſpecie

in ſpecie D.Alb.Brunus Aſtēſis conſ.94.Conſiderato.Soci. conſ.129.Preſtantiſsimi iuris.col.ij.uer.circa ſecundã.uol. j.Lau.Calca.d.conſ.101. Alex.conſ.148.Viſis.col.ij.nu.vj. vol.vj.Pro bonis tamen emptis per ciuem à ruralibus tenetur ciuis cũ eis ad taxas equorũ, & ad alia onera mere realia determinata & certa, vbi bona ipſa erãt ab antiquo cũ ruralibus,& nõ cũ ciuitate æſtimata, nõ aũt quo ad collectas & onera quæ imponuntur perſonis pro rebus,Pariſ.d. conſ.52.Tenetur.volu.j.D. Bellonus conſ.40.Præſupponitur.Antibolus tract.de muner.§.quartus.num.63.Rubeus Alex.conſi.ix.In cauſa.col.pen.cum ſequ.Bologni.conſil.
22 iiij.Viſo.Taxæ enim † equorum dicuntur onera patrimonialia & realia impoſita rebus, ex quo loco hoſpitationis militum ſucceſſerunt.D.Bellonus conſ.12.Circa diſtribu-
23 tionem,nu.iij.& viij.Pariſ.dicto conſ.52.Et militum † hoſpitatio dicitur onus reale non reſpectu totius patrimonij priuatorum:quia ex eo non debent milites de iure, nec in conſcientia habere alimenta:ſed ſolum reſpectu medieta-
24 tis † vel tertiæ partis domus,quam debent habitare,& nil aliud habere debent: puta, nec oleum nec lectum nec aliqua alia alimenta,adeò ꝙ conſuetudo,ſi quæ eſſet in contrarium quod non valeret.D.Cotta lib.mem.verbo,militibus medietas.per tex.in l.vnica.vbi Luc.de Pēna C.de ſalga.hoſp.non præſt.& l.ij.C.de metat.& epid.lib.12.& nihil pro victu accipere poſſunt milites. l.iij. C.de eroga. mil.anno.lib.12.Mart.Garrattus Lau.dict.tractat.de mili-
25 te circa princ.Et potiùs † debēt caſtra deſerere milites deficientibus ſtipendijs, quã ex alieno & rapto viuere:vt per D.Catel.Cottam.d.uer.militibus medietas.debēt.n.ut inquit euangelica ueritas milites eſſe cõtenti ſtipendijs ſuis. c.militare,234.q.j.& ſenſit Rubeus cõſi.ix.In cauſa.nu.vj.
26 uer.ſecundò eſt. Et taxæ † ſatis dicuntur onera capitalia ſiue perſonalia.Bellonus.d.cõſ.12.nu.ix.cum ſeq.Rubeus Alex.conſ.21.Viſo.nu.ij.Ripa tract.de peſte.tit.de præſer. remed.num.177.uerſ.Ex hoc colligitur.fol.26. Et ex libris
27 † ruſticorum non probaretur contra ciuem bona eſſe in æſtimo rurali obnoxia, maximè cum ciues & nobiles rarò conueniant cũ ruſticis maledictis,ut docet experiẽtia. D.

Catellia. Cotta libro memor. verbo, libri conſulũ: & maxi mè vbi nõ ſunt rogati per notariũ: vt per D. Cottã ibidẽ: vel no ſunt cõfecti per perſonas de publico deputatas. Sal. l. exẽplo. circa princ. C. de prob. & in dictis libris debẽt interuenire ea quę requirũtur in ſcriptura publica, de quibus per glo. in l. generali. C. de tab. lib. x. per Abb. Fel. & Dec. in
68 c. ij. de fid. inſtru. Et liber † ęſtimi ruralis nõ probat niſi inter ipſos homines rurales, & nõ probat cõtra ciues, cũm nõ ſint ſubditi ruri. Nic. de Mat. Bal. l. exẽplo. vbi ẽt Sal. C. de probat. Soc. conſ. 187. In cõtrouerſia. col. vj. nu. 20. ver. ſed ad præmiſſa. vol. ij. Ioan. Andr. in addit. Spec. tit. de inſtru. edit. §. nũc dicendũ. in add. magna ver. quintũ ſupplementũ. D. Ant. de Butr. c. j. verſ. Octauus caſus. de fide inſtru. D. Flor. in l. Celſus. nu. iiij. ff. de prob. Alex. auth. ſi quis in aliquo. col. iij. in vj. fal. C. de eden. Feli. c. ad audientiã. col. 4. nu. 12. cũ ſeq. ver. ſecũda cõcluſio. de præſcrip. maximè cũ bona poſſeſſa per ciues præſumantur libera quò ad onera ruralia: iuxta not. per glo. & Doct. in l. fi. C. ſine cen. vel reliq. Tertiò mouẽtur Doct. ipſi ex quo decretum Mediolani dicit, ꝙ omnis apprehẽſio medio tempore facta ſit nulla: ergo habet locũ etiã contra tertiũ. l. nõ dubiũ. C. de legib.
69 propter virtutem & efficaciã illius dictionis, omnis. † Sicuti in obligatione bonorũ non veniunt vtẽſilia domus, tñ in obligatione omniũ bonorũ veniunt vtẽſilia, & alia quę in ſpecie quis non obligaſſet veriſimiliter. Dec. c. ſedes. col. 5. de reſcriptis. & in l. omnis. ff. ſi certũ petatur. & conſ. 389. Viſa col. fi. Bart. l. ſi pluribus. ff. de leg. ſecũdo Corneus conſ. 128. col. pen. ver. nec obſt. vol. iij. Dominus Crauet. l. j. nu. 45. ff. de leg. j. Quarto ego moueor: quia decretum ipſum dicit peti poſſe ipſam continuationem vſque ad decennium a die ſcientię delatæ hæreditatis, quo caſu cenſetur eſſe locũ Decreto etiam contra tertium, qui bona medio tẽpore occupaſſet, ex quo ſi eſt locus ipſi Decreto vſq; ad decennium arguendo a communiter cõtingentibus, eſt veriſimile quòd bona hæreditaria non vacabũt per decennium, ſed interim per tertium apprehendentur, & validũ eſt argumentum à communiter contingentibus. Hipp. de Marſi. ſing. j. & in l. fin. C. de probatio. l. in fideicommiſſ. in

princip.

princip.vbi tex.ff.de vſur.& cōprobatur: quia decretū inquit eum,qui poſsidet vltra annū debere citari, & ſic vult locum eſſe Decreto etiam contra tertium poſſeſſorem,citādum tamen.& ſuadetur,ex quo conſtitutio ipſa Mediolani vult poſſeſsionem continuari in hæredem annullando omnem apprehenſionem medio tēpore factā, exceptuādo ſolū tenutā legitimè adeptā ex cauſa prouenienté ex facto defuncti,de qua conſtet publico inſtrumento, quo caſu in alijs omnibus caſibus non exceptuatis vt ſuprà videtur, ꝙ ſit locus decreto continuandæ poſſeſsionis,etiā contra tertiū,qui bona medio tēpore apprehēdiſſet: per regul.l.cùm prętor.ff.de iud.exceptio.n.facta in vno caſu firmat,& declarat regulā procedere ī alijs caſibus.l.j.vbi Dec.& Cagn. ff.de regu.iur.per text.in l.nā ꝙ liquidè.§.fin.ff.de pen.leg. Barba.conſ.9.Vbi Chriſtus.col.pen.& fin.vol.iij.Lancelot. Dec.l.fi.§.vxori.ff.de vſufruct.leg.Dec.c.cū dilecta.in v.notab.de cōfir.vtil.vel inutili.Et ſic cōcludo quòd decretum Mediolani quo cauetur ꝙ poſſeſsio defuncti cōtinuetur in hęredē,quòd locū habet ēt quòd medio tempore poſſeſsio per tertium fuiſſet apprehenſa,ex quo ita procedit vlterius declarando vt per Parıſ.d.conſ.41.Optimū ius.vol.j.& ita

31 iudicari uidi per Senatū & ſententia principis, † uel Senatus in una cauſa facit ius quò ad omnes.l.fi.C.de legib.ubi Doc.per illū text.ſecùs aūt ubi ſtatutū ſimpliciter diceret poſſeſsionē defuncti cōtinuari in hæredē: quia cū ulteriùs nō declaret,nō haberet locū ubi poſſeſsio medio tempore per tertiū fuiſſet apprehenſa,ex quo nō cadit continuatio cum medium ſit impertinens : & ita intelligo.Dec.in l.fin. col.10.nu.34.uerſ.& iſta concluſio. C.de edict.diui Adria. tollen.Corne.conſ.166.id circa primū.uol.j.Barb.c.ij.col. viij.de cōſuet.d.Carol.Rui.conſ.27.Viſo.col.fi.in fi.uol.v.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum ſuper quantitate rerum tunc defertur contra violentum,niſi aliter quantitas probari non poteſt.*

2 *Dictio Si,quando importet conditionem.*

3 *Conditionale ſi quod ponatur in diſpoſitione legis, vel ſtatuti, illud cenſetur requiri pro forma.*

4 *Donatio,ſeu pactum factum ſub duabus conditionibus copulatiuè, locum non habet niſi priùs copulatiuè probetur euentus ipſarum duarum conditionum.*

5 *Conditio habetur pro cauſa efficaci obligationis, licèt aliàs inſtru menta ſine cauſa ſpecifica,& idonea non valeant.*

6 *Iuramentum habetur pro cauſa.*

7 *Veritatem aliter haberi non poſſe aſſerens,debet probare.*

8 *Probationum materia eſt arbitraria.*

9 *Requiſita ad hoc vt diſpoſitio præſentis legis locum habeat.*

10 *Verbum Arripere,& inuadere,ſonat in malam partem.*

11 *Verbum rapere denotat dolum malum.*

12 *Statutum , quòd rapiens mulierem honeſtam, vel virginem capite puniatur,non habet locum in eo,qui eas cognouit carnaliter,ſed de loco ad locum non aſportauit.*

13 *Mediolanenſe decretum de raptoribus honeſtarum mulierum lo-quens quomodo intelligatur,*

14 *Vis mulieri inferri dicitur , quò ad hoc vt pœna ſtatuti puniatur, quãdo per auri munera mulierem ad cõſentiendũ ſtupro inducit.*

15 *Teſtis accipiens pecuniam,vt dicat veritatem,tenetur pœna falſi.*

16 *Mulier aliàs corrupta, non præſumitur vim paſſa, nec inuicta co-gnita,niſi vis probetur.*

17 *Conſuetudo mala excuſat à pœna temporali non æternali.*

18 *Pœna ſtatuti vſu non recepti non poteſt allegari.*

19 *Statuta & leges punientia rapientes mulieres, intelliguntur de ra pientibus cauſa libidinis:ſecùs ſi ob aliam cauſam rapiant.*

20 *Mulier iuuenis ĩ dubio p̃ſumitur rapta libidinis cã,ſecùs ſi ſit ſenex.*

21 *Verbum occupare,denotat dolum malum occupantis,ſicut rapere,ar ripere,& inuadere.*

22 *Verbũ ſi quis præſumpſerit puniatur tali pœna,denotat dolũ malũ.*

23 *Verbum,periurare,denotat dolum malum.*

24 *Verbũ,falſificari,ſiue falſum facere,denotat ſolũ vbi fit dolo malo.*

25 *Statuta ſeu leges de occupãtibus,rapientibus,vel præſumentibus lo quentia,intelligũtur ſi id dolo malo faciant, vel ſaltẽ lata culpa.*

26 *Verbũ,ſubtrahere,denotat dolum malum , vel ſaltem latã culpam.*

27 *Legatarius vel fideicommiſſarius propria authoritate rem ſibi reli ctã occupans,vel ſubtrahens abſque dolo malo,vel lata culpa non tenetur pœna l.non eſt dubium.C.de legat.*

28 *Verbum, liberè, excludit omnem alterius conſenſum & licentiam.*

Teſtator

29 *Teſtator per quæ verba videatur dare licentiam legatario vel fideicommiſſario, rem propria authoritate accipere.*

30 *Probatio liquida, vbi à lege, vel ſtatuto requiritur non ſufficit iuramentum.*

31 *Iuramẽtũ nõ dicitur legitima probatio, niſi in caſibus quibus de iure cõmuni, vel ex forma ſtatutorũ habetur pro plena probatione.*

32 *Probatio per iuramentum non admittitur contra principem, vel eos qui tenentur ex delicto alterius.*

33 *Verbũ probatio, accipitur ſecũdũ ſubiectã materiã, et in dubio ĩtelligitur de plena, ſicut ſcriptura appellatione ĩtelligitur, de publica.*

34 *Probatio vbi per modum conditionis à lege vel ſtatuto requirit, tũc appellatione probationis nunquàm venit iuramentum: ſecùs eſt in caſibus, in quibus veræ probationes haberi non poſſunt.*

35 *Vis in interdicto vnde vi, debet plenè probari.*

36 *Interdictum, vnde vi, eſt perſonale, et non datur contra ſingularem ſucceſſorem. Et dolus malus requiritur, licèt ad pœnam ſufficiat lata culpa.*

37 *Remedium c. reintegranda. ij. quæſtion. i. pinguiùs ſuccurrit, quàm interdictum, vnde vi.*

§. II.

NOTA primò ex iſto text. ibi. ſi non pò-
1 tuerit. &c. ꝙ ita demùm † defertur iura
mentũ ſuper quãtitate rerum cõtra vio
lentũ, ſi aliter quãtitas probari non pòt,
& hoc demóſtratur per dictionem ſi, de
2 qua in text. quæ importat † conditionẽ
quotieſcunq; ponitur in diſpoſitione le
gis, ſtatuti, vel hominis, & reſpicit futurũ tẽpus vt hic, Bar.
3 l. j. col. j. in fi. & ij. ff. de cõditio. & demon. Et vbi † in diſpo
ſitione legis, ſtatuti vel hominis ponitur aliquid ſub cõdi
tione, illud cenſetur requiri pro forma, & eſſe de forma: a-
deò ꝙ forma nõ ſeruata, actus eſt nullus. Feli. c. cũ dilecta.
col. vj. ver. ſecundũ ſignũ. iuncta col. viij. ver. geſta cõtra for
mã. de reſcrip. Pariſ. cõſ. 95. ſtatutũ Bononię. col. iij. nu. 20.
ver. prout ẽt. & nu. 21. vol. j. Bal. auth. matri. & auię. col. 11.
ibi quidã tñ. C. quand. mul. tut. off. fungi poſ. Et eſt regula
re in qualibet diſpoſitione conditionali, vt priùs ex ea agi
vel excipi nõ poſsit, niſi priùs euentus cõditionis euenerit

 & pro-

& probetur: conditio enim nil ponit in eſſe.l.cedere diem. ubi D.Alciat.& alij per illũ tex.ff.de uerb.ſigni.c.j.ubi Doc. per illum text.de plus petit.Ancha.conſi.297. Efficacibus. col.j.Cagnolus l.in omnibus. nu.29.& 30.ff.de regu.iuris.
4 Feli.c.ſi cõſtiterit.de accuſat. Et donatio † uel pactũ factũ ſub duabus coditionibus copulatiuè locũ non habet, niſi priùs copulatiuè probetur euentus ipſarum duarum conditionũ Dec.conſ.177.Quod ſuprà.col.j.D.Bellonus conſ. 74.D.Barba.nu.2.Anch.conſ.267.Iſte magiſter.per text.in l.ſi hæredi plures.ff.de conditio.& demon.l.ij.ubi Iaſ.col. j.per illum tex.ff.de cond.cau.dat.Ioan.de Imol.conſ.60. Viſis.col.iij.Roma.conſi.131.Prima dubitatio. & conſ.38. Noua . nã ad ueritatem copulatiuè omnia copulata debẽt uerificari.Bar.& Soc.l.ſi is qui ducenta.§.utrũ.ubi Soc.col.
5 iij.nu.3.uer.ulteriùs nota.ff.de rebus dub.Et cõditio † habetur pro cauſa efficaci obligationis:quia uidemus quòd licèt omnis promiſsio confeſsio, et inſtrumentũ,uel chyrographũ,ubi non habent cauſam obligationis,puta mutui, depoſiti,emptionis,uẽditionis,donationis,dotis, legati,in ſolutũ dationis talis debiti,uel pro ſaldo rationis, ſeu alia cauſa ſimili ſpecifica,& idonea,non ualeant,etiam ſi in eis eſſet ſtipulatio, & eſt communis opinio ut per Fel.in ca.ſi cautio.col.j.per illum text.de fide inſtr.l.cum de indebito. §.ſed hoc.ff.de proba.Alex.conſi.iiij.vol.j.Barb.conſil.25. Scribitur.volu.j.tamen vbi eſt promiſsio vel obligatio ſub conditione vtili vel inutili ſtipulãti valet promiſsio & obligatio,ex quo conditio habetur pro cauſa.Feli.d.c.ſi cautio.col.iij.in fi.nu.16.verſi.fallit vndecimò.l.cùm ad præſens.vbi Bar.Dec.& alii per illũ tex.ff.ſi cer.pet. & hoc procedit vt dicunt Dec.& Doctor.d.l.cùm ad præſens.ſiue ſit condicio propria:puta de futuro , ſiue impropria,puta de præterito,vel præſenti.ſequitur.Fel.nu.16.Cag.d.l.in omnibus.nu.32.Dec.conſi.614.In cauſa.col.pen.nu.9. Barto. Pau.de Caſt.Alex.Iaſ.& alii l.à Titio.ff.de verb.obl.per illũ
6 tex.Sic † & iuramentũ habetur pro cauſa.Barb.d.cõſil.25. col.viij.Ro.conſi.373.In caſu.alios caſus quibus promiſsio ſine cauſa valet.vide per Feli.d.c.ſi cautio.Et ſic concludo, quod iſtud iuramentum defertur contra doloſũm, vbi ali-

ter

ter veritas haberi non põt, & ſic propter difficultatẽ probationis,& odiũ delinquentis,Rip.l.admonẽdi. col.15.nu.68.verſi.opponitur primo.ff.de iurei. Et ſic non p̃t deferri iſtud iurani.de quo in hac l.ſi quando.niſi priùs cõſtito de violentia & difficultate probat.vt per Rip.d.nu.68.p Feli.c.quoniã contra falſam.col.11.de prob. & idẽ voluit Bart.
7 vt per Rip.d.nu.68. Et licèt † in dubio dicens veritatẽ aliter haberi non poſſe debeat iſtud probare, ꝙ veritas aliter haberi non p̃t:ut per Lanfr.Loria.d.c.q̃m.verbo, teſtiũ depoſitiones.nu.44.ver.ſed modò ſtat difficultas.Bar.& Do.l.hoc iure.ff.de verb.oblig.per Doc.c.ſuper his.de accuſat.
8 Tamen † cùm materia probationũ ſit arbitraria,& conſiſtat in arbitrio iudicis, dico ꝙ Iudex poterit ipſe arbitrari an iuramentum ſit deferendũ vel ne,& ſic an veritas poſſit aliter probari vel ne,inſpecta qualitate perſonarũ,negotii,tpis & loci:ut dicitur in hac l.ſi quãdo.l.iij.ibi.tu magis ſcire potes.ff.de teſt.l.j.ff.de iure delib. cũ not.in l.Lucius. vbi Bart.& Doct.ff.de his qui notãt infa. Et iudex ex officio poteſt in hoc ſe informare à ſeipſo.Soc.conſil 146.Præ
9 ſtãtiſſime.p tot.vol.j. Et ſecũdum † Iaſ.hic col.j.in j.not. ad hoc,ut locũ habeat iſta lex plura requiruntur copulatiuè.Primò quod uiolentia plenè probetur.Secundò ꝙ taxatio fiat à iudice ſuper dãnis & intereſſe. Tertiò, ꝙ iuretur ſecundũ formam taxatã. Quarto,ꝙ ſequatur condemnatio ſecundum iuramentum,ut in textu hîc,& in c.ſi.extr. quòd metus cauſ.& ibi D.Anton.de Butr.& alij poſt eum.
10 ¶Nota ſecundò,† ex iſto tex.in uerbo,arreptis.& ſup uerbo inuaſis,ꝙ iſta uerba arripere,& inuadere,ſonat in malã partẽ,& denotãt dolum malũ inuadentis, uel arripientis: ut p gl.hîc,quæ exponit arreptis.i.aſportatis,& per eũ de-
11 tentis.l.ſi quis in tantam.hoc eod.tit.Sic † & rapere denotat dolũ malum.l.j.ff.ui bonorũ rapto.tot.tit.C.de raptu uirginũ.Et gl.iſta dum idem ponit uerbũ arreptis.i.aſportatis facit ad quæſtionem,quod ſi ſtatuto, uel lege cauea-
12 tur, † ꝙ arripiens, ſiue rapiens mulierẽ honeſtã,uel uirgiuẽ capite puniatur,& bona cõfiſcentur, ut uidetur eſſe de iure comuni per tex.in l.raptores.C.de Epiſcopis, & clericis.& in l.j.C.de raptu uirginum. & ibi Hipp. de Marſil.&
B 4 cauetur
BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

cauetur ex Decreto Mediolani ſub rubr. de raptu mulierũ, quòd licet aliquis acceperit virginẽ, & eã per vim in terrã proſtrauerit illã carnaliter cognoſcendo, quòd nõ dicitur per hoc raptus virginis, vel mulieris, niſi de loco ad locum trãſducantur cognoſcendo illã carnaliter, & nõ erit locus pœnæ raptus, vbi non fuit tranſductio violẽta de loco ad locũ, ſed pœnæ ſtupri de iure cõi, quæ pœna ſit ſtupri, vide inſt. de pub. iud. §. itẽ lex Iulia. de adulterijs. & §. ſin autem per vim. ita dixit Hippol. de Marſil. ſing. 65. Statuto cauetur Alb. de Roſ. in 3. par. ſtatu. q. 31. Itẽ pone, quæſtionẽ quã narrat Gan. & idem voluit Paul. de Caſt. in d. l. raptores. Raph. Comen. conſ. 95. Chriſtoph. Alberic. Gand. tract. malefic. ſub rubr. de multis quæſtioribus dependentibus à ſtatutis. in. 11. charta. col. 3. verſ. itẽ ponẽ. q. de facto. Bald. conſ. 306. Statuto placentiæ. vol. 3. D. Lud. Carrer. in pract. crimi. §. homicidium. in ea parte, quę incipit circa quartũ. nu. 281. verſ. 2. caſu principali contrahitur hoc crimen ra
13 ptus. Ioan. de Ana. rub. de rap. Hip. d. l. j. Tamẽ † ex quo decretũ ipſum Mediolani vlterius procedit dicẽdo raptores mulierũ honeſtarũ, vel vim etiã ſi copula nõ ſequatur eis inferẽtis pœna capitis, & confiſcationis bonorũ puniri debere erit locus pœnæ dicti decreti ẽt, quòd mulier nõ fuerit rapta, ideſt per vim de loco ad locũ aſportata, ſed ſi illi vim aliquis intulerit etiã abſq; tranſductione, & aſportatione de loco ad locũ pœna capitis confiſcationis bonorũ erit puniendus: vt cõſtat ex ipſo decreto Mediolani ſub
14 rub. de raptu mulierũ. Et dicitur † tunc eo in caſu maſculus uim inferre mulieri, & illam inuitã cognoſcere, ubi per auri munera inducit mulierẽ ad conſentiendũ, quia aurũ facit nollentẽ velle, & excæcat oculos ſapientiũ, & mutat verba iuſtorũ. Hip. de Marſil. ſing. 353. Datio pecuniæ. circa fi. Ang. in aut. de leonibus. §. fi. circa fi. Dec. cõſi. 170. Viſo themate. col. 2. D. Ioã. Baptiſt. de ſancto Seuer. in repeti. l. cũctos populos. col. 25. n. 62. verſ. hinc infert. Ang. C. de ſum. tri. & fide catho. D. Lud. Carrer. d. §. homicidium. in d. par. quæ incipit circa quartum. nu. 282. verſ. item cõtrahitur. in fi. ibi quòd ſtatutũ de cognoſcente aliquã inuitã, nã auro perſuadere eſt pluſquã cogere. l. j. §. perſuadere. ff. de ſer.
cor.

15 cor. Et ideo † teſtis accipiens pecuniã, ut dicat veritaté te netur pœna falſi Hippol. d. ſingu. 353. gloſ. Bart. & alij. l. j. ff. de fal. vbi etiam Hippol. de Marſil. colũ. j. Nam & illud, quòd cognoſcens mulieré corruptam auro etiam volenté dicatur illam cognoſcere per uim, & teneatur pœna ſtatuti, vel decreti imponentis pœnam cognoſcenti mulieré
16 inuitam, ſeu per vim, limitatur † primo non procedere, vbi fuiſſet alias cognita per aliũ non maritum, vel per ipſummet: nam tunc non præſumitur vim paſſa, nec inuita illa mulier, & illã cognoſcens per auri dationé non teneatur pœna dicti ſtatuti, niſi probetur vis: vt per Lud. Carre. d. nu. 282. in fi. & nu. 283. ver. limita tamé. vbi allegat Rau. de Caſt. & text. in l. ſtuprum. in fin. ff. de ritu nupt. & ego allego text. in c. ſemel malus. de regul. iur. in ſexto. Item & ſecundo limita, vbi eſſet conſuetudo corrumpendi mulieres per pecuniam, & contra corrumpentes non proceden-
17 di vigore dicti ſtatuti, vel decreti, nã † mala conſuetudo excuſat à pœna téporali etiã homicidij: puta, ſi ludédo ad lapides occidatur aliquis, ergo, & excuſabit à pœna dicti ſtatuti, licét non excuſet mala conſuetudo à pœna æternali. Fran. Cre. ſing. 149. Mos puerorũ. gl. Anch. & alij Doc. in c. cũ venerabilis. de conſuet Lud. Rom. ſigu. 19. An con-
18 ſuetudo. nã & pœna † ſtatuti vſu non recepti non poteſt allegari. Iaſ. l. ré non nouã. C. de iud. Et oẽs leges, ſtatuta, ac decreta Mediolan. & totius orbis punientia rapientes mulieres, vel eis vim inferentes ét ſi copula nõ ſequatur, ut in
19 quit. dec. Mediol. ſub rub. de rap. mul. intellige † procedere cótra eos, qui cauſa libidinis rapiunt, vel vim inferunt mulieribus: ſecus ſi ex alia cauſa, quia tũc nõ punitur ipſa pœna rapientis mulieré, vel ei vim inferentis. D. Lud. Carre. d. §. homicidium. in parte de qua ſupra. nu. 289. verſ. Ité contrahitur. Dec. conſ. 234. In effectu quæritur. col. fi. nu. 8. uer. Nec etiam obſtat Ang. d. l. j circa. fi. C. de rap. uirg. Cæpol. conſil. 57. Super querela. col. 2. Ioã. de Ana. c. cũ cauſa. in fi.
20 de rap. facit. l. verũ. ff. de furt. Et mulier † ſenex inepta ad veneré præſumitur in dubio ex alia cauſa, q̃ libidinis rapta: & iuuenis mulier præſumitur in dubio rapta cauſa libidinis: vt p Lud. Car. & Dec. in locis de qbus ſupra, & facit

illud

illud poeticũ. A iuuene & Cupido credatur reddita virgo.
21 ¶ Et ſicut verbum † rapere, arripere, & inuadere denotat dolum malũ & malã partem inuadẽtis: vt habetur hîc in tex. & habetur in l. inuaſor. & in l. meminerint. hoc eod. titul. Ioan. Bertac. reperto. verbo inuaſor. Sic & verbum occupare, denotat dolum malum occupantis. Et ideò ſupplicans contra tertium dicendo, quòd occupat talem poſſeſſionem, non dicitur facere mentionẽ de poſſeſsione Titij, cui princeps in dubio nõ cenſetur velle præiudicare in ſua poſſeſsione, & preces ſupplicantis dicuntur obreptitiæ, & ſurreptitiæ Dec. conſ. 209. In caſu. col. ij. verſi. 2. reſpõdet. l. fi. verbo, occupauerit. infrà hoc eod. tit. c. fi. cum gl. verbo occupaſſe. de reſtit. ſpol. in 6. c. generali. vbi gl. ver. occupare. de electioni. in 6. vbi inquit, quod occupare eſt in malã partem, & quod propriè bona mobilia dicuntur occupari, & immobilia inuadi. & per gl. d. c. generali. clem. j. §. j. vbi Card. Zab. Pata. de ſequeſtra. poſſ. & fructum. l. domum. C.
22 de rei vendicat. Sic & verbũ † ſi quis præſumpſerit puniatur tali pœna denotat dolum malum. Hip. de Marſi. l. ſing. 287. Tetigi. Card. Zab. cle. j. q. 29. aliàs 38. de priuil. Fel. c. q̃m contrà falſum. col. 5. nu. 11. ver. vlt. not. de proba. Sic & ver
23 bum † periurare, denotat dolũ malum, & abſq; dolo malo nõ fit periuriũ punibile pœna periurij. Hip. d. ſing. 287. Alex. l. fi. ff. qui ſatiſda. cog. Hip. l. de minore. ff. de quæſtio-
24 nibus. Sic † & verbum falſificare, ſiue falſum facere, denotat ſolum vbi fit dolo malo. quia abſq; dolo malo non fit falſum punibile pœna falſi. tex. eſt in. l. nec exemplũ. vbi ẽt
25 Doct. C. de fal. Et propterea † notabis perpetuò, q̃ lex, vel ſtatutum loquens contra inuadentes, arripientes, aut occupantes poſſeſsionẽ, vel bona alterius, uel contrâ præſumentes: aut falſificãtes aliquid, q̃ lex ipſa, uel ſtatutum, & eius pœna locum non habet, niſi contrâ inuadentes, uel occupantes, uel arripientes, uel p̃ſumentes, aut falſificãtes dolo malo. Hip de Marſ. d. ſing. 287. Tetigit Feli. d. c. q̃m contrâ. nu. 11. col. 5. uerſ. ult. not. & in rubr. de p̃ſump. & in c. 2. de except. Rip. c. decernim⁹. col. 13. n. 42. uer. 2. infertur. de iu. Zab. d. cle. j. q. 39. de priu. Et nõ faciẽs in contemptũ nõ tenetur ad pœnã. Io. Cald. cõſ. 4. Sacerdos. in tit. de ſen. excõ.
Hip.

Hip.d.ſing.287.Feli.d.col.v. cum ſeq.Et ſaltem requiritur lata culpa ad hoc ut quis puniatur pœna pecuniaria legis, uel ſtatuti loquentis contra inuadentes,occupantes,uel ar ripiētes,uel præſumētes, Alex.cōſ.64.Et ſi celeberrimè.co. ſi.uer.ultra prædicta uol.iij.Rubeus Alex.cōſ.13.Viſo.col. iiij.in prin.uer.Et per iſta.Sal.l.ſi quis in tātā.q.11.hoc eod. tit.ubi uult non teneri aliquē pœnā d.l.ſi quis in tantā.C. unde ui,qua cauetur, ꝙ inuadēs uiolēter poſſeſſionē alterius,ꝙ ſi erat dominus,quòd cadit ab omni iure ſuo,ſi nō dominus,quòd tenetur poſſeſſori ad ęſtimationē rei,ſi ille inuadēs non erat in lata culpa,nec dolo malo,ut per Sali.
26 d.q.11.ꝑ Rubeū d.conſ.13.ꝑ Alex.d.conſ.64.Sic & † uerbū ſubtrahere,denotat dolū malū,uel ſaltē latā culpā . Et propterea l.non eſt dubiū.C.de leg.q̄ uult legatariū & fideicōmiſſariū debere petere & habere legatū uel fideicom miſſum de manu hæredis,& quòd ſi legatarius uel fideicō miſſarius poſtquā hæres adiuit hæreditatē & poſſeſsionē fuit adeptus propria authoritate bona ſibi legata, uel per fideicommiſſum relicta ſubtrahat uel occupet,quòd cadit ab omni iure legati & fideicōmiſsi:ut dicit tex.in d.l.non eſt dubiū.Ripa l.Cēturio.nu.52.ff.de uulg.& pupil.ſubſti tu.Dec.conſ.243.ut clarior.nu.iij.Old.conſ.107.circa ius.
27 col.ſi.Rub.conſ.43.Ex teſtamen.Tñ † nō erit locus dictæ pœnæ priuationis iuris contra legatariū uel fideicommiſſarium,ubi ſubtraxit uel occupauit bona ſibi relicta propria authoritate abſq; dolo malo & lata culpa,puta,q̄a nō dū ſepulto cadauere defuncti legatarius uel fideicommiſſarius ignorauit,prout p̄ſumitur,ignoraſſe,hæreditatē adi tā ꝑ hęredē, & ꝑ eū poſſeſsionē ademptā:tūc.n.legatarius & fideicommiſſarius ubi poſſeſsionē apprēderet ſolū tenē tur reſtituere poſſeſsionē hæredi,& illa poſtea petere ab eius manu,& nō cadūt à iure ſuo.Dec.d.cōſi.243.col.ſi.Ol. d.conſ.107.col.ſi.Vel quia in teſtamēto eſſet data licentia legatario uel fideicommiſſ.accipiēdi bona propria autho-
28 ritate. Vel dictū, † ꝙ bona liberè ipſis relinquūtur:tūc.n. cū uerbū liberè excludat omnē conſenſum & licentiā alte rius,non requiritur licētia hæredis.Barb.conſi.11.Illud af feram.col.ij.num.iij.uerſi.item tranſtulit.in fin.uol.ij.glo.
clementi.

clem.dudum.verbo,liberè.de ſepul.c.oīs vtriuſq; ſexus.dē pœn.& remiſ.c.de illis.de ſpon.c.ſi quē.de procu.in 6.c.licet Epiſcopus.& c.de mulcta.de præbē. in 6.vbi tractatur de verbo liberè,ꝙ excludit conſenſum,& licentiā alterius, vt per Barbar.d.conſ.11.per Rub.d.conſ.43.nu.4.& quòd licentia teſtatoris conceſſa legatario,& fideicom.valeat,& excuſet ipſos vbi bona ſibi relicta propria authoritatē occupant,eſt com.opi.vt per Rip.d.l.Centur.nu.52.& 53.D.
29 Ruber.d.conſ.43.nu.4.vbi etiam inquit, † ꝙ uidetur dare dictā licentiā ipſe teſtator vbi prohibet vim fieri legatario vel fideicom.in rebus ſibi relictis.Bal.l.j.C.cōia de leg.Alexan.l.nemo poteſt.col.4.vbi alij Doctor.ff.de leg.j.Ang.de Gambilionibus de Aretio. tract.de teſtam.§.R.talē vineā. in fi.l.Titia cum teſta.§.Lucius.vbi tex.glo.& Bar.ff.de legat.2.& licet ſecundū com.opini.etiam ſtante licentia teſtatoris non liceat legatario propria authoritate accipere contra hæredē poſſeſſorem reſiſtentē, tamē ſi iſtud faciat legatarius non incidit in pœnā amiſsionis iuris ſui. Ripa d.l.Centurio.nu.53.Bal.cōſ.435.Veritas.vol.j.Et ſimiliter videtur dare licentiam, vbi teſtator inquit, quòd hæres non impediat legatarium.Dec.d. conſil.243.col.2.Sal.d.l. non dubium.Ang.l.item ſi res.ff.de rei vend.Rom.authē. ſimiliter.in 20.ſpeciali.C.ad leg.Falcid.

¶Nota tertio ex gl.iunctis not.per Iaſ.hic in ſecūdo not.
30 poſt Salic.hic,ꝙ iuramentū † non dicitur liquida probatio, & vbi à lege,vel ſtatuto requiritur liquida probatio non ſufficit iuramentū:vt per Salic.& Iaſ.hic per iſtū tex. cum glo.verbo patefacta,ideſt liquidò probata. Dec. rub. de probatiō.col.14.verſ.2.limitatur.Adde,quod etiā iura-
31 mentum † non dicitur legitima probatio : vt per Iaſ. hic qui dicit,quod iuramentum non venit appellatione legitimæ probationis:vt per gloſ.in l.cūm de indebito uer.legitimus.ff.de probatio.& per glo.in §:quadrupli.verbo, duplicantur.inſti.de actiō.vbi Iaſ.nu.40.ver.in fi.glo.l.fi.§.licentia.ubi Iaſ.nu.2.in fi.C.de iure delib.Et ſecundum cō. opi.iuramentum non dicitur propriè probatio,& per iuramentum quis non dicitur probare,ſed releuari ab onere probandi,& eſt cō.opi.ita inquit.D.Lud.Gomeſius Hiſpa.

§.item

§.itē ſi quis poſtulāti.nu.iiij.in 1.notab.in fi.inſt.de actio. Hip.de Marſi.in rep.rub.C.de probat.col.26.Et iſta eſt magis com.opi.Fran.de Accoltis.Aret.c.ij.in 2.notab.de probat.Et iſtā eſſe com.opin.dicit Dec.in rubr.ext.de probat. col.11.nu.11.ver.Nūc aliud dubiū Alex.l.licet Imperator. col.j.ff.de leg.j.per tex.in l.nō erit.§.dato.ibi,quaſi probatū.vbi Sal.Ro.& Mod,ff.de iureiur.& in c.j.§.ſi quis de Mā ſo.in fi.& in l.eū qui.ff.de iurei.Capit.deciſ.91.cauſa.in fi. ¶ Iſta tñ cōis opinio limitatur non procedere in caſibus, quibus de iure cōmuni,vel ex forma ſtatutorū iuramentū habetur pro plena probatione, tūc.n.in illis caſibus appellatione probationis veniet iuramentū.Vnde ſi ſtatutū velit credi iuramēto damnū paſsi,certè aliud ſtatutū loquēs de probatione dāni dati,vel de dāno probato haberet locū cōtra dānū dantē in probatione dāni,quæ fieret per iuramentū.Dec,d.rub,de prob.col.13.in fin.ver.Ex his benè infertur.in fi.ibi.Et ideo ſimiliter.Aret.d.c.ij.Nā hæc videtur interpretatio paſsiua, quæ in omnibus legibus & ſtatutis locū habet.l.j.§.lex Falcidia.ff.ad l.Falcid.Dec.d.co.13.
32 ſecus aūt quantū † ſit cōtra principē, vel vniuerſitatē vel aliū qui tenetur pro delicto alterius:nā tūc iuramentū nō habetur pro probatione.Et ideò ſi priceps promiſerit mercatoribus ſoluere omnē quātitē,quæ probabitur deprędata, tūc nō poterit quātitas iuramento probari.Dec.d,rub. de probat.col.14.verſ,prædicta cōcluſio vera eſt,in fi.Bal. c.j.§.cōuenticulas.col.11.ver.ſed pone, ꝙ dominus.de pa-
33 ce iur.firman.Nā iſtud verbum † probatio, intelligitur ſecūdū ſubiectā materiā,adeò ꝙ ſi in materia,de qua agitur ſufficiat pro plena probatione iuramentū, tūc appellatione probationis venit iuramētū,aliàs ſecus, Dec.d.rub.ext. de probatio.col.3.ver.Ex his.benè Bal.l.peremptorias.co. fi.ver,Et adde.C.ſent.reſcind.non poſ.Bart.tract.ad reprimen.verb.ſummariè.col.fi,Bal.l.admonendi. col.pen.ver. quid autē.ſi teſtator.ff.de iureiur.& in l.id qd pauperibus. col.iiij.verſi.11.quæro.C.de epiſc.& cleri.Vnde ſi teſtator mādat ſatisfieri oībus probātibus ſe creditores,tūc ſatis eſt probare per vnū teſtē cū iuramēto delato à iudice in caſibus,quibus aliàs debet iuramentū in ſupplementū deferri.
Dec.d.

Dec.d.col.13.in fi.Bal.d.verſ.quid aũt. In dubio aũt probationis appellatione intelligitur de plena,& ſcripturę appellatione intelligitur de publica. Affl.deciſ.272.deinde in
34 alia.col.2.nu.3.Notabis † tñ ſemper ꝙ vbi ꝑ modũ conditionis requiritur à lege,ſtatuto,vel ab hoie probatio,puta, ſi probaueris, ꝙ tũc appellatione probationis nunq̃ venit iuramentũ,nec pōt iurari.qa illa conditio probationis cēſetur reqri pro forma ſubſtãtiali graui,& neceſſaria, adeo, ꝙ ēt iuramentũ in ſupplementũ probationis non pōt deferri,ſed probatio debet pfectè impleri,maximè cũ ꝑ conditionē cenſeatur data forma.D.Catell.Cotta lib.Memor. verſ.ex q̃ loquitur conditionaliter.imò tunc nō ſufficiunt ꝓſumptiones à iure approbatæ, q̃ alias habentur pro idoneis,& legitimis probationibus,qa vbi ꝑ modũ cōditionis probatio noīatur,vera & concludens probatio requiritur: & iuramentũ,& probatio ꝓſumpta nullo modò admittuntur.l.Lucius.vbi Dyn.& Bar.ꝑ illũ tex.ff de cond.& demō. & Bar.in l.ait ꝓtor.§.ſi iudex.in fi.ff.de re iud.Bal.l.ex ſententia.circa fi.verſi.q̃ro de qua.C.de ſent.q̃ ſine cert.quãt. & in c.quo ad conſultationē.col.3.de re iudi.Rom.rub.de arb.col.7.Bal.l.in bonæ fidei.col.6.verſ.expedita eſt ſecunda pars,vbi ēt Sali.col.pe.verſ.q̃ro.3.C.de rebus cred.Alex. d.l.licet Imperator.Iaſ.l.admonendi.col.23.nu.112.in fin. verſ.vlt.qñ.ff.de iureiur.vbi alij Mod.Et hæc eſt com.opi. ita dicit Dec.d.rub.extr.de prob.col.14.verſ.3.ſi ſit mētio. & col.16.verſ.retenta prędicta.& verſ.1.niſi in fi.ibi quamuis iſta ſit cōis nam conditiones debent impleri in forma ſpecifica,& non ſufficit æquipollens.l.qui hæredi.in prin. & l.Mœuius.ff.de condit.& demō.Et q̃ opinio cōis limitatur procedere in caſibus, quibus probationes q̃ neceſſariò concludant poſſunt fieri ꝑ teſtes,vel inſtrumēta, prout eſt regulariter,tunc.n.probatio prolata per modũ cōditionis non verificatur in iuramēto, nec in ꝓſumptionibus iuris. Sed qñ ſumus in caſibus,quibus veræ,& concludentes probationes haberi non poſſunt:puta,ſi tibi conſtiterit,vel ſi probaueris Titium fuiſſe filium Sempronij,vel ſi probetur Bertam cōmiſiſſe adulterium,tunc ſufficient probationes ꝓſumptiuæ, & tunc non procedit ipſa communis opinio.

ita inquit Decius dict.rubr.de proba.colum.17.verſicul.ſi tamen.per text.in cap.Michael.& in cap.ex tua de fil.præsby.vbi gloſſ.& doct.& in cap.laudabilem.de frigid.& malefic.& in l.prima.C.de ſatiſda.& in l.ſi tutor.C.de pericu.tutor. & ita etiam iſtam communem opinionem limitat Felin.dict.rubr.de proba.columna ſecunda,nume.3.verſi. ſed aduerte,quia iſta.& verſic.ſed aduerte, quia pro.& ſequitur Dom.Cotta.dict.verſic.lex.vbi allegat Felin.

¶ Nota quarto ex iſto textu in verbo patefacta, quòd in
35 interdicto † vnde vi non ſufficit ſummaria, vel ſemiplena probatio,ſed requiritur plena probatio ad probandum vim. vt eſt text.cum gloſſ.hic verb. patefacta. id eſt liquidò probata, quamuis in iudicijs,ſeu interdictis poſſeſſorijs ſufficiat ſummaria, ſeu ſemiplena probatio: vt per Iaſon. hic colum.2.in tertio notab.tamen in interdicto poſſeſſorio,vnde vi,non ſufficit ſummaria probatio:vt per Salic. hic circa princip.quod intellige ad probandum vim,& declara ſecundum not. per Bartol. & doct.in l.1.C. quorum bonorum.l.1.vbi doct.ff.quorum bonorum.l.2.§.final.C.
36 vbi in rem actio. Et ſcias † quòd interdictum,vnde vi,eſt perſonale,& competit ſolùm contrà eum, qui vim intulit, & eius hæredes,non autem contra ſingularem ſucceſſorē. l.cùm à te.& l.2.ff.de vi & vi arma.& requiritur dolus malus ex parte eius,qui vim intulit.l.j.§.vi poſsidere.& l.ſi vi. ff.de vi & vi arma.licèt ad pœnā.l.ſi quis in tantā ſufficiat lata culpa:vt per gloſſ.& docto.in dict.l.ſi quis in tantam. ſuprà eo. Ioan.Petr.Ferrar.in practi. Papien.in for.libe.in cauſ.ſpolia.poſſeſſ.in gloſſ.j.columna tertia,nume.6.ver-
37 ſicul.ſciendum eſt. Vnde pinguiori † remedio fuit ſucurſum per c.reintegranda.iij. quæſt.j. quod diſponitur generaliter,& indiffinitè, quòd qualitercunque, & quomodocunq; quis iniuſtè ſit priuatus poſſeſsione rei, & ad quaſcunque perſonas peruenerit, ſiue ſit ſucceſſor vniuerſalis, ſiue particularis,ſiue bonæ fidei,ſiue malæ fidei,quòd ante omnia ſpoliato, ſiue illi, qui cecidit à poſſeſsione reſtituatur poſſeſsio,& ſibi fiat reintegratio poſſeſsionis ſuę:vt per pract.Pap.d.verſ.ſciendum.in fi.per Iaſon.Soci.Rip.& alios in l.rē,quæ nobis.ff.de acqu.poſſ.& latius infrà dicā.

Reliqua

Reliqua notabilia declarabo inferiùs in limitationibus ſta tutorum, quod credatur iuramento damnum paſsi.

SVMMARIVM.

1 *Violentiarum quinque ſpecies.*

2 *Violentia expulſiua cadit in rebus ſoli, & quænam pro ea competant remedia?*

3 *Remedium c.reintegranda.3.q.i.competit non ſolùm verò poſſeſſori, ſed etiam commodatario, depoſitario, & ſimilibus, vt colono, et conductori, & mandatario.*

4 *Remedium, c.reintegranda.3.q.i.competit etiam pro rebus laicorum, & inter laicos.*

5 *Remediũ c.reintegrãda.3.q.i.cõpetit anteriori poſſeſſori, ẽt titulũ nõ habenti, cõtra tertiũ titulo poſsidentem, et cu bona fide, etiam ſi reus ad eum perueniſſet ſine vitio, vel ſit ſingularis ſucceſſor.*

6 *Poſſeſſor antiquior etiam ſine titulo præfertur iuniori cum titulo in remedio c.reintegranda.3.q.i.*

7 *Remedium c.reintegranda.3.q.i.datur pro feudis & iuribus incorporalibus, & bonis ſtabilibus, & datur etiam malæ fidei poſſeſſori, vel etiam illi qui cecidit à poſſeſsione ex contractu conditionali, vel aliàs imperfecto, ſecus ſi eius culpa, vel negligentia ceciderit, fallit tamen in eccleſiis minoribus, & abſentibus.*

8 *Remedium c.reintegranda.3.q.i. poteſt in termino 30. annorum intentari, & interim non dicitur actor negligens.*

9 *Appellari licèt nequeat de iure ciuili à ſentẽtia in poſſeſſorio lata, ſed tantũ de nullitate diei, tamẽ à ſentẽtia lata ſup remedio .c.reĩtegrãda.3.q.i.poterit appellari ẽt inter laicos, & in foro imperij.*

10 *Violentia oblatiua in rebus mobilibus locum habet, & pro ea cõpetit actio vi bonorum raptorũ, & remedium c.reintegrãda.3.q.i.*

11 *Pro violentia compulſiua competit actio, quod metus cauſa aliquãdo directa aliquando vtilis.*

12 *Metus & dolus probatur coniecturis vel indicijs propinquis: et hoc iudicis arbitrio relinquitur.*

13 *Metus & dolus in dubio non præſumitur, niſi probetur.*

14 *Metus reuerentialis ad reſcindendum contractum non ſufficit, niſi præcedant verbera, vel minæ, & probentur.*

15 *Donatio in iuriſdictione donatarij ob hoc non præſumitur facta metu, niſi aliud probetur.*

16 *Metus et dolus non reſcindunt contractum,niſi ſit talis,qui caderet in conſtantem virum, & mulierem : perſonarum tamen conditio in hoc erit inſpicienda.*

17 *Metu probato, ſtatur iuramento damnum paßi, de quantitate & æſtimatione bonorum amiſſorum.*

18 *Metu geſta,ẽt iuramẽto corroborata,nõ valẽt,vel ſaltẽ reſcindũtur.*

19 *Metu reuerentiali geſta non obligant in foro conſcientiæ.*

20 *Violentia turbatiua quando dicatur committi,et quæ remedia pro ea competant:& quis in ea præferatur.*

21 *Prædo,et intruſus,nõ põt amoueri ſine citatione et cauſæ cognitiõe.*

22 *Hæres nõ põt propria authoritate ingredi poſſeſsionẽ rerũ hæreditariarũ à tertio occupatã ſine citatione occupatoris,etiã ſtante ſtatuto,quòd poſſeßio defuncti continuetur in hæredem ipſo iure.*

23 *Poſſeſſor & detentator, ſemper eſt citandus, vbi agitur de conuincenda poſſeßione.*

24 *Argumentum, à contrario ſenſu in omnibus validißimum, fallit, quando reſultaret correctio iuris communis.*

25 *Mediolanenſe decretum de continuanda poſſeßione defuncti, in §. inſuper.quomodo procedat,& intelligatur:*

26 *Spoliatus poteſt incontinenti nõ citato poſſeſſore recuperare ſuam poſſeßionem propria authoritate: et quãdo dicatur incontinenti.*

27 *Hæredes ſe eſſe pluribus prætendentibus, & ideò ad bonorum poſſeßionem adipiſcendam properantibus, quid agere debeat iudex, ne partes ad arma veniant.*

28 *Sequeſtratio poſſeßionis quando à iudice fieri debeat pluribus poſſidere prætendentibus : & an tunc poßit ſummariè inquirere de partium poſſeßione,& ſententiam de plano ferre?*

29 *Spoliatus non debet reſtitui, vbi notoriè conſtat de non iure ſuo, quod in ſpiritualibus procedit,& non in prophanis.*

30 *In iudicio vti poßidetis,quis debeat obtinere,vbi partes non probãt æqualiter de poſſeßione de præſenti:et quid itẽ,ſi æqualiter pbet.*

31 *Poſſeßio antiquior præſumitur iuſtior, & præfertur iuniori poſſeßioni,quæ præſumitur violenta,& clandeſtina.*

32 *Poſſeßio antiquior vbi non eſt, ille obtinet, qui poſſeßionem ſuam colorat aliquo titulo.*

33 *Poſſeſſor qui timet ab aliquo in ſua poſſeßione moleſtari, quo remedio ſibi cauere poßit ne moleſtetur:& hoc ibi ad praxim reducitur.& traditur notabilis cautela.*

34 Præceptum executiuum cum clauſula iuſtificatiua valet, ſed comparente citato reſoluitur in vim ſimplicis citationis.

35 Poſſeſſorium eſt duplex, ſummarium, & plenarium.

36 Poſſeſſorium ſummarium quodnam dicatur.

37 Times in pſona vel in bonis moleſtari, vel offendi pōt officiū iudicis iplorare, vt inhibeat p pcepta pœnalia, ne vis fiat, et ad ſatiſdandū de non offendendo ipſum timentē, ſi iuret de ipſo timore.

38 Timens offendi obtinere debet licentiam deferendi arma, & conducendi ſecum homines armatos pro ſua defenſione.

39 Vicini, amici ac extranei poſſunt expellere & percutere cum moderamine inculpatæ tutelæ volentem me expellere de poſſeßione mea, vel me offendere.

40 In iudicio poſſeſſorij ſummarij vbi inter plures agitur corā eodem iudice de adipiſcenda poſſeßione, quid iudex agere debeat.

41 Fœmina eſt incapax feudorum, niſi vocetur ex inueſtitura, et quid ſit ex decreto Mediolanenſi.

42 Statutum quòd poſſeßio defuncti continuetur in hæredem, non intelligitur procedere, vbi aliud ſtatutum prohibet dictam continuationem fieri.

43 Iudicij ordo, aut litis conteſtatio non requiritur in poſſeſſorio ſummario, neque plena probatio, ſed ſufficit ſemiplena.

44 Poſſeſſorium plenum quodnam ſit, & ad quem finem ordinetur: & quare ita dicatur.

45 Probationes plenæ requiruntur in iudicio poſſeſſorij plenarij, & in eo ordo iudicialis ſeruatur.

46 Remediū cano. reintegranda. 3. q. 1. datur contra titulo poßidentē.

47 Iudex cui conſtat alteram partem poßidere, non debet poſſeßionē, nec fructus ſequeſtrare, etiam ſi eſſet timor armorum, ſed nō poſſidenti inhibere ſub pœna ne poßidentem turbet.

48 Violentia inquietatiua quæ ſit, & quod interdū pro ea competat.

49 Nuntiatio noui operis, quando ei, cui authore prætore fit, noceat, vt in opere perſiſtere impunè nequeat.

50 Nuntiatio noui operis per ſatiſdationem præſtitam tollitur. Et quid ſi actor replicet, hodie conſtat, hodie agatur.

51 Nouum opus poſt denuntiationem factum quando debeat deſtrui.

52 Nuntiatio noui operis facta domino extra locum operis nullo tempore valet, nec in aliquo dominum aſtringit: ſed ſi fiat operarijs in loco abſente domino valet.

Nuntiatio

53 *Nuntiatio noui operis quando ſperni poſsit.*
54 *Nuntiatio noui operis non poteſt fieri reficienti vetus ædificium.*
55 *Nuntians nouum opus iniuſtè, vel per calumniam, an teneatur ad damna nuntiati.*
56 *Iniuriarũ actio competit contra iniuſtè nuntiantem nouum opus, non via iuris, ſed facti, & calumnioſè.*
57 *Actio de dolo, non poteſt concurrere cum actione iniuriarũ in exercitio, ſecus in origine.*

§. III.

1 PRAEMITTO ꝙ in iure ciuili † & cano
nico requiruntur quinq; ſpecies violen
2 tiarum. Quædam † eſt violentia expul
ſiua, & iſta propriè cadit in rebus ſoli,
& pro tali violentia proditũ eſt interdi
ctum, vnde vi, competit ẽt remediũ ex
l. Si quis in tantã. C. vnde vi, & l. ſi colo
ni. C. de agri. & cen. lib. j. vbi Bar. Ang. Luc. de Pen. & Io. de
Platea, & alij. Item competit remediũ vt dicit hic Iaſ. col.
3 j. ex c. reintegranda. iij. q. j. Adde † ꝙ remedium. ca. reinte-
granda. iij. q. j. quo diſponitur quòd illi, qui cecidit à poſ-
ſeſsione fiat reintegratio poſſeſsionis, quod competit non
ſolùm vero poſſeſsiori: verũ etiam commodatario, depo-
ſitario, & ſimilibus. Soc. l. rem quæ nobis. col. iiij. nume. 6.
ver. iij. dubitatur. & ibi Rip. nu. 21. dicit quod hæc eſt cõ-
mu. opi. ff. de acqui. poſſ. Item competit etiam colono, ſi-
ue conductori, & mandatario. Soc. conſ. 17. Capio primã.
col. pen. nu. 15. vol. iij. Spec. titu. de poſ. & petit. §. j. verſ. ſed
nunquid depoſitarius. vbi etiam Ioan. Andr. in addit.
4 ¶ Item competit † remedium. c. reintegranda. nõ ſolùm
pro rebus eccleſiæ, ſed etiã laicorum, & inter laicos, & eſt
comm. opin. Ripa, d. l. rem quæ nobis. nu. 15. & nu. 26. vbi
etiam Bart. Ang. Rom. Alex. & Imol. & hæc eſt communis
opin. quòd remedium ipſum procedat nedum in foro ec-
cleſiæ, verùm etiam in foro ſeculari, & inter laicos: ut per
Iaſ. d. l. rem quæ nobis. col. v. nu. 20. cum ſeq. verſ. item cir-
ca. Alex. conſi. vj. circa proceſſum. col. ij. vol. iij.
5 ¶ Remedium poſſeſſorium † ex ipſo. cap. reintegranda.
competit anteriori poſſeſſori ſiue habeat titulũ, ſiue non,

etiam cōcra tertiū poſsidentem cum titulo & bona fide, etiam ſi ad eum res perueniſſet ſine vitio, & eſt magis com. opi. Nic. Boer. deciſi. 239. Et in præd. col. 7. ver. Et hic remediū poſſeſſoriū datur in ij. parte. quia ex quo actor aſſerit ſe poſſediſſe primo loco, & reus cōuentus reperitur in poſſeſsione iuniori, certè actor qui fuit poſſeſſor, dicitur re ipſo aliquo ſpolio non probato ſpoliatus, & debet actor poſſeſſor antiquior ante omnia reſtitui in poſſeſsione anteriori, etiā nulla probata violentia nec titulo; nec poteſt reus contra actorem excipere de dominio, ſed ſolùm debet conſiderari an actor ceciderit à poſſeſsione, & tūc ante omnia eſt reſtituendus & reintegrandus actor, & iſta eſt magis com. opin. ita dicit Iaſ. d. l. rē quæ nobis. col. iiij. in fi. nu. 19. verſ. In principali. Dec. conſ. 57. Et pro tenui. col. fin. Et dictum remedium can. reintegranda: competit etiā contra ſucceſſorem ſingularem cum titulo & bona fide, & iſta eſt communis opi. Canoniſtarum & Legiſt. vt per Ri. d. le. rem quæ nobis. colu. vi. nu. 27. verſi. ideo. & hæc eſt magis cmmunis opi. Alex. con. 91. In cauſa. colu. fi. volu. v. Dec. conſil. 57. Et pro teneui. col. fi. Et ita ego teneo, & pro iſta opin. ne plures iudicaui in varijs caſis mihi Ioan. Baptiſtæ Plo. doctori Collegij dominorum iudicū ciuitatis Nouariæ cōmiſsis, licèt multi doctores dicant magis cōmunē opin. eſſe quòd remedium c. reintegrāda. nō detur contra poſsidentē cum titulo & bona fide, vt per D. Anto. Rub. conſi. 167. Preſens. col. iiij. nu. 9. & conſ. iiij. Series. col. ij. nu. vj. verſ. quartò ſuadetur. per D. Alb. Brun. conſil. 19. Omnipotentis. col. iiij. & conſ. 21. Caro Ruin. conſ. 49. nu. 11. volu. iiij. & iſtam magis communem opinionem eſſe dicit Pariſius. conſ. j. Viſa. nume. 166. verſ. quo ſtante. volu. j. Socin. conſil. 266. In cauſa. col. v. nu. 15. ver. ſecūdò eadē. vol. ij. & conſ. 39. In queſt. col. ij. verſic. circa ſecundam. vol, iij. qui omnes ſequuntur Barto. Angel. & Imo. d. l. rem quæ nobis. qui voluerunt dictum remedium non competere contra poſsidentem cum titulo & bona fide. Ego autē teneo primam opi. tanquā magis veram & magis communem quòd rimediū. d. ca. reintegranda. detur etiam contra tertium titulo & bona fide poſsidentē, & ita etiam iudicauit ſacrum Concilium Neapolitanū.

poſitauũ.vt per Afflic.Deciſ.361.Manaſterium.col.13.nu. 33.verſic.Nec obſt.prima ratio.vbi etiã dicit quòd hæc eſt magis cõmunis opin. & Alex.l.rem. col.iiij. dicit quod ita vidit iudicari. & eſt cõmunis.Abb.c.cũ ad ſedẽ.col.vij.de reſtit.ſpolia. & c.ſi diligenti.col.v.de præſcrpt.Ripa c.ſępẽ col.v.nu.20.verſ.venio ad primũ.de reſtitu.ſpolia. & facit ratio.quia d.c.reintegrãda.loquitur generaliter: ergo generaliter debet intelligi.l. nõ diſtinguemus.ff.de arbitr.l.j.§. generaliter.ff.de leg.præſt.Et cũ dictũ c.reintegrãda.factũ fuerit ad corrigendũ peccata,ergo fauorẽ animæ debet extendi.Ripa.d.l. rem quæ nobis.nu.25.in fi.verſi.Et ſubdit. & not. etiã Alexã.d.l. rem quæ nobis. eſt enim fauendum & extendendũ in his,quę faciunt pro anima,cùm iſta ſint fauorabiliora.D.Cat.Cotta in Memor.verbo,anima.Felin. c.in præſentia.col.22.q.iiij.de proba. Socin.conſi.39.licèt. col.pen.volu.ij.anima enim cunctis rebus eſt præferenda. l.ſancimus.C.de ſacroſanct.eccle.

6 ❡ Et ille † qui probat in c.reintegranda. poſſeſsionẽ antiquiorẽ pfertur habenti poſſeſsionẽ iuniorẽ,ẽt cum titulo, ẽt, ꝙ antiquior poſſeſſor non probet titulũ nec ſpoliationẽ.Alex.conſi.90.Viſo.volu.v.Alex.d.conſi.91.Dec.conſi. 302.Et pro tenui.nu.21.& conſil.57.Et pro tenui.col.fi.& eſt magis cõis:vt per Afflict.& Doct.de quibus ſuprà.Affli.

7 deciſ.363.Vtrum.num.4.Et datur † remedium d. c.reintegranda.ẽt pro feudis & iuribns incorporalibus,& bonis ẽt ſtabilibus.Iaſ.conſi.178.uol.iiij.Bar.l.iij.§.vnde vi interdictum.ff.de vi & vi arma.Anto.dẽ Butri.c.cùm eccleſia Sutrina.nu.38.vbi etiã Abb.de cauſ. poſſeſ.& proprie.Soci.d. l.rem.in v.q.Ripa.d.c.cùm eccleſia.col.xxij.nu. 101.verſi. ex iſtis & datur ẽt pro rebus mobilibus & immobilibus, & eſt cõis opin.Rip.d.c.ſæpè.col.vj.nu.21.ver.an autem cõpetat.Soc.d.l.rem.in v.q.Iaſ.d.l.rem.col.iiij.nu.19.

❡ Competit autem dictum remedium. c.reintegranda.etiam malæ fidei poſſeſſori.Rip.d.c.ſæpè.col.vj.nu. 23.ver. venio ad tertium.de reſti.ſpol.vbi etiam D.Anto.de Butr. per Roma.& Areti.d.l.rem quæ nobis.Alex.d.conſi.vj.col. iiij.vol.iij.quãuis Alex.conſi.94.vol.v.Imo.d.c.ſæpè.& So. d.l.rem.in iiij.dubit.ij.q.princ. velint malæ fidei poſſeſſori

non dari remedium.d.c.reintegrandá.& malè velint: quia dari debet per c.fi.iij.q.j.vt per Ripam d.c.ſæpè.

¶ Item dictum remedium.c reintegranda.competit etiã il li qui cecidit à poſſeſsione ſua ex proprio contractu imper fecto tamen ſeu ex contractu conditionali cuius conditio non euenit.Soc.d.l.rem, quæ nobis.col.v.nu.viij.ver.quin tò dubitatur.Alex.conſ.90.Viſo proceſſu.volu.v.Cur.iun. conſ.131.in fi.in ij.par.vbi autē quis cecidit ex contractu perfecto,nō poteſt agere ex ipſo remedio. Soc.d.l.rem.nu. 8.Alex.cōſ.92.Perſpectis.col.ij.ver.nec etiam poteſt. vol.j.

¶ Illi aũt qui cecidit à poſſeſsione ex culpa vel negligẽtia ſua,vel iuſta cauſa nō datur remediũ d.c.reintegranda.& eſt cōis opi.Soc.d.l.rē.nu.viij.verſ.quintò dubitatur.Alex. d.conſi.92.& eſt cōis teſte Rip.d.c.ſæpè.col.vij.nu.27.ver. quintò dubitatur.Alex.d.conſ.vj.Abb.& alij. c.accedens.ſ. ut lit.non conteſta. Eccleſijs tamen minoribus & abſentibus qui eorũ negligẽtia ceciderũt à poſſeſsione competit pro recuperãda poſſeſsione amiſſa eorũ negligẽtia officiũ iudicis.Soc.d.l.rem.nu.9.col.v.uer.prędicta tñ.Alex.d.cōſ. 92.col.iij.ver.nec obſt.Hoſt.& alij.c.accedēs. vt lit.non cō

8 teſt.Durat † tñ actio agēdi ex.d.c.reintegranda.per 30.annos,& interim non dicitur actor negligens, & eſt cōis opi. Hieron.Grat.conſ.70. Ex multitudine.col.ij.nu.18.vol.ij. Soc.d.l.rem.nu.18.in viij.q.princ.Alex.d.conſ.vj.Dec.cōſ. 302.Et pro tenui.nu.24.in fi.ver.Et vlteriùs videtur.

9 ¶ Scias autē,† quòd licèt de iure ciuili regulariter à ſenten tia lata in poſſeſſorio iudicio nō poſsit appellari, ſed ſolũ dici de nullitate.l.j.vbi Bal.& Doct.per illũ tex.C.ſi de mo men.poſſ.fuer.app.tñ à ſententia lata ſuper remedio dicti c.reintegranda.cum ſit remediũ iuris canonici ſecundũ ꝙ licitum eſt appellare à ſententia lata in poſſeſſorio,poterit appellari etiã inter laicos & in foro imperij & ſeculi à ſen tētia lata ſuper remedio d.c.reintegrãda. Bal.conſ.321.Ad euidentiã.vol.iij.pract.Pap.in for.lib.in cauſ.ſpol.poſ.ver bo,per veſtrã diffinitiuã.nu.iij.ver.inde quæritur. & ibi ſe quuntur Cur.Iun.& Mod.in apoſt.Bal.c.quærelã. de elect. Rip.d.l.rem,quę nobis.col.7.nu.30.uer.in alio etiam.ff.de acquir.poſſeſ.& in l.interdicto.col.fi.in fi.ff.quor.bon.

¶ Quædam

10 ℭ Quædam eſt violentia † ablatiua, & iſta habet locũ in rebus mobilibus, & pro iſta cõpetit actio vi bonorũ rapto rũ de qua in tit.ff.vi bon.rapt.& de iſta loquitur ẽt.l.iſta. ver.ſuper rebus abreptis vel inuaſis, vt per Iaſ.hic co.j.nu. iij.Et pro iſta ẽt cõpetit remediũ d.c.reintegrãda.ſecundũ cõem opi.vt ſup.dixi.Rip.d.c.ſæpè.nu.22.de reſtit.ſpolia.

11 ℭ Quædam eſt violentia † compulſiua, quando compel litur aliquis aliquid dare vel tradere;& tunc cõpetit actio, quod metus cauſa,aliquãdo directa,aliquãdo vtilis,vt per Iaſonẽ hic col.j.num.iiij.Et iſto caſu etiã habet locum lex iſta,quòd probato dolo inferentis metũ & violentiam cõpulſiuam vt aliquid ſibi darem vel traderem ſtetur iuramento meo de quantitate , & æſtimatione rerũ traditarũ vel datarũ: vt per Iaſ.in hac l ſi quãdo col.viij.nu.44.ver. quæro ſucceſsiuè.ibi,item habet locũ in violentia cõpulſi ua.& probatur ext.c.fi.iuncta rub.ext.quod met.cauſ.ſecundum Io.de Imo.Hoſt.& alios Canon.ibi. maximè Bal.

12 Metus aũt & dolus † probãtur coniecturis.Grat.conſ.43. in præſenti.col.ij.nu.viij.volu.ij.Nico.Boèrius deciſ.100. Chriſti.& deciſ.101.Chriſti.in j.part.Anch.conſ.382.Retẽ to.col.fi.nu.12. Et probatio metus iudicis arbitrio relinqui tur ex indicijs & circunſtãtijs.D.Fran.Cur.ſen.& doct.l.in terpoſitas.C.de tranſact.Caro.Ruin.conſ.121 nu.12.vol. iiij.l.dolũ.C.de dolo.Dec.l.in oibus cauſis pro facto.nu.7. ff.de regu.iur. Et iſtud intellige de indicijs appropinquãti bus ſiue propiquis & immediatis:quia ex illis probatur me tus & dolus. alioquin ſi eſsẽt ĩdicia extrinſeca ſiue a remo tis & nõ propinqua ex illis nõ probatur metus nec dolus, ſed tunc debet plenè probari.d.l.interpoſitas.vbi gl.verb. qualitas.& ibi not.Iaſ.in princ.Pau.de Caſtr.col.ij.nu.iiij. & ibi not.alij docto.

13 ℭ In dubio aũt metus † & dolus nõ prȩſumũtur niſi pro bentur.tex.d.l.interpoſitas,vbi Bal.Aret.& alij Doc.Et me

14 tus † reuerentialis ad reſcindẽdum contractum non ſuffi cit:pro eo : quia dicatur initus contractus inter virum & vxorem,patrem,& filiam, prælatum & clericum,vel domi num & ſeruum,ſeu alios quibus debetur reuerẽtia,niſi præ cedant verbera vel minę,& ita probentur & eſt communis

opinio,ita dicit Fran.de Coltis.Areti.d.l.interpoſitas.verſ. ſed dubiũ.Nicol.Boer.d.deciſ.100.col.4.nu.11.& 12.verſ. his habitis.cũ ſeq.Et ſola præſentia patris nõ cauſat iuſtũ metum ad reſcindendũ contractum, vel matrimoniũ carnale,vel ſpirituale filiæ.& eſt cõi.opi.D.Hier.Cagnol.l.in oĩbus cauſis pro facto.nu.8.verſ.circa ſecundũ.ff.de regu. iur.Et ſolus metus reuerentialis non eſt ſufficiẽs ad reſcindendũ contractum uxoris,filiæ,ſubditi,& ſimilium, & eſt cõis.Boer.d.deciſ.100.nu.11.& 12.Bar.l.j.§.quę honorandæ,vbi etiã Ludo.Bolog.Alexã.et alij,in Apoſtil.ad Bar.ff. quar.rer.act.Ripa lib.3.reſpõ.ſub rubr.de donat.& grat.p fi.& reuoc.in reſpon.15.licèt.col.3.nu.8.verſ.4.meticuloſus.Inno.Bal.Card.Zab.Abb.Sic.Pet.de Anch.Feli.& doc.

15 c.cauſam matrimonii.de offic.deleg.Et ſub prętextu, † ꝙ donatio facta ſit in caſtro, & iuriſdictione donatarij non præſumitur facta metu vbi aliud non probetur,& ita dixi in quadã cauſa aureorũ octomille mihi commiſſa ab Illuſtriſſ.Ferdinando Gonzaga Locumtenẽte Generali Caroli Quinti Imperatoris Aug.in Italia,per not.per Alexã.conſ. 157.Viſo inſtrumẽto.col.j.nu.7.&.8.& col.4.ver.nõ obſt.

16 etiã eidẽ donationi.vol.ij.Metus autem† & dolus non reſcindunt contractum,niſi ſit talis, qui caderet in conſtantẽ virum,& conſtantẽ mulierẽ.l.j. vbi And.de Pomate, & alij in Apoſt.ad Bar.ff.de dolo.Dec.d.l.in oĩbus.nu.2.& 3. ubi etiã Cagn.nu.5.& 6.Dec.c.fi.col.1.ubi Abb. & alij de appella.Dec.conſ.219.Viſo.& iſtud intellige ſecundum cõditionem perſonarum, ſecundum quam conſideratur metus an ſit ſufficiens ad reſcindendum contractum,uel ne. Dec.& Cagnol.d.l.in omnibus.Dec.d.c.fin.col.j.

17 ¶ Metus aũt ubi†eſt probatus ex quo Titius amiſit bona ſua ſtari debet iuramẽto Titij de quãtitate,& æſtimatione bonorũ cõtra illum,qui intulit metũ,Ang.de gẽte Carleta de Clauaſio in ſua Sum.Angel.verbo metus.ibi,vtrũ probãri metum.Abb.Panormi.d.c.fi.vbi alij,doc.ext.ꝙ metus cauſ.Nicol. Boer.deciſ.55.quia ſuprà col.j.verſ.& ideò ſi ꝑ vim.ibi,aut cumpulſiuã.in j. par. & ſuperius de hoc dixi.

18 ¶ Geſta metu†etiam iuramento corroborata non valent, et ſi valent debent,reſcindi.D.Maria.Soc.Iunior pręceptor

meus

meus in gymnaſio Patauino,conſil.77.licèt.nu.129.volu. j.Nicolaus Boer.d.deciſ.100.Chriſti.nu.14.in.j.par. Felin. c.ij.col.pe.uerſ.et declara primò.de ſponſal.Ioan.de Imo. Abb.et Doct.in c.cùm contingat.per illum text.de iureiu. ran.Phil.Fran.c.quamuis.col.v.verſic.dicit etiam.de pact. in vj.per illum text.authen.ſacramenta puberum.vbi doctor.per illum textum.C.ſi aduerſus venditionem.

19 ¶Metu† reuerentiali geſta valent,et obligant de iure,ſed in foro conſcientiæ non obligant contrahentem metu reuerentiali patris,et ſimilium,vbi non fuit ſpontaneus cōſenſus,etiam ſi minæ,vel verbera non probentur. Summa Angelica,verbo metus.verſic.quid ſi metus ſit ſolum.

20 ¶Alia eſt violentia † turbatiua, et iſta dicitur committi, quando duo pluresve prætendunt ſe poſſeſſores eiuſdē rei. et vnus turbat alium. Et vbi iſta violentia cadit in rebus immobilibus proditum eſt interdictum vti poſsidetis.tot. titu.ff.vti poſsidetis.Si aūt in rebus mobilibus cōpetit interdictum vtrobique.Et hæc eſt differentia inter iſtos titulos,vt per.Iaſ.hic,et in iſta violentia turbatiua habet locū lex iſta,vt per Salice.hic in v.q.et Iaſ.hic,Innoc. et doct. in c.ſi.quod metus cauſa.Et in hac violentia turbatiua,adde ꝙ vbi eſt contentio inter duos de poſſeſsione. Aut conſtat, ꝙ poſſeſsio vacat,et plures prætendunt velle adipiſci poſſeſsionem,et tunc iudex non ſe intromittit,vbi plures properant ad poſſeſsionem,occupandam,et ille,qui præuenit in accipiendo poſſeſsionē in ea defendetur, donec cognoſcatur de iuribus aliorū cōpetitorum ſuper poſſeſſorio,vel petitorio,prout ipſi uoluerint.Dec.l.ſi.col.ij.nu.4.uer.poteſt tamen.et nu. 5.uerſ.ſi aūt nullus poſsideat,et plures tēdunt.C.de edict.diui.Adria.tol.Inno.c.in præſentia.col.ij. de probat.Bald.d.l.ſi.col.ij.uerſ.Eſt et quartus caſus.et ille qui prius præuenit ingrediendo poſſeſsionē nō pōt abſq; citatione priuari poſſeſsione,etiā ſi ille,qui præuenit eſſet prædo,et iniuſtus poſſeſſor.Dec.d.l.ſi.col.ij.nu.4.in ſi.uer. Et hoc procedit,ut dictū eſt c.licet Epiſcopus de præbē.in 6.l ſi deſerta.ubi Bal.C.ſi prop.pub.penſit.l.ſi.C.ſi per uim uel alio modo.Inn.c.intra quatuor.de maio. et obe.Cald. conſi.4.de dilat.And.Sicul.rub. C.qui admitti.Mod.c.fin.

col.7.de preſump.vbi Fel.col.7.nu.24.verſ.fallit ſecundo.
21 dicit,ꝙ † ẽt prædo etiã intruſus,& iniuſtus detentator beneficij nõ põt amoueri ſine cauſæ cognitione & citatiõe.
22 ¶ Et etiã verus † hæres ubi poſſeſsio rerum hæreditariarum vacat,poteſt propria authoritate illã apprehendere: vbi verò non vacat,ſed fuit apprehenſa per tertiũ non poteſt ſine citatione poſſeſſoris ingredi illã poſſeſsionẽ. Dec. d.l.fi.col.2.nu.4.ver.poteſt tñ.in fi.imò ꝙ plus eſt dico, ꝙ etiã ſtante ſtatuto,ꝙ poſſeſsio defuncti continuetur in hæredẽ ipſo iure,ꝙ vbi talis poſſeſsio medio tẽpore,ideſt,poſt mortẽ poſſeſſoris fuit apprehenſa per tertiũ etiam ſine aliquo iure antequam hæres realiter adipiſcatur,& ingrediatur illã poſſeſsionẽ,ꝙ licet hæres fictè poſsideat vigore dicti ſtatuti:tñ non poterit propria authoritate ingredi illã poſſeſsionẽ à tertio occupatam, ſed debet via iuris citato poſſeſſore etiã iniuſto petere à iudice declarari poſſeſsionẽ bonorũ relictorũ à defuncto vigore dicti ſtatuti continuatã,& trãſmiſſam,& perpetuatã fuiſſe in ipſum hæredẽ, & in ea cõfirmari,& manuteneri debere,& quatenus opus ſit,& non aliter pronuntiari,& declarari ipſum hæredem mittendũ eſſe,& mitti debere in actualẽ, & realẽ poſſeſsionẽ dictorũ bonorũ:vt ipſe hæres,qui eſt inficta & artificiali poſſeſsione vigore dicti ſtatuti conſtituatur in vera: vt docet Dec.conſ.84.Eccellentiſsimi.col.2.ver.Et ideo.& D. Cotta in mem.verbo,decreto Mediolanẽſi.Et ꝙ hæres debeat citare poſſeſſorẽ etiã iniuſtũ,qui bona hæreditaria occupauit,& aliter non poſsit poſſeſsionẽ dictorum bonorũ ingredi,vbi eſt occupata ẽt ſtante ſtatuto, ꝙ poſſeſsio defuncti continuetur in hæredẽ,conſuluit Alex.conſi.83. Viſa facti narratione.col.4.nu.8.ver.nec poſſet.cũ ſeq.& nu. 10.in fi.verſ.ſi ergo nõ dicitur.vol.ij.Bal.rub de cauſ.poſ. & pro col.fin.ver.ſed nunquid alius eſt citandus. per l.j.§.
23 neceſſario.ff.ſi ven.nomi.mul.in poſ.miſ. Poſſeſſor.n.† & detentator ſemper eſt citandus vbi agitur de conuincẽda poſſeſsione,maximè cũ detentator præſumatur poſſeſſor, niſi conſtet,ꝙ pro alio detineat, quia tunc ſufficit citari illũ,cuius nomine poſsidetur.Mar.Soc.tract.de citat.arti.v. princ.nu.3.uer.tertio quæro,quid de poſſeſſore. Ex forma

tamen

tamen decreti noui Mediolani.ſub rubri. de continuanda poſſeſsione defuncti.§.inſuper.cautũ eſt,quòd ſi quis poſſideat poſt mortẽ defuncti poſſeſſoris ultra annum, quòd citetur talis poſſeſſor ad inſtantiã hęredis ad informationes aſſumendas,& conceſsionem præcepti per iudicem hæredi faciendam:ut in poſſeſsionẽ ingrediatur: ut patet ex.d.§.inſuper. Ergo ſi poſſeſsor ipſe non poſsideat ultra annum,ſed minuoi tempore,ꝙ ſit annus,hæres non tenetur illum citari facere uigore.d.§.inſuper.arg.l.cũ prætor. ff.de iud.ubi doct.& ſi poſsidẽs ultra annum debet citari: ergo à contrario ſenſu,qui poſsidet,ſed non ultra annum
24 non debet citari,Cum ualidiſsimũ ſit † in iure argumentum à contrario ſenſu in legibus,decretis,ſtatutis,contractibus,reſcriptis,mandatis,ultimis uoluntatibus,ſententijs, & alijs ſecundũ com.opi.ut per Dec.& Mod.in l.j.ff.de officio eius cui mãdata eſt iuriſdictio.per illũ tex. licẽt in caſu iſto argumentũ à cõtrario ſenſu nõ procederet, ex quo ubi reſultaret correctio iuris cõis ſcd.m cõ. opi.in ſtatutis non habet locum arg.à contrariò ſenſu:ut dicit Dec.d.l.j. col.18.nu.59.uerſi.Poſtremò in ſtatutis.ubi Alex.col.11.& Alex.cõſi.17.Viſis.uol.2.l.apud antiquos.ubi glo.& Bar.& alij.C.de furt.Rom. conſ.x) In propoſita quæſt. & conſil. 393.Circa primum.in fine,et conſil.399.Vt præſens.
25 ¶ Sed quod in dominio † Mediolani uigore d.§.inſuper. hęres non teneatur citari facere poſſeſsorẽ,qui ultra annũ non poſsidet,ſed ſufficiat,quòd hæres etiã parte non citata compareat corã iudice, & facta fide ſummariè corã eo etiã parte nõn citata,quod defunctus poſsidebat tempore mortis,& quod ipſe comparens ſit hæres ex teſtamẽto,uel ab inteſtato, primus in gradu, quod petat ſe realiter continuari in poſſeſsionem defuncti, & tunc iudex concedit præceptum hæredi:ſed ſi alius compareat,qui de ſuo iure doceat,ſuſpenditur tale præceptũ,& tunc ſi ille cõparens dicat,Dñe iudex non debet concedi præceptum prætẽſo hæredi in tali re, quia non tenebatur per defunctum, ſed quòd per ipſum comparantẽ bona tenebantur,& poſsidebantur tẽpore mortis defuncti.& ſi hoc docet ſummariè, impeditur ipſa immiſsio,& pceptũ,ac cõtinuatio dicti de

creti.

creti.ita inquit Dominus Catellius.Cotta in memora.ver-
bo,decreto Mediolanenſi.in fin.vbi dicit, quòd non requi
ritur citatio illius, qui poſsidet, ſed non vltra annum, ſed
quòd ſeruatur in dominio Mediolani practica de qua ſu-
pra quam docet Pau.de Caſt.in d.l.fin.col.j.uerſ.ſi autem
poſsidebat nomine ſuo.C.de edict.diui.Adr.tol.Et ſuade-
tur.nam cùm decretum ipſum Mediolani dicat, quòd ipſa
poſſeſsio defuncto poſſeſſore non uacet,ſed ſit & intelliga
tur cõtinuata in hæredẽ quo ad omnem effectũ etiam re-
cuperãdæ, ſequitur, quòd infra annũ heres poteſt ingredi
poſſeſsionẽ nõ citato uſurpatore, præſertim cũ decretum
annullet omnem apprehenſionẽ medio tẽpore factã, & di
cat continuationem ipſam habere effectum recuperandę.
26 Ergo ſicuti † ubi hæres uel alius fuiſſet in poſſeſsione rea
li,& fuiſſet ſpoliatus,poſſet incontinenti nõ citato poſſeſ-
ſore recuperare ſuã poſſeſsionem propria authoritate reie
cto ſpoliatore.& dicitur incõtinenti, ideſt, quamprimum
poteſt recuperare arbitrio boni uiri.l.iij.§.eum igitur.ff.de
vi,& vi arma.vbi Bartol.quẽ omnes cõiter ſequutur: vt in
quit Felin.c.ſignificaſti.el ij.nu.12.de homic.Deci.cõſ.460.
Viſo.nu.17.Crauet.conſil.154.Viſo.nu.iiij.Sequitur, quòd
pari modo hæres qui nõ fuit realiter in poſſeſsione,ſed fi-
ctè vigore decreti Mediolani, infra annũ quamprimũ po-
terit arbitrio boni viri poteſt propria authoritate, vel cũ
licentia iudicis nõ citato poſſeſſore poſſeſsionem bonorũ
hæreditariorum apprehendere infra annum tamen: vt vi
detur dicere decretũ ipſum Mediolani in d.§.inſuper.ma-
ximè cũ decretum ipſum dicat,quòd ipſa continuatio ha
beat omnẽ effectũ et recuperãdę: vt latè docet Pariſ.conſ.
41.Optimum ius.vol.j.præſertim cum omnis apprehenſio
annulletur vbi nõ fuit facta per hæredẽ ex forma dicti de
creti. Dec.conſ.467. Benè & conſultè.col.pe.in fi.& col.fi.
maximè ſtãte verbo, quòd habeat effectũ recuperãdæ: vt
dicit ipſum decretũ nouũ.Dec.d.conſ.84.col.pe.ver.præ-
tereà tale.Ego tamen conſulo,quòd verus hæres cũ de iu-
re propria authoritate poſsit poſſeſsionẽ bonorũ apprehẽ
dere:ut per Dec.& Doc.d.l.fin.C.de edict.diui. Adria.tol.
quòd ubi timet ne in adipiſcẽda poſſeſsione præueniatur
à tertio,

ã tertio, quòd ingrediatur poſſeſsionẽ propria authorita-
te,uel cũ licentia iudicis prout melius, & citius facere po-
27 terit.Sed ubi † poſſeſsio uacat, & plures prætendẽtes ſe eſ
ſe hæredes uel alij properant ut nanciſcãtur poſſeſsionẽ,
& timor eſt ne partes ipſæ ueniãt ad arma, iudex debet in
hibere oĩbus ne accedãt ad poſſeſsionẽ,& illã cũ fructibus
ſequeſtrare apud officiũ,donec viderit ius partiũ.Dec.d.l.
fi.col.2.n.6.verſ.& hoc procedit per Inn.d.c.in præſentia.
col.2.de prob.Spec.tit.de lib.cõcep.§.nũc dicendũ.ver.22.
qñ.& in tit.de peti.& poſ.in prin.col.fi.verſ.in ſum.& ĩ tit.
28 de ſeq.poſ.& fruct.Aut nõ conſtat iudici,† ꝙ poſſeſsio va
cet,nec quis ſit poſſeſsor, ſed duo, vel plures prætẽdunt ſe
eſſe ĩ poſſeſsione,& aliũ nõ poſsidere,& ecõuerſo, & vnus
hoc modo turbat aliũ,& nemo ex ipſis vult contra alium
offerre libellũ,nec petitionẽ,& ſe conſtituere actorẽ, tunc
ſi iudex videt eſſe periculũ,ne partes veniãt ad arma,põt,
& debet vtriq; parti graui pœna prohibere, ne accedãt ad
poſſeſsionẽ,& illã cũ fructibusapud officiũ ſequeſtrare,do
nec cognoſcatur quis eſſe debeat poſſeſſor,& qui actòr, &
qui reus.Iaſ.d.l.quidã æſtimauerũt,col.3,n.4.in fi.ver.iſta
reg.Bar.l.ſi.uſusfr.§.j.ff.de vſuf.Bal.l.fi.col.2.vbi ẽt Dec.2.
nu.6.ver.Et hoc procedit.C.de edict.diui Adria.tol.Spec.
in locis de quibus ſuprà.Bal.l.nullus.in prin.C.de ſum.tri.
Alex.conſ.7.in conſultatione.col.pe.vol.5.Bal.l.ordinari.
col.pe. ver.ſed hic q̃ro.C.de rei vẽd.& in l.ſi diſceptetur.ff.
vbi pup.educ.deb.Capi.deciſ.96.In cauſa Magnifici Rob.
Debet tñ iudici ex actis conſtare citatis partibus, ꝙ ſit peri
culũ armorũ, antequã fiat tale ſequeſtrũ. Dec.d.l.fi.col.3.
ver.& ꝙ ſit timor.Ang.conſ.107.Iacobellus in fi.Curt.tra
cta.de ſe queſt.ſiue in l.j.n.12.ver.4.fallit.& ver.circa præ
dicta.C.de prohib.ſeq.pec.Et vbi nemo ex partibus vellet
ſe actorẽ conſtituere, ſed quilibet prætendit ſe eſſe in poſ-
ſeſsione,nec vult offerre libellũ,nec petitionẽ contra alte
rã partem,ſed vnus dicit offerrat altera pars,& altera pars
inquit,offerat altera pars petitionẽ,& ſic inuicẽ ſe tuebãt,
& timor eſt ne enſis pro libello oñdatur , tunc iudex ẽt ex
officio,& motu proprio,& lite non conteſtata, & abſq; li-
bello poterit inquirere,& aſſumere informationes nedum

ſummarias,

ſummarias,verũ etiã ſummarijſsimas ſup poſſeſſorio ſummarijſsimo de præſenti,& conſtituet reũ illũ, qui reperietur eſſe in poſſeſsione,ẽt facti,& in tenutã ẽt Aſinaria de pſenti, ſaluo iure alteri parti in plenario, & antiquiori poſſeſſorio,& petitorio:& illã partẽ conſtituet actorẽ,quę nũc nõ poſsidet.Alex.in apoſ.ad Bar.d.l.ſi uſusf.§.j ff.de vſuf. in apoſt.verbo poteſt.in litera.f.ibi,dicit tñ.vbi alij Mod. in apoſt.ad Bar.Cag.l.in pari.nu.6.verſ.tandẽ.ff.de reg.iu. Bal.l.vis.col.fi.ver.pręmitte.C.dę prob.vbi Sal.And.Barb. in apoſt.ad Bal.d.l.vis eius.vbi ẽt Alex. & Celſ.Hugo diffuſtus.in apoſt.ad Bal.dicentes, ꝙ iſto caſu põt ferri ſẽtẽtia diffinitiua ſine libello, & ſine petitione. ſecundũ Bal.in l. quiſquis.C.quorũ appel.non recip.per not. per Ioan.And. in add.Spec.in tit.de lib.ob.Innoc.c.in pſentia.col.2.ibi ex officio ſuo de plano,& ſine libello cognoſcet quis poſsidet qñ vterq; dicit ſe poſsidere. ext. de prob.per tex.in l.liber. §.fi.ff.de lib.cauſ.Spec.d.tit.de lib.cõcept.§.nunc dicendũ eſt in quibus.verſ.22.qñ duo,vbi dicit,ꝙ tali caſu iudex inquiret receptis teſtibus ſine libello ex officio ſuo de poſſeſſorio ne partes veniat ad armã,& qũod illud debet adiudicare clarius probãti poſſeſsionẽ de præſenti,prohibẽdo ne alius ſibi vim facit quominus poſſeſsione vtatur.Et ſi inter nobiles ex vna,& vniuerſitatẽ,ſiue ruſticos ex alia eſt quæſtio nemoris incidendi, & partes ſe præparãt ad arma, iudex vbi ei non conſtat quis poſsideat, poterit vtriq; parti inhibere ne accedãt ad nemus,& ſine libello ex ſuo officio informare ſe de poſſeſsione de præſenti ſuper capitulis ambarũ partiũ,vel etiã ſine capitulis, & ex officio:vt p Spec. d.verſ.22.qñ duo.iunctis ibi notatis per Ioã.And.& Bal.in apoſt.Et ẽt duobus contẽdentibus de poſſeſsione ſummaria lite pendẽte,vbi nemo vult offerre libellũ, & eſt timor armorũ iudex ex officio põt ſuper poſſeſsione ſummaria de pręſenti capere informationes ſummarias, vſq; ad teſtiũ apertũrã, & ſi inuenerit aliquẽ dñm, vel vniuerſitatẽ puta Veſpolatæ in poſſeſsione de præſenti paſculandi,vel ligna incidendi etiã in territorio alterius dñi, vel vniuerſitatis,puta,Monticelli, debet manutenere cõe Veſpolatæ in illa poſſeſsione paſculandi, vel ligna incidendi, & non

vltra niſi prout reperierit adeſſe poſſeſsionem de præſenti, ſaluo iure alteri parti in agēdo in poſſeſſorio plenario. D.Ant.Capit.deciſ.96.In cauſa magnifici Roberti.præſertim cum capitul.ad decimas.de reſti.ſpoliat.in vj.& Doct.
29 dicentes, † quòd ſpoliatus non debet reſtitui, vni notoriê conſtat de non iure ſuo debeant intelligi in ſpiritualibus, & non in prophanis, in quibus etiam prædo poſſeſſor ſi turbatur defenditur, & ſi ſpoliatur reſtituitur. Hyp.Marſi.ſing.11.regula.Oldr.de Ponte.conſi.j.In cauſa.col.xj.nu.10.verſi.nec priuileg.Capitius dict.deciſ.96.Et ille, qui eſt in poſſeſsione vſus aquæ debet in ea manuteneri, & ſi fuit ſpoliatus reſtitui in hac ſummaria poſſeſsione ex officio iudicis, etiā quòd non probet ſeruitutem, nec ius, donec in plenario poſſeſſorio, vel petitorio plenius fuerit diſcuſſum de iuribus partium.Ripa d.l. rem quæ nobis.col.4.nu.20.uerſic.& dict.ff.de acquir.poſſeſ.Bart.l.Aquilius.ff.de donation.in fin.Speculat.titul.de offic.omni.iudic.§.j.verſi.item imploratur.l.de uſuf.vbi Bart.& Doctor.ff.de uarijs,
30 & extraordin.cognition.Et ubi partes † contendentes de poſſeſsione in iudicio uti poſsidetis non probant æqualiter de poſſeſsione de præſenti, ſed unus probat de poſſeſſione de pręſenti, alter probat de poſſeſsione antiquiori tm̄, tunc in iſto iudicio, uti poſsidetis, debet obtinere ille, q̃ probat de poſſeſsione de præſenti, êt ſine titulo, & præfertur habenti poſſeſsionē antiquiorē etiā cum titulo, ut cōſtituatur reus, & in ipſa poſseſsione defendatur, ſaluo iure alteri parti in agēdo ſuper poſſeſſorio antiquiori, ſiue plenario.ita dicit in ſpecie D.Mar.Soc. Iun.cōſ.146.In cauſa.col.5.nu.30.uerſ.ſed tñ uol.j.per nota.per Ang.Aret.in.§.quadr.col.pe.uer.& prędic.Inſt.de actio.Alex.cōſ.23.Viſo.uol.6.Corn.conſ.280.Licèt col.4.uerſ.& ſi dicatur.& uer.& inſuper.uol.4.l.j.§.fi.cum l.ſeq.& l.ſi duo. ubi Bart. per illum tex.ff uti poſsid.Pau.de Caſt.conſi.3.in cauſa, quæ uertitur coram Dño Vicario poteſtatis.Pergami occaſione cuiuſdā venæ Cotariæ. uol.2.Fallit tamē ubi poſseſsio de præſenti, eſt de p̄ſenti acquiſita cōtra me ui clā, uel pręcario, ego.n.debeo pręferri.d.§.fi.cū l.ſeq.l.j C.uti poſside.Corn. d.conſi.280.col.3.nume.8.l.uis eius.ubi Bald.Salic.& doct.

& doct.per illũ tex.C.de prob.vbi tñ poſſeſsio de præſenti eſſet acquiſita vi,ſed nõ de præſenti,ſed ex interuallo, adhuc i iſto iudicio talis poſſeſsio de p̃ſenti,præfertur,ex quo nõ licet mihi ex interuallo ſpoliare,nec turbare propria authoritate illũ,qui me prior ſpoliauit.ſed incontinẽti iſtud debebã facere.tex.in l.ſi quis ad ſe fundũ.vbi Cin.Bar.Bal. Alber.de Roſ.Sali.& alij.C.ad leg.Iul.de vi pub.vel priu.l. naturaliter.§.nihil cõe.vbi Ripa,col.8.nu.46.& 47.ff.de acquir.poſſ.Vbi vero partes probãt æqualiter oẽs ſe poſsidere de præſenti,tunc in iſto iudicio retinendę pręfertur primo ille, qui probauit poſſeſsionẽ ſuã antiquiorẽ etiã, ſine
31 titulo cũ poſſeſsione etia de præſenti: quia poſſeſsio † antiquior præſumitur iuſtior, poſſeſsio vero iunior violẽta, vel clãdeſtina,& poſſeſsio antiquior etiã ſine titulo præfertur in hoc caſu poſſeſsioni iuniori etiã cũ titulo.Boer.deciſ.239.Et in prædicta.col.vj.in ij.part.Feli.c.licet cauſam, col.v.ver.tertia cauſa.vbi Dec.col.vj. ver.3.in interdicto.& alij de prob.Curt.Iun.conſ.168.Habita,nu.23.Alex.cõſ. 76.In cauſa.nu.27.vol.2.Dec.conſ.56.in cauſa,Bal.l.ordinarij.C.de rei vend.Alex.conſ.88.Quoniã.vol.5.cùm hoc tamen quod habens poſſeſsionẽ antiquiorẽ excipiat quod habẽs titulũ poſſedit vi, vel clã reſpectu poſſeſsionis antiquioris,Boer.d.deci.239.col.5.l.ſi de eo.§.fi.vbi Bar.Alex. Pau.de Caſt.Io.de Imo.ff.de acquir.poſs. Alex.d.conſ.88.
32 Deci.d.c.licẽt.col.6.Et vbi non eſt poſſeſsio † antiquior ille obtinet,qui poſſeſsionẽ ſuã colorat aliquo titulo. Boer. d.deciſ.239.col.6.uerſ.bene tamẽ,Bal.d.l.ordinarij.& in l. qui accuſ.col.fi.C.de ed.& l.incerti.col.xj.C.de interd.& l. momẽtaneæ.C.qui legi.perſo.Ang.d.§.quadru.Fel.& Dec.
33 d.c.licẽt.Rip.d.§.nihil cõe.nu.100.Vbi† autem poſſeſſor: puta D.Fran.Plot.timet ne ſibi inferatur vis,ſiue turbetur in poſſeſsione ab aliquo:puta à D.Andr.Ploto, qui & ipſe prætendit ſe eſſe in poſſeſsione,ſeu velle poſsidere, tunc ille,qui poſsidet de pręſenti etiã lite non conteſtata,& parte non citata poterit impetrare præceptũ à iudice,cũ narratiua,ꝙ licẽt ipſe D.Fra.Plot.ſit in quieta,& pacifica poſſeſsione talis fundi ſciti in territorio Burgilauizarij,vbi dicitur ad Mõtonũ,cui cohęret,&c.Et in poſſeſsione,ſeu q̃ſi irrigari,

irrigari, & adaquari faciendi tale pratũ ex tali aqua, ꝙ nihilominus ipſe D.And.Plo.vociferãdo vadit velle turbare ipſum D. Franciſ.Plot.in dict.eius poſſeſsione,ſeu quaſi & propterea ad tollẽdũ viã facti,ꝙ præcipiatur ipſi D. And. Plot.vt in d.poſſeſsione,ſeu quaſi ſe non intromittat, & ꝙ patiatur ipſum D. Franciſ.Plot.pacificẽ poſsidere,&c.dicta bona ſub pœna tali,ſed ꝙ ſi quid iuris prætendit habere,ꝙ agat via iuris,oblato libello,& ſeruatis ſeruandis contra dict.D.Franciſ.Plot.ſi tamẽ ipſe D.And.ſenſerit ſe grauari,ꝙ compareat tali die,& hora,& loco,coram ipſo iudice ad allegandum cauſas grauaminis, ſi quas habet, alioquin,&c.& cautela eſt ꝙ faciat impetrans præceptũ ante: & poſt præſentationẽ præcepti per nunciũ publicũ videre ſuã poſſeſsionẽ.puta aquã currere ad ſuũ pratũ,ſeu ipſum poſsidere,& ꝙ ipſe impetrans præcepto adhibeat duos teſtes,qui & ipſi pręmiſſa videant,& deindẽ nuntius referat ſe præceptũ præſentaſſe,&c.& ante,& poſt præſentationẽ pręcepti vidiſſe impetrantẽ præceptum tenere,& poſsidere,&c. Nam licẽt cõmunis ſit concluſio ꝙ nuntio publico debeat plenẽ credi in his,quæ ſpectãt ad eius officiũ:puta, ſi dicat ſe perſonaliter citaſſe,tñ qñ deponit in his, q̃ ſunt extra officium ſuũ non probat,& eſt com.opi.Iaſ.l.properandum.§.& ſiquidem.col.ij.num.viij.ver.adde cõmunis. C.de iudi.tñ in iſto poſſeſſorio ſummario quo Iudex poteſt ſe informare etiã ex officio,& motu proprio de poſſeſſione de p̃ſenti poterit ab ipſo nuntio,& teſtibus ſe de poſſeſsione ipſa de pręſenti informare,etiã abſq; libello.Bal.l. ordinarij.col.iij.in fi.verſ.ſed hic quæro.C.de rei vẽdi.Et, ſi citatus uigore dicti præcepti,nõ cõparet,& eius cõtumacia ſit accuſata,præceptũ remanet firmũ,& de reo,vbi citatus fuiſſet fortẽ reus,efficitur actor. Math.Affl.deciſi.167. Gabr.col.pen.nu.4.verſ.& tãtò magis.l.de pupil.§.meminiſſe.vbi Alex.col.pen.verſ.poteſt cõcludi.ibi, & tunc aut ille cui factũ eſt.ff.de ope.nou.nũc.Bal.rub. C.comin.vel epiſt.col.j.in fi.nu.v.ver.quid de eo.ibi,aut non cõparuit. & ſi citatus vigore p̃cepti cũ clauſula iuſtificatiua nõ cõparet,tale præceptum valet, & tranſit in rem iudicatam, & eſt com.opi.Ripa d.§.meminiſſe.col.v.num.24.ver.ex-

tat igitur.ibi,cōtra primam.in fi. poterit tñ ipſe cōtumax infra annum cōparere,purgando contumaciā per ſolutionem expenſarū,& fideiubendo de iudicio ſiſti,recuperare tenutā, & poſſeſsionem, quam amiſit ex ipſa contumacia, ita quòd efficiatur reus,prout erat ante contumaciā.text. in l.ſi quis emptionis.§.ſed & ſi quis.C.de præſcrip.30.vel 40.anno.quę lex in d.§.ſed & ſi quis.locum habet, ſiue eſſet poſſeſsio corporalium,ſiue incorporaliū.Lud.Bolo.l.ſi finita.§.Iulianus.num.63.verſ.ex prędictis.ff.de dam.infe. Alex.l.ſi prius.ff.de ope.nou.nunc.vbi autem citatus comparuit contradicendo præcepto, & tunc, aut præceptum fuit iniuſtum,quia citatus poſsidebat, & impetrans præceptum non poſsidebat, & pręceptum fuit reſolutū in vim ſimplicis citationis,& eſt com.opi.vt dicit Alex.d.§.meminiſſe.col.fi.verſ.ſed Iac.But.Bal.d.verſ.quid de eo.Valet.n.
24 præceptum executiuum†cū clauſula iuſtificatiua,ſed cōparente citato reſoluitur in vim ſimplicis citationis,& eſt magis com.opi.Iaſ.l.nec quicquā.§. vbi decretū.col.ij.nu. v.verſ.limita.& nu.vj.ff.de of.Proc.& Leg.Et poterit non obſtante præcepto,& inhibitione iudicis citatus perſeuerare in eius poſſeſsione etiā fructus colligēdo, non.n.dicitur dānificare,nec ſpoliare,nec innouare,nec turbare aliū ille,qui perſeuerat in eius poſſeſsione , & inhibitio iudicis facta in contrariū nō valet. Dec.cōſ.460.Viſo.col.3.in fi. & 4.in prin.nu.2.ver.& qui cōtinuat.D.de Rota,deci.252. Si rector.in fi.Ant.Capit.deciſ.72.In acuſa.D.Bellon conſ. 18.Perpenſis.nu.24.Pariſ.conſ.59.Nō poſſunt.col.2.vol.j. Card.Zab.clem.fi.in 2.oppoſi.vt lit.pendent. Et ſi poſſeſſor contra quē eſt lata ſententia appellatione, vel reſtitutione in integrū pendente poteſt perſeuerare in eius poſſeſsione etiā fructus colligendo.l.ſciendū.§.ſi fundum.ff. qui ſatisdar.cogan.nec dicitur per hoc aliquid innouare. glo.c.nō.ſolū.verbo,reducendū.verſ.dic tñ de appel.in 6. & gloſ.l.Imperatores.§.fi.ff.de app.Bellonus,d.nu.24. multomagis debet poſſeſſor citatus non obſtante ipſo præcepto,cui contradixit poſſe perſeuerare in eius poſſeſsione. Ang.§.curare.col.pen.& fi.Inſtit.de actio.Aut præceptum fuit iuſtum:quia citatus nō poſsidebat, & tūc per cōpara-
tionē

tionē citati prę ceptū nō fuit reſolutū in vim ſimplicis ci tationis,ſed ſi citatus ſit inobediēs debet mulctari, vbi.n. præceptū fuit iuſtū, & poteſt procedi per viam præcepti p cōparationē citati nō reſoluitur pceptū,ſed citatus,dolo nō obediens præcepto debet mulctari.Pau.de Caſt.d.§. meminiſſe.vbi Ripa.nu.23.l.j.ff.ſi quis ius dic.nō obtemp.

35 ¶ Duplex † enim poſſeſſoriū,vnū ſummariū dicitur,aliud plenū,ſiue plenariū.Paul.de Caſt.d.conſ.3.vol.2.ſecundū nouā impreſsionē.& in antiquis.conſ.v.Cagn.d.l.in pari. nu.7.verſi.tandē.ff.de reg.iur.Bal.& Pau.de Caſt.l.ordinarij.col.pe.& fi.C.de rei vend.D.Fran.de Curt.in l.admonē

36 di,nu.203.ff.de iureiu.Poſſeſſoriū † ſummariū dicitur illud qñ vtraq; pars prætendit ſe de præſenti poſsidere, ubi poſſeſsio nō vacat,vel qñ poſſeſſio vacat:puta mortuo poſſeſſore vtraq; pars ptendit ſe hęredē, & vult ingredi poſſeſſionē,& nemo vult offerre libellū,nec eſſe actor,ſed reus,& timor eſt ne ubi partes ſunt nobiles enſem, & clipeos, vbi verò ruſtici ſæuos tridentes pro libello offerant,tunc.n.dicitur agi de poſſeſſorio ſummario leuis præiudicij,& dicitur poſſeſſoriū ſummariū pro eo:quia iudex ad euitandas rixas poteſt,& debet ſummariè,& ex officio,& ſine libello & capitulis,& motu eius proprio ſe informare quis poſsideat de præſenti, & poſsidentē de præſenti debet cōſtitue re reum,non poſsidentē autem de præſenti actorē,illi ſtatuendo terminum ad producendum libellū contra poſsidentē de præſenti: faciendo etiā præcepta pœnalia cōtra non poſsidentē de præſenti, ut non turbet poſsidentē de præſenti,& iſtud dicitur iudiciū ſummarij poſſeſſorij præparatoriū ad aliud iudiciū,& ad poſſeſſoriū plenarium,& ad petitoriū,nec qritur in hoc iudicio poſſeſſorij ſummarij quis debeat eſſe ppetuus poſſeſſor, ſed quis actor,& quis reus tā in poſſeſſorio, quàm petitorio, & ſententia lata in hoc iudicio poſſeſſorij ſummarij non dicitur ſentētia diffinitiua,ſed interlocutoria,quæ pōt reuocari, & debet reuocari ī alio iudicio,vbi cōſtiterit de poſſeſſorio antiquiori,vel petitorio alterius partis,& dicitur ordinatio,& tanq per modū prouiſionis, donec pendet lis ſuper poſſeſſorio plenario,vel in petitorio.Paul.de Caſt.d.conſ.ij.[illegible]

Cag.d.l.in pari.nu.vij.verſ.tandē.Bal.l.ordinarij.col.iij.in fi.ver.ſed hic quæro.vbi Sal.& Pau.de Caſt.& alij doct.C. de rei uend.Bal.l.quiſquis.ver.quæro.C.quor.appel.nō recip.Spec.tit.de libel.conce.§.nūc dicēdū eſt in quibus ver. 22.qn̄.& dixi latè ſuperiùs in §.præmitto,ꝙ in iure.nu.28.
37 verſi. & vbi nemō.& ver.& ēt duobus.Pōt.n.vbi † quis timet turbari in poſſeſ.ſeu offendi in rebus vel perſonis implorare officiū iudicis: vt inhibeat per præcepta pœnalia ne fiat vis nec turbatio in poſſeſsione nec perſona & non requiritur libellus. Iaſ.l.ſi ſuper poſſeſsione.col.iij.num.v. ver.quartò nota.& nu.ver.item ad prædic.ubi ēt Bal.Sali. Alex.Dec.Cur.& alij C.de tranſa.Bart.l.fi.nu.iij.per illum tex.ff.quod met.cau.Aret.ca.in præſentia.col.iiij.de prob. Bal.l.ſi ſeruus.C.qđ cum eo. & in l.j.§.quies.ff.de offic.Præfect.vrb.doc.l.ęquiſsimū.per illū tex.ff.de vſufru.& ſi quis probabiliter timet offendi à Titio,poterit iudex cogere Titiū ad fideiubēdū de nō offendendo ipſi timēti ſub pœna graui,vbi tn̄ petēs fideiuberi iuret de ipſo timore,et ſit legitima cauſa timoris arbitrio iudicis:puta, quia præcedit inimicitia, vel actus minādi.Rip.rub.ff.de dāno infec.nu. 17.ver.quartò dubitatur.in fi.Poterit tn̄ Titius petere ꝙ ēt ipſi caueatur, vbi etiā ipſe probabiliter poteſt timere arbitrio iudicis, etiā ſi Titius fuiſſet in dolo vel culpa talis timoris:puta quia vulneraſſet aliā partē,alioquin Titius nō tenebitur fideiubere.Iaſ.d.l.ſi ſuper poſſeſsione.Rip.d.rub. ff.de dam.infect.nu.j.ver.quinto dubitatur & nu.xx.verſ. ſexto dubitatur Barto.& doct.l.qui bona.§.ſi quis quia.ff. de dam.infect.vbi etiam Lud.Bolog.& alij Doctor.
38 ¶ Et dubitās † ne in poſſeſsione moleſtetur,vel offenſa ei fiat in perſonā,poterit implorare officiū iudicis,& obtinebit licentiā deferendi arma pro ſua & poſſeſsionis ſuæ defenſione,& conducendi ſecū homines armatos ad tuendū poſſeſsionem ſuā & perſonā.Rip.d.Rub.ff.de dam.infect.
39 nu.27.in fi.Bar.l.ſanctū.ff.de re.diuiſ.Et uicini & † amici ac extranei poſſunt expellere & percutere cū moderamine tamē inculpatæ tutelæ uolentē me expellere de poſſeſsione mea uolentē me offendere. Iaſ.l.ut uim col.6.num.29. ver.ſed pulchrum & nu.30.ff.de iuſt.& iur.ubi Deci.& alij

& hæc

& hęc eſt communis opi.Marſi.ſingu.351. Amicitia.Lud. Carrer.in prac.crim.§.homicidium. in parte quæ incipit, circa quartũ itaque quibus ex cauſis excuſetur homicidiũ nu.37.verſic.& nota quòd pro,Par.de put.in trac.de ſind. char.x.ver.pone.Corſ.ſin.verb.defenſio aliquis vult,Bar. l.deuotũ per illũ tex.C.de meta.& epid.lib.xij.Ang.tract. mal.in gl.& dict.Titius ſe defendẽdo.col.pe.Pau.de Caſt. l.refectionis.ff.com.præd.Cœp.tract.de ſeruit.vrba.pręd. c.23.Bal.l.j.col.antep.verſ.ſed nunquid vbi guerra.& col. v.ver.ſed pone.C.vnde vi.Hip.l.j.inj.not.C.de rapt.virg.

40 ¶ Et in iſto iudicio † poſſeſſorij ſummarij, vbi agitur inter plures coram iudice de adipiſcenda poſſeſsione vacante:puta bonorum relictorum per defunctũ.iudex ſummariè ſe informabit,quis ſit ſcriptus hæres in vltimo teſtamẽto non cancellato, néc abolito & illum mittet in poſſeſsionem bonorũ quæ poſsidebat defunctus tempore mortis, etiã quòd dicerentur bona non fuiſſe defuncti, ſaluo iure aliorum competitorũ in agendo tam in poſſeſſorio plenario ſiue antiquiori quã in petitorio.tex.in l.fi.vbi Bar.Bal. Sal.Pau.de Caſt.Iaſ.& Deci.C.de edic.diu.Adrian.tol.tex. in l.nõ tantũ.ff.de pet.hęr.& vbi agitur cauſa inteſtati iudex ſummariè ſe informabit abſque libello quis obtineat primum locum in gradu,& obtinentem primũ locũ:puta filiũ vel filiã aut ſororem mittet in poſſeſsionẽ dictorũ bonorũ,quæ defunctus tempore eius mortis poſsidebat,etiã quòd filia vel ſoror hæres diceretur non capax dictorũ bonorum:puta,quia eſſet filia,& dicerentur bona eſſe feudalia,ad quæ filia non vocatur ex inueſtitura:quia nihilominùs filia vel ſoror mittetur in poſſeſsionẽ, & conſtituetur rea, ſaluo iure aliorũ cõpetitorũ in agendo ſuper poſſeſſorio plenario, vel petitorio.Dec.cõſ.424.Proponitur.& cõſ. 467.Bene.Pariſius conſ.13.Attingendo.col.fin.& conſ.41. Optimum.volu.j.Spec.tit.de teſtam.§.ſequitur videre.vbi Ioan.And.in addi.Spec.col.fin.Curt.iun.conſ.41.Præſupponitur. & in tract.feud.iij.Part.q.21.Alber.Brun.conſil.j. Et ibi.Io.Campeg. in conſ.ij.ſeq.& idẽ Alb.Brun.conſ.83. In cauſa.Ludo.Gozad.cõſ.vij.& con.x.D. Mar.Socin.iun. conſil.74.Viſo.nu.ij.& conſ.75.Quamquàm.& conſi.76.&

 77.volu.

77.vol.j.per text.in c.ij.ſi de feu.cõtro. ſit.iunctis not.per Bar.in l.momentaneæ. col.fi.in fin.ibi. ſecundo modo.C. vnde vi.vbi dicit quòd in interdicto retinendæ vel adipiſcendæ,quod proceditur ſummariè.Si tamen notoriè conſtaret bona eſſe feudalia, & filia hæres non produceret aliquã inueſtiturã,nec conſuetudinẽ probaret pro ſe,filia hæres nõ mitteretur in poſſeſsionẽ feudalium: quia fœmina
41 † eſt incapax feudorũ, niſi vocetur ex inueſtitura.c.filia. de feud.ſuc.Iaſ.conſ.138.reuocatur.col.fi.ver.nõ obſtat illud.vol.iij.Ioan.Campeg.inter conſ.Bru.d.conſil.ij.Viſo. col.iij.ver.tertia in hoc.in fi.ibi,aliàs rigor.& ibi quod tamẽ intelligo quãdo.Caro.Ruin.conſi.27.Viſo.uol.5.Et in Dominio Mediolani,fœminæ deſcendẽtes hęredes,vel alij hęredes extranei non admitterẽtur in poſſeſsionẽ bonorũ immobiliũ,iuriũ,immunitatũ & vectigalium, vbi fuerint nũc,vel in futurũ, aut in præteritũ cõceſſa à Dominis Mediolani per quaſcũque infeudationes, aut cõceſsiones qualeſcũque gratuitas,ẽt ob benemerita,qualiacũque ſint, ẽt ſi in eis eſſent clauſulæ & derogationes munitæ ẽt cũ iure tranſmittẽdi ad extraneos,vel fœminas: quia talia nõ poſſunt trãſmitti,niſi ad primi acquirẽtis deſcendẽtes maſculos per lineam maſculinã legitimè natos: vt diſponit decretũ Mediolani ſub rub.de feudis.§.ne beneficiorũ,quo caſu vbi de hoc conſtaret notoriæ filiæ & alię fœminæ,& hæredes extranei nõ admitterẽtur in poſſeſsionẽ dictorũ bonorũ & iurium,ẽt ſtãte alio decreto,quòd poſſeſsio defuncti
42 cõtinuetur in hæredẽ: quia † nõ intelligitur vbi aliud decretũ prohibet, prout in caſu dicti §.ne beneficiorum. Rip.lib.ij.reſpon.de reſcrip.ac prælat.ac prin.grat.reſpon. iij.c.iij.Viſis.Alex.conſi.103.Viſis,col.ij.verſi.nam conſtat. & col.iiij.ver.tũ etiã.vol.ij.Felin.c.ex parte tua.col.iij.ver. tertiò fallit.de offic.delega.Roma.in d.conſ.27.Saluo.niſi fœmina produceret derogationem dicti §.ne beneficiorũ. ſeu in bonis feudalibus allegaret & probaret pro ſe inueſtiturã,aut cõſuetudinẽ,aut aliud veriſimile,tũc enim fœmina hęres donec diſputaretur ſuper validitate dictę derogationis aut inueſtituræ, debet mitti in poſſeſsionẽ ſummariã,& conſtitui rea,ſaluo iure aliorũ cõpetitorũ in agẽdo

ſuper

ſuper poſſeſſorio plenario & petitorio. Alberi. Brun. d. cõſ. j. col. ij. ver. ſed maior. ibi, idem eſſe videtur. Cãpeg. d. conſ. ij. col. iij. ver. tertia in hoc. in fi. ibi, quòd tñ intelligo. l. fin. col. fi. vbi Alex. & alij Doctor. C. de edict. diui. Adria. tol. In
43 hoc poſſeſſorio † ſummario, ſiue retinendæ, quãdo diſputatur quis reus, & quis actor eſſe debet, & ſic eſt preparatoriũ iudiciũ ad poſſeſſoriũ plenariũ vel petitoriũ, & nõ diſputatur quis debeat eſſe perpetuus poſſeſſor, nõ requiritur ordo iudicij nec litis cõteſtatio, nec libellus. Pau. de Caſt. d. cõſ. iij. Bal. d. l. quiſquis. ver. quæro. C. quor. app. nõ recip. & in l. ordinarij. col. iij. ver. ſed hic quæro. C. de rei vendic. Cag. d. l. in pari. nu. vij. nec plena probatio requiritur, ſed ſufficit probare poſſeſsionẽ ſemiplenè per vnũ teſtẽ, vel famã publicã, & dicitur plenè probatũ abſque alio iuramento in ſupplementũ: quia dicitur agi de leui præiudicio, ẽt ſi agatur de poſſeſsione magnæ rei. Dec. conſ. 252. Agitur. col. j. ver. reſtat. in fi. & in l. ij. nu. ij. C. de Carbo. edict. Alex. conſ. 91. In cauſa. col. j. vol. v. Craue. conſ. 158. Viſis. col. iij. nu. 12. verſi. & multòmagis. Matheſil. not. ij. Nota, quòd in iudicijs. Calca. conſ. 100. Quòd ueniat. col. pen. ver. Nec habet. Soc. cõſ. 187. In cõtrouerſia. col. vj. ver. poſtremò. in fi. & conſ. 266. In cauſa. col. ix. ver. ſecũdò accipitur. in fi. nu. 26. vol. ij. Hipp. ſing. 433. Trita. Grat. conſi. 42. Licet. nu. vj. & vij. vol. ij. Cag. d. l. in pari. nu. vij. ver. tandẽ. Bar. l. admonendi. col. antep. nu. 55. verſ. Aduerte hoc. vbi Iaſ. in ij. lect. col. 79. nu. 187. ver. & qui ſunt caſus. in fin. & hæc eſt com. opin. vt dicit ibi D. Fran. de Cu. nu. 203. ff. de iureiur. Fallit vbi cõtra ipſum teſtẽ ſeu ſemiplenã probationẽ eſſent aliqua indicia: tunc. n. vnus teſtis vel ſemiplena probatio nõ probaret poſſeſsionẽ. Bal. l. qui accuſare. col. fi. ver. vlt. not. C. de eden. Afflic. deciſ. 364. Fuit deciſum. col. pe. ibi, maximè quia. Gratus. conſ. 40. Antequàm. col. iij. nu. 29. volu. ij.
44 ¶ Aliud verò † eſt poſſeſſoriũ plenũ, ſiue plenariũ, quod agitatur, poſtquàm eſt certum quis poſsideat de præſenti, & quis actor, & quis reus eſſe debeat. Cagn. d. l. in pari. nu. viij. verſic. aliud. Pau. de Caſtr. dict. conſil. iij. Et ordinatur ad finem perueniendi ad ſententiam diffinitiuam in poſſeſſorio plenario, ſiue antiquiori, vt pars uictrix in ipſo

poſſeſſorio perpetuo maneat, donec altera pars egerit, & obtinuerit in petitorio,& ordinatur iudiciũ poſſeſſorium plenariũ,ad effectũ & finẽ perueniendi ad ſententiã diffinitiuã in petitorio,& vim perpetuam obtinet,& agitur vt pars victrix in iſto poſſeſſorio perpetuò poſsideat, donec altera pars egerit & obtinuerit in petitorio ſeu dominio; & dicitur poſſeſſoriũ plenariũ: quia requiruntur in eo plenæ probationes, libellus,litis cõteſtatio,& ordo iudicij debet ſeruari,& requiritur diffinitiua ſentẽtia, nec poteſt in hoc iudicio procedere motu proprio prout ĩ iudicio ſummarij poſſeſſorij.Cagn.d.l.in pari.nu.viij.ver.aliud eſt poſſeſſoriũ plenum.ff.de reg.iur.Bal.d.l.quiſquis. ver.quæro. ibi,ſecùs in alijs poſſeſſorijs, in quibus debet procedi ordine iudiciario,niſi in notoria ſpolatione vbi nõ eſt neceſſaria niſi ſimplex facti propoſito.C.quor.app.nõ recip.Specu.ti.de lib.cõcep.§.nũc dicẽdũ eſt.ver.26.cũ.in fi.& ver. 33.cũ poſtulatur.in fin.Dec.conſ.302.Et pro tenui.col.ij. ver.ſecũdò quia.Doc.oẽs in l.fi.C.de edict.di.Adria.tol.et in l.naturaliter.§.nihil commune.ff.de acquir.poſſeſ.Alex. conſ.ij.Conſideratis.col.iij.nu.9.verſ.inſuper alia.vol.iij.

45 ¶ In iſto aũt † iudicio poſſeſſorij plenarij plenè requiruntur probationes, nec ſufficit probare poſſeſsionẽ per vnicũ teſtẽ,maximè vbi actor intentaret remediũ c.reintegrãda.iij.q.j.vt dicit Afflict.d.deciſ.364.col.ij.in fi.verſi.item licèt.& col.iij.in prin.D.Fran.de Cur.d.l.admonendi. nu. 203.in fi.Cag.d.l.in pari.nu.viij.in fi.ver.aliud eſt.Paul. de Caſtr.d.conſ.iij.Bal.& Paul.de Caſt.d.l.ordinarij.C.de rei vend.Bart.tract.ad reprimen.verbo ſummariê. Gratus conſi.110.Thema.col.j.& ij.vol.ij.Iaſ.d.§.nihil commune. col.pen.ff.de acquir.poſſeſ. Bald.& doct.in l.iudices.C.de

46 iudic.Datur enim † remedium can.reintegranda. contra tit.poſsidentem.ſecundum magis com.opi.Dec.conſ.252. Agitur.col.ij.ver.prætereà op.Rob. Mar.in ſuo ſpec.in vij. part.princ.Diſ.iudiciorum.nu.50.in fi.ver.19. Aut cõſtat

47 iudici † ꝙ una pars poſsidet,& tũc iudex ẽt ſi eſſet timor armorũ nõ debet ſequeſtrare poſſeſsionẽ, nec fructus, ſed debet manutenere,& defendere poſſeſſorem in ſua poſſeſſione,& inhibere alteri parti ſub graui pœna,vt nõ turbet

poſſeſſore,

poſſeſſore, & ad arma non veniat.Iaſ.d.l.quidam ęſtimauerunt.ff.ſi certum petatur.Dec.d.l.fin.col.iij.nu.vij.verſ. ſi autem conſtaret.de edict.diui Adr.tol.Bald.d.c.ordinarij. C.de rei vend.& in l. ſi diſceptetur.ff.vbi pup.ed. deb. Innoc.d.c.in præſentia.col.ij.de proba. Specu.in locis, de quibus ſuprà. Alexand.Iaſ.& Dec.d.l.ſi ſuper poſſeſsione. col.j.cum ſequen.C.de tranſact.

48 ¶Quinta,& vltima†eſt violentia inquietatiuá,qn̄ aliquis qui nō eſt poſſeſſor, nec ꝑtendit ſe poſſeſſorē inquietat tn̄ me in meo ædificare,vel aliud facere,vel clàm,vel apertê, & tunc cōpetit mihi interdictū,ꝙ vi,aut clā,vt per Iaſ.hic col.j.nu.6.Iaſo.& Doct.l.j.§.hoc autē.ff.de op.no.nuntia.

49 ¶Nota tamen†quòd nuntiatio per me facta authore Prætore, contra te,ne ædifices, ſeu nouum opus facias etiam ſuper ſolo tuo, ſeu à te poſſeſſo pro eo:quia prætendo habere ius ſic nuntiandi,ꝙ talis nuntiatio ligat,& nocet tibi etiā iuſtè ædificanti, adeò quòd ſi ſpreta nuntiatione tibi facta,vt opus nouū non facias, ædifices ſpernendo pręcepta prætoris procedēdo in opere, quòd opus poſtea factū debet in primis,& ante omnia deſtrui,ſeu demoliri,etiam ſi velles oſtendere quòd iuſtè ædificaſti. Nuntiatio enim facta authore prætore,vt non ædifices, etiā ſi eſſet iniuſtè facta,nocet tibi,& ligat ædificātē, vt teneatur deſiſtere ab opere iuſtà cœpto,etiā in ſuo,& ſi nō obtemperat nuntiationi deſiſtēdo,debet poſteà ædificatū demoliri,& deſtrui ſumptibus ædificantis.Iaſ.l.j.col.j.nu.j.in j.notabil.cū ſeq. vbi etiā Bar.Pau.de Caſt. & alij Doct.ff.de oper. no.nunt. & eſt text.in d.l.j.§.ſed & ſi his.& in l.prætor ait in prin.ff. de oper.no.nunt.& in c.j.& ij.extra de noui oper.nuntia. vbi text.gloſ.& Abbas Sicul.Horman.Detus d.l.j.num.24.

50 Cautela tamē eſt † quòd ille,cui fuit nuntiatū nouū opus ne faciat etiā in ſuo,ſeu ſolo à ſe poſſeſſo , quòd offerat ſe paratum ſatiſdare de opere demoliendo in caſu ſuccūbentiæ,& quòd præſtet fideiuſsionē de hoc, tunc.n.per ipſam ſatisdationē præſtitam tollitur nuntiatio,& ille cui eſt nūtiatū poterit perſeuerare in opere.text.in l.prætor.§.deinde.&.§.ſequen.& in l.de pupillo.§.ſi is cui.vbi text.Bart.& Doct.ff.de noui oper.nunt.ſed ille, qui nuntiauit nouum

opus,

opus nõ fieret,poterit replicare.Hodie conſtat,hodie agatur,ſuperſedeatur per tres menſes, & tunc volẽs ædificare tenetur ab opere cœpto ſuperſedere per tres menſes,nõ obſtante ipſa fideiuſsione oblata,vel data,ſed non acceptata per nuntiantem,etiam,quòd nuntians interim nullum ius ſic prohibendi doceat,donec cognoſcatur de iuribus partium,ſeu infrà quos nuntians poſsit iura ſua probare:quibus elapſis data ipſa fideiuſsione poteſt in opere perſeuerare,ubi nuntians nihil probauit.Bar.& Doct.in l.prætor.§.ſi quis paratus.ff.de ope.no.nun.gloſ.Sal.& Doct.communiter in l.j.C.de oper.nou.nun.per illum tex.& in c.pen.& c.fin.de noui.oper.nunc.ubi text.Abb.& Doct.& eſt communis opin.ita dicit Iaſ.in d.l.j.col.10. num.19.verſic.iij.habes.ff.de ope.no.nuntia. Ioan.Petr.de Ferrar.in pract. Papien.in for.lib.in act.no.op.§.ante aliquam remiſsionem.nume.iij.verſicu ſed circa . & iſtam dixit communem eſſe opinionem Carolus Ruinus in repetitio.dict.l.j.col.18.numer.124.verſic.Deinde gloſſ.noſtra.& Horman.Decus Florenti.in repetitio.dict.l.j.nume.23.& 24.

51 ¶Opus autem nouum†factum poſt denuntiationem ita demum debet deſtrui in primis,& ante omnia, vbi denuntiatio facta fuit in re præſenti,ideſt, in ipſo opere fabris etiã , quòd dominus neſciat : quia debet demoliri.l.de pupillo.§.in re.n.præſenti.ff.de ope.no.nun.Factũ autẽ opus per fabros,quibus non fuit denuntiatum in opere,ſed domino fuit denuntiatum,non debet demoliri, vbi interim fabri ignorantes ædificant. dict. §.in re enim præſenti . &
52 eſt com.opi.quòd nũtiatio † facta dño extra locum operis,quòd nullo vnquam tempore valeat , & in aliquo non aſtringat dominũ.Iaſ.d.l.de pupillo.§.ſi quis fortè.nu.iij.vbi autem facta fuit nuntiatio noui operis operarijs in loco abſente domino valet, & ligat dominum , etiam ignorantẽ ad patiendũ,vt poſteà ędificatum demoliatur expẽſis fabrorũ inobedientiũ.Bart.d.l. de puppillo.§. nuntiationem.verſ.ſed quæro.& verſ.quęro. vbi Modern.in apoſtil.ad Bartol.dicunt,quòd hęc eſt communis opinio.

53 ¶Nuntiatio†tamen poteſt ſperni primò vbi clarum,& notorium eſt nuntiantem non habere ius nuntiandi , & eſt

communis

communis Iaſ.d.l.j.col.ij.verſ.additio ego.& nu.3.verſic. primò limita.ff.de oper.no.nun.Secundo ubi periculũ eſt in mora. Tertiò,quãdo graue damnũ verſatur eius,cui fit nũciatio ex dilatione,& modicũ eius,qui nuntiat ex ædificatione. Quartò,vbi nuntians nõ petijt in primis,& ante omnia quod opus factũ ſpreta nũciatione deſtruatur,ſed litẽ fuit cõteſtatus. ſuper principali iure,vel facta fuit nunciatio ad domũ nũciati,& nõ in opere.Iaſ.d.l.j.col.ij.ver.
54 limita nunc.& col.ſeq.p totũ.& vbi, † quis ædificiũ vetus reficit,non põt illi nuntiari.d.l.j.§. ſi quis ædificiũ vetus.
55 ¶Ille autem † qui nuntiauit mihi nouum opus ne fieret, & iniuſtè,& per calumniã nũtiauit,& ſuccubuit, an teneatur erga me ad damna mea: Dic, quòd ille nuntians cõtrà me in ſolo à me poſſeſſo,quòd dicitur me turbaſſe, & mihi vim intuliſſe.l.vim facit.ff.de vi,& vi arma.Horman.Det. in repet.d.l.j.col.23.numo.24.verſi.iuxta hæc.Iaſ.Ruin.& Mod.d.l.j.ff.de ope.noui nunt.quo caſu dic,quòd aut patior damnũ pro eo:quia deſtructũ fuit opus factũ expẽſis meis ſpreta per me nũtiatione, & pro iſto dãno nullo modo mihi nũtiato ſuccurritur cõtra nuntiantẽ: quia culpa mea paſſus fui illud dãnum ſpernẽdo nuntiationẽ,& damnũ,ꝙ quis ſua culpa ſentit,ſibi debet,& non alij imputari. tex.in c.dãnum.ubi glo.& Dyn.de reg.iur.in vj.l.qui proprio.§.procura..ff.de proc.l.ſi quis negotia.ff.de neg.geſt. l.cũ duobus.§.fi.& l.ſeq.ff.pro ſoc.Io.And.& Phil Frã.d.c. dãnũ.& ita dicit Bar.d.l.j.col.7.nu.16.ver.ſed qualiter.ubi Old.de Põte,Alb.de Roſ.col.8.Iaſ.col.xj.nu.20.verſ.extra glo.Horm.Detus.col.2.nu.26.ver.extrà glo.q̃rit,& col.26. ver.teneo cõcluſionẽ.faciũt.not.p Bar.in l.ſi pign.in prin ff.de pign.act.Aut ego nũtiatus paſſus fui damnũ:quia pp nuntiationẽ mihi factã diſtuli opus ædificare: poſtea ſupuenit hiẽs pp,qđ ædificare nõ potui: vel paramẽta sũt corrupta,& ſimilia dãna sũ paſſus,& ad iſta ſuccurritur mihi nũtiato pro dãnis meis cõtra nũtiantẽ p actionẽ de dolo: vbi nũtiatio eſt facta via iuris,ſed calũniosè.l.rẽ quãdã.ff. de dolo.Bar.d.l.j.col.7.nu.26.ver.ſed q̃liter.vbi Iaſ.col.12. nu.20.in fi.ibi,circa ſcdm & Carol.Rui.col.2.nu.13.verſ. qã ſi poſtea,& col.21.n.257.ver.ſcda cõcluſio ẽ,ꝙ Hormã.
Detus

Detus.col.27.verſ.ſecunda concluſio eſt, ꝙ.ff.de oper.nō. nun.nam qui occaſionē damni dat, dānum dediſſe vide-
56 tur.l.qui occidit.§.in hac.ff.ad l.Aquil.Itē cōpetit † actio iniuriarū contra talē nuntiantē, vbi nuntiatio nō fuit facta via iuris, ſed dolosè & calumniosè via facti abſq; nuntiatione prohibēdo.l.iniuriarū.§.ſi quis prohibeat.in fi.ff. de iniur.l.qui pendentē.ff.de act.empt.vt per Iaſ.d.l.j.col. 12.ver.circa ſcđm.& ibi Alb.col.vij.Bar.l.prætor.§.nō nulli.ff.de op.no.nun.Imò & actio iniuriarū locū habebit,qñ via iuris nuntiauit,ſeu via facti ſed calūniosè.d.l.iniuria-
57 rū.§.ſi qui per iniuriā.vbi ēt Ang.ff.de iniur.tñ actio † de dolo,& actio iniuriarū non poſſunt ſimul cōcurrere in exercitio,licet concurrant in origine: ut per Rui.d.col.22. nu.157.in fi.& col.ſeq.nu.158.& 159. Et vbi ageretur ciuiliter contra talem nuntiantē dolo via iuris,ſiue contra prohibentē dolo & de facto,me ædificare,ſtatur iuramento meo de quantitate & æſtimatione damnorū,præuia tamen taxatione iudicis,& probata prohibitione per teſtes, vel acta:ut ſentit Iaſ.hîc.col.j.& nume.44. Et de prædictis quinq; ſpeciebus violentiarū habetur. per Iaſ.hîc. col.j. & col.antep.nu.44.per gloſ.& Doctor.l.j.C.quod met.cau.& per Doct.in c.fi.extrà de his quæ vi metusve cauſa fiunt.

SVMMARIVM.

1 *Violentia qualibet probata,res amiſſæ,vel occupatæ,tam reſpectu quantitatis,quàm æſtimationis,probantur ſolo iuramento,violētiam paſſi contra violentum.*

2 *Violentus raptor etiam dicitur is, qui cum armis iuit & paratus erat vim inferre,ſi reſiſtentem inueniſſet, licèt nulla interuenerit violentia:quantum ad hoc,vt quantitas & valor rerum contra eum probari poſſit iuramento.*

3 *Fugiens ob timorem armatorum, quos ad ſe venire intellexit contra eos iuramento probat valorem,& quantitatem rerum amiſſarum,& etiam per tertium aſportatarum. Et quid ſi armati ad illum non veniebant.*

4 *Timor belli & armorum idem operatur.quòd bellum,vt conductoribus debeat fieri remiſſio.idem & de timore tormentorum.*

Furtum

5 *Furtum contra furem probatur iuramento damnum paſsi quo ad quantitatem,& valorem.*

6 *Clandeſtinus actus ſi appareat,contra illum actum facientem poterit iurari de rebus ſubtractis & amiſsis.*

7 *Dolus conuenti, & difficultas probationis vbi concurrunt poteſt contra doloſum conuentum iurari in litem.*

8 *Clandeſtinitas facit dolum,& præſumi ſcientiam delicti.*

9 *Perſonæ,quæ ob ignorantiam iuris vel facti excuſantur,ſi faciunt actum clandeſtinum non excuſantur.*

10 *Actus per ignorantiã excuſabilis, non excuſatur vbi ſit clãdeſtinè.*

11 *Clandeſtinitas:vt tollatur ille cui aliqua pars de fructib. debetur, ꝓ ſuo iure & intereſſe põt deſcribere fructus in agro pendẽtes,et prohibere ne fructus colligantur ſine ſui,vel eius nũtij p̃ſentia.*

12 *Socius occupando totã rem communẽ,& priuando ſocium non excuſatur à crimine ob decretũ Mediolanẽſe,quo cauetur, quòd vbi res habet originẽ à contractu,criminaliter procedi non poſsit.*

13 *Dominus, vel ille cui aliqua pars fructuum pendentium debetur, iurare poteſt in litem contra colligentem fructus contra prohibitionem domini ſibi factã, vbi dixit velle eſſe præſens collectioni.*

14 *Leges vel Statuta non ſeruans,dicitur eſſe in dolo.*

15 *Probandi facultas vbi facto rei ſublata eſt,poteſt contra illũ iurari,et ſtatur actoris iuramento,de quãtitate rerũ,& æſtimatione.*

16 *Iuratur contra colonos,qui abſque domino fructus colligunt.*

17 *Clandeſtinus actus qui dicatur.*

18 *Conſuetudo colligendi fructus abſque domino, cùm inducat ad delinquendum,non valet,niſi ſit tanti temporis,cuius initij non eſt memoria in contrarium.*

19 *Probationis difficultas ſi eſt ex malitia & dolo rei conuenti, cõtra ipſum doloſum,probato dolo poteſt in litem iurari,& iuramento actoris probari quantitas,& æſtimatio rerum amiſſarum.*

20 *Iurari in litem vt poſsit duo requiruntur, dolus rei & difficultas probationis,quæ omnia iuramento actoris probantur, quòd iuramentũ,dicitur veritatis,& non affectionis. Et vnum ſine altero non ſufficiunt,niſi in actionibus bonæ fidei.*

21 *Probationis difficultas ſi ſit etiam extra naturam rei & negotij iuramento actoris probantur res amiſſæ,damna & intereſſe.*

22 *Teſtes aliàs inhabiles admittuntur vbi ex natura rei & negotij veritas aliter haberi non poteſt.*

Socij,

23 *Socij,amici,parentes,& domeſtici actoris licèt nō ſint teſtes pro eo idonei,tamen ad probandum furtum, vel dolum factum in ædibus actoris & ad probandum quantitatem erunt teſtes idonei.*

24 *Teſtes domeſtici admittuntur,& præferuntur alijs ad probandum acta in domo.*

25 *Innocentia rei poteſt probari per eius parentes,fratres,domeſticos & alios teſtes aliàs non idoneos,niſi contra tales teſtes alij teſtes eſſent in contrarium.*

26 *Teſtes de vniuerſitate an et quādo admittantur, pro vniuerſitate.*

27 *Teſtes aliàs infames admittuntur ad probandum actum in proſtibulo,quando alij teſtes veriſimiliter haberi non poſſunt.*

28 *Socius criminis non admittitur in teſtem,niſi in ſubſidium,vbi aliter veritas haberi non poteſt.*

29 *Teſtes infames,& aliàs inhabiles admittuntur cum tortura.*

30 *Laici non poſſunt teſtificari contra clericos,niſi quando veritas aliter ſciri nequit.*

31 *Minores 25.an.in criminalibus teſtes idonei non ſunt,fallit quando veritas aliter ſciri non poteſt ex natura negotij.*

32 *Teſtes aliàs inhabiles non admittūtur,vbi alij teſtes idonei in potētia et habitu īternenire potuiſſēt, licèt ex accidēti nō īterfuerit.*

33 *Probationis difficultas licèt non ex natura rei ſit , ſed alia minor difficultas ſit,locus eſt ipſi iuramento,de quo in hac lege.*

34 *Veritatem aliter haberi non poſſe,niſi à teſtibus,aliàs inhabilibus aſſerenti,huiuſce incumbit probatio:aliàs non admittuntur,fallit in caſu huius legis.*

35 *Clandeſtinus actus,puta,furtum probari poteſt per coniecturas cū alia probationes haberi non poſſint . Et hoc ſufficit vt deferatur iuramentum actori ſuper quantitate,& æſtimatione rerum.*

36 *Indicia ad probandū dolū debēt eſſe perſpicua, clara & manifeſta.*

37 *Delicti nocturni probationes etiam facta per coniecturas probāt.*

38 *Iuramento actoris quæ in hac lege probari poſſint.& an habeat locum in incidentibus,& acceſſorijs.*

39 *Iuramento quotiēs cauſa principalis decidi poteſt,omnes itē articuli incidenter emergentes,ſimiliter iuramento poterūt terminari.*

40 *Rerum appellatione quæ veniant.*

41 *Conſilij ſepientis ſi ex ſtatuti diſpoſitione debeat à iudice ad partis requiſitionem cauſam committere,vtrum,etiam articulus incidens , an cauſa ſit committenda vel ne debeat conſilio ſapientis committi.*

committi. Et inibi, quibus exceptionibus poſſit euitari, quominus cauſa committatur conſilio ſapientis.

42 Sententiæ principis vel ſenatus ſiue ſint diffinitiuæ ſiue interlocutoriæ, habent vim generalis legis.

43 Iudex à quo ſicut nõ põt cognoſcere de appellatione interpoſita, ita ẽt nec an cauſa ſit appellabilis, vel tẽpore debito fuerit appellatũ.

44 Appellatio ſi à iudice reijciatur, punitur. 30. auri pódo, et ideò ſint cauti iudices admittere, eam ſi & inquantum tenentur de iure.

45 Iudex admittens appel. ſi et inquantũ, a ſe abdicat iuriſdictionem.

46 Statutũ de compromiſsis inter coiunctos faciẽdis de qualibet eorum quæſtione, habet locum nõ ſolum in principali, ſed etiam in emergentibus & connexis.

47 Cõpromiſſi, ſeu cõſi. ſapientis petitione, ex ſtatuti diſpõne, ligantur manus iudicis: vt non poſſit cognoſcere, ſi cauſa eſt cõpromiſſibilis.

38 Principalem cauſam ſi conſtat non eſſe compromiſſibilem, vel conſilio ſapientis committendam, vel articulus an debeat committi, & ſit compromiſſibilis.

49 Cõpromitti articulus nõ debet quando conſtat, litem protelãdi cauſa, id peti: vel quando tantùm dubium eſt in iure, non in facto.

50 Minoris bona quemadmodũ non poſſunt ſine decreto iudicis alienari, ita vertente dubio vtrum ſint bona minoris non poterit ſuper eis tranſigi ſine decreto iudicis.

51 Principalis cauſa ſi quolibet tempore poteſt ſummariè tractari, poterunt ſimiliter omnes quæſtiones incidentes ſummariè agitari: idem eſt de cauſa appel.

52 Iuramento actoris probari poſſunt damna expenſæ & intereſſe in contractibus bonæfidei contra reum conuentum doloſum.

53 Argumentum à delictis ad contractus valet in iure data paritate terminorum.

54 Venditor qui habet facultatem tradendi rem poteſt cogi præcisè manu militari, & per mulctas ad tradendum poſſeſ. realem rei venditæ emptori, nec præſtando intereſſe liberatur.

55 Venditor per conſtitutum non liberatur ab actione perſonali ex empto, quando teneatur tradere emptori realem poſſeſſionem.

56 Conſtitutum probat contra conſtituentem, quòd eſſet in poſſeſſione tempore conſtituti, & in præiudicium conſtituentis probat conſtitutum abſq; alia probatione.

57 Ficti præſtationem petens ex ſola inueſtitura an habeat intentionem

nem

nem fundatam. Et an & quando ei poſſit obyci à conductore, vel emphyteuta, ſibi realem tenutam bonorum datorum in inueſtituram, non fuiſſe traditam.

58 Venditor ſi teneatur præciſè ad traditionem rei, & eam non tradat, poterunt iuramento venditoris probari eius damna, expenſæ, & intereſſe etiam ſingulare, rei precium excedens.

59 Venditor, qui dolo ſuo facultatem rei tradendæ non habet, tenetur ad omnia damna expenſas, & intereſſe captiuis, quæ eius iuramento probabuntur.

60 Vendens rem duobus inſolidùm diuerſis contractibus tenetur pœna falſi & contra eum iurari poteſt in litem, fallit vt ibi.

61 Decretum Mediolanenſe, quo cauetur, quòd vbi res habet originē à contractu non poſſit procedi criminaliter, non procedit vbi contractus fuit dolo initus.

62 Contrahens multū æs alienū ſciens ſe non eſſe ſoluēdo, debet detineri, & arbitrio iudicis punire, nec ad bonorum ceſſionē admittitur.

63 Mercator fugiens non ſatisfactis creditoribus ex decreto Mediolanēſi, ſi capitur, debet furca ſuſpendi, vel ad triremes perpetuò dānari, niſi ſit infra tres menſes in concordia cū eius creditoribus.

64 Mercator fallitus non admittitur ad ceſſionem bonorum cum ſemper fuerit doloſus, & fraudator.

65 Creditor remittēs partē debiti mercatori fallito: vt reſiduū ſoluat, poterit partem remiſſā ēt repetere condictione ob turpē cauſam.

66 Venditor ſi nō tradit poſſeſſionem, rei venditæ, quia ſine eius culpa eius tradendæ facultatem non habet, ad quæ teneatur emptori.

67 Debitor ſeu venditor rei mobilis in quibus caſibus non teneatur ad intereſſe quantiplurimi, etiā ſi non ſoluiſſet debito loco, & tpe.

68 Valor communis rei dicitur ille, pro quo in foro publico communiter venditur, & non alibi.

69 Emens frumentum ad credentiam precio quo valuerit de menſe Maij, non tenetur de iure communi ad ſummam immoderatam, ſi eueniat penuria inſolita.

70 Debitor, qui fuit in mora ſoluendi, vel fur tenetur ad intereſſe, ac precium quantiplurimi, & ad æſtimationem momentaneam.

71 Argumentum a fure ad moroſum valet. & nu. 80.

72 Debitorem iuſta cauſa litigandi excuſat à mora, & ab intereſſe, et ab interitu rei, etiam ſi eſſet depoſitarius.

73 Difficultas ſoluendi aliquo caſu fortuito ſuperueniens excuſat à mora.

moræ.& ab intereſſe quantiplurimi.

74 *Iurari poterit in litem per actorem contra reum,& ècontra,qui lite pendente rem litigioſam alteri vendidit.*

75 *Litigioſa res quando dicatur ad hoc vt alienari non poſſit. Et ſit locus pœnæ.& quid ſi lapſa ſit inſtantia.*

76 *Alienãs rẽ iudicij mutandi cauſam potẽtiorẽ,qua teneatur pœna.*

77 *Venditor omni iure agere poteſt ad intereſſe contra emptorem qui percepit fructus rei emptæ, & fuit in mora ſoluendi pretium, quod intereſſe eius iuramento probatur.*

78 *Statutum puniens venditorem cenſetur punire etiam emptorem, & econtrà,vbi eſt eadem ratio.*

79 *Statutum de non exportandis bladis non ligat clericos pro bladis bonorum eccleſiaſticorum.nec forenſes ignorantes.*

81 *Dominus,vel locator poteſt iurare in litem contra colonum vel conductorem,vel eum,qui ſibi locauit operas ſuas, & eas non præſtitit,vel minùs rectè,& econtrà,vbi conductori per locatorem res locata non traditur.*

82 *Statutum in venditione,habet locum etiam in locatione.*

83 *Colonus,vel conductor,quando ab emptore, vel ſingulari ſucceſſore expelli nequeat.*

84 *Locator contra conductorem non reſtituentem rem conductam iurat in litem,& hoc caſus,quando conductor teneatur ad damna & intereſſe,& quando non.*

85 *Aliena negotia tractantes, tenentur de adminiſtratis librum, & inuentarium tenere,aliàs poteſt contra eos iurari in litem, quod etiam in perſonis eccleſiaſticis procedit.*

86 *Iurari in litem regulariter non poteſt niſi contra doloſum. Fallit in actione tutelæ, & curæ: quia contra tutorem, & curatorem ob eorum latam culpam iurari,in litem poteſt.*

§. IIII.

1 PRIMO itaque † amplia iſtã.l.ſi quando.C.unde ui,& d.ca.fin. & c.in primis. uerſi.glorioſus.ii.quæ.i.& alia iura quibus cauetur,quod cõtra uiolentum probato priùs per teſtes,ſeu alio modo legitimo de uiolentia, quod res amiſſæ,occupare,uel uſurpatę,tam reſpectu quantitatis, quàm æſtimationis, probantur

ſolo iuramento paſsi violentiam contra ipſum violentum, procedere ſiue fuerit violentia expulſiua, ſiue ablatiua, ſiue turbatiua, ſiue compulſiua, ſiue inquietatiua, ſiue alia quæuis violentia: probata.n.violentia, cenſetur probatus dolus. Alex.conſi.103. Videtur.col.j.& ij.& iij. vol.j.Cyn. hic.col. j.ver.ſed quæritur.Ang.hic,& Sal.in 5.q.Iaſ.hic.col.j.& col. antep.nu.44.verſ.quæro ſucceſsiuè.Inn.d.c.fi.col.j.& ij.vbi etiam Anto.de But.& Bald.col.j.Abb. Panor.col.j.& ij.cum ſequen.Per.de Anch.Io.de Imol.Hoſt. & alii.ext.quod met. cau.Nico.Boë.deciſ.55.Quia ſuprà.col.j.in j.part. Ang.§.ex maleficiis.col.v.verſi.& aduertas. vbi etiam Iaſ.nu.90.verſ. aduertite.inſtit.de acti.gl.in c.fi.verb.iurauerit. iij.q.iij.vbi Archid.& alii glo.c.dilecti.verb.cum iuſtis.vbi Sebaſt.Sapia. in addit.ad Abba.& alii moder.de for.compe. Bal.d.l.j.nu. 2.verſi.ſed vnum.C.quod met.cau.Sali.l.qui accuſare in fi. vbi alii doct.C.de edend.ſumma Ang.verbo, metus.nu.12. ver.vtrum probanti.Sal.l.j.col.12.nu.28. ver.tamen pro cla riori.ibi, probatur etiam per iuramentum. vbi alii doct. C. de ſent.quæ pro eo quod intereſt.

2 ¶ Secundò amplia † hanc legem, & iura, de quibus ſuprà procedere etiam ſi nulla interueniſſet violentia, dummodò exportantes, vel rapientes bona, iuiſſent cum armis, ſeu alio modo parati vim facere, ſi reſiſtentem inueniſſent: nam tales habētur perinde, ac ſi vim intuliſſent, quātum ad hoc vt quantitas & valor rerum contra eos probari poſsit iuramē to, & vt teneantur etiam actione vi bonorum raptorum. Alex.d.conſ.103.col.ii.nu.ix.ver.plus dicit.Io.And.in addi. Spec.tit.de rapt.§.i.in prin.text.l.qui iniuriæ.ff.de furt.text. & glo.in l.ſi quis ex domo.ff.de furt.Corſ.ſing.ver.vis.l.ii. §.damni.ff.vi bon.rap.glo.inſt.vi bo.rap.in prin.Bal.l.j. C. 3 vti poſsi.Et ſi quis † audita fama, quòd armati veniant cō tra ſe relictis rebus aufugit, illi armati, qui veniebant cōtra fugientem, tenentur de omni damno, & intereſſe, & rebus amiſsis fugientis, etiam ſi non per armatos venientes cōtra fugientem, ſed per tertium fuiſſent bona occupata: quia tales armati tenentur ad reſarciendum ipſas res & ſeu pretiū rerum, damna & intereſſe fugientis, & ſolo iuramento fugientis probantur res amiſſę, & earum quantitas ac valor,

& damna ad intereſſe.Inn.d.c.fi.col.ij. ver. item nobis.vſq; ad fi.ibi,& tenerentur armati.& ibi Abb.Pano. col.ij.verſi. ex hoc infertur.vbi etiam Ant.de Butr.col.ij.in fi.nu.12. & 13.verſi.per prædicta.in fi.vbi etiam Ancha. col.ij.l.ſi cum exceptione.§.in hac. & §. Pedius.ff.quod met.cauſa. Nam ſciens gentes armatasvenire contra ſe non tenetur expecta re:ſicuti nec ille contra quem irruit Titius cum armis tenetur expectare quòd Titius illum percutiat,ſed poteſt ſe defendere:& quicquid egit contra Titium, dicitur feciſſe ad ſui defenſionem.Bart.l.ſed & ſi quæcunque.per illum text. ff.ad leg.Aquil.Alex.conſi.109.vol.j. Cæpol.conſi.29.Lud. Carrer.in pract.crim.§.homicidium.circa quartum nume. 127.ver.facit dictum. Fallit vbi armati non veniebant cõtra me,ſed ad alia ibant loca,vel fuit vanus timor:tunc.n. ſi aufugio,& patior damna, & amitto res,ipſi armati non tenentur.& ita loquitur tex.in l.metum autem præſentem: vt declarat glo.ff.quod met.cau.Inno.Abb.& Butr.d.c.fi. &ita etiam loquitur l.iij.§.ſi quis autem. & §. proinde.ff. de vi & vi arma.alias ſecus,ſi veniebant contra me, & fuit probabilis timor, quia tunc tenentur, & poteſt contra eos iurari. Inno.Abb.& Ant.de Butri.d.c.fin.l.j.§.idem Labeo ait eum.& §.ergo etiam. & l.iij.§.qui armati venerũt.ff.de vi & vi arma.& licèt vbi armati non occupant, non teneãtur interdicto vnde vi.d.l.iij.§.ſi quis autem. & l.iij.§.non ſolum.ff.de incen.ruin.naufr.tamen tenentur tales armati etiam pro rebus,quas alii abſtulerunt ob dolum armatorũ venientium contra fugientem, & ipſæ res amiſſæ probantur contra armatos iuramento fugientis.Inno.Abb.But.&
4 doct.d.c.fi. Sic & † timor belli & armorũ idem operatur, quòd bellum,vt conductoribus debeat fieri remiſsio.Corſ. ſing.ver.metus. vbi dicit quòd conductoribus gabellarum debet ita fieri remiſsio ob ſuſpicionem belli, ſicuti ob bellum, vbi propter ſuſpicionem belli paſsi fuerunt damna. Sic & confeſsio dicitur metu tormentorum facta, & non valet,niſi ratificetur.non ſolùm vbi tormenta fuerunt adhibita,verum etiam vbi fuit terror tormentorũ:puta,quia confeſsio facta fuit in loco tormẽtorum,vel prope tormẽta, vel per alligatum in vinculis ſeu funibus tormẽtorum,

cum comminatione inferendi tormenta, vel per.ſpoliatū, vt torqueretur Tho.Gram.cōſil.15.Viſo.col.iij.verſic.quò ad tertium.Hypp.de Marſi.prac.crim.§.ſecūda.nu.31 Bar. l.j.§.diuus Seuerus.ff.de quæſtio.Doct.l.ij.ff.de cuſtod.reo. text.vbi Bart.l.nouiſsime.ff.quod falſ.tutor.autho.Salic.l. iij.C.de cuſto.reor.Angel.l.item apud Labeo.§.quæſt.ff.de iniur.Gand.tract.mal.rubri.de quæſt.ver.dictū eſt.ſufficit n.iuſta cauſa timoris periculi,licèt periculum nō venerit.l. habitatores.§.fi.ff.locat.Dec.l.vt vim.col.iij.nu.10.ver.vn de ſi probo.ff.de iuſti.& iur.Rip.tract. de peſte in ij.parte, quæ incipit, Venio ad ſecundā partē.i.ad ſpecialia.nu.26.

5 ¶ Tertio amplia † procedere etiam ſi violentię,vel timor violentiæ non interueniſſet,ſed clandeſtinè factum fuiſſet furtum:quia cōſtito leg tinè quòd Titius commiſit furtū cōtra me,ēt abſq; vi & timore violētiæ,debet ſtari iuramē to meo contra ipſum furem, de quantitate,& ęſtimatione rerum.Iaſon hic,col.viij.ver.an autem iſta lex.& Ang.hic, ver.ſtatur etiam.Alb.de Roſ.hic ver.ſed nunquid.& Bald. hic,nu.3.Inn.d.c.fin.col.j.& col.ij.ver.ſed in furto.vbi etiā Bald.col.j.ver.quæro quid.& Abb.Pan.col.ij.verſi.idem etiam concludit in furto.& verſic.ex hoc infertur.& Ant. de Butr.col.ij.verſ idem ſi agatur furti.& Anch.colum.ij. verſic.quæro textus.& ver.de quo.vbi etiam Hoſt.& Io.de Imol.& alij per glo.ibi, verſic.ex maleficio.ext.quod met. cau.Bald.c.j.§.iniuria.col.iij.verſ quæro an res.de pac.iur. firm.vbi allegat Innoc.d. c.fin.& ſequitur Barb.in apoſti. ad Bald.d §.iniuria.Pau. de Caſtr.l.ſi creditor.C.de pign. act.Abb.Pan.c.bona fides.extr.depo.Ang.Are.d.§.ex male ficijs.col.v.ver.aduertas.& ibi Iaſ.nu.91.ver.habet etiam. inſt.de act.Bal.l.ſi res.verſ.in tex.in fin.vbi etiā And.Bar. C de ordin.cog.l.cùm furti.vbi glo.& docto.per illū tex. ff.de in lit.iu.Alex.l.ij.in fi.ibi,verū eſt.vbi alij docto.ff.de dam.infe.Bald.l.nauta.§.quæcunque.ff nau.caup. ſtabu. vbi Barb.& Mod.in apoſt.& eſt cōis opin.ita dicit D.Hier. Gratus pręceptor meus.conſ.61.In cauſa.col.fin.nu.16.& conſ.100.Viſis.col.ij.num.9.vol.ij.Vnde probato quòd Titius aperuit crumenā, vel valiſiā,aut capſam, vel quod in horreo,vel cella vinaria,aut apotheca alterius fuit furan-

do,licet nō poſsit probari quantitas rerū,debet deferri iu ramentū illi qui paſſus fuit furtum ſuper quātitate & æſti matione rerū,quæ dicuntur ſubtractæ, & ſecūdū illud iu ramentū debet fur condēnari propter odium furis,& dif-ficultatē probationis vt dicit Inn.d.c.fi.col.i.& ii.& iii.vbi alii doct.de quibus ſuprà Iaſ.hîc & docto.de quibus ſuprà.

6 ¶ Quartò amplia † iſtam legem & prædicta omnia iura procedere non ſolùm in furto,verumetiam in omni clāde ſtinitate & contra omnem facientem actum clandeſtinū: quia propter difficultatem probationis & dolum malum, qui præſumitur adeſſe in faciente actū clandeſtinū,poteſt probato prius per teſtes ſeu alio modo legitimo actu clan deſtino, iurari contra facientem actum clandeſtinū de re bus ſubtractis,vel amiſsis,damnis,& intereſſe,illius contra quem factus fuit actus clandeſtinus.Iaſ.hic.col.viii.nu.44. ver.quæro ſucceſsiuè.in fi.ibi,& clandeſtinitatis.Bal.l.vni ca.ver.modo contra hoc oppono. vbi etiā Barb.in apoſtil. C.de ſent.quæ pro eo quod intereſt.tex.in.l.ſēper.§.in hoc interdicto. in fi.ff.quod vi aut clam.arguendo ex illa rub. verbo,aut clam.vt facit in ſimili Inn.in d.c.fi.col.i.in fi.& idem voluit Inn.Bal.Abb.But.Anch.& Imo.in d.c.fi.& pro

7 batur:quia vbicunque † eſt dolus conuenti, & difficultas probationis,poteſt contra doloſum conuentū iurari in li tem:& per iuramentū contra eum probantur damna & in tereſſe.Bal.d.c.fi.col.i.ver.& ratio ſpecialitatis. vbi Ant.de But.col.i.num.iiii.cum ſeq.& col.ii.Anch.ibi,col.ii.verſ.& idem eſt,vbi non deprehenditur.glo.§.fi.verbo , probare. vbi etiam Are.& doct.inſtit.de verb.obli.Sed clandeſtini

8 tas † facit probari dolum,& præſumi ſcientiā delicti & im pedimenti.D.Mar.Soc.Iu.conſi.13.Themate.nu.49.vol.ii.

9 Bal.conſi.441.Viſis.col.fi.vol.v.Et clandeſtinitas † opera-tur quod etiā illæ perſonæ ſpeciales quæ ob ignorantiā iu ris vel facti excuſantur,quod tamē nō excuſantur, vbi fa ciunt actū clandeſtinū:quia probata clandeſtinitate,cēſe tur probatur dolus.Rom.ſing.714.Reg.eſt.glo.l.i.vbi etiā Bald.C.de interd.matr.& in l.qui contra.C.de inceſt.nupt. text.in l.fi.ff.de rit.nup.Io.de Anan.c.cū ex iniuncto.col. ii.nu.iiii.& v.extr.de heret.vbi dicit,quod oīa iura excuſā

tia mulieres & ruſticos & alios propter ignorantiam,quòd non procedunt vbi faciunt actum clandeſtinũ: quia ex eo probatur dolus.Caſte.in add.in d.ſing.714.Felin.c.conſuluit.col.pen.ver.gl.in ver.lucem.de offic. & poteſt.iud.de

20 lega.& † actus per ignorantiam excuſabilis non excuſatur vbi fit clandeſtinè,ex quo ex actu clãdeſtino probatur ſciẽtia,malitia,ac dolus.c.cum inhibitio.de clandeſt. deſpon. Roni.conſ.506.In re præſenti.col.j.nu.v.ver.his tamẽ.vbi dicit cõiter iſtud,teneri,vbicunq; enim facto rei eſt iniecta difficultas probationis poteſt contra eum iurari, & ſibi & non alij debet imputari Bal.l.qui accuſare.col.j.ver.itẽ fallit.& ver.item dico.C.de edẽ.Bal.d.c.fi.col.j. Et oia iura & authoritates ſuperiùs allegatæ,quòd lex iſta procedat contra furẽ,faciunt ẽt in hoc quòd procedant contra facientẽ actum clandeſtinum:cùm furtũ à furuo grecè,id eſt,nigro dicatur,eo quòd clàm fiat.l.j.ff.de fur. Et facit Rub.ff.& totus titulus quod vi,aut clam vbi vis.& clandeſtinitas pari

21 paſſu videtur prohiberi. Hinc infertur † ad tollendũ clandeſtinitatem quòd ſacerdos,ſeu dominus,& quilibet alius, cui debetur decima, vel pars, aut datium,ſiue imbotatura fructuum, quòd poteſt pro ſuo iure & intereſſe deſcribere fructus in agro pendentes.Crau.conſi.21.Homines.col.iij. ver.tertiò reſpõdeo.Spec.ti.de decimis.§.j.in fine. Et quòd plus eſt, poteſt prohibere ne homines abſque ſui, vel eius nuntij preſentia fructus colligant.Iac.de S.Geor.in titu.de Roidis,ſiue operis.nu.88.ver.Rurſus quæro.Bald.l.ſi ita.§. dominus.ff.de vſu & hab.per illum tex.Ang.authen.nunc hæres.C.de litig.Gra.d.conſi.21.col.j.in princ.& col.iij.in fi.ver.non obſt.Spe.d.tit.de Deci.

¶ Sic & cauetur ex decreto Mediolani ſub rubr.de Publicanis & vectigalibus.§.publicanis imbotaturam,quòd licitum ſit publicanis in quibuſcũque locis vina & alia ad eorum vectigal ſpectãtia deſcribere,& quòd contra recuſantes publicani ad eorum arbitrium poſſint æſtimare.

¶ Sic & in ciuitate Nouariæ adeſt ſtatutum ad tollẽdum actus clandeſtinos,quòd maſſarij.ſiue Partiarij non debeãt fructus colligere,nec à ſolo ſeparare ſine preſentia domini, vel nuncij eius, vt cõſtat ex ſtatuto ſub Rubr,quòd maſſarij non

rij non moueāt fructus, & iſtud ſtatutum videtur eſſe con forme cū iure cōmuni: vt patet ex notatis per Iacobū de S.Geor.Bal.Spec.& D.Aymonem Craue.in locis de quibus ſupra.Nam licèt inter Dominum & Colonum partiarium dicatur inita ſocietas.l.ſi merces.§.vis maior.vbi Bart.col. fi.& alij doct.ff.locati:tamē videtur cōmittere furtum ſocius qui totam rem occupat abſque ſocio illum priuādo.l. ſi ſocius.ff.de fur.Alex.d.conſ.103. vol.j.l.rei communis.
22 ff.pro ſoc. Et ideò ſocius † occupando totā rem communem & priuando ſocium non excuſatur à crimine ſub pretextu decreti Mediolani, quo cauetur quòd vbi res habet originem à contractu,quòd non poſsit procedi criminaliter,ſicuti non excuſaretur vbi quis ſcienter exceſsiſſet limitationem contractus.D.Fran.Ponzinibius doct.Placētinus in tract.per eum edito,ſuper ipſo decreto quādo res habet originem à contractu in iiij.limita.dicti decreti.
23 ¶ Vnde infertur † quòd ſacerdos & quilibet cui debetur decima,& publicanus,& dominus cui debetur datium,vel pars fructuum,quòd poſſunt iurare in litem, contra colligentem fructus contra prohibitionem ſacerdotis,vel alterius cui debetur decima, vbi dixerint velle eſſe præſentes: vel contra nollētem admittere publicanum ad deſcriptionem fructuum ad formā dicti decreti:vel contra maſſariū
24 qui ſpreto dicto ſtatuto collegit fructus.nā ille † qui nō ſeruat leges nec ſtatuta,ſed trāſgreditur,dicitur eſſe in dolo.Bal.conſ.35.Quæritur vtrū.col.j.ad fi.vol.iij.Crau.cōſ. 193.Minor.col.j.nu.iij.ver.rurſus.l.quemadmodum.in fi. C.de agric.& cen.lib.xj.& qui ſciēter facit rem prohibitā, prout maſſarius colligēdo fructus abſque domino, dicitur eſſe in dolo.Crauet.d.conſ.193.col j.nu.ij.Alex.conſ.103. vol.j.Sic & dicitur eſſe in dolo qui ſpreta nuntiatione ſibi facta ne faciat ſi illud facit.l.ait prętor.§.ſi quis particeps. ff.de his quæ in fraud.cred.l.vtilis.§.pen.ff.de leg.præſt.l. fundum.C.de rei vend.l.nō poteſt dolo carere.ff.de regu. iur.Bal.l.qui petitorio.ff.de rei vēd.Alex.cōſi.73.col.j.vol. iij.Aret.conſ.13.Viſo.col.v.ver.ſed oſtēdo.Crauet.d.conſ. 193.Et ſi poteſt per ſocium iurari in litē contra alium ſocium,qui abſque inuētario adminiſtrauit bona cōmunia,

multò magis debet poſſe per dominũ iurari in litẽ contra colonũ ſuum partiarium, qui eo nõ vocato, ſed clandeſtinè, id eſt, abſque eo fructus collegit. Pariſius conſ. 25. Vidi. nu. 47. vol. ii. & conſ. 75. Ad victoriam, nu. 1. & nu. 27. vol. i. Anch. cõſ. 286. Ex prędicta. nu. ii. Doct. l. tres. ff. de pact. Vbi
15 cunque enim † facto rei eſt ſublata facultas probãdi, pro ut hic, poteſt contra illum iurari, & ſtari debet iuramento actoris de quantitate rerũ & æſtimatione. Bal. d. l. qui accuſare. col. i. ver. itẽ dico vbicũque. C. de edendo. Et ſi poteſt iurari in omni clandeſtinitate: vt per Iaſo. hic, & dixi ſupe
16 riùs in iiii. ampliatione. Ergo poteris † iurari contra colonos, qui abſque domino fructus colligũt, præſertim ſicuti nõ parcitur ruſticis errãtibus in iure naturali, vel quaſi: ita nõ parcitur, vbi faciũt actũ clandeſtinum. Iaſ. l. ii. in ii. notab. C. de in ius voc. Io. Bertah. in repert. ver. ruſtico errãti.
17 & dicitur † actus clãdeſtinus ſiue fiat de nocte, ſiue nõ uocato illo cuius intereſt, & ſic domino. Alex. l. clã poſsidere col. iii. ubi etiã. Iaſ. col. ii. nu. 6. uer. ſecũdò not. ff. de acqui. poſſ. Feli. c. conſuluit. col. fi. num. 22. uer. de offic. & poteſt. iud. del. Bart. l. ii. C. de his qui ex pub. rat. lib. x. l. quo tutela. §. clam. ubi Dec. & Cagnol. ff. de reg. iur. Iaſ. §. item ſi quis. nu. 45. Inſtit. de act. Barb. conſ. 46. Præclarè. col. iii. uol. i. Et
18 conſuetudo † colligẽdi fructus abſque domino cum inducat ad delinquendũ, non ualet. c. fi. de præſcrip. c. quòd ſuper his. in fi. de cõſanguini. & affinitate. c. ſicut. de ſimon. Et licèt nõ ualeat cõſuetudo colligẽdi fructus abſque præſentia ſacerdotis, uel domini, cui debẽtur decimæ, uel publicani, cui debetur datiũ fructuũ, ut ſup. dixi: fallit tñ ubi eſſet conſuetudo tanti tẽporis cuius initii nõ eſſet memoria in contrariũ, qua obſeruaretur, quòd decima, uel datiũ ſolùm in horreis deſcriberetur, & ſolueretur tali tempore: nã tunc ipſa conſuetudo ut in horreis deſcriberetur, & ſolueretur tali tẽpore, & nõ ante, quæ nõ habet memoriã in contrariũ, debet ſeruari: quia præſumitur priuilegiũ. l. hoc iure §. ductus aquæ. ff. de aqua quotidia. & æſti. c. i. in fi. de pręſcript. in 6. ca. ſuper. §. prætereà. de uerb. ſignifi. Crauet. conſ. 21. Homines. per totũ. Vnde ſi ſit cõſuetudo ſacerdotũ uel publicanorum cuius initii non eſt memoria in con

trarium

trarium deſcribendi fructus in horreis, & non in prædiis poſt feſtū oīum Sanctorū cuiuſlibet anni & non ante, talis cōſuetudo debet ſeruari, ex quo præſumitur priuilegiū conceſſum à ſuperiore non deſcribendi, & nō ſoluēdi niſi in horreis,& niſi tali tempore, quod reuocari non poteſt, niſi ex cauſa, ubi ſuperueniret læſio enormis,quæ nō fuiſſet in præteritū.c.dilecti filii.& c.ſuggeſtū.de deci. & not. in ca.nouit.de iud.Crau.d.conſ.21.col.ii.nu.2.& ſ.cū ſeq. uel ubi ipſi priuilegiati abuterentur priuilegio & cōſuetudine,cōmittēdo fraudes:quæ tamen indiciis perſpicacibus probari debēt.crauet.d.conſ.21.col.ii.uer.cauſa.& nu.iii. uer.circa fraudem.cum ſequenti.c.priuilegiū.xi.quæſt.iii. c.tuarū.de priuileg.l.ſi quos.C.de offic.præfect.pto.orien.

19 ¶Quintò † amplia iſtam legem,& alia de iura quibus ſu pra procedere in omni actu,in quo etiā nec uiolentia,nec animus inferendi uiolentiam, nec furtum,nec clandeſtinitas interueniſſet,ſed dolus, uel fraus,ſiue malitia rei conuenti:& difficultas probationis eſſet: nam tunc contra ipſum doloſum,fraudulo ſum,uel malitioſū, probato priùs dolo,uel malitia, aut fraude rei conuenti poteſt iurari in litē & contra eum res amiſſæ & ipſarum æſtimatio dāna, intereſſe,ac expenſæ probantur iuramento actoris,contra quem reus conuentus uſus fuit dolo,uel malitia,uel fraude,licèt aliàs regulariter,intereſſe,ac damna plenè debeāt teſtibus probari:tamē contra ipſum doloſum,uel malitioſum,ſiue frauduloſum,ſeu quodlibet aliud maleficiū committentem,etiā abſque ui,& abſque clandeſtinitate,& abſque furto res amiſſæ,earum æſtimatio,damna,ac intereſſe probātur ſolo iuramēto actoris.glo.i.fin.uer.probare.ubi Aret.Ioan.Fab.& alii.inſtitu.de uerbor.obliga.glo.d.c.fin. uerbo per teſtes.ubi,intereſſe quod ſurgit ex maleficio probatur per iuſiurandum.extra quod metus cauſa,ubi Ioan. de Imol.ſuper ipſa glo.dicit,quòd hæc eſt cōis opinio.ad idē eſt glo.in c dilecti.uerbo,cū iuſtis.ibi,datū per dolum. ubi omnes Canoniſtæ extra de foro competen.ad idē glo. in c.fin.uer.iurauerit notandum quoties.iii.quæſt.iii.text. in l.ſemper.§.in hoc interdicto.ubi etiam glo.Bar.& Doct. ff.quod ui aut clam.Bald.dict.cap.fin.col.ii.uerſic.quæro

quid

quid.Vbi etiam Innoc.Anto.Butr.Abb.Ancha.Hoſt.& alij,
Bal.l.qui accuſare.col.j.ver.item fallit quando.C.de eden.
Spec.tit.de furtis.§.j.ver.ſed quid ſi res aſsignauit. Bal.rub.
C.depoſ.& in l.ſi res.C.de ordi.cognitio.& d.c.j.§.iniuria.
de Pac.iur.fir.& eſt cōis opin.ita dicit Alex. conſil.103.Videtur.col.iij.nu.xj.in fin.ibi,& non ſolum. vol.j.Bar.l.j.§ ſi
ciſta.ff.depoſ.& in l.eos.§.fi.ff.fur.aduer.naut.caupo .ſtab.
20 Et vt poſsit † iurari in litem contra reum duo ſufficiunt, dolus rei,& difficultas probationis , & tunc iuramento actoris probantur damna ac intereſſe contra reũ doloſum. Bar.l.in actionibus.col.pen.num.22.ver.de iſto,& col.fin. ver.hîc verò glo.dicit.vbi etiam And.de Pomate in apoſt. ad Bar.in apoſt.verſ.omnes inquit,quòd hæc eſt communis opinio.& iſtam opin. ſequitur ibi Rom.col.v.num.23. ver.in ea.ibi,in promiſsione.& nu.24.ver.in ea.ibi,propter inopiam.& Fran.Aret.ibid.col.iiij.nu.19.verſ.circa tertiũ. vbi etiam atteſtatur hanc eſſe communem opin. & idẽ voluit ibi Bald.in verſi.planè.col.ij.in ſummario,verſi.ſed ad hoc.& ver.& idem credo.& col.iij.in lectura antiqua.verſ. contra doloſum.ibi,& eſt regula.Alex.col.v.ver.ex quo habetis quòd.& Salic.col.iij.ver.ideò glo.dicit.& Alb. de Roſ. col.iij.verſi.tertium. & ibi ſequitur Angel.de Vbaldis.col.j. ver.iuramentum autem in litem quòd eſt veritatis. & col. penul.poſt ver.planè.nu.ij.verſ.in eadem glo.ibi, propter inopiam. vbi etiam Paul.de Caſt.col.iij.nu.12.verſ.quantũ verò.& ibi ſequitur etiam D. Franciſc.Curtius iun.in apoſt.ad Paul.de Caſtr.dicens iſtud procedere etiam quod violentia nõ interueniſſet, ſed dolus ſolus fuiſſet commiſſus.& iſtam eſſe com.opi.dicit Dec. ibid.col.iiij.nu.13.ver. decimò & vltimò.vbi etiam Iaſ.col.iij.num.17.ver.quartò nota.& col.viij.nu.39.verſi. venio nunc.ff.de in lit.iur.Et hanc eſſe com.opin.atteſtatur Pariſ.conſ.74. Inficiari.col. j.uu.7.8.& 9.& conſi.75. Ad victoriam.nu.28. vol.j.Alex. conſi.214. Quando.in princ.vol.vij.Soci.tract. Fallen.Regu.237.xer.intereſſe per ſolũm.Iac.But. in rub.ff.de in lit. iur.Chriſto.Portius.§.prętereà.vbi etiam Iaſo. Inſtit.quib. mod.re.cõtr.oblig.Marc.Ant.Baueria trac.de virt.iuram. uer.quinquageſimò per totum.maximẽ.nu.73. Cor.conſ.

81.Quāquam.col.v.nu.12.& 13.ver.Et ad.& verſ.ex quo, vol.iiij.Abb.conſi.109.Circa factum.in fi.ibi, quandoque defertur.in ij.par.Rot.deciſ.359. Fuit dubitatū vtrum dāna.ibi,violenter vel doloſè.ſub rub.de iureiur.de prob.de iniur.& de dāno dato.in nouis.Soc.conſi.46.Cùm in præſenti.iij.ver.præterea vtraque pars.nu.v.vol.j. & eſt glo.d.l.in actionibus.quam omnes ſequuntur: vt dicit Soc.d.ver.præterea.& idem Soc.conſi.213. Conſiliis.col.ij.verſ.cum ergo.ibi,vnde dicit.& col.iij.ver. præterea vtraque pars cō cluſionis.vol.ij.Ang.conſi.308.Portio.nu.ij.verſ. ſuper alio.ibi,nec mirūm.Rapha.Comnienſ.conſi.139.P .Laicus.col.iij.in fi.ver.cū enim difficilis.& conſi.140.Domini Iudices.col.ij.ver.nec eſt abſurdum.ibi , & plerunque etiā de iure communi.Iaſ.conſi.174.In prima.col.iiij.nu.iij.verſi.condeſcendo.vol.ij.Io.Fab.hîc , & Imol.d.c.fi.col.v.Barb.conſi.74.Scribitur.col.j.ver.facit quod voluit. vol.j.Nico.Matarellus in rep.l.j.col.19.nu.31.ver.ſecundo quæro.ubi alii Doc.C.de ſen.quæ pro eo quod inter Nicol.de Milis re per.ver.probatio damnorū.& ver.probatio rerū.pract.Papien.in for.lib.in act.rea.§.& in floren.nu.24. & num.28.ver.tertiò principaliter.& verſ.nunc tranſitū. Et conclude quòd ad hoc vt res amiſſæ,earū æſtimatio,quantitas earū, intereſſe,ac dāna, poſsit probari iuramento actoris contra doloſum,quò duo requiruntur,videlicet dolus rei conuenti,&difficultas probationis, & tunc ipſa omnia probantur iuramento actoris,quod dicitur iuramentum in litē veritatis,& non affectionis,&vnū:puta dolus ſine alio,puta,ſine difficultate probationis,nō ſufficit:vt eſt tex.hic,& eſt cōmunis opin.vt dicit Franc. Areti.d.l.in actionibus.nu.19.verſi.circa tertium.& ibidem Rom.col.v.nu.24. verſic.in ea.ibi,propter inopiam.dicit quòd hæc eſt cōmunis opin. Ruin.conſi.29. Plura.col.ij.nu.iij.ibi,& ſic quando.vol.v.& eſt glo.d.l.in actionibus.ver.planè.ibi,propter inopiam probationum,& propter maleficium conuenti. quæ gloſſ. communiter approbatur:vt per Roma.& Aret.ibi,Bart.& Pau.de Caſt.& alii d.l.cùm furti.ff.de in lit.iur.Et licèt gl. in d.l.ſemper.§.in hoc interdicto . velit ex ſolo dolo poſſe contra doloſum fieri probationē de intereſſe ; tamen ipſa

glo.

glo͠ſ.cōiter damnatur:quia non ſufficit ſolus dolus,ſed requirūtur duo.ſ.dolus conuenti,& difficultas probationis, vt cōtra doloſum fieri poſsit probatio rerū,æſtimationis, damnorū,& intereſſe, & ipſorum oīum quantitatis.ex iuramento actoris. & eſt com.opinio:vt dicit Rom.& Aret.d.l.in actionibus. & ſentit gol.hic.ver.manifeſter. & Paul.de Caſt.d.l.in actionibus.col.iij.nu.12.verſi.quantū uerò.vbi Bar.nu.22.col.fin.ibi,duo requiruntur.& Iaſ.col.iii.nu.17.ver.quartò not.in verſi.planè.& col.viii.nu.39.verſi.venio nunc.Alex.col.v.uer.ex quo habetis quòd duo.& eſt com.opin.vt dicit Dec.ibidem.col.fi.nu.31.verſ.circa.vbi Rom.& Aret.& Ang.ibid.poſt verb.planè.col.pen.nu.2.vbi Rom.& Are.ff.de in lit.iur.Iaſ.hic.col.vi.nu.35.ver.gl.manifeſter.in fine.Fallit in actionibus bonæ fidei,quibus ſufficit dolus rei conuēti abſque difficultate probationis,vt actor poſsit iurare litem veritatis,de rebus amiſsis,damnis,& intereſſe. Alex.d.l.in actionibus.col.v.verſ.ex quo habetis.ibi,videtur tamen.& ibidem Iaſ.col.viii.poſt nu.40.verſ.limita prædic. vbi dicunt ita tenuiſſe Mart.Silim.Alber.de Roſat.& Fulgo. per text.in l.nummus.in fin.ff.de in lit.iur.

21 ¶ Sextò amplia † iſtam l.ſi quando.& d.cap.fin.& not.in d.l.in actioni.& alia iura ſimilia, quibus cauetur ob dolum rei conuēti probatum & difficultatem probationis quò ad res amiſſas, damna, & intereſſe, ex ſolo iuramento actoris probari ipſas res amiſſas,damna,ac intereſſe,amplia inquā iſtud procedere,ſiue eſſet difficultas ex natura rei, & negotii,in quo teſtes idonei communiter, & uериſimiliter actu &

22 habitu haberi non poſſunt, quo caſu, ubi ueritas † aliter haberi non poteſt ex natura rei, & negotii, de quo ſuprà, teſtes aliàs inhabiles,& nō idonei ad probandum delictum, ſeu dolum malum rei conuenti, admittuntur, & probato dolo malo rei conuenti per ipſos teſtes aliàs inhabiles erit deferendum iſtud iuramentum actori contra rerum ſuper rebus, dānis & intereſſe. & ubi fortè actor iurare non poſſet ex aliqua cauſa ſpeciali,de qua in limitationibus,de quibus infrà.per ipſos teſtes etiam aliàs inhabiles probari poſſet, ne dum delictum principale, uerùm etiam quantitas rerum & intereſſe.Iaſ.l.fi.col.fi.nu.8.& 9.C.de his quib.ut indig.Hip.

de Marſ.in prac.cri.§.diligenter.nu.80.uer.ulterius quærð.
in fi.et nu.81.82.83.& 84.et ſing.73.Plures ſunt.et in l.fi.in
iiii.et v.char.C.de prob.Alex.cõſ.64.Viſo.col.i.cũ ſeq.uol.i.
Dec.cõſ.133.Viſo.col.fi.uer.ultimò nõ obſt.iunctis not.hic.
per Cyn.in fin.ibi,admittã hoc caſu teſtes domeſticos.et ꝑ
Iaſ. hic.col.viii.nu.43.uerſ.retẽta ibi per ſocios et domeſti-
cos.ubi Iaſ.dicit quod illud omnes tenent hic, et in d.c.fi.
Bart.hic.col.fi.ibi per famiham et ſocios ſuos.Abb.d.c.fin.
col.pe.nu.ix.uer.ſed quia: ubi alii doct.
23 ¶ Ex hoc † infertur, quòd licèt ſocii, amici,parẽteset do
meſtici actoris nõ ſint pro eo teſtes idonei.l.ii.et l.parẽtes.
C.de teſtib. tamen ad probandum furtum : uel dolum fa-
ctũ in ædibus actoris de die,uel de nocte per Titium,et ad
probandũ quantitatem rerum, erunt teſtes idonei ex quo
alii teſtes in ipſa domo actu et habitu uerìſimiliter haberi
non poſſunt.tex.in l.cõſenſu.§.ſuper plagiis.ubi Doct.not.
C.de repud.Abb.d.uerſic.ſed quia.Iaſ.d.uerſi.retenta.Bart.
et Cy.hic.col.fi.Hippol.d.§.diligẽter.nu.81.uer.et facit etiã
Ant.de Butri.et doct.c.tertio loco.de proba.Abb.et doct.c.
24 cùm in tua.de ſpon. Et ad probandum † geſta uel acta in
domo teſtes domeſtici admittuntur, perſerũtur aliis.Fran.
Aret. cõſil.13.Viſo.col.vii.nu.17.uer. Venio nunc.Sic et ad
probandũ geſta in nauiuel domo admittũtur teſtes nauis:
uel Domus.l.quoties. & l.de ſubmerſis.ubi Bart.et Doct.C.
de nauf.liber.11.tex.in c.ueniens.el ii.in fi.de teſt.ubi Doc.
et in c.ſuper prudẽtia.14.q.ii.Io.And.in addi.Spec.ti.de te-
25 ſte.§.i.uer.itẽ,ꝙ eſt domeſticus.Sic et innocẽtia † rei accu
ſati.pt probari per eius parẽtes,fratres et alios domeſticos,
et alios teſtes,alias nõ idoneos.Hip.ſin.59.Innocentib.Alc.
con.24.Animaduerſis col.pen.nu.45.uer.et ad probandũ.
uol.ii.et conſi.l.v.In caſu.col.pen.nu.v.uol.i.Thom.conſi.
12.In cauſa iſtorũ.uer.quintò quo ad.nu.19.c.manifeſtè et
c.ſeq.ubi Arch.12.q.j.Spe.ti.de inquiſitiones.§.j.uer ſed nũ
quid eas.Iaſ.l.ut uim.ubi ẽt Dec.ff.de iuſti.& iur. Quod in-
telligo uerũ,niſi cõtra iſtos teſtes domeſt.eẽnt alii teſtes in
contrariũ vȝ contra inquiſitũ.Alex.d.cõſ.5.uol.pen. nu.8.
uer.rñdeo.Bal.& Sal.d.l.parẽtes.Tho.Grã.d.cõſ.12. nu.19.
uer.quintò quo ad Lud.Carr.in repeti.l.obſeruare curabis.
C.quo-

C.quorum appel.nõ recip.ſiue in pract.crim.poſt nu.165 ver.& intellige.in fi.ibi,item limita ad defenſam.

26 ¶ Hinc infertur, quòd licèt † teſtes de vniuerſitate ſeculari non probent pro ea,& eſt communis opi.vt dicit Dec. c.inſuper.col.ij.nu.vj.extrà de teſtib. & videtur procedere etiã in cauſis onerum.Abb.conſi.16.Primò an dictus.in.j. part.Fel.d.c.Inſuper.col.iij.Iaſ.l.ſed ſi hac lege.§.patronũ. col.ij.ver.tertiò limita.ff.de in ius vocan.Afflict.deciſ.400. Nobilis.col.v.ver.His præmiſsis,maximè vbi omnes de vniuerſitate agerent,vel ſindicum conſtituiſſent vel deponerent,quo caſu indiſtinctè,etiam in caſibus,quibus alias admittuntur: puta quãdo non tractatur de eorum intereſſe, non eſſent teſtes aliquo in caſu idonei,ex quo eſſent teſtes in facto proprio.Bal.d.c.tertiò loco.Afflict.deciſ.400.col. v.verſic.fallit niſi.Tamen quando tractatur de probando actu facto in conſ.vel congregatione,in quo,vel qua,communiter non admittũtur,niſi illi de vniuerſitate, tũc pro ipſa vniuerſitate admittuntur teſtes vniuerſitatis in ciuilibus, & criminalibus.Hipp.d.ſing.73.Plures Thom.Gram. conſ.26.In cauſa matrimoniali.col.20.nu.37.c.ueniens I. ij.vbi text.in fi.& ibi glo.Abb.Butr.Feli.& alij.de teſti.cap. tertiò loco.vbi Doctor.de probat.Quòd limita niſi omnes agerent:vt ſupra dixi.Bal.d.c.tertio loco.Affl.d.deciſ.400.

27 ¶ Sequitur etiam † ex præmiſsis,quòd licèt lenones,meretrices,concubinarij & infames non ſint teſtes idonei:tamen quando agitur de actu facto in proſtibulo,quòd ſciri non poteſt, veriſimiliter, niſi per eos,ex quo communiter alii teſtes idonei in eo non verſantur,tunc ad probandum delictum vel dolum malum & damna commiſſa in proſtibulo , meretrices & lenones ſunt teſtes idonei , ex quo alij teſtes haberi non poſſunt veriſimiliter. Salicet.l. ea quidẽ. col.1.verſi.Ad quintam quæſt.C.de accuſat.Hipp.d.§.diligenter, nu.81.in fine.ibi.& ideò dixit Ang.Aret.tract.maleſi.glo.metitori de mali dadi.col.j.& in glo.qui iudex ſtatuit terminum ad oppone udum.Ludo.Carrer.in d.Practi.

28 crim.poſt nu.165.ver.limita præfata.Sic & ſocius † criminis non admittitur in teſtem.l.fi.C.de accuſa.Tho.Gram. conſ.45.nu.9.c.j.de confeſ.adeò,quòd etiam ad eius dictũ

non

nõ poteſt formari inquiſitio.& eſt communis opinio.Dec. conſ.199.Lætatus ſum nu.9.Fallit tamẽ in ſubſidium, vbi ex natura negotij veritas aliter ſciri non poteſt:puta,in cõ iuratione ſeu tractatu,ad quem probandum admittuntur teſtes aliàs inhabiles,cùm ſecreto fiant.Dec.d.cõſi.109.nu. x.Iaſ.d.l.fi.col.fi.in fin. C.de his quib.vt indig.& in l.j.col.
29 pen.C.de ſum.trinit.Intellige autem, † quòd iſti infames, & aliàs inhabiles ex eorum vitio admittantur cum tortura,& ſi eorum dictum ſuſtinent in tortura , & non aliter: cùm infamis nunquàm admittatur ad teſtificandũ abſque tortura,etiam in caſibus ſpecialibus,quibus admittitur:puta,in ſubſidiũ,vbi veritas ex natura negotij aliter ſciri non poteſt.Hip.d.§.diligẽter.nu.62.verſi.ſed infamis.& nu.83. ver.& teneas.in fi.glo.Bald.& Doct.l.iij.§.lege Iulia.ver.palam.ff.de teſti.Lud.Carrer.d.ver.limita præfata.in fi.Doc. c.per tuas.de ſimon.Tho.Gram.conſi.45.In cauſa Santili. nu.22.Marſil.conſi.109.nu.15.col.ij.& videtur.tex.in l.ob carmen.§.j.ff.de teſti.Alex.conſ.71.circa col.ij.nu.vj.vol.j.

30 ¶ Sic & laici † non poſſunt in criminalibus teſtificari cõtra clericos.c.de cętero.de teſtib.vbi tamen ex natura negotij veritas actu & habitu ſciri non poteſt niſi per laicos: puta,quia agatur de probando actu facto ruri,in quo ſolet adeſſe vnus ſolus ſacerdos,tunc laici admittuntur ad teſtificandum contra clericos.Iaſ.d.l.fi.col.fi.C.de his quib.vt indig.Abb.Fel.Aret.& alij Doct.omnes.d.c.de cætero.Hip. d.§.diligenter.nu.81.Tho.Gram.d.conſil.45.nu.20.Alex. conſ.64.Viſo.col.j.vol.j.

31 ¶ Pari modo minores † viginti annis non ſunt teſtes idonei in criminalibus.l.in teſtimonium.in fi.ff.de teſtib.Fallit quando veritas aliter ſciri non poteſt ex natura negotij:puta,ſi agatur de probando factum de nocte: vel in nemore,vel in ludo Grammaticæ, quia tunc minores admittuntur.Iaſ.d.l.fin.col.fi.C.de his quib.vt indig.& d.l.j.col. pe.nu.69.C.de ſum.trin.Alber.de Roſ.& Alex.& Doct.d.l. in teſtimonium.Ioan.And.in addit.Spec.ti.de teſte.verſic. item excipitur,quòd eſt impubes.Hip.d.§.diligenter.num. 82.Ludo.Carrer.d.ver.limita præfata.in fi.

32 ¶ Et illud , quòd dicitur, † quòd teſtes aliàs inhabiles, & infames,

Infames,& non idonei admittuntur, & ſunt teſtes idonei in ſubſidium, & vbi veritas aliter ſciri non poteſt, & eſt difficultas probationis,intellige quãdo ex natura negotij, Veriſimiliter, & cõmuniter,alij teſtes idonei,actu & habitu,interuenire non potuerũt:puta quãdo agitur de probãdis geſtis in proſtibulo:vel in domo:vel in nemore aut camera vel in cap.vel in nocte:ſed ubi alij teſtes idonei in potentia & habitu interuenire potuiſſent, licèt ex accidenti cõtingerit,quod alij teſtes nõ fuerint pręſentes,tunc teſtes alias inhabiles non admittuntur,nec tunc coguntur teſtes non cogendi, ad teſtificandũ,nec tunc dicitur eſſe in ſubſidium, nec veritatem aliter haberi non poſſe: vt admittãtur teſtes alias inhabiles: quia non debent admitti.Iaſ.d.l. j.col.fin.in fi.nu.72.C.de ſum.tri.& in d.l.fi.col.fi.C.de his qb.vt indig.Hip.d.§.diligenter.nu.84.Lud.Car.d.verſ.limita præfata.in fin.ibi,quod tamẽ intellige.Poſt nu.42.Alex. d.conſil.64.Viſo.volu.j.& conſil.151.Repetitus.col.ij.verſ. nec ad hoc ob.& conſil.152.Viſo.col.iiij.nu.11.uerſ. non obſtat etiã.vol.v.Dec.conſi.133.Viſo.col.fi.ver.vltimò nõ obſtat.& conſi.130.Viſis.col.ij.& conſil.363.In cauſa.col. fi.& conſi.342.In cauſa partus.nu.iij.Ant.de But.conſ.24. Queſt.col.fi.ver.& in iſto caſu.Lanfran.Orian.& Doct.c. quoniam contra.ver.teſtium depoſitiones.de probat.Hip. d.ſing.73.Plures.Anto.de But.Abb.Feli.& Doc.in c.tertio loco:de probatio.& in c.veniẽs.el ij.de teſtib.Crotus.trac. de teſt nu.71.Blancus.l.fi.nu.354.ff.de quæſt.

¶ Sed in caſu huius l. ſi quando.& d.c.fi.quod met.cauſ. & notatorum in d.l.in actionibus. & in alijs iuribus ſimilibus, quibus cauetur, quòd probato dolo rei conuenti: vbi eſt difficultas probationis, quòd de rebus, & quãtitate rerum,damnis & intereſſe, quod ſtari debet ſuper eis iura-

83 mento actoris, amplia iſtud procedere † etiam quòd ipſa difficultas probationis non eſſet ex natura rei & negotii in quo teſtes communiter non ſolent adeſſe:ſed ſufficit vt ſit locus ipſi iuramẽto alia minor difficultas probationis: puta, quia res extant,vel non apparent: vel non poſſunt oculis ſubijci.Ruin.conſi.29.Plura.col.ii.ibi, & ſic quãdo. volú.v.Nam ad deferendum iſtud iuramentũ ſufficit hæc

minor

minor difficultas, licèt non ſit difficultas ex natura rei, & negotii, & teſtes communiter haberi poſſent in potentia, licèt non ſint in actu, ita dixit in ſpecie Dec. in d. l. in actionibus. col. fi. & Bal. col. fin. nu. 21. cum ſeq. Ang. col. pen. nu. 2. ver. in ea. glo. ibi, propter inopiā. & Iaſo. col. viij. nu. 39. & 40. ver. & nota bene. vbi alii Doct. not. ff. de in lit. iur. Ioan. de Imol. d. c. fi. col. j. & col. v. nu. iiij. vbi etiam Abba. col. ij. nu. vj. ver. ſecundo infertur. cum ſeq. & ibi not. alii Docto. poſt Inno. extrà quòd met. cauſ. Ioā. Fab. & alii Doc. hic in hac l. ſi quando. Alexā. d. conſi. 103. Videtur. col. iij. volu. j. Chriſtoph. Porti. & Iaſ. in §. præterea. inſtit. quib. mod. re. cont. oblig. Pau. de Caſt. & Doc. l. j. §. ſi ciſta. ff. depoſiti. Et eſt comm. opin. vt dicit Pariſ. conſil. 74. Inficiari. col. j. nu. 7. & 8. & 9. & conſ. 75. Ad victoriam. nu. 28. uol. j. Iaſo. hic. num. 35. verſic. ſed.

34 ¶ Septimò amplia † iſtam l. ſi quando. & d. c. fi. & alia iura ſimilia, quòd licèt aliàs ille, qui vult admitti in ſubſidiū teſtes inhabiles: vel cogi debere perſonas coniunctas, quæ non coguntur ad teſtificādum contra alium coniunctū: puta, parentes contra filios: vel econtrà, fratres contra fratres conſobrinos contra conſobrinos, vel alios contra nepotes ex fratre, vel ſorore, uel nepotes contra patruum vel auunculum, de quibus in l. Iulia. ff. de teſti. pro eo quia dicat ex natura rei & negotii cōmuniter & veriſimiliter alios teſtes haberi non poſſe, debeat iſtud capitulare & probare, alioquin teſtes inhabiles non admittantur, & ipſę perſonæ coniunctę non cogentur ad teſtificandum. Lanfran. Orian. d. c. quoniam contra falſam. ver. teſtium depoſitiones, nu. 44. ver. ſed modo ſtat difficultas. Anto. de But. Ioa. de Imo. & alii in c. dilectorum. de teſtib. cog. Alex. d. conſi. 64. Viſo. col. pen. in fi. verſic. ſecundo reſpondeas. cum ſeq. vol. j. Lud. Car. d. verſi. limita præfata. poſt nu. 49. ibi & ex hoc etiam debet articulari. Tho. Grami. conſil. 58. In cauſa Io. Dominici Melæ. nu. 4. verſi. item & ſecundò. vbi allegat Hipp. conſi. 31. nu. . & conſi. 41. nu. 6. & conſi. 80. nu. 62. & d. ſingul. 73. Plures. in fi. ibi, debet Primò conſtare, quòd aliæ probationes deficiant. Tamen in caſu huius l. ſi quādo. & d. c. fin. & aliorū iurium ſimilium, vbi fuit probatus

dolus rei conuenti,ad hoc vt ſit locus huic iuramento ad probandũ res amiſſas,earum quãtitatem, æſtimationem, damna,& intereſſe non requiritur probatio, quòd ſit diffi cile probare ipſas res,& earũ quantitatẽ,damna,& intereſ ſe,ſed ſatis dicitur probata difficultas probationis eo ipſo, quòd probato dolo rei cõuenti,allegatur, ꝙ res particulares non apparent,vel nõ extant:vel non poſſunt oculis de mõſtrari, & ſufficit iſtud allegare abſque alia probatione difficultatis probationis.Bar.& Dec.d.l.in actionibus.col. fi. vbi ẽt Iaſ.nu.40.uer.& no.bene.ff.de in lit.iu.Io.de Im. & Doct.d.c.fi.Pariſ.d.conſ.74.Inficiari.col.j.nu.vij.viij.& ix.& conſ.75.Ad victoriam.nu.28.vol.j.Nam & ius præſu mit,quòd difficilis ſit probatio intereſſe.l.final.ff.de præt. ſtip.& quòd ſecreta domus & pecuniæ ac mobilia nemini pandantur.Doct.hic & d.c.fi.d.conſi.74.&.75.vol.j.Ruin. d.conſ.29.Plura.col.2.ver.& ſic.vol.5.

¶ Octauò amplia iſtam.l.ſi quando.& d.c.fi.vt probato
35 dolo rei conuenti,ſit locus † iuramento actoris, loco pro bationis rerum amiſſarum damnorum, & intereſſe procedere,etiã ſi dolus malus rei conuenti in his,quæ ſunt diffi cilis probationis:puta, furtum, vel partus ſuppoſitus, aut cõiuratio ſecreta,probarẽtur ex indicijs & coniecturis legi timis:quia iſtud ſufficit ad hoc:vt actori ſuper quantitate rerũ,& dãnis deferatur ſibi iuramentum.ita dixit in termi nis Grat.conſ.66.Viſis.col.ij.nu.v.ver.cũ ſimus.vol.j.Bar. Ang.& Moder.l.ſi quis ex argẽtarijs.§.pen.ff.de eden.Bar. Ang.& doc.l.quoties.C.de naufr.lib.xj.Spec.tit.de furt.in fi.Dec.conſ.343.In cauſa partus.Iaſ.d.l.fin.col.fi.C.de his quib.vt indig.ſufficit enim actum clandeſtinum:puta fur tum,dolum vel fraudes probari per coniecturas,cùm aliæ probationes haberi non poſſint.Hip.pract.cri.in prin.nu. 8.cũ ſeq.Alex.conſ.24.Animaduerſis.col.ij.nu.vj.et conſ. 69.Viſa.col.j.cum.ſequ.vol.j.Thom.Gra.conſ.viij.In cauſa regij.fiſci.colum.fina.l.dolum.C.de dolo.debent tamen
36 † eſſe indicia perſpicua, clara et manifeſta ad probãdum dolum.Crau.conſil.viij.Aymo.num.j.l.dolum.C.de dolo,
37 vbi doc.Sic ad probandum † delictum nocturnum ſufficiunt leuiores probationes factæ etiã per cõiecturas.Alex.

consi.

cōſ.156.Viſo.nu.ij.vol.v.Bart.et doc.d.l.ſi quis ex argētarijs.§.pen.ff.de eden.et in l.de pupillo.§.ſi quis ipſi prætori.in viij.q.ff.de oper.nou.nunc. Thom.Gram.conſ.17.In cauſa furti.nu.iij.et iiij.et ſufficiunt ſocij,familiares et domeſtici ad probandum furtū vel dolum rei, vbi eſt difficilis probationis.Iaſ hic col.viij.nu.43.verſ.retenta.& Cyn. hic in fi.Abb.d.c.fi.col ix.ver.ſed qa.Pari.d.cōſ.75. Ad victoria .nu.22.& 31.& conſ.76.Ad reſolutionem.col.ij.nu. 12.vol.j.Iaſ.& Portius & doc.d.§.præterea.iſtit.quib.modre contr.oblig.Doc.d.l.in actionibus.Licet Gratus conſ.10. Et ſi cauſa.col.ij.nu.vij.ver.Maturius.vol.ij.dixerit in caſu huius legis non ſufficere dolum probari ex coniecturis, ſed debere liquidò probari.quod non concedo, vbi difficilis eſſet probatio delicti ex natura rei.Gratus d.conſ.66.

38 ¶ Nonò † amplia iſtam l.ſi quando.& d.ca.fin.& alia iura ſimilia,quibus cauetur quod ob dolum rei conuenti, & difficultatem probationis, ſtetur iuramento actoris ſuper rebus.adde procedere quòd ſtari debeat iuramento etiam ſuper ęſtimatione rerum,qualitate & quantitate earum,& ſuper damnis,expenſis:& intereſſe, et in emergentibus,incidentibus,et connexis,et in omnibus acceſſorijs.Ang.hic ver.et habet locum.et ver.et generaliter.ibi,probantur dāna.Salicet.hic in ſummario.et ſiue agatur de probandis rebus amiſsis,ſiue de quantitate ipſarum,ſiue earum ęſtimatione,ſiue de alijs acceſſorijs.habet locū iſt.a l.ſi quando.et d.c.fi.vt in omni genere violentiarū,ſiue doli, etiā abſque violentia,ut ipſa oia probētur iuramēto actoris,licèt Ant. de Butr.ſine ratione contrariū dixerit.ita dicit Iaſ.hic col. viij.nu.46.ver.Et conſiderat.et nu.47.ver. quoddam iuramentū.in fi.Ioan.de Imol.d.ç.fin.col.iiij.vbi Panor.col.v.

39 Nam vbi † cauſa principalis:puta,rerum vel damnorū de iure,vel ex ſtatuto decidi poteſt iuramento ex forma iuris communis,vel ſtatutorum,omnes articuli incidētes,emergentes et connexi, et omnia acceſſoria decidi debēt et poſſunt iuramento.Bart.l.ſolent.col.pen.nu.16.verſi.ex hoc. ff.de alimen.et ciba.lega.Dec.conſil.44.Et diligenter.col. iij.num.vj.verſi.ſicut ergo.ibi,benefacit.Pau.de Caſtro l. cùm hi,col.ij.num.v.ver.nota in verſi.eiuſdem.vbi etiam

D.Fran.Cur.in apoſt.ff.de tranſac.Aret.c.cæterùm. col.iij. de iudi.Bal.conſi.358 Super vol.iij.Iaſ.l.ij.col. fin.num.6. verſ.pro iſta.C.de edict.diui Adrian.tol.Bal.l.j.col.ij.C.de reb.cred.Iaſ.l.quoties.col.j.verſ confirmo. C.de iud.Aret. conſi.83.Quia.col.ij.nu.3.& 4.verſic.tertiò quia.& verſic. quarto quia.& ita dixit Bal.hic,in princ.huius l.ſi quando. vt illum ad hoc allegat ipſe Iaſ.d.verſi confirmo.in fin.& iſtud tenent omnes doc.hîc,& in d.c.ſi.& faciunt ea quæ dixi ſuperiùs in quinta ampliatio. Et licèt Rip.in l.ij.ff.de damn.infect.videatur ſuper hoc dubitare : tu tamen tene iſtam nonam ampliat.quam tenet Petr.Bellapert.hîc.Maximè cùm l.ſi quando. loquatur de rebus probandis iura-
40 mento,& appellatione † rerum veniant mobilia & immobilia,iura,actiones,ſerui,animalia bruta,& omne ens mũdi.l.j.vbi Bar.Pau.de Caſtr.Alex.Iaſ.Dec.& alii.ff.ſi cer.pe. Do.Laur.Siluanus in repet.l.rem alienam.ver.rem.num.3. ff.de pignor.acti.& in tracta.de recog.feu.q.109. verſi.rei Et lex iſta vtitur iſta dictione,ſuper rebus,& dictio,ſuper, eſt multùm prægnans, & facit venire omnia quæ ſunt ad ſecuritatem actus principalis. vnde ſi debet ſtari iuramento ſuper rebus.ergo & ſuper ipſarum quantitate,qualitate, æſtimatione,& aliis dãnis,expenſis,& intereſſe,et omnibus incidentibus,emergentibus,& connexis,ac acceſſoriis,quæ veniunt ad ſecuritatem actus.Barba.c.licèt cauſam.col.ij. nu.3.verſi.Item dicitur hîc de probat.glo.l.j.verſic.ſuper his.vbi Bald.C.commu.de leg.Iaſ.d.l.ij.col.ij.nu.6.verſic. facit etiam quod decidit.C.de edic.diu.Adri.tollen. M.Bonauitus auth.ſacramenta puberum.in iiij.not.C.ſi aduer.
41 vendi.Sic & vbi viget ſtatutum,prout † viget Decretum in dominio Mediolani,ſub rub.de indiciis. quo cauetur,ꝙ omnes iuſdicentes tam ordinarii quàm delegati teneãtur committere cauſam conſilio ſapientis, ſi petitum fuerit, infrà decem dies, ſi vna pars petat conſilium ſapientis, & altera pars dicat illud non debere dari, pro eo quia ſumus in claris,vel poſitus fuerit terminus ad audiendũ,uel emanatum perẽptorium fuerit, antequàm peteretur conſiliũ, vel quod petatur calũniosè,vel poſt decem dies, vel aliud ſimile allegetur ad recuſandum dari conſilium, quo caſu
non

non datur conſiliũ ſapientis.Bar.Alex.& moder.in apoſt. ad Bar.in l.ille aut ille.§.j.ff.de legat.iij.per illum text.Hypol.ſin.467.Viget. Iaſ.l.j.col.v.nu.8.ver.vj.ver.facit quia. ff.de oper.nou.nun.Cot.memor.ver.ſtatuto ſuperiùs relato.Bal.& doc.l.j.ante fi.C.de legi.per illũ tex. Sig.de Hom. conſi.56.Statuto.Alex.conſi.62.Viſa.col.j.in fi. & ſeq.vol. ij.& conſi.145.col.fi.vol.v.Bal.l.j.in iiij.oppoſit.C.vt quę deſunt aduocat.Iaſ.l.eleganter. col.iij. in prin.ff.de condi. indeb.Certè ſicut iudex tenetur committere cauſam principalem conſilio ſapientis: ita etiam dubio emergente an cauſa committi debeat conſilio ſapientis uel ne, iudex ipſe non poteſt cognoſcere ſuper ipſo dubio, ſed tenetur dubium ipſum ſeu articulum committere conſilio ſapientis, nec ipſe iudex poteſt de ipſo dubio cognoſcere,ex quo per petitionem cõſilii fuerunt ligatæ manus iudicis, maximè vbi petitum fuit conſilium ſapiẽtis,& vbi refricetur in dubium an dictum conſilium debeat dari,fuerit petitum dubium ipſum ſiue articulum decidi cum conſilio ſapientis. Hyppoli.d.ſing.467.Viget.col.iij.ibi,item ſcias quòd ſtante.glo.& Bar.l.ſi quis in conſcribendo.vbi glo.ver.ſuam.& ibi Barto.nu.5.ver.poſſet eſſe.ibi,quod eſt utile.& ibi Pau. de Caſt.col.ij.num.11.verſ.quod dicit. & ibi Alex.Rapha. & Iaſ.col.vj.in fin.nu.21.& Deci.col.vj.nu.33.verſi.ex iſta glo.& hæc eſt communis opin.vt dicunt ibid. Lud.Goza. & D.Franc. Curt.C.de pact.& ita in terminis dicunt D.Castellia.Cot.& alii Moder.in apoſtil.ad ſtatuta Mediol. quæ loquuntur de conſilijs ſapientum & compromiſsis dandis. Dec.conſi.49.Præſtantiſsime.col.fin.in fin.Sic & videmus quòd ſicuti iudex à quo,ſeu prętor, vel alius ſuperior magiſtratus,illius ciuitatis,uel terrę,in qua fuit primo loco iudicatum,tenetur committere appellationem partium confidenti,vel vnius in contumaciã alterius de collegio dominorum iudicum,ſiue iuriſperitorum ciuitatis: vt patet ex decreto Mediolani ſub rubri.de appellationib. certè ſicuti ipſe iudex à quo,ſeu prętor,vel alius ſuperior magiſtratus, tenetur committere appellationẽ,nec poteſt de ea cognoſcere,Pau.de Caſt.cõſi.194.Viſo puncto ſupraſcripto.& et oppoſitionibus quæ fiunt.col.j.verſi.præterea.D.Poteſtas.

vol.ij.l.j.vbi glo.& doct.ff.nil nou.appell.interpo.maximè cùm dicat decretum quòd iudex tenetur: & debeat committere appellationem. Sic vbi refricatur in dubium inter Partes, an causa ſit appellabilis, & debito tempore appellatum, vel ne, non poteſt de hoc dubio cognoſcere, ſed debet dubium ipſum ſeu articulum cõmittere conſilio ſapientis ſeu confidentis: vt ſuprà. Pau. de Caſt. conſi. 194. Viſo puncto ſupraſcripto, & etiã oppoſitionibus. co. j. ver. præterea. D. Poteſtas non habet cognoſcere. volu. ij. ſecundum nouam impreſsionem iunctis notat. per Deci. d. conſil. 59. in fin. cenſetur enim ipſa prætor, vel iudex merus exequutor in cõmittendo appellationem. & vbi appellatio vertitur in dubium an valeat, vel ne, cenſetur merus exequutor in cõmittendo dictum artic. & exequutor de iure nõ poteſt cognoſcere, ſed debet exequi. Paul. de Caſt. d. verſi. præterea. Bart. l. fina. §. diui. ff. de publi. iudi. per tex. in l. ſi prætor. in princ. ff. de iudic. & in c. de cætero. de re iudic. & in c. paſt. §. quia verò. de offic. delega. & ibi not. doc. & ita paſsim ſeruari facit per eius literas excellentiſsimas Senatus Mediolani reſidens. Quo caſu reſcriptum † iuſtitiæ principis vel Senatus in vna cauſa cenſetur declarare & facere ius quoad omnes alios. l. fi. vbi Bald. & doc. C. de legi. Affl. deciſio. 383. Licèt hodie. nu. 8. vbi inquit, quòd ſententiæ principis vel Senatus ſiue ſint diffinitiuæ ſiue interlocutoriæ quòd habent vim generalis legis: vt not. Bal. & doct. d. l. ſi per illum tex. & Hoſtien. Ant. de Butr. et alii in c. cùm Bertol. de re iudic.

42

43 Pari modo videmus † quod ſicuti iudex à quo, nõ poteſt cognoſcere de appellatione interpoſita ab eius ſententia: ita etiam non poteſt cognoſcere an cauſa ſit appellabilis, vel ne, et debito tẽpore appellatũ. ſed ipſe iudex à quo tenetur ſuperſedere, et talis cognatio, expectat ad iudicem ad quem appellatur., ſeu ſaltem ad confidẽtem, vbi eſt prouiſum per ſtatuta: vt ſuprà, vt dentur confidentes. l. j. vbi text. et glo. verſic. fiat. ibi, ſed apud quem. et ibi not. Bar. et doct. ff. nihil innou. appellat. interpo. Pau. de Caſtr. d. conſi. 194. col. j. in fi. ibi, ſimile videmus. glo. magna circa medium clem. j. de dolo et contu. vbi doct. et ita etiam ſeruari facit reuerẽdiſsimus Senat. in dominio Mediolani.

Imò

44 Imò quòd plus eſt, † ſi iudex à quo fuit appellatum, reiiciat appellationem,quæ interponatur non ab exequutione,ſeu re iudicata,ſed à ſententia,debet puniri triginta auri pondo.tex.eſt in l.quoniam iudices.C. de appella.vbi Salic.et doc.not.Sit tamen benè cautus appellans, etiã ſi iudex de facto reiiciat appellationem, ut appellet à tali reiectione,alioquin reiectio tranſiret in rem iudicatam.Card. Zabarell.clemen.j.col.iij.circa fi.ver.ex hac glo.de dolo et cont.Vnde inoleuit practica, quòd cauti iudices à quibus appellatur,non reiiciant ſimpliciter appellationem,ne incidant in pœnam d.l.quoniam.ſed quod dicant ſe admittere appellationẽ, ſi et inquantum tenentur, et debent de iure,et non aliter,nec alio modo, quo caſu talis appellatio admiſſa ſi et inquantum non uidetur ſimpliciter admiſſa,ſed ſolùm in caſu quo de iure admitti debuit. Bal.l.edita.col.xvij.verſi.item dubitatur.et ibi not.alii docto.C.de edend.Roma.conſil.501. Vt declarationem. col.ij.Angel. conſi.217.In cauſa accuſationis.col.iij.uer.non obſtiſi dicatur.D.Maria.Socin.Iunior præceptor meus conſi.18.Viſis.col.pen.nu.14.et 15.ibi, vel ſecundo et clarius. volu.j.
45 Cenſetur tamen iudex † à quo per admiſsionem appellationis,ſi et inquantum à ſe iuriſdictionem abdicare, adeò quòd proceſſus aliquis coram eo ampliùs fieri non poteſt, et factus non valet.et eſt communis opin.ita dicit Roma.
46 d.conſil.501.col.ij. Sic etiam eſt dicendum † quòd ſtante ſtatuto vel decreto Mediolani ſub rubri.de arbitr. quo caueтur quòd ſi fuerit lis,quæſtio, controuerſia, vel diſcordia inter aſcendentem,et deſcendentem,uel inter agnatos et cognatos affinitate præſenti vel præterita quòd teneantur iudex vbi petatur per aliquam partium, infrà decem dies,poſt litem conteſtatam, cogere partes ad faciendum compromiſsũ : certè decretũ ipſum intelligitur nõ ſolùm de cauſa principali,ſed ẽt de omnibus incidentibus,emergentibus,et connexis,adeoq; ſi vna pars dicat compromiſſum fieri debere, altera autem pars dicat compromiſſum fieri non debere,pro eo quia dicat rem eſſe liquida,aut deſiſam,ſeu aliud ſimile alleget,certè ẽt de ipſo artic. an fieri debeat compromiſſum,vel ne,poteſt et debebit fieri compromiſ-

promiſsū nec poterit iudex ipſe cognoſcere,an res ſit liqui da,vel ne, & an cōpromiſſum debeat fieri,vel ne: quia per petitionem compromiſsi ligantur manus iudicis, vt vlterius procedere non poſsit,ſed tenetur articulum ipſum cō promitti facere an cauſa principalis debeat compromitti, vel ne, maxime cum decretum ipſum ſit amplum & prægnans,volens cauſam,litem,quæſtionem,controuerſiā vel diſcordiam compromitti,quo caſu ipſe articulus quo refricatur in dubium,an cauſa debeat compromitti vel ne,dicitur quæſtio,controuerſia,vel ſaltem diſcordia,& ſic decretum ipſum intelligitur tam de cauſa principali, quàm de ipſo articulo, & alijs acceſſorijs vt debeat compromitti Hippo.de Marſil.d.ſing.467.Viget.ibi,itē ſcias.l.ſi quis in conſcribendo.vbi glo.Bart.& Pau.de Caſt.Raph.Alex.Iaſ. col.vj.in fin.nu.21.verſ.in fin.glo.& Dec.col.ſexta nu.33. ver.ex iſta glo.& hęc eſt communis opi.vt dicunt ibi.Lud. Goz.& d.Fran.Cur.& alij mod.C.de pact.Spec.titu.de Arbit.§.fin.ver.quid ſi compromiſſum Doc.l.dies.§ plenum. ff. de arbi.Pau.de Caſtr.l.cū hi col.ij.nu.v.ver.not.in ver. eiuſdem.vbi etiam D.Fran.Cur.& mod.in apoſt.ff.de trāſact.& hoc maximè procedit cùm decretum ipſum dicat, quod iudex teneatur & debeat partes cogere ad compromittendum ſeu ad dandum conſilium ſapientis,quo caſu iudex ipſe non poteſt cognoſcere an cauſa cōpromitti vel committi debeat cōſilio ſapientis vel ne,ſed debet articulum ipſum compromitti facere,ſeu reſpectiuè committere conſilio ſapientis.Dec.conſ.49.in fi.Cotta.in d.epiſtola
47 Ex quo † per petitionē compromiſsi vel conſilij ſapiētis ligantur manus iudicis, vt non poſsit cognoſcere.D.Cat. Cotta & Mod.in apoſt.ad ipſa ſtatuta Mediolani. Petito enim compromiſſo iudex non poteſt procedere adulterio ra,& non remanet iudex niſi ad executionem cōpromiſsi. ſic & petito conſilio iudex non poteſt iudicare, ſed debet committere cōſilio ſapientis cauſam.vel articulum an debeat dari conſilium.Bal.l.j.col.ij.nu.iij.verſic.& hoc & ibi Barb.in apoſt.C.ſi qua præd.pot.Cot.d.apoſt.Mod.d.l.ſi quis in conſcribendo.vbi autem clarum & notorium eſſet ſuper principali cauſa non deberet fieri cōpromiſſum, nec
dari

dari cõſilium ſapiẽtis puta, quia petitũ fuiſſet poſt decem dies præfixos ex forma decreti Mediolani,& currẽtes poſt litem conteſtatam, quo caſu etiam in cauſis ſummarijs in quibus lis non conteſtatur compromiſſum vel conſilium peti poteſt dummodò petatur poſt contradictionem partis,quę habetur pro cõteſtatione litis in ſummarijs,& alijs cauſis in quibus lis non conteſtatur. Paul.de Caſtr.conſi. 91.In cauſa appellationis quę vertitur coram iudice appellationis ciuitatis Caſtelli.col ij.nu.ij.ver.præterea ſtatutũ. & ver.ſed in ſummarijs.vol.j.glo & Doct.c.j.de elect.in vj. Cyn.& Doct.l.nihil.C.de procura.Iaſ.& Doct.l.properan

48 dum.C.de iudic.Tũc vbi clarum & † notorium eſſet cauſam principalẽ non debere compromitti, nec debere committi conſilio ſapientis, tũc non cõmittetur etiam articulus ipſe, ſed articulus ipſe debet cõmitti vbi eſt aliqua probabilis dubitatio articuli, non autem vbi notorium & clarũ quòd cauſa compromitti nõ debeat,nec committi partium confidenti.Soc.conſil.200. In cauſa interpellationis. col.pen.ver.vel ſecundò dicamus. vol.ij.Socin.iun.præceptor meus conſi.136.Iuſtiſsimi.col.pen.nu.vij.verſi.id tamen ipſe idẽ.vol.ij.Corn.conſ.290. Quod fuerit.col.pen. in fin.ibi, item ſi cauſa principalis eſt clara.vol.j.& ita intelligo Dec.conſ.44. Et diligẽter.col.pen.nu.vj.verſ.ſicut ergo.vbi dicit,quòd ſi ſuper communalibus, vel inſtrumẽtis,vel deciſis, nõ debet fieri compromiſſum ex forma ſtatuti, quòd non fiet etiã ſuper articulo an bona ſint communalia,vel an ſit inſtrumentum,vel an ſit deciſum:quia iſtud procedit vbi eſſet clarũ & notorium bona eſſe communalia,vel eſſe inſtrumẽtum, vel deciſum: ſed vbi ſuper hoc emergit dubium probabile in facto tunc debet committi articulus,& ita dicunt Doct.d.l.ſi quis in conſcribendo & ſentit Soci.d.cõſ.300.In cauſa interpellationis.col. pen.ver.vel ſecũdò dicamus.Soc.iun.d.conſ.136.col.pen. nu.vij.ver.id tamen ipſa idem.vol.ij.

49 ¶ Et vlteriùs vbi † conſtaret peti articulum cõpromitti cauſa litẽ protelandi,nõ deberet compromitti articulus.d. Ant.de Alexand.d.l.ſi quis in conſcribendo. & ibi not.D. Franc.Curtius Senior, & D.Franc.Curtius.iun.C.de pact.

Corne.

Corn.d.conſ.290.col.pen.& fi.vol.j.

¶ Item vbi articulus nullum dubium facti,nec mixturam haberet in facto:ſed factum per partes concordes præſuponeretur ſic eſſe , ſed ſolùm in iure dubium eſſet, tunc etiam articulus non deberet compromitti:quia in his quæ ſunt iuris dicitur ſemper res eſſe clara,& vbi nullum eſt dubium & mixtura facti,non poteſt compromitti.Corne.d. conſi.290.col.pen.& Soc.d.conſil.300.D.Cotta in memor. verſicu.ſtatuto ſuperiùs relato.Soci.conſil.51. Præſtantiſſime doctor.col.ij.num.iiij.volu.1. vbi dicit quòd.quæſtio etiam iuris compromitti debet vbi partes in facto non cõcordant:quia poſteà ex facto ius oritur. D.Cotta d.verſic. ſtatuto ſuperiùs relato.Mod.d.l.ſi quis in cõſcribendo.vbi D.Franciſc.Curt.colum.penulti.& alij Doctores. Sic etiam
50 videmus † quòd ſicuti bona minorum non poſſunt alienari ſine cauſa,& niſi cum decreto iudicis: ita & vertente dubio an bona ſint minoris non poteſt ſuper eis tranſigi ſine decreto iudicis.l.non ſolùm. vbi text.glo.& Docto.C. de præd.min.Curt.iun.conſil.29.Habita diligenti. Et cùm Reuerendiſſ.Epiſcopus ciuitatis Nouariæ iurauerit inconſulto Papà non alienare res eccleſię,vertente dubio an res ſint Eccleſiæ Nouarienſis vel ne,ſuper ipſo dubio Papa inconſulto ipſe Reuerendiſſ.D.Epiſcopus non poterit tranſigere ita inter ipſum Reuerendiſsimum D.Epiſcopum Nouariæ plenum & ſupremum Dominũ Ortæ & Ripariæ ex vna,& ſubditos ſuos Riparię ex alia,conſuluit in terminis Sig.de Homod.conſil.71.Factũ ſic ſe habet. Qua ratione dicebam quod ſicuti hodie per decreta noua Mediolani ſub Rubr.de oneribus communitates inconſulto Principe vel Senatu nõ poſſunt immunitatem concedere: ita vertente dubio an quis debeat eſſe immunis vel ne,nõ poteſt titulo tranſactionis Principe vel Senatu inconſulto concedi ipſa immunitas.& allegabam d.l.non ſolùm & Sig.d.conſil.71. Nam & ſuper alimentis debitis ex vltima volũtate nõ pòt paciſci in prędiudicium eius,cui debentur alimenta abſque decreto prætoris : ſic & vertente dubio an debeantur alimenta vel ne , ex vltima voluntate , non poteſt ſuper hoc dubio tranſigi ſine decreto prætoris.l.cùm hi.vbi textus.

51 Paul.de Caſtro.& Docto.ff.de tranſact.Sic & vbi † cauſa principalis eſt ſummaria, & in ea procedi poteſt pendentibus ferijs meſſium vel vindemiarum:ſic etiam omnes articuli, & omnes quæſtiones incidentes, & emergentes & connexæ erunt ſummariæ.Doctores omnes in Clemen.ſæpè.de verb.ſigni.Bartol.trac.ad reprimendum verbo ſummariè.Iaſon.d.l.ij.column.final.verſicul.ego tamen.C.de edict.diui.Adria.tollen.Sic & ſi cauſa principalis eſt ſummaria,& in ea poſsit procedi durantibus ferijs hominum, ita etiam cauſa appellationis erit ſummaria, & in ea procedi poterit in ipſis ferijs.Fel.c.fi.nu.10.de iud.cauſa enim appellationis cēſetur eſſe eadē cum principali: adeò quòd licitum eſt in cauſa principali,cenſetur licitū in cauſa appellationis.Old.conſi.255.Cōtra prouiſionem.l.ita demū. vbi Bar.& Doctores per illum text.C.de procurator.

¶ Decimò amplia iſtam l.ſi quando.& d.c.fin.& d.l.in actionibus.& d.l.nummis.& alia iura ſimilia, quibus cauetur, ob dolum rei conuenti, & difficultatem probationis, res amiſſas,damna,intereſſe,ac expenſas probari iuramento actoris ex iuramento in litem veritatis. amplia inquam

52 † iſta iura procedere etiam in contractibus bonæ fidei,ſiue in actionibus bonæ fidei directis:puta,in emptione,venditione,locatione,cōductione, negotiorum geſtorū actione,mandato, depoſito, ſocietate,tutela, commodato, pignore, familiæ erciſcundæ, & communi diuidundo iudicio,præſcriptis verbis,permutatione,contractu æſtimationis,petitione hæreditatis,& actione dotis,iſti enim oēs dicuntur cōtractus bonæ fidei, & actiones bonæ fidei in quibus iudex habet poteſtatē ex bono & æquo.§.actionum.& §.fuerat.inſtit.de act.vbi Ang.Aret.Iaſ.ac alij per illū text. Nā in prædictis omnibus cōtractibus, & ipſorū quolibet, & in ipſarū actionibus .vbi adeſt dolus malus,vel perfidia rei conuēti,ſeu vnius ex cōtrahentibus, poteſt per actorē, ſeu alterā partē iurari in litē veritatis de damni,expēſis, & intereſſe contra alterā partē doloſam ſiue perfidā.text.d.l. in actionibus.& d.l.nummis.Barto.d.l.in actionibus.col.j. nu.ij.ver.venio ad ver.planè.& col.fin.uer.& ex hoc dicit. ubi Paul.de Caſt.col.iij.in fi.nu.13.uerſi.& ex hoc.& Alex.

colum.

col.v.verſ.videtur tamen, quòd in actionibus bonæ fidei & col.fi.verſi.depoſui apud te fardellum.Ang.ibi in prin. col.j.& nu.4.ver.ſequitur.& col.pen.in ver.planè. col.pen. nu.2.verſi.in ea.glo.ibi,propter.& col.fi.ibi, quia in bonæ fidei.& Roma.col.v.nu.24.verſi.in ea.ibi.C.vnde vi.& ibi Alber.in princ.Iaſ.col.iiij.nu.20.verſi.in glo.ibi,non in cõtratiis.& col.viij.nu.40.in fin.ibi.limita prædictam.& nu. 41.verſic.ex ſupraſcripta,& Dec.col.iij.in iij.notab. & col. fin.verſi.Et iſta concluſio etiam videtur procedere in contractibus. Et Iaſo.hîc.col.penul.num.48. verſic.an autem iſta iura.Innoc.d.c.fina.col.j.& ibi Abb.colum.ij.nume.7. verſic.& ex hoc infertur.& num.8.verſicu.hinc eſt.& Anto.de Butr.col.penult.verſ. ex quibus apparet opinio Inn. & Anchar.col.ij.nu.4.verſi.de quo format. Bald.colum.j. verſi.quæro quid.ext.quòd met.cauſ.Ang.Aret. & Doct.§. fin.inſtitu.de verb.oblig.& eſt communis opinio, quòd in contractibus bonæ fidei de quibus ſuprà, quòd res amiſſæ, damna,expenſæ,& intereſſe probentur. iuramento actoris contra Reum conuentum doloſum.Pariſius conſi.74.Infi ciari.col.j.nu.1.2.ac 3. & 4.volu.j.& videtur tex.in l.iij.§. in hac.ff.cõmod.pract.Papien.in for.lib.in act.rea.glo. Et in florenis.poſt num.22.ibi,ſecundò debet.& in for.lib.reſpon.rei glo.iuſiurandi.nu.17.verſi.ſed quo tempore. Et quamuis Dec.in d.l.in actionib.col.fi.ver.ſed aduertendũ, dicat ꝙ extendere iſtã l.ſi quãdo. quæ loquitur in delictis, ét ad contractus,ꝙ videatur dubitabilé,ex quo in contractibus quis obligatur ex propria voluntate, & conſequenter ꝙ gl.in d.c.fi.verſ.per teſtes.dicit ꝙ diſpoſitio d.c.fi.nõ procedit in intereſſe quod ſurgit ex contractu: quia tũc illud per teſtes & non per iuramentum eſt probandũ.Tamẽ non recedas ab opinione cõmuni,quę eſt, quòd diſpoſitio huius l.ſi quãdo.& d.cap.fi.licèt loquatur in delictis, quòd tamen procedit etiã in contractibus, & ob dolum rei conuenti & difficultatẽ probationis res amiſſæ,earum æſtimatio ac quantitas probentur iuramẽto actoris.et iſta eſt cõmunis opinio:vt dicunt Doctõ.hîc.et in d.cap.fin.et in d. l.in actionibus. Nec obſtat impugnatio Decii , dum dicit quòd extendere legem quæ loquitur in delictis ad contra-

ctus

ctus,quod videtur dubitabile:quia dico † ego quòd imò iſta extenſio eſt clara in iure,& rationabilis:quia valet argumẽtũ à delictis ad cõtractus& ecõtra,et diſpoſitum in vno cẽſetur ecõtrà,vbi tamẽ militat diſpoſitum in alio,& eadem ratio,& nõ aliter.ita diffuſè dixit D.Nicol. Euerardus Midelburgo cõſularis præſes ſacratiſsimi Caroli Quinti Roma.Impe.in ſuo libello,cuius titulus eſt de cẽtũ modis argumẽtandi in loco ſiue argumẽto.xx.ibi,locus à cõtractibus ad delicta,& econtrà.& probatur in l.omnẽ. cũ ibi not,per glo.& Doct.ff.de iud.& in auth,qua in prouincia.vbi text.glo.& Doct.C.vbi de crim.agi oport.& in c. fi.de for.compe. Et a delictis ad contractus arguũt Doct. alibi,dũ dicunt quòd ſicuti ciuitas vel vniuerſitas obligatur delinquẽdo ex deliberatione conſilij.l.metũ.§.animaduertẽdũ.ff.quod met.cauſ.l.aut facta.§.fi. vbi Bar.& Doc. ff.de pœn.ita & obligatur ciuitas vel vniuerſitas cõtrahẽdo,& mutuũ accipiendo,ẽt ex deliberatione conſilij.ẽt ſi ſindicus ſpecialiter cõſtitutus à conſilio ciuitais acciperet mutuo pecunias:quia teneretur ciuitas, ẽt ſi creditor non probaret in hoc caſu mutuũ verſum in vtilitatẽ vniuerſitatis, & ita de delictis ad contractusarguũt omnes Doc.in l.ciuitas.ff.ſi certũ petatur.vbi etiam Bart. ita dicit,& arguit. & iſtud argumẽtũ de delictis ad contractus data paritate terminorũ procedit vt ibidem,& econtrà dicit Dec. in d,l,ciuitas.col.j.in fin. & ij.in princip.ibi,& mouetur.& ibi.ſed defendẽdo.et ibi not.alij.Docto.ff.ſi certũ petat.Et iſto argumẽto à cõtractu ad delicta et ecõtra, vtitur Gãd. in tract.malefi.in tit,de pæn.reor.in v.col per totũ.maximẽ verſic,pone me accuſaſſe. Et ſicuti quis ſortitur forum in loco contractus,ita et in loco commiſsi delicti,l.hæres abſens,§.j.vbi text.glo.Pau.de Caſt.et Doct.ff.de iud.c.dilecti.vbi text.gloſ.et Doct.de foro compet.dict,authe.qua in prouincia,vbi text,gloſſ.et Doct.De delictis enim ad cõtractus et ecõtra eſt bonũ argumentum, quãdo eſt eadem ratio in eis.Cyn.Pet.et Sal.poſt glo.in l.j.C.vbi de poſſ.agi oport.et eſt generale quòd vbi eſt eadẽ ratio,quòd militat idem ius,et eadem diſpoſitio.gloſſ.Iaſ.et Doct.l.àTitio.ff. de uerb.oblig.l.illud.ff.ad l. Aquil.l.adigere.§.quamuis.ff.

de iure

de iure patrona. Ergo diſpoſitio huius l. ſi quando. & dict. cap. fi. volens iuramẽto actoris probari res nuſſas, damna ac intereſſe, cùm ſit facta ob dolum rei, & copulatiuè ob difficultatem probationis, etiam ſi nulla interueniſſet vio lentia: vt dicunt Doc. omnes hîc, & in d. cap. fin. & Magnificus Dominus Aegidius Boſſius Senator Cæſareus Mediolani optimus, in eius diuino opere quod breui imprimetur in titu. de rapinis. vbi dicit quod hæc eſt communis opinio. & allegat Alex. d. conſi. 103. Videtur. col. iij. verſi. & nõ ſolùm, vol. j. & dixi latè ſuperiùs in quinta ampliatione huius l. ſi quando. nu. 19. ſequitur quòd etiã in cõtractibus vbi concurrit dolus rei cõuenti, & difficultas probationis, quòd erit locus diſpoſitioni huius l. ſi quãdo. & dict. c. fin. vt res amiſſæ, damna, ac intereſſe probẽtur etiã in cõtractibus iuramento vigore huius l. ſi quando. & d. c. fi. & ita tenent Doct. cõmuniter hîc. & in d. c. fi. licet ſpeciali fauore contractum bonæ fidei, etiam vbi nõ cõcurrit difficultas probationis, ſed ſolus dolus rei conuẽti, Doct. velint etiam tunc poſſe iurari in litẽ per actorem de damnis & intereſſe. per text. in d. l. nummis. in fin. vt dicit Iaſ. d. l. in actionibus. nu. 40. verſ. limit. prædi. ff. de in lit. iurand. Nec obſt. glo. in d. c. fi. quia non dicit vt inquit Dec. quòd ille text. c. fi. non precedat in cõtractibus: ſed dicit gl. ipſa quod intereſſe ubi ſurgit ex contractu debet probari per teſtes, & uerum dicit ubi ſurgit ex contractu, & ſic ubi non interuenit dolus in cõtractibus, ſed ubi interuenit dolus malus in cõtractibus. tunc res amiſſæ & intereſſe probãtur etiã in contractibus ſolo iuramento actoris: ut dicunt Doct. omnes maximè In nocen. Anch. Abb. Imol. & Doct. in d. c. fi. ubi loquũtur inter cætera de depoſito ſacci, uel ualiſiæ. & Doc. hic & in d. l. in actionibus. ubi Barr. col. fi. & ibi alij. Doc. oẽs ſequũtur. dũ enim glo. in d. c. fi. dicit, quòd ſi intereſſe ſurgit ex contractibus, quòd teſtibus & non iuramento debet probari, intelligitur ubi nõ interuenit dolus in cõtractibus, ex quo illa gloſſ. dicit ex contractu, & dictio, Ex, denotat cauſam immediatam & proximiã. Alber. & Caſtel. in diction. uerſic. ex. l. ſocium qui. ff. pro ſoc. Bart. l. non dubium. col. pen. uu. 23. C. de leg. & uerum eſt ut inquit gloſſ. in d. c. fi. quod ubi

intereſſ e

intereſſe ſurgit ex cōtractu,ideſt immediatè propter ſolū contractū,quòd debet teſtibus probari,ſed non negat glo. ipſa,quòd ubi in cōtractibus interuenit,dolus,& ſic ſurgit ex dolo adhibito in contractu : vel ex contractu mediāte dolo,quin tūc intereſſe poſsit probari ſolo iuramēto: imò glo.iſtud præſupponit ibi.dū dixit, quod vbi ſurgit ex maleficio & ſic ex dolo,quòd probatur iuramēto,cū oē male factū doloſè dici poſsit maleficium:vt ibi per Imo.& alios Doc.in d.c.fi.Et ſic firma erit concluſio & com.opi.quòd ubi interuenerit dolus rei conuēti & difficultas probationis,quòd diſpoſitio huius l.ſi quando.& d.c.fi.procedit ēt in contractibus : ut ſolo iuramento actoris probentur res amiſſæ,ipſarū quātitas,dāna,ac intereſſe,ut per Inn.d.c.fi. col.i.ubi loquitur in depoſito, & ibi ſequūtur Anch.Anto. de But.Abb.Io.de Imol.& alij.extrà quòd met.cauſ.Bar.d.l. in actionibus.col.pen.in fi.nu.22.uer.de iſto.& col.fi.& ibi ſequuntur.Alex.Rom.Paul.de Caſt.Aret.Iaſ.& alij.ff.de in lit.iur.Iaſ.hic col.pen.nu.48.uer.An aūt iſta iura. Bene tamen uerū eſt,quod ubi concurrit dolus rei cōuēti, & difficultas probationis,quòd tūc uigore huius l.ſi quādo.& d.c.fin.poterit ēt iurari in litē per actorem de rebus amiſsis, ipſarum quantitate,ac dāno & intereſſe,etiā in contractibus bonæ fidei,licèt lex iſta & d.c.fi.loquantur in delictis, ex quo ubi eſt eadē ratio à delictis ad cōtractus, & ecōtra, ualet argumētū.Nic.Euerardus d.argu.20. Sed ubi eſſet ſolus dolus rei cōuenti,& non difficultas probationis,tūc in contractibus bonæ fidei poſſet ēt iurari in litem ad probādum res amiſſas,dāna,ac intereſſe non quidē uigore huius l.ſi quando.& d.c.fi.ex quo loquuntur ſub conditione:ubi nō poteſt probari,ſeu eſt difficilis probatio:ut patet hic in text.& docet Grat.conſi.10.& ſi cauſa.col.ij.verſi.ſecundo pondera.uol.2.ſed tunc in contractibus bonę fidei,ubi eſt dolus rei conuēti,& non difficultas probationis iurari poterit in litem ueritatis ſuper dānis, et intereſſe uigore.d.l. nummis. ut dicunt Alex.et Iaſo.d.l.in actionibus. Et ita remanet defenſa communis opinio Doctor.quòd iſta lex, ſi quando.C.vnde vi.et d.c.fi.procedāt etiā in contractibus et actionibus bonę fidei concurrente dolo rei conuenti,et difficultate

difficultatę probationis:vt per Docto.d.l.in actionibus.&
54 hic & d. c.fi. Vnde infertur, † quòd cùm actio exempto
ſit bonæ fidei.d.§.actionum.inſtitu.de actio.quod ſi venditor habet facultatem rei venditæ tradendi,quòd poteſt
cogi pracisè manu militari,& etiam per pœnas & mulctas
ad tradendum poſſeſsionem realem rei venditæ emptori,
nec liberatur præſtando intereſſe. & eſt communis opin.
Dec.d.l.in actionibus.col.vj.verſic.circa ſecundum.& ibi
Bart.col.ij.nu.v.ver. veritas eſt.vbi etiam Alex.col.ij.verſ.
in ea.ibi ſpeciale.& Paul.de Caſtr.col.pen.verſ.quarto requiritur.& Iaſ.col.iiij.nu.21.ver.in fi.glo.ff.de in lit.iurād.
& eſt communis opin.vt dicit Dec.in l.certi condictio.col.
vi.nu.11.ver.in glo.in ver.certum vbi etiam Alex.& Doct.
ff.ſi cer.pet.Bart.Rom.& Alex.ſtipulationes nō diuidūtur.
col.pen.ff.de verbo.obliga.gloſſ.& Docto.§.pretium.inſti.
de contrah.empt.D.Andr.Tiraq.in tract.de iure cōſtituti
poſſeſſorij.in prima parte.nu.35.verſ.ex eodē vbi inquit,
quod hæc eſt communis opi.Iaſ.§.actionum.nu.137.verſ.
an autē.inſtit.de actio.Nec liberatur venditor ab actione
perſonali,& ex empto,quominùs teneatur tradere emptori poſeſsionem realem,manualem,corporalem, & effectualem,pro eo quia dicat venditor,ſe cōſtituiſſe tenere,& poſſidere bona nomine emptoris:quia per conſtitutum venditor liberatur a traditione poſſeſsionis,prout eſt iuris,vbi
tamen venditor probet tempore conſtituti ſe poſſediſſe.
Matheſil.notabil.171.Nota vnam doctrinam. Iaſ.l.ab emptione.col.6.circa fi.verſi.cui autem incūbat.ff.de pactis.
55 Tamen vēditor † per conſtitutū nō liberatur ab actione
perſonali exempto, quin teneatur tradere emptori,prout
tenetur,tradere poſſeſsionē prout eſt facti,& hic poſſeſsionem realem, manualem, effectualem & corporalem.& eſt
magis communis opinio:vt dicit Alexand.conſil.28.Viſo
& præhabito.col.pen.verſi.plus etiam.ibi,vnde ſecūdum
magis veram & cōmunem opin.vol.ij.Carlo.Ruin.Regienſis conſil.94.nu.j.vol.ij.Imò quòd plus eſt dico,quod venditor qui cōſtituit ſe tenere & poſsidere bona nomine emptoris,quod proculdubio tenetur præcisè bona ipſa tradere:quia res effecta eſt emptoris ex huiuſmodi conſtituto,
ita

ita inquit Tiraq.d.ver.ex eod.in fi.vbi allegat Bal.l.j.col. pe.verſ.ſed ad vnum aduerte.C.de ſent.quæ pro eo, quòd intereſt.Iaſ.d.ver.an autem venditor.ibi, videatis etiam. Ro.d.l.ſtipulationes non diuiduntur. col.21.ver.ij.limit.

56 Conſtitutum enim † probat contra conſtituentem,quòd eſſet in poſſeſsione tempore conſtituti, & in præiudicium conſtituentis probat conſtitutũ abſque alia probatione. Cagno.l.contractus.nu.34.ver.Quantum ad ea.& nu.44. ff.de regu.iur.Ang.l.quædam mulier.ver.item attende.ff. de rei ven.Et quantum ſit quo ad præiudicium cõſtituentis, & eius hæredum ſatis eſt conſtitutum ipſum ſine alia probatione poſſeſsionis tẽpore cõſtituti,quæ probatio poſſeſsionis tẽpore conſtituti,ſolùm requiritur, quãdo agitur de præiudicio tertij,non autem conſtituentis,vel hæredũ, aut habentium ex poſt cauſam ab ipſo conſtituente : quia tunc non requiritur talis probatio,ſed ſolùm conſtitutum probat contra eos. Tiraq.d.tract.de iure conſtituti.poſ.in iij.par.in j.limit.nu.20.ver.ſecundò hoc.Bal.l.ſiue autem. §.j.ff.de pub.Soc.conſ.187.In controuerſia.col.v.ver.ſecũdò ratio,vol.ij.& conſ.106.Libenti.col.j.vol.iij.Purpurat. l.is apud quem.col.13.nu.76.C.de edend.Ruin.conſi.46. Viſa.col.viij.nu.13.vol.iiij.Clau.Aquẽ.de Seiſello.l.quod meo.colum.fin.ff.de acquir.poſ.D.Hier.Gratus præceptor meus conſil.42.Licèt.col.ij.ver.4.reſpondeo. volu.ij.Fran. Aret.l.interdum. in fin.prin.ff.de acqui.poſ.Ang.l.quãuis. §.j.de acqui.poſ.Bald.l.vlti.col.pen.q.viij.C.de edict.diui.

57 Adria.tol.vbi alij Doct.& Mod.Vnde dicebã alias † conſulendo,quòd licèt locator,vel dominus agens ad ficti ſolutionem, ex ſola inueſtitura non habeat fundatã intentionem contra conductorem aut emphyteutam, ex quo poſſunt excipere, quod locator vel dominus ſibi non tradidit realem tenutam,& poſſeſsionem bonorum datorũ in inueſtituram:vt inquit Practi.Papien.in for.lib. ad ficti præſt. & rei relax.in glo.ver.recuſauit.nu.iij.ver.quæritur an ſit. l.ad probationem.C.loca.Tamen vbi conductor aut emphyteuta, fuit venditor rei poſteà per eũ conductæ,vel in emphyteuſim acceptæ,tenetur ad ficti,& canonis ſolutionẽ,nec poteſt excipere, quòd poſſeſsio ſibi nõ fuerit tradi-

ta,ex quo ipſe teneretur tradere.l.vendicātem.ff.de euict. & de hoc videtur.tex.in d.l.quædā mulier. cū ibi not.per glo.Ang.& Doc.ff.de rei vēd.maximè vbi in uēditione prę ambula ad inueſtiturā, fuiſſet cōſtitutū factū per venditorē nomine emptoris. qui poſtea locauit vel in emphyteuſim dedit bona vēditori, quo caſu venditor idèmque conductor vel emphyteuta tenetur ad ficti ſolutionē, nec poteſt excipere ipſe, nec eius hęres,nec habēs cauſā poſteriorē ab eo,ꝙ poſſeſsio non fuerit tradita:quia ſolū cōſtitutū probat contra cōſtituentē,& eius hæredes,& habētes cauſam ab eo:vel eis poſt cōſtitutū,abſq; alia probatione poſſeſsionis cōſtituētis: vt latè per D.Andr.Tiraq.in d.iij.parte in j.limita.nu.20.ver.ſecūdò hoc. & nu.23.ver.ſed hoc. per Grat.d.conſ.42.Licèt.col.ij.ver.Quartò reſpōdeo.vol. ij.& dixi ſuprà nu.173.ver.cōſtitutū enim. & ita in meum fauorē iuridicū cōtra quendā meum fictabilē Brionę iudicauit Magnificus Doct.D.Vincent. Picus patritius Caſalis, & Prętor Nouariæ anno præſenti.1552.Quo caſu vbi ven

58 ditor † tenetur pręcisè tradere poſſeſsionē: quia habet facultatē rei tradendę:vt dixi ſuperius,& non tradit, poteſt per emptorem iurari in litem contra venditorem,& iuramento emptoris,probantur eius damna, intereſſe,ac expēſę,ac etiam pretium rei,& intereſſe ſuum ſingulare,etiā excedens pretium rei,ad quæ oīa condemnari poterit venditor nō tradēs rem:vbi tenetur præcisè tradere:vt ſupra,& nō tradit.Nā vēditor habens poteſtatē tradendi,& nō tradens,quam poteſtatē maximè videtur habuiſſe,vbi conſtituit ſe tenere bona nomine emptoris:quia tūc per cōſtitutum probatur contra eum,quòd erat in poſſeſsione.Tiraquel.d.ver.ſecundò hoc & dixi latè ſuprà.nu.54.55.& 56. dicitur eſſe in dolo ipſe venditor,& contra eum iurari poterit in litem per emptorem.Bart.d.l.in actionibus.col.ij. nu.v.ver.veritas eſt.& ibi Pau.de Caſtr.col.pen.verſi.quartò requiritur. & hęc eſt communis opi.vt dicūt ibid.Alex. col.ij.ver.in ea.ibi,ſpeciale.& Dec.col.vj.verſi.circa ſecundum.& ibi Iaſ.col.iiij.nu.21.verſ.in fina.glo.& ibi not.alij Docto.ff.de in lit.iurand.& eſt glo.fina.in l.ſi traditio:vbi alij Doct.C.de actio.emp.& contrà venditorem qui tenetur

tur tradere,& nō tradit,iurari poterit in litē nō ſolum veritatis,ſed etiā affectionis.Iaſ.d.ver.in fi.gl.& ex ipſo iuramento in litē peti poterit non ſolum intereſſe commune, verùm etiam ſingulare ipſius emptoris,etiā, quòd tale intereſſe eggrederetur commune pretium rei,ſi pluris intereſt emptoris,quàm res valeat: vel empta ſit, & ad intereſſe quanti plurimi emptor ab alio emiſſet, tenetur venditor. tex.eſt in l.j.ff.de act.empt.& ibi gl.ver.intereſt. in fin.ibi, item not.in hac. quæ glo.com.probatur: vt dicit Dec.d.l. in actionibus.col.5.in fin.num.15.ver.in glo.magna Car. Ruin.conſ.89.nu.19.vol.j.Et non ſolùm contra venditorē habentem facultatem rei tradendæ: vbi non tradit,poteſt iurari in litē per emptorem : verùm etiam iurari in litē poterit contra venditorem, qui non habet facultatē rei tradēdæ ex dolo ſuo:puta,quia dolo deſijt poſsidere,dolo sè occidendo rem venditam:puta,animal,vel demoliēdo dolosè domum,vel rē alteri vendēdo,& alienādo,ac tradēdo,quo caſu per emptorē, cui non traditur res vendita,cōtra talē venditorē,qui dolo deſijt poſsidere, iurari poterit in litem vt ſupra,& iuramento venditoris,probantur eius damna,expenſæ,pretium,rei ac intereſſe etiā ſingulare emptoris,etiam ſi excederet pretium rei, & ad ipſa omnia debebit cōdēnari ipſe vēditor qui dolo deſijt poſsidere, cùm in ſui odiū habeatur pro poſſeſſore.l.arbitrio.vbi glo.ver. defunctus.ibi,ſi eum occidit: vel dolò alienauit adhuc iurabitur in litem.& ibi alij Doct.ff.de dolo.Iaſ.d.l.in actionibus.colum.antep.nume.37.verſi.ſecundò principaliter. ibi,niſi reus.& ibi.Pau.de Caſt.col.ij.num.v.& vj.cum ſeq. facit l.qui dolo deſijt. vbi Dec.& Cag.& l.in pari.vbi Dec. & Cagnol.ff.de reg.iur.& cap.pro poſſeſſore. vbi tex.gloſſ. Dyn.& Doc.de reg.iur.in ſexto. & l.etiam.§.is qui dolo.ff.
60 de petitio.hęredit. Vendens enim rem † duobus inſolidū diuerſis contractibus,dicitur in dolo,& tenetur pœna falſi,& conſequenter contra eum iurari poteſt in litem. leg. qui duobus.vbi text.gloſſ. & Doctor.ff.de falſis,iunctis his, qui ſuperiùs dixi in quinta & decima ampliatione. numero 19. & numero. 52. & item ſuprà. numero 55. Fallit tamen vbi primus emptor pretiū debito tempore non ſol-

niſſet: quia tunc impunè alij poteſt vendi. Fabia. de Monte in trac. emptionum. in 3. q. prin. nu. 50. ver. 26. ibi, quòd intellige. & ibi, adde p̄dictis Iaſ. l. â diuo Pio. §. ſed ſi emptor. col. ij. in iiij. nota. ibi, bene facit. & ibi late Alex. & Docto. ff. de re iud. Bal. Sali. & Doct. l. quoties. C. de rei vend. Odo. & Doct. l. venditor ex hæreditate. per illum text. ff. de hęred. vel acti. vendi. Fallit ſecundò, vbi venditor non potuiſſet habere fidē de pretio: puta, iudex vel exequutor ſi pro exequutione ſententiæ vendidiſſet prima vice pecunia non præſente: nam poterit impunè vēdere alij pecuniam ſoluēti. Iaſo. d. §. ſed ſi emptor. in iiij. notab. Fallit tertiò vbi prima venditio fuiſſet nulla: quia alij impunè vendi poſſet. Alex. conſ. 81. Lecto. col. v. ver. non obſtat etiam. ibi, tertiò reſpondeo. vol. iij. l. iij. §. condemnatum. vbi Bar. Alex. Iaſ. Ripa & alij per illum text. ff. de re iudicat. Nec excuſaretur vendens rem duobus inſolidum à pœna falſi, de qua in d. l. ſi duobus. & à iuramento in litem contra eum pręſtando, ſi allegaret rem habere originem à contractu, quo caſu diceret extare decretū Mediolanenſe. in rub. in quibus caſibus criminaliter procedi nō poteſt, quo cauetur, quòd vbi res habet originem à contractu non poſsit procedi criminaliter: quia in tali caſu poſſet procedi criminaliter, non
61 obſtāte ipſo decreto, ex quo limitatur ipſum decretū † nō procedere vbi contractus fuiſſet dolosè initus, prout in caſu quando quis vendit rem duobus inſolidùm: quia dicitur tunc contractus, doloſus, & talis vendens tenetur pœna falſi. d. l. qui duobus. & ita expreſsè decretum ipſum ſe limitat. & idem in ſpecie dixit D. Ioan. Fran. Pon zinibius in tract. ſuo facto ſup ipſo decreto in viij. limitatione ibi.
62 octauo, vt non habeat. Sic & † contrahens æs alienū, ſiue debita, ſciens ſe non eſſe ſoluendo, aſſerēdo ſe habere facultates dicitur doloſus & dolosè cōtrahere, & nō excuſaretur ex ipſo decreto, ſed debet detineri & arbitrio iudicis puniri, nec admittūtur ad ceſsionē bonorū. D. And. Alciat. præceptor meus in ca. cûm non ab homine. num. 78. de iudic. Pau. de Caſtr. l. etia. §. licēt. nu. iij. ver. itē quid. & ibi Curt. & doc. in apoſtil. ff. ſolut. matri. Barto. & Alex. l. alia cauſa. §. eleganter. ff. ſolut. matrim. l. pen. & l. fina. vbi text. & do

53 ſtô.ff.de iur.dot.Et propterea cauetur † ex forma decreti Mediolan.ſub rubric.de offi.Abb.& conſulis mercatorum Mediolani §.quicunque.quòd quicunque fuerit mercator, ſeu negotiator & artifex, vel à mercatura, & negotiatione dependentiam habens,exercendo pecunias & bona priuatorum, & fugam fecerit actualem à dominio ac fide deficiẽdo nõ ſatisfactis creditoribus ſuis,quòd talis vbi capiatur furcis ſuſpendatur vel ad triremes perpetuò mittatur, arbitrio tamen principis vel Senatus, quo caſu tales fidefragi ſiue falliti non excuſantur ex ipſo decreto cũ dolosè fecerint contractus,vel ſaltem fidem non ſeruauerint.Pontinibius in d.viij.limita. Imò non admittuntur † iſti qui
54 vulgò dicũtur falliti ad ceſsionem bonorum, cùm ſemper fuerint doloſi & fraudatores. Carol.Rui.conſil.90.nu.13. vol.j.Pau.de Caſt.& doc.d.§.licèt.Bar.Alex.& doc.d.§.eleganter.Decretum tamen ipſum in §.quicunque.debet ſtrictè intelligi.Dec.conſ.669.Viſo & perlecto.Et licèt ad euitandum pœnam triremium,vel furcarum ſufficiat talibus fidefragis vel fallitis infrà tres menſes poſt publicationem eorum fugæ eſſe cõcordes cùm eorum creditoribus. vt paret ex d.§.quicunque.Tamen notabis perpetuò quòd credi-
55 tor † remittẽs partem debiti mercatori fallito, vel alij debitori,vt reſiduum ſoluat,poterit partem remiſſam etiam repetere condictione ob turpem cauſam.Hypol.ſing.432. Sæpe contingit.Iacob.de Arena,Rom.Alex.& Iaſ.in l.fi.ff. de cõdi.ob turpem cauſ.& tales liberationes factæ per creditores,debitoribus pauperibus, de maiori ſumma pro minori,non debẽt ſeruari,ſed integra ſumma peti poſſet,vbi peruenerint ad pinguiorem fortunam non obſtante decreto,ac ſtatuto, quo cauetur quòd ſeruentur conuentiones debitorum & creditorum. Ang.conſil.53.In q.propoſita.
56 Vbi † autem venditor non tradit poſſeſsionem rei venditæ,pro eo: quia non habet facultatem rei vẽditæ poſſeſsionem tradendi, nec dolo deſijt poſsidere, tunc non poteſt iurari in litem cõtra ipſum venditorẽ,ſed debet agi ad intereſſe,& venditor non cogitur tunc præcisè tradere,ſed liberatur ſoluendo intereſſe, quod intereſſe eo in caſu debebit probari per emptorẽ aliter quàm per iuramentũ in li-

tem, cũm eo in caſu tale iuramentum non poſsit præſtari. Bar.d.l.in actionibus.col ij.nu.v.ver.veritas eſt.& ibi Pau. de Caſt.col.pen.ver.quartò requiritur. & hæc eſt communis opi.vt dicit ibid.Alex.col.ij.verſic.in ea.ibi,ſpeciale,& Dec.col.vj .ver.circa ſecundum.ff.de in lit.iurand.

67 ¶ Aduerte tamen † ꝙ venditor,vel debitor frumẽti, vel vini,vel alterius rei mobilis venalis etiã interpellatus, non tenetur ad intereſſe quanti plurimi valuerit, etiam ſi non ſoluiſſet debito loco & tempore,in pluribus caſibus.Primò non tenetur vbi frumentũ vel vinum,ſeu res ipſa erat præſtanda in loco extra domicilium vel habitationem actoris & rei,& tali die:puta,primò Auguſti, & non probat creditor in ipſo loco & die ſe fuiſſe paratum recipere,quo caſu non tenetur debitor ad ipſum intereſſe. Alex.conſ.90.in fi. vol.v.Bar.l.item illa.vbi Paul.de Caſt.& doct.ff.de conſti. pecu.Affl.deciſ.316.Galiotus.col.ij.nu.ij.Secundò.debitor non tenetur ad ipſum intereſſe, vbi erat præſtandũ frumẽtũ,vel vinũ, vel aliud ſoluẽdum, quod requirat labores & ſumptũ in portando : nam non ſufficit creditori probare ſe interpellaſſe debitorẽ ad ſoluendum , niſi etiam probet quod iuerit cum ſacco paratus ad accipiendum ad domũ debitoris , vbi debitor non tenebatur portare ad domum creditoris.Pau.de Caſt.d.l.item illa.colum.iij.in fin. num. 13.verſi item quod dixi.Mar.Soci.Iunior.conſi.136.Iuſtiſſimi.col.j.num.j.vbi etiam refert ita conſuluiſſe Do.Bart. Soci volu.ij.Tertiò non tenetur debitor ad ipſum intereſſe vbi non creditor, ſed tertius tãquàm eius procurator interpellauit non docto mandato legitimo ad accipiẽdum ſolutionem etiam ſi non fuiſſet petitum mandatum oſtẽdi.Affli.d.deciſ.316.nume.iij.tex.vbi Barto.& doct.in l.ſi quis inficiatus.ff.de poſ.& in l.nomen. C.quæ res pignor. obligar.poſ.Bart.l.non ſolùm.§.morte.col.11.verſi.ſed an geſtor.ff.de oper.noui nunci. clemen.cauſam.de electio. Quartò non tenetur debitor etiam interpellatus ad ſoluẽdum ipſum intereſſe vbi non erat in obligatione ſpecificatus dies præfixus,nec locus præciſus ſoluẽdi: niſi creditor exprimat diem ac locum præciſum quibus vult accipere, & probet ſe ſpecificaſſe.Affli.d.deciſi.316.col.iij.ver.præ-

tereà & ſecundo. text.vbi.Bartol.& doct.l.aut qui aliter.§. j.ff.quod vi aut clam,& in l.fina.C.de iur.dot.Alex.Tartagnus conſil.90.Viſo.circa fin.volu.v.l.cùm filius.§.fin.vbi Bart.& doct.per illum text.ff.de verbo.oblig.Quintò non tenetur debitor ad ipſum intereſſe vbi eidẽ debeatur pretium cuiuſdam diei pręciſæ:puta,vltimę Martij, ſi nõ probet quantum illa die valuerit communiter frumentũ, vel vinũ,vel res ipſa in publico foro,nec ſufficit probari quòd tales & tales pro tanto emebãt in foro publico : niſi teſtes dicant,quòd tanti in foro publico communiter uendeba-
68 tur.nam quantùm valeat † frumentum, vel alia res venalis inſpicitur ſolùm quantùm valeat in foro publico,& nõ alibi,& quantum communiter vendatur, & non à ſingulis & particularibus. Affl.d.deciſ.316.col.pe.nu.v.ver.prætereà & iij.& verſic.item debet probari.l.pretia rerum, vbi Bart.& doct.per illum tex.ff.ad leg.Falci.Barto. & doctor. l.ſeptem.C.de erog.mi.an.lib.12.Bar.& doc.l.ij.C.de reſc. ven.Flor.de S.Petr.in l.ſi ſeruum.ff.ad le. Aqu.tex.in.ca.j. vbi doc.ext.de empt.& vend.Ant.de Butr.c. cùm cauſam. ver.ad ſecũdũ demum.de empt.& vend. Corſet.ſing.ver. uenditio. Sextò nõ tenetur debitor ad ipſum intereſſe quãti plurimi in dominio Mediolani,in quo per decretum cõditum anno Domini 1545. ſancitum fuit quòd emphyteutę qui ex inueſtitura tenentur ſoluere ficta in bladis,vel vino,& fecerunt præambulã venditionẽ rei per eos acceptæ in empyteuſim quòd liberentur ſoluendo decem pro centenario librę capitalis, vbi inueſtitura facta fuerit ante annũ 1500.Vbi verò facta fuerit poſt annũ 1500.quòd liberentur ſoluendo ſeptẽ pro centenario libræ capitalis.& decretũ ipſum moderans immenſam excreſcentiã frumenti, vel vini videtur iuridicũ, cùm penuria raròaccidens non attendatur.tex.in d.l.pretia rerum.vbi Barto.Io.de Imo.&
69 Doc.Nã emens † frumentũ ad credentiã pretio quo valuerit de menſe Maii non tenetur de iure cõmuni ad ſummã immoderatã,ſi eueniat cariſtia ſiue penuria inſolita. Rip. tract.de peſte.fol.vj.nu.98.in ij.parte.Iaſ.l.ſed & ſi quis.§. quęſitum.ff.ſi quis caut.Ioan.de Imol.d.l.pretia.Septimò non tenetur debitor de iure cõmuni et intereſſe, et quanti

plurimi vbi fuit penuria inſolita, & quæ non durauit niſi per modicum tempus, & ſic non ſufficit quòd creditor ſe aſtringat ad probandum inſtantaneum, & momentaneũ, & inſolitum pretium, intereſſe, ac penuriam, etiã vnius anni, ſed debet probare, quòd tali anno, & tempore, ante, & poſt tãtum valuit, communiter, & cõmuni curſu, & penuria inſolita ac pretium inſolitum vnius anni non cõſideratur. Prac. Pap. in for. libel. in act. real. in gl. & in florenis. nu. 21. ver. quid ſi producuntur. Affl. d. deciſ. 316. num. vj. ver. quia non debet. Ang. in l. lege Fal. hoc eſt. §. j. ff. ad leg. Falc. Bar. l. ſi ſeruus in prin. ff. de condic. furt. Bar. & doc. l. ij. C. de reſcind. vendi. Ripa d. nu. 98. text. in l. pretia rerum. vbi Bart. Io. de Imol. & Doct. ff. ad leg. Fal. Dec. l. vinum. col. ij. nu. iiij. ver. & hoc primo. & ibi D. Chriſt. de Caſtelliono. ff. ſi cert. pet. Raph. Com. d. l. pretia rerum. & in l. cùm res. §.
70 fi. ff. de leg. j. Vbi tamen debitor fuiſſet † in mora ſoluendi, vel fuiſſet fur, tũc tenetur ad intereſſe ac pretium quãti plurimi, & ad æſtimationem momẽtaneam, & inſolitã. D. Nic. Bellon. lib. ij. ſupputatio nũ iuris ca. 19. incip. l. in re. & in d. l. vinum. vbi etiam Iaſ. col. vj. verſi. nam iſtud. Alex. d. l. pretia. Nam ſi contra furem attenditur ęſtimatio ac intereſſe quanti plurimi etiam ſi eſſet penuria inſolita & momẽtanea quia illa conſideratur contra furem. l. in re furtiua. §. ſi ex cauſa. ff. de condi. fur. Ergo & contra moroſum attenditur etiam æſtimatio momentanea & penuria, quę
71 raro accidit & pauco tempore durauit, cùm † valeat argumẽtum à fure ad moroſum. l. inter ſtipulantem. §. pen. vbi doct. per illum tex. ff. de verb. obli. Bar. l. quòd te. col. ij. nu. 11. ff. ſi cert. petat. D. Bellonus d. c. 19. & ita ego teneo iſtã opinio. D. Belloni præceptoris mei, per tex. in l. inficiando. §. infans. ff. depoſit. & in l. cùm res. §. fi. ff. de leg. j. d. enim l. pretia. non loquitur nec procedit vbi interuenit mora vel furtum. Bellonus d. c. 19. Iaſ. d. l. vinum. Alexan. d. l. pretia. Octauò non tenetur debitor ad ipſum intereſſe, vbi creditor recepiſſet frumẽtum, vel vinũ abſq; proteſtatione intereſſe, vel cũ proteſtatione intereſſe, vbi debitor tali proteſtationi cõtradixiſſet. Dec. d. l. vinũ. col. ij. ver. ſecũdò limitat. l. iij. vbi Bal. & doc. C. depoſ. l. fi. in fi. vbi not. doc. ff. de

eo quod cer.loc.Pau. de Caſt.l.iij.§.itē Iulianus.ff.de eo q̃ cert.loc.Nonò non tenetur debitor ad ipſum intereſſe quāti plurimi vbi fuit prefixum pretium diei certæ: nam tunc non poteſt agi ad aliud pretium,quàm ad ipſum, etiam ſi creſceret ex poſt pretium frumenti vel vini, ſed debet agi ad pretium dictæ diei conuentæ.l.fundum.vbi tex.Bar.& doct.ff.de nouat. Alex.d.l.quòd te. col.ij. Decimò non tenetur debitor ad ipſum intereſſe etiam reſpectu partis debitæ,vbi creditor petiit plus debito, non dicendo ſe paratum recipere partem,quam debitor confiteretur. & eſt magis com.opi.Lancelot.Galiaula l.j.§.ſi ſtipulanti.in fi.ver. vltimò inquantùm.& ibi Io.Crot.nu.6.col.pen.in fi.verſ. ſecundò nota.& Alex.col.ij.in fi.& iij.in prin.& D. Andr. Alcia.in fi.dicit quòd hæc eſt com.opin. vt dicit ibid. etiā D.Hierony.Butigella col.fi.ff.de verb. obligat. Vndecimò non tenetur debitor ad ipſum intereſſe,vbi nō ſcit, vel ſcire nō debet ſe debere,vel ex aliqua iuſta cauſa credit ſe nō debere:puta,quia eſt heres ignorans debitum, vel habet aliquam iuſtam cauſam litigandi,vel rationes ſunt intricatæ,vel debitum non eſt liquidum.Bart.l.quod te.col.j.per illum tex.vbi Iaſ.col.j.in fi.& col.ij.nu.7.cum ſeq.ff.ſi cer.
72 pet.Iuſta enim † cauſa litigādi. excuſat debitorem etiam ſi eſſet depoſitarius à mora & ab intereſſe: & vt non teneatur ad ipſum intereſſe, nec de interitu rei,etiam ſi res non fuiſſet peritura apud actorem,& eſt communis opi. ita dicit Ioan.de Salodetis in repet.d.l.quod te.col.xx.in fi.ver. item ſecunda ſolutio.& col.21.in prin.num.83. & Docto. l.in hac.ff.de tritic.Bald.c.j.col.fi.verſic.pone q̃ hæres laici,qui ſuc.ten. Duodecimò non tenetur debitor vbi creditor prius non adimpleuit contractum pro parte ſua.l.Iulianus.§.offerri.ff.de actio.emptio. Tertiodecimò non tenetur debitor ubi contractus eſſet vſurarius,q̃ quando ſit vide ſummam Ang.& ſummam Tabienam, & ſummā Roſellam,& ſummam Sylueſtrinam in verſ. vſura per totum. Laur.de Rodulph.in trac.de vſuris. Decimotertiò quotieſcunque debitor etiam interpellatus, abſque ſui culpa, non potuiſſet ſoluere:ſed illi fuiſſet difficultas ſoluendi non tenetur debitor ad intereſſe,& pretium quantiplurimi: quia
difficultas

73 difficultas † ſoluendi excuſat à mora: ergo & ab intereſſe quanti plurimi,per tex.in l.diuortio.in prin.ff.de neg.geſt. l.ratio.§.ſi per venditorem.ibi, cùm nulla difficultas.ff.de actio.empt.l.Thais.§.j.ff.de fid.lib.l.nam is.ff.de dol.l.ſciẽdum.ff.de vſur.l.Si procuratorem.§.ſi ignorans.ff.Manda. l.ſed ſi lege.§.j.ff.de petitio.hær.l.pecuniæ. in fi.ff.de vſur. l.fi.C.de vſur.rei indi.& eſt communis opi.vt inquit Ioan. Sadoletus l.ꝙ te.nu.23.in fi. verb. quo autem ad ſecundũ. & ibi alii Doc.ff.ſi cert.petat.D. Nicol. Bellonus lib.iij.ſupputationum iuris.c.13.inci.l.qui autem.Alex.d.l.quod te. & licèt ſint contra iſtam communem opin.contrariæ opiniones Doct.& teſte D.Hiero. Butigella in d.l.quod te.col. 19.verſi.tertia concluſio. ſit com.opi. quòd difficultas nõ excuſat à mora & ab intereſſe debitorem quantitatis,& pecuniæ vel frumenti,aut vini in genere. & iſtam etiam eſſe communem opi.atteſtatur Soc.d.l.quòd te. col.v.in prin. & Iaſ.col.xj.in fi. tamẽ vbi iſta difficultas ſuperueniſſet aliquo caſu fortuito vel facto tertii , contra quem non poſſet haberi recurſus,tunc iſta difficultas, proculdubiò excuſaret debitorem etiam quantitatis,vel grani,aut vini in genere,à mora, & ab intereſſe quanti plurimi. Alex.d.l.quod te.col.pen.ubi etiam Socin.Aret.& Hiero.Butigella.nu.40. ver.tenendo.Bellonus d.c.13.Soc.conſi.288. Circa primã. nu.31.uolu.ij.l.ſi uehenda.§.pen.ff.ad leg.Rhod.de iac.& ubi talis difficultas erat etiam à principio, tunc imputandum eſt debitori promittenti, & ob difficultatem non excuſaretur à mora.Soc.d.conſi.288. nu.31.in fi.uol.ij.Bellonus d.c.13. & in d.l.quod te.& in omnem caſum debitori impedito abſque ſui culpa ſoluere,ubi illi impedimentum ſuperueniſſet,& de rigore iuris teneretur , datur reſtitutio in integrũ vt non teneatur ad illud intereſſe quantiplurimi.Ioan.Sadoletus.d.l.quod te.nu.99.uerſ.item prædicta. per no.in c.cùm quis in ius.de reg.iur.in 6.Iurari ẽt pote-
74 rit † in litem per actorem contra reum, qui lite pendente rem litigioſam alteri uendidit aut alienauit,& iuramento actoris probantur non ſolùm damna,expenſæ,ac intereſſe actoris,uerùm etiam eius dominiũ,ac poſſeſsio ubi ex tali alienatione reddita fuiſſet difficilis probatio dominii uel
poſſeſsionis

poſſeſsionis actoris,nec excuſaretur alienās, ſi in alienatio ne decretum iudicis interueniſſet, ubi illi fuiſſet obreptum memoriā non faciendo de litis pendentia. Abb. Pan.conſi. 109. Circa factum.col.fi.ver.ex his.vol.ij. Et pari modo dico ego per reum iurari in litem poſſe contra actorem, vbi lite pendente actionem litigioſam alienaſſet: cùm ſiue ſit actor ſiue reus non poſsit actionē, vel rem litigioſam alienare,ſub pœna nullitatis contractus, & confiſcationis pretii,aut æſtimationis actionis,vel rei litigioſę alienatę, vbi alienans & acquirens ſciebant rem eſſe litigioſam.l.fin.ubi tex.& gl.ver.transferens.Bar.& Doc.C.de litig.Abba.c.j.in fi.de alien.iud.mut.cau.fac.& rationes Ab. in d.ver.ex his. militant non ſolùm contra reū alienantem, uerùm ēt contra actorē:ergo cùm ſint nomina correlatiua cenſetur idē ius contra quēlibet ex eis alienantē.Nic.Euerar.in tract.de centū mod.arg.in loco à correlatiuis.Iaſ.& Doc.l. fin.C.de
75 ind.uid.tol.Et quāuis lite nondū † cœpta per libelli miſſionem,non dicatur res litigioſa,vt ſit locus pœnæ contractus litigioſi, ſed vt dicatur res litigioſa requiratur miſsio libelli cum citatione, ēt ſi lis conteſtata nondū eſſet,& actio litigioſa nō dicatur niſi poſt litis conteſtationē vt ſit locus dictæ pœnæ.Ang.auth.de litig.in prin.in l.oppoſi.& licèt vbi lis fuiſſet cœpta,ſed lapſa ac perempta fuiſſet eius inſtantia,impunè abſq; pœna contractus litigioſi actor & reus poſſent actionē uel rem,quę erat in lite,alienare:cùm lapſa inſtātia lis,ac litigioſa res & actio eſſe deſinant.Ang. aut.de litig.col.iij.ver.ad vnum aduerte.Fel.c.cauſam quę. el.j.col.fi.uer.item declaratur.de teſti.Alex.l.is apud quem. col. 8.uerſi.tertia concluſio.ubi D.Io.Fran.Purpur.col. 15. uer.tertiò.Alex.limitat.ubi etiam Iaſ.col.pen.uerſ.ſecundo limita.& ibi alii Mod.C.de eden.Bart.l.j.§.fi.ff.de litig.& in d.l.fin.uerſi.ſi lis non penderet.ubi etiam Sali. Guid. Papæ quæſt.337.Crauet.conſi.279. Scripſi.col.j.uerſi.amplius dico.uolu.ij.l.j.ubi gloſ.uerſ.longo tempore. & ibi Docto.C.
76 de præſcrip.long.temp. Tamen notabis † perpetuò quòd contra reum,dolo malo alienantem rem, lite nondum cœpta,uel cœpta, lapſa tamen inſtantia, cauſa iudicii futuri mutādi,ubi ex tali alienatione durior aduerſarius oppoſitus

tus fuiſſet actori,vel durior cauſa fuiſſet effecta actoris;pu ta,ſi alienatio fuiſſet facta in potentiorem, etiam non ratione officii,vel in alterius prouinciç,vel iuriſdictionis hominem,poſſet per actorē iurari in litem contra ipſum reū, qui ex ipſo iuramento actoris condēnari debet ad omnia damna,expenſas,ac intereſſe intrinſecum, & ēt extrinſecum,& extra pretium rei ēt conſiſtens,quæ patietur actor ex tali alienatione doloſa, facta cauſa mutandi iudicium futurum:vt eſt tex.iuncta etiam glo.in l.j.vbi gl.ver.tenebitur.in fin.ibi,ſed nonne poſſum:& ibi Bar. col.ij.nu.2.& Albe.de Roſ.ver.alii tamen dicunt.ff.de aliena. iud.mut. cau.fac. Et vbi reus poſsidēs ſine titulo, qui à me conueniri poterat petitione hçreditatis, uel publiciana, alienauit tertiò,quem modò ſtante titulo cōuenire non poſſum petitione hæreditatis,vel publiciana,vbi ipſa alienatio facta fuit cauſa mutandi iudicium futurum ipſe alienans tenetur mihi ad ipſa damna ac pretium rei. Bart.l.quia etiam. §.opus.nu.1.vbi etiam Alex.& Moder.in apoſtil.ff.de alie. iud.mut.cauſ.fact.Iaſ.§.ſed iſte.col.xj.nu.25.inſtit. de act. & contra talem alienantem iurari in litem poterit.gl.Bar. & Alb.d.l.j.Et in omnem caſum ipſe alienans etiam cauſa non mutandi iudicium,tenetur mihi in ſubſidium ad pretium rei meæ per eum etiam eius nomine proprio alienatæ,vbi ob ipſam alienationem,vel præſcriptionem, agere non poſſum ad rem:vt eſt tex.in l.mater.vbi glo.Bar.Bal. Salic.& Docto.C.de rei vendic. Et pari modo iurari poſſet in litem, & agi ad intereſſe contra actorē ubi alienaſſet actionem in potentiorem etiam non ratione officii: puta, militem,etiā cauſa iudicii futuri mutandi,& vlteriùs poſſet excipi quòd non pōt ceſsionarius agere.l.fi. vbi Bar.& Doct.per illum tex.ff.de aliena.iudic. mut.cau.Abb.d.c.j. in fi.de alienatione iud.mut.cau.fact.iuncta glo.& no.per Bar.& Alber.in d.l.j.ff.de alienatione iudic.mut.cau.fact. & per Abb.d.conſi.109.Circa factum.col.fi. vol.ij. Econ-
77 uersò venditor † de iure ciuili, canonico,& in conſciētia agere poteſt ad intereſſe cōtra emptorem, qui percepit fructus rei emptç,& fuit in mora ſoluendi pretium.l.curabit. vbi tex.glo.Barto.Bal.& Doct.C.de action.empt.cûm hoc

tamen

tamen quòd tale intereſſe petitum non excedat conſiderabili quantitate perceptionem fructuum perceptorũ : cùm pro percipiendis & non perceptis, non teneatur venditor ad intereſſe erga emptorem ob pretium nõ ſolutum,& eſt magis communis opin.vt inquit Soc.l.de diuiſione. colũ. pen.nu.13.cum ſeq.ff.ſolu.matr.vbi Bar.& alii Doc. Paul. de Caſt.l.Iulianus.§.ex vendito.ff.de actio.emp. Laurent. de Rodulphis trac.de vſur.in ij.par.in iiij.oppoſi.Ioan.de Anan.c.in ciuitate.circa princ.de vſur.Et ſicuti iurari poteſt in litem contra venditorẽ habentem facultatem tradendi,vbi non tradit,vel dolo deſiit poſſidere,& eſt com. opin.Bar.Alex.Pau.de Caſt.Areti.Iaſ.& Dec.d.l.in actioni. ita venditor iuramento ſuo in litem probabit contra emptorem dolo malo moroſum in ſoluendo pretium, ſuum intereſſe:quia ſi hoc eſt contra venditorem.Doct.d.l.in actionibus.ergo etiam erit contra emptorem: cùm ſtatutũ contra venditorem etiam in pœnalibus cenſeatur etiã ſtatutum contra emptorem ratione correlationis, vbi eſt eadem ratio.Bar.& Doct.l.j.C.de Cupreſſis.lib.xj.tex.in l.fi. vbi Iaſ.& Doct.C.de indict.viduita.tollend.Nico.Euerar. in trac.de centum mod.arg.nu.76. in loco à correlatiuis.

78 Statutum † enim puniens vẽditorem, cenſetur punire et emptorem, eſto quòd in ſtatuto de emptore nullum factũ fuiſſet verbum,& econuersò,ſtatutum puniens emptorem cenſetur punire etiam venditorem,eſto quòd de venditore verbum factum non fuiſſet, quando eſt eadem ratio. Euerar.in dicto loco à correlatiuis in litera,B.& C.vbi dicit quòd hæc eſt com.opin.Fab.de Monte s. Sauini in tracta.contractuum.in ij.q.princ.circa fi.Abba.& Doctor.in proœm.Decret.Bar.Io.de Plat.& Doct.d.l.j.per illum text. C.de Cupreſ.Bar.Ang.Iaſ.& Doct.d.l.fi.Curtius ſen.conſ. xj.Statuto,col.ij.nu.vij.Deci.l.ſicut bonis,col.ij.nu.vij.C. de in ius vocand.Dominic.de s. Gemi.c.eos.§.clericis.col. fi.ver.nota bene.de tempo.ordin. Et proptereà decreta & cridæ Dominii Mediolani,quæ imponunt pœnam contra emptores bladorum,vbi illa conducunt extra Dominium Mediolani, ſeu ad alia loca contra ordinationes, cenſetur etiam ipſam pœnam imponere contra venditores ipſorũ

bladorum,

bladorum, Vbi ſcienter tamē illa vendūt fraudatoribus & cōductoribus bladorū contra ordines, & ita cauetur ex decreto Mediolani ſub rub. de præfectis annone. §. vēditores. & decretū ipſum eſt cōforme cū iure cōmuni. Bar. & Doc. l. j. C. de Cupreſsis. Bar. Iaſ. & Doct. d. l. fin. C. de ind. vid. tol.

79 Ex ipſo † tamen decreto deuetus bladorum, de iure nō ligātur clerici pro fructibus bonorū eccleſiaſticorum teſte Ripa. in tractat. de peſte. in titul. de præſ. reme. con. peſtem in parte quæ incipit. Deuenio nunc ad modum & normā vbertatis conſeruandæ. numer. 122. in 14. quæſtione capit. eccleſia. Santæ Mariæ de conſtit. Nec ligaretur emptor vel venditor aut conductor Forenſis vbi probabiliter ignorabat diſpoſitionem dicti decreti: puta, quia non diu moratus fuiſſet in Dominio Mediolani, quo caſu forenſis præſumitur ignorare ſtatuta ac decreta loci. Ripa. d. par. Deuenio. numer. 120. & 121. Alb. Gand. in titul. de rebus nō portandis contra deuetum. verſicu. ſed ſtatutum eſt. l. fina. ff. de Dec. ab ord. fac. ca. j. de conſt. in vj. Et de alijs quæſtionibus circa materiā deuetus bladorum vide latè per Rip. in d. parte, Deuenio. nu. j. vſque ad nu. 200. & Bertach. in trac. de gabellis per totum maximè in ix. parte princ. Et ſi poteſt iurari in litem contra furē & eſt cōmunis opin. Petrus Pau. Pariſ. Cardi. Reuerendiſs. Pau. III. Pontifice Max. creatus conſ. 109. D. Bernardinus col. iij. nu. 30. & per totū vol. iij. Bar. Chaſſ. conſ. 21. Le cas. col. viij. nu. 35. ver. & etiam. & dixi ſuprà in tertia ampliat. nu. 5. Ergo & cōtra emptorem moroſum in ſoluēdo pretium iurari poterit in litem: cùm

80 fur † & moroſus æquiparentur, & valeat argumentū à fure ad moroſum. D. Nicol. Bello. lib. ij. ſupputationū iuris. c. 39. incip. l. in re. ver. & licèt loquatur in fure. l. inter ſtipulātem. §. pen. ff. de verb. oblig. vbi Doct. per illum tex. Barto. l. quòd te. col. ij. nu. ix. vbi alij Doc. ff. ſi cert. pet. Inſuper contra cōductorē, bubulcum colonū partiariū, aut operariū, qui promiſit mihi operari, aut agros colere, vel bona vineata, aut pratiua ordinare, & eius dolo malo non coluit nec ordinauit, & cōtra quēlibet operariū, qui mihi operas ſuas locauit, & dolo malo nō præſtitit, poſſum iurare in litē, & iuramēto meo cōtra ipſum probabūtur dāna expenſas,

ſæ,ac intereſſe meum,vt decidit Alex.in terminis cōſ.214. Quando. & ibi.D.Carol.Moli.in apoſtil.vol.vij.l.ſicuti.§. fi.ff.locati. Nec tenetur probare dominus nō eſſe cultum, ſed colonus vel operarius debet probare ſe coluiſſe arbitrio boni viri.Alex.conſ.129.Puto.ver.& ſi vol.ij. Et ſi poteſt iurari in litem cōtra venditorem per emptorē vbi venditor habet facultatem rei tradendæ,& non tradit, vel dolo deſijt poſsidere.& eſt com.opi.Bart.Pau.de Caſtr.Alex. Aretin.Dec.& alij dict.l.in actionibus.& dixi ſuprà nume. 58.verſi.quo caſu.& num.eod.verſ.& non ſolùm.Pari modo iurari poterit in litem per colonum partiarium,aut cōductorem contra locatorem aut dominum, vbi vel non tradit eis bona locata dum habet poteſtatem tradēdi, vel dominus alienauit bona titulo ſingulari in alium.Quo caſu ille emptor, vel ſingularis ſucceſſor poteſt expellere conductorē.l.emptorē.vbi tex. glo.Bar.& Doct.C.locati.l.qui fundum.ff.locati. Item & expellere poterit etiā colonum partiarium ipſe ſingularis ſucceſſor.Rom.conſ.309. Videtur.Tamen colonus & conductor habebūt regreſſum pro eorū intereſſe cōtra locatorē & dominū d.l.qui fundum. vbi tex.Pau.de Caſt.& Doct. qui licèt alienādo fortè non fuerit in dolo:fuit tamē in dolo, ex quo ſciens ſe iā primo loco bona locaſſe, vel ad partem priùs dediſſe alteri, quæ poſteà alienauit,debebat paciſci cū emptore,vel ſingulari ſucceſſore vt non expelleretur conductor nec colonus partiarius prout hoc fieri poterat.d.l.emptorem.Et ſicuti iuramento in litē præſtito per emptorē, contra vēditorē nō tradentē,vel dolo deſinentē poſsidere,probantur dāna,ac intereſſe etiā ſingulare emptoris contra venditorem.Bart. & Doct.d.l.in actionibus.& dixi ſuprà.nu.58.ver.quo caſu.& nu.eod.ver.& non dolum.ita etiam iuramento coloni partiarij,vel conductoris cōtra locatorem aut dominū probantur damna, expenſæ,ac intereſſe commune, & ſingulare partiarij vel conductoris,quem ſingularis ſucceſſor expulit ex alienatione facta per locatorē vel dominū.ſta-
82 tutum † enim in venditione habet locum etiā in locatione, & ecōtrà,etiam ſi eſſemus in exorbitātibus & correctorijs, ex quo iſti duo contractus æquiparantur à lege veteri

ita

ſta dicit Ang.Aret.in §.pretium.col.ij.verſicu.nota quòd ſtatutũ per illũ tex.vbi alij Doct.inſtituta de emp.& vẽd. tex.& Doct.in l.j.ff.locati.& in l.j.§.item ſi quis.ff.Depoſi. faciunt notata per Nico.Euerar.in tract.de cẽtum mod. ar.in loco à ſimili.nu.10. & ĩ loco à pari nu.43.& videtur tex.in l.ſi cui.§.fi.ff.locati.vbi Pau.de Caſt.glo.& Doct.

3 ¶ Si tamen † inueſtitura eſſet iurata per locatorem, emens vel acquirẽs ab eo, non poſſet expellere conductorẽ, vel colonum partiarium.Ludouic.Gozad.conſil.24.num. ſix.Socin.conſil.90.Viſis.col.ij.nu.x.verſ.ſecũdò reſpõdeo. uol.iij.D. Anto.de Butr.c.fin. ne præl.vic.ſuas.Itẽ expelli non poſſet conductor vel colonus vbi fecit ſibi in inueſtitura ſpecialiter obligari bona conduct.Imo.& Ro.l.qui abſenti.§.j.ff.de acqui.poſſ.Alex.l.ſi filio.f.§.ſi vir.ff.ſol.mat. Et vbi non eſſet ſpecialis hypotheca ſiue obligatio re conductæ adhuc dico,quòd conductor non poſſet expelli per emptorem vel acquirentem,vbi locato obligaſſet in inueſtitura omnia bona ſua. & iſta eſt communis opinio. vt dicit D.Hiero. Grat.cõſil.95.Quidam.col.ij.nu.12.verſi. quia reſpondetur.vol.j.Bar. & Sal.d.l. emptorem Bar.d.l. qui fundum.ff.loc.& d.§.ſi vir.& in l.j.§.quòd autẽ.ff.de ſuperfi.Paul.de Caſt.l.merces.§.j.ff.locat. & in l.ſi quis ita. §.ea lege.ff.de ver.oblig.Alex.l.qui abſenti.§.j.ff.de acquir. poſſeſsio.Aret.& Iaſ.§.fi.inſtitut.de locat.& conduct.Abb. c.querelam. ne præl.vic.ſuas.Cro.l.filiusfa.§.diui.char.x. col.j.ff.de leg.j.Corn.conſi.vj.Licet.vol.iiij.

4 ¶ Item per † locatorum cõtra conductorẽ iurabitur in litem, vbi conductor ſeruum vel animal conductum,vel bona immobilia dolo malo non reſtituit locatori: tunc.n. iuramẽto locatoris probantur dama,expenſæ,ac intereſſe locatos.text.& gloſſ.in l.ſi cui.§.fi.vbi etiam Pau.de.Caſt. & Doc.ff.locati.debet enim cõductor prius reſtituere poſſeſsionem locatori, quàm litigare de proprietate.l.ſi quis conductionis titu.C.locati. & non reſtituens rem conductam ante ac poſt ſententiam tenetur etiam ad eius æſtimationem vltra rei reſtitutionẽ.l.pen.C.locat.& l.penul. C.vnde vi.Fallit tamen d.l.ſi quis conductionis titulo.vbi conductor offert ſe paratũ probare, quòd rem à ſe tẽpore

locationis poſſeſſam conduxit, ita quòd locator non fuit in poſſeſsione. & eſt com.opi.Curt.Sen.conſ.70.Super con trouerſia. Fallit ſecūdò vbi ſuperueniſſet noua cauſa poſt locationem: quia ex illa noua cauſa auditur conductor non reſtituta prius poſſeſsione. Alb.de Roſat.l.ſi quis fun dum.§.fi.ff.locati.Iaſ.conſ.158.Egregia.col.fi.ver.quintò principaliter.vol.2.Fallit tertio alijs caſibus de quibus.per Grat.conſ.90.Omiſsis.col.pen.& fi.vol.1.per Curt.Sen.d. conſ.70.Bar.Alex.& Doc.l.ſi rem aliquam.ff.de acqui.poſ ſeſsio.per Bal.Sal.& Doct.d.l.ſi quis.

85 ¶ Item iurari † poterit in litem contra tutores, curatores,negotiorum geſtores, theſaurarios, canepariοs, factores,caſtaldos,publicanos,ſuſceptores annonę,& alios quoſ libet, qui bona vel iura alterius adminiſtrant,& qui tenen tur reddere rationem: vbi non fecerunt inuentarium, vel librum rationum, de datis & acceptis hincinde, & de introitu & exitu:quia præſumitur contra non facientem librum,ſicuti contra non faciētem inuentarium, & contra ipſos omnes,ex iuramento in litem actoris,probantur res, & rerum quātitas,qualitas,& æſtimatio,redditus, fructus, ac introitus,ac intereſſe actoris. Ripa tracta.de peſte.in ti. de præſeruatiuis remedijs contra peſtem in par.quæ incipit. Deuenio nunc ad modum & normam vbertatis conſeruādę. nu.v.ver.debent.& nu.vj.ver.ſic etiam.cum ſeq. Dec.conſ.178.In cauſa.col.j.& ij.Socin.conſil.46. Cum in præſenti.& conſ.73.Circa primum.vol.j.& conſil.159.In præſenti.& conſ.213.Cùm in & in conſ.190.Memini.vol. ij.Ro.conſ.414.Quò ad primūm.in prin.& conſ.168.Circa primum.col.ij.nu.v.verſ.quo ad tertium.Abb.conſ.12. Vt clarè.col.iiij.ver.capio nunc ſextum. vol.j.Ruin.conſ.29. Plura. col.v.num.11.col.v.Raph.Ful.conſil.196.Ad id.in prin.Iaſ.conſ.iij.Circa primum.col.j.& ij.vol.j.Pariſ.conſ. 25.Vidi.col.ix.nu.46.& 47.vol.ij.& conſi.75.Ad victoriā. nu.1.& nu.27.cum ſeq.vol.j.Afflict.deciſ.360.Inter Marc. Saxi.Bar.Chaſſ.conſi.21.Le cas.col.13.num.56.ver.Et en ceſt.Iacob.de Aren.Bal.& Bar.l.j.§.officio.per illum text. ff.de tut.& rat.diſt.Doctor.l.tutores vel curat.C.de admi niſt.tut.& in l.fi.C.arbitr.tut.Bart.l.tutor qui repertoriū.

vbi text. & alij Docto.ff.de.admin.tut.Bald.conſi.353.Ad euidentiam.vol.j.Ange.conſi.277. Tutor.col.pen.num.v. ver.de tertio.& nu.vj.ver.ideò.& conſ.286.Quoniam.col. fi.in fi.& conſi.308.Portio.Anch.conſi.316.In cauſa.col.j. Bar.conſ.150.Cùm prædicta.Doc.l.cum tale.§.j.ff.de cõd. & demon. per illũ tex.Abb.Dec.& alij.c.ex parte.vbi Dec. col.pen.de appellati.Vital. de Cambanis tract clauſularũ, in clauſula. Nil nouari inuẽtarij confectione pẽdente.per totum,maximè col.x.ver.prædicta vera.Spec.tit.de inſtrumentorum editione.§.dicto de impugnatione teſtamenti. per totum,& titul. de tutore.§.generaliter.Com.conſ.197 Ad euidentiam.col.pe.& fi.uol.iij.Grat.conſi.23.In cauſa. nu.vij.uolu.j.Pau. de Caſt.conſil.124.In cauſa.col.fi.vol. j.Io.de Imol.l.cùm ſeruus.nu.ij.de condi.& demon.per illum text.in quibus locis cõmuniter Doct.ipſi dicũt, quòd tutores & curatores omnes minorum, adultorum furioſorum,mentecaptorum,hęreditatis iacentis,bonorum abſentis,ventris prægnantis,ſurdorum, hoſpitalium,& ſimilium,ac Publicani,Datiarij,Theſaurarij, Collectores pecuniarum vel annonæ,Hoſpitalarij, Caſtaldi,factores,negociorũ geſtores, procuratores ad negotia vel iudicia, ſindici,executores teſtamẽtorum vel aliarum rerum,& denique omnes negotia aliena vel communia adminiſtrãtes, quòd tenentur reddere rationem iuxta verbum ſacri Euangelij, Redde rationẽ villicationis tuæ.Et quia caput rationis reddendę eſt exhibere inuẽtarium,ac librum rationum, quòd tenentur ad omnem requiſitionẽ, illius cuius res vel negotia fuerunt adminiſtrata, exhibere inuentarium, ac librũ rõnum quotidianarũ,in quibus appareant deſcripta bona, res,ac iura,redditus,& introitus,ac expẽſę,debita,& credita,accepta,& per eos expenſa,& prouentus oẽs. Et ex ipſo inuentario,ac libro rationũ conueniri poterunt & conuincentur. Alioquin ſi dictum inuẽtarium,ac librum rationũ quotidianarum nõ exhibeãt,ſiue de iure, ſiue de facto adminiſtrauerint, ꝙ contra eos in litem iurari poterit per illos, quorum res vel negotia fuerunt adminiſtrata,& ex ipſo ſolo iuramẽto, præuia tamen ſemper iudicis taxatione, contra ipſos adminiſtrantes, probabuntur res,rerum quãtitates,

titates,qualitates,pretium, redditus, fructus,æſtimatio,dā na, & intereſſe, in quibus omnibus dicti adminiſtratores & alij omnes præmiſsi erūt cōdemnandi. Et hæc eſt vera, & cōmunis opinio: vt habetur reſpectiuè per Doct. omnes in locis ſuperius memoratis, in quibus ipſi omnes vnanimes dicunt tale iuramentū deferri debere. Licèt Iaſ.cōſil. 174.Spectabilis.vol.ij.voluerint ob inuētarium, ac librum rationum non confectum, cùm ſit dolus in omittendo, & dolus præſumptus, non poſſe deferri iuramentum in litē: tamen in hoc, quòd imò deferri poſsit eſt communis opinio,etiam quòd dici poſſet dolus in omittēdo, & præſumptus: quia poteſt & debet nihilominus deferri tale iuramē tum. & iſtam eſſe cōmunem opin.atteſtatur D.Carlo.Molin.in addit.ad Alex.in conſil.214. Quando.vol.vij.& Iaſ. in dic.conſil.174.Loquitur contra text.in d.l tutor qui repertorium ergo non recedas ab ipſa communis opin.c.ne innitaris.de conſtit.maximè per generalitatem.text.in l.in actionibus. & per totum tit.ff. de in lit.iur.arg.l.fi.§.inter cætera.ff.de lib.leg.& l.ſi ita fuerit. ver. in reliquis.de teſt. manu Soc.conſil.ij.Sequendo.vol.j.

¶ Addo ego, quòd nō ſolùm præmiſsi,verū etiā Epiſcopi, Prælati,Præpoſiti,Abbates,Cōmendatarij, Canonici,Rectores Eccleſiarū,& deniq; omnes perſonę Eccleſiaſticę,quod de rebus omnibus Eccleſiarū ſuarū mobilibus, & immobilibus,ac iuribus,ꝙ tenentur conficere inuentarium,ſiue deſcriptionē, alioquin cōtra eos in litem iurari poſſet per ſucceſſorem eorū ſeu ipſorū ſuperiores vel alios, ad quos ſpectat ab eis rationē petere de prædictis c.de Siracuſanę. ver. rerū deſcriptione. diſt.28.gl.c.manifeſta.12.q.j.Spe.d.§.dicto de impugnatione.& d.§.generaliter.Barb.cōſ.60.illud. col.ij. ver. ſimile, quod.volu.iij. Et ad præmiſſa etiam tenētur rectores hoſpitalium clementi. quia contingit.de religi.domib.iunctis ſuperiùs per me adductis.num.83.verſ. ite iurari.& iunctis not. per Socin.Dec.Rom.Pau.de Caſt. & alios ſuperiùs memoratos, iſti enim æquiparātur tutoribus.Soci.d.conſil.213.Cùm in præſenti. col.ij.volu.ij.

¶ Notabis perpetuò, quod licèt regulariter in litem iurari non poſſit,niſi contra illum, qui eſt in dolo adeò,ꝙ culpa

non ſufficit:tex. in d.l.in actionibus.ff.de in lit.iurand.Et dixi ſupra in quinta ampliatione,num.19.Tamen ſpeciale eſt in actione tutelæ ac curæ:ut contra tutorem ac curatorem,iurari in litem poſsit,non ſolùm propter eorum dolum, verùm etiam propter eorum culpam latam,aut leuē, etiam ſi dolus abeſſet,tex.in l.alio iure. et ibi gloſſ.Salic.et Doc.C.de in lit.iurand.Doct.d.l.in actionibus.et hic,Bar. conſi.150.Cùm prædicta. Ancha.d.conſi.316.Et in tutore, ac curatore, ſicuti et in omnibus aliis adminiſtratoribus negligentia dicitur lata culpa.Ergo propter negligentiam tutoris ac curatoris contra eum in litem poteſt iurari,et res,rerum quantitates,fructus,damna, et intereſſe minorum,contra tales tutores ac curatores negligentes, probabuntur ex iuramento in litem, per adultos contra eos præſtando. Socin.conſi.ij.Sequendo.col.ij.in fi.verſi.concluditur ergo.in fi.cum ſeq.vol.j.vbi etiā inquit,ꝙ talis negligentia dicitur peccatum mortale. et allegat gl.c.quoq;. de offic.Archid.et Hoſti.c.inter cætera.de offic.ordinarii.

SVMMARIVM.

1 *Tutor,vel curator bona immobilia minorum alienare non poteſt: vel ſuper eis tranſigere,niſi ex iuſta cauſa,et decreto iudicis, quæ iuſta cauſa debet apparere inſtrumentū cum perquiſitione iudicis.*

2 *Minorum bona vt vēdi poſsint,quæ debeant interuenire. Et quibus ſolennitatibus fieri debeat venditio.*

3 *Tutor vel curator ſine ſolēnitatibus requiſitis bona minorū alienās dicitur eſſe in dolo, & contra eum poterit in litem iurari, & ēt extra ordinem puniri:idem erit & contra praelatū bona eccleſiæ ſine iuſta cauſa,et ſolennitate requiſita locantem,vel alienantē.*

4 *Communitas,vniuerſitas & reſpub.ita æquiparantur minori, vnde contra ſyndicos earum poterunt in litem iurari, ſi ij earum bona temerè alienauerint.*

5 *Hoſpitalium miniſtri tenentur ſi ſine iuſta cauſa, & ſolennitatibus requiſitis hoſpitalium bona alienauerint. Et contra eos in litem iuratur,& etiam contra dictorum bonorum emptores.*

6 *Emptor & venditor ſunt correlatiua, & diſpoſitum in vno cenſetur etiam in alio diſpoſitum, ſi ſit eadem ratio.*

7 *Emens res minoris ſine requiſitis ſolennitatibus perdit pretium: fal lit vt ibi.*

8 *Minoris, eccleſiæ, ſeu ſimilium, ſi bona minus ritè fuerint per eorum adminiſtratores, & velint ea recuperare, qua libelli formula in iudicio vti debeant, ne teneantur dominium rerum alienatarum ad ſe ſpectare, probare.*

9 *Iurari in litem poterit contra tutorem, vel curatorem, qui non ſeruatis ſeruandis, adminiſtrauit: idem procedit in quolibet alio adminiſtratore.*

10 *Tutor, vel tutrix, qui ſcit ſe tutela priuatum, debet ab adminiſtratione abſtinere, aliàs contra eum in litem iuratur.*

11 *Tutor, vel curator immiſcens cum ſuis, redditus bonorum pupilli dicitur in culpa, et cōtra eum in litem iurari poterit: idem ſi in proprios vſus conuertit, vel dilapidauit.*

12 *Libri rationum tutoris, vel curatoris ſi ſint confuſi, contra eos in litem iuratur, idem ſi q exactas pecunias in libris no conſcripſerint vel in rem pupilli verterint.*

13 *Mēdax tutor vel curator, eſt in dolo præsūpto, et ideò cōtra eū pōt in litē iurari, et ob hoc vti ſuſpectus ab adminiſtratione remoueri.*

14 *Tutor, vel curator ſcribens in libro rationum tantùm data, & non accepta, dicitur eſſe in dolo, & ideò contra eum in litem iuratur.*

15 *Tutor, & curator, quemadmodū bona ſua prudenter locat, idē debet facere de bonis minoris, nec excuſatur, dicens ſe pro minoribus id facere non potuiſſe, ſi pro ſe fecit, & contra eum in litē iuratur.*

16 *Tutor, vel curator negligens tenetur minoribus ad dāna et intereſſe ob eius negligentiam paſſa.*

17 *Tutor, vel curator qui nomina debitorū non exegerit, & facti ſint non ſoluendo, vel exacta non poſuerit ad honeſtum lucrum, vel in emptionem prædiorū tenetur de ſuo minori ſatisfacere de eo quod veriſimiliter lucrari potuiſſet. fallit ibi.*

18 *Tutor pecuniā pupillarē in negotio non conſueto p nere non debet, aliàs tenetur ad omne damnū, & cum ſoluendo exiſtentibus actus pupillares agere debet, alioquin contrà eum in litem iuratur.*

19 *Tutor negligens redimere bona minoris tenetur ad intereſſe.*

20 *Tutor, & curator minores indefenſos relinquere non debet, ſed pro eis comparere tenetur, aliàs ad intereſſe tenetur.*

21 *Tutor vel curator quando teneatur appellare à ſententia contra minores lata.*

22 Minorum bona, ſi ob nõ ſolutũ canonem, incidant in commiſſũ tutores, ſeu curatores tenentur ad intereſſe.

23 Hareditas minori damnoſa à tutore adiri nõ debet ſine beneficio legis & inuentarij, aliàs tenetur.

24 Tutor ac curator tenetur pro minore facere quod diligẽs paterfamiliàs faceret, alioquin tenetur de ſuo: & dare operam debet vt minor in ſcientia, vel artificio inſtruatur.

25 Tutor ſcienter indebitum ſoluens eſt in dolo, et cõtra enim in litem iuratur. Idem ſi deferat iuramentum aduerſario cum habeat probationes.

26 Adminiſtrator, rei alienæ tenetur parti exhibere inuentariũ, ac librum rationum, ac pati quòd copia oĩum per partem extrahatur.

27 Mater, vel auia maior. 25. annis infrà annũ tutorẽ impuberi decerni non petens, dicitur eſſe in dolo, & priuatur ſucceſſione filij. & contrà eam in litem iurari poteſt. & quid ſit in dominio Mediolanenſi.

28 Liber rationum tutoris, vel cuiuſlibet alterius adminiſtratoris, qualis eſſe debeat ne ad intereſſe teneatur.

29 Bona immobilia in inuentario per tutorem, qua forma debeant deſcribi nè ad intereſſe teneatur, & qua forma item mobilia.

30 Inuẽtarium iurium & actionum pupillorum quomodo à tutore fieri debeatne contra ipſum tutorem iurari in litem poßit:

31 Liber rationum adminiſtratoris rei alienæ, qualis eſſe, & contine re debeat ne contra eum iurari poßit in litem.

32 Liber rationnm tam publicarum, quàm priuatarum requirit diẽ, aliàs nihil valet, nec probat pro ſcribente, ſed contra ſcribentem.

33 Tutores prohibiti à teſtatore conficere inuentarium: tenetur tamẽ conficere librum rationum, aliàs contra eos in litem iuratur.

34 Habilitatus reſpectu vnius impedimenti, nõ cenſetur habilitatus reſpectu alterius impedimenti.

35 Adminiſtratores qui tenentur inuentarium, & librum rationum facere, ſi iurent ea perdidiſſe, eis non creditur, niſi hoc probent, ſed contrà eos in litem iuratur.

36 Tutores vel adminiſtratores qui tenentur inuentarium, et librum rationum facere, non excuſantur ſi dicant ſe ſemel reddidiſſe rationes, producendo inſtrumentum eorum liberationis, quominùs iterùm ea edant, etiam ſi dicant ea eſſe apud factores, qui ipſæ non exhibent.

37 *Tutores,& alij adminiſtratores excuſantur,ſi ex iuſta aliqua cauſa inuentarium,& librum rationum non confecerint,quod proſequere.vt ibi.*
38 *Exceptio nullitatis actus,vel contractus nũquam cenſetur excluſa.*
39 *Exceptio notorij nunquam cenſetur remota.*
40 *Contractus quando dicatur doloſus.*
41 *Iuris ignorantiam an quando,& quos excuſet à dolo.*
42 *Errantibus in iure naturali non parcitur.*
43 *Notoria ignorans præſumitur doloſus.*
44 *Doloſus præſumitur, qui agit contra ius ciuile originem trahens à iure naturali.*
45 *Ignorantia ſtatuti vel legis prohibitoriæ non excuſat à dolo.*
46 *Ignorare iura,quæ non reſiſtunt actui,ſed illi non aſsiſtunt,non dicitur dolus,ſed lata culpa.*
47 *Lex quando dicatur actui reſiſtere.*
48 *Contractus celebratus ſine ſolennitate à ſtatuto requiſita eſt ipſo iure nullus,& præſumitur doloſus.& nu.50.*
49 *Forenſis à ſtatuto in territorio acquirere immobilia prohibitus, ſi acquirat,ea nunquàm præſcribit.*
50 *Tutores inuentarium vel librum rationum ob ignorantiam facti non conficientes excuſantur à dolo,& lata culpa.*

§. V.

DICAM cum vergiliana Didone,Non ignara mali miſeris ſuccurrere diſco. cũ enim parentibus meis defunctis dum eſſem minor,bona mea à multis dilapidata fuerint quæ pro maiori parte poſteà recuperaui, ad ſubueniendum minoribus, ac adultis, hîc aliqua inſeram ad reprimendum doloſos vel negligentes tutores,& curatores,cũ minoribus, ſit fauendum.toto titulo ff.de minor.

1 ¶ Scias ergo † quòd tutor,ac curator bona minorum immobilia,vel iura ſuper eis conſiſtentia, vel quæ per minores vel eius maiores poſsiderentur, quòd non poteſt vendere, nec permutare, nec ſuper eis tranſigere abſque cauſa iuſta,& neceſſaria alienãdi:puta,ob æs alienũ per minores ſoluẽdum.l. ob æs.& per totum titulum. C.de prædijs.

minorum.l.magis puto.& per totum tit.ff.de rebus eorũ. Curt.Iuni.conſ.29.Habita.in j.part.l.non ſolùm.C.de prædijs minor. Et ſimiliter ea alienare non poteſt abſque decreto iudicis.d.l.non ſolùm . & l.j.l.magis puto.ff.de reb. eor.Et antequàm præmiſſa alienet,debet per aliud inſtrumentum præcedens facere perquiſitionem cum iudicis authoritate,an ſubſit æs alienum,vel cauſa alienandi,quę ſit iuſta, ac neceſſaria,& an ſint primò nomina debitorũ, vel mobilia,vel alia bona etiã immobilia quæ cum minori diſpendio minorum alienari poſsint,reſeruando minoribus bona immobilia, minoribus vtiliora. Et iudici, ac tutori, & notario quod ſit facta hæc diligens perquiſitio non creditur, niſi de ea conſtet per aliud publicum præcedens inſtrumentum. Curti.Iun.d.conſil.29.Habita.tex.d.l.magis
2 puto. per tot. Et antequàm bona † minorum alienentur, debet prius ſubhaſtari, & in locis publicis prefigi ſchedulæ,notificando quòd dabuntur plus offerenti. Bal.l.ordo. col.ij.verſic.ſed tu.C.de exequu.rei iud.& in auth.hoc ius porrectum.C.de ſac.ecc.Barto.l.ait prætor.§.ſed hodie. & ibi etiam Bal.ff.de minor. Et vbi præmiſſæ non ſeruentur ſolennitates, non valent alienationes in pręiudicium minorum.d.l.magis puto.per tot.d.l.non ſolùm. Curti.Iun.
3 de conſ.29.Habita.Vbi ergo tutor † aut curator bona minorum abſque præmiſsis, & alijs iuris ſolẽnitatibus alienauerit, dicitur eſſe in dolo,ex quo contra legum interdicta contraxit.l.quemadmodum.in fi.C.de agrico.& cenſi.lib. 10.l.non dubium.C.de legib.l.iubemus nulli.C.de ſacroſ. Eccleſijs.& magis in ſpecie iſtud voluit Deci.d.conſil.178. In cauſa.col.ij.ver.Et caſu.Anch.conſ.316.In cauſa.col.j. cum ſequ.Ruin.conſ.29.Plura.ver.ſuper quarto.in fi.vol. v.Soc.conſ.46.Cùm in præſenti.col.ij.ver.circa ſecũdum. vol.j.& conſ.213.Cùm in præſenti.col.ij.verſi.circa ſecundam.& ver.prima pars.vol.ij.tex.in d.l.tutor qui repertorium.vbi doct.ff.de admin.tuto.Ergo contra tutorẽ & curatorẽ abſque præmiſsis ſolennitatibus,& alijs de iure ſeruãdis nõ ſeruatis,alienantẽ bona minorũ, poterunt minores in litem iurare, & eorum iuramẽto probabitur eorum res,rerũ quãtitas,fructus,æſtimatio,ac intereſſe, in quibus

tutores

tutores ac curatores alienantes debent condemnari erga minores. Dec.Anchar.Ruin.& Soc.in locis de quibus ſuperiùs memini:imò tales tutores ac curatores extraordinem etiam puniri poterunt.l.in eos.vbi text.Bar.& docto.ff.de tutel.Et ſi poteſt in litẽ iurare contra tutores,ac curatores alienantes bona minorũ abſque iuris ſolẽnitatibus: vt ſuprà dixi : ergo etiam poterit iurare in litem contra prælatos ac rectores eccleſiarum, qui abſque cauſa & iuris ſolennitatibus bona eccleſiæ locant,vel alienant,cùm iſti æquiparentur tutoribus & curatoribus.Soci.d.conſi.213.Cũ in præſenti.col.ij.ver.circa ſecundum. & verſi.prima pars.& ver.ſimile videmus.vol.ij.arg.c.ſi primatũ.12.q.j:valet.n. argumẽtum à minoribus ad eccleſiam aut piam cauſam: quia eccleſia fungitur iure minoris.c.j.& ca.auditis.de in integ.reſtitut.D.Nicol.Euera.in loco 31.ibi,locus à minoribus.l.orphanotrophos.& ibi Bal.C.de Epiſcop.& cler.tex. clem.quia contingit.& ibi Ioan.de Imo.de religio.domib. glo.& doct.l.reſpublica.C.quibus ex cauſ.maior.& in l.3.
4 C.quando ex fact.tut.Et quia communitas † ac vniuerſitas & reſpublica æquiparantur minori.tex.in d.l.reſpublica.vbi doct.poterit in litẽ iurari contra conſiliarios,ſyndicos ac decuriones,& alios qui bona cõitatũ,vniuerſitatũ, aut reipublicæ indebitẽ,vel abſque cauſa,ſeu abſque ſolennitatibus iuris alienarũt, vel locarũt,ſeu adminiſtrarunt. puta abſque inuẽtario,& lib.rationum,prout in ſimilibus iurari poteſt contra tutorẽ vel curatorẽ minoris, Dec.d. conſ.78.In cauſa.col.ij.verſ.& caſu.Ancha.d.conſi.316.In cauſa.col.j.cum ſeq.Ruin.d.conſ.29.Plura.ver. ſuper quarto.Soc.d.conſ.46.Cùm in præſenti.col.ij.ver.circa ſecundum.vol.j.& conſ.213.Cùm in præſenti.col.ij.vol.ij.
5 ¶ Hoſpitale & † oẽs pia cauſa æquiparatur eccleſię & minoribus.l.Orphanotrophos. vbi tex.Bal.& Doc.de epiſco. & cler.d.clem.quia contingit.& ibi Ioan.de Imol.& doct. de relig.domib.Ro.ſing.94.Pridie habui.Nicol.Euerardus d.loco 315.ibi, locus à minoribus.Bal.& doct.l.pupillorũ. C.de repu.hæredi. Ergo ſicuti iurari poteſt in litem cõtra tutores ac curatores minorũ ſine cauſa,vel ſine ſolẽnitatibus iuris alienantes bona minorum,vel ea adminiſtrantes

ſine inuentario, ac libro rationum: ita etiam iurari in litē poterit contra rectores vel adminiſtratores ſeu miniſtros Hoſpitalium ſeu locorum piorum, qui præmiſſa facerent. Dec.d.conſil.178.In cauſa.col.j.verſi. & caſu Anch.d.cōſ. 316.In cauſa.Rui.dict.coſi.29.Plura.verſi.ſuper quarto Soci.in locis de quibus ſuprà. Omnia enim priuilegia cōpetētia minoribus, vel eccleſiæ, cōpetūt etiam pijs locis.Nicol. Euera.in loco.32.ibi, locus ab eccleſia ad pia loca l.omnia priuilegia.& ibi Bar.& Docto.C.de epiſ.& cleri.§.pro temporibus.in authe. de eccle.ti.

¶Et ſicuti poteſt in litē iurari cōtra tutores, vel curatores minorū, vel contra prælatos aut rectores eccleſiarū, piorū locorum, vel hoſpitalium, vt dixi ſuperiùs, vbi abſque cauſa iuſta, & neceſſaria, vel abſque ſolennitatibus iuris bona minorū, eccleſię, aut hoſpitaliū, vel piorū locorum alienarunt, aut adminiſtrarunt: vt per Dec.Soci.Rui.& Anch.in conſ.de quib.ſup.Ita ēt poterit in litē iurari cōtra illos, qui cū eis cōtraxerūt, emendo, vel cōducendo, vel adminiſtrādo, aut acquirēdo bona minorū, eccleſię, hoſpitalis, aut pię cauſæ, abſque cauſa iuſta, & neceſſaria, & abſque ſolennitatibus iuris: quia ēt ipſi dicuntur in mala fide. dicta l.quemadmodum.in fi.C.de agric.& cenſit.Emptor.n.† & uenditor alienans, & acquirens dicuntur correlatiua nomina: & diſpoſitum in vno vel contra vnum, cenſetur diſpoſitum contra alium.l.j.C.de cupreſsis, lib.11.Iaſ.& Doct.l.fi.C.de indicta vid.tollen.Bal.l.conuenticulam.C.de epiſc.& cler. D.Nico.Euerar.loco 76.ibi, locus à correlatiuis.tex.& doc. d.l.fi.& in l.fi.ff.de acceptilationibus.iura enim oīa punientia vel loquentia contra venditorem, videtur etiam loqui contra emptorem, vbi eſt eadem ratio.Bartol.Ioan.de Pla. & doct.d.l.j.C.de cupreſsis.lib.vndecimo, & eſt communis opinio, licèt de emptore in legibus, vel ſtatutis nō fiat mētio.Euerar.dicto loco 76.ibi, locus à correlatiuis. vbi atteſtatur iſtam eſſe communem opinionem, & ita etiam inquit Pan.c.quia clerici.de iure patr.Fabia.de Monte S.Sauini tracta.de empt.& vend.quæſtio.2.princi.Et pro hoc allego text.in ca.ambitioſè.verſi.& tam qui alienat.ſub rub. de reb.eccle.nō alien.in extrauag.vbi Pau.Secūdus Venet.

Rom.

Rom. Pontifex, prohibet omnem alienationem rerũ eccleſiæ, emphyteuſim, & locationẽ vltra trienniũ fieri. Et ſi fiat, vult nõ valere ipſo iure, & excommunicat non ſolũ illum qui alienat, verũ etiã illũ qui acquirit, vel cõducit, ſeu in emphyteuſim accepit vltra trienniũ eccleſiæ, & abſque abſolutione perſeuerãtes in tali excõmunicatione priuat beneficijs, ad idem tex. in l. iubemus. §. ſane, & ibi Bar. Bal. & Doct. C. de ſacroſan. eccle. qui enim contra iura mercatur, bonam fidem præſumitur nõ habere: ergo præſumitur eſſe in mala fide & dolo: vt eſt tex. in c. qui cõtra iura mercatur. & ibi glo. Dyn. & Docto. de regu. iur. in vj. d. l. quemadmodum. in fin. C. de agric. & cen. Et quod † acquirens à
7 minore, vel tutore, & curatore, & prælatis, & ſimilibus, vel cum eis contrahens, dicatur in dolo & perdat etiam pretium, vbi ſolennitates iuris, non fuerunt adhibitæ, & iuſta cauſa non erat alienandi, eſt tex. in d. §. ſanè. & ibi not. Bald. & Doctores. & clarius per Bartol Bald. Alber. & Doct. in authen. qui res, iam. vbi Bartol. in princ. ibi, dolus cum dolo. & Alberi. nume. j. verſic. Iacob. Butri. & Bald. verſic. ſed contra hoc. C. de ſacroſanct. eccleſ. Doctor. cap. ad audientiam. extrà de rebus eccleſiæ non alienand. vbi Barb. dicta de prælatis & Eccleſijs extendit etiam ad fauorem Hoſpitalium. Ergo ſi tales acquirentes vel contrahentes ſunt, & præſumuntur in dolo eo ipſo quod ſine cauſa vel ſine ſolennitate contraxerunt, vt dicunt Doct. d. authent. qui res iam. & d. l. quemadmodum. & d. c. qui contra iura. & in l. eum qui. C. de aut. præſt. Barto. Alber. & Bal. d. auth. qui res. Sequitur quod contra iſtos illicitè cõtrahentes, aut acquirentes abſque cauſa aut abſque ſolennitatibus iuris à pupillis, tutoribus, & curatoribus minorum prælatis & rectoribus eccleſiarum, locorum piorum, & hoſpitalium, quod in litem iurari poterit per adultos, vel ſuperiores, aut ſucceſſores, aut alios agentes pro Eccleſijs, aut pijs locis, aut hoſpitalibus, & res, rerum quantitas, ac æſtimatio, fructus, damna, & intereſſe, quæ peterentur ab eis, probabuntur contra eos, ex ipſo iuramẽto, ex quo ipſi contrahentes & acquirentes dicuntur in dolo, vt ſupra fuit dictum, & hoc vbi talia eſſent difficilis probationis: vt

pro

per Doct.hîc,& per tex.in l.in actionibus.ff.de in lit.iurād. & per ea quę ſuperius deduxi in ver.primo itaque amplia. in v.amplia.nu.19.ibi,quinto amplia. iuncta d.l.alio iure. Fallit vbi contrahens vel acquirens à prę́miſsis erat in bona fide, vel quia erat talis perſona, cui permittebatur ius ignorare:puta,miles.l.fi.C.de iur.deli. vel quia administrator dixit quod erat propria,vel vt talem vendidit.Nā tunc contrahens vel acquirēs à præmiſsis ſine cauſa,vel aliis ſolennitatibus non perdit quod dedit, quin repetat ab administratoribus. Et cùm non dicatur in dolo,eo in caſu,non poterit cōtra eum in litem iurari.Bal. d.auth. qui res,iam. col.j.verſi.ſed contra.& ibi alii Doc.C.de ſacroſanct.eccle. glo.& Doct.d.c.ad audientiam.ext.de rebus.eccleſ.non alienan.
8 Vnum perpetuo notabis † quod vbi bona minoris, vel eccleſiæ,aut ciuitatis, vel oppidi,ſiue hoſpitalis,ſeu loci pij,vel alterius ēt priuati,ſunt per tutores,vel curatores, prælatos,rectores,aut negotiorum geſtores,vel procuratores,aliquorum, alienata minùs ritè,& minùs rectè, quòd ſi minores,vel adulti,aut agētes pro minioribus,eccleſijs,locis pijs, hoſpitalibus, ciuitate, oppidio, vel alio priuato non poſsint,vel non velint probare dominum, vel poſſeſſionem,vel ius aliquod ipſorum, ꝙ cautela eſt peroptima, vt tales dum agunt,quòd non intentent,eo caſu,rei vendicationem, vel remedium.c.reintegranda.iij.q.nec petitionem hęreditatis,nec a iam actionem: quia tunc tenerētur probare dominium,vel poſſeſsionem, ſed forment eorum petitionem narrando talem contractum nullum, & iniquum minùs ritè, & minùs rectè factum fuiſſe, narrando cauſas nullitatis & iniquitatis ſimul,vel diuiſim,prout erit in facto, & implorabunt officium iudicis petendo declarari ipſum aſſertum contractum nullum, & minores, aut adultos Eccleſiam ſeu ſucceſſores, Hoſpitale, ciuitatem,vel oppidum,& ſimiles, quorum nomine initus fuit cōtractus nullus non teneri ad illius obſeruantiam, requirendo etiā ſucceſsiuè eadem ſententia condemnari illum qui contraxit,ſeu acquiſiuit nulliter ipſa bona,ad reſtituendum,& relaxādum ipſorum bonorum poſſeſsionem ipſi minori, vel adulto,eccleſiæ,hoſpitali,ciuitati,& ſimilibus. Nec poterit
illo

ille qui contraxit, vel acquiſiuit contra quem agitur, referre quæſtionem dominii, vel poſſeſsionis contra agentē, ex quo ab eo, ſeu ab agentibus nomine illius qui agit, ſiue ab agentibus nomine illorū, pro quibus agitur, habet cauſam. Et quia actor nō fundat ſe ſuper dominio, vel poſſeſsione, nec aliqua actione niſi ſuper dicta cauſa, & ita abſque teſtibus, & abſq; iuramento in litem, & abſque alia probatione dominii, vel poſſeſsionis actor obtinebit, declarari cōtractum nullum, & ſe, vel eius principalē non teneri ad illius obſeruantiā, & poſſeſsionem bonorū ſibi ſeu eius principali relaxari. Et ita in ſpecie conſuluit Pau. de Caſt. cōſ. 105. ſi non intereſſet iuramentum iſtius impuberis. col. fi. verſi. ſuper ſecundo. nu. 2. vol. ij. & conſi. 76. In facto. vol. ij. Bart. l. ſi in alienam. col. ij. verſicu. Et per hoc dicebam. & ibi alii Doct. ff. ſolut. matri. & in l. ita vt ſi fur. alias in l. commoda re. ff. commod. Maria. Soci. iun. conſi. 52. volu. j. Alex. conſi. j. Ponderatis. in fi. volu. iiij. Bartol. l. indebiti. §. ſed ſi nummi. col. j. ver. nota quod condictio. ff. de condi. indeb. l. j. cū l. ſed. ff. de triticar. vbi Doct. per illū tex. l. ſi pignor. §. ſi prædo. ff. de pign. actio. tex. d. l. ita ut ſi fur. vbi Doct. om. Paul. de Caſt. latē d. cōſ. 105. Soc. iun. d. conſil. 52. Bar. ſed ſi nummi. col. j. verſic. nota quòd condictio. & ibi Iaſ. ver. nota ſecundò. ff. de condic. indeb. Rip. rubr. ff. de interdic. num. 3. Dec. conſi. 187. Et pro tenui. col. j. Corn. conſi. 92. Licèt. et conſil. 185. Super. volu. iiij. argu. l. ſi quis conductionis titulo. C. locati. & l. ij. C. de reſcin. vendi. gloſ. & Doc. l. cùm res. C. de prob. Soc. conſi. 89. In cauſa. col. fi. ver. præterea quando. volu. j. Bal. c. j. de contro. inter. domi. & emptor. tex. d. l. ita ut ſi fur. ff. cōmoda. & ibi Doct. Poſſet tamen acquirens ſic conuentus probare contrarium: puta, rem ſuam fuiſſe, vel à ſe priùs poſſeſſam modo legitimo, quo caſu tunc non poſſet moleſtari, niſi agēs aliter quàm modo pręmiſſo probaret. Cur. Sen. conſi. 70. Super controuerſia. Docto. l. ſi aliquam rem. ff. de acquir. poſſeſ. per illum text. Contra tutorem, & † curatorem, qui ex abrupto, vel ſine ſolēnitatibus priùs ſeruatis adminiſtrauit: puta inuentario, vel libro rationum non confecto, vel ſatiſdatione, & debitis iuramentis priùs non præſtitis, uel adminiſtratione ſibi non decre-

ta, & confirmata, aut alijs de iure ſeruandis priùs non ſeruatis, iurari in litem poterit. Dec.d.conſ.178. In cauſa. col. ij. ver. Et caſu. Anch.conſ.316. In cauſa. col. j. cũ ſeq. Rui. d. conſ.29. Plura ver. ſuper quarto. in fi. vol. v. Soc. d. conſ.46. Cùm in præſenti. col. ij. ver. circa ſecũdam. vol. j. & conſil. 213. Cùm in præſenti. col. ij. ver. circa ſecũdam. ibi, prima pars. vol. ij. text. & Docto. in d.l. tutor qui repertorium. Et idem crederem poſſe in litem iurari contra alium adminiſtratorẽ quemlibet qui ex abrupto, vel abſque debitis ſolennitatibus adminiſtrauit per ea quæ ſuperiùs dixi in verſic.

10 Primò amplia. nu. j. ver. item iurari. Tutor, vel tutrix † cũ primùm ſcit, vel ſcire debet, ſe eſſe priuatum tutela, vel cura: puta, quia ſi eſt mater, vel auia, tranſiuit ad ſecunda vota, vel viuit luxurioſè, quo caſu perdit tutelã, ac curã. text. in auth. ſacram. & ibi gl. verſi. nupt. C. qñ mul. offic. tutor. fung. vel alia de cauſa tutor, ſeu tutrix ſciret ſe eſſe priuatum, ſeu priuatam, tutela vel cura debet abſtinere ab adminiſtratiõe: alioquin cõtra eos ĩ litẽ iurari poterit. Anch. conſ.316. In cauſa. vbi ẽt filium cõtra matrẽ vult poſſe in litẽ iurare. ſequitur Grat. conſ.23. In cauſa. vol. j. facit tot. tit. ff. & C. de his quib. vt indi. cũ ibi not. per Doct. Si tutor

11 † vel curator ſeu, tutrix redditũ ad eius adminiſtrationẽ pertinentẽ immiſcuit cũ rõnibus ſuis, & nõ tenuit ſeparatim, põt cõtra eũ in litẽ iurari, dicitur. n. in culpa. Grat. d. conſ.23. col. ij. nu.16. Soc. d. cõſ.159. In præſenti. col. ij. ver. 4. probatur. vol. ij. iunctis. not. p Inn. Ant. de But. Imo. & alios. c. cũ in offñ. de teſt. Bal. auth. licẽtia. C. de Epiſc. & cle.

¶ Poterit etiam in litem iurari cõtra tutorem vel curatorem, ſeu tutricẽ, vel curatricẽ, etiam ſi eſſet mater, vbi redditus vel bona minorũ in proprios vſus expoſuit, vel eorũ bona dilapidauit. Grat. conſi.23. In cauſa. col. ij. verſi. ſed quid. vol. j. Soc. conſ.190. Memini. col. ij. verſ. quartò quia. vol. ij. Dicitur enim prędo omnis adminiſtrator qui in proprium vſum cõuertit bona adminiſtrationis, & contra eũ in litẽ iurari poterit. Ang. Imo. & Mod. l. Pomponius. §. ex facto. per illum tex. ff. de acquir. poſſeſ. matri tamẽ & auiæ nihil vel parum habenti, vel dotem nõ repetẽti à filio, vel nepote ex filio, debẽtur alimenta de bonis minorum, & ob

ipſa.

ipſa alimenta per eas habita,quę tamen ſint moderata,nō poteſt in litem iurari.l.j.§.præterea ſi matrem.ff.de tut.& rat.diſtra.tot.tit.ff.de alen.vel agnoſ.lib.

2 ℭ Libri rationum † vbi ſunt multùm defectiui,& inordinati,ac confuſi,vel in eis apparent falſitates:tunc tutores ac curatores & omnes adminiſtratores dicuntur eſſe in dolo ſaltem præſumpto,& contra eos in litem iurari poterit. Soc.d.conſ.190.Memini.col.ij.ver.ſecundò quod.Bart.d.l. tutor qui repertorium.nu.21.ver.item quod dicitur. Arg. l.ſi procuratores.§.dolo.& l.dolus.ff.mand.Vbi tutor vel curator, ſeu quilibet adminiſtrator fructus, aut pecunias, vel aliud exegit vel recepit,& illud ꝙ recepit nō ſcripſit in libro rationum ad capitula eorum quę recepit,& hoc cōſtat ex inſpectione libri,quod non eſt poſitū: tunc dicitur eſſe in dolo manifeſto, & cōtra poteſt in litē iurari.Soc.d. cōſ.190.Memini.col.ij.ver.quartò quia.& conſ.159.In prę ſenti.col.ij.ver.tertio cōfirmatur.vol.ij.Ang.Imo.& Mod. §.ex facto. Doc.d.l.alio.C.de in lit.iur.Fallit vbi ea quę recepit,& nō ſcripſit,confeſſus fuit habuiſſe,& probat quod expēdidit in vtilitatē principalis ſui:tunc enim in litē contra eum iurari non poteſt concurrentibus alijs de quibus per Iaſo.conſi.iij.Circa primum.vol.primo.Leges odio ha
3 bent mendaces,† & ideò tutor vel curator, & quilibet adminiſtrator deprehenſus in mendacio : puta quia dixit ſe nō habuiſſe talia bona,vel negauit bona eſſe ſuorum principalium, vel dixit ſe non habere niſi vnum librum rationum,& habebat duos, vel quia negauit poſitiones ſibi factas,& de prædictis conuictus fuit de mēdacio,ex hoc ſolo probatur quòd ſemper fuerit in dolo,& cōtra talē mēdacē conuictū iurari in litem poterit:imò etiam tanquam doloſus,& ſuſpectus remouetur ab adminiſtratione.Soc.d.cōſ. 213.Cùm in præſenti.col.j.ver.conuincitur.& col.pe.ver. quartò,quia.& verſi.quintò & vltimò.vol.ii.Anch.d.conſ. 316.In cauſa.colu.j.argu.l.fina. vbi Doct.ff.de rei vend.& l.rem non nouam.§.fin.C.de iud.& procemij ffórum.circa fi.& l.excellentia.C.de erog.mil.an.libr.xij. Et idem ſi negauit ſe fuiſſe tutorem, vel factorem, vel ſe adminiſtraſſe, & in hoc de mendacio conuincatur : quia contra eum

in litem

in litem iurari poterit.Soci.d.conſ.190.col.pen.& fin.Scri
14 bens in libro † rationum expenſas,quas fecit,& non ſcribens omne quod recepit, & omnē reditū ſuæ adminiſtrationis,dicitur eſſe in dolo.Iaſ.d.conſ.3.Circa primùm.col. ij.ver.quartò moueor.vol.ij.Bar.d.l.tutor qui repertoriū. vbi alij Doct.ergo contra eum in litem iurari poterit.Soc. d.conſ.46.Cū in præſenti.vol.j.& d.conſ.190.Memini.vol. ij.d.l.alio iure.vbi Doct.& in d.l.tutor qui repertoriū.Fallit in caſu de quo per Iaſ.d.conſ.3.Circa primum.vol.j.de quo ſuprà dixi.verſ.vbi tutor.num.211.Tutor ac curator
15 † quemadmodū bona ſua prudenter locat, vel coli facit, vel pecuniam ſuam ad licitum lucrum reponit, idem debet facere de rebus minorū, nec excuſatur ſi diceret ſe nō inueniſſe pro minoribus,ſi pro ſe inuenit:quia eſt præſumptio quòd etiam pro minoribus potuiſſet inuenire,& ideò dicitur in dolo, ſeu ſaltē culpa.& contra eū in litē poſſet iurari.l.tutor, ſecundum dignitatē.§.j.ff.de adminiſtra.tutor.Rom.cōſ.425. Quò ad primū.l.quicquid.C.arbr.tute. vbi dicitur, quòd tutor ac curator tenetur de omni dāno ac intereſſe minoris,de quo ſtabitur iuramento in litē præſtando per eum.d.l.alio iure.C.de in lit iur.cū ibi not.per Sal.& per Bar.d.conſ.150.cū prædicta.Pro omni eo, quòd minor perdidit,aut amiſit, vel cùm daretur occaſio quærendi,nō acquiſierit,dolo,aut culpa,lata, vel leui, tutoris,
16 vel curatoris,† tenetur tutor,& curator.d.l.quicquid.Ro. d.conſ.425.Summa Silueſtrina ver.reſtitutio tertiò.ibi,tertium tutor. Ergo contra eos pro ipſo dolo vel culpa lata vel leui iurari in litē poterit.d.l.alio iure. & Salic.& Doct. ibi dicūt quòd dāna,intereſſe,ac expēſæ, & fructus & rerū quantitates probabuntur tali iuramento,cōtra tutorē vel curatorē:vt per Soc.d.conſ.46.& d.cōſ.213.& d.cōſ.190.
17 Memini.vol.ij.Negligentia tutoris † & curatoris & cuiuſlibet adminiſtratoris dicitur lata culpa, & peccatū mortale,ſiue fuerit in nō exigendo nomina debitorum, tā reſpectu extraneorū, quàm eius fratrum, quā etiā ſui ipſius, & exacta in nō reponēdo ad lucrum honeſtū, vel prædiorū emptionem,ſiue in non faciendo rectē coli bona minorū vel ædificia, quæ ruinam minabantur non reparando, ac reficiendo,

reficiendo,& alia ſimilia nõn faciendo;pro iſta enim negligentia tutor ac curator tenentur erga minores,qui contra eos in litem iurare poterunt, eorum damna ac intereſſe proprio iuramento probando. Soci.conſil.ij.Sequendo. per totum maximè.col.ij.in fi.Ibi,concluditur ergo.vol.j. glo.& Doct.c.quoque.de offic.Archi.Hoſt.& alij.c.inter cętera. de offic.ordi.iuncta.d.l.alio iure.cum ibi nota.per Sali.& Doc.C.de in litem iuran.& per Roma.d.conſ.425. Quò ad primum.

27 ¶ Debitorum nomina extraneorum † & etiam ſui,& fratrum ſuorum exigere tenetur tutor alioquin ſi efficiantur nõ ſoluendo,ipſe tenetur,ac etiã tenetur pro eo, quia non repoſuit pecuniam exactam,vel exigendam à debitoribus, in prædiorum emptionem, vel honeſtum lucrum. Socin. d.conſ.ij.Roma.d.conſ.425.l.ij.vbi tex.& Doct.C.arb.tutel.l.chirographis.ff.de adminiſtra.tuto. vbicunque enim olim tutores tenebãtur de pecunia pupilli fœnerari in vtilitatem minorum,tenentur hodie cùm vſuræ ſint prohibitæ, reponere pecuniam in negotiationem licitam ad partem lucri & damni, vel in prædiorum emptionem, in minorum vtilitatem: alioquin tenẽtur de ſuo erga minores. Bal.& Doct.l.j.in fi.C.de cond.indeb.Io.de Anan.ca.quia in omnibus.col.21.ver.addo etiã prædictis.de vſuris.l.diui Seuerus,& Antoninus.vbi Barto.verſ.quæro qualiter.& Io.de Imol.ver.ſed potes.Et Paul.de Caſt.ver.ex ſecundo. & Alex.col.pen.ver.Et dicit.& ibi alij Doct.ff.ad legẽ Falc. & Franc.Angel.de gente Carleta de Clauaſio in eius ſumma Angel.ver.tutela.ver.quid pertinet.in fi.Bal.l.fi.in fi. C.de petitio.hæred. Roma.d.conſ.425. Quo ad primum. & conſ.188. In hac.nu.iiij.Socin.d.conſi.ij.Sequendo.col. fina.vol.j.Doct.c.conqueſtus.de vſuris.Ergo vbi tutor,vel curator nomina debitorum non exegerit, vel exacta, ſeu aliam pecuniam pupillorum tenuerit, illam non reponendo ad honeſtum lucrum, tenetur de ſuo erga minores de eo,quod veriſimiliter ex illa pecunia ex negotiatione licita,aut emptione prædiorum lucrari potuiſſet, deductis tamen ſemper laboribus & expenſis, & periculis, de quibus præuia iudicis taxatione iuramento minoris ſtari debebit.

Soci.d.conſi.ij.Sequendo.in fi.Bar.Io.de Imo.Pau.de Caſt. Alex.& Doc.d.l.diui.ſumma Ang.d.ver.quid pertinet.iun ctis not.in d.l.alio iure.C.de in lit.iur.per Salic.& Doctor. per Decium in d.conſi.178.In cauſa.circa prin.

¶ Fallit primò vbi tutori, vel curatori in teſtamento relicta fuiſſet liberatio,& omne illud,in quod eum cõdemnari continget : nam tunc non tenetur pro eo : quia prædia non emerit,vel pecuniam ad lucrum honeſtũ non poſuerit,& inuentariũ,ac librum rationũ non confecerit,& cõtra eum in litẽ iurari non poterit:ſed ſolũ teneretur tutor eatenus quatenus locupletior factus reperiretur.Dec.d.cõ. 178.In cã.col.fi.ver.poſtremò.l.ſi quis rõnes.ff.de lib. lega. Ang.cõſ.144.Ad primũ.col.ij.Cor.conſi.313.in hac.uol.j.

¶ Fallit ſecundò vbi per adultum vel minorẽ, & actorem quẽlibet non probaretur per teſtes,vel acta, ꝙ prędia fuiſſent venalia,quæ emi potuiſſent: hoc.n.prius non probato,agi non poſſet ad tale intereſſe,nec pro eo iurari in litẽ. Dec.d.cõſ.178.In cauſa.col.fi.ver.prętereà ẽt.in fi.Aret.cõ. 31.Cõſiderata.in fi.Bart.l.tutor qui repertorium.§.ſi poſt. in fi.ff.de admini.tut.Crauet.conſi.89.Nobilis.col.fi.verſi. eſſet tamen.Alex.conſi.200.Perſpectis.ver. tamen præmiſſis.volu.vj.Grat.conſi.56.Viſis.nu.6.Ruin.conſ.92. Propo nitur.nu.3.vol.5.Sum.Ang.d.ver.tutela.ibi.quid pertinet.

¶ Fallit tertiò vbi non probaretur prius per teſtes, vel inſtrumẽta,ꝙ tot pecunię ad manus tutoris peruenerint,ſeu exactis debitoribus peruenire potuiſſent, ex quibus prędia illa emi potuiſſent:tunc enim ad tale intereſſe agi nõ poſſet,nec pro eo in litẽ iurari.Dec.d.conſi.178.In cauſa col. fi.ibi,ſecundo debet.Pau.de Caſt.cõſ.140.aliàs conſi.301. Ad bene examinandum.col.fi.nu.6.ver. Super quinto.ibi, deberet.vol.j.arg.l.ij.§.perueniſſe.ff.de hære. vel act.vend.

¶ Fallit quartò vbi adultus, vel minor ageret ad intereſſe lucri ceſſantis:tunc.n.non debetur, nec pro eo agi poteſt, nec iurari,niſi prius probetur per teſtes,vel aliter, quòd tales res mercantiles venales erant præ manibus,& lucrũ certum:tunc.n.hoc probato,& non aliter,iurari poſſet in litẽ ſuper quantitate contra tutorem.Pau.de Caſt.l.non.vtiq. §.nunc de officio.num.3.ff.de eo quod cert.loc.vbi etiam

Iaſ.

Iaſ.per Afflict.deciſ.20.num.2.Deci.conſi.iij.Et pro tenui iuncta.d.l.alio iure.cum ibi not.per Salic.& Doct.C.de in
18 lit.iurand.Si tutor † pecuniam pupillarem poſuit in negotio non conſueto à patre, & quod communiter in patria non fieret,vel poſuit in negotio à patre cõſueto, ſed de eo tutor non erat ſicut pater induſtrioſus, ſi ex eo lucrũ proueniat,eſt minoris,ſi damnum eſt tutoris:quia tutor in ipſis caſibus talia facere non debebat,ſed potius debuerat emere prædia. Et pro tali damno in litem iurabitur contra tutorem. Soc.conſi.24.Viſis.col.12.ver.inſuper confirmatur.vol.j.glo.& Doc.Auth.vt hi qui oblig.§.ſi vero.Bart.l.Titium & Mæuiũ.§.altero.col.ij.nu.4.verſ.quæro dixi.ibi;ſed ſi tutor.ff.de admi.tut.iunctis not.per Bar. & Doc.d.l.tutor qui repertorium.col.iiij.nu.20.verſ.venio ad ſecundam.ff.de admi.tut.& d.l.quicquid.C.arbi.tut.& d.l.alio.C.de in lit.iur.Cum perſonis idoneis,& ſoluendo exiſtẽtibus tutor actus pupillares agere debet: alioquin dicitur in culpa.d.l.tutor qui repertoriũ.§.cõpetit.ff.de admi.tu.Ro.d.conſ.425.Quo ad primum.col.fi.ergo contra eum in litẽ iurari poterit.d.l.alio iure.vbi Salic.& Doc.C.de in lit.iur.iuncta l.qui cum alio.ff.de reg.iur.& ibi tex.Dec. et Cagn.
19 ¶ Conditionis † vel modi complementum tenetur facere tutor ac curator contractui lucratiuo minoris, et bona alienata in termino redimendi conceſſo recuperare, ſi poteſt:alioquin tenetur ad intereſſe minoris.text.in l.pupillorum.C.de admi.tuto.Roma.d.conſ.425.ibi,decimotertio. Ergo pro tali negligentia,quæ dicitur lata culpa iurari poterit in litem contra tutorem, aut curatorem.Soci.d.conſ.ij.Sequendo.col.ij.in fi. vol.j.iuncta.d.l.alio iure.
20 ¶ Tutor ac curator † minores,tàm in iudicio, quàm extra iudicium,indefenſos relinquere non debet, ſed pro eis tenetur cõparere:ita tamen,quòd tàm in agendo,quàm in defendendo,calumnioſẽ non ſe gerat, ne fiat condẽnatio expenſarum.Ro.d.conſil.425.l.fi.§.oẽm.C.de admi.tut.l.tutoris præcipuũ.ff.de admi. tut.l.properandum.in fi.vbi Doc.C.de iud.Et in Præmiſſis,dolo,vel lata culpa,vel leui, aut negligentia,quæ dicitur lata culpa,ſeu calũnia interueniente tutoris,ſeu cur.minor agere poterit contra tutorẽ

etiam ex iuramento in litem probando eius damna intereſſe,ac expenſas.Soci.d.conſi.ij.ſequendo,col.ij.in fi.vol.ij d.l.alio iure.C.de in lit.iurand.

21 ¶ A ſententia lata † contra minores, vbi ſit iniqua,tutores,& curatores tenẽtur appellare,& appellationem proſequi, & curare ne inſtantia labatur ſiue principalis ſit cauſa,ſiue ſit cauſa appellationis,quando onus ſuſtinendi inſtantiam ſpectat ad minores : alioquin tenentur de omni intereſſe,erga minores.Doc.d.l.properandum. in fi.per illũ tex.& in l.ſi actor.& ibi glo.& Doc.C.de appel.Roma.d.conſ.425.Quò ad primũ.ver.duodecimò ergo,ergo pro tali dolo,ſeu negligentia quæ dicitur lata culpa,poterit in litem iurari per adultos contra eos.Soci.d.conſ.ij.Sequendo.col.ij.in fi.iuncta.d.l.alio iure.C.de in lit.iurand.

22 ¶ Soluere tenetur tutor † ac curator pecunias pro oneribus publicis, ſeu canone emphyteutico vel cenſu debitas per minores,alioquin ſi ob non ſolutionem,minorum bona cadunt in commiſſum,ſeu amittantur, vel ſubhaſtẽtur,tenetur tutor, & curator de omni intereſſe, & damno erga minores, eorum iuramento in litem probando : quia dicuntur fuiſſe in dolo, vel culpa.l.ſi tutoris. C.de adminiſtr.tut.iunctis not.per Soci.d.conſ.ij.col.ij.in fin.& per Salic.& Doc.d.l.alio iure.C.de in lit.iur.

23 ¶ Minoribus ſi deferatur † hæreditas, debet tutor ac curator agnoſcere, an ſit vtilis, vel inutilis minoribus. Et ſi contra vtilitatem pupilli fecerint,adeundo ſine beneficio legis,& inuentarij,vbi erat in dubio, quod eſſet damnoſa, tenentur ad omnia dãna & intereſſe minorum. Roma.d.conſ.425.Quò ad primum,in fi.l.ſi ad pupillum.ff.de aut.tut.Pariſ.conſ.25.Vidi.nu.44.cum ſeq.vol.ij.Soci.d.conſ.ij.Sequendo.& d.conſ.73. Circa primum.vol.ij.Et contra tutorem & curatorem in hoc caſu,ex quo dicuntur in negligentia,quæ dicitur lata culpa.Socin.d.conſil.ij.col.ij.in fi.iurari in litem poterit.l.alio iure.C.de in litem iurand.

24 ¶ Tenetur tutor,† ac curator pro minoribus facere quicquid idoneus vel diligẽs pater familiàs faceret, alioquin tenetur de ſuo erga minores.l.generaliter.ff.de adminiſtrat.tut.Roma.d.conſil.425.Ergo ſi fuit negligens,& præmiſſa

non fecit, dicitur in culpa lata. Soc.d.conſ.ij.col.ij.in fin. vol.j.& contra eum in litem iurari poterit.d.l.alio iure.C. de in lit.iurand.

¶ Dare operam tenetur tutor, ac curator, vt minores secũdum qualitatem ipſorum in ſcientia, vel artificio inſtruãtur, & debitæ mercedes magiſtris ſoluantur. Et dotes ſororibus ex eodem patre natis dentur.l.cùm plures.§.cùm tutor.ff.de admi.tu.Rom.d.conſ.425.Quò ad primum alioquin ſi erit negligens, dicitur in lata culpa.Soci.d.conſi.ij. Sequendo.col.ij.vol.j.ergo contra eum in litem iurari poterit.d.l.alio iure.C.de in lit.iurand.

25 ¶ Tutor promittens, † vel ſoluens ſcienter indebitum, dicitur eſſe in dolo.l.cùm poſt.§.j.vbi Bar.col.pe.ver.venio ad quartã.ff.de admi.tut.Bertac.reper.ver.tutor tenetur. ibi, tutor promittens.Rom.d.conſ.425. Ergo contra eum in litem iurari poterit.d.l.alio iure.

¶ Doloſus dicitur tutor vel curator deferens iuramẽtum in litem parti contrariæ, vbi tutor habet probationes, vel vbi defert non habenti probationes, & non valet talis delatio iuramenti.l.iuſiurandum.& l.iuſiurãdi.& l.tutor pupilli.vbi Alex.& Doct.ff.de iureiur.iunctis no.per Rom.d. conſi.425.Bertac.repe.ver.tutor alienat.ibi, tutor non poteſt. Ergo poterit contra eum in litem iurari.d.l.alio iure. C.de in lit.iurand.

26 ¶ Tutor ac curator, † & quilibet adminiſtrator, & alius quilibet, qui tenetur reddere rationes, tenetur parti exhibere inuentariũ, ac librũ rationũ, ac pati, quòd copia omniũ extrahatur per partem ſibi contrariam. text.in l.cùm ſeruus.vbi Bartol.& Ioan.de Imol.per illum tex.ff.de condi.& demon.l.ſi ita.§.penul.ff.de manu.teſt.l.j.§.pen.ff.de eden. Et tenetur ipſe qui adminiſtrauit libros, & oẽs actus ſuę adminiſtrationis oſtẽdere, & parti exhibere, & inſtrumẽta, & res, ac bona, & reliqua reſtituere: alioquin nõ dicitur reddita ratio, & dicitur eſſe in dolo.Soc.conſ.24.Viſis.col. 11.ver.Et ideò cũ.vol.j.l.Labeo.§.j.ff.de ſtat.lib.d.l.cũ ſeruus.Et cõtra tales præmiſſa oĩa non facientes poteſt in litẽ iurari.d.l.alio iure.C.de in lit.iur.vbi text.Salic.& Doct.

27 ¶ Mater, & auia † maior tamẽ annorũ viginti quinq; ſi

infra annum nõ petat tutorẽ decerni impuberi priuatur ſucceſsione eius,& admittitur ſequẽs in gradu excluſio fiſco.tex.in §.fi.& ibi not.Don.inſtit.ad Tertul. & in l.ſciãt oẽs.C.de l.hær.& idẽ vbi non petit curatorẽ.Dec.c.ex parte.el ij.col.fi.in fi.de ap.l.ij.§.ſi mater.vbi Bar.ſi.ad Tertul. per illũ tex.Et tales nõ petẽdo decerni tutorẽ ac curatorẽ, dicũtur peccare in iure ciuili ac naturali, & nõ excuſãtur ob iuris ignorantiã,ẽt ꝙ peritiores cõſulere nõ potuiſſent. l.fi.vbi gl.& Doc.C.qui pet.tut.Imò cũ non faciãt ea ad q̃ tenẽtur,ſeu ſcire debẽt ſe teneri,dicũtur in dolo.Bar.l.tutor qui repertoriũ.col.iiij.nu.20.ver.venio ad ſecundã.ff. de admi.tut.l.nõ dubiũ.C.de legib.Et quò plus eſt, ſi mater poſtquã acceptauit tutelã filij,trãſiuit ad ſecundas nuptias nõ petitio illi tutore,& rõne non reddita, & reliquis nõ reſtitutis,aut ẽt ſi petijt tutorẽ,& fuit decretus, ſed nõ ſollicitauit,ꝙ legitimũ inuẽtariũ conficeret,priuatur ſucceſsione filij impuberis.& oibus ſibi à marito relictis.Soci. cõſ.30.Viſis.col.4.ver.circa ſecundã.vol.j.l.ij.§.idoneos.& §.ſeq.ff.ad ſenatuſcõſult.Tertul.Ergo contra tales poterit in litẽ iurari per minores, vbi non moriãtur.d.l.alio iure. Sed Mediolani adeſt decretũ ſub rubri.de tutelis,quo cauetur,quòd agnatus legitimus primo loco defertur tutela,caſu quo eidẽ nõ decernatur de facto,ꝙ teneatur perinde ac ſi fuiſſet decreta,quo caſu cõtra talẽ in litẽ iurari poterit, perinde,ac ſi fuiſſet tutor decretus,& tenetur de dolo, lata culpa,& leui,prout tenetur tutor.d.l.alio iure. vbi Sali. & Doc.p illũ tex.C.de in lit.iur.iũcta l.j.vbi Ripa.col.ij.n. 4.& ibi Mag.D.Hier. Torniel.affinis meus Gimnaſij Patauini decus æternum nu.19.ver.ex prædictis,per illum tex. ff.de leg.j.Alex.& Iaſ.l.ſi Ruffinus.C.de teſt.mil. Dictio enim perindê, denotat omnimodam ſimilitudinem, & refertur ad omnes qualitates regulariter, niſi aliter eſſet dicendũ ratione cõtrarietatis tollendę, quę eſſet in eodẽ volumine legũ,vel ſtatutorũ,aut decretorũ,q; æ in caſu noſtro nõ reperitur.Bar.l.j.ff.de receptat.per illũ tex.l.à filio. §.pe.ff.de alim.leg.l.quamuis.cum ibi not.per glo.& Doc. ff.de bo.autho.iud.poſ.arg.l.meminimus. C.de leg.hær.

¶ Sed mater & auia non petentes tutorem decerni impuberibus

beribus,non vidētur eorū ſucceſsione priuari in dominio Mediolani, vbi per legitimos agnatos nō fuerunt interpellatæ, & in mora conſtitutæ prout requirit decretū ipſum Mediolani.ſub rub.de tutelis,in quo vult teneri legitimos monere matrem & auiā an velint acceptare tutelam. Ergo ſi non moneātur mater,& auia nō ſunt in mora: ergo cōtra eas in litē iurari eo in caſu non poſſet,nec priuātur ſucceſsione.Soci.cōſ.153. Pulchra.col.pen.in fi.ibi,primò ad hoc.vol.ij.maximè cū decretū ipſum vbi mater nō acceptet tutelā ipſo iure obliget agnatū,cui vbi nō eſſet mater, tutela eſſet delata ad onus tutelæ perinde, ac ſi agnatus acceptaſſet tutelā.Et ſic vbi ſit talis agnatus, mater videtur excuſata propter verbum perinde,de quo in ipſo decreto:vt cōtra eā iurari nō poſsit in litē, nec agi ad priuationē hæreditatis.Rip.d.l.j.nu.4.ff.de leg.j.iūctis no. p gl. in l.iij.C.ad Ter.& p Mar.Soc.Iun.cōſ.36.Viſo:col.ij.n.11. vol.ij.p Soc.cōſ.20.Viſis.vol.j.& d.conſ.153.col.fin.ver.ſed clarū eſt.& vbi adſint legitimi agnati ad tutelā habiles,videtur eſſe com.opi.ꝙ mater excuſetur,& quòd non priuetur, nec cōtra eā iuretur.Soc.Iun.d.conſ.36.nu.21.vbi inquit,quòd glo.in d.l.iij.eſt cōiter probata, ſequitur Soc.d. conſ.20.& d.conſ.153.Et matrem excuſari ob ipſum decretū ſentit d.Cotta libr.memo.ver.mater, & vbi etiā non extaret decretū ipſum,& adſit agnatus aliquis habilis ad tutelā,quē lex ipſo iure dat tutorem, niſi mater dixerit velle tutelā,tunc etiā quòd agnatus nō adminiſtret,& illum in tutorem de facto decerni mater non petat,nec ipſa tutela acceptet,excuſatur mater à pœna priuationis hęreditatis, & iuramento in litē, ex quo pœna d.l.ſciāt omnes. locum habet ſolùm,vbi eſt locus datiuo tutori, & non legitimo. glo.d.l.iij.& ibi Sal.& Bal.Et licèt Bar.ibi reprobet glo.Tamen cōmunis opi.eſt cū glo.cōtrà Bar.vt dicit Soc.Iuni.d. conſ.36.Viſo.vol.ij.Sed vbi non eſſent legitimi, ideſt agnati,de quibus loquitur ipſum decretū.inſtit.de legit.agnat. tute. tunc mater non videtur excuſari à pœna d.l.ſciant omnes.& à iuramēto in litem:quia naturaliter moueri debebat ad prouidendum filio,ne ipſe & bona periclitarentur.d.l.ſ.C.qui pet.tu to. Sed cōſulo quòd ſiue adſint agnati,ſiue

ti,ſiue non adſint, non aſpectata dicta interpellatione de qua in ipſo decreto,ad euitandas lites,an cẽſeatur priuata vel non, quòd curet mater incontinenti deputari facere tutorē impuberibus, maximè cùm decretum ipsũ in eius procemio dicat & ſi iure communi indemnitati minorũ prouiſum ſit, quòd tamen prouidetur etiam prout in ipſo decreto,& ſic in fauorem minorũ, nõ matris decretũ ipsũ principaliter factũ fuit:procemia enim declarant mẽtem. l.fin.ff.de hæred.inſtituen.Curt.Iu.conſi.157.Prẹſupponi

18 tur.Inuentarium autẽ,† & liber rationũ,tutorũ, vel cura torũ, & quorũcunq; adminiſtratorũ, aliorũ omniũ ſuperiùs memoratorũ,quos dixi teneri conficere inuẽtarium, & librum rationũ,debet eẽ cãdidè, clarè,liquidò & ſigillatim, ac diſtinctè confectum,adeò q̃ ex eo abſq; alia probatione poſſint ipſi tutores,& curatores, & omnes adminſtratores & alij præmiſſi coueniri: ita quòd minores & alij omnes, quorũ negotia adminiſtrata fuerũt, ſeu qui petere poſsũt reddi rationẽ,releuentur ab onere probandi bona,& iura ſua,& eorum quãtitates,& qualitates,ac fructus,& pretiũ, per ipſum inuentarium, ac librum rationum: quia omnia bona deſcripta in tali inuentario & libro rationũ præſum ptione iuris & de iure prẹſumuntur eſſe minorũ,ita quòd probari per tutorem non poteſt cõtrarium.Et ex tali libro ac inuentario tutores, & curatores, & omnes adminiſtratores conuincentur,& de ipſis bonis omnibus rationem,& conſignationem,ac relaxationẽ eorum principalibus tene tur facere: alioquin ſi ita ſcriptum nõ ſit inuentarium & liber iurari in litem poſſet contra tutores, & curatores, & omnes adminiſtratores perindè ac ſi nullũ cõfeciſſent inuentarium.text.in l.fin. vbi etiam doctores not.C.arbit. tut.& in l.tutor qui repertorium.ff.de adm.tut.Soci.conſ. 159.in prẹſenti.col.j.cum ſeq.& conſil.190. Memini volu. ij.Pau.de Caſtr.conſi.124.In cauſa.col.fi.vol.j.Bart.conſ. 150.Cùm prædicta. & l.tutor qui repetorium. col.iiij.nu. 21.ver venio.ff.de admin.tuto.Vita.de Cãbanis trac.clau. in clauſu. Nil nouari inuentarij confectione pẽdente.col. 10.ver. prædicta vera. & ver.ſed circa.Rũin.cõſ.29.Plura. col.v.nu.11.vol.v.Sali.& doc.l.tutores.C.de admin.tuto.

29 ¶ Bona itaque immobilia † omnia per ſcitum cohærentias,& quantitates,ac qualitates in omni inuentario debẽt deſcribi,ſicuti & in omni alio inſtrumento,& libello.l.forma.ff.de cenſi.l.ſi rem.ff.de rei vend.l.libellorum.ff.de accuſat.Ergo ſi ita bona ipſa non deſcribãtur, & vbi ſint bona neſcitur,vel de eorum identitate,& quantitate,ac qualitate non conſtat , tunc habentur perindè ac ſi inuentariũ factũ non eſſet: & contra conficientem tale inuẽtariũ iurari poteſt in litem , & tali iuramento præſtando per adultos,vel alios rationem potentes. ſeu creditores,probabuntur contra conficientẽ,aut cõficere debentem inuentarium,vbi non exiſtant, & qualia bona immobilia,& cuius qualitatis,pretij,redditus, & quãtitatis ſint,ad quorum bonorum poſſeſsionem,vel pretij ſolutionem,& aliarum dãnorum, & intereſſe ſolutionẽ tradendum, illi qui debebat conficere inuentarium,& non confecerũt,vel cõfecerunt, ſed obſcurè,non ponentes bona immobilia per ſcitum,cohęrentias,& quantitatem,ac qualitatem debẽt cõdemnari ex ipſo iuramento in litem erga minores , & alios eorum principales, vel agentes, qui petẽt rationem reddi.Bart.d.conſ.150.Cùm prædicta.& d.l.tutor qui repertorium.col.iiij.nu.21.verſi.venio.Vital.d.verſ.prędicta vera.& d.ver.ſed circa.Ruin.d.conſ.29.Plura.nu.11.cũ ſeq.vol.v.Paul.de Caſt.d.conſ.124.In cauſa.col.fi.in fi.Soc.d.conſ.159.In præſenti.& d.conſ.190.Memini.vol.ij.

¶ Bona mobilia,et ſe mouẽtia in omni inuẽtario tutorũ, & curatorum,hæredum,adminiſtratiorum, & prælatorũ, & quorumlibet,qui ad illud conficiendum tenentur,& in omni deſcriptione debent nominari per ſigna,et eorũ quãtitatem,ac æſtimationem, et pretium, et valorem.Et quæ æſtimatio cũ notario et iudicis authoritate fieri debet, ne vna res minoris pretij,pro alia reddatur , aut exhibeatur. text.in l.fi.verb.in æſtimanda adultæ ſubſtãtia. et ibi Bar. et Bald.in ij.not. et Sali.in j.C.de mag.conu.Sal.l.tutores. col.ij.in fin.et iij.in prin.num.11.ver.quæro octauo.C.de admi.tutor.Bart.d.l.tutor qui repertorium.col.iiij.nu.21. ver.venio ad tertiam.ibi,ita quòd de bonitate ipſarum.et ibi Mod.in apoſtil.et glo.ver.propter re,et cauſas amiſſas.

ff.de

ff.de admi.tut.Pau.de Caſt.d.conſi.124.In cauſa.col.fi.in fi.vol.j.Vita.d.clau.Nil nouari inuentarii confectione pẽdente.col.x.ver.prædicta.& ver.ſed circa.& col.15.ver.itẽ ſcias.& col.20.ver.decimò quæro.Ruin.d.conſil.29.Plura. col.v.ibi,de earum bonitate.Bertac.Repe. verſ.inuentariũ hæredis qualiter.ibi, inuẽtarium debet fieri de rebus cũ earum æſtimatione & pretiis.& verſi.inuentarium tutoris qualiter.ibi,inuentarium tutoris fieri debet de rebus cũ earum æſtimatione.vbi alleg.Bar.in trac.inuentarii. col.pe. Et ſi in ipſis inuentariis,ac rerum deſcriptionibus mobilia & ſe mouentia non ponantur per ſigna cum eorũ pretio, & æſtimatione,& quantitate,& qualitate,iurari poterit in litem cõtra tutores,& curatores,ac hæredes,& omnes prælatos,& rectores,& adminiſtratores, qui tenebantur in inuẽtario,& deſcriptione, ponere bona ipſa cum eorum pretio,valore,& æſtimatione,quantitate, ita quòd contra eos ex ipſo iuramento in litem prꝍſtando,per adultos,& alios actores ad quos ſpectat:puta creditores,vel ſucceſſores,probabuntur res,& rerum mobilium & ſe mouentium quantitates,qualitates,pretiũ,ęſtimatio,& valor, in quibus omnibus dicti tutores,& curatores, hęredes, adminiſtratores,& alii,qui tenentur ad confectionẽ dicti inuentarii, & deſcriptionis bonorum mobilium,& ſe mouentium,condemnari debent,ex ipſo iuramento in litẽ. Pau.de Caſtr. d.conſi. 124.In cauſa.col.fi.in fi.vol.j.Vital.d.ver.prædicta vera. & d.ver.ſed circa. Rui.d.cõſ.29.Plura.nu.11.vol.v.Bart.d.l. tutor,qui repertorium.col.iiij.nu.21.verſi.venio ad tertiã. ibi,ita quòd de bonitate.ff.de admi.toto. Paria enim ſunt inuentarium non facere,vel facere,& non omnes res ponere,vel obſcurè ponere,ita quòd de earum pretio non conſtet.quia pro iis omnibus iurari in litẽ poteſt, ſicuti ſi nullum confectum fuiſſet inuentarium.Bar.d.conſ.150. Cũm prædicta.Soc.d.conſi.46.Cùm in præſenti.col.iij. verſ.præterea ſi in conficiendo.uol.j.Pariſ.d.conſi.25. Vidi.volu.ij. & d.conſi.75.Ad victoriam.vol.j.

30 ¶ Iura & actiones † & ſuper quibus bonis exerceantur debent etiam inſeri in inuentario ſeu deſcriptione cũ nominibus debitorum, & pro quanta ſumma , ac etiam cum

tenore

tenore ſeu effectu inſtrumentorum, priuilegiorum chirographorum,apodiſiarum,ſiue apocharum, & omniũ ſcripturarum,& librorum,ita quòd de ipſorum omnium valore,bonitate,& quantitate,ac effectu, conſtare poſsit.tex.& ibi Bar.d.l.tutor qui repertorium.vbi alii doct. ff.de admini.tutor.Et in l.fi.C.arbit.tutel.l.chirographis. vbi tex. Bar.& Docto.ff.de adminiſt.tuto. Et ſi præmiſſa non ponantur, vel obſcurè ponantur,ita quòd de eis, vel ipſorum quantitate,ac ſumma & valore non conſtat,pòterit in litem iurari contra tales,ſic conficientes inuentarium, adeò quòd reſpectu quantitatis,qualitatis,ac ſummę,& pretii,& damni rerum,& intereſſe fiet contra eos probatio ex ipſo iuramẽto in litem.Pau. de Caſt.d.conſi.124.In cauſa quę vertitur coram D.Poteſtate Ciuitatis Aretii.col.fi.in fi. vol.j.Ruin.d.conſi.29.Plura.nu.11.volu.v.Baro.d.l.tutor qui repertorium.nu.21.ver.venio ad tertiam.Vital.d.ver. Prędicta vera.& d.verſ.ſed circa.glo.ver. propter.d.l.tutor qui repertorium.Et vbi in inuẽtario res ponantur ritè,ac rectè,ſed nõ omnes,poterit reſpectu omiſſarum iurari in litem ſiue fuerint in totum aliquæ res omiſſæ,ſiue non fuerint omiſſæ, ſed poſitæ,ſed ritè,ac rectè,prout requiritur.vt ſuprà dixi. Vital.d.verſic.prædicta.& verſi.ſed circa.& in col.ſeq.ver. item quod dicitur. Ruin.d.conſi.39.Plura.nu.11.volu.v. Bart.d.l.tutor qui repertorium. col.iiij.nu.21.verſi. item quod dicitur.ff.de adminiſtrat.tutor.

31 ¶ Liber rationum † debet eſſe clarus,ita quòd omnia ſingulariter, in eo,de die in diẽ, tam reſpectu eius quod recipitur,quàm eius quod expenditur, inſerantur : vt tantùm ex tali fundo,tantùm à tali colono, tantùm à tali debitore,tantùm tali die, menſe, & anno receptum à tali,& tantùm tali die,anno,& mẽſe,expenſum,in tali re.Hæc enim, & omnia alia ſimilia, debent in libro ſigillatim clarè,et diſtinctè ſpecificari,vt ex eo veritas,vel falſitas probari poſſit , vel vt contra eum probari poſsit contrarium. Et talia in genere poni non debent. Et ſi omnia non ponantur ita clarè,vel ponantur omnia, vel quædam tantum, in genere tamen. Reſpectu eorum quæ non ſunt poſita , vel ſunt poſita in genere,abſque tẽpore, cauſa die,mẽſe,et anno,&

perſonarum,

perſonarum, & locorum nominatione, ſeu aliter obſcurè ſunt poſita, iurari poterit in litem contra illum, qui talem librum confecit, ita quod ex ipſo iuramento res, & rerum quantitas, pretium, æſtimatio, fructus, & redditus probabũtur, recepti contrà tutorem, uel curatorem, ſeu adminiſtratorem quemlibet, qui ad confectionem libri rationum tenetur. & demum, & generaliter contrà talem iurari in litẽ poterit, perindè ac ſi nullum librum rationum cõfeciſſet, præuia tamen ſemper iudicis taxatione. Bar.d.conſi.150. Cùm prædicta.in fi.Pau.de Caſt.d.conſ.124.In cauſa.col. fi.uol.1.Soc.d.conſ.159.In præſenti.& d.conſ.190.Memini. & conſi.213.Cùm in præſenti.col.ij.in fi.uer.ſecũda pars. & col.iij.uol.ij.& d.conſi.46.Cùm in præſenti.uol.j.Vita. d.clau. Nil nouari inuentarii confectione pendente.col.x. Rui.d.conſi.29.Plura.uol.v.Pariſ.d.conſi.25. Vidi.uolu.ij.
32 & d.conſi.75.Ad uictoriam.uol.j.Liber.n. † rationum et priuatarum, ſicuti & publicarum, requirit diem, & præmiſſa omnia Iaſ.l.ſi qua beneficia.in fi. C.de diuer. reſcri.Bal. rub.C.de fid.inſtr.col.ix.uer.ſequitur Iaſ.& doc.l.admonẽdi.ff.de iureiur.Alex.conſi.70.Viſo.nu.7.uol.j. Et ubi non ſit dies liber publicus uel priuatus rationum nihil ualet, nec probat pro ſcribente, ſed contra ſcribẽtem ſolum probat. Hippo.Marſi.ſing.429.incip.liber rationum.
33 ¶ Memoria ſeruabis † perpetuò, quòd licèt tutores & curatores non teneantur de iure communi conficere inuentarium, ubi teſtator prohibuit illud fieri. tex.in d.l.fi.C.arbit.tute. & eo in caſu ob non confectionẽ inuentarii non poſsit contra eos in litem iurari. Bar.d.l.tutor qui repertorium.col.iij.in fi.nu.18.uerſ.quæro quæ dicatur.& col.iiij. in princ.ff.de admini.tut.& de hoc dicã inferiùs. num.42. uer.primò quotieſcunque. Tamen tutores, & curatores, & omnes denique adminiſtratores tenẽtur conficere librum rationum, etiam ꝙ eſſent prohibiti conficere inuẽtarium, uel ab eius confectione liberati à teſtatore: alioquin poſſet contra eos in litem iurari, & tenetur ad intereſſe declarandum ex ipſo iuramento. ita inquit Mag. D. Iacob.Put.Alexandri.in l.nemo poteſt.nu.51.uerſic. quòd licèt tutor.ff. de legat.j.ubi pro hac opin.alleg.Bald.in l.j.§.officio.ff.de tutel.

tutel.& rat.diſtr. Et quãuis uideatur prima facie, q̃ Bald. iſtud non dixerit in d.§.officio. Tamen ex mente D. Putei iſtud poteſt optimè induci; quia Bald.in d.§.officio.dicit quòd inuentarium & codex,ſeu liber rationum,ſunt inter ſe diuerſa, & quòd inter ea tanquam inter diuerſa poteſt ſtare copula. Ergo ſi ſunt diuerſa, ſequitur quod ex diuerſis non infertur.& ſic non ſequitur eſt liberatus ab inuẽtario:ergo & à libro rationis.l. Papinianus exuli.ff.de mino. ubi tex & doc.Et iſta opin.D. Putei confirmo ex alio fundamento. quia tutores & curatores inter cętera tenentur ad duo, uidelicèt ad inuentarium conficiẽdum.d.l.tutor qui repertorium.& etiam ad cõfectionem libri rationum, quem ipſi & omnes alii adminiſtratores tenentur conficere,alioquin contra eos iurari poſſet in litem: ut eſt text.in d.l.j.§.officio,ubi Bar.Bal.& alii poſt Ram. de for.& Iaco. de Aret.D.Iac.Put.d.l.nemo poteſt.nu.51. Et dixi ſuprà in §.Primò itaque amplia.nu.85.uer.Item iurari. Ergo Teſtator liberando tutorem,& curatorem,à confectione inuentarij, vel prohibendo illud fieri non videtur illum liberaſſe à confectione libri rationũ: quia vbi ſunt duo iura vel impedimenta,ſublato vel remiſſo vno, non cenſetur ſublatum nec remiſſum aliud:ſed intelligitur retentum illud aliud ius vel impedimẽtum,& illud tantũ operatur, ac ſi à principio fuiſſet ſolũ; vt eſt text.in l.ſi mihi.et ibi Bar.et doct.ff.de ſer.ruſ.prædio.et in §.affinitatis. vbi tex.Ang.
34 Aret.et docto.inſtit, de nup. Et habilitatus † reſpectu vnius impedimẽti,nõ cenſetur habilitatus reſpectu alterius impedimentis imò repellitur, et tenetur vbi ſubſit aliud impedimentum,quando,prout in caſu noſtro,ſunt plures cauſæ diſtributiuæ,quorũ quælibet de per ſe ſufficit.tex.et glo. et ibi not.Ant.de Butr.Abb.Panor.et Felin.in c, cum nuntius.de teſtib.tex.in l,ſi quando.C.de inoffic. teſtam. vbi enim sũt duæ aut plures cauſæ,vel duo aut plura vincula, ceſſante vna vel vno ceſſant aliæ, vel alia,nec ceſſat effectus, nec diſpoſitio. ita diffusè inquit Illuſtr. doct. D. And.Tira.in Senatu Pariſiẽſi Regius Conſiliarius,vir æterni nominis,Legalis Philoſophiæ ſidus fulgẽtisſimum,et totius Galliæ Decus immortale, in eius tract.qui inſcribitur

ceſſante

ceſſante cauſa ceſſat effectus, in 22. limit vbi allegat. l. ſi nō lex. ff. de hær. inſt. et ibi not. Old. Bar. Bald. et Inno. et tex. in l. tutor petitus. §. quæ tutoribus. ff. de exc. tut. et l. aſsiduis C. qui pot. in pig. hab. l. j. in prin. ff. ſi quis à part. mād. fuer. et l. ij. §. corporis. ff. de var. mun. ac l. quod ait. §. exercitum ff. de hijs qui not. inf. Ergo prohibito inuentario, non cenſetur prohibitus liber rationū, ex quo tutores et curatores tenentur ad ipſa duo, et ſublato vno nō cenſetur ſublatū aliud vt dixi ſupra. tex. in l. ſi domus. ff. de ſer. vrb. præd. et in ca. ſtatutum. in prin. ver. canonicis. et ibi glo. et in c. ſi gratioſe. de reſcrip. in 6. et in c. non poteſt. de præb. in 6. Et prohibito inuētario, et nil dicto de libro rationum, debet fieri liber rationum: quia caſus omiſſus remanet in diſpoſitione iuris cōmunis. l. commodiſsime. ff. de libe. et poſth. Ergo ſequitur quòd tutores et curatores, ac omnes adminiſtratores licèt prohibiti ſint conficere inuentarium, vel ab eius cōfectione fuerint liberati, quòd tenētur nihilominùs conficere librū rationum, alioquin cōtra eos poterit iurari in litem: vt dixit D. Iac. Put. d. l. nemo poteſt. nu. 51. ff. de lega. j. Cuiuſquidem D. Iac. Pu. Iureconſulti acutiſsimi aureę lecturæ, et interpretationes ſuper ſecunda parte Infortiati, ſcriptæ manu Mag. viri D. Ioannis de la Porta olim eius diſcipuli, repertæ apud Mag. Doctor. D. Ianum de la Porta conciuē meum Nouarienſem eius poſterum, & item ſuper prima Digeſti noui eiuſdem D. Putei elucubrationes ſub anno Chriſti 1436. ſcriptæ manu Egregij D. Euſebij de Raſpis Nouarienſis, olim eius diſcipuli, repertę in bibliotecha eccleſiæ S. Mariæ Maioris vrbis Nouariæ Deo dante præſenti 1555. in lucem prodibunt cura, opera, ac vigilantia ſapientiſsimi Iureconſulti Mag. D. Corradini Putei, patritij Agrigentini, Prætoris Ciuit. Nouariæ iuſtiſsimi, cuius Tribunal Bonorum Portus, Malorum verò Scopulus, iure merito appellari poteſt. Maximè etiam qui Reuerendiſſ. & Illuſtriſſ. D. Iac. Puteus Nizenus San. Rom. Eccleſ. Cardinalis digniſsimus, et Illuſtriſſ. D. Caſsianus Puteus Bugellenſis, Præſes ornatiſsimus, Excellentiſsimi Senatus Illuſtriſſimi et Excellentiſsimi D. Emanuelis Philiberti Sabaudiæ Ducis, et Principis Pedemontium, enixè rogarunt dictum

Mag.

Mag.D.Corradinum vt ipſas interpretationes Puteolanas in primam Digeſti noui, & ſecundam infortiati Nouariæ repertas,quæ hactenùs delituerunt,ad communẽ vtilitatẽ ẽ veſtigio imprimi faceret, licèt ſua ſponte eſſet facturus.

35 ¶ Nec excuſantur tutores † & curatores, & denique omnes adminiſtratores, & alij qui ad confectionẽ inuentarij, ac libri rationum tenentur,ſi dicant etiam cũ iuramento ſe præmiſſa confeciſſe, ſed perdidiſſe, niſi probent caſum vel amiſsionem:cùm enim tenerentur præmiſſa facere, tenebantur etiam ea diligenter cuſtodire,& non creditur eorum iuramento,quod ea perdiderint, & contra eos in litẽ iurari,niſi ea exhibeant,poterit.Anch.d.conſ.316.In cauſa.col.j.in fi.ver.non obſt.Soc.conſ.159.In pręſenti.col.ij. ver.idem tenet.& conſ.190.Nemini.col.iij.ver.ſed præmiſſis.ibi,& non excuſatur.vol.ij.Grat.conſ.23.In cauſa.nu. 19.vol.j.Bar.& Doct.l.fi.C.de fide inſtrumen. Felin.c.accepimus.col.fi.de fide inſtrumen.tex.in l.ſi quis ex argentarijs.§.fi.ibi,perdidiſſe ſe probet.ff.de eden.vbi etiam Doc. notant.

36 ¶ Minùs etiam excuſantur † ſub prætextu quòd dicant ſe reddidiſſe ſemel rationes, producendo inſtrumentũ eorum liberationis,in quo dicatur quòd calculatæ fuerint rationes, & ipſi liberati fuerint ex omni cauſa, quæ dici vel excogitari poſſet,& quòd libri rationũ fuerint viſi, & cõſiderati diligenter.nam per iſta verba non probatur quòd inuentarium ac libri rationum fuerint redditi adultis, vel dominis,quibus ratio reddi debet.Et quotieſcunque tutores, & curatores, & omnes adminiſtratores conueniuntur ſub prætextu, quòd talis liberatio fuerit doloſa vel erronea, tenentur iteratò libros rationũ & inuentarium exhibere, nec excusãtur ſub prætextu quòd ea amiſerint vel reſtituerint,niſi aliter per teſtes probetur: alioquin in litem contra eos iurari poterit,maximè concurrentibus indicijs & alijs ad demonſtrandũ liberationẽ fuiſſe erroneam, vel doloſam.de quibus per Socin.d.conſi.159.Memini.col.iij. & iiij.cum ſequent.vſque ad finem column.ibi, Et ſic debet cogere.& conſilio centeſimoquinquageſimonono. In pręſenti.vol.ij.

¶ Et mi-

¶Et minùs excuſantur tutores & curatores & adminiſtratores, ſi inuentarium ac librum rationum non exhibeant, ſub prætextu quòd illa fuerint apud eorum caſtaldos, factores vel negotiorum geſtores, qui ipſa non exhibent. nã poſſet nihilominùs iurari in litem contra ipſos tutores & curatores vel adminiſtratores, & eis eſt imputandũ de mala electione factorum & negotiorum geſtorum. Soci.dict. conſ.190.Memini.col.iij.ver.ſed præmiſsis. & col.ſequent. vſque ad.fi.vol.ij.Sic & in ſimili videmus quòd contra tutores qui nomina debitorum pupillarium non exegerunt, agi poteſt ad intereſſe,& in litem iurari,etiam quod actorem conſtituerint ad ea exigendum, vbi actores fuerunt negligentes. Socin.d.conſ.ij.Sequendo.col.ij.verſi.conclu
37 ditur ergo.vol.j.Tutores.& curatores † & alij adminiſtratores tamen excuſabuntur, ſi non fecerunt inuentarium ac librum rationum, ubi aliquam neceſſariam & iuſtiſsimam cauſam allegauerint, quare ea non fecerint, & eam probauerint.nam in illis caſibus,contra eos in litem iurari non poterit, nec pro ſuſpectis recuſari debebunt: textus in d.l.tutor qui repertoriũ.in principio.& ibi Bar.& Doc. ff.de in litem iurand.l.fi.C.arbitrium tutelæ.Et maximè à præmiſſo iuramento in litem contra eos:vt non prǣſtetur. & vt ipſa ſuſpitio contra eos non allegetur,excuſabuntur in caſibus infraſcriptis & quolibet ipſorum.

¶Primò contra tutores & curatores, & adminiſtratores omnes in litem iurari non poterit ob librum rationũ vel inuentarium non confectum,vbi ipſi probarent, quòd minores & eorum principales vel domini non habebant niſi talia,et talia bona,ex quibus tantùm et non vltrà perceperunt,et de quibus rectè diſpoſuerunt:nam eo in caſu in litem contra eos iurari non poterit, nec pro ſuſpectis recuſari debebunt:imo iudex ex officio etiam de hoc ſeſe informare debebit, et vbi compertum erit iſtud eſſe verum, ipſum iuramentum nullo modo in litem deferre debet contra eos. Laurent.Calcan.conſ.93. In Chriſti nomine amẽ, in primis puto.Iaſ.conſ.iij.Circa primum.col.ij.et ſeqent. vol.j.per tex.hîc,in l.ſi quando.C.vnde vi.in verſ.qualitatis perſonarum.

¶Secundò

¶Secundò contra ipſos iurari in litē non poterit,ubi attē ta qualitate perſonarū apparet,ꝙ ob ruſticitatē,uel ſimplicitatē,& non ex malitia liber rationū, ac inuentarium cōfectū non fuiſſet.l.ſi quis id quod.ubi tex.& Mod.ff.de iuriſdictione oium iudicū.Calcan.d.conſi.93.col.fi.uerſi.3. adduco.Raph.& Raine.d.l.tutor,qui repertorium. Socin. conſi.39.Viſis uol.j.Ripa trac.de peſte.tit.de præſer.rē cōtra peſtē. nu.232.uer.2. Ruſticitas.& nu.340.ibi tñ fallit.

¶ Tertiò contrà eoſdē in litē iurari non poterit, ubi ipſis tutoribus,uel curatoribus,ſeu adminiſtratoribus in teſtamento relicta fuit liberatio à reddenda ratione cum legato de omni eo,in quod eos condemnari continget. Nam etiam quod inuentario, ac libro rationum non confectis adminiſtrauerint contra eos in ipſo caſu in litem iurari non poterit,ob inuentarij, & libri rationum confectionē non factam, & ob alium dolum in omittendo cōmiſſum, ſtantibus prædictis liberatione, ac legato factis.ita inquit Decius conſil.178.in cauſa.col.2.uerſi.ſed tamen.& col.3. uerſic.ſed conſiderandum.ibi,ſecus uidetur. Angelus cōſ. 185. Super hoc. puncto. & conſil.312. Brunellus Doctor,l. quidam decedens.ff.de adminiſtratione tutorum.

¶ Fallit in caſu quo tutor,uel curator, ſeu adminiſtrator ſciebat, uel ſcire debebat talē liberationē,& legatū ipſis factū non ualere ,& ita teſtatorē non potuiſſe diſponere:puta,quia bona eſſent libellaria,ſeu liuellaria,emphyteutica, feudalia,uel fideicōmiſſaria.Nā eo in caſu ob inuentarij,& libri rationū non cōfectionē,& ob dolū in omittendo,ſicuti, & ob dolū in faciēdo iurari in litē poterit cōtra eos, & tenētur rōnem reddere nō obſtantibus dictis liberatione ac legato,Gratus d.conſ.23.In cauſa.col.2.nu.18.uerſi.Nā tenentes.uol.j.Argu.l.nemo poteſt.ff.de leg.j.& l.4.§.condemnatū.ff.de re iud.& l.non putauit.§.non quæuis.ff.de bono.poſ.contra tab.Sic & decretū Mediolani ſub rubr.in quibus caſibus criminaliter procedi non pōt,quo cauetur, ꝙ pro aliqua re,uel cauſa,ſeu aſſerto delicto,quæ,uel quod ſumi poſsit ex negotio,quod originē habuerit à cōtractu, & ſapiat naturā contractus,ꝙ non poſsit procedi criminaliter,nō habet locū decretū ipſum,ubi cōtractus eſſet ipſo

iure, ac notoriè nullus, & reprobatus,ita inquit in ſpecie D.Io.Fran.Ponzi.Doctor Placentinus acutiſsimus,in trac. per eum edito ſuper ipſo decreto,verſ.3.vt non habeat locum.& idem etiã in terminis dixit D.Cat. Cotta.libr.Memoral.verſ.actus nullus.in fi.verſ.ex iſtis.Et iſtud ego probo:quia decretũ ipſum faciens mentionẽ de contractu, intelligi debet de valido,non aũt de inualido.d.§.condẽna-
38 tũ.& d.§.nõ quæuis. Exceptio † enim nullitatis actus, vel contractus nunq̃ cenſetur excluſa.Et ideò ſtãte ſtatuto,ꝙ contra ſñiam arbitri, vel iudicis non poſsit appellari, nec aliquid opponi, vel ꝙ contrà inſtrumentũ nulla exceptio poſsit opponi, poterit tñ opponi exceptio nullitatis ſñiæ, vel inſtrumenti.Ripa.d.§.condemnatũ.col.j.nu.8. verſi.ſ. infertur.& ibi alij Doc.Bar.l.fideiuſ.§.ꝑtor ait.ff.qui ſatiſd. cog.& in l.diuus.ff.de teſt.milit.& in l.j.§.& parui.ff.ꝙ vi, aut clàm.Barb.& Feli.c.ex parte.2.de offi.deleg.Et decretũ Mediolani ſub rub.de Mulctis.tollens appellationem, vt à mulcta fieri non poſsit,non videtur tollere quin dici poſſit de nullitate.Curt.ſen.conſ.59.Dux nu.10.ver.licèt.n.c. licèt.& ibi not.de ſent.excõ.in 6.Panor.& Doc.c. inter cæteras.de ſent.& re iud.Ergo decretũ ipſum volens nõ poſſe procedi criminaliter,vbi res,vel aſſertũ delictum habet originem à contractu, intelligitur de contractu ualido, non aũt vbi contractus eſſet ipſo iure,& notoriè nullus, ac reprobatus:quia contractus notoriè nullus, & reprobatus, non dicitur cõtractus: ergo non attento, & non obſtante ipſo decreto ſub rubr.in quibus caſibus,&c.poſſet procedi criminaliter,vt dicũt D.Ponzi.& D.Cotta.in locis,de qbus ſuprà arg.d.§.condemnatum.& d.§.non quæuis.Exceptio
39 enim, † vel replicatio notorij,nunq̃ cenſetur remota. Et ideo ſtante ſtatuto,vel decretò,ꝙ in aliquibus cauſis non liceat à ſententia appellare,nec de nullitate dici,nec illi aliquid excipi,nec opponi,prout eſt decretũ Mediolani ſub rubr.de accuſ.§.à ſñia. quo cauetur, ꝙ à ſñia lata in cauſa criminali non poſsit appellari, querelari, nec de nullitate dici,&c.Et prout eſt etiam aliud decretum Mediolani ſub rubr.de bonis ad cridas ponendis.§.ſuper deductis.quo cauetur,ꝙ à ſententia lata in cauſis cridarum non poſsit appellari,

pellari, nec contra illã querelari. Certè in cauſa ſententiæ criminalis, vel cridarum, & in caſu ipſorum decretorum, vel aliorum ſtatutorum remouentium nullitatem, & appellationem nunq̃ cenſetur remota nullitas, nec appellatio, ubi notoriè, ſeu manifeſtè, & euidenter conſtaret de nullitate, vel iniquitate ipſarum ſñiarum: quia ipſis ſtatutis, ac decretis non attentis dici poſſet de notoria, & euidẽti nullitate, & iniquitate ipſarũ, & executio ipſarũ ſñiarum fieri non debet, maximè vbi de earũ nullitate, vel iniquitate ex actorũ inſpectione cõſtaret. Et ita in terminis decretorum Mediolani conſuluit D. Fran. Cur. ſenior conſil. 59. Dux. col. 8. nu. 10. verſic. licèt enim. & verſic. Denegata. n. Iaſon conſil. 44. Ex ſola. col. 1. volum. 3. Dec. conſil. 49. Præſtantiſsimè Doctor. nu. 2. uerſic. 5. & vltimò. gloſſ. & Doct. c. ex conquæſtione de reſtit. ſpolia. Abba. conſil. 44. In præſenti. col. 2. verſic. ſed his Alexand. conſil. 186. Viſis. col. pe. & fin. vol. 2. Hippol. ſing. 473. Memini. Curtius iunior conſil. 104. In cauſa. num. 4. in 2. par. Calcan. conſil. 118. Quia ex forma. col. 2. Peruſ. c. dilecto. de appellationibus. Ergò eodem modo decretum ipſum nolens procedi criminaliter, vbi res habet originem à contractu, non habet locum qñ contractus eſſet notoriè nullus, & reprobatus. ſi enim accuſatus, vel inquiſitus allegauerit ipſum cõtractũ notoriè, nullũ & reprobatũ ad effugiendũ iudicium criminale, poterit replicare fiſcus, vel accuſator, ꝙ nõ eſt cõtract⁹, cũ ſit nullus, & notoriè reprobatus, & ꝙ de eo nõ loquitur ipſum decretũ. d. §. condemnatum. & d. §. non quæuis. Bart. l. j. §. & parui. nu. j. verſi. iſta gloſſ. ibi ego in iſta. ff. quòd vi aut clam. Notoriæ. n. exceptiones, vel replicationes nunq̃ videntur â ſtatutis excludi, niſi de eis in ſpecie dicatur, & eſt cõm. opi. Abb. d. conſil. 44. In præſenti. et non obſtante ipſo decreto, et contractu nullo, ac notoriè reprobato, iudex debet procedere criminaliter: q̃a mens decreti Mediolanenſi fuit, ſtante contractu ex quo videtur abeſſe dolus, ꝙ non procedatur criminaliter. Ergo cùm ex cõtractu notoriè nullo, et reprobato à iure cõi, decretis, uel ſtatutis notorijs prohibentibus illos contractus fieri, præſumatur dolus. l. quemadmodum. in fine. C. de agricol. et cenſi.

lib.11.c.qui contra iura.de regulis iuris in 6.Do.And.Alc. tract.præſum.in 3.prin reg.in præſum.30.nu.3.verſ.limitatur iſta,poteſt procedi criminaliter,ex quo videtur ceſſare ratio decreti. Et ita in ſimili arguit Abb.d.conſi.44. col.pen.verſic.Item dicta. Cauſa enim vel contractus à iure naturali,vel ciuili notorio,vel ſtatutis notorijs reprobatus,non excuſat à dolo,imò arguit,& probat dolum in cõtrahente,vel in fundante ſe ſuper eo. Alex.conſi.103. Videtur.col.pen.nu.21.verſi.dum tractat.vol.1.Ang.& Imo. l.ex conſenſu.§.fina.ff.de appellationibus.l.2.vbi Iaſ. Dec. Curt.& alij.C.de in ius voc.D.Alc.d.verſic.limitatur iſta. & ibi D.Nico.Arel.in add.Et hoc maximè procedit ex quo decretũ ipſum excipit caſum, quo contractus doloſè eſſet initus,& tunc vult eo non attento poſſe procedi criminaliter. Et dolus probatur ex quo contra legũ interdicta cõtractus fuit factus d.l.quemadmodum.in fi.& d.c.qui con
40 tra.Alc.d.verſ.limitatur iſta.Vbicunq; enim † ius cõe,ſtatutum,vel decretum contrauenit, vel reſiſtit contractui, vel illum fieri prohibet,ſeu interdicit,& fit talis contract9, tunc dicitur contractus doloſus,& præſumitur dolus,etiã q iuris ignorantia allegaretur,imo ignorare ipſum ius cõe ſtatutum, vel decretum prohibitorium, vel interdictoriũ contraueniens,& reſiſtens contractui,dicitur dolus: ita inquit D.And.Alc.d.verſic.limitatur iſta d.ca.qui contra.& d.l.quemadmodum.in fin. Bartol.l.ſed & ſi lege.§.ſcire.ff. de peti.hære.& l.cum lex,ff.de fideiuſſ.
41 ¶ Et licèt ignorare † iura, leges, ac ſtatuta,& proclamationes non dicatur dolus,& ea ignorãs non dicatur in dolo,ſed in lata culpa.& eſt com.opi. vt inquit Do.And.Alc. præceptor meus,in trac.pręſump.in 3.reg.prin.præſump. in præſump.31.nu.6.verſic. & an ignorans.Iacob. Butrig. Bartol. Bald.& alij.l.leges ſacratiſsimæ. C. de leg.l.lata.ff. de verb.ſign.Tamen iſtud fallit in quatuor caſibus,de quibus infrà quibus iuris ignorantia non excuſat à dolo ſaltẽ præſumpto,quos hìc inferiùs ſubijciam,cùm iſtud ſcire ſit vtile ad materiam iuraméti in litem, quod datur propter dolum,ita quòd lata culpa non ſufficit.l.in actionibus.ff. de in lit.iurand.Et etiam iſtud ſcire eſt valdè neceſſarium
pro

pro intellectu dicti decreti Mediolani ſub rubrica, in quibus caſibus criminaliter procedi non poteſt, dũ vult pro aliquo aſſerto delicto criminaliter non poſſe procedi, niſi contractus dolosè initus reperiretur, vel vis interueniſſet.

42 ¶Primò quotieſcunq; † ignoratur, ſeu erratur, vel delinquitur, ſeu contrahitur, vel fit contra illud, quod ius naturale, vel quaſi, vult ſeu dictat, præſumitur dolus, & contractus dicitur doloſus, & poſſet iurari in litem, & quòd plus eſt procedi criminaliter ipſo decreto, & contractu non attento. & huic erranti nullo pacto ſuccurretur. D. And. Alc. d. tract. pręſumpt. in 3. reg. prin. in præſumpt. 30. verſic. limitatur etiam. Ang. Raph. Comment. & Imol. l. ex conſenſu. §. fin. ff. de appellatio. adeò, quòd etiam militibus, minoribus, mulieribus, ac ruſticis, in ipſo iure errantibus nõ parceretur. text. in l. uenia. & ibi no. Iaſ. Deci. Curt. & alij. C. de in ius vocand. Alex. d. conſi. 103. Videtur. col. pen. num. 21. verſic. dum tractat. vol. 1. Ponzin. d. verſi. 3. vt non habeat locum. glo. & Doct. l. ſi quis in tantã. C. vnde vi. Alex. Dec. & alij. d. l. ſi quis id quod. ff. de iuriſdictione oĩum iudicũ.

43 ¶ Secundò quotieſcunque † ignoratur ius ciuile notoriũ & indubitatum, vel ſtatutum decretum, ſeu proclama notorium, & indubitatum, vel fit aut contrahitur, ſeu delinquitur contra ius ciuile notorium, & indubitatum, vel cõtra ſtatutum, ſeu decretum, vel proclama notorium, & indubitatum præſumitur dolus, & poſſet in litem iurari, & ipſo decreto ſub rubrica, in quibus caſibus, &c. & dicto cõtractu facto contra prohibitionem iuris ciuilis, notorij, & indubitati, vel ſtatuti, aut decreti, & proclamatis notorij, & indubitati, non attentis poſſet procedi criminaliter, ex quo contractus doloſus p̃ſumitur Alcia. dicta p̃ſumptione 30. in 3. regula principali verſic. Et idem ſi erraret. Alex. d. cõſi. 103. Videtur vol. 1. Ponzin. d. verſic. 3. Moder. dict. l. uenia. Doctor. d. l. ſi id quod. Bald. l. error. in prima quæſt. col. 2. ibi, item in delictis. & in l. leges ſacratiſsimæ. col. fin. C. de legi. vbi alij Dotc. C. de iur. & fact. ignor. l. 1. §. hoc autem iudicium. vbi. Curt. & Moder. ff. ſi quis iuſdi. non obtemp. Docto. d. §. fina. iuncto. d. §. condemnatum. l. nec ſupina. ff. de iur. & fact. igno.

44 ℂ Tertiò quotieſcunq; † ius ciuile,vel ſtatutum,ſeu decretum trahit originem à iure naturali, ſeu à naturali æquitate,quæ eſt ſecundum naturã,aut iure gentiũ merè poſitiuo,quod eſt quodammodò iuſgentium propter generalẽ conſuetudinẽ,ſemper contrafaciens, vel cõtrahens, ſeu delinquens cõtra illud, dicitur & præſumitur eſſe in dolo, licèt alias pſumeretur lata culpa:ergo talis cõtractus tanq̃ nullus,& doloſus non encuſaret à proceſſu criminali vigore dicti decreti Mediolani ſub rub.in qbus caſibus,&c. nec à iuramento in litẽ.Bal.l.leges ſacratiſsimę.col.fi.verſ.Tertio quæritur. C. de legi.Ponzin.d.verſic.3.ut non habeat.

45 ℂ Quartò dico, quod † quotieſcunq; lex, vel ſtatutũ,aut decretũ contrauenit,vel interdicit, ſeu contradicit,ſeu reſiſtit actui,vel cõtractui,vel illũ fieri prohibet, ignorantiã talis legis,ſtatuti,vel decreti interdictorij,ſeu prohibitorij, vel reſiſtentis,ſeu contradicentis,non excuſat à dolo, imò cõtrahens,vel delinquẽs,vel cõtraueniens pſumitur in dolo,& vigore dicti contractus facti contra legẽ,ſtatutũ,aut decretũ prohibitoriũ,ſeu interdictoriũ actui, & cõtractui reſiſtens nõ excuſatur à dolo, imò dicitur eſſe in dolo.d.c. qui cõtra.& d.l.quemadmodũ.in fi.Alci.d.pſump.30.ver. limitatur iſta Bar.l.ſed & ſi lege.§.ſcire.ff.de pet.hęr.Põzi. d.verſ.3.vt non habeat.Ergo vigore talis contractus tanq̃ cõtractus nulli,& doloſi nõ adiuuaretur aliquis à proceſſu criminali vigore d.decreti ſub rub.in qbus caſibus,&c. cũ excipiatur in eo cõtractus doloſè initus,nec excuſaretur à iuramẽto in litẽ,ex quo ex ipſo contractu pſumitur dolus Alc.d.verſi.limitatur iſta maximè cũ talis contractus eſſet nullus,ac reprobatus,ex quo ei lex,vel ſtatutũ reſiſtit.l.nõ dubiũ.C.de legi. & cõtractus nullus nõ dicitur cõtractus. d.§.cõdemnatũ,& d.§.non quis.Secus aũt vbi ius cõe ſtatutũ,ac decretũ non prohibet,nec interdicit actũ,vel contractũ fieri,nec illi reſiſtit,ſed nõ aſiſtit:qa tunc faciens talẽ contractũ etiã nullũ,non dicitur in dolo,nec mala fide. Ergo talis contractus non diceretur doloſus, qa ignorare

46 iura † q̃ non reſiſtũt actui,ſed illi nõ aſsiſtunt, nõ dicitur dolus,ſed lata culpa:ſed dicitur & pſumitur dolus,& iuris ignorãtia ab eo nõ excuſat,vbi illud ius reſiſtit actui.Alci.

d.verſ.

d.ver.limitatur iſta in reg.iij.præſum. in præſum.30. Bar. d.§.ſcire.Abb.& Doct.c.conſultationibus.de iur.patr.& c. grauis.col.pen.de reſti.ſpol.& c.dilecto.col.iij.de præben. Cur.ſen.conſ.71.Princeps,col.v.& ſeq.Fel. c.de quarta.col. x.de præſcri.Et talis contractus ẽt nullus, cui lex non reſiſtit,ſed illi non aſsiſtit,excuſaret à dolo, & conſequenter à proceſſu & pœna criminali, ſtãte dicto decreto ſub rub.in quibus caſibus,&c.tex.d.§.ſcire.Imò & excuſaret à iuramẽto in litem,vbi error iuris erat probabilis, vel arbitrabatur ſeu putabatur contractũ valere, & talis contractus nullus ſufficit ad lucrũ fructuũ, & eſt com.opi.ꝑ Cur.iu.conſ.vj. Circa primã.col.pe.ver.poſtremò igitur.in j.par.gl.& Bar. l.ſi fur.§.j.ff.de vſucap.Fel.d.c.de quarta.col.ix.Pan.c.ſi diligẽti.col.vij.de p̃ſcr.facit l.iiij.& l.fi.ff. pro lega. vbi ẽt tit. nullus prębet iuſtã cauſ.p̃ſcribendi,& poſsidẽs ex teſtò inutili vel nullo hæreditatẽ tanq̃ proximior agnatus, cùm tñ alius eum p̃cedat,ſi hoc fecit per errorem ẽt iuris,nõ dicitur in dolo,nec prædo,nec tenetur ad fructus, ex quo lex ei non reſiſtit,ſed non aſsiſtit,& teſtm̃ ẽt nullũ excuſaret à criminali pœna ſtante decreto,de quo ſuprà ſub rub.In q-bus caſibus,&c.tex.& Bar.d.§.ſcire.Lex autẽ, † vel ſtatu-
47 tũ ſeu decretum dicitur reſiſtere actui vel contractui,quãdo præcipit ne fiat contractus dirigẽdo verba ad perſonas ne contrahãt,vel ad vnã ex eis:puta , dicendo nullus ciuis vendat forẽſi rem immobilẽ, vel p̃cipiendo ſeu dicẽdo,ne contrahant ſine tali ſolennitate: vel qñ reſiſtit potentię dicẽdo,ꝙ nullus poſsit vẽdere forẽſi, vel ꝙ forenſis non poſſit vendere,vel qñ reſiſtit obligationi,dicẽdo,ꝙ minor vel mulier non poſsit obligari ſine tali ſolẽnitate. Io.de Imol. & Doc.c.cùm contingat.de iureiu.Doc.l.non dubiũ.C.de legi.Bar.& Pau.de Caſt.l.cùm lex.col.ij.nu.3.4.5.ac 6.ff.de fideiuſ.vel qñ lex uel ſtatut.reſiſtit pp naturã rei, cuius nõ eſt cõmercium:puta ſi ẽ res ſacra,vel relig.Bar.d.l.cũ lex.in prin.Vel qñ aufert ptãtem in futurũ contrahendi, vel aliquid prohibet in futurũ.Bar.d.l.cũ lex.col.ij.nu.6. ver.ſed iuxta.Idẽ vbi mulier alienat fundũ dotalẽ lex ei reſiſtit:vt ẽt obligatio naturalis nõ oriatur, & pro ea fideiuſſor non poſsit obligari.Bart.d.l.cùm lex.col.j.nu.2.Ver.Quæro,qđ

gloſ.l.dotalem.ff.de teſt.mil.& in l.ſi prędium.C.de iure dot.Idem vbi minor prædium ſuum alienat,lex ei reſiſtit: vt etiam fideiuſſor pro eo non teneatur.Sed marito, & tutore, vel alio alienate lex ei non aſsiſtit, ſed non reſiſtit,& in eorū præiudicium fideiuſſor dari poterit. Bart.d.l.cum lex.col.j.nu.ij.ver.quęro quid.& col.fi.in fin.vbi etiā Pau. de Caſt.Et generaliter quando lex uel ſtatutum dicatur reſiſtere, interdicere, prohibere, vel non aſsiſtere actui vel cōtractui,vide Bar.& Pau.de Caſtr.d.l.cū lex.& in l.j.col. fi.ff.de nouationibus.Bald.Iaſo. & alios in l.non dubium. C.de legi.

¶ Ergo ſequitur ex præmiſsis,quòd cū decreto Mediolani ſub rub.de donationibus diſponat, ne quis audeat donare, vel titulo lucratiuo cedere, niſi donans & donatarius, cedens & ceſsionarius iurent prout in ipſo decreto, ꝙ decretū ipſum dicitur reſiſtere donationi non iuratę ad formā dicti decreti,adeò quòd ex ea etiam obligatio naturalis non oriatur,& fideiuſſor datus pro ea nō teneatur, nec valeat donatio,nec ſtipulatio de euictione, ex quo decretū prohibet perſonā donantis ne eam faciat abſq; ipſo iuramento.Bar.& Pau.de Caſtr.d.l.cùm lex.col.2.ff.de fideiuſſo.nu.3.& 4.& 5.& 6.Quod quidem decretum reſpectu iuramenti ponendi,& publicationis faciendę ad formam dicti decreti, procedit etiam reſpectu donationis factæ in dominio Mediolani per forenſes, & etiam inter forēſes de rebus etiam exiſtētibus extra dominiū Mediolani, ex quo ſolennitas loci contractus et iudicij debet attēdi,alioquin non valet contractus nec iudicium. D Lau Siluanus conſ. 40.Viſa.Bar.l.j.col.v.ver.et primo quęro.C.de ſumma tri. Bal.et Doc.l.fi.de iuriſd.om.iud.et in l.j.q.4.et 5.C.de contrahe.emp.et eſt com.opi D.Silua.d.conſ.40.col.fi.Ergo ſi donatio ipſa non eſt iurata decretū illi reſiſtit, et prǽſumitur contractus doloſus.Bar.d.§.ſcire. Alciat.d.uer.limitatur iſta.Vnde ſequitur, quòd donatio inter viuos non iurata ad formam dicti decreti non prodeſt ad euitandum iudicium criminale in caſu dicti alterius decreti ſub rub. in quib.caſib.&c.ut dixi ſuprà nu.43.ver.ſecundò quotieſcunque.et nu.45.ver.quarto dico.

¶ Sequitur

48 ¶ Sequitur etiam,† quòd decretum Mediolani,ſub rubr, de notar.publ.in §.nulli notarij.& §.contrahentibus.cùm prohibeat notarijs , & contrahentibus, & diſtrahentibus, cum mulieribus,ne cum illis cõtrahant, vel diſtrahãt,niſi præcisè & ad vnguem ſeruentur ſolẽnitas requiſitę per ſtatuta,& ordines ciuitatũ,& locorum,in quibus fiunt inſtrumenta,ſub pænis de quibus in ipſo decreto:puta, ſi nõ adhibeatur conſenſus agnatorum vel cognatorũ , qui debet adhiberi in contractibus mulierum ex forma ſtatuti,certè ſi tales ſolennitates non adhibeantur non valet cõtractus, nec diſtractus,nec conſenſus mulierum,maximè vbi ſtatutum diceret,ꝙ mulier vel minor nõ poſsit alienare ſine cõſenſu conſanguineorum,quo caſu talis contractus ſeu diſtractus,vel conſenſus mulierũ,dicitur nullus, & præſumitur doloſus,& ex eo nõ oritur etiã obligatio naturalis,nec tenetur fideiuſſor mulieris:quia decretum ac ſtatutum dicitur tali contractui reſiſtere.Bart.d.l.cùm lex.col.ij.nu.4. ver.& hoc fit.& ver.idẽ ſi prohibitio.& nu.vj.ver.ſed iuxta prædicta.& ibi Pau.de Caſtr.& alij.ff.de fideiuſſo.Ergo ex ipſo contractu præſumitur dolus,ex quo eidẽ decretũ, ac ſtatutũ reſiſtit,& dicitur contractus doloſus. Ergo talis contractus vel diſtractus,aut conſenſus mulierũ in quo dictæ ſolennitates ſeruatæ non fuerint dicitur doloſus,& eo non attento & non attento ipſo decreto prohibente procedi criminaliter,vbi res habet originem à contractu poſſet procedi criminaliter, ex quo talis cõtractus dicitur doloſus.Alciat.in iij.regu.prin.præſumpti. in præſumpt.30. ver.limitatur iſta.Bar.d.l.ſed & ſi lege.§.ſcire.ff.de peti.hęredit.d.c.q cõtrà.& d.l.queadmodũ.i fi.C.de agric.& cẽſ.

49 ¶ Decretum eſt in dominio † Mediol.ſub rub.de pœn.§. collegijs.& etiam eſt ſtatutum in vrbe Nouariæ,quibus cauetur, quòd interdicitur quibuſcunque, ne rem immobilẽ ſitã in dominio Medi.alienent non ſubdito dominij Mediolani,abſque principis licentia,quo caſu tale decretũ,ac ſtatutũ dicitur reſiſtere ipſi contractui, ex quo dirigit verba in actum hominis.Pau.de Caſt.d.l.cùm lex.col.j.& ibi Bar ff.de fideiuſſ.Ergo ſi fiat contractus ipſe , cui decretũ reſiſtit,præſumitur dolus.Bar.d.§.ſcire.Alci.d.ver.limita-

tur,

tur, ꝙ non ſubditus non poſſet præſcribere rem ipſam uigore talis cõtractus. Iaſ. conſ. 166. Vertitur. col. fi. in fi. uol. ij. prohibita enim alienatione cenſetur prohibita præſcriptio. l. ubi lex. et ibi gloſ. et Bart. ff. de vſucapio. et eſt com. opi. Alex. conſil. j. Ponderatis. col. fi. uol. iiij. l. alienationis. ff. de uerb. ſignifi. Ergo non attento d. decre. quo cauetur, quòd non procedatur criminaliter vbi res habet originẽ à contractu, et non attento ipſo contractu facto abſque licentia principis poſſet procedi criminaliter, ex quo ipſe contractus diceretur doloſus. Bar. d. §. ſcire. Alc. d. uer. limitatur iſta. cùm decretum eidem reſiſtat. Paul. de Caſtr. d. l. cùm lex. ff. de fideiuſſo.

30 ¶ Statutum inclitæ, et † antiquiſsimæ Herculeæ ciuitatis Nouariæ patriæ meæ nobiliſsimę, inquit, ꝙ aliquis contractus, vel quaſi, vel aliqua obligatio non poſsit fieri cũ filio familiâs ſine conſenſu patris, uel eius in cuius ptãte fuerit, uel cum minore maſculo, minore annorũ quatuordecim, nec fœmina minore duodecim annorũ, ſine authoritate tutoris, et cum minore decemoeto annorũ, ſine authoritate curatoris, ſi curatorem habuerit: et ſi non habuerit, ſine authoritate trium conſulum, iuſtitiæ, quo caſu ſtatutum ipſum uidetur reſiſtere obligationi, et contractui facto ſine ipſa ſolennitate. Pau. de Caſt. d. l. cùm lex. col. j. verſ. tertius quando, et ibi Bar. et Doc. ff. de fideiuſſo. Ergo contractus factus abſque ipſa ſolennitate ipſo iure non ualet, et ex eo non oritur obligatio etiam naturalis. Pau. de Caſtr. et Bar. d. l. cùm lex. Et conſequenter dicitur contractus doloſus, ubi non fuit ſeruata forma ſtatuti reſiſtentis obligationi. Bar. d. §. ſcire. Alci. d. uer. limitatur iſta. Et per conſequens contractus ipſe abſque ſolennitate dicti ſtatuti, tanquàm contractus doloſus, non poterit allegari ad effugiendũ iudicium criminale uigore dicti decreti Mediolani ſub rub. in quib. caſibus criminaliter procedi non poteſt, maximè ubi ex lectura inſtrumenti, uel aliter ex actis cõſtaret, ꝙ filiusfamiliâs aut minor uel mulier, aliquibus minùs ueris, uel minùs legitimis, aut minùs iuſtis narratiuis, enũtiatiuis, præfationibus ſeu perſuaſionibus inducti fuerint ad contrahendũ, cedendũ, aut renuntiãdũ, quia tunc multò

magis

magis præſumeretur contractus ipſe doloſus,& non valeret,& quatenus valeret, deberet reſcindi.l.pen.C.de dolo. Dec.conſ.180.Viſa.Et ita in ſpecie ſuper ipſo ſtatuto ciuitatis Nouariæ pro domina Antonia de Partonis vxore magnifici artiū & medicinę doct.D.Andreæ de Plot.Patritij Nouariæ,fratris patruelis magnifici D.Marci Ploti aui mei paterni.cōſuluit D.Iaſ.conſ.69. Quæritur.col.ij.& iij.in fi. vol.ij.licèt per errorē impreſſorū in themate dicti conſilij Iaſ.69.Quæritur.vol.ij.legatur de Plot.cùm dici debeat de Plot.cū familia noſtra appelletur familia antiquiſsima de Plotis quæ à Geneo Plāco Ploto romanorū Imperatore, & Cōſule deſignato, ac Lugduni cōditore,ſuā originē ducit. Ad quē M.Tul.Cicero in decimo eius epiſtolarum familiarium libro plures ſcripſit Epiſtolas. Nec eſt dubiū Plancū ipſum fuiſſe cognomēto Plotum,prout atteſtātur Martinus Phileticus,interpretes in d.lib.10.& Ambro. Calepinus in eius vocabu.in ver.Plāci. Et eundē Gneū Placū Ro.Impe. fuiſſe ex Plotorū ſtirpe,teſtificatur Mag.D.Bartholomæus Taegius Iurecōſultus optimus collegij Mediolani, Hiſtoricus doctiſsimus,& Poëta facūdiſsimus,in eius epiſtola,cui titulus eſt de nobilitate,quā lingua ethruſca ſcripſit ad magnificū Pōtificij,& Cęſarei iuris doctorē acutiſsimū D.Bernardinū Plotum conſanguineum meum,& locum tenentem in Marchionatu Montisferrati,illuſtriſsimi,& reuerendiſsimi D.Hippoliti Gonzagæ Cardinalis Sanctę Romanę eccleſiæ,& tutoris illuſtriſsimi domini Gulielmi Gonzagę Ducis Mantuæ,& Marchionis Montisferrati digniſsimi.

¶ Sed redeūdo ad locū à quo digreſsi pauliſper ſumus,Di
51 co quod ſi tutor † ac curator ignorabant liberationē rationis reddendæ,cum legato eius omnis,in quod condemnarētur,eis facto non valere:quia fortè ignorabant factū, id eſt,bona eſſe feudalia,vel liuellaria,& ſic ignorarunt teſtatorē de eis non potuiſſe diſponere,relinquendo dictā liberationē;certè ſi non fecerunt inuētarium ac librū rationū ob ipſam facti ignorātiam excuſantur à dolo & à lata culpa.l.qui in alterius.vbi tex.gl.Dec.& Cag.ff.de reg.iur. l.fin.ff.pro ſuo.l.igitur.§.pōt.ff.de lib.cau.l.ſed & ſi lege.§. ſcire.ff.de petit.hæred.Corn.conſ.147.Quia.col.pe.vol.ij.

Ergo

Ergo ob non confectionē inuētarii & libri rationū, etiam quòd liberatio non valeret, non poſſet eo in caſu iurari in litē, ex quo liberatio ēt nulla, relicta tutori & curatori excuſat à dolo & à lata culpa, vbi ignorabatur factū ex quo liberatio reddebatur nulla.d.§.pōt.& d.§.ſcire. Et vbi non eſt dolus nec lata culpa, non poteſt in litē iurari contra tutorē, nec curatorem.l.alio iure.C.de in lit.iur. Et in dubio ignorantia facti præſumitur.l.verius.ff.de proba. Et liberatio, ſeu legatū ēt nullius valoris ſicuti etiā titulus nullus & putatiuus cauſatus ēt in errore iniuſto iuris, vel facti, excuſat à dolo, & à mala fide, & à pœna criminali, & vt non teneatur tanquā prædo de fructibus percipiendis. d.§.ſcire. & d.§.poteſt. eſt commu.opin.Alciat.in iij.reg.princ.præſump.in prǽſumptio.v.ibi, quintò bonafides.Bart.Balb.& Doct.l.Celſus.ff.de vſucapionib.Bald.poſt gloſ.in l.j.C.vbi cau.ſtatus.latè per Cur.ſenio.conſi.71. Princeps.gloſſ.Roma.Alex.& Moder.l.quod vxor.ff.de acquir. poſſ.gloſ.l.de fructibus.ff.de donat.inter uirum & vxor.

SVMMARIVM.

1 *Decretum Mediolanenſe ſub rub.in quibus caſibus criminaliter procedi non poteſt, quo cauetur, quòd vbi res habet originem à contractu, non poſſit procedi criminaliter, niſi contractus doloſè initus reperiretur, an procedat etiam quòd contractus eſſet nullus per errorem facti, & iuris, dummodò non eſſet doloſè initus.*

2 *Contractus doloſè initus non dicitur propriè contractus nec valet, etiam ſi ſit iuramento firmatus.*

3 *Contractus appellatione venit etiam contractus nullus, quando aliàs verba eſſent ſuperflua.*

4 *Exceptione ſit ſuperflua, & inutilis, tunc cenſetur regulam ampliare ſecundum qualitatem exceptionis.*

5 *Regula p exceptionē ampliatur, quādo aliàs exceptio eſſet inutilis.*

6 *Beneficium principis debet latiſſimè incerpretari.*

7 *Mitior interpretatio in legibus & decretis ſemper fieri debet.*

8 *Appellatio à ſententia ſi ex ſtatuto ſit prohibita, non cenſetur prohibita, quando iudex fuit in dolo, vel lata culpa.*

9 *Sententia lata per dolum iudicis nunquàm tranſit in rem iudicatā.*

Iudex

10 *Iudex præſumitur dolo pronuntiaſſe, quando erat capitalis inimicus eius, contra quem pronuntiauit.*

11 *Dolus in omni materia ſemper præſumitur exceptus.*

12 *Exceptio firmat regulam in caſibus non exceptuatis.*

13 *Lex noua diſponens ſuper eo, quòd diſponit ius commune intelligitur ſecundum ius commune, & ſecundum legem antiquam.*

14 *Hæres in iure errans non dicitur prædo, nec tenetur de fructibus percipiendis: idem eſt in legatario.*

15 *Prædo non dicitur, qui pretium numerauit etiam in cõtractu nullo.*

16 *Abigeus, quo caſu non teneatur de abigeatu.*

17 *Turbans aliquem in poſſeſsione, quo caſu criminaliter non teneatur ex Statuto Mediolanenſi.*

18 *Poſſeſsio ex contractu nullo transfertur, vbi interuenit actus facti.*

19 *Contractu principali non ſubſiſtente nec eius acceſſoria valent.*

20 *Poſſeſsio per contractum nullum, ſeu conſtitutum aut alium actum fictæ traditionis poſitum in contractu nullo non transfertur.*

21 *Contractu nullo, etiam conſtitutum in eo appoſitum dicitur nullum: tamen excuſatur is, qui harum prætextu propria authoritate, & per rem ingreſſus eſt poſſeſsionem, niſi ei fieret reſiſtentia facto.*

22 *Matrimonij nulli contractus, contrahentes excuſat qui ſimul habent copulam, à pœna illiciti coitus, dummodo Statim quòd ſciuerunt matrimonium non valere, abſtineant à coitu. Idem etiã procedit in muliere, & minore maſculo, ſi Statim quòd cognouit, pœnituit.*

23 *Contractus vel titulus nullus cauſatus etiam ex errore iuris, excuſat à mala fide, & à dolo.*

24 *Iudex debet in dubio eligere partem paribus, minùs oneroſam.*

25 *Delictum ſi à contractu originem habeat de iure communi in multis caſibus criminaliter procedi non poteſt.*

26 *In pœnalibus contra fiſcum in dubio eſt pronuntiandum: idem eſt cõtra accuſatorem.*

27 *Curia conſequitur maiorem honorem abſoluendo, quàm in condemnando.*

28 *Doli mentionem expreſſam vbicunque lex, vel Statutum facit, lata culpa non cõparatur dolo, de quacunque pœna pecuniaria agatur.*

29 *Partes facientes actum nullum, præſumuntur actum eſſe nullũ ignorare, maximè ſi fuerint expenſæ.*

30 *Criminaliter agi quando dicatur.*

31 *Cauſa qualibet quæ excuſat à dolo, & eius pœna, an excuſet à pœna pecuniaria.*

pecuniaria, quæ datur ratione latæ culpæ, & an in pœnis pecuniarijs lata culpa dolo æquiparetur.

32 *Lata culpa non æquiparatur dolo etiam in caſibus, quibus agitur de ſola pœna pecuniaria, quando lex vel ſtatutum facit expreſſam doli mentionem.*

33 *Copulæ proprietas quæ ſit, & quæ ſint dictiones copulatiuæ. et vtrum copulatorum concurſus requiratur.*

34 *Copula, &, poſita inter duas orationes perfectas, quæ ſtare poſſunt de per ſe, tunc habet vim dictionis continuatiuæ, non copulatiuæ.*

35 *Copula in decreto, vel lege fauorabili habet vim dictionis continuatiuæ, non copulatiuæ.*

36 *Verba debent intelligi, vt euitetur mala grammatica.*

37 *Verba in medio poſita interpretãtur ex præcedẽtibus & ſequẽtibus.*

38 *Copulatiuarum dictionum natura eſt copulare diuerſa.*

39 *Contractus appellatione in fauorabilibus quæ veniant.*

40 *Copulatiua negatiua vel affirmatiua vt verificetur requiritur concurſus omnium copulatorum.*

41 *Matrimonio nullo per ignorantiam facti contracto, ſi coitus ſequatur, nõ punitur, ſi ſit ſecundum naturam, ſecùs ſi ſit ſodomiticus.*

42 *Sodomia graue delictum, & grauiter puniendum. etſi inter coniuges committatur.*

43 *Sodomia dicitur, ſiue fiat cum maſculo, ſiue cum fœmina.*

44 *Sodomitarũ bona cõfiſcãtur, et ipſi fiũt infames, et teſtari nõ poſſũt.*

45 *Sylua cædua communis, ſi ab vno ex ſocijs incidatur, ille non poteſt accuſari nec puniri de turbata poſſeſſione, ſecùs ſi illam occupet.*

46 *Lex habens plures intellectus, poteſt allegari in quolibet intellectu, quãdo quilibet intellectus probatur per bonas rationes, vel leges.*

47 *Contractus appellatione venit etiam contractus nullus, quando ſumus in fauorabilibus, & militat eadem ratio.*

48 *Statutum cauens de ſoluenda gabella, pro contractu intelligitur de valido & efficaci.*

49 *Exceptio declarat de quo genere loquatur regula, & vbi exceptio eſſet ſuperflua, per exceptionem ampliatur regula.*

50 *Contractus à lege reprobatus an poſſit allegari in caſu decreti Mediolani, quod prohibet procedi criminaliter, vbi res habet originẽ à contractu.*

51 *Lex vel ſtatutum nõ receptum, nec moribus vtentium approbatum non habet vires: & ſufficit lapſus decennij à tẽpore conditi ſtatuti.*

52 *Legis, vel ſtatuti ſolennitas, quæ actui reſiſtit, quotiens eſt ſecreta, ceſſat doli præſumptio.*

53 *Ignorantia iurium, quæ ſunt dubia & intricata excuſat à dolo & mala fide.*

54 *Contractus nulli & illiciti, quæ cõmuniter fiunt, tanquàm liciti, excuſant à pœna criminali huius ſeculi, licèt non quo ad Deum.*

55 *Conſuetudo excuſat notarios à pœna falſi.*

56 *Dolus vt excludatur, conſuetudo inſpicitur.*

57 *Conſuetudo etiam mala & nulla excuſat in delictis.*

58 *Doli præſumptio ceſſat probata bona qualitate, & fama contrahentium.*

59 *Fama bona probatio tollit indicia leuia, in genere, non in ſpecie.*

60 *Contractus an ſit doloſè initus ex qualitate facti contrahentum, loci & temporis, concipi poteſt.*

61 *Contractus facti contra legem, ſi in ſe naturalem æquitatem contineant, ceſſat præſumptio doli & malæ fidei.*

62 *Statutum vel lex requirens certam ſolennitatem ad aliquem effectum, non habet locum in foro conſcientiæ, ſi actus fiat ſine illa ſolennitate, & ipſe actus effectui non conueniat.*

§. VI.

VNDE ex præmiſsis infero, quòd decretũ Mediolani ſub rub. in quib. caſib. crimi. procedi non poteſt, quò cauetur quòd vbi res habet originẽ à contractu quòd non poſsit procedi criminaliter, vt habeat locum decretum ipſum etiam in cõtractu non tamen doloſè inito, adeò quòd pro aſſerto delicto habente originem à contractu etiam nullo, non poſsit procedi criminaliter, ex quo contractus etiam nullus, excuſat à mala fide, & à pœna, & pro ceſſu criminali. tex. dict. §. ſcire. & dict. §. poteſt. & in l. ſi adulterium cum inceſtu. §. idem Imperatores. & verſicul.
1 idem Pollioni. ff. de adulter. Et † quamuis Do. Catellia. Cotta in lib. memor. verſic. actus nullus. in fi. & D. Io. Fran. Ponzinib. in tracta. per eum edito ſuper ipſo decreto. in iij. lim. velint decretum ipſum procedere in cõtractu ualido, non autem nullo, per regul. l. iij. §. condemnatum. ff. de re iud. Ego tamen teneo intrepidè, quòd decretũ ipſum Mediolani,

diolani, ſub rub. in quibus caſibus criminalitar procedi non poteſt, quo cauetur non poſſe procedi criminaliter pro negotio, cauſa, vel re, ſeu aſſerto delicto habente originem à contractu, niſi contractus doloſè initus reperiretur, procedere, vt non poſsit procedi criminaliter, pro re vel aſſerto delicto habente originem à contractu, etiam ſi contractus ipſe valeret, vel non valeret, ſed eſſet nullus per errorem facti tantùm, vel iuris errorem tantùm, vel etiam per errorẽ iuris, & facti ſimul, dummodò tamẽ non eſſet doloſè initus, & hoc per tex.in d.§.ſcire.& d.§.poteſt. & in d.§.idem Imperatores.& dict.verſi. idem Pollioni & per duodecim fundamenta de quibus infra.

¶ Primò quia decretum ipſum Mediolani facit regulã ꝙ non poſsit procedi criminaliter, vbi res habet originem à contractu: Diende facit exceptionem, niſi contractus doloſè initus reperitur. vnde prǽſuppono quòd contractus doloſè initus, cùm ſit contractus à iure reprobatus, quod nõ dicitur propriè contractus, nec venit appellatione contractus in legibus, ſtatutis nec alia materia. Bald.l.non dubium.in ij.not.C.de legib. Et iſtud ego probo. quia contractus propriè loquendo dicitur quando eſt vltro citroque obligatorius. text. glo.Bart. & Alcia.in l.Labeo.§.contra-
2 ctũ.ff.de verb.ſignifi.Et contractus non dicitur † obligatorius, nec dicitur propriè loquendo obligatio: ergo nec contractus, cui poteſt opponi expeceptio doli, vel alia excepito, cùm obligatio ſit iuris vinculum quo neceſsitate aſtringimur alicuius ſoluẽdæ rei cauſa, ſecundum noſtræ ciuitatis iura. textus inſtitu.de obligat.vbi glo.verſi.neceſſitate. & ibi Doct.l.creditor.& l.debitor.vbi not.per illum textum.ff.de verb. ſignifi. Et conſequenter contractus doloſè initus non dicitur propriè contractus, cùm in effectu non ſit vltro citroque obligatorius, nec habeat iuris vinculum, quo partes aſtringantur illi ſtare, ex quo dolo deceptus non tenetur illi ſtare, cũ contractus doloſè initus etiã cum iuramento, ſit nullus, & quatenùs aliquis reperiatur debeat reſcindi.Dec.d.conſ.180. Viſa.Iaſ.d.conſil.69.Quęritur.col.pen.in fi.vol.ij.toto titu.ff. & C. de dolo. & ff.de doli exceptio.cùm.in contractum dicimus, non debemus

intelligere

intelligere de doloſè inito,cui partes ſtare nõ tenentur,ex quo verba cum effectu debent intelligi.l.j §.hęc aũt verba. ff.quod quiſq; iur.Ergo ſequitur,ꝙ ſicuti ipſa exceptio decreti de contractu doloſè inito, eſt exceptio de contractu nullo ſaltem in effectu,cũm vbi ſit aliquis debeat reſcindi. Dec.d.conſil.180.Viſa toto tit.ff.&.C.de dolo.ꝙ pari modo regula ipſius decreti,vt nõ poſsit procedi criminaliter, vbi res habet originem à contractu, intelligitur etiã de cõtractu nullo,non tñ doloſè inito, vel etiã de contractu valido,ſed reſcindendo,non tñ ratione doli:cũm.n.exceptio ipſa eiuſdem decreti ſit de contractu doloſè inito,& ſic de contractu nullo,& qui propriè nón eſt cõtractus,vt ſuprà probaui.Ergo etiam regula eiuſdem decreti debet intelligi etiam de contractu nullo,nõ tñ doloſè inito: vt pro re habente originem etiã à contractu nullo, non tñ doloſè inito,non poſsit procedi criminaliter:quia exceptiones ſunt, & eſſe debẽt de genere regulæ. Et ex qualitate exceptionis declaratur,de quo genere loquatur reg.l.nam ꝙ liquidè.§.fi.ff.de pen.leg.Dec.l.j.nu.26.verſ.Et licẽt,& ibi Cagno.ff. de reg.iur.Alex.& Doct.l.feminis.C.qui teſtam.facere poſſ. Alioquin ſi non intelligeremus regulam dicti decreti procedere etiam in contractu nullo, & qui propriè non eſſet contractus, vt pro re habente ab eo originem, non poſsit procedi criminaliter, exceptio decreti contractus doloſè initi eſſet exceptio ſuperflua,& impertinẽs, & quæ nõ eſſet de regula,ſicuti ſi diceremus,omnis homo currit,excepto aſino,cũ dici deberet,excepto Petro.Ergo ne ipſa exceptio ſit ſuperflua,& nihil quò ad regulã operetur,& ſic non faciens ad regulã, verba regulæ debent intelligi etiã de contractu nullo,non tñ doloſo,vt nõ poſsit procedi criminaliter pro negotio habente ab eo originẽ,quia etiã appella-
3 tione † contractus,vel donationis,venit contractus etiam nullus, & donatio etiã nulla, qñ verba eſſent ſuperflua,& nihil operarentur,quod not.pro limita. text.in l.3.§.condemnatum.ff.de re iudic.vt eſt de hoc text. in l. ſi qñ quis vxori.& ibi Bart.Paul.de Caſt.& Iac.Put.ff.de leg.j.& hoc modo reſpondetur ad allegata in contrarium per Cott.& Ponzin.in locis,de quibus ſuprà dixi.nu.1.verſi. Et quam-

4 uis,hoc eodem verbo.Vbicunque enim exceptio † eſſet ſu perflua,& inutilis,& de eo,quod in regula non contineretur,tunc exceptio ne videatur inutilis,& ſuperflua,cenſetur regulam ampliare,ſecundum qualitatem exceptionis. Dec.d.l.j.nu.31.verſ.& prædicta.ff.de regu.iur.& eſt com. opi.vt inquit D.Hierony.Cagn.d.l.j.nu.30.verſ.Et couclu ſio.& nu.33.verſic.ſed non eſt recedendum.ff.de reg. iur. l.tribunus.§.j.ff.de teſta.mili.Exemplum ſi conſtituo procuratorem generaliter ad omnia, non veniunt illa, quæ mandatum ſpeciale requirunt.c.qui ad agendum.cum ibi notatis per gloſ.& Doct.de procu.in 6. ſed ſi facio procuratorem generaliter ad omnia,niſi quòd iuramentum nõ poſsit deferre,& ſic exceptio vnum caſum, in quo ſpeciale mandatum requiritur, illa exceptio ne ſit ſuperflua, declarat,& ampliat mandatũ,& regulam,vt omnia alia includãtur in mandato,in quibus etiam mandatum ſpeciale requiritur.D.Geminia.poſt Lap.d.c.qui ad agendũ.§.j.Alex. Claud.Aquen.& Iaſ.l.fi.ff.quod quiſq; iuris. Iaſ.l.nummis. col.3.ff.de in litem iurand.Bar.Chaſſa.conſi.3. Stat ſtatutum.nu.7.verſic.Hinc videmus. Deci.c.conſultationibus. in fi.de offic.deleg.& in d.verſic.Et prædicta . Et hæc eſt com.opi.vt inquit Cagno.d.l.j.nu.30.verſic.& concluſio. & nu.33.verſ.ſed non eſt recedendum.ff.de reg.iur. Nicol.

5 Euerar.arg.3.ibi,locus ab exceptione. Sic & Papa † confirmando generaliter priuilegia,non intelligitur confirmare priuilegia,quæ ſunt contrà ius. Et tamen eſt verum, quod ſi exciperet unum,quòd eſſet contrà ius, cenſetur confirmaſſe alia, quæ ſunt contra ius : & ſic ampliatur hoc caſu regula per exceptionem. Ergo exceptio contractus dolosè initi facta in ipſo decreto, uidetur ampliare regulam decreti,ut non procedatur criminaliter,ubi tres habet originem à contractu,ut procedat etiam in contractu nullo , & contra ius:dummodò dolosè non ſit initus . ex quo excipitur contractus dolosè initus.Bal.c.j.col.2. in prin.per quos fiat inueſtitura.Iaſon.d.l.fi.in fin.ff.quod quiſq; iuris. & in d.l.nummis.Chaſſan.d.conſ.3.At ſtatutum.nume.8. uerſic.Primam tamen.Cagno.d.uerſic. ſed non eſt.Nicol. Euerard.dict.uerſic.locus ab exceptione.

6 ¶Secundo iſtud † ego probo:quia decretũ ipſum Mediolani prohibens procedi criminaliter,ubi res habet originẽ à contractu,non dicitur priuilegium, ſed beneficiũ principis,ex quo ſibi,ſeu eius Fiſco tm̃ nocet,dum non uult procedi criminaliter, & prodeſt accuſato denuntiato, uel inquiſito,ut non teneatur perſonaliter ſeſe cõſtituere, & ut non poſsit moleſtari ad pœnã, nec ex proceſſu criminali, in quo plures expenſæ fiũt,ꝙ in proceſſu ciuili,& non nocet accuſatori,uel actori,ex quo eſt ſibi ſuccurſum agẽdo ciuiliter in cauſa ciuili,ex forma dicti decreti pro re habẽte originẽ à cõtractu.Ergo decretũ ipſum cũ ſit Principis beneficium ab eius indulgentia,ac clemẽtia emanãs,debet ꝙ pleniſsimè,& latiſsimè interpretari, ut procedat etiã in contractu nullo: ut pro afferto delicto ab eo originẽ habẽte nõ poſsit procedi criminaliter,cũ beneficia principis latiſsimè ſint interpretanda,& latiſsimè,& ꝙ pleniſsimè loquendo contractus etiam nullos dicatur cõtractus.l.fi.ff. de conſt.principum.Bell.conſ.20.Inſpectis.nu.18.uerſi.1. qm̃.glo.& Alc.l.princeps bona.in prin.ff.de uerb. ſignific. iuncto tot.titu.Inſtit.de inutil.ſtip.& de inoffic.teſtam.& iuncta l. hac conſultiſsima. §. ex imperfecto autem teſtamento. C. de teſtamen. vbi etiam teſtamentum imperfectum dicitur teſtamentum ſaltem largo modo. Et ſtipulatio nulla,& inutilis,dicitur ſtipulatio etiam largè, ſeu largiſsimè,latiſsimè loquendo. Et beneficia principis, quàm pleniſsimè,& latiſsimè debent interpretari.text. d.l.fin.ff. de conſtitu.princ.Alciat.d.l.princeps bona.

7 ¶Tertiò etiam † quia agitur de interpretatione pœnarũ, & remittendo ne procedatur criminaliter:ergo decretum ipſum debet intelligi etiam in contractu nullo : cùm ſemper mitior fieri debeat interpretatio legum,ſtatutorum,& decretorum.l.penultim.ff.de pœnis.

8 Quartò,quia decretum † dum dicit,non poſſe procedi criminaliter,pro afferto delicto habente originẽ à contractu, & deinde dum excipit niſi contractus doloſè initus reperiretur,dicitur excipere illud,ꝙ tacitè à iure ſubintelligebatur:quia in omni materia ſemper dolus intelligitur exceptus, etiam ſi non excipiatur. Et ideò omnes leges,omnia

decreta Mediolani,& oīa ſtatuta,& oia pacta partium,qui bus cauetur,ꝙ iudex cognoſcat appellatione remota, prout eſt Mediolani decretum ſua rubr. de bonis ad cridas ponendis.§.ſuper deductis.quo cauetur ꝙ iudex in cauſis cridarum,cognoſcat appellatione, & querela qualibet remota.Et aliud decretum Mediolani ſub rub.de accuſa.§.à ſententia.quo cauetur ꝙ à ſentētia lata in cauſa criminali nō liceat appellari,nec de nullitate dici.Et aliud decretū Mediolani ſub rubr.de Arbi.§.ſi contingat.quo cauetur ꝙ nō licèt appellari,nec querelari ab arbitrijs, vel arbitramētis. Et aliud decretum Mediolani ſub rub.de appel.§.lata.quo cauetur appellari non poſſe,nec de nullitate dici, à ſententia làta in cauſa appellationis,vbi ipſa ſententia ſit cōformis primæ, & omnia alia ſimilia iura, quibus remouetur appellatio,& nullitas, & diſponitur ſententias debere exequi remota appellatione,intelliguntur niſi iudex fuerit in dolo,vel lata culpa.quia tunc non obſtantibus oībus legibus,pactis,ſtatutis,& decretis ipſis remouentibus appellationem poterit appellari,& dici de nullitate ab ipſis ſententijs,arbitrijs, & arbitramentis,propter dolū, vel latā culpā, quæ æquiparatur dolo, & dolus futurus nunꝙ̄ cenſeatur remiſſus,ita dixit in ſpecie Hip.de Marſ.ſing.389.Incip.dolus.Bal.c.vt debitus.col.2.de appel. Et idem vbi eſſet dolꝰ iudicis,vel partis forte participantis cū iudice puta,ſi pecunia eum corrupit,vel dolus iudicis tm̄.vel partis tm̄: qa tunc iura,decreta,ac ſtatuta ipſa,non cenſentur remouere appellationem,nec nullitatem.Phi.Fran.c. dilecto.colū.4. verſ.7.limita.de appel.Bal.c.paſtoralis.§.ſi.verſ.quero ꝗd. de offic.deleg.Ang.conſ.197.Incip.A. & B. contraxerunt. per tex.in l.ſi prætor.§.Marcellus.ff.de iudic.l.cūm à te.ff.

9 de dolo.l.j.C.ſi tuto.vel curator fal.alleg.Quinimò † etiā ꝙ non appelletur,talis ſentētia lata per dolum iudicis, vel partis nunꝙ̄ tranſiret in rem iudicatam,ex quo reus p doli exceptionem,& actor per doli replicationem eſſet tutus: tn̄ tutius eſt appellare.tex.d.l.cum à te.Bal.d.verſi. quæro

10 quid.Et in iudice † præſumitur dolus,ſi erat capitalis inimicus eius,contra quē pronuntiauit,& contrà eius ſententiam obſtat doli exceptio.l.non diſtinguemus.§.cum qui-

dam.ff.de arbitr.Bal.d.verſi.quæro quid.Et eſt generale ta
11 citam † conditionem ineſſe,non ſolùm in contractibus, verùm etiam in legibus,& ſtatutis,& in omni materia, ne quis doli ſui præmium conſequatur.l.j.ff.de dol.& excep. Bal.d.verſ.quæro quid.Et in omni liberatione dolus ſemper intelligitur exceptus,etiam ſi expreſsè nó excepruetur. Crauet.conſ.160.In hac.nú.5.l.quidam decedens.ff.de ad miniſt.tut.cum ibi not.l.cum tale.§.Titius.in fi.ff.de cód. & dem.not.in l.tres fratres.ff.de pac.Dec.conſ.178.In cau ſa.col.2.Alex.conſ.58.Habita.nu.11.verſ.quantum.vol.3. Ergo ipſa exceptio cótractus doloſè initi facta ab ipſo decreto,de eo,quòd intelligebatur exceptum, ne videatur ſu perflua,& nihil operari,debet intelligi,ꝙ regula dicti decre ti volétis non poſſe procedi criminaliter vbi res habet originem à contractu,intelligatur etiam de contractu nullo, vel reſcindendo, non tñ doloſè inito, ita ꝙ ipſa exceptio operetur declarationem,& ampliationem regulæ, ex quo, vt verba aliquid operentur,intelligi debent etiam de actu & contractu nullo,tex.in l.ſi qñ.ff.de leg.j.& ad hoc faciũt ea, quæ dixi ſuprà. nu.2.verſic.1.quia,& nume.4.verſicul. vbicunque.& nume.5.verſicul.ſic & Papa.

¶ Quintò,quia decretum ipſum eſt fauorabile, dum con tinet abſolutionem à proceſſu criminali, vbi res habet ori ginem à contractu: ergo latè debet interpretari etiam in contractu nullo,non tamen doloſè inito.l. Arrianus.ff.de actio.& oblig.l.abſentem.ff.de pœnis.

12 ¶ Sextò,quia † decretum vbi res habet originē à contractu,facit regulã,ꝙ non poſsit procedi criminaliter, deindè facit ſolũ duas exceptiones, niſi contractus eſſet doloſus, vel vis interueniſſet:ergo in alijs caſibus non exceptis, decretũ debet intelligi generaliter etiam in cõtractu nullo, cũ exceptio firmet regulã in caſibus nó exceptuatis.l.cùm ptor.ff.de iud.l.Tribunus.§.j.ff.de teſta.mili.not.in l.j. vbi Dec.& Cagn.ff.de reg.iur.& in l.nam quod liquide. §.fi.ff. de penu legat.Nico.Euer.arg.3.ibi,locus ab exceptione.Et princeps concedendo caſtrum,& reſeruando ſibi aliũ dominiũ,videtur alia iura omnia:puta,concéſsionē creandi prætorem, & cognitionem cognoſcendi de appellatione

ab ipſo prętore interpoſita,conceſsiſſe.Iaſ.conſilio 161.In cauſa.verſicul.5.facit.volu.2.

13 ¶ Septimò,quia decretũ ipſum, † quo prohibetur procedi criminaliter,vbi res habet originẽ à contractu, eſt conforme cum iure cõi,ſaltẽ in multis caſibus,quibus cauetur de iure cõi nõ poſſe procedi criminaliter, vbi res habet originẽ à contractu etiã nullo,non tñ doloſo, vt infrà dicã: ergo decretum ipſum intelligi debet etiã in contractu nullo,ex quo lex noua,ſeu decretum nouum diſponens ſuper eo, quod diſponit ius commune intelligitur ſecundũ ius cõe,& ſecundum legem antiquam.l.ſciendum.vbi gl.verſ. non compelli.& ibi Doct.ff.qui ſatiſdar.cog.l.ſed & poſteriores.ff.de legi.l.2.C.de noxal.vbi Bal.per illum textum.

14 ¶ Hæres enim inſtitutus† in teſtamento etiã nullo,& oĩs alius agnatus, qui arbitratur ad ſe ptinere hæreditatẽ etiã, ꝙ erret in iure,putans teſtamentum valere,cũ non valeat, vel ſe proximiorẽ,cùm alius cum præcedat in gradu,& ea de cauſa ſeſe intromittens in bonis hæreditatis,nõ dicitur prædo,nec tenetur de fructibus percipiendis,ſed ſolùm de perceptis:prout tenetur bonæ fidei poſſeſſor, & nõ poteſt conueniri tanꝗ prædo,vel fur criminaliter,licèt teſtamentum non valeat.tex.in l.ſed & ſi lege.§.ſcire.vbi.gl.& Bar. ff.de peti.hæred.Curt.Sen.conſ.71.Princeps.in fi.in addi. & ita intellige ea,quæ ſuperius deduxi ſupra in verb.pręcedenti.nu.45.verſ.4.dico in fi.ibi.Et poſsidens,&c.

¶ Legatarius:puta ſeruus,cui eſt relicta liberatio in teſtamento etiam nullo,vel homo liber, cui eſt legata res in teſtamẽto,etiam nullo:licèt proclamauerit in libertatẽ, vel rem legatã apprehenderit, & in iure errauerit arbitrando legatum valere,cum non valeret, excuſatur à dolo, & ab omni pœna criminali.l.igitur.§.poteſt.ff.de lib.cau.

15 ¶ Numerans † pretiũ etiã in contractu nullo,non tñ doloſo,nõ dicitur prędo,& conſequenter excuſatur â dolo,& â pœna furti.l.nemo.ꝑdo.ff.de reg.iur.& hoc debet intelligi etiã in contractu nullo,vel aliquo,ſed reſcindendo. per tex.in l.etiam.§.ſi quis ſciens.ff.de petit.hæred.& etiã,quia d.l. nemo prædo. loquitur generaliter non diſtinguendo inter contractum validum,& nullum, ergo debet generaliter

liter intelligi etiã in contractu nullo.l.non diſtinguemus. ff.de arbit.l.j.§.generaliter.ff.de leg.præſt.

16 ¶ Ille etiam,qui pecora † de quorũ proprietate faciebat controuerſiam abegit,vel abduxit,putans pecora ſua eſſe, etiã ſi in iuſtis rõnibus id crediderit:puta,quia contractus erat nullꝰ,excuſatur à pœna,& ab omni proceſſu criminali,& nõ tenetur tanꝙ fur,neq; tanꝙ abigeus,ſed debẽt cauſa,& partes remitti ad iudiciũ ciuile,remoto omni proceſſu criminali.tex.in l.j.§.fi.ff.de abigeis.per quẽ text.ſæpius

17 conſului,ꝙ qñ† inter partes fuit diſputatũ de cauſa ciuili in poſſeſſorio aut petitorio,ꝙ ſi vna pars abſq; vi turbatiua aliam,ꝙ dicitur res habere originem à cõtractu,vel quaſi, cum in iudicis quaſi contrahatur.inſtit.de obliga. quæ ex quaſi cont.vbi not.per Doct.Et conſequenter, ꝙ cauſa nõ debet tractari criminaliter, ſed quòd debet remitti ad iudicium ciuile.per tex.in dict.l.j.§. final.ff.de abig. iuncto maximè ipſo decreto Mediolani.

18 ¶ Licẽt ex contractu † nullo , ac inutili trasferatur poſſeſsio vbi interuenit actus facti,id eſt,realis traditio, & talis de rigore iuris licẽt non in conſcientia, cui ex cõtractu nullo poſſeſsiò realis fuit tradita , poſſet bona ipſa quorũ poſſeſsionem realiter fuit adeptus ponere ad cridas iuxta formã decreti dominij Mediolani ſub rub.de bonis ad cridas ponẽdis,ex quo licẽt contractus ſit nullus: tñ ex eo ſequuta reali traditione trãsfertur poſſeſsio.tex.in l.j.§.ſi vir vxori & ibi Bar.Paul.de Caſt.Alex.Soc.& Iaſ.ff. de acquir. poſſ.D.And.Tiraq.Senator optimus in tract.de iure conſt. poſ.in 3.part.7.limit.nume.13.verſic.Ex quibus.

19 ¶ Tamen nõ ſequuta † reali traditione facti, ex cõtractu nullo,vel inutili,& ex omni actu iuris in eo appoſito : puta,ex cõſtituto,vel precario,aut ex retentione vſusfructus, vel inueſtitura,aut alio actu iuris,vel actu fictæ traditionis in cõtractu nullo appoſito,nõ trãsfertur poſſeſsio, qa cũ principalis cõtractus nõ valeat,nõ valẽt acceſſoria:puta cõſtitutũ,ꝑcarium,& ſimilia,& ex eis nõ trãsfertur poſſeſsio,& cõſequenter ille,qui habet pro ſe contractũ nullũ etiã cum conſtituto,vel ꝑcario,aut retẽtione vſusfructus, aut inueſtitura in eodem cõtractu nullo poſitis,nõ poſſet

bona per eum nulliter acquiſita ex contractu & cõſtituto nullis ponere ad ipſas cridas ad formã dicti decreti, ubi realiter nõ fuit adeptus poſſeſsionẽ ipſorũ bonorum ex quo decretum ipſum requirit pro forma, quód ponens ad cridas poſsideat, & ꝙ iuret ſe verè ac realiter poſsidere bona quę ad cridas ponit. Et ſi abſq; reali, manuali, & effectuali apprenſione, & traditione poſſeſsionis, habẽs contractũ nullum cũ cõſtituto poſito in eo, poneret bona ipſa ad cridas, & eis in termino trium, ac ſex menſium ab ipſo decreto præfixo, nulla fieret contradictio, per ipſas cridas nullũ fieret præiudicium non contradicẽtibus, ex quo cridæ eſſent nullæ tanquàm factæ ad inſtãtiam ponẽtis ad cridas non poſsidentis, & factæ non ſeruata forma dicti decreti quo requiritur, ꝙ ponẽs poſsideat verè, & realiter, & ita iu
20 ret, quia per † contractũ nullũ, & per conſtitutũ, ſeu aliũ actũ fictę traditionis poſitum in contractu nullo non trãſfertur poſſeſsio. Bar. Chaſ. conſ. vij. Viſis. nu. 55. Pariſ. conſ. 55. Contractus. num. 22. & conſi. 59. Viſo. nu. 25. vol. j. Lud. Goz. conſ. 28. Videtur. col. fi. nu. 36. Matth. de Afflict. deciſ. Neapolit. 40. Caſus. col. pe. & deciſ. 331. Quędã Diana. poſt prin. Car. Ruin. conſ. 136. Primò videndum. col. fi. vol. j. & conſ. 69. Diligẽti. nu. 15. vol. iij. & conſ. 28. In cauſa. nu. 11. & conſ. 127. Viſa. nu. 14. vol. v. Dec. in l. contractus, col. vij. verſ. Vltimò concluſio ſupradicta. & in l. cùm principalis. nu. j. ff. de reg. iur. & conſ. 247. In cauſa. col. ij. ver. quantũ verò. & conſ. 366. Pro declaratione. col. fi. in fi. Alex. conſi. 81. Lecto. col. v. nu. x. vol. iij. Bald. l. ex teſtamento. C. de fideiuſ. & Mod. l. quod meó. ff. de acquiren. poſſeſ. Et hæc eſt communis opi. vt inquit Grat. conſ. 69. Cùm ſermones. nu. 20. vol. j. & D. And. Tiraq. in tracta. de iure conſt. poſ. in iij. par. vij. lim. nu. 15. ver. Nec hinc lõge. & ita ſeruat Senatus, & Curia Pariſienſis prout atteſtatur idem D. Andr. Tiraq. in d. iij. part. vij. limit. nu. 22. ver. at qui prior. Et cridæ ipſę factæ per ponẽtem ad cridas, vbi non eſt in poſſeſsione tẽpore quo ponit ad cridas, vt requirit ipſum Mediolani decre. alicui maximè poſsidenti non pręiudicarent etiam ſi non contradixiſſet: vt voluit Alex. conſ. v. In cauſa. col. j. ver. tñ in iudicio, & ver. ſtatutũ ẽt vol. ij. Ang. cõſ. 289. Viſo
themate,

thematc,& ſtatutis.col.fi.ver.dicens.D.Ant.Rub.conſ.76. Circa.Ioan.Mar.Riminal.& Mod.l.ſi pacto.C.de pact.
21 ¶ Et quāuis † vbi contractus principalis ſit nullus,& inutilis,ſit etiam nullum conſtitutum in eo appoſitū,& ex eo non trāsferatur poſſeſsio ſecūdum communem opi.vt patet ex prædictis, & fuit opinio Argentini filij Rainerij de Forolimio ſequuta per Paul.de Caſt.Iaſ.Alex.Soci.& cōiter Doct.in d.§.ſi vir vxori. Tamen talis contractus nullus & conſtitutum nullum in eo appoſitum,excuſant illum qui habet pro ſe contractū nullum,& conſtitutum nullum,ſi eorum vigore,& prætextu eius propria authoritate,& per vim,ac etiam manu armata, ingreſſus fuerit poſſeſsionem prædiorum, vel domus etiam clauſæ, aut aliarum rerum, de quibus in dicto cōtractu, ac conſtituto nullis fieret mētio,etiam ſi inueniſſet conſtituentem contradicentem, & etiā ſi talis ingrediens ad hunc effectum amicos,& uicinos congregaſſet:quia talia impunè fieri potuerūt,& ſic ingrediēs excuſatur à dolo,& à lata culpa,& ab omni pœna criminali, tā ratione poſſeſsionis turbatæ, quā alia de cauſa: & non poſſet contra ſic ingredientem iurari in litē per cōtradicentem,ſeu reſiſtentem,nec alium de rebus, quas ſibi diceret furto ſubtractas,nec de earū quantitate,niſi per teſtes probentur, ex quo ſic ingrediens excuſatur à proceſſu & pœna criminali,& ab ipſo iuramēto in litē, vt cōtra eu non infligātur:quia potuit credere probabiliter,ſibi licere præmiſſa facere ob contractum,& conſtitutū in eo appoſitū etiā,ꝙ eſſent nullius valoris,& contractus, ac conſtitutū eſſent abſque ſolennitatibus iuris communis,& ſtatutorū,& alijs carerēt ſubſtātialibus. Et ita præmiſſa oīa in terminis cōſuluit D.Bar.Cæpol.conſ.iiij.Viſa querela,per totū, ꝙ conſiliū ad aliud tn̄ propoſitū allegat & commēdat Dec.conſ.565.Clariſsima.col.fi.in fin.verſ.vltimò non obſtat.Crauet.conſ.18.Andr.nu.ix.ver.quarto poſito. & nu. x.ver.quod procedit.Et idē videtur ſentire Bal.conſ.410. In cauſa.volu.j.& facit tex .in l.igitur.§.pōt.ff.de lib.cauſ. & in l.ſed & ſi lege.§.ſcire.ff.de petitio.hæreditat.Et iſtud maximè procedit ex quo ſunt quàm plures Doc.excellētiſſimi,qui volunt,ꝙ ex contractu nullo, & conſtituto in eo

appoſito

appoſito transferatur poſſeſsio abſque reali traditione, & iſtud voluit Dec.conſ.202.Vt præſens.col.4.verſ.3.et fundamento.Carol.Ruin.conſ.117.Viſo.col.fi.vol.j.Cępol.d.conſ.iiij.Viſa.Soc.conſ.49.In cauſa.col.ij.vol.iij.gloſ.poſt Azo.ab ea citatū in l.ſi aliquam rem.& ibi Bar.col.j.verſi. ſed quæro vtrū perdatur.Imol. Raph.Com.Paul.de Caſt. & Alex.ff.de acquir.poſſeſ.& alij Doc.iſtud voluerūt, quos refert idem D.Tiraq.in d.iij.part.7.limit.nu.17.ver.ſed vt redeamus.Et licèt contra iſtos patres ſit communis opin. et uerum ſit,quòd ex contractu nullo, et conſtituto in eo appoſito non transferatur poſſeſsio, & hæc ſit communis opinio:vt dixi ſuprà nu.19.ver.Tamen non ſequuta.in fi. Attamen ille qui vigore contractus nulli,& conſtituti etiā nulli in eo appoſiti ingreditur prædia,vel alias res,vel domū etiam clauſam eius propria authoritate, & etiam per vim debet excuſari ab omni proceſſu, & pœna criminali, & iuramento in litem, ex quo fuit in probabili ignorātia, & probabiliter credere potuit ſibi licere præmiſſa facere. Cępol.d.conſ.4.Viſa.tex.d.§.ſcire.et d.§.poteſt.Excuſatur enim qui credidit ipſius doct.excellentibus volentibus ex cōſtituto poſito in cōtractu nullo transferri poſſeſsionē, licèt cōtra eos ſit communis opinio in hoc: quia poſſeſsio non transfertur.Ang.Aret.inſti.de pœn.temer.litig.§ hæc autem omnia.col.ij.verſ.ex quo poſſeſ.argu.gloſ.in l.Titio fundus.ff.de cond.& demon.& l in bonorum. & ibi Bart. ff.de bono.poſſeſ.Non enim ille qui habet pro ſe conſtitutum,aut precarium dicitur vim inferre etiā quòd per vim ingrediatur contra reſiſtentem, ſed ſe defendere, cùm per conſtitutum cenſeatur in poſſeſsione, ſed ille qui reſiſtit habēti conſtitutum,uel precarium pro ſe, dicitur illi vim inferre.l.cùm fundum. cum ibi notat.ff.de vi et vi arma. Bart.l.creditores.col.v.ver.et prędicta vera.et col.viij.nu. 25.in fi.uerſ.ſed pone quòd debitor non ſolum. C.de pig. Cæpol.d.conſ.iiij.Viſa querela.col.v.in fin.ver.ex his itaque declaratis.

¶ Et prędicta intelligo circa ea,quæ deduxi ex ipſo Cæp. conſ.iiij.incipient.Viſa.quādo habēti contractum nullum etiā cum conſtituto nullo,uel etiā habenti contractum ue-

rum,

rum,et ualidum cũ conſtituto,fit reſiſtentia verbis,et ceſſat timor ſcandali : puta mortis et vulnerum, vel alterius ſcandali, quia tunc habens pro ſe conſtitutum poſitum ēt in contractu nullo,excuſatur ab omni pœna criminali, et à iuramento in litem ſi ingrediatur etiam per uim, et manu armata etiam cum auxilio aliorũ in poſſeſsionē, & ita intelligo Cęp.d.cõſ.4.Viſa.Sed ſi fieret reſiſtētia facto:puta,armis, vel etiã verbis,ſed eſſet timor ſcandali,& ſequeretur ſcandalũ,tunc talis ingrediens per vim,& manu armata nõ excuſaretur à pœnis crimin.& ita ſentit Crauet.cõſ. 38.incip.And.nu.vij.ver.ſecũdò facit.Corn.conſ.193.Placet.col.ij.ver.vbi ergo. vol.iij.arg.not.per Bar.in l.ij.nu.3. ver.hoc præmiſſo.C.de iur.emphyt.& ibi Alber.col.j.in fi. dicit quod eſt communis opi.& ibi.Sali.col.vj.per reg.l.nõ eſt ſingulis.vbi Dec.& Cagn.ff.de reg.iur.& per l.conductores. C.locat.& l.non ab re. & l.ſi quis in tantam.C. vnde vi.& l.extat.ff.quod met.cauſ.& per tit.C.ne quis in ſua cauſ.iudi.Et ita ego teneo ad euitandas rixas,ac ſcandala,vulnera,ac homicidia quæ poſſent ſequi.arg.l.æquiſſimũ.ff.de vſufru.& d.l.nõ eſt ſingulis. Et ſi non pœna ordinaria,ſaltē pœna extra ordinaria debet puniri. arg.not. per Alex.conſ.135.Circa primũ.in fi.vol.j.Cæpo.conſ.26. Magnificè.in fi.maximè in dominio Mediolani,quo cauetur ex ipſo decreto ſub rub.in quibus caſibus criminaliter procedi non poteſt, quòd pro negotio habēte originem à contractu non poſsit procedi criminaliter,niſi vis interueniat.Et ſic videtur non licere vim armatam adhibere etiã in caſibus quibus res habet originē à contractu,vbi via iuris eſt ſuccurſum per prætorem,ſi adeatur.& eſt ratio,quia vbi arma cum uiolentia interuenerunt,tunc ille qui arma cũ violentia adhibuit,nunquã excuſatur à dolo,ēt ꝙ aliàs eſſet excuſandus ob contractum,vel aliã cauſam.Do.Mar. Soc.Iuni.conſ.18.Viſo themate.col.fi.nu.33.verſi.nec etiã poteſt defendi.volu.ij.faciunt not.per Alexan.conſil.135. Circa.vol.j.Et tali caſu inferens violentiam teneretur ſaltem aliqua pœna arbitraria, & miti,vel etiam graui,ſecundum qualitatem perſonarum , & facti: & contra inferentem talem violentiam armatam poſſet in litē iurari. Alex.

conſ.

conſi.103.Videtur.& d.conſi.135.vol.j. Non.n.eſt licitum alicui occidere,nec vulnerare pro defenſione rerũ, vbi nõ imminet periculũ vitæ ſimul,vbi eſt ſibi ſuccurſum : quia poteſt adiri iudex, vel ſuperior,& res, ſeu prædia eius erũt ſalua.l.furem.vbi glo.ff.de ſica d.l.extat.& iſtud maximè procedit de iure canonico,& in foco conſcientiæ,ſecundũ quod pro rerum defenſione non licet occidere. Pan.Ana. & Fel.c.2.de homi.Dec.l.vt vim.ff.de iuſt.& iur.Lud.Carr. in pract.crimi.§.homicidium.in part.quę inci. Circa quartum.nu.30.ver.iure verò canonico. Et ita debet conſulere quilibet verus Chriſtianus ad euitandã ſcandala, rixas, ac peccata quæ poſſent ſequi,vbi quis vellet ſibi ipſi ius dicere,& uim inferre,ex qua mors,vel vulnera ſequi poſſent.d. l.non eſt ſingulis.& quia in dubio debet capi via minũs nociua partibus.l.j.vbi Pau.de Caſt.ff.ſi quis cautio.& tutiùs eſt adire iudicem,quàm arma capere, maximè cùm vis nõ poſsit inferri ad menſuram,ne quis vulneretur, vel occidatur.doct.l.ij.vbi Iaſ.nu.108.in fi.ver.per iſta ergo. C.de iure emphy.& facit illud verbum Domini.Quid prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur.& illud, non poteſtis ſeruire Deo, ac Mammonæ. Sequuto tamen (quòd abſit) iam maleficio ad eius excuſationem dici poſſet,quòd habens contractũ etiã nullum cum conſtituto in eo poſito, vel alius habens ciuilem poſſeſsionem,excuſatur,ſi fuit ẽt per vim & manu armata propria authoritate, ingreſſus poſſeſsionem etiã domus clauſæ,vel prædiorum,contra contradicentẽ:quia ipſe ingrediens non dicitur vim intuliſſe, ſed ſe defendiſſe, & non tenetur ad aliquam pœnam uiolentiæ,nec turbatæ poſſeſsionis,ſed contradicens tenetur ad pœnas violentiæ, ex quo ipſe dicitur vim intuliſſe. Cępo.d.cõſi.iiij.Viſa. col. v.in fi.ver.ex his itaque.l.j.§.vim. & l.iij.§.eum igitur. & l. colonus.& l.cùm fundum.ff.de vi & vi arma.Bar.l.creditores.q.iiij.princ.ver.& prædicta vera.C.de pigno. Barto.l.vt vim.col.pen.ver.quęrit.glo.ff.de iuſti.& iur.

22 ¶ Contractus † etiã matrimonii nulli, contracti p ignorantiam facti,inter perſonas prohibitas:puta,inter ſanguine coniunctos,vel inter priuignum,& nouercam,vel inter

ſolutum,

ſolutum,& habentem uirum, vbi in facto talia impedimẽta facti:puta,coniunctio ſanguinis,vel quod alter haberet maritum contrahentes matrimonium nullum ignorabãt, etiam ſi ius ſciebant,& matrimonium non valeat: tamen talis contractus matrimonii ẽt nulli, excuſat contrahẽtes illud,ſimul habentes copulam carnalem, à pœna inceſtus & adulterii & illiciti coitus & a proceſſu criminali,dũmodò ſtatim quod ſciuerunt matrimoniũ non valere, abſtineant à coitu:tex.in l.ſi adulterium cum inceſtu.§.idẽ Imperatores.& ver.idem Pollioni,& ibi Bart. in d.l.ſi adulterium cum inceſtu.col.iij.ver.aut ignorabat factum. vbi ẽt Ang.ff.de adult.& tex.in l.qui contra.C.de inceſt.nupt. Et idem vbi copulatiuè ignorabatur factum,& ius: quia contrahentes inceſtas & prohibitas nuptias,licèt nullas, excuſantur ab ipſis pœnis illiciti coitus ſequuti ſub colore dicti matrimonij.d.l.qui contra.Bar.d.l. ſi adulterium cum inceſtu.col.iij.ver.aut ignorauit uterque. Et filii nati ex tali matrimonio ſunt legitimi.Ange.d.l.ſi adulterium.§.quare mulier.glo.& doct.auth.de inceſt.nupt.

¶ Contractus etiã matrimonij nulli,contracti inter perſonas prohibitas,quando ſciebant factum,ſed ius poſitiuum vel ciuile ignorabant,etiam ſi ſequatur copula carnalis,excuſat à pœna inceſtus,& illiciti coitus,& a proceſſu criminali,ſi erat mulier,vel minor maſculus contrahẽs tale matrimonium.tex.d.§.idem Pollioni.Barto.d.l.ſi adulterium cum inceſtu.col.iij.ver.aut ecõtra ſciebant. Et ſi erat maſculus maior, ſi ſtatim cũm cognouit,pœnituit antequam accuſaretur,per diuortium vel per ſupplicationẽ, illi parcitur.d.§.ijdem Imperatores.Bar.d.ver. aut econtrá ſciebãt. ſi verò ſtatim non pœnituit,punitur,ſed mitiùs.Bar.d.ver. aut econtrà. Et ſi clandeſtinè fuit contractum matrimonium prohibitum præſumitur ſcientia,& punitur:gloſſ.& doct.l.j.C.de interdi.matr.l.fi.ff.de ritu nupt.Bartol.d.l.ſi adulterium cum inceſtu.col.ij.verſi.aut dubitatur.ſi verò fuit palàm contractum matrimonium, præſumitur ignorantia.Bar.d.ver.aut dubitatur.d.l.fi. Et ſi vnus fuit ſciẽs, alter ignorans,prout in facto, multoties cadere poteſt, vt patet etiã ex Hiſtorijs,& Comedijs, quilibet excuſatur, vel

non excuſatur ſeparatim, prout ſuprà dixi, quod prodeſt ignorantia,& nocet ſcientia.Bart.d.col.iij.an autem ignorantia iuris diuini,vel naturalis excuſet: dic quòd non per Ang. & doct.d.l.ſi adulterium.§.ſtuprum.

23 ¶ Contractus † etiam nullus, cauſatus etiam ex errore iuris,excuſat à mala fide, & à dolo.textus in l.igitur.§.poteſt.ff.de liberali cauſa. & in l.ſed & ſi lege.§.ſcire.ff.de petition.hæredi. Et titulus etiam nullus,& perperam factus, & putatiuus,cauſatus etiam ex errore iuris,& ſeu ex errore iniuſto,facit præſumi bonam fidem, & excuſat à dolo, & prodeſt quò ad acquiſitionem fructuum, vt ſaltem nõ teneatur, niſi prout tenetur bonæ fidei poſſeſſor: vbi.n.aliquis habet titulum etiam nullum, licèt nõ ſubſit iuſta cauſa credendi quòd valeat, ſi tamen habens talem titulum nullũ credat,licèt perperàm,fatuè, & beſtialiter, & per iuris errorem valere,cùm non valeat, excuſatur à mala fide, & à dolo malo.l. Celſus. vbi tex.ver ſi.bonafide.& ibi not. Pau.de Caſt.& Bart.col.iiij.nu.17.verſic. requiritur etiam bona fides.& verſ.dic ergo.ff.de vſucap.vbi allegat d.§.poteſt.Et hæc eſt communis opi.vt:inquit.D.Franc.Balb.in repet.d.l.Celſus.col.iij.nu.v.ver.tertiò not.in fin.& Alc.in reg.iij.princ.præſum. in præſump.v.ibi,quintò.Ergo talis contractus nullus ſi excuſat de iure cõmuni à mala fide,& à dolo,debebit in caſu dicti decreti,excuſare à proceſſu criminali, ex quo decreta debent intelligi ſecundum ius cõmune.glo.j.in d.l.ſciendum.ff.qui ſatiſdar.cogan.Bald.& doct.l.ij.C.de noxal.Quòd tamen limita nõ procedere in contractu nullo, cui lex vel ſtatutum, aut decretum reſiſtit: quia tunc præſumitur dolus, & talis contractus non excuſaret à dolo, nec à proceſſu criminali in caſu etiam dicti decreti.Bar.d.§.ſcire.Balbus dict.l.Cleſus.& dixi ſuprà, verbo, præcedenti.numer.41.verſicul. Et licèt.cum ſequ. Alcia.l bonæ fidei.ff.de verb.ſigni.

24 ¶ Octauò ẽt † quia pronunciare eſſe locũ dicto decreto, vt procedatur ciuiliter,& non criminaliter,ex quo res habet originẽ à cõtractu,eſt minùs nociuũ.& minus pręiudiciale partibus:ergo in dubio debet pronũciari eſſe locũ dicto decreto, vt ciuiliter & non crimi nal.procedatur,ẽt ꝙ

contractus

cõtractus eſſet vel diceretur nullus,cũ in caſu dubio iudex debeat eligere illã partẽ, quæ abſolutè partibus eſt minùs oneroſa,prout eſt minùs oneroſum ꝙ agatur ciuiliter,quã criminaliter.text.in l.j.ver.neutri litigantiũ.ff.ſi quis cautionib.& ibi hoc notat Pau.de Caſt.inferẽs,ꝙ ſi eſt dubiũ an appellatio ſit deſerta,ꝙ in dubio iudex debet pronunciare non eſſe deſertã,ex quo iſtud eſt minus nociuũ parti bus,ſic & oĩa capitula in dubio debẽt admitti,vt ſuper eis teſtes examinẽtur ſaltẽ cũ clauſula ſaluo iure impertinentiũ,& nõ admittendorũ, ex quo iſtud eſt minùs nociuum partibus.Dec.conſ.162. In cauſa quæ agitatur.col.j.ver.& imprimis.& col.ij.ver.ſed tamen.Sic & in dubio debet admitti appellatio per iudicẽ.c.vt debitus.vbi glo.uer.ex rationabili cauſa.& ibi Deci.& alij de appellat.text.l.ex his. ff.quæ in fraud.credito.ergo in dubio debet pronũciari eſſe locũ d.decreto,ut ciuiliter, & non criminaliter proceda tur,ex quo vtriq; parti cõſulitur in cauſa ciuili,& neutrius ius læditur agẽdo ciuiliter. Sed inclinãdo in partem ꝙ nõ eſſet locus dicto decreto, & ſic ꝙ criminaliter procedatur, tunc fortè fama,vel iura accuſati eſſent extincta maximè in maiorib.expẽſis quæ fiũt in cauſa criminali,q̃ in ciuili, quæ ut docet experiẽtia in totum nõ recuperãtur,ẽt ꝙ ali quis uincat, maximè ẽt quia accuſatus ſi procederetur cri minaliter,poſſet detineri pſonaliter, vel ẽt torqueri, & iſti ſunt actus irreparabiles.Ergo debet in dubio pronũtiari eſſe locũ dicto decreto,ut ciuiliter,& nõ criminaliter proce datur, ẽt ſi cõtractus nullus, uel aliud dubiũ deduceretur in cõtrariũ, cũ iſtud ſit ligatoribus,ſeu partibus minùs dãnoſum,& vtrique parti conſulatur.d.l.j.vbi Paul.de Caſt. uer.in text.ff.ſi quis cautionibus.Dec.d.cõſ.162. In cauſa.

52 ¶ Nonò,quia † decretum ipſum ſi intelligeretur ſolũ de contractu ualido, diceretur facere gratiam quaſi inutilẽ, ex quo etiã de iure communi in multis caſibus pro rebus habentibus originem à contractu ualido procedi non po teſt criminaliter.l.j.in fi.ubi not.ff.de Abig.Ergo ut gratia dicti decreti,ſeu eius beneficium magis ualeat,debet inter pretari quod procedat ẽt in cõtractu,nullo, ut pro aſſerto delicto habente ab eo originẽ non poſsit procedi crimina

liter.

liter.argu.not.per Paulum de Caſt.conſ.257.Super primo dubio,puto. in princ.volu.j.Et in l.qui concubinam.§.qui ortos.& ibi gloſſ.verſic. preſtaturum.ff.de lega.iij.
26 ❡ Decimo etiam † quia ex præmiſsis & infrà dicendis, res efficitur clara,quòd decretum ipſum procedit etiam in contractu nullo,vt pro afferto delicto ab eo originem habente,non poſsit procedi criminaliter,vel ſaltem redditur res dubia:ergo in omni dubio contra Fiſcum eſt pronuntiandum in pœnalibus,vt ſit locus dicto decreto &vt non poſsit procedi criminaliter, etiam ſi contractus eſſet nullus.l.non puto.ff.de iure fiſc.Matheſ.notab.71.Nota vnā. Et etiam quia cõtra actorem vel accuſatorem in dubio eſt pronuntiandum in abſolutionem rei etiam quòd actoris vel accuſatoris probationes aut argumenta excederent in aliquo probationes vel argumenta rei.l.fauorabiliores.vbi text.Dec.& Cag.ff.de reg.iur.arg.l.abſentem.ff.de pœn.debemus eſſe proni potiùs ad abſoluendū, quàm ad condēnandū.l.Arrianus.ff.de actioni.& obli.Et promptiores eſſe debemus in proceſſus irritatione ſeu annullatione, quàm in extinctione corporis humani, vel quàm in aliquem condemnando criminaliter etiam in pecunia. Bal.conſi.347. Ecce formata. in fi.vol.iij.Crauet.conſil.vj.Plura.col.fi.in fin. Cùm princeps debeat velle Imperium eius potiùs hominum adiectione, quàm pecuniarū copia ampliari, poſt habita fiſci ratione.l. cū ratio.§. ſi plures.ff. de bon.dam.
27 Crauet.d.col.fin.in fine. Et conſequitur † curia maiorem honorem abſoluendo quàm cōdemnando. Crauet.d.col. fi.in fi.Pau.de Caſt.conſil.299.Viſa inquiſitione. in fi.vol. ij.Hippol. de Marſil. in practic.crimi.§.occurrunt. nu.vij. verſic.item peccet. vbi etiam inquit,quòd iudex debet potiùs peccare in pietate & clemētia, quàm in atrocitate: & quod in dubio debet potiùs abſoluere quàm condemnare in criminalibus. d.l.abſentem.

❡Vndecimò eſt ponderādum, quòd decretum ipſum facit regulā,quòd non poſsit procedi criminaliter,vbi res habet originem à contractus. Deinde facit expreſſam exceptionem doli,dum dicit quòd non procedat iſtud,vbi contractus doloſè initus repeiiretur, vel vis īteruenieſſet. Et quòd

exceptio

exceptio decreti ſit ſolùm de dolo, probatur ex illa exceptione decreti,qua dicitur.Hæc tamen factio non comprehendit caſum ubi uis interuenit, nec etiam ubi contractus doloſè initus reperiretur. Nã exceptio contractus doloſè initi,eſt exceptio doli,item & ipſa exceptio uis,etiam conſtat ꝙ eſt doli exceptio,ex quo uis,ſeu uiolẽtia non poteſt eſſe ſine dolo.l.ij.§.doli mali mentio.ibi,Nam qui uim facit,dolo malo facit.& §.hac actione is demùm tenetur.ff.ui bon.rap.Alex.conſ.103. Videtur.uol.j.Crau.conſ.18. Andr.num.10.uerſi.quod procedit. Et ſicuti quælibet cauſa excuſat à dolo, ita & excuſat à pœnis uis,ſeu uiolentiæ, ubi aliquis probabiliter ex aliqua cauſa licèt non uera, credidit ſibi licere uim, ſeu uiolentiam adhibere, & homines congregare. ita in terminis uiolentiæ etiam illatæ conſuluit Crauet.d.conſ.18.Andr.nu.ix.uerſi.quartò poſito. & nu.10.uer.Quod procedit.Ang.d.§.hac actione.Soc.conſ.131.In præſenti.col.iiii.nu.10.ver.ampliùs ẽt ex quo hæredes.vol.j.Dec.conſ.565.Clariſsima videtur.col.fi.in fi.ver. Vltimò non obſt.Bald.conſ.319.Decreto Domini.vol.j.& conſ.410.In cauſa.col.ij.ver.nec aggrauat.vol.ij. Cęp.cõſ.4.Viſa querela.qui.n.vim facit,dolo malo facit,& doli mali mentio vim in ſe habet.d.§.doli mali mẽtio.Alex.conſ.103.Videtur.vol.i. Ergo ſequitur ꝙ etiam ſi lata culpa interueniſſet,vel cõtractus nullus, vel validus, ſed etiam reſcindendus,factus fuiſſet etiam per latam culpam, & iuris ignorantiam ꝙ talis contractus etiam nullus, & factus ẽt per latam culpã & iuris ignorantiã,ꝙ excuſaret à dolo malo.tex.in l.igitur.§.pôt.ff.de lib.cau.& in l.ſed & ſi lege.§.ſcire.ff.de pet.hęre.Soc.l.iuſtè poſsidet.col.ij.ver.ſed tu.ff.de acquir.poſſ.& text.l.etiã ſi putauit.§.ſi quis ſciens.§.de pet.hære.Et per conſequens dicitur,ꝙ ſtante ipſo decreto, quòd pro aſſerto delicto habente originem à contractu ẽt nullo vel valido,ſed reſcindendo, alia tñ ratione,quàm ratione doli,quòd nõ poſſet procedi criminaliter,etiã ad ſolam pœnam pecuniariam, nedum corporalẽ, pro qua etiã agi non poſſet,etiam ſi talis contractus nullus factus fuiſſet per latam culpam,& iuris errorem,ex quo talis contractus nullus excuſaret à dolo.d.§.poteſt.& d.§.ſcire.& d.§.

ſi quis ſciens. Et decretū pro aſſerto delicto habente originem à contractu facit regulā quòd non poſsit procedi criminaliter, nec per accuſationem, denuntiam, nec querelā: deinde facit expreſſam doli exceptionem, dum inquit decretum ipſum, & eius regulam nō procedere vbi contractus doloſè initus reperiretur, vel vis interueniſſet, cùm vis ſit idē ꝙ dolus. Alex. conſ. 103. Videtur. col. j. l. ij. §. doli mali métio. ff. vi bo. rap. vt ſuprà probaui parum ſupra in ver. Vndecimò eſt pōderandum, quia tunc vbi res haberet originem à contractu doloſè inito, uel uis, quæ eſt idē, quod dolus malus, interueniſſet, decretum vult poſſe procedi criminaliter. Ergo non ſufficeret, vt poſſet procedi criminaliter, quòd contractus etiam nullus, & per latam culpam, & iuris errorem factus fuiſſet, & res vel dilectum ab eo originē haberet, licèt regulariter lata culpa dolo æquipareturː quia in caſu dicti decreti lata culpa non æquipararetur dolo, ſiue de pœna corporali tantùm, ſiue de pœna pecuniaria tantùm, ſiue ſimul de vtraque ageretur, ex quo decretum facit expreſſam doli exceptionē, vt ſuprà dixi. Et vbi-
28 cunque † lex vel ſtatutum facit expreſſam doli mentionē, tunc lata culpa, non comparatur dolo, ſiue de pœna pecuniaria tātùm, ſiue de corporali tantū, ſiue de vtraq; ſimul agatur: & tūc non ſufficit lata culpa, vt ſit locus dictis pęnis etiam ſolis pecuniarijs, nec vt procedatur criminaliter, res habet orignem ēt à contractu nullo per latam culpā facto: quia contractus etiā nullus per latam culpam, & etiā per iuris errorē factus excuſaret à dolo dict. §. poteſt. & d. §. ſcire. Et conſequenter pro re uel cauſa, uel aſſerto delicto habēte originē à contractu etiā nullo, & per latā culpam, & per iuris ignorantiā facto in caſu dicti decreti nō poſſet procedi criminaliter, etiam ad ſolā pęnā pecuniariam, nedum corporalem, pro qua etiā agi nō poſſet, ex quo decretū excipit expreſsè dolum: ergo lata culpa nō comparatur dolo, etiam ſi in ſolis pęnis pecuniarijs. & multò minùs in corporalibus in caſu dicti decreti, ex quo vbicunque lex, vel ſtatutū, facit expreſſam doli mentionē, tunc lata culpa, nō cōparatur dolo, nec tunc ſufficit lata culpa, vt ſit locus pęnæ etiam pecuniarię. Bart. l. quòd Nerua. col. vj. num. 20.
verſ.

ver.item quæro vtrum lata.in fi.ibi, aut quò ad pęnam pe cuniariam.ff.depoſiti.D.And.Alciat.in l.magna negligentia.ver.addunt alij.ff.de verb ſignifi.Et illud maximè pro
29 cedit: † quia partes contrahentes vel facientes actũ nullum præſumuntur regulariter ignorare actum eſſe nullũ, & ſic præſumuntur non eſſe in dolo.Alex.l.j.§.ſi quis ita. col.iij.ver.ſubdit etiam.ff.de verbo.oblig.Fel.c.de quarta. col.ix.nu.28.verſi.Rapha.de pręſcri.Rapha.de Raim.Comen.in l.an inutilis.ff.de acceptila. & hoc maximè procedit,quando in faciendo contractum nullum, fiunt expenſæ,vel ſoluuntur pecuniæ ſaltem notarijs, vel alteri parti: quia tũc tanto magis partes facientes actũ nullum, præſumuntur ignorare eſſe nullũ, ex quo non eſt veriſimile,nec præſumendũ,quòd vellent iactare ſuũ,ſi ſcirent actũ non valere.l.cùm de indeb.ff.de probat.Et cõiter contingit, ꝙ partes facientes actum nullũ,ignorant eſſe nullũ,vt patet ad ſenſum naturalem, quem pro lege ſufficit allegare.l.illam.C.de collat.vbi Dec.& alij.per illum tex. ergo eſt præſumendum,quòd partes ignorauerint actum eſſe nullum, cùm valeat arg.à communiter accidentibus.Hippol.ſing. j.c.j.vbi Card.Panor.& alij de clericis non reſid.glo.Cyn. Bal.Sali.& alij in l.neque natales.C.de probat.Nicol.Euerar.in lib.de centũ mod.argu.in loco 56.ibi,locus à cõiter accidentibus, & regulariter ignorantia præſumitur.l.verius.ff.de probat.niſi cõtrahentes eſſent ſcientes ac prudẽtes:puta Doc.quia tunc præſumuntur ſciuiſſe actum eſſe nullum,aliàs ſecùs,per tex.in d.l.an inutilis.Et in hoc caſu poteſt ſaluari D.Alcia.qui voluit præſumendũ eſſe partes ſciuiſſe actum eſſe nullum:vt per Alcia.in reg.iij.princ. præſumptio.in præſump.31.ver.ex hoc infertur.quod nõ videtur dicendum, niſi partes eſſent ſcientes, ac prudentes:puta Dotco.per tex.in d.l.an inutilis.Ergo cùm partes præſumantur ignorare actum,eſſe nullum, excuſantur ex contractu etiam nullo à dolo.dict.§.ſcire.& dict.§.poteſt. Socin.dicta.l.iuſtè poſſidet.Et conſequenter pro re, cauſa vel delicto habente originem etiam à contractu nullo etiam per latam culpam, & per iuris errorem facto, non poſſet procedi criminaliter, etiam ad ſolam pęnam pe-

cuniariam,ex quo decretum non excipit expreſsè,niſi do-
lũ malum, & ſic cõtractum doloſè initum, vel caſum quo
vis,& ſic dolus interueniſſet, vt tunc poſsit procedi crimi
naliter,quando res habet originem à contractu: ergo non
ſufficit lata culpa, vel quòd contractus per latam culpam
ſit factus,vt poſsit procedi criminaliter,etiam ad ſolã pœ
nam pecuniariã,& quando res habet originẽ à contractu,
ex quo decretum ipſum facit expreſſam cõtractus doloſè
initi exceptionẽ:vnde ſequitur quòd pro re vel delicto ha
bẽte originẽ ẽt à contractu nullo,per latã culpã & iuris er
rorem facto,ſtante ipſo decreto, quòd non poſſet agi cri-
minaliter ad pœnam corporalem, nec etiã ad pœnã pecu-
niariam.Bar.d.l.ꝙ Nerua.col.vj.nu.20.ver. Item quero v-
trum lata.in fin.ibi,aut quò ad pœnã pecuniariã.ff.depoſ.
Alciat.d.l.magna. verſ.addunt alij.ff.de verb.ſigni.faciũt
nota.per Alex.l.in actionibus. col.ij.ver.in glo.ver.ob cul
pam.ff.de in lit.iur.vbi alij Doc.Decretum.n.ipſum, dum
vult non poſſe procedi criminaliter, & ſic de crimine, nec
eius pœna per accuſationem,denuntiã,querelam nec alio
modo,vbi res habet originẽ à cõtractu, cùm ſit beneficiũ
principis,debet latiſsimè,& quã pleniſsimè interpretari,ꝙ
procedat,vt non poſsit agi criminaliter,id eſt,ad pœnam
corporalẽ, nec pecuniariã fiſco applicandam.l.fi.ff.de con
30 ſtitu.princip.ex quo dicitur agi † criminaliter,ſiue pœna
ſit corporalis, ſiue ẽt quòd ſit ſolũ pœna pecuniaria fiſco
applicanda.glo.& Bar.l.iij.vbi gl.ver.aureorũ.ff.de ſepul.
viol.& eſt cõis opi.Iaſ.in rub.C.de iudi.col.ij.nu.ij.ver.ve
ra concluſio.Et cùm decretum ipſum excipiat niſi contra
ctus doloſè ſit initus, & ſic faciat expreſſam doli mentio-
nem, conſtat liquidò quòd quando res habet originẽ à cõ
tractu ẽt per latam culpã abſque tñ dolo malo facto,quòd
non poterit agi criminaliter ad pœnam corporalẽ, nec pe
cuniariam,etiã ex lata culpa.Bart.d.l.quòd Nerua,col.vj.
in d.ver.Item quæro vtrum lata.& d.verſ.aut quò ad pœ-
nam pecuniariam.Alcia.d.l.magna culpa.ver.addunt alij.
Et decretũ loquitur generaliter,vt non procedatur crimi-
naliter,nec per accuſationẽ,nec per denuntiã, nec per que
relam,qñ res habet originem à contractu non diſtinguen

do

do inter pœnam corporale,& pecuniariam. ergo debet generaliter intelligi,vt non poſsit procedi ad pœnã corporalẽ,nec pecuniariam.l.non diſtinguemus.ff.de arbitr.l.j.ff. de lega.præſt.arg.d.l.fi.& l.ſi qñ.C.de bon.vacant.lib. 10. cum ibi not.per Docto.Et iſta not.contra D Ioann.Franc. Ponzi.qui in trac.per eum edito ſuper ipſo decreto in ver. tertiò vt non habeat.ibi,& præſertim, vbi pro cauſa criminali &c.voluit, quòd vbi pro cauſa criminali eſſet pœna pecuniaria,iniuſta cauſa etiã colorata, & lata culpa,& ſic contractus factus per latam culpam,& iuris errorem quòd nõ excuſaret à pœna pecuniaria criminali in caſu dicti decreti, & allegat nota.per Bar.Alex.& Doct.in l.iuſtè poſsidet.ff.de acquir.poſſeſ.& per Alex.in conſi.119.Quæritur. col.fi.ver.Et quòd hoc ſit.vol.ij.vbi volunt quòd vbi agitur ſolùm de pecuniaria: quòd quælibet cauſa,quæ excuſat à dolo, & eius pœna, non excuſat à pœna pecuniaria, quæ datur ratione latæ culpæ,& quòd lata culpa dolo cõparatur in pœnis pecuniarijs.Et propterea quòd ingrediẽtes poſſeſsionem alienam etiam vigore inualidi decreti iudicis punientur in pœnã pecuniariam quæ daretur ex forma legis vel ſtatuti ratione latæ culpę,vt per Bar.in d.l.iuſtè poſsidet.in fi.& per Alex.d.ver.Et quòd hoc ſit verũ.p tex.in §.j.inſt.vi bon.rapt.& l.j.ff.ſi menſ.fal.mod.dixe.& l.j.§.non autẽ.ff.ſi quis teſt.lib.eſſe iuſſ.fue.l.meminerint. C.vnde vi. Quia ad iſta reſpondetur, quòd verũ eſt quòd lata culpa æquiparatur dolo,vbi agitur, non de pœna corporali,ſed de pœna pecuniaria,quando lex vel ſtatutũ ſimpliciter loquitur pœnam pecuniariam imponendo,& doli expreſſam mentionẽ non faciendo, nec vtendo verbis dolum denotantibus.l.j.§.non aũt.cum ibi notatis per Bart. ff.ſi quis teſt.lib.eſſe iuſſ.fuerit.Bar.Alexan.& alij d.l.iuſtè poſsidet.Alex.d.conſ.119. Quæritur.col.fi.vol.ij.& ita declarat magiſtraliter Bart.in d.l.quòd Nerua.col.vj.nu.20. ver.Item quæro vtrum lata culpa.in fi.ibi,Aut quò ad pœnã pecuniariam ibi,ſecundo caſu æquiparatur.ff.depoſ.& ita loquũtur deducta in contrarium per D.Ponzi.Sed vbi lex vel ſtatutũ facit expreſſam doli mali mẽtionẽ, ſeu memoriã et ſolã pœnã pecuniariã,vel aliud exprimẽdo, tunc

lata culpa non comparatur dolo,& non ſufficit adeſſe latã culpã abſque dolo,etiam ſi agatur ſolùm de pœna pecuniaria.Bar.in d.l.ꝙ Nerua.col.vj.in d.ver.vtrũ lata culpa. in fi.ibi, Aut quò ad pœnam pecuniariam. ff.depoſ.l.j.§.ſi quis.ff.ne vis fiat ei.l.ij.§.hac actione.ff.vi bon.rapto.Alci. d.l.magna culpa. verſicul. Addunt alij.ff.de uerbor.ſignificat.Ergo cum decretum loquatur generaliter, non poſſe procedi criminaliter,nec per accuſationem,nec querelam, nec denuntiam,nec alio modo,& ſic nec etiam ex officio, vbi res habet originẽ à cõtractu.Et hæc ſit regula decreti, quæ debet,quã pleniſsimè interpretari, vt procedat etiã ſi cõtractus eſſet per latã culpã, & iuris ignorantiã factus. & ẽt ſi eſſet nullus:vt non poſsit procedi criminaliter ad pœnã corporalẽ,nec pecuniariam.arg.l.fi.ff.de conſti.prin.& arg.l.igitur.§.põt.ff.de lib.cau.& l.ſed & ſi leg.§.ſcire.ff.de petit hære.& l.non diſtinguemus.ff.de arbitr.Et ſequatur deinde exceptio decreti, qua dicitur præmiſſa nõ procedere,vbi cõtractus doloſè ignitus reperiretur, vel vis interueniſſet,quæ eſt idẽ,ꝙ dolus,vt ſupra probaui.nu.27.ver.vndecimò eſt.quia tũc decretũ vult poſſe procedi criminaliter ẽt,ꝙ res habeat originẽ à contractu doloſè inito,Et ſic decretũ facit expreſſam doli exceptionẽ,certè non ſufficit
32 lata culpa.Et lata culpa † nõ æquiparatur dolo,ẽt in caſibus,quibus agitur de ſola pœna pecuniaria, qñ lex vel decretũ facit expreſſam doli exceptionẽ, vel memoriam,ſeu mentionẽ.Bar.d.l.ꝙ Nerua.nu.10.in fi.Alc.d.l.magna.Ergo contractus ẽt per latã culpã factus,& ẽt per iuris ignorantiã cõtractus,ẽt ſi eſſet nullus,vbi res haberet originem ab ipſo contractu non doloſo, & vis non interueniſſet ẽt, quòd ille contractus eſſet nullus,& ſeu per latã culpã,& iuris ignorantiã factus, excuſabit à proceſſu criminali, & ẽt à pęna corporali,& pecuniaria ſimul, vbi eſſet vtraque pęna infligenda, & etiam excuſabit a pęna corporali tantũ, vbi tantùm,eſſet pęna corporalis,& etiam à pęna pecuniaria tantùm,vbi eſſet ſolùm pęna pecuniaria,ex quo quantũ ad pęnã corporalẽ lata culpa nunquã æquiparatur dolo.Et quò ad pęnã pecuniariam lata culpa non æquiparatur dolo,qñ lex,vel ſtatutum requirit expreſsè dolũ,prout

requirit

requirit decretum Mediolani, ad hoc vt poſsit procedi cri minaliter,vbi res habuerit originẽ à contractu,quòd contractus doloſè reperiatur initus, vel vis interuenerit, cùm vis ſit idem, quòd dolus.l.ij.§.doli mali mentio.ff.vi bon. rapt.Et ita inquit Bar.in d.l.ꝙ Nerua.col.vj.nu.20.ver.Itẽ quæro vtrum lata culpa.in fi.ibi,Aut loquimur.& ibi,Aut quò ad pęnam pecuniariam. & ibi,Primo caſu.ff.depoſit. Alc.d.l.magna culpa.verſ.Addunt alij.ff.de verb.ſignifi.l. j.§.ſi quis.ff.ne vis fiat ei.l.ij.§.hac actione.ff.vi bon. rapt. Et ita aliàs conſului pro cõi, & quibuſdam particularibus Oppidi Aghemij diſtrictus ciuitatis Nouariæ, quòd decretũ ipſum procedit ẽt ſi ageretur de pęna pecuniaria, & ẽt, ꝙ contractus eſſet per latã culpa factus.arg.not.per glo.& Bar.in d.l.iij.ff.de ſepul.violat.& in auth.ſacra.pub.vbi gl. verſ. contract.C.ſi aduer.ven.& ibi Bar.Paul.de Caſtr.Iaſ. Phil.Cor.& Mod.vt pro aſſerto delicto ab eo originẽ habẽte non poſsit procedi criminialiter.& iudex motus authoritate D.Ioannis.Franc.Ponzinibij,voluit ſequi conſilium meũ,& iudicauit poſſe procedi criminaliter:ſed ego cõtra tale eius iudiciũ,dedi preces in excellẽtiſsimo Senatu Mediolani reſidenti,qui de hoc iudicis iudicio admiratus,reſcripſit debere procedi ciuiliter remota oĩ criminalitate, ex quo res hàbebat originẽ ab ipſo cõtractu, & prout ego prius tanquam aduocatus conſulueram , ex quo ille contractus non erat doloſè initus, & declaratio ſenatus facit ius quò ad omnes.l.fina.C.de legi.

¶ Duodecimò quia decretum ipſum Mediolani,dicit non licere capitaneo iuſtitiæ,& omnibus iudicibus,contra quẽpiam procedere,per querelam,denuntiam, vel accuſationẽ,nec alio quouismodo,pro aliqua re,vel cauſa,ſeu aſſerto delicto, quæ vel quod ſumi poſsit ex negotio, quod originem habuerit à contractu, & ſapiat naturam cõtractus: vnde ponderanda ſunt ipſa verba decreti,Quod originem habuerit à contractu,& ſapiat naturã contractus:quia nõ ſtant copulatiuè,vt requiratur omnium concurſus, ideſt, non requiritur, quòd habeat originem à contractu, & ſimul ſapiat naturã contractus, ſed ſufficit vnum ex eis, ad hoc,vt nõ poſsit procedi criminaliter,p querelã denuntiã,

vel accuſationē,nec alio quouiſmodo,id eſt,ſufficit,quòd negotium,vel aſſertum delictum habeat originem à cōtractu,vel ſapiat naturam cōtractus:puta,quia contractus ſit nullus,vel ſit diſtractus,vel quaſi contractus, vel ceſsio,renuntiatio, liberatio, pactum,teſtamentum, legatum,iudicium, iuramentū & ſimilia,ex quo iſta habent ſeu ſapiunt naturam contractus, licèt non ſint contractus:vt habetur inſtituta de obligationibus quæ ex quaſi contractu naſcūtur.Bal.l.fin.in princ.C.ſi tutor vel curator interſit.Steph. Bertr.conſ.292.Dubia.nu.5.vol.3.l. ſeruum filij.§.eum qui chirographū.& l.quæ de legato.ff.de leg.j.l.iij.§.idem ſcribit,ff.de pecu.l.ex maleficijs.§.j.ff.de act.& obli.Et ſic ſufficit vnum ex ipſis ad hoc,vt non poſsit procedi criminaliter,videlicèt, quòd ſit contractus,vel ſapiat naturam contractus illud,à quo negotium,vel aſſertum delictum habet originem, ad hoc, vt non poſsit procedi criminaliter:quia illa verba,decreti,originem habuerit à contractu,& ſapiat naturā contractus,ſtāt continuatiuè & ampliatiuè & augmētatiuè & non reſtrictiuè,adeò,quod non requiritur omniū concurſus. Et hoc probatur ex ſequentibus fundamentis,
33 & maximè,quia proprietas † copulæ,&,eſt augere & ampliare,nō autē minuere,nec reſtirngere:vnde ſi lego empta parata cauſa vxoris,nō veniūt oīa empta in tali legato,ſed veniunt ſolùm empta, quæ tamen ſint etiam parata cauſa vxoris:ſed ſi lego empta,& parata cauſa vxoris,vel empta parataque cauſa vxoris,tunc in tali legato veniunt empta licèt non eſſent parata cauſa vxoris, ex quo natura copulatiuarū dictionū quæ ſunt iſtæ,videlicet,dictio,&,dictio, que,dictio,atque,& dictio, ac: vt inquit Alciat.l.ſæpè.ff.de verb.ſig.& quarumlibet ipſarum etiam per ſe poſitarum, eſt augere,ampliare, & augmentare, & adijcere, & non reſtringere,nec minuere.tex.in l.ea tamē.adiectio. & ibi glo. & Doct.ff. de leg.iij.Bartol.l.cùm ita.§.fin.nu.ij.ver.dictio enim,&,habet augere.ff.de l.iij.l.ſi ſtipulatus.in princ.vbi gl.ver.verba.& ibi.Doct.ff.de vſur.tex. & Doc.§.quibus.C. de no.Codic.faciend. Et iſta eſt cōis opi.etia, culpa ponetetur abſq; relatiuo ēt inter duo ſubſtantiua, vel inter duo adiectiua, vt copula, &,& ſimiles amplient, & augmentēt,
& non

& non reſtringant: vt dicit Ripa in c.ex parte num.47.ver. ſexta proprietas.de reſcr.Ergo illa verba copulatiua decreti,originē habuerit à cōtractu, & ſapiat naturam contractus,non intelligūtur,reſtrictiuè, vt requiratur concurſus, ſed augmentatiuè,vt quodlibet de per ſe veniat,& ſufficiat ad hoc, vt non poſsit procedi criminaliter.d.l.ea tñ adiectio.Bar.d.§.fi.Sic & legatum factū Doct.& Medicis Patauij, vel vrbis Nouarię, nō requirit concurſum,quòd ſit idē Doctor,& Medicus ſimul, ad hoc vt poſsit cōſequi legatū, ſed Doctor ſolùm qui non ſit Medicus, & Medicus ſolū,q́ ēt non ſit Doctor admittetur ad ipsū legatū Bal.l.j.col.pe. ver.eſt aūt natura copulę extēſiua.&ver.Et ideò legatum. in j.lect.& ibi Iaſ.col.iij.verſ.octauo limita.ff.de iuſtitia & iur.Alciat.d.l.ſępè.verſic. ſed ſi nomina.Sic & lex dū dicit ius eſt ars boni & ęqui,nō requirit concurſum, cùm ius cū arte boni eſſe poſsit abſq; arte æqui, & ècontrà.l.j. ubi Bal. col.ij.in iij.op.ff.de iuſti.&iur.& dum lex inquit, vim atq; iniuriam licitè & impunè poſſe propulſari,non requirit cōcurſum,ſed ſufficit vis abſque iniuria:puta illata ab animali bruto:& liceat propulſari,vt inquit Bar.in l.vt vim. col. iij.ff.de iuſt.& iur. Ergo verba ipſa decreti Mediolani, originē habuerit à contractu,& ſapiat naturā contractus,nō requirunt concurſum,ſed ſufficit vnū ex eis:ut patet ex prædictis.& ſuadetur:quia ipſa copula,&,eſt poſita inter duas orationes,quæ ſtāt de per ſe,cū habeat originē à cōtractu, ſit una oratio,& ſapiat naturā contractus, ſit alia oratio, quo caſu ſequitur,quòd qñ copula,&,vel alia copula,ponitur inter duas orationes, quæ copulantur per ſe principaliter,et non per modū accidentis, nec reſpectiuè ad vnā ſpeciē,&,ſeu copulantur de per ſe,et non reſpectiuè ad aliud, maximè,vbi orationes de per ſe sūt prefectæ,quòd tūc copula non requirit concursū copulatiuorū,ex quo tunc nō habet vim copulæ,ſed vim dictionis continuatiuę et ſufficit tunc adeſſe vnum, ſeu vnā qualitatē, vel vnū tantùm ex copulatis,et in quolibet ēt de per ſe, ex copulatis procedit diſpoſitio.et eſt com.opi.Bar.l.ſi is qui ducenta.§.vtrū col.pen.verſi.tertio caſu.vbi Socin.dicens, quòd diſtinctio data per Bart.ibi com.tenetur.ff. de reb.dub.et idē Bart.in

l.j.col.

l.j.col.2.verſ.qñ copula cadit inter orationes.ff.de iuſti.& iure.& in l.j.col.2.in fin.verſicu.quæro vtrum.ff. de is,qui not.infam.& in l.Seiæ.§.Gaio.ff.de fund.inſt.& in l. ſi hæredi plures.in fi.ff.de condit.inſt.Petr.de Anch. cle.in pleriſq;.col.fi.verſ.cui adde.de electio.Feli.c.ex parte el j. col. 17.uerſic.Fallit ſextò, quando duo copulantur. & ibi Dec. col.5.uerſ.Et prædicta.& Fran.Rip.nu.56.verſ.quintum ſignum.de reſcr.Rom.conſ.104. Pater.nu.4.verſ.attamen, qñ.Soc.conſ.22.Videbatur.nu.2.vol.3.& cōſ.53.Conſilijs. nu.9.vol.j.conſ.129.Videtur.in fi. volu.2. per tex.in l.j.ff. de his,qui not.infa.& in l.j.ff.de ſicar.Alciat.l.ſæpè.de verborum ſigni.Et iſtud procedit † maximè in caſu noſtro,
35 in quo agitur de interpretatione decreti fauorabilis concedentis abſolutionem à proceſſu criminali, quo caſu in dubio,qñ ſumus in fauorabilibus copula cenſetur poſita, inter duas orationes principales, & quæ copulentur per ſe principaliter,& non reſpectiuè ad aliud, & ſic copula ſtat in vim dictionis continuatiuæ,& non copulæ, & ſic nō requiritur concurſus.Ioan.de Imo.d.cle.in pleriſq;.colum.3. verſ.conclude.& verſ.item aduertendum.de electio.argu. c.odia.de reg.iur.in 6.d.l.ea tñ adiectio.ff.de leg.3.& l.fi.ff. de conſtit.prin.Et ſuadetur iſta opinio,ex quo rub. eiuſdē decreti Mediolani, inquit loquendo in numero plurali, in quibus caſibus criminaliter procedi non poteſt . Ergo per
36 illa † verba eiuſdem decreti,quòd originem habuerit à cōtractu,cenſetur vnus caſus de per ſe,& per alia verba,Et ſapiat naturam contractus,cenſetur alius caſus de per ſe,ad hoc,vt rubrica rectè loquatur in plurali,& ſaltem in duobus caſibus verificetur.l.vbi numerus.ff.de teſt.alioquin ſi vnus tantùm caſus copulatiuus intelligeretur, & requireretur concurſus,ipſa rubrica debuiſſet concipi, in quo caſu criminaliter procedi non poteſt, & non in quibus caſibus.Ergo ad hoc , vt ipſa rubrica cenſeatur bene poſita in plurali,& euitetur abſurdum malæ Grammaticæ, verba illa decreti,originem habuerit à contractu,& ſapiat naturā contractus.intelliguntur poſita continuatiuè, & non copulatiuè,adeò quòd non requiratur concurſus : ſed quòd quodlibet de per ſe ſufficiat , & ſic ſint duo caſus,vnus qñ
negotium

negotium habet originem à cõtractu,alius, qñ habet originem ab eo quod ſapiat naturã contractus.Bart.l.Gall.§. etiam ſi. ibi,ex hoc apparet.dum dicit de ſubſtituto cũ filijs,& heredibus.ff.de lib.& poſth. Fel.d.c.ex parte.col.15. verſ.Fallit quartò. & ibi Ripa. col.16.nu 57.ver.ſextum ſignum.& ibi alij Doc.de reſcri.verba.n. debent intelligi,vt euitetur mala Grãmatica.l.Plautius.ff.de aur.& arg.legat.

57 ¶ Comprobatur etiam iſta opinio † mea: quia rubrica ipſa decreti loquitur in plurali, & nigrum eiuſdem decreti, poſteaq̃ dixit originem habuerit à contractu, et ſapiat naturam contractus,loquitur de vno caſu,videlicet,quòd teneantur ius dicentes probationes inquiſiti volentis probare rem habere originem à contractu admittere abſque eo,quòd ſe in carceribus conſtituat: ergo ex rubrica præcedenti loquente in plurali,in quibus caſibus,et cætera.Et ex alijs verbis ſubſequentibus, ut admittãtur probationes inquiſiti volentis probare rem originem habere à contractu cũ nõ dicatur uolentis probare rẽ habere originẽ à cõtractu,et ſapere naturã contractus:datur intelligi,quòd illa verba poſita in medio eiuſdem decreti,quod originem habuerit à contractu, et ſapiat naturam contractus non ſtant copulatiuè,ut requiratur concurſus, ſed quòd ſtant continuatiuè,ut unum ex eis ſufficiat:alioquin fruſtrà decretum admitteret ſolùm probationem inquiſiti uolentis probare rem habere originem à contractu,ſi requireretur concurſus:ergo ſufficit vnum ex eis.et ita ex præcedentibus,et ſequentibus dici debet.l.ſi ſeruus plurium.in fi.ff.de leg.j. Rom.conſ.104.Pater.uerſi. præterea et tertiò.cũ ſeq. Rip.d.c.ex parte.colum.16.num.57.in fin.ibi,aliud ſignũ colligitur ex ſequentibus. de reſcrip. Et decretum ipſum dum uult iudicem debere admittere inquiſitum uolentẽ probare rem habere originem à contractu,debet etiam intelligi,quòd debeat admittere ad probandum, quòd res ſapiat naturam contractus,de qua ſuprà facta fuit mentio, vbi iſtud inquiſitus uelit probare, etiam quod non probaret rem habere originem à contractu Pau.de Caſtr.conſi. 427.Inhærendo puncto.colum.2.uerſ.quod autem appareat.uolum.2.l.qui filiabus.in prin.ff.de legatis primo.

¶ Et

¶ Et cum de iure cõi licèt non ſit contractus, ſed ꝙ res ſapiat naturam contractus, excuſetur aliquis à dolo, & à pœna criminali, ex quo decretum iudicis etiã nullum excuſat ingredientẽ poſſeſsionem, vt non teneatur de poſſeſsione turbata l. iuſtè poſsidet. vbi Bar. in fi. & ibi Alex. Iaſ. & Soc. ff. de acq. poſ. & teſtamentum etiã nullum, licèt non ſit cõtractus, ſed vltima voluntas, excuſat à dolo, & à pœna criminali. l. ſed & ſi lege. §. ſcire. ff. de pet. hær. l. igitur. §. j. ff. de lib. cauſ. Sequitur ergo, ꝙ illa verba copulatiua decreti, originẽ habuerit à contractu, & ſapiat naturã contractus, ꝙ non intelligũtur copulatiuè, vt requiratur concurſus; quia non requiritur concurſus, ſed intelliguntur augmẽtatiuè, ſiue ampliatiuè, vel diſiunctiuè, ita ꝙ vnũ ex eis ſufficiat, ꝙ habeat originẽ à contractu, vel ſapiat naturã contract⁹: puta, quia ſi contractus nullus, vel diſtractus, ex quo ita eſt etiã de iure cõi, ſaltem in multis caſibus, vt nõ poſsit procedi criminaliter. Rom. d. conſ. 104. Pater. col. 2 verſ. Et ad hoc probãdum. arg. l. 2. C. de noxa. vbi tex. & Bal. & l. ſæpè. de verb. ſigni. Et cum decretũ ipſum ſit factum principaliter in abſolutionẽ reorum, eſt ita veriſimilis mens diſponẽtium, ꝙ illa verba non ſtẽt reſtrictiuè, ſed ampliatiuè, ſiue continuatiuè, & ꝙ non requiratur concurſus. Ripa. d. c. ex parte. nu. 55. verſ. quartũ ſignum. de reſcrip. Alex. cõſ. 130. Attentis. in fi. vol. 2. Io. de Imol. d. cle. in pleriſq; de electio-
38 ni. Maximè ſtante † ꝙ natura dictionũ copulatiuarum eſt ſtare, & copulare inter diuerſa. glo. & doct. rub. ff. de iuris, & facti ignorantia. glo. l. ſi duo. C. per quas perſonas nobis acquiritur. Pano. Rip. & doc. d. c. ex parte. Ergo illa verba: originem habuerit à contractu, poterunt intelligi de contractu vero. & alia verba ſequentia, & ſapiat naturam contractus, poterunt intelligi etiã de contractu nullo, & etiam de quaſi contractu, ac diſtractu, & iudicio, ac donatione: cũ iſta oĩa ſapiant naturam contractus, & veniant appella
39 tione contractus † in fauorabilibus, prout eſt ipſum decretum. tex. iunct. gl. cõiter approbata in authen. ſacramenta puberum. vbi tex. & gl. verb. contractibus. & ibi Bar. Pau. de Caſt. Iaſ. Philip. Cor. & Fran. Curt. C. ſi aduer. vendi. & hoc modo copula ſtabit inter diuerſa ſecundum, & prout eſt

eius

eius proprietas: ſecũdum gl.in d.rub.ff.de iur.& fact.igno rant. Et dato ꝙ verba ipſa decreti Mediolani, ex negotio quod originem habuerit à contractu,& ſapiat naturā con tractus.de quibus dixi ſuperiùs,nu.32.verſi.12.quia decre- tum.deberent intelligi propriè, vt ſtarēt copulatiuè, ita ꝙ requiratur cõcurſus, & copula,ꝙ habeat originē à contra- ctu,& ſimul ſapiat naturam contractus,ita quòd non ſuf- ficiat quod habeat originem à contractu,niſi ſimul ſapiat naturam contractus,& etiam nõ ſufficiat,quòd ſapiat na- turā contractus niſi ſimul habeat originē a cõtractu,alio- quin poſsit procedi criminaliter,& dicto decreto nõ ſit lo
40 cus:cùm regulariter de natura † & proprietate copulæ in omni diſpoſitione,tā legis,ac ſtatuti, ꝙ̃ etiam hoīs ad ve- ritatem copulatiuè requiratur cõcurſus oīum copulatorũ l.ſi hæradi plures.ff.de cond.inſtit.§.pen.inſtit.de hæred. inſtit.Ripa.d.c.ex parte.nu.39.ver.ad veritatē.& ibi Abb. & alij de reſcrip.Iaſ.l.j.col.3.verſ.Circa iſtam materiā, vbi reprobat Bar.qui voluit contrarium.ff.de iuſt.& iur.gl.in c.j.verſ.contra iuſtitiā.de re iud.in 6.& in l.qui mancipia. & ibi Mod.C.de ſeru.fugit.Bar.Soc.& doc.in l.ſi is,qui du centa.§.vtrum.ff.de reb.dubi.vbi volunt iſtud procedere, tā in copula affirmatiua, vt requiratur quòd oīa affirma- tiua cõcurrant, ꝙ̃ in copula negatiua, vt requiratur quòd oīa copulata negatiuè cõcurrāt,& ſi ſic neutrũ fiat. p tex. in l.ſi ꝗs ita.ff.de verb.obl.ſequitur Rip.d.ver.ad veritatē.

¶ Et capiendo iſtũ ſenſum decreti, qui etiā mihi placet,ꝙ illa verba,ex negotio,ꝙ originem habuerit à contractu, & ſapiat naturā contractus, intelligātur copulatiuè, ita ꝙ re quiratur cõcurſus:alioquin poſsit procedi criminaliter, & nõ poſsit allegari ipſum decretũ:vt dixi ſuprà,nu.39.verſ. Et dato. Erit ſenſus ipſorum verborũ decreti copulatiuo- rum,quòd ita demum aliquis gaudere poſsit beneficio di- cti decreti,vt nõ poſsit procedi criminaliter pro aliqua re, vel cauſa,ſeu aſſerto delicto,q̃,vel quod,ſumi poſsit ex ne gotio,quod originē habuerit à contractu,& ſapiat naturā contractus.i.dũmodò aliquis ſcienter non excedat limita- tionem contractus,vel nõ faciat contra naturā contract⁹: quia tunc non poſſet allegādo contractũ gaudere eius, &

d.decreti

d.decreti bñficio ad effugiendũ iudiciũ criminale, ex quo ſcienter exceſsit limitationem contractus,vel fecit contra naturã cõtractus.tex.in c.ex eo.de reg.iur.in 6.l.alia.C.de his qbus,ut indig.l.Papin.§.meminiſſe.ff.de inof.teſt.Exẽpla aũt ſunt infraſcripta,alia uerò cogita ex ĩtellectu tuo.

41 ¶ Contracto matrimonio † nullo inter perſonas prohibitas per ignorantiã facti, ſi ſequatur coitus, licèt ille coitus ſit illicitus ĩn effectu,tñ ſi eſt coitus ſecundũ naturam, excuſatur, & non punitur, ex quo res.i.ille coitus illicitus habet originem à contractu matrimonij,licèt nullo,& ſapit naturã contractus matrimonij:cũ de natura cõtractus matrimonij ſit coire,ſcdm naturã,& in hoc caſu verificatur copula,& exemplũ d.decreti,ꝙ res habet originẽ à cõtractu, & ſapit naturã contractus, & non pôt procedi criminaliter.l. ſi adulteriũ cum inceſtu. & ꝑ totã ipsã legẽ,et ibi not.Bar.ff.de adul.Sed cõtracto matrimonio nullo,vel valido,ſi ſequatur ex eo copula carnalis contra naturã, & ſic ſodomia, licèt tale delictum fortè habeat originem à contractu matrimonij, quia fortè ſi matrimonium ipſum ſequutum non fuiſſet, talis ſodomia inter ipſos coniuges nunꝙ fuiſſet ſequuta,ex quo fortè,nunꝙ fuiſſent in ſimul:

42 tñ ex quo tale † delictum ſodomiæ non ſapit naturã contractus,imò eſt còntrà naturam,nõ ſolùm contractus matrimonij,verum etiam contrà ipſam naturam naturantẽ, quæ eſt Deus,& contra natura naturantem naturatã,quæ eſt cœlũ,& contrà naturam naturatã,& eius generationẽ, quæ eſt homo,& propter delictũ ſodomiæ,& fames,& peſtilentię,ac terræ motus fiant,& ſit pœna vltimi ſupplicij, ideſt mortis,vt habetur in authen.vt non luxurientur cõtra naturã.& in l.cùm vir nubit in fœminã. C.de adult.§. item lex Iulia de adult.inſtit.de pub.iudi.Et Deus optim⁹ maximus licèt ſit miſericors,& ipſa pietas,ac miſericodia, pro tali tñ delicto atrociſsimo fecerit funditus ſubuerti Sodòmam,& Gòmorram,& alia de quibus habetur in teſtamento veteri ſacræ ſcripturæ,pro tali delicto Sodomiæ ſequuto inter coniuges inter quos ſit matrimonium validum,vel inualidum,licèt diceretur fortè habere originem à contractu:quia tñ non ſapit naturã contractus,vt ſuprà

dixi,

dixi,poſſet procedi criminaliter,non obſtante d.decreto. Et ꝙ plus eſt,tales ſodomitæ,tam agentes,ꝗ patientes, deberent cõburi, & non excuſcantur ex colore matrimonii, cũ tale delictũ non ſapiat naturã contractus matrimonij, licèt fortè originẽ ab eo inter eos habuerit, vt ſuprà dixi. Et decretũ Mediolani ſub rubr.de pœnis.§.ſodomitæ,quo cauetur,ꝙ ſodomitæ,tam agentes,ꝗ patientes igne cõburantur,haberet locum etiam contra coniuges inter ſe ſodomitas,& etiam locum haberet decretum ipſum ſiue inter maſculos ſodomia fieret,ſiue inter maſculum,& fœminã fieret ſodomia ſub colore etiã matrimonij, vel ſine co-
43 lore matrimonij ex quo proprie † loquendo, tã ſodomia, ꝗ peccatum contra naturã dicitur,ſiue fiat cum maſculo, ſiue cum fœmina:vt inquit Dec.in l.ſi qua mulier.colũ.3. nu.9.verſ.& incidenter.in fi.vbi reprobat Socinũ, qui voluit ſolùm propriè dici ſodomiam,qñ.fit cum maſculo,& ſi fiat cum fœmina dici pollutionem extraordinariã.C.de ſecund.nup.Et verior eſt opinio Decij,ꝙ propriè loquẽdò ſodomia dicatur,& pari modo puniatur ſiue cũ maſculo, ſiue cum fęmina fiat:vt voluit Card.clem.j.q.13.de conſangui.& affin.Cotta lib.Memor.verſ.Pedicones.Afflict.in conſt.regni lib.3.rub.42.& probatur 32.q.7.cano.vſus.ibi, maſculis,& in fęminis.& in cano.adulterij malũ.eadẽ cau
44 ſa,& quæſtione.Et ſodomitarũ bona † cõfiſcantur,& ipſi fiunt infames, & teſtari non poſſunt:vt latè conſuluit D. Anaſtaſius Platus doctor Mediolani in conſ.fin.volu.j.inter conſilia And.Sic.Barb.& D.Nicol.Bel.coſ.69. Circa teſtamentum.col.5.verſic.Non obſt.ſecundò. Dec.d.l.ſi qua mulier. nu.7.veſ.& exẽplum.Bal.auth.inceſtas.C.de inceſtis nuptijs.D.Cat. Cotta.lib.memor.verſicul.Pedicones.
45 ¶ Aliud quoq; exemplũ do,Si ſocius † incidat ſiluam cõmunem cæduam,etiam contrà voluntatem alterius ſocij, non pôt accuſari de poſſeſsione turbata, nec pro alia pęna,ex quo cædere ſiluam cõmunem cęduam, habet originem â contractu,& ſapit naturam contractus copulatiuè, Bal.conſ.37.ad fi.volu.5.argu.l.meritò. & ibi Andræas de Pomate in apoſtil.ad Bartol. in litera F. in apoſtil.incipi. Meritò ad iſtam.vbi allegat dictum con.Bald.ff.pro ſocio.

¶Item

¶ Item ſi ſocius habẽs caſtrum, vel domum in cõi pro diuiſo, vel indiuiſo, ingrediatur etiã per vim caſtrum ipſum, vel domum cuius poſſeſsionem ciuilem habeat, vel habere prætendit, ex conſtituto, vel precario, validis, vel inualidis, excuſatur à pœnis turbatę poſſeſsionis, & violentiæ, cũ habeat iſtud originẽ à contractu, & ſapiat naturã contractus, vt habeat partem ſuam, & contra talẽ non poteſt iurari in litem, & idem ſtantę ipſo decreto Mediolani, ſi adeſſet quodlibet aliud inſtrementum, dũmodò vis non interueniat. Cæpol. conſ. 4. Viſa querela. per totum. Bald. conſi. 410. In cauſa. col. 2. verſ. & ad euidentiam. volum. 2.

¶ Sed ſi ſocius faceret contra naturam contractus, licèt res haberet originẽ à contractu, tunc non obſtante d. decreto, ac d. contractu poſſet procedi criminaliter contra ipſum ſocium, & contra eũ iurari in litẽ, & agi ad pœnas violentiæ: puta, ſi ſocius noctis tempore velit ingredi caſtrum cõę cum trecentum equitibus clamando ſacco ſacco, arma, arma, frangẽdo hoſtia. Nam licèt res iſta habeat originẽ à contractu, non tñ eſt de natura cõtractus. Alex. conſ. 103. Videtur. vol. 1. Idem ſi ſocius velit occupare totã rem, ſeu totũ rem furto ſubtraheret, teneretur pœna furti, & alijs pœnis criminalibus, ex quo iſtud eſt contra naturã cõtractus licèt habeat originẽ à cõtractu. l. ſi ſocius. ff. de furt. & l. rei cõis. ff. pro ſocio. Alex. d. conſ. 103. Videtur. vol. j. in tali enim exceſſu ſciẽter facto ineſt dolus: & ideò poteſt procedi criminaliter. Ponzin. in d. tracta. in 4. limita. argum. not. per Bald. in l. j. C. ad leg. Iul. de vi publica. & per glo. in l. ſi quis in tantã. C. vnd. vi. Sic & exceſſus factus ſe defendendo punitur pœna, ſaltẽ extraordinaria reſpectu eius, quod exceſsit. Doct. l. ut vim. ff. de iuſti. & iur.

¶ Si tñ daretur aliqua iuſta, vel colorata cauſa exceſſus, tũc excuſaretur: puta, ſi ſocius totum etiã per vim occupauit, ſeu totũ teneret, pro ſaluando partem ſuam paratus dare partem ſuã alteri ſocio, quotieſcunq; pars eius, qui totum tenet, vel occupauit eſſet ſalua: nã tunc totũ tenens, vel occupans nõ tenetur pœna criminali, nec põt cõueniri criminaliter. Bal. d. conſ. 410. In cauſa. col. 2. verſic. & ad euidentiam. volu. 2. Cœpol. d. conſil. 4. Viſa querela. col. 6. nume. 11.

numer.11.verſicu. & ſimiliter.& verſic.cùm ergo.

¶ Et ſic dato quòd illa uerba decreti habuerit originem à contractu,& ſapiat naturam contractus ſtent copulatiuè, ita quod requiratur concurſus, prout iſte intellectus ſtare poteſt, & etiam alius intellectus quòd ſtet continuatiuè,
46 ex quo lex,uel ſtatutum habens† plures intellectus poteſt allegari in quolibet intellectu,quando quolibet intellectus probatur per bonas leges,uel rationes aliarum legum.Bar. & Soci.in l.in ambiguo.ubi Barto.nu.ij.ff. de rebus dubijs, Pariſ.c.quoniam contra.col.xj.uerſ.tu dicis.de proba. Fel. in princ.proœm.decre.

¶ Tamen capiendo intellectũ quòd illa uerba decreti ex negotio quod originem habuerit à contractu,et ſapiat naturam contractus intelligi debeant copulatiuè,et in modum quòd requiratur concurſus, ut ſuprà probaui.nu.29. uer.et dato. cũ ſeq.uſque ad nu.46. adhuc dico quòd uerba ipſa, originem habuerit à contractu , &c . et ipſum decretum Mediolani ſub rubr.in quibus caſibus criminaliter procedi non poteſt, procedunt etiã in contractu ipſo iure nullo, ita quod ſtante ipſo decreto,pro aſſerto delicto habẽte originem à contractu ualido, uel etiam ipſo iure nullo , non poterit procedi criminaliter, ex quo decretum ipſum eſt fauorabile, cũ non uelit prócedi criminaliter, ubi res habet originem à contractu, et ſic continet abſolutionem,l.Arrianus.ff.de actio.et oblig.l. abſentem.ff.de pœn. et ratio d,decreti eſt: quia ſtãte contractu à quo aſſertum delictum habeat originem, cẽſetur abeſſe dolus,et ſic non poteſt procedi criminaliter. et iſta ratio militat in contractu nullo,ſicuti in contractu ualido.l.ſed et ſi lege.§.ſcire. ff.de pet.hær.l.igitur.§.pt.ff.de lib.c.ubi cõtractus ſeu quaſi contractus,ẽt nullus excuſat à dolo.Ergo decretũ ipſum procedit ẽt in contractu ipſo iure nullo, et ẽt facto p iuris ignorantiã:ut pro re,uel aſſerto delicto habente ab eo ori-
47 ginẽ non poſsit procedi criminaliter: quia qñ † ſumus in fauorabilibus,et militat eadem ratio,appellatione contractus,uenit contractus non ſolùm ualidus,uerum etiã ſolus contractus ẽt ipſo iure nullus,etiã ſi eſſet factus nullus per iuris ignorantiã,et lata culpam.tex.eſt ad literã coniuncta

gloſſ.cōiter approbata in aut.ſacram.pub.vbi tex.& gloſſ. verſ.contractibus.C.ſi aduerſ.vend.vbi gl.vult, ꝙ d.auth. ſacram.pub.quæ dicit iuramenta præſtita per minores pu beres ſuper contractibus rerum ſuarum debere ſeruari inuiolabiliter procedere etiam ſi contractus eſſet ipſo iure nullus ratione minoris ætatis: puta, factus abſq; decreto iudicis,vel tutoris,& cura.authoritate.& iſta eſt com.opi. vt dicūt Bar.Iaſ.Frā.Curt.Phili. Cor.et D.Mar.Anto. Māt. Bonauitus Pataui.et oēs Modern in.d.authē.ſacram.pub. ¶ Eſt ergo concluſio vera,et firma,ꝙ decretum ipſum Mediolani prohibens procedi criminaliter,vbi res habet originem a contractu procedit etiam ſi contractus eſſet ualidus,vel inualidus,et notoriè nullus,et etiam factus p latam culpam,et iuris ignorantiam, et quomodocunq; nullus reperiatur,dummodò tñ non ſit doloſè initus.arg.glo. verſ.cōtractibus.in d.auth.ſacram.pub.Et argu.exceptionis decreti de contractu doloſè inito,qui non eſt propriè contractus,ex quo contractus propriè dicitur quando eſt
48 efficax,et validus, et ita intelligitur † in ſtatuto cauente de ſoluenda gabella pro contractu.ſ.de ualido,et efficaci, non de inualido.l.2.vbi Bal.C.de Eunuch. per illum text. Bal.l.non dubium.in 2.notab.et ibi Iaſ.nu.9.verſi.Quintò nota.et ante eum Pau.de Caſt.et Fulg.C.de legib.D.Fran. Cur.d.auth.ſacram.pub.col.5.in fi.nu.13.verſ.vltimò adducitur.C.ſi aduer.vend.Iaſ.l.ſed et ſi quis.§.ſed quia nu. 9.verſ.tu pondera.C.communia.de leg.Ergo reg.d.decreti loquentis non debere procedi criminaliter, quando res habet originem à contractu,intelligi debet etiam de contractu notoriè,et ipſo iure nullo.nō tamen doloſo,ex quo eius exceptio eſt de contractu doloſè inito,qui nō eſt pro
49 priè contractus,cùm per exceptionē declaretur, † de quo gñre loquatur regula,& vbi exceptio eſſet ſuperflua p exceptionē ampliatur regula,et eſt cō. opi. vt patet ex his,q̄ ſuperius dixi n.2.ver.j.quia.et n.4 uer.Vbicūq;.& n.5.ver.ſic et Papa.Dec.et Cagn.l.j.ff.de reg.iur.vbi Dec.nu.31.ver.et prædicta.et Cagn.nu.30.verſic.et concluſio. et nume.33. ver.ſed non eſt recedendum.Et ſic conſtat,quòd D.Catel. Cotta.in lib.Memor.in verſic.Actus nullus.in fi.et D. Ioā.
Fran.

Fran.Ponzini.in tracta.edito ſuper ipſo decreto in 3.limit. verſ.Et facit quia lex,&c.quòd non bene ſenſerunt, dũ voluerunt decretum ipſum debere intelligi ſolùm de contractu valido,non autem nullo:cùm intelligi debeat de contractu & inualido,& etiam de ſolo contractu etiam nullo. Sed ſaluando opi. Mag.D.Catel. Cot.qui fuit lumen iuris, & Oraculum vrbis Mediolani,ad quod omnes confluebãt, & etiam ſaluando opinionem Mag.D.Ioan.Fran.Ponzini. qui fuit acutiſsimus iureconſultus,dicas quòd eorum opinio procedit,& intelligi debet in contractu nullo,ſimul,& copulatiuè reprobato à lege,vel ſtatuto, & cui lex,vel ſtatutum,aut decretum reſiſtit:quia tunc præſumitur dolus.

50 † Et talis contractus nullus,& reprobatus,cui lex,vel ſtatutũ,aut decretũ reſiſtit,non poſſet allegari,in caſu d.decreti ad finẽ,ne procederetur criminaliter, ex quo dicitur cõtractus doloſus,ſiue valeret,ſiue non valeret.Bart.l. ſed & ſi lege.§.ſcire.ff.de petit.hæred.& ita intellige omnia ea, quæ ego etiã dixi de contractu nullo,& reprobato,vt non poſsit allegari in caſu d.decreti ad finẽ ne procedatur criminaliter,vt procedant ſolùm qñ lex,ac ſtatutum,ſeu decretum ei reſiſteret, ita ꝙ diceretur, vel præſumeretur, vel eſſet contractus doloſus,ſiue valeret,ſiue non valeret:quia tunc ob dolum,qui ex eo ꝑſumitur,non poſſet allegari ad finẽ,de quo ſuprà:vt patet ex his,quæ dixi ſuprà verſ. ꝓcedenti.nu.37.verſ.Sic & decretũ Mediolani.ſub rub.in quibus caſibus,&c.& nu.39.verſ.exceptio.n.& verſi.Ergo eodem modo.cum ſeq.vſq; ad nu.51.verſ.ſed redeundo. ſed ſi contractus eſſet nullus,non tñ reprobatus cui lex,vel ſtatutum,ac decretũ reſiſtere,ſed eidẽ non aſsiſteret,tũc non ꝑſumitur dolus.Bar.d.§.ſcire.& in l.cum lex.ff.de fideiuſ. & talis contractus etiam nullus poſſet allegari ne procedatur criminaliter in caſu d. decreti : vt patet ex prædictis duodecim fundamentis,& idẽ videtur.licèt non ita clarè, ſentire idem D.Io.Fran. Ponzi.in d.tract. edito ſuper ipſo decreto in 4.limit.circa fin.Imò quòd plus eſt,dico ꝙ etiã in caſibus quibus contractus eſt nullus, & reprobatus à lege,vel ſtatuto,aut decreto,& lex ac ſtatutum,& decretum illi reſiſtit, quo caſu dolus, & contractus doloſus præſu-

mitur,& talis contractus non poſſet allegari,nec procedatur criminaliter.quod exemplifica ex his quæ dixi ſupra in uerb.præced.nu.37.ver. Sic & decretũ,vſq; ad nu.51.verſ. ſed redeũdo,quòd multoties poteſt ex alijs coniecturis,vel probationibus ceſſare dicta pręſumptio doli, quo caſu talis cõtractus etiam nullus ac reprobatus,cui lex vel ſtatutum aut decretum reſiſteret, poſſet allegari ad finẽ ne procedatur criminaliter in caſu dicti decreti: cùm vna presũptio tollat aliã.l.diuus.ff.de reſtit.in integr.l.nõ omnes.§.à barbaris.ff.de.remedia.c.niſi eſſent.de præben.& hoc maximè procedit in caſibus infraſcriptis.

51 ¶ Primò quotieſcunque † lex,ſeu ſtatutum, & decretum contractui reſiſtens,& eorum ſolennitas non fuiſſet vſu receptum ſeu recepta,certè ceſſaret doli præſumptio;& talis contractus poſſet allegari in caſu dicti decreti, & in alio, ex quo lex vel ſtatutum ſeu decretum quod non eſt receptum in obſeruantia, nec moribus vtentium approbatũ, non habet vires,& allegari non poteſt.c.j.vbi gloſ.ij.ad fi. & ibi Doct.de treug.& pace.Iaſ.l.rem non nouam.col.fin. nu.v.ver.facit optimè.C.de iud.Dec.cõſ.262.In cauſa col. fina.verſi.Vltimò non obſtat.Alex.conſ.132.Viſa.vol.j.Et ſufficit lapſus decennij à tempore conditi ſtatuti quo non fuerit obſeruatum ſtatutũ,ad hoc vt tale ſtatutum ſit nullius effectus etiam ſuperiore ignorante quando à principio non fuit vſu receptum.glo.c.fi.de conſuetu.in vj.Iaſ. d.l.rem non nouam.in fi.Et per prædicta in fauorem ciuitatis Nouariæ cuius ſum decurio & aduocatus,obtinui cõtra comitatum Nouariæ, quòd licèt decretum Mediolani ſub rub.de oneribus.§.Quicunque ciuis. velit ciues habitãtes extra ciuitatem in villis vltra tempora de quibus in ipſo decreto, pro toto illo anno teneri ad onus ſalis, & alia quæcunque onera,& in omnibus,prout rurales faciunt, q; tamen ciues ipſi etiam quòd per totum annum:& ſemper habitarent in villis quòd non tenentur ad ipſa onera vigore dicti decreti in §.quicunque ciuis,ex quo tale decretum nunquàm fuit in dominio Mediolani vſu receptũ,nec moribus vtentium approbatum,& tranſiuerunt decem anni, quibus fuit conditũ,& nunquam obſeruatũ. ergo decretũ

ipſum

ipſum redditur nullius valoris,& non pōt allegari.Iaſ.d.l. rē nō nouā.col.fi.ver.facit.& ver.nota tn̄.C.de iud.glo.d. c.fi.de cōſuet.in vj.& in d.c.j.vbi glo.ij.de treug.& pac.Et ita viua voce iudicauit eſſe verū Illuſt.D.Vinc.Falcut.Senator optim.Mediolani cui cauſa erat commiſſa.

52 ¶ Secundò quotieſcunque † ſolennitas legis vel ſtatuti ſeu decreti eſſet ſecreta & paucis cognita, etiam quòd lex, ſtatutum ſeu decretum reſiſteret actui, ceſſat præſumptio doli,& talis contractus etiam nullus, cui lex, ſtatutum, ſeu decretum reſiſtit, non diceretur doloſus, & poſſet allegari ad effugiendum iudicium criminale in caſu dicti decreti Mediolani ſub rub.In quibus caſibus,&c.Bal.l.j.in fi.verſi. breuiter . & ibi Alex.& alij. in apoſtil.C.de pœn.& in l.ex morte.C.ad l.Aquil.Sal.l.eum qui duas.C.de adult.

¶ Tertiò , quotieſcunque eſſe probabile dubiū an lex ſeu ſtatutū vel decretū annullaret actum vel ne, & an reſiſteret contractui vel,ne & an ſolennitas deberet de neceſsitate ſeruari uel ne,ſeu ius,ſtatutum,& decretum eſſet dubiū & intrincatum,ſeu eſſent opiniones doctorum inſignium inter ſe contrariantium,ſeu eſſet ius de apicibus iuris ſubtilibus vel diſputabilibus,tunc ignorantia taliū iuriū,ſtatutorum & decretorum,etiam contractui & actui reſiſtentium,& cōtractus factus contra ipſa iura,ſtatuta ſeu decreta,ēt contractui , & actui reſiſtentia excuſaret non ſolū à dolo,verumetiā à mala fide & à lata culpa,& cōtractus ipſe ēt ſi eſſet ipſo iure nullus,poſſet allegari in caſu dicti decreti ad effugiendum iudicij criminale,ex quo nō diceretur doloſus,& occaſione dicti contractus non poſſet in litem iurari,& ex ipſo titulo poſſet etiā præſcribi. Abb.c.de quarta.vbi Fel.nu.27.ver.Limita vtiliter.de pręſcript.glo. c.cū dilectus.ver.conſtitutū.& ibi Abb.col.vj.nu.12.verſ. nota tertiò.& n.13.ver.& ex hoc.& ibi Butr.col.vij.& Io. de Imol.col.vij.& Card.& Bar.col.13.nu.110. cum ſeq.de conſuet.tex.glo.& Doct.l.cum probatis.ff.de re iud.Bal.in c.fi.in iij.nota.de tranſ.Epiſcopi.Cor.conſ.147.Quia.col. ij.nu.ix.ver.Et inſuper.vol.ij.Lancel.Galiau.Papienſis in l. Gallus.in princ.ff.de liber.& poſth.D.Franc.Balb.in l.Celſus.col.vj.ver.Primò limi.ff.de vſucap.error.n.talium iu-

rium eſt excuſabilis,& æquiparatur errori facti. Felin.dict. verſicul.Limita.vtiliter.

54 ¶Quartò quotieſcunq; † contractus cōiter fieret tanq; licitus,licèt in veritate eſſet doloſus,& contra ius ei reſiſtens: puta vſurarius:vel quotieſcunq; eſſet conſuetudo, q; contractus fierent,licèt eſſent in veritate nulli,ac doloſi, & illiciti,& ius ſtatutū,ſeu decretum eis reſiſteret:tn̄ tales contractus attento cōi vſu non dicerentur,quò ad mundū doloſi,& etiam q; eſſent nulli, ac illiciti, & de iure p̄ſumerentur doloſi,& conſuetudo ipſa,& cōis vſus non valeret, tn̄ contractus ipſi excuſarent à pœna criminali huius ſeculi, & poſſent allegari in caſu d. decreti ad effugiendum iudiciū criminale,licèt quò ad Deum,& quò ad pœnā æternā, & ſpirituale,tales contractus non excuſarent contrahentes,nec ſuper talibus cōtractibus ſeſe fundantes.Bar.l.quis ſit fugitiuus.§.apud Labeo.per illū tex.& ibi Alex.& Mod. in apoſtil.ff.de ædil.edict.Dec.l.j.col.6.nu.17.verſ.ſed certè.& ibi Mod.C.de eden.Bal.l.j.in 3.q.C.de his, quæ pœn. nom.Iaſ.l.j.col.antepe.in 4.q & ibi Mod. C.de ſumma tri. Et quòd tales contractus etiā nulli,& illiciti, qui cōiter fierent tanq; liciti,licèt eis ius reſiſteret,& præſumerentur,& eſſent in veritate doloſi:puta,vſurarij,& nulli,quòd excuſent à pœna criminali,tam ordinaria,q̄ extraordinaria,& à proceſſu,ac iudicio criminali huius ſeculi,licèt non excuſent apud Deum,conſuluit in ſpecie.Dec. conſil.170.Viſo col.pen.verſ.& dato.& conſ.175.In cauſa.col.7.verſic.tertio hoc idem.& D.Aymo.Crauet.conſ.6.Plura.nu.103.Sic

55 & conſuetudo† excuſat notarios,& ſcribas,ac ſecretarios, & alios à pœna falſi,& à proceſſu criminali,vt ſi de morte ſit quòd contractus ſcribantur, & ſubſcribantur, vel ſigillentur per deputatos ad hoc noīe prælatorum , vel aliorū quāuis de hoc ipſi nihil ſciant: nā conſuetudo excuſat ſic facientes à pœna falſi,& attenta cōſuetudine non dicitur falſum cōmitti.Et idē de notarijs,qui rogant acta tanq; facta corā iudice:puta cōparationes partiū: nā licèt ſcribāt ea,ſeu eas facta,vel factas coram iudice,& non reperiātur corā eo facta,vbi erat conſuetudo ſic faciendi p̄ notarios, excuſabuntur notarij ipſi à pœna falſi,& à proceſſu criminali.

nali, Alex. conſ. 70. Viſo. & conſil. 132. Viſa. volu. j. & conſ. 170. Pro inueſtigatione. & conſ. 172. Viſis. vol. 2. & cõſ. 39. Viſis. nu. 3. verſ. ad hoc accedit. volu. 3. Iaſ. l. de quibus. col. 2. nu. 9. verſ. confirmo per id, & ibi Mod. ff. de legi. Hoſtien. Ioan. Andr. D. Ioan. Anto. & alij. in c. 2. vbi etiam Feli. col. penulti. nume. 37. verſ. ſecunda concluſio. de fide inſtr. D. Roc. Curt. tract. de conſuetu. col. 19. verſ. Secundo limitatur, vt non procedat. Sic etiam vbi eſt conſuetudo prout Peruſij, quod ſint deputati tres conſeruatores monetæ, & ſit conſuetudo, quòd notarij ſcribant pecuniam numeratam tribus præſentibus, dato quòd vnus ſit abſens, cõſuetudo ipſa excuſabit notarios, & alios ſcribentes à proceſſu criminali, et à pœna falſi. Iaſ. d. verſi. cõfirmo. Bal. c. j. col. j. de feud. cog. et in l. vnic. col. j. verſ. quo vtrũ. & col. 9. ver. Modo ſequitur. C. de confeſ. & in rub. C. de fide inſtru. Cotta Memor. verſ. conſuetudo facit. Dec. d. conſil. 175. In cauſa. col. 7. verſ. 3. hoc idẽ. Iaſ. l. ſingularia. col. pe. ff. ſi cer. pet. Roc. Curt. d. verſ. Secundò limitatur, etc. vbi etiã. in fi. in ver. infero etiã, dicit, quod notarij alicuius curiæ, vel bãchi, qui ſubſcribunt p̃cepta ex conſuetudine, in perſonam prætorum, vel prælatorũ, ac iudicũ, qui id ignorant, non poſſunt puniri de falſo, vt etiã dicunt Hoſtiẽ. Io. And. et D.
56 Ant. de Butr. d. c. ij. de fide inſtr. Sic et † ad excludendũ p̃ſumptionem doli, vel uſurarũ inſpicitur in dubio conſuetudo regionis. Abb. conſ. 15. In Ieſu Chriſti nõie. col. 2. ver. quid ultra. volu. j. Crauet. conſ. 6. Plura nu. 103. qui n facit contractũ etiã reprobatũ, et cui ius reſiſtit, et ſeu qui facit aliud, quod ſoleat ab alijs fieri non dicitur in dolo, nec in culpa, quantũ ad pœnã tpalem, licèt non excuſetur apud Deum. Bar. l. ſi pignore. §. fi. ff. de pig. act. Iaſ. et Doct. l. certi condictio. §. ſi nummos. vbi Iaſ. in 3. not. ff. ſi cert. peta. Et
57 eſt generale, † quòd conſuetudo etiã mala, & nulla excuſat in delictis: puta ſi ſit conſuetudo ludendi ad lapides, & aliquis caſu occidatur cum lapide: nã tunc non erit locus pœnæ homicidij quò ad hunc mundũ. Frã. Cre. ſing. 142. Moſ. Rom. ſing. 19. An conſuetudo. Ancha. conſ. 283. Iure ſtricto. gloſ. & Doctor. c. cùm uenerabilis. de conſuetudini.
58 ¶ Quintò dico, † quòd quotieſcunque probaretur bona,

qualitas, ſeu bona vox, & fama perſonarũ contrahentiũ, etiã in caſibus, in quibus pſumeretur dolus, ſeu contractus doloſus, ceſſabit doli pſumptio, & tales contractus etiã nul li poſſet allegari in caſu d. decreti, ad effugiendũ iudicium criminale, ex quo probatio bonæ vocis, & famæ, tollit indicia leuia, & indicia in genere, ſeu indicia, q ex quo res furtiua reperitur apud Titiũ, vel reperitur homo mortuus apud Titiũ, q Titius pſumatur fur, ſeu homicida. Et item tollit indicia, q ex quo factus fuit actus, vel contractus reprobatus, & prohibitus: vt pſumatur de iure doloſus. Nam
59 † ex qualitate perſonarũ, & ſic p probationẽ bonæ vocis, & famæ, tolluntur ipſa oĩa indicia. tex. gl. & Doct. in c. niſi eſſent viri prouidi, & honeſti, de præbẽ. & in l. non oẽs. §. à Barbaris. ff. de re mil. Hip. de Marſi. in prac. crimi. §. conſtante. nu. 17. & §. diligenter. nu. 96. ver. ſed ſecus. & nu. 91. ver. quæro vlterius. D. Iac. Nouel. in trac. ad defenſam. ſub rub. An indicia pro reo danda ſint. nu. 33. verſ. indiciũ. Iaſ. cõſ. 153. In cauſa. vol. 2. Dec. conſ. 189. Lætatus. col. 9. verſ. accedit bona fama. Bal. l. ea quidem. col. pe. C. qui accuſ. & in l. j. in fi. C. locat. & in l. fi. C. de prob. D. Lud. Carrer. in pract. crimi. in l. obſeruare curabis. nu. 158. verſ. itẽ eliditur indiciũ p priuilegiũ bonæ famę. Bal. & Doc. l. Dñs horreorũ. ff. locat. tex. in d. c. niſi, & in c. Lugdunenſis. 9. q. 2. Notabis tñ perpetuò, q probatio bonæ vocis, & famæ inquiſiti, accuſati, vel denuntiati non tolleret indicia, quæ eſſent in ſpecie contra reum: puta, teſtẽ de viſu commiſsi delicti, vel indicium confeſsionis extra iudicialis per duos teſtes probatæ, ſeu aliud indicium in ſpecie proximum ad delictum. ita inquit D. Ludo. Carrer. d. verſ. item eliditur, &c. in fine.
60 ¶ Sextò, ſcias vnã † eſſe regulã generalẽ, q ex qualitate facti, & contractus perſonarũ, ac loci, & tẽporis iudex arbitrabitur contractũ eſſe doloſum, vel non eſſe doloſum, in caſu dicti decreti, & in omni alia materia, & partes ſciuiſſe actũ valere, vel non valere. Bartol. l. non fatetur. colum. final. numer. 12. verſicul. quæro qualiter. ff. de confeſ. vbi vult in dubio hoiem, vt vulgò dicitur, groſſum, pſumi feciſſe per ignorantiam, vbi publicè fecit contractũ prohibitũ, & reprobatũ, & habita notitia prohibitionis ſubitò

abſtinuit

abſtinuit à contẽtis in cõtractu,& ſi fecit contractũ prohibitũ clãdeſtinè,vult p̄ſumi dolũ,ac ſcientiã prohibitionis, ꝙ intellige ſemper habita conſideratione qualitatis perſonarũ facti,& contractus,loci,ac tpis. Bar.d.verſ.q̄ro qualiter.arg.l.an inutilis.ff.de acceptil.& l.ſi adulteriũ cũ inceſtu.ff.de adul.& iſtud erit ĩ arbitrio iudicis.arg.l.j.ff.de iudeli.& l.3.ibi.tu magis ſcire potes.ff.de teſti. & ĩ dubio dolꝰ nõ p̄ſumetur.l.meritò.ff.pro ſocio.tot.ti.ff.&.C.d dolo.

61 ¶Septimò,quotieſcunq; † cõtractus etiã nulli,eſſent facti non ſeruata forma iuris,ſtatutorũ,& decretorum,reſiſtentium ipſi contractui,adeò ꝙ dolus p̄ſumeretur,& ſeu contractus ipſi eſſent facti contra legem, ſtatutũ, ac decretũ, qui actui,& contractui reſiſterent,adeò,ꝙ etiam dolꝰ pręſumeretur.iux.not.per Bart.in l.ſed & ſi lege.§. ſcire.ff.de peti.hæred.& in l.cùm lex.ff.de fideiuſſ. Et probaretur, ꝙ contractus ipſi haberent naturalem æquitatem in ſe, licèt eſſent facti abſq; ſolennitate ipſorum iurium reſiſtentium actui, & contractui,tunc ceſſaret præſumptio doli,ac malæ fidei,& ipſe contractus dici poſſet factus bona fide, & ex eo poſſet præſcribi,& poſſet contractus ipſe,etiã ſi eſſet nullus,allegari in caſu d.decreti Mediolani, ad effugiendũ iudicium criminale,ex eo,ꝙ res habeat originem à contractu etiam nullo,cui licèt ius reſiſteret, & ſic doloſus præſumeretur:tñ probando, quòd habet naturalem æquitatẽ in ſe,ceſſat doli,& malę fidei præſumptio:puta,ſi de rebus eccleſiæ, vel minoris,aut vniuerſitatis, aut mulieris facta eſt alienatio abſq; ſolennitatibus iuris ſtatutorũ,ac decretorum reſiſtentium ipſi alienationi.tñ probaretur, ꝙ pretium fuit verſum in eorum vtilitatem, & quod erat iuſta, ſeu neceſſaria cauſa alienãdi,& ꝙ pretium fuit iuſtũ.Nam tunc ceſſat doli præſumptio,& talis contractus non diceretur doloſus,& poſſet ex eo pręſcribi,& allegari in caſu eiuſdem decreti.D.Aymo.Crauet.tract.da antiq.tempo.in ſectione,q̄ incipit, Materia.verſ. Primus caſus.in fi. ibi qd enim Bal.conſ.179. Qñ ſapiens.in fi.volu.4.maximè cùm

62 lex ciuilis,† ac canonica, & ſtatutũ requirens certã ſolennitatem ad aliquem effectum,ſeu finẽ:puta,ne fiant fraudes, aut deceptiones, vel læſiones, vel aliquid iniquum,

ſeu

ſeu inęquale,nō habet locū in foro conſcientiæ,nec de æquitate naturali ſi actus,vel cōtractus fiat abſque ipſa ſolēnitate,& ipſe actus, vel contractus fini,ac effectui non con trauenıat,& cōtractus fiat abſque fraude, dolo,leſione,ini quo,deceptione,& inęqualitate, & talis cōtractus nō diceretur doloſus,nec malę fidei.l.nemo poteſt.vbi Alex.Iaſ.et Rip.nu.97.ver.Rurſus ex iſta.ff.de leg.j.Inn. & Doc.c.quia plerique.de immu.eccle.Panor.ca.j.ad fi. de in integr.reſt. Doc. in relatum.de teſt.Illuſtr.Doct.D.Andr.Tiraq.in eius aureo. tracta.ceſſante cauſa ceſſat effectus,per totum.

SVMMARIVM.

1 *Clandeſtina matrimonia qua ratione à legibus prohibeantur.*

2 *Clandeſtinum matrimonium contrahens, quando non teneatur ad pœnam clandeſtini matrimonij.*

3 *Matrimonium inæquale an modicus exceſſus efficiat.*

4 *Clādeſtinitas matrimonij punitur: quia ex ea præſumitur,& probatur dolus.Et quo caſu non puniatur.*

5 *Morbus interdū capitur pro dolo, et fraude,et vnde dicatur morbus.*

6 *Matrimonium clandeſtinum ſi ſit æquale, & inter non prohibitos contractum,ceſſant pœnæ.*

7 *Parentes quando admittantur ad probandum matrimonium.*

8 *Ignorantia probabilis excuſat,vt pœna euitetur.*

9 *Matrimonium contrahere ſine voluntate parentum non eſt delictū de iure communi.Et minus de iure canonico.*

10 *Forenſi contrafacienti diſpoſitioni ſtatuti quando parcatur,et quādo non.*

11 *Matrimonium contractum à diuite cum puella pauper cauſa pietatis & eleemoſinæ ſine conſenſu parētum à ſtatuto requiſito valet, & tenet, & contrahens nullam incurrit pœnam.*

12 *Puella ſi ad domum viri aufugiat, & illum oret,vt ipſam in vxorem accipiat, poteſt vir ſine conſenſu parentum aliàs à ſtatuto requiſito,illam ſibi in coniugem copulare.*

13 *Statutum requirens in matrimonijs minorum conſenſum parentum interuenire,non habet locum,quando matrimonia eſſent ipſis minoribus vtilia.*

14 *Error communis excuſat.*

Vidua

15 *Vidua minor poteſt ſine conſenſu parentum aliàs à ſtatuto requiſito, nubere.*

16 *Matrimonium cum minore contrahens ſine parentum conſenſu excuſat, ſi minoris dolo circumuentus contraxit.*

17 *Minor, qui ſe agit pro maiore, & patrefamiliàs poteſt à muliere in virum accipi abſque minoris parentum conſenſu.*

18 *Statutum pœnale loquens in muliere, an habeat locum in virgine.*

19 *Virginibus etiam viripotentibus in matrimonijs contrahendis magis iura fauent, quàm mulieribus corruptis, & viduis.*

20 *Puella etiam corrupta, quæ attenta eius minori ætate mulier dici non poteſt non ſubiacebit pœnis decreti requirētis conſenſum parētum in matrimonio mulieris, ſi ſine conſenſu patris nubat.*

21 *Matrimonia facta ſine cōſenſu parētū à ſtatuto requiſito an valeāt.*

22 *Matrimonia clandeſtina probantur per eos, qui interuenerunt, & fuerunt participes.*

23 *Copula, &, quando copulet ordine ſucceſſiuo.*

24 *Parentum licentia requiſita à ſtatut. in matrimonijs filiorum contrahendis, an debeat haberi ab vtroque parente, an vero ab vno tantum, & quando.*

25 *Pater ſi promittat dotē filiæ de bonis paternis, et maternis, primū de bonis paternis ſoluenda eſt, & in ſubſidium de bonis maternis.*

26 *Vidua mater an nuptijs filiæ minoris conſentire poſſit, & quid ſi tranſierit ad ſecundas nuptias.*

27 *Matrimonium ſi à filiofamiliàs non debet tractari ſine conſenſu patris, et matris, ſub pœna, pœna locum non habebit, quando ab altero utro licentia fuerit obtenta.*

28 *Copula negatiua ī pœnalibus diſpoſitionibus, requirit neutrū fieri.*

29 *Dictio, ſine licentia talium requirit carentiam omnium alioquin vnius licentia facit ceſſare pœnam.*

30 *Statutum ſi requirat in matrimonijs minorum deficientibus parentibus agnatorum conſenſum, an vnum tantùm agnatum conſentire ſufficiat*

31 *Participia poſita ſine verbo, non inducunt neceſſitatem.*

32 *Proœmia reſtringuntur ex deciſione.*

33 *Mater ſi vellet collocare filiam in matrimoniū indigno, vel ſit inhoneſta, puella ab ea aufertur, & in honeſto loco reponitur, etiam ſi pater reliquiſſet ei curam filiam copulandi.*

34 *Agnati, vel tutore, quorum tutela etiam eſt nulla declarata poſſunt*

impunè

impunè pupillam à matre vi auferre, ſi ſentiāt matrem velle eam indigno viro copulare.

35 *Statutum de vi loquens, intelligitur, de vi doloſa, vel cum annis, nō de vi verbali, & colorata.*

36 *Agnati, quorum conſenſus in matrimonijs minorum à ſtatuto requiritur, ſi ſint ſuſpecti, an debeant remoueri.*

37 *Agnati quorum conſenſus in matrimonio minoris requiritur, ex ſtatuto, ſi ſine iuſta cauſa nolint conſentire, quid ſit agendum.*

38 *Agnatus vnus ſi tantum adſit, an admittatur cum cognatis ad præſtandum conſenſum in matrimonio minoris à ſtatuto requiſitum.*

39 *Minor, ſi illi non ſuperſint, quorum conſenſum in matrimonio contrahendo ex ſtatuto adhibere debet poteſt abſque alicuius conſenſu pro libitò matrimonium contrahere.*

§. VII.

ET prædicta faciunt ad declarationem decreti Mediolani ſub rub. de pœnis. §. Matrimonia, quo cauetur, quòd matrimonia clandeſtina eſſe non debēt, et vt occurratur morbo ne clandeſtina matrimonia fiant, cauetur, quòd matrimonia fieri debeant cum licentia patris, & matris, & in ſubſidium duorum ex proximioribus agnatis &c. & ſi aliter fiant, imponitur pœna, de qua in ipſo decret. Nam tale decretū, vt in eo dicitur, factū fuit, vt occurratur morbo, ne matrimonia fiant clandeſtina, vt patet ex verbis dicti decreti, quibus dicitur, matrimonia clandeſtina eſſe non debent, &c. Et ex alijs verbis decreti ibi, Ideò huic morbo occurrētes ſancitum eſt, &c. Sed matrimonia,
2 † & ſponſalia clandeſtina prohibentur à iure canonico, ſtatutis & decretis, ad finem ne puellæ nubiles maximè diuites, vel filijfamiliās maſculi minores, habentes tamen ętatem habilem ad contrahendum matrimonium, maximè vbi eſſent diuites, decipiantur contrahendo matrimoniū, inæquale reſpectu ſanguinis, ętatis, diuitiarum, & morum, quod ita de facili non fiet, vbi matrimonium contrahatur non clandeſtinē, ſed publicè vel ſaltem cum licentia eorum, de quibus in ipſo decreto. Hoſt. Anch. & Abba. Panor. in rubr. extrà de clandeſtina deſponſati. Gratus conſil. 42.

Viſis.

Viſis.nu.19.verſi. Quinto probatur,vol.j. Item prohibentur etiam matrimonia,& ſpõſalia clandeſtina propter peccatum,ne fiant inter perſonas prohibitas contrahere illud matrimonium quod ita de facili non fiet,ſi fiet non clandeſtinè,ſed publicè, & maximè cum licentia eorũ de quibus in ipſo decreto.Inno.c.cùm inhibitio.colu.j.per illum text.de clandeſtin. deſpon. Et etiã prohibentur matrimonia clãdeſtina ne tantum ſacramentũ ſit incerto D.Anto. Butr.d.cap.cùm inhibitio.in iij.notab.Ergo ſi fieret matrimonium † clãdeſtinum etiã cũ puella nubili, quæ non ſit vidua,& quæ etiam ſit minor ætatis annorum decemocto abſque licentia patris & matris & agnatorum ac cognatorum requiſita ex forma eiuſdem decreti Mediolani ſub rubri de pœn.§.matrimonia.Vel etiam cum filiofamiliàs minore ætatis annorumviginti abſque conſenſu patris etiam requiſito ex forma eiuſdem decreti. & in tali matrimonio ceſſarent rationes omnes prædictæ, ob quas matrimonia clandeſtina prohibẽtur;puta, quia matrimoniũ eſſet contractum abſque peccato,hoc eſt contractũ inter perſonas, inter quas non cadit impedimentum conſanguinitas prohibentis illud matrimonium fieri, & item idem matrimonium ſic cõtractum eſſet ęquale reſpectu morũ,ſanguinis, diuitiarũ,ætatis,& aliorũ,quæ ſecundum conſuetudinem loci ſolent obſeruari in contrahendo matrimoniũ, & non eſſet dictum matrimoniũ ſub incerto, quia partes illud pa terẽtur,vel de eo eſſent teſtes, certè in tali matrimonio ſic contracto abſque licentia eorũ de quibus in ipſo decreto in d.§.matrimonia.ceſſarent pœnæ, ac diſpoſitio dicti decreti in d.§.matrimonia. Et pœnæ eiuſdẽ decreti in dicto matrimonio ſic clandeſtinè, & abſque licẽtia eorũ de quibus in dicto decreto contracto,non haberent locum contra illos,qui dictum matrimonium contraxerunt,nec contra illos qui de eo fuerunt conſcij & participes, ex quo in eo ceſſarẽt rationes omnes præmiſſæ,ob quas matrimonia clandeſtina prohibẽtur ab ipſo decreto,ſtatuto & iure canonico,de quibus dixi ſuperius.numer.j.verſ.& prædicta. Ergo ceſſarent etiam in eo pœnæ eiuſdem decreti:quia ceſſante cauſa ceſſat effectus: & ceſſante ratione legis,ſtatuti,

ac decreti,

ac decreti,ceſſat diſpoſitio legis,ſtatuti,ac decreti.l.adigere.§.quāuis.ff.de iur.patr.l.ꝙ dictū.ff.de pact.dn̄s And.Tiraq.in tract.ceſſante cauſa ceſſat effectus,in j.part.nu.125.ver.legis cauſa.& nu.255.ver.ſtatuti ceſſante cauſa.Pariſi.conſ.98. Circa præſentem.col.vj.nu.30.vol.j.& iſtud maximè procedit, ex quo decretum ipſum habet rationē expreſſam,qua dicitur huic morbo occurrentes, hoc eſt occurrentes ne matrimonia fiant clandeſtina, de quibus ſuprà dixit,ꝙ ſancitū eſt,&c.vt in dictis matrimonijs requiratur licentia ac conſenſus præmiſſorū ſub pœna de qua in ipſo decreto.ergò ceſſantibus rationibus,ex quibus matrimonia clādeſtina prohibentur, de quibus ſuperiùs dixi, debet ceſſare ipſa prohibitio,& ipſum decretū, & eius pœna.dn̄s And.Tiraq.in d.tract.ceſſante cauſa ceſſat effectus.in j.part.nu.248.ver.Ideoque ipſe.in princ.ibi, habet rationem ſcriptā.arg.d.§.quamuis.maximè cū ſimus in pœnalibus,& talis reſtrictio fieri poſſit ſalua ratione recti ſermonis & intellectus,cùm ſatis ſit, quòd decretum nō dicat expreſsè eius prohibitionem procedere in matrimonio et licito,& æquali:ergo non procedet decretum ipſum,& eius pœna in matrimonio licito & æquali,& de quo ſint teſtes, vel partiū cōfeſsiones,ex quo in eo ceſſant rationes,ex quibus iura canonica prohibent matrimonia clādeſtina. dn̄s And.Tiraq.d.ver.Ideoque ipſe.in fin.ibi, aut quærimus in pœnalibus & odioſis.per tex.in l.ij.& ibi not.Salic.& doct.C.de noxa.& ita in ſpecie conſuluit D.Hierony.Grat.licèt præmiſſa fundamēta per me adducta non alleget,vt patet in eius conſ.42.Viſis.vol.j.vbi enim matrimonium eſt licitū.& æquale,in eo nō interuenit dolus,fraus,nec ſeductio alicuius ex partibus:ergo ceſſant rōnes prohibitionis clandeſtinitatis matrimonij,& rationes quare requiratur conſenſus patris & ſimilium,Hoſt.Anch.& Pan.in dict.rub.de clandeſtini.deſpon.D.Cate.Cot.libr.memor.verſi.ſtatuta Italiæ quæ diſponunt. Imò contrahendo matrimonium licitum, & æquale videntur geſsiſſe rem vtilem non ſolum pro ipſis cōtrahentibus, verùm etiā pro ipſo patre, & matre,agnatis & cognatis. Ergo contrahentes tale matrimoniū,& de eo participes,etiā abſque licentia,& cōſenſu præ-

miſſorum

miſſorum non tenentur ad pœnam dicti decreti. arg.not. per Rip.in l.j.col.13.nu.57.ver.ſecundus caſus.ibi,tanquã filia rem ſuam,& patris vtiliter geſſerit.ff.ſolut.matr.Pan. in conſ.12.Vt claré.col.ij.vol.j.& in c.j.de deſpon.impub. Et iſtud maximè procedit,ex quo decretum ipſum tempo ribus meis conditum fuit, ob vnum matrimonium inæquale clandeſtinè cõtractum in vrbe Mediolani,quod cauſam dedit vt ipſum decretum cõderetur, vt audiui à uiris fidedignis,& in exequutionem, & declarationem eiuſdem decreti, vidi ordinationem vnam excellentiſsimi Senatus Mediolani,factam ad relationem Magnifici Vicarij iuſtitię Mediolani,qua dicebatur, quòd audito ipſo Vicario, & re per ipſum Senatũ intellecta, ſicuti puella nubilis dolo, ac fraude fuit ſeducta ad contrahendum matrimoniũ, abſq; licentia eorum,de quibus in ipſo decreto,in quo ſenex iuuenem,& pauper diuitem in vxorem duxerat, quod idem excellentiſsimus Senatus cõdemnabat ipſum maritum, & illos qui in dicto matrimonio interuenerunt contumaces in amputationẽ capitis,& confiſcationẽ bonorũ.Et ſic ex ipſa ratione inæqualitatis expreſſa in dicta ſententia Sena tus,datur intelligi quòd decretum ipſum, & eius pœna nõ procedit vbi matrimonium eſſet licitum, & æquale, licèt eſſet contractũ abſque licentia eorũ de quibus in dicto de
3 creto.arg.l.fi.C.de legib.& modicus † exceſſus nõ faceret dici matrimonium inæquale. Dec.conſ.163.In cauſa. ver. Nec obſt.quòd Hipp.glo.& doct.c.ſuper eo.el ij.de teſtib. Et ita ego teneo eſſe verum de iure ad limitationem eiuſdem decreti,maximè ſtantibus not.per Grat.d.conſ.42.Viſis.vol.j.& per Pan.in c.j.col.ij.verſi.& hæc faciunt. ibi,& placet mihi opi.Ioann.Andræ.ex tr.de ſponſ.vbi alij doct. & per Dec.conſ.231.Viſo.colum.ij.nume.ij.verſ.& ad confirmationem.& per Curtium Seniorem conſil.27.Magnificus.colum.ij.numer.j.verſicul.& ideò.Et vbi de iure præmiſſa forte non ſufficerent ad abſolutionem ne procedatur ad pœnam, prout credo ſufficere, ſufficient tamen ad ſupplicandum principi, & eum mouendum vt reſcribat quòd in caſu dicti matrimonij non procedatur ad pęnam aliquam. Laudo tamen ſemper quod matrimonia fiant
cum

cum licentia eorum de quibus in dicto decreto ad tollendas rixas, lites, ac diſpendia quæ poſſent ſequi de facto.

¶ Et pro prædicta opin. mea, vt decretum ipſum Mediolani ſub rubr. de pœn. in §. matrimonia. matrimonium & eius pœna, locum non habeant quãdo matrimonium fuit æquale, & in caſu licito contractum, & non ſub incerto factum, etiam ꝙ in eo non interueniſſet licẽtia patris, & matris, agnatorum, & cognatorum, de quibus ſit mentio in d. §. matrimonia. facit: quia decretum ipſum denotat requiri dolum malum in contrahẽdo dictum matrimonium, vẽl ſponſalia, ad hoc vt ſit locus pœnis eiuſdem decreti. Primò quia † dicit matrimonia clandeſtina eſſe non debent,
4 & ſic prohibet & punit clandeſtinitatem, ex quà præſumitur, & probatur dolus. glo. Bald. & Doct. in l. j. C. de interd. matri. & in l. qui contra. C. de inceſt. nupt. & dixi ſuprà in ampliationibus nu. 6. ver. quartò ampliat. & nu. 8. verſ. Sed clandeſtinitas facit. & nu. 9. verſ. & clãdeſtinitas operatur. ergo ſi non eſt dolus malus in contrahendo dicta matrimonia, vel ſponſalia, abſque licentia præmiſſorum, nõ erit locus pœnis, & diſpoſitioni eiuſdem decreti, etiam quòd lata culpa interueniſſet. Bar. l. j. §. non autem. col. ij. num. ij. ver. iuxta hoc quæro. ibi, quædam ſunt vocabula, quæ important dolum, ff. ſi quis teſtament. liber eſſe iuſſus fuerit. Bar. & doct. l. quod Nerua. ff. depoſit. Secundò quia decretum ipſum inquit huic morbo occurrentes quòd ſancitũ eſt vt in ipſis matrimonijs, vel ſponſalijs requiratur licentia præmiſſorum: & vbi ſit mentio morbi, intelligendo de alio morbo quã de morbo corporis, & ſic intelligendo de morbo animæ prout intelligit ipſum decretum, tunc morbus ponitur † pro fraude, ſeu dolo malo, ſeu malitia, aut
5 machinatione doloſa in anima conſiſtente, tex. in c. j. verſ. ſed hoïum ſuccreſcente malitia. & ver. proinde quia morbus iſte. de exceptio. in vj. & ibi not. Archid. & alij & in ca. legitima. verſ. tum propter odium, tum propter fauorem. & ver. Volentes igitur morbo huiuſmodi, de appel. in vj. & ibi nota. Doct. Morbus enim animę, ſeu in anima conſiſtẽs eſt labes animam mortificãs, & vſum eius faciens deteriorem: vt probatur in c. vnum orarium. §. aliàs ca domum,

a 5.diſt.Ripa tract.de peſte, in prin.nu.iij.ver.morbus animæ.Et dicitur morbus, pro eo quia mortem cauſat,ſeu ex eo quia,quod inde naſcatur mors : ergo quādo ponitur in lege, vel ſtatuto verbum, morbus,dicendo, quód huic ſeu tali morbo vult occurrere,tunc ponitur morbus pro dolo, ſeu malitia,ac fraude animæ, quæ cauſat mortē aliquando temporalem,& aliquando ſpiritualē:cùm morbus dicatur, quia inde naſcatur mors. Arch.d.c.j.Galenus lib.de cōgnoſcēdis curandiq; animi morbis,Ficinus arg.in Platonis Protagoram, Alb.de Roſa. in dict.verb.morbus. ideſt malum ſiue peccatum,ſeu malitia , & ver.morbus dicitur.Ripa d. tract.de peſte.in prin.nu.iiij.ver.ſecūdò quæro.Tertiò etiā quia decretum ipſum loquitur in perſonā, & non in rē,dū dicit,neminem operam dare debere,vt puellæ nubiles,&c. ſponſalia vel matrimonium tractent, vel de facto contrahāt ſub pœnis,de quibus in d.§.matrimonia. Ergo ad hoc vt ſit locus pœnis,ac diſpoſitioni eiuſdē decreti in d.§.matrimonia.requiritur dolus malus & nō ſufficit lata culpa, ex quo decretū ipſum loquitur in perſonam, & nō in rem: dum dicit neminē operā darè debere , &c. Bar.d.l.j.§.non autem.col.ij.nu.ij.verſ.iuxta hoc quæro. & verſi.ideò putarem.ff.ſi quis teſtā.lib.eſſe iuſſus.fuerit.Ioan.Pet. de Ferrarijs in for.libel.Pro turbatá poſſeſsione.in glo.verbo, Et in ea nititur.nu.ij.verbo. pone quòd ſtatuto.Bar.& docto. in l.ſed & ſi lege.§.ſcire.ff. de petiti.hæredi.& in l.cùm lex. ff.de fideiuſ.& in c.cùm contingat.de iureiur. Ergo vbicūque ſponſalia, vel matrimonia clandeſtinè & abſque conſenſu patris & matris , agnatorum & contracta fuerint , ſi probetur quòd dolo malo cōtracta non fuerint:puta,quia probetur matrimonium eſſe æquale, & contractum in caſu,& gradu aliàs nō prohibito.vel alia cauſa probetur,quę faciat ceſſare doli mali præſumptionē,ceſſabit in totū decretum ipſum ac eius pœna ex quo decretum intelligitur ſolùm interueniente dolo malo.Grat.d.conſ.42. Viſis.col. ij.ver.prætereà.vol.j. qui dolus malus eſt manchinatio ad decipiendum alterum.l.j.§.dolū malum.ff. de dolo. puta, quando puella diues ſeducitur ad accipiendū maritū pauperem,vel ſenem : vel puella nobilis ſeducitur ad accipen-

dum maritum ignobilem, cuius diuitiæ magnę ruſticitatem eius nō obunibrent, nec abſcondant. Hoſt. Anch. Pan.
6 & alij in rubr. de clandeſt. deſpon. † Et vbi matrimonium ſit æquale & in caſu aliàs non reprobato, ceſſat omnis doli præſumptio, & decretum, & eius pœna locum nō habet. arg. c. ſuper eo. el ij. cùm ibi not. per gloſſ. verſ. cū mater. in fin. & ibi Pan. Felin. & alij doct. de teſtib. & in c. conſanguineos. 35. q. vj. in quibus iuribus & locis dicitur, ꝙ vbi matrimoniū eſt æquale, ꝙ tūc ceſſat omnis doli ſuſpicio, & quòd pater & mater, & omnes conſanguinei sūt teſtes idonei ad probādum tale matrimonium. Et quòd vbi matrimoniū eſt inæquale: quia alter eſt potėtior, ſeu ſuperior diuitijs, nobilitate, potentia, vel honore, quòd tūc pater, ac mater nō admittuntnr ad probandum tale matrimoniū, ex quo eſt
7 ſuſpitio doli. Et ſic † pp æqualitatē matrimonij receditur à reg. iuris admittėdo parėtes in teſtes, qui aliàs repellūtur, ex quo nō pręſumitur dolus. glo. & Doct. d. c. ſuper eo. el ij. de teſtib. facit l. j. C. de pact. cum ibi nota. per Doc. & l. non ſolùm. §. de vno. ibi: quia par. ff. de ritu nupt. Anch. cōſ. 21.
8 ¶ Hinc infertur † ꝙ quotieſcunque ducens puellam nubilem in matrimoniū abſq; conſenſu patris & matris, agnatorum & cognatorū requiſito ex forma dicti decreti in d. §. Matrimonia. ignoraret probabiliter diſpoſitionē dicti decreti: puta, quia eſſet forenſis, & non de dominio Mediolani, ſeu eſſet de nouo factus habitator, ſeu nouus ſubditus dominij Mediolani, ꝙ tali forenſi pateretur, & non eſſet locus pœnis dicti decreti contra eum: ex quo non eſſet in dolo ſi non ſeruauit ſolennitatē dicti §. Matrimonia. D. Fran. Cur. Sen. conſ. 27. Magnificus. nu. 18. verſ. Reſtat ibi ſecūdò præmitto. Rom. conſ. 228. Pro plena. col. vij. nu. ij. verſ. Primò quia. & conſi. 251. Clariſsime. nu. iij. ver. ſolus. Dec. cōſ. 19. Et pro tenui. col. ij. ibi, licèt in delictis, vt pœna euitetur ignorantia probabilis excuſet. Bart. l. cunctos populos. col. vij. nu. 21. verſic. Secundò quæro. in fina. ibi, aut non eſt ita generaliter. & ibi nota. Iaſon nu. 67. verſicu. ſecunda principalis. & alij Doctor. C. de ſumma trinita. text. in l. fina. ff. decret. ab ord. faci. & in c. vt animarum. de conſtit. in vj. & in l. qui cum vno. §. fi. in fi. & in l. qui cum meatus. §. fi. verſ.

9 tironi.ff.de re milita.Non enim † eſt delictum de iure com muni contrahere matrimonium abſque licentia patris et matris, agnatorum et cognatorum, prout requirit decretum: ergo talis foreſis, vel de nouo ſubditus, aut habitator dominij Mediolani excuſatur à pœnis dicti decreti, ex quo non fuit in dolo malo contrahendo matrimoniũ, vel ſpõſalia abſque licentia pręmiſſorum, ex quo iſtud de iure Canonico eſt licitum, quod attendi debet etiam in foro iuris ciuilis, et in terris Imperij, ex quo in materia matrimonij attenditur ſolùm ius canonicicum, ſecundum quod nõ requiritur licentia præmiſſorum. D. Hieron. Grat. d. conſi. 42. Viſis. nu. 2. Ioan. Andr. in addit. Spec. in rubr. de ſponſ. Ant. de Butr. Panor. Felin. et alij in c. j. de ſponſal. et eſt commu. opin. Alex. conſi. 97. Principalis. vol. j. Deci. conſi. 231. Viſo.
10 col. ij. nu. 2. ver. et ad confirmationem. Fallit tñ † vbi talis Forenſis diu verſatus fuiſſet in dominio Mediolani, ſeu tãtã moram traxiſſet ꝙ veriſimiliter debuiſſet ſcire ſtatutum, aut decretum: quia tũc præſumitur ſciuiſſe diſpoſitionem dicti decreti. Iaſ. d. ver. ſecunda principalis. ibi, pręſumitur autem ſciuiſſe. l. ij. verb. degit. vbi glo. Bar. et Docto. C. vbi de crimi. agi oporteat. Bart. d. ver. ſecundò quæro. Item forenſi ignoranti ſtatutum, aut decretũ non parceretur vbi prohibitum à decreto, vel ſtatuto erat generaliter, ſeu cõmuniter prohibitũ per omnes alias ciuitates extra dominium Mediolani, et ita probaretur, vel vbi eius ignorantia eſſet ſupina ac craſſa. Bar. d. ver. ſecundo quæro. vbi Iaſo. et alij Nec parceretur eidem forenſi, nec militi reſpectu peccati, et pœnarum iuris canonici, de quibus in c. j. vbi Abb. et in c. fi de clandeſt. deſpon. ubi inſpecto iure cõi, de quo per Abba. in d. c. fi. nu. 9. uer. ſed aduerte, clandeſtinè cõtraxiſſet matrimonium. Rom. conſi. 506. In re præſenti. vbi dicit eſſe communem opi. per glo. in l. j. C. de int. mat.
11 ¶ Infero etiam † ꝙ vir diues ducens in uxorem puellã minorem, et pauperẽ cauſa pietatis, ſiue eleemoſinæ, ſiue uoti abſque licentia patris et matris, agnatorum et cognatorum, requiſita ex forma eiuſdẽ decreti in d. §. matrimonia. ꝙ non tenetur ad aliquam pęnam eiuſdem decreti, nec ad aliquã aliam pęnã; imò talis uir eſt laudãdus, et decretum

ipſum non cenſetur loqui in matrimonio facto per virum diuitẽ cum puella paupere cauſa pietatis,ſiue eleemoſinæ, ſeu voti abſq; conſenſu pmiſſorum,maximè,qa tunc morbus,aut dolus non dicitur interueniſſe.Rom.cõſ.316.Circa.in fi.nu.7.ver.poſtremò.arg.l.ſancimus.C.de ſacroſ.eccleſ.& c.ſacrorũ.12.q.xj.& l.quãuis.ff.ſolu.mat.& c.relatũ.el j.& ibi glo.verſ.Decretorum.vbi alij Doct.de teſta.text.in c.eccleſia S.Mariæ,& ibi glo.Panor.Feli.& oẽs de conſt.tex.in l.non eò minus.vbi Iaſ.col.j.nu.3.verſic.tertiò vltra alios.C.de procura.Grat.d.conſ.42.Viſis.col.j.in fi.verſ.& maximè.volum.j.

12 ¶ Infertur etiam † φ decretum ipſum, & eius pœna d.§. Matrimonia.locum non habeat in caſu,quo puella iuiſſet ſpontè ſua ad domum viri,genibus flexis rogando φ illam acciperet in coniugẽ,proteſtando φ amplius ad domũ patris nolebat redire,& potius velle mori,& fugã arripere,& vbi vir eã in vxorẽ non accepiſſet,puella turpia,& inhoneſta veriſimiliter ppetraſſet:nã cùm talis actus nõ ſit de genere prohibitionem inſpecto iure cõi, & ſit caſus de raro contingens,et reſpiciat pietatẽ,nõ videtur talis caſus prohibitus ab ipſo decreto,et ſtatuto,et in eo locũ non habet decretũ ipſum,et eius pœna:ut in ſpecie dixit Grat.d.cõſ.42.Viſis.nu.8.verſ.tertiò dato.et nu.9.verſ.nec põt.et nu.10.verſ.nam rariſsimè.et uerſ.et maximè.uolu.j.argu.l.nã ad ea.ff.de leg.et arg.d.c.rela.et d.l.ſancimus.et argu.not.per Roma.in d.conſ.316.Circa.nume.7.uerſic. poſtremò.

13 ¶ Limita etiam decretum † ipſum nõ procedere in caſu quo matrimoniũ, ſeu ſponſalia contracta cũ puella minore annorũ decemocto,uel cũ filiofamilias minore annorũ uiginti,abſq; licentia requiſita ex forma d. decreti in d.§. matrimonia,eſſent utilia ipſis puellis,ſeu filijsfamilias: nã tunc decretũ ipſum,et eius pęna locũ non haberent, cùm dolus:tunc nõ interuenerit:puta, ſi uir diues accepiſſet in uxorẽ puellã pauperẽ ob eius pulchritudinem,uel amorẽ, uel mulier diues accepiſſet in maritũ filiũfa.pauperẽ abſq; licẽtia,ſeu conſenſu eorum,de quibus in d.§.matrimonia. Iaſ.d.l.nõ eò minus.per illũ tex.col.j.nu.2.uer.tertiò ultra alios.C.de procur.tex.in l.neq.C.de contra.et cõmit.ſtip.

& ibi

& ibi not. Bald. & Doc. & idem Bal. in l. iuris ciuil. in fi. pri. ff. de pa. Iaſ. l. Barbar. nu. vj. ff. de offi. præ. Ang. Im. & Mod. in l. multũ. ff. de acq. poſſ. Et ita ſtatuentes veriſimiliter reſpõdiſſent ſi de hoc fuiſſent interrogati: ergo habetur hoc pro ſtatuto. l. tale pactum. §. fi. vbi glo. & Iaſ. ff. de pact.

14 ¶ Limitatur † etiam decretum ipſum, & eius pœna in d. §. matrimonia. vt non procedat quotieſcunque puella nubilis ex aſpectu cõiter apparuiſſet maior annorũ 18. nam tunc ſi cũ ea fiat matrimonium abſque licentia patris & matris, agnatorum & cognatorum requiſita ex forma eiuſdem decreti ceſſabit diſpoſitio dicti decreti, & eius pœna, ex quo ignorãtia minoris ætatis annorũ 18. dictæ de qua loquitur ipſum decretũ, vt cũ ea non fiat matrimoniũ abſque licentia præmiſſorũ, eſſet multũ probabilis, & iuſta, & excuſaret à pœnis dicti decreti, etiam quòd aliter non inueſtigaſſet de veritate. Dec. l. qui cum alio. nu. 4. verſ. ſecũda reg. & ibi Cag. nu. 15. verſ. ex prædictis. ff. de regu. iur. Alex. conſ. 60. Conſideratis. col. j. ver. oportet. vol. v. Paul. de Caſt. conſ. 199. Licèt iſta ſit quæſt. vol. j. Dec. conſ. 427. Viſo. col. ij. in fi. nu. vj. verſ. & nõ obſtat. error. n. cõmunis excuſat. glo. d. l. qui cùm alio. vbi glo. ver. eius. ibi, itẽ op. & ibi, not. Cag. & alij. l. ſi quis patrẽfamil. ff. ad Macedon.

15 l. Barbar. ff. de offi. præ. Pœna ẽt † eiuſdẽ decreti prohibẽtis fieri matrimoniũ cum puella minore annorũ 18. quæ vidua non ſit, locũ nõ haberet quotieſcunq; illa puella incediſſet in habitu viduali, & tanquã Vidua incedebat, loquebatur, & ſic publicè ſe gerebat. d. l. ſi quis patrefamiliãs. ff. ad Maced. Cag. d. verſ. ex prædic. tex. in l. item apud Labeon. §. ſi quis virgines. & §. interdum iniuria. ff. de iniur.

16 ¶ Nõ eſſet ẽt † locus pęnæ eiuſdẽ decreti prohibẽtis fieri matrimoniũ, vel ſpõſalia, cũ puella minore annorum 18. vel cũ filiofamiliãs minore annorũ 20. abſque licẽtia eorũ de quib. in ipſo decreto, quotieſcunque ipſa puella minor, vel filiusfamiliãs minor fuiſsẽt in dolo per ſe, vel alios adhibẽdo deceptiuã pſuaſionẽ: puta, dicendo ſe maiores, vel dicẽdo ſe habere licentiã ab illis, a quibus requiri debet ex forma dicti decreti, vel aliũ dolum, ſeu deceptiuã perſuaſionẽ adhibẽdo, vbi nõ fuerit vana ſimplicitate mulier, aut

maritus deceptus,tunc enim non tenetur.Alex.d.conſ.60. Conſideratis.col.j.verſ.vel ꝙ dictus Titius.vol.v.Dec.cōſi. 19.Et pro tenui.Aquē.l.cū quædā puella. vbi alij Mod.ff. de iur.oīum iud.Cag.d.l.qui cū alio.nu.16.ver.ſecūdò limita.ff.de reg.iur.l.fœmininis.C.ad Velle.l.j.C.ad Maced.

17 ¶ Pœnis etiam † eiuſdem decreti locus non eſſet contra mulierem ducentem filiumfamiliās minorem annorum vi ginti abſq; cōſenſu patris requiſito ex forma eiuſdem decreti, quotieſcūque ille filiusfamiliās credebatur à muliere paterfamiliās: quia tanquam paterfamiliās agebat,contrahebat,& muneribus publicè fungebatur.l.ſi quis patrenſfa miliās.ff.ad Maced.gl.d.l.qui cum.alio.ver.eius.& ibi Cag. nu.15.ver. ex prædictis.ff.de.reg.iur.l.j.C.ad Maced.

18 ¶ Decretū etiam † ipſum prohibens mulierē ducere in maritum filiumfa.minorē anno.20. abſq; cōſenſu patris,locū nō haberet in virgine etiā viripotēte ducēte in maritū filiū familiās abſq; patris cōſenſu, ex quo decretū ipſum loquitur contra mulierē:ergo nō procedet cōtra virginē,ex quo mulier propriè & ſtrictè loquēdo ſolū eſt illa,quę corrupta fuit.l.alioquin.ff.de cōtr. emp.l.de pupillo.§.& gñaliter.ff. de op.no.nū.l.quęritur.§.mulierē.ff.de edil.ed.l.ex empto. §.ſi quis virginē.ff.de act.empt.c.nec aliqua.27.q.j.Albe.de Roſa.in dictio.verſic. mulier propriè eſt q̄ corrupta eſt gl. l.ſeruis legat.§.mulierib⁹.ff. de lega.iij. & in l.argumēto.§. muliebri.ff.de aur.& arg.leg.l.ſi collactaneus.ff.de mā.vin. Vñ cū Cic.iā ſenex duxiſſet in vxor.virginē. Et idē diceretur per iocum , duxiſti virginem. Reſondebat Cicero,cras reddam mulierē. Et licèt largè loquendo mulieris appellatione veniant omnes quę ſunt in ſexu fœminino , ſiue uir gines,ſiue corruptæ ſint , etiam infantes, puellæ ac mulieres omnes.d.§.muliebri.& d.§.mulieribus.Barto.d.l.ſeruis. in fi.ff.de lega.iij.Et mulieris appellatione propriè & largè loquendo ēt uirgo cōtinetur:iuxta uerbū Domini: Mulier ecce filius tuus. text.in l.Mulieris.& ibi gloſſ. & Alciat.ff.de uerbo.ſignifica.& mulieribus legatis ēt uirgines continentur.d.§.mulieribus.Tamen ex quo ſumus in pœnalibus,& decretū ipſum eſt cōtra ius cōmune maximè Canonicū, quod ēt in terris Imperij debet ſeruari, debet decretū ipſū

ſtrictè

ſtriſtè interpretari,vt minus lædat ius commune,quàm ſit poſsibile: vt in ſpecie dixit D.Hiero.Grat.d.conſi.42. Viſis. nu.ix.ver.Nec poteſt.& nu.17.vol.j.l.ij.vbi tex.& Doct.C. de noxal.acti. Et ſic dum loquitur contra mulierem debet ſtrictè intelligi de corrupta, non autem de virgine ét viripotente, ex quo illa ſtrictè loquendo non dicitur mulier, ſtrictè enim loquendo mulier dicitur tantùm illa,quæ corrupta fuit non aũt virgo.glo.d.§.mulieribus.& d.§.mulie bri.Alb.de Roſ.d.ver.Mulier propriè eſt,quæ corrupta eſt. text.& glo.in d.l.alioquin & in d.l.ſi collactaneus. Nam &
19 iura † in matrimonijs contrahendis plus fauent virginibus ét viripotentibus,quam mulieribus corruptis,ſeu aliàs nuptis:cùm ſi legetur virgini cum conditione,vt non nubat,virgo habere debeat legatũ, & poterit impunè nubere: ſi verò legetur viduæ cũ conditione vt nõ tranſeat ad alias nuptias,vidua non poſsit nubere ſi vult habere legatũ:& ſi nubat cadit à legato.& eſt com.opi.gloſ.Bar.Iaſ.& alij authẽ.cui relictũ.C.de ind.vid.tol.facit l.res. verſ.quia pudicitiæ præmio ceſsit.vbi Bal.& Salic. C.de donat.inter vir.& vxo.Nam virginitas ineſtimabilis res eſt,maxima habens priuilegia.tex.glo.Feli.& alij in c.pen.de prob.De muliere tñ nupta,quæ virum non cognouit,idem iudicandũ eſt, ꝙ de virgine.Iaſ.d.auth.cui relictum.col.j. Et in omnẽ caſum mulieris appellatione nõ veniet in caſu dicti decreti virgo,quæ non eſſet viripotens. Alci.d.l.mulieris.d.§.&
20 generaliter.Puella ét corrupta, † quæ attẽta eius ætate minori non poſſet dici mulier ſecundum cõem vſum loquendi,non ſubiacebit pœnis dicti decreti etiam ꝙ abſque conſenſu patris,filiumfamil.minorem duceret in maritum.d. §.& generaliter.Grat.d.conſi 42.Viſis.nu.17. verſi.quartò probatur.argumento l.ſi idem.C.de codicillis.
21 ¶ Scias † ꝙ licèt decretum Mediolani & aliud ſtatutum, ſeu lex,aut teſtm̃, vel matrimonium vel ſponſalia cõtrahi cum licentia patris & matris, ſeu agnatorum & cognatorum,ſeu aliorum, quòd ſi matrimonia, vel ſponſalia fiant abſque licentia præmiſſorum, ꝙ ipſa matrimonia & ſponſalia ét clandeſtina,quòd valent,dũmodò non ſint contra ꝗa in gradu vel caſu aliàs prohibito, etiã ꝙ in eis licentia

præmiſſorum,& alia ſolennitas ſtatutorum,& publicatio-
nis edictorum non interueniſſet, et etiam ſi in faciem ec-
cleſiæ facta non fuiſſent.text.gloſ.Innoc.Anto.de Butr.&
Panor.& alij in c.2.de clandeſt.deſp. Doct.in c.Eccleſia S.
Mariæ.de conſti.Dec.conſi.231.Viſo.& conſ.163.In cauſa.
col.3.verſic.tertiò obijcitur.c.illud.30.q.5.Et ad proban-
22 dum † ſponſalia,uel talia matrimonia clandeſtina,erunt
teſtes idonei illi,qui in eo interuenerunt,& fuerunt parti-
cipes.Dec.d.uer.tertiò obijcitur.
23 ¶ Verba aũt eiuſdẽ † decreti Mediolani, quibus cauetur
nenunẽ dare operam debere,ut puellæ nubiles minoris æ-
tatis annorum 28.ſpõſalia, uel matrimonia tractẽt,uel de
facto contrahant ſine licentia patris, et matris, ubi tñ ma
ter ad ſecunda uota non tranſiuerit,et in ſubſidium duo
rũ ex proximioribus agnatis,etc.non debẽt intelligi copu
latiuè,ut requiratur licẽtia copulatiua,et ſic ſimul patris,
et matris,ſed debent intelligi ordine ſucceſsiuo,hoc eſt,ut
non requiratur licẽtia ſimul patris,et matris,ſed quòd ſuf
ficiat ſola licentia patris abſq; licẽtia matris,et agnatorũ,
ubi pater uiuit,et quòd ubi pater ſit mortuus,quòd ſuffi-
ciat ſola licentia matris abſq; licentia agnatorũ, et cogna
torũ,et hoc quia ubicũq; copula, Et,ponitur inter pſonas
inter quas cadit ordo charitatis,et affectionis,et neceſsita
tis præciſè,uel cauſatiuè,uni prius,et alteri poſterius, tũc
copula non fungitur officio naturæ ſuæ.i.copulat ipſas
perſonas ęqualiter,ſed ordine ſucceſsiuo:unde ſi inſtituo
filios meos, et nepotes oẽs ex eis mihi natos, talis copula,
et inſtitutio,intelligetur nõ copulatiuè,ut filij,ac nepotes
eodem tpe ſint hæredes,ſed intelligetur ordine ſucceſsiuo,
ut primò filij ſint hæredes,et eis mortuis,et non ante nepo
24 tes ex eis etiã ſint hæredes.Ergo † et illa uerba decreti, li-
centia patris,et matris,intelligentur nõ copulatiuè,ſed or
dine ſucceſsiuo,ut ſola patris licẽtia ſufficiat dũ uiuit, et
eo defuncto ſola matris licentia ſufficiat abſq; licentia pa
tris iã defuncti, et abſq; licentia agnatorũ, et cognatorũ,
ex quo ipſa copula, Et, ponitur inter perſonas,inter quas
cadit ordo charitatis, et affectionis, et neceſsitatis, patri
prius,deinde matri,ubi nõ ſit pater, defertur onus matri-
monio

monio collocãdi filiã.& eſt cõ.opi.gl.in l.Gall.§.quidã re-
ctè.vbi gl.verſ.nõ exprimat.ibi,quid aũt ſi filiũ.& ibi Bar.
col.j.nu.4.verſ.quærit glo.vbi etiã Rain.Alber.Bal.Nic.de
Neapol.Ang.Raph.Com.Alex.Pau.de Caſt.& hęc eſt cõis,
ut dicit ibidẽ Iaſ.col.3.n.12.verſ.ſecũdo corolario, & col.
4.nu.20.verſ.teneas.Et Lancel.Galiaula,col.3.nu.12.verſ.
in ſecunda.& D.Ant.Rub.& alij.ff.de libe.& poſth. & iſtã
eſſe com.opi.dicit Rip.in c.ex parte.el j.nu.54.verſ.tertiũ
ſignum.de reſcri.& Soc.conſ.49.Capio.col.j. verſ.hæc ſen
tentia.volu.j.Bal.l.j.col.3.per illum tex.ver.gradibus ſerua
tis.& ibi Dec.& alij.C.de ſecund.nupt.facit tex.in c.j.Epi-
ſcopum,vel Abbatẽ.& in l.fi.C.de verb.ſigni.l.peto.§.fra-
tre.ff.de legat.2.in c.j.§.filia verò.de ſuc.feu.& in l.j.C.de
25 priuil.eorũ,qui in ſac.pal.li.12.Nã & † ſi pater promiſerit
ſoluere mille pro dote filiæ de bonis paternis,& maternis,
tunc copula non diuidit pro rata,ſed intelligitur primo,ꝙ
ſoluantur ipſa mille in totum de bonis paternis , & ubi ea
non ſufficerent de bonis maternis in ſubſidiũ.text.gl.Bar.
& Doct.in l.fi.C.de dot.promiſ.Iaſ.d.§.quidã rectè.nu.40.
in fi.ibi.Itẽ ad materiã adde.Et eſt ratio,quia illa copula ſi
ne licẽtia patris,& matris,& copula,paternis, & maternis,
cadit inter perſonas, & ſeu inter noĩa patris, & matris. Et
adiectiua paternis,& maternis,denotantia perſonas, inter
quas cadit ordo charitatis,& neceſsitatis, ex quo pater te-
netur prius dotare filiã,ſiue filia ſit diues,ſiue pauper,& il
lam matrimonio collocare anteꝙ̃ teneatur mater, ex quo
mater nõ tenetur niſi ĩ ſubſidiũ,vbi pater ſit inops,& filia
etiã inops,& ſeu ubi pater nõ adeſſet gl.& Doc.in l.mater,
C.de iur.dot.& gl.& Doct.in l.fi.C.de dot.promiſ.Bal.No-
uel.tract.de dot.in 6.par.q̃ incipit.nũc deueniendũ eſt ad
ſextã partẽ.col.6.uer.tertium priuilegium.ibi,in matre au-
tem.Iaſ.d.§.quidã rectè.in d.ver.itẽ ad materiã adde.Con
firmatur etiã iſta opinio,vt verba illa decreti ſine licentia
patris,& matris matrimoniũ,vel ſpõſalia nõ fiãt, intelligã
tur nõ copulatiuè,ſed ordine ſucceſsiuo:ita,ꝙ ſola licẽtia
patris ſufficiat dũ viuit, & eo mortuo ſola matris licentia
etiam ſufficiat,abſq; licentia agnatorũ,& cognatorũ,& ẽt
abſq; patris præmortui licẽtia:quia decretũ ipſum, inquit,

nemine

neminē operam dare debere, vt puellæ nubiles minoris ęta tis annorum decē octo, &c. Sponſalia, vel matrimoniū tractent, vel de facto contrahēt ſine licentia patris, & matris, vbi tñ mater ad ſecūda vota nō trāſiuerit. Ergo verba ipſa, ſine licētia patris, & matris, nō intelligūtur copulatiuè: ſed ordine ſucceſsiuo, vt viuēte patre, ſola patris licētia ſufficiat abſq; matris licētia, & mortuo patre ſola matris licētia ſufficiat in contrahendo matrimonia, vel ſpōſalia cum ipſis puellis, abſq; licētia patris pręmortui, & abſq; licentia agnatorū & cognatorū, ex quo per illā exceptionē decreti vbi tñ mater ad ſecūda vota non trāſiuerit, datur intelligi,
26 quòd decretū † loquitur de licentia ēt matris viduæ poſt mortē patris: quia eo viuente non poſſet tranſiere ad ſecūda vota: ergo mortuo patre ſola matris viduę licentia ſufficeret in cōtrahēdo matrimoniū, vel ſpōſalia cū ipſis puellis abſq; licētia patris præmortui, & abſq; licētia agnatorū, & cognatorū. argu. not. per Bar. in d. l. Gallus. §. quidam recte. colu. pe. nu. vij. ver. quæro quid ſi teſtator dicat, ſubſtituo talem. & ibidem per Iaſ. nu. 29. verſ. Quintò & vltimò amplia. & nu. 38. verſ. Itē quęrit. ff. de lib. & poſthu. quē Bar. in dicto loco ſequuntur communiter Doctor. vt ſentit Do. Anto. Rube. præceptor meus in d. §. quidam recte. colu. 42. ver. quarta ſit concluſio. Nam exceptio declarat regulam. l. nam quod liquidè. §. fi. ff. de pen. leg. Et cùm mater vidua poſsit ſola dare ipſam licentiam, illam ēt dare poterit mater ſola viuente marito ſuo inutili, patre puellæ: puta ſimplici, aut abſente, & vagabundo, ſeu damnato ad carceres perpetuos, ſeu bannito: quia mulier talem maritum inutilem habens habet priuilegia viduarum. glo. ver. orbitates. vbi Bald. in l. fin. C. de plagia. Fel. c. ſignificantibus. col. pen. de offi. deleg. Cot. memor. ver. vidua.

27 ¶ Imò † quod notandum eſt dico quòd verba ipſa eiuſdem decreti Mediolani dicentis, neminem operam dare debere, vt puellę nubiles minoris ętatis annorū. 18. Spōſalia, vel matrimonium tractent, vel de facto contrahant ſine licētia patris, & matris, ſub pœna, de quia in ipſo decreto, quòd intelligi debēt, quòd ad commiſsionem pœnarū decreti, requiratur, quòd matrimonium vel ſponſaliciū eſſet

factum

factum cũ ipſis puellis copulatiuè & negatiuè,hoc eſt ſine licentia patris & matris: ergo ſi fiat de licentia patris,etiã matre negante, vel de ſola licentia matris etiã patre viuente negante,nõ erit locus pœnis eiuſdẽ decreti occaſione dicti matrimonij, vel ſponſalitij contracti cum ipſis puellis nubilibus,non viduis, minoribus annorum.18. de quibus loquitur decretum ipſum, vt cum eis nõ fiat matrimoniũ, vel ſponſalitium abſque licẽtia patris & matris ſub pœna. Et ita in ſpecie dixit Petr.de Anch.conſi.21. Pro ſolutione dubiorum.col.iij.nu.8.ver.Secundò pondera. Ad veritatẽ
28 † enim copulæ negatiuæ ſine licentia patris & matris, requiritur,quòd neutrum fiat,hoc eſt, quòd non ſit licentia patris nec matris:& ſi adſit ſola licentia patris,vel matris, non verificatur copula negatiua, & pœna decreti locũ nõ habet.Anch.d.ver.Secundò pondera.& dixi ſuprà.nu.308 verſi.& dato.in fi.tex.in l.ſi quis ita ſtipulatus fuerit decẽ. in ij.reſpon. & ibi Doct.ff.de verb.obli. Rip.c.ex parte.el j. nu.39.ver.Ad veritatem.de reſcr.Sic & ciuitas non dicitur carere populo Chriſtiano & clero, ſi habet vnum ex eis,& aliquis non dicitur carere pane,& vino, nec dicitur carere auro & argento,nec dicitur carere ſciẽtia,moribus & ætate,vbi habet vnum ex eis,licèt aliud non haberet, & diſpoſitio,vel ſtatutum loquens in carentibus præmiſsis,locum non haberet in habente vnũ ex eis, licèt alia non haberet. glo.clem.in pleriſque.vbi glo.ver.& populo.& ibi D. Fran. Zabel.Card.col.ij.nu.v.verſi.quæro quia dicit.& ibi Imol. de electio.facit tex.in l.ſi quis ſtipulatus fuerit decem.ff.de verb.oblig.in ij.reſponſo.Bal.c.j.col.j.nu.4.verſi. pone.de duobus fratri.à.capit.inueſti.Sic & ſtante ſtatuto, quòd ſi quis tempore mortis caruerit filio, & filia ſuccedat frater, non poterit frater ſuccedere vbi adſit filia, licèt non ſit filius,ex quo non dicitur carere filio,& filia,qui habet tantũ vnum ex eis.Bal.d.ver.pone. Soc.l.ſi is qui ducenta.§.cùm ita.col.fi.in fi.ff.de reb.dub. Et hoc maximè procedit in legib.& ſtatutis,ac decretis pœnalibus, in quibus requiritur, ad hoc ut quis poſsit puniri, ꝙ omnia copulata affirmatiuè,concurrãt affirmatiuè,& omnia copulata negatiuè,cõcurrãt negatiuè,alioquin pœna locũ non habebit ſi vnum

tantùm

tantùm erit.Rip.d.ver.ad veritatem. tex. in d.l.ſi quis ita ſtipulatus fuerit decem.ibi,idem in contrarium dare ſpon des.ff.de verb.obli.facit l.nõ eſt ſine liberis.& ibi tex.gloſſ. & Alciat.ff.de verb.ſigni.vbi dicitur, quòd fideicõmiſſum, vel cõditio,factũ, ſeu facta caſu quo aliquis decederet ſine liberis,vel ſine filijs,quòd non procedit,nec verificatur, & ſubſtitutus nõ admittiturvbi deceſſerit relictovno filio, vel filia , quia tunc non dicitur deceſsiſſe ſine liberis.Ergo ſponſalia, & matrimonia dici non poterunt cõtracta ſine licentia patris , & matris,nec ſine conſenſu parentum,vbi licentia aut conſenſu vnius ex ipſis tantùm interuenerit , etiam altero inuito, vel ignorante:ſic tũc pœna decreti locum non habebit.Anch.d.conſil.21.Corn.conſil.191.Dato.vol.ij.glo.com.probata d.cle.in pleriſq;.ver.& populo. teſte Soci.in l.ſi is qui ducenta.§.cùm ita.col.pen.verſ.Tertia cõcluſio.ibi,ex quibus.ff.de reb.dub.dictio enim, ſine,
29 † & dictio,abſque licentia talium, requirit carentiam omnium:alioquin licentia vnius ſoli facit ceſſare decreti pœnam.Bal.l.j.col.ij.ver.hoc etiam facit.C.de condi.inſert.
30 Et parentibus ambobus mortuis,† dici poſſet eiſdẽ rationibus,ſi in ipſis matrimonijs,vel ſponſalijs eſſet licentia vnius agnati tantùm, altero agnato inuito, vel ignorante, vel vnius cognati tantùm etiam altero cognato ignorante vel inuito, quòd non poſſent dici contracta ſine voluntate duorum agnatorum , nec cognatorum prout loquitur decretum, ex quo vnus tantùm dedit licentiam : ergo pœna decreti non procederet.Anchar.d.conſ.21.Corn.d. conſ.191.gloſ.d cle.in pleriſque.& d.l.ſi quis ita.Reſpectu tamen agnatorum, & cognatorum,teneo ex mente decreti requiri licentiam duorum,ita quòd vnius licentia tantũ nõ ſufficiat, vbi alter ex eis adſit:quia decretum dicit ſine licentia duorum ex proximioribus agnatis &c.& non dicit vnius.l vbi numerus.ff.de teſtib.Soci.d.§.cùm ita.col. ij.ver.& poteſt eſſe ratio,maximè cùm in procœmio dicat, matrimonia facienda cum interuentu affinium, & dũ imponit pœnam vbi fiant ſine licentia duorum ex agnatis, vel ex cognatis puellarum , qui ſunt affines mariti , datur intelligi,quòd duorum agnatorum, vel cognatorũ, ſi adſint,

ſint, licentia requiritur, aliâs pęna locum haberet, etiam q, vnus agnatus vel cognatus tantùm licentiam daret, etiã, quòd illa verba, cum interuentu affinium non obligarët. arg. d. §. cùm ita. vbi tex. Bart. & Soci. maximè quia ſi ex agnatis, aut cognatis vnus tantùm interueniret alio non requiſito, non euitaretur clandeſtinas, cui decretum obuia-
31 re intendit. tot. titu. de cland. deſpon. Verba procœmij † decreti matrimonia cum interuentu parentum, & affinium vtriuſque partis facienda, non obligant. quia dictio, faciẽda, eſt participium, poſitum abſque verbo ſunt. & participia vbi ponuntur ſine verbo, non inducunt neceſsitatem: vt patet ex rub. ff. de acqui. hęre. & ff. & C. de hęre. inſtit. & C. de neceſ. ſer. hær. inſti. Purp. in rub. C. de eden. col. ij. ver.
32 ij. limitat. procœmia † enim reſtringũtur ex deciſ. Soc. cõſi.
33 122. Præſtantiſsime. vol. j. Bal. c. j. de pac. tenen. † Si eſſent legitimæ coniecturæ, vel indicia probabilia matrem velle filiam nubere indigno, vel quod mater eſſet inhoneſta, vel luxurioſa deberet a ſuperiore, vel prætore puella re poni in monaſterio monialium, aut in alio loco honeſto ad finem, vt filia viro digno nuberet, etiam, quòd pater reliquiſſet curam matrimonio collocandi filiam ipſi matri, argu. l. ſi hominem. ff. mand. & l. j. & ij. C. vbi pup. educ. deb. & l. mulier. & l. in confirmando. & l. vtilitatem. ff. de confir. tut. & not. per Iaſ. in l. j. §. fuit quæſitum. nu. vj. ver. ſecũdò, adde. ff. ad Trebel. Bal. l. viduæ. vbi tex. in fi. C. de nupt. Et
34 vbi agnati † aut cognati, vel alij tutores, & curatores puellæ viderent indicia, ſeu coniecturas probabiles, quòd mater vellet matrimonio collocare filiam alicui indigno, & ipſi agnati, aut cognati, vel alij tutores & curatores, etiam quod eorum tutela eſſet nulla, & quòd plus eſt declarata nulla, & à tali declaratione penderet cauſa nullitatis, & appellationis, ad effectum fugiendi, ne mater collocaret matrimonio filiam alicui indigno, eripuiſſent puellam de manibus matris, & eam in loco honeſto & non ſuſpecto collocaſſent, etiam eorum propria authoritate, & etiam matre ſolis verbis contradicente, non tenerentur præmiſsi agnati & cognati ſeu tutores & curatores ad pœnam iuris communis. C. de raptu virginum, nec ad pœnam decreti

de raptu mulierũ,nec ad pœnam legis Iuliæ de vi publica, nec priuata,ex quo iuſta de cauſa moti cẽſentur iſtud feciſſet,maximè vbi periculum fuiſſet in mora. Et ita in ſpecie conſuluit Aymo.Crau. conſil.18.Andr.nu.vj. cũ ſequent. cùm & maritus impunè poſsit vxorẽ fugitiuã propria authoritate apprehẽdere,& creditor poſsit debitorẽ fugitiuũ propria authoritate & impunè ẽt apprẽdere.Iaſ.& Doctor. §.j.inſtitu.de act.cùm quælibet cauſa excuſet à pœnis talis violentiæ.Cra.d.conſil.18. Andr.nu.ix ver.quartò,poſito. Dec.conſil. 565.Clariſsima.col.fi.in fi.Cæp.conſi.iij.Viſa. Imol.conſil.16. Viſo.Socin.conſil.131. In præſenti.col.iiij. ver.amplius ẽt ex quo hæredes vol.j.facit l.verũ.ff.de furt. Nã quælibet cauſa ſaltẽ colorata ẽt ſi eſſet iniuſta excuſat à mulcta,& à pœna.Iaſ.coſ.46.Pro fiſco.col.iiij.ver.Quintò prædicta.vol.iij.glo.magn.verſ.quod intereſt.in fin.& ibi Doct.in l.j.§.fin.ff. ſi quis iuſdicen.non obtemperauerit.& gloſſ. in l.ex conſenſu.§.fin.ff.de appell.& in l.ſatis.ff.de in ius voc.Bal.l.debet.C.de fideic.liber.Et hoc maximè procedit in dñio Mediolani,in quo eſt decretũ ſub rubr.in quib. caſibus criminaliter procedi non poteſt.quo cauetur, ꝙ in caſibus quibus res habet originẽ à cõtractu, nõ poſsit procedi criminaliter maximè ſtantibus alijs ꝑ me adductis ſup. in verb.vnde ex pręmiſsis.nu.j.tex.in l.j.§.fin.ff.de abigeis.

¶ Et licèt decretũ ipſũ Mediolani ſub rub. in quibus caſibus,&c.dicat non poſſe procedi criminaliter,vbi res habet originẽ à cõtractu,deinde excipiat decẽdo,Hęc tñ ſanctio non comprehẽdit caſum,vbi vis interuenit,nec ẽt vbi cõtractus doloſè initus reperiatur:tñ non comprehẽdent ipſã exceptio decreti loquentis de vi, caſũ de quo ſuprà.quia
35 exceptio vis † ſeu violentiæ, de qua in ipſo decreto intelligitur de vi doloſa, ſeu de violentia doloſa,non autem de vi,ſeu violentia,quæ probaretur per accuſatum, denuntiatum vel inquiſitum fuiſſe ſine dolo:quia cùm vna exceptio eiuſdẽ decreti ſit de contractu doloſo, cretẽ alia exceptio decreti,quę loquitur de vi,intellgitur de vi doloſa,& nõ de vi abſq; dolo, ſicut vna pars alternatiuę ſecundum aliam intelligitur,& reſtringitur,& alternatiua, cadit inter diuerſa ęqualia,vel parũ diſtãtia.tex.Bar.et Soc.l.j.ff.de reb.pub.

Socin.

Soc.conſ.13.Poſt.vol.iij.Ripa c.inter cæteras nu.34.& 35. de reſcrip.Dec.l.ſi fugitiui.col.iij.nu.35.C.de ſeru.fugit.l. ſi ſeruus plurium.ff.de leg.j. Itē intelligitur ipſa exceptio de vi doloſa cum armis,aut lapidibus,vel baculis, ſeu eorum terrore,non aūt vbi ſimplici verbo fiat contradictio. arg.l.j.§.fin.ibi, non verbotenus.ff.quod quiſque iuris.& l. vani.ff.de reg.iur.Nā l.extat.ff.quòd met.cauſ.intelligitur vbi actus in alium fuit illatus.Bar.l.j.nu.iij.ver.pro cuius. ff.de tutel.Dec.l.quo tutela.§.vi factū.ff.de regu.iur.Nā de iure cōi vis non doloſa,& colorata excuſatur.l.vt vim.ff. de iuſt.& iur.Dec.d.conſ.565.Clariſſima.col.fi.in fi.Crau. d.conſ.18.Andreas.& pro hoc facit glo.in l.j.§.ne quid au tē per vim.vbi glo.verb.conſtitutionibus.ibi, qn̄ uis eſt facta cum armis,vel ſine armis dolo malo.ff.de ui & ui arm. ergo ipſa exceptio decreti loquētis de ui debet intelligi de ui doloſa.arg.glo.in l.ſciendū.ubi glo.uerb.non cōpelli.ff. qui ſatiſda.cog.tex.glo.& doct.in l.ij.C.de noxal.act.

36 ¶ Agnati aūt,† ſeu cognati propinquiores, ſeu alij,quorū licentia ſeu conſenſus,ex forma dictr decreti ſeu ſtatuti in matrimonijs ſeu contractibus puellarum ſeu mulierū, aut minorū deberet interuenire, ſi eſſent ſuſpecti, pro eo, quia eorum utilitatē quærerent, & utilitatē puellarū ſiue mulierū, aut minorū non quærerent, ſeu alia de cauſa eſſent ſuſpecti,deberent remoueri, & alij eorū loco per iudicē,ſeu per ſuperiorē adhiberi.quia ſtatuta,& decreta intelligi debēt de non ſuſpectis.Iaſ.l.j.§.fuit quæſitū.nu.vj.uer. ſecundò adde.ff.ad Treb.text.in l.uiduæ. in fin.ubi Bal.& doct.C.de nuptijs. facit l.ut gradatim.ff.de mun.& hono.

37 Et ꝙ † plus ē, dico ꝙ ſi pater aut mater,agnati uel cognati, aut alij, quorū licentia aut conſenſus ex forma decreti aut ſtatuti ſeu teſtamēti deberet in matrimonijs uel ſponſalijs,aut contractibus mulierū adhiberi, nollent conſentire ſine iuſta cauſa matrimonio,ſeu contractibus utilibus, ſeu conditionē nubendi non quærerent, aut eſſent diſcordes,ꝙ poſſet adiri ſuperior,ſeu iudex qui eos cogere cauſa cognita debebit ad conſentiendū præmiſsis,& quærendū conditionē nubēdi, uel ſupplebit pro eis conſentiendo,& dando licētiam in præmiſsis. Corſet.ſing.uerb.conſenſus

ſtatute

ſtatuto cauetur.c.nullus.vbi tex.Abb.& Doc.de iur.patro. Abb.c.relatum.de cleri.non reſid.& in c.j.de rer.permuta. & in c.auaritiæ.ad fi.de præb.& in ca.quod Dei timorem. de ſtat.monac.& eſt de mente Bar.in l.ſi cùm dotem.§.eo autem tempore.ff.ſolut.matr.& in l.fi.C.de bonis quæ liberis.& in l.tranſactione.C.de tranſac.in l.turpia.§.j.ff.de lega.j.facit l.ſi infanti.vbi Iaſ.& doc.C.de iur.delibe.& idē voluit Iaſ.in l.j.col.vij.nu.20.ver.confirmo. C.qui admit. vbi dicit,quòd iſtud omnes tenent,Alex.& doct.d.§.eo autem tempore.Abb.c.nullus.de præſumpt.Sal.& doct.l.dudum.C.de contrah.empt.Fel.c.cùm acceſsiſſent.de cōſtit. Imò poſſet impunè cum muliere aut minore contrahi matrimoniū,ſeu contractus fieri vbi licentia aut conſenſus à præmiſsis fuiſſet requiſita, ſeu requiſitus, & abſque iuſta cauſa non præſtita nec præſtitus: quia tunc ipſa ſola mulier,ſeu puella præmiſſa facere poterit. & hæc eſt communis opi.& iſtud omnes ſequuntur.Iaſ.d.verſi.confirmo.& in l.cùm ſpecialis.nu.viij.C.de iud.

38 ¶ Decretum autem ipſum † & omne aliud ſtatutum volens in matrimonijs,aut contractibus mulierum,ſeu puellarum,ſiue minorum requiri licentiā,ſeu conſenſum duorum agnatorum, & in eorum defectum duorum cognatorum,non haberet locum quotieſcunque caſus accideret ꝙ puella,mulier aut minor:non haberet niſi vnum agnatū: quia ille deberet adhiberi ſimul cum vno cognato ex parte matris, & ſufficeret ſine dubio.Bart.l.Stihum,qui meus erit.per illum tex.col.fi.nu.v.ver.ſecundò facit. et hæc eſt com.opi.vt ibidem inquit Iaſ.nu.38.uer.circa ſecundum. ff.de legat.j.Bal.l.in coniunctione.C.de nupt.Abb.c.quoties.in iiij.notab.de teſtib. Imò ſi puella,mulier,ſeu minor non haberet niſi vnum ſolum ex agnatis vel cognatis, et alios ex agnatis et cognatis non haberet, ille ſolus ſufficeret in præſtando dictam licētiam,ſeu conſenſum in dictis matrimonijs,aut ſponſalijs, ſeu contractibus, etiam quòd decretum ipſum, ſeu ſtatutum requireret conſenſum, ſeu licentiam duorum.Iaſ.d.l.Stichum,qui meus erit,col.pen. nu.40.ver.tertiò addo.Bal.l.j.in prin.C.vnde vir et vxor. Pau.de Caſt.l.ſi cùm dotem.§.patri.ff.ſolut.matrim.facit

l.non eſt ſine liberis.ff.de verb.ſigni.& text.in §.quod autem.in auth.de nō alienan.ibi, coram duobus architectis,
39 aut ēt uno,ſi ciuitas ſolū unū habeat,& ulterius dico.† φ ſi mulier aut puella ſeu minor non haberet patrē nec matrem, agnatum nec cognatū ad conſentiēdum quòd non eſſet locus pœnis, nec diſpoſitioni dicti decreti,nec ſtatuti requirentis conſenſum præmiſſorū, Hippo.de Marſi. ſing. 339.Cui non conueniunt uerba.Bar.l.dies.§.prætor ait col. fi.in fi.ff.de dam.infe. Sic & ſtatutū loquens de pœna maiori imponenda non habenti pacem, non habet locū ubi non eſt offenſus, nec hæres à quo poſsit haberi pax.Hip.d. ſin.339. Cui nō cōueniunt.Bar.conſi.167.Quod miniſter fratrum de penitentia. Feli.in c.nonnulli.col.35.nu.34.in fi.uer.ubi uerba.de reſcrip.Et hoc maximè procedit, quia decretū ipſum,& oīa ſtatuta diſponētia ſub pœna, vt ſpōſalia vel matrimonia nō fiāt abſq; licētia ſeu conſenſu patris,& matris, & in ſubſidiū duorū agnatorū vel cognatorū,videtur facta ne ſpōſalia, vel matrimonia fiāt inæqualia,& cū indignis, ex quibus patri & matri, agnatis fieret dedecus & iniuria.Ergo ſi nō ſint in rerū natura pater nec mater, nec aliquis agnatus nec cognatus, vel ſi matrimoniū ſeu ſpōſalia fierēt æqualia,& inter pares,ſeu cū digno, ēt φ fieret abſq; cōſenſu & licētia præmiſſorū,& cuiuſlibet ipſorū,qui eſſent in rerū natura,decretū ipſum ac ſtatutū & eorū pœna locum nō haberet. & ita conſuluit in ſpecie Pet.de Anch.conſ.21.Pro ſolutione dubiorū.col.ij.in fin. nu.vj.ver.vel ſi dicamus valere debet referri,& ver.& hoc caſu debet intelligi ſtatutū.ſ.cū filia ſine patris, & matris voluntate contraxit cū indigno: ſecus ſi cum digno.Nam & ſi fiat gratia à principe vel ſtatuto habenti pacem ab of fenſo, & offenſus,& hæres non adſit, gratia locum habebit, abſque pace habita.Barto.d.conſ.167. Quod miniſter. Felin.d.verſic.vbi verba.Hippo.d.ſingu.339.cui non conueniunt. Cautiùs tamen agendo erit tunc & ſemper pax habenda à Deo per confeſsionem peccatorum.Bart.d.cōſ. 167.& de honeſtate à communi tate loci delicti, quæ cēſetur offenſa,cùm interſit reipublicæ,delicta non fieri.argu. l.ita vulneratus.ff.ad leg. Aquil.

SVMMARIVM.

1 *Agens ad pœnam ſtatuti ob ſolennitatem requiſitam non ſeruatam, negatiuam probare debet.*
2 *Statutum vel legẽ intentans, debet capitulare, & probare qualitates omnes ſtatuti, vel legis, aliàs ſuccumbit.*
3 *Rapiens mulierem inhoneſtam, an puniatur.*
4 *Contrahens cum puella minore xij. ann. debet acerrimè puniri.*
5 *Actus præſumitur factus tempore licito, niſi contrarium probetur.*
6 *Vidua poteſt nubere impunè ſine conſenſu agnatorum aliàs à ſtatuto requiſito.*
7 *Meretricem minorem an in vxorẽ ducere liceat ſine eius patris conſenſu aliàs à ſtatuto requiſito.*
8 *Meretricem ducere in vxorem proficit ad remiſsionem peccatorum.*
9 *Mater luxurioſè viuens non poteſt preſtare conſenſum in matrimonio filiæ aliàs à ſtatuto requiſitum.*
10 *Viduæ meretrices non gaudent priuilegijs viduarum.*
11 *Mulieri luxurioſæ poteſt bonis interdici.*
12 *Iudæa minor an poſsit contrahere matrimonium ſine conſenſu parentum vel agnatorum aliàs à ſtatuto requiſito.*
13 *Iudæi ex Hiſpanijs Imperatoris mandato exulant.*
14 *Mulieres hæreticæ non habent in dote priuilegia.*
15 *Filiusfamiliàs Chriſtianus, an teneatur requirere conſenſum patris hæretici in matrimonio contrahendo.*
16 *Iudæus non poteſt eſſe tutor, vel curator Chriſtiani.*
17 *Legitima debetur in vita parentum filijs Chriſtianis à parentibus infidelibus tradi.*
18 *Filij emancipati, vel naturales, & inceſtuoſi minores, an poſsint matrimonium contrahere ſine conſenſu parentum à ſtatuto aliàs requiſito.*
19 *Legitimatus in materia ſtricta & odioſa non dicitur propriè filius.*
20 *Mulieris appellatione an veniat virgo in ſtatutis pœnalibus.*
21 *Conſenſus patris etiam tacitus, vel ſubſequens poteſt in filijſfamiliàs matrimonio adhiberi, & ſufficit,*
22 *Licentia quando requiritur, debet precedere, et non ſubſequi, & debet eſſe expreſſa.*
23 *Conſenſus parentum, vel agnatorum quibus rationbus aliquando à ſtatuto in matrimonijs minorum requiratur.*

§. VIII.

PERPETVO notabis † quòd ſtante ipſo decreto Mediolani, & ſtante omni alio ſtatuto contractu vel teſtaméto, quibus caueatur, quòd matrimonia uel ſponſalia fieri debeant cum pręſentia, ſeu cum licentia, aut. conſilio, uel conſenſu, talium ſub pęna, &c. quòd ſi reperitur factum matrimonium uel ſponſalitium, & fiſcus uel alius agat ad pęnam ſub prætextu quòd in eo non interuenerit præſentia, conſenſus, conſiliū ſeu licentia, eorum à quibus debebat requiri ex forma decreti, ſtatuti, contractus uel teſtamenti: puta, patris, matris, agnatorum, aut cognatorū, aut aliorum, quòd fiſcus, uel alius qui agit ad ipſam pęnā probare debet ipſam negatiuam, quòd conſenſus, præſentia, conſilium ſeu licentia pręd ictorum non interuenerit, probando quòd illi quorum præſentia, ſeu licentia requiri debebat erāt abſentes in alio loco. Alioquin ſi nō probetur ipſa negatiua, matrimoniū præſumeretur ritè, ac rectè factū, & celebratū cū præſentia, conſenſu, conſ. aut licentia eorū, à quibus talia requiri debent. & ita in ſpecie conſuluit Aym. Crau. conſ. j. Gulielmeta. nu. vij. uerſi. uenio ad tertiā. Corn. cōſ. 250. Viſo. in fi. uol. j. & cōſ. 11. Pro deciſ. col. pen. uer. item aliàs. & conſ. 42. In hac. num. 11. uol. ij. & conſ. 89. Viſo col. iiij. ad fi. uer. quod & tertiò. uol. iij. & cōſ. 145. In ſupraſcripto. col. fi. uer. Item regula. uol. iiij. & conſ. 42. Viſis. uolu. j. dominus Ioann. Oldendorpius tractat. de prob. nu. x. uerſ. Neganti ſolennitatem. excellens & acutiſſimus doct. doctiſſimus D. Sebaſt. Vantius Ariminenſis Patritius in tract. de nullitatibus proceſſuum, ac ſententiarum in rubric. à quo, & quibus modis poſſit, & debeat nullitas probari. nume. j. uerſi. pro reſolutione. & nume. ij. uerſicu. proponens. textu. in l. ab ea parte. ff. de probation. Gratus. conſil. 42. Viſis. numer. 15. & 16. uolum. j. Et facit uulgata regula iuris, quòd ille qui ſe fundat ſuper negatiua, tenetur illam probare, cūm ſit fundamentum eius intētionis. l. ſi quis. C. de fabricen. lib. 10. l. hoc iure. & l. in illa. ubi Bart. col. ij. nu. v. uerſ. & do. regu. & ibi Alex. Iaſ. Rip. & alij ff. de

verb.oblig.tex.Bar.& Doct.l.pen.§.docere.ff.ne quis eum qui in ius voca.eſt vi exi.& in l.optimam.C.de contrah.& com.ſtip.& in l.ita ſtipulatus.verſ.quod ſi ab initio.ff.de verb.oblig.c.vt circa.& c.ſi fortè.vbi glo.ver.defectum de elect.in vj.c.j.de confeſſ.in vj.Et eſt cõmunis opinio,quòd fundans ſe in negatiua ſiue agendo, ſiue excipiendo, ſiue ſit negatiua facti, ſiue iuris,quòd tenetur illã probare: ita dicit Iaſ.in d.l.in illa.col.iij.nu.14.verſ.extra glo.vbi etiã Alex.per Bal.& Doct.l.actor quod aſſeuerat.per illum.tex. C.de proba.Et debet negatiua concludenter & neceſſario, & coarctata loco,& tempore probari, alioquin nõ releuat probantem.tex.& Doct.d.l.optimam.& d.l.actor.

2 ¶ Pro iſta opinione facit † etiam alia regula iuris, qua dicitur,quòd qui intentat legem,vel ſtatutum, aut decretũ, debet capitulare,& probare qualitates omnes, legis,ac ſtatuti,ſeu decreti,alioquin ſuccumbit. Et ideò ſi ſtatutũ,vel decretum,prout eſt decretum Mediolani ſub rub.de raptu mulierum,puniat rapientem mulierem honeſtam, vel eidem vim inferentem,iſta qualitas, quòd mulier eſſet honeſta tempore raptus,aut vis, debet per fiſcum,vel accuſatorẽ probari,alioquin pœna ſtatuti, & decreti locũ non haberet.Hippo.de Marſil.ſing.187.Qualitas.Cœp.conſil.57. Fran.col.ſi.ver.Poſtremò.tex.in l.4.§.docere.ff.ui bo.rapt. Alex.conſ.82.In cauſa.col.ij.verſi.pro hoc.vol.j.Hippo.de Marſi.conſ.38.In cauſa.Et pro hoc facit:quia decretum ipſum vult,vbi mulier ſola habitauerit,& per duos teſtes eſſe honeſtæ vitæ probetur,quòd non poſsit probari contrarium, & ſic datur intelligi ex ipſo decreto quòd ipſa mulier eſſet honeſtæ vitæ,ꝙ debet probari per fiſcum, vel accuſatorem.Sic etiã qualitas dicti decreti, quòd mulier habitaret cum patre &c.debet probari per fiſcum,vel accuſatorem.Hipp.d.ſing.187.non tamen euadet pœnam † ſaltẽ
3 arbitrariam rapiens mulierem inhoneſtam, vel ei vim inferens etiam quòd eſſet meretrix: vt conſtat ex dicto decreto ſub rub.de raptu mulierum.§.cæterum omnes.& idem de iure cõi Matheſil.not.102. Nota vnũ. Et eſt veriſsimũ, quòd agens ex cõdictione legis,vel ſtatuti, aut decreti,vel ſuper eis ſe fundans etiam excipiendo quòd tenetur articu-

ſtulare,& probare omnes eius qualitates, alioquin ſuccum bit.Io.And.in c.j.col.ij.ver.vnde pro hoc.de homic.in vj. vbi dicit ꝙ ad hoc vt ſit pęna.d.c.j.impoſita cōtra occidē tem vel occidi facientem Chriſtianum,debet probari illa qualitas,ꝙ occiſus eſſet Chriſtianus,alioquin fiſcus, ſeu actor,vel accuſator,nō probans qualitates omnes legis,ſtatuti,aut decreti ſuper quo ſe fundat,ſuccumbit. Et idē voluit Soc.conſ.55.Præſtatiſsime.col.j.vol.j.Nam qn̄ ſtatutū, ſeu decretū,ſeu lex loquitur,ſeu profert aliquid cum certa qualitate debet vtrūque probari.ſ.illud,& qualitas,& ſi illud,& qualitas nō probetur per illū qui ſuper eis ſe fundat non habet locum eorū diſpoſitio. Bar.l.j.§.qđ aūt ait prætor.ff.ne quid in flum.pub.per illū tex.Dec.conſ.222.Viſo. col.j.nu.ij.& cōſ.261.Superioribus.col.ij.nu.ij.ver.Et hoc idē.Bar.l.denuntiaſſe.§.quid tn̄.nu.ij.ver.item.ff.de adult. Et in caſu dicti decreti,& ſtatuti ſimilis,ꝙ omnes eius qualitates debeāt per fiſcū, vel per aliū qui ſuper eis ſe fundat probari, alioquin quòd non habeat locum eorum pęna, conſuluit Grat.conſ.42.Viſis.col.ij.nu.15.& 16.vol.j.

¶ Ergo cùm decretū ipſum dicat,Neminem operam dare debere,vt puellæ nubiles minoris ætatis annorum 18.quæ tamen viduæ non ſint,ſponſalia vel matrimoniū tractēt, vel de facto contrahant ſine licētia patris,& matris,vbi tamen mater ad ſecunda vota nō tranſiuerit, & in ſubſidiū duorū ex proximioribus agnatis,& in defectum cognatis, ſub pęna,de qua in decreto,vbi contra fiat, eſt clarū de iure, quòd decretū ipſum, & eius pęna locum non habebit, niſi fiſcus,vel actor,ſeu accuſator,& quilibet agens, vel excipiens vigore dicti decreti ut pœnæ dicti decreti locū habeant,probauerit oēs præmiſſas qualitates dicti decreti ſimul & ſemel, & copulatiuè interueniſſe in eiſdē ſpōſalijs, & in eodē matrimonio, adeò ꝙ requiritur ipſorū omniū concurſus, & ipſorū omniū probatio copulatiua, ita ꝙ ſi vna ex ipſis qualitatibus deficeret,& nō probaretur,pœna dicti decreti locū non haberet,etiam quòd aliæ qualitates probarentur,maximè cū ex ipſo decreto,vbi non adſit ipſa licentia,inducatur delictum,ꝙ non eſt delictum de iure communi.Et ſic per fiſcum, vel aliū agentē ad pęnas dicti

decreti debet probari qualitas, quòd puella eſſet nubilis, & itẽ qualitas, quòd eſſet minor annorũ decemocto, & quòd non eſſet vidua & ꝙ matrimoniũ, vel ſponſalia ſine licentia præmiſſorum contra formã decreti tractata, vel contracta fuerint: & niſi prædicta oĩa per fiſcum, vel alium agentem ad ipſas pœnas decreti, ſimul & ſemel copulatiuè probentur, ita ꝙ vna qualitas etiam ſola non probaretur, etiã quòd aliæ omnes probarentur, pœna dicti decreti locũ nõ haberet: ita inquit Petr. de Anch. conſil. 271. De titulis criminum col. ij. verſ. Secundò probatur. & verſi. iſtæ autem qualitates vt quis. & verſ. Iſtæ autẽ qualitates contrariæ. facit l. ſi hæredi plures. ff. de cond. inſtit. & c. licèt cauſam. de prob. glo. c. j. verſic. cõtra iuſtitiam. de re iudic. in vj. Iaſ. l. j. col. j. ver. regula ergo. & ver. tertiò adde. & col. ij. ver. quartò adde. cum ſeq. ff. de iuſtitia & iure. punctus enim habetur loco copulæ. Docto. Barto. & Bal. l. cum duobus. §. ſi in coeunda. ff. pro ſocio.

¶ Ergo agẽs ad pœnam dicti decreti debet probare ipſam negatiuã ꝙ nõ interuenit ipſa licentia, vt dixi ſupra nu. j. verſicu. Perpetuò notabis, & itẽ debet probare quòd puella eſſet nubilis, hoc eſt, apta ad nubendum, id eſt, ſaltẽ annorum duodecim: quia tunc, & nõ ante dicitur nubilis. & ſi eſſet minor annorum duodecim, non valeret matrimonium, & licèt pœna decreti tunc locũ non haberet, ex quo verba decreti in ipſo caſu nõ cõuenirent: cùm non poſſet
4 dici puella nubilis: deberet tñ † cõtrahens cũ ipſa minore duodecim annorũ alia pœna acriùs puniri. gloſſ. inſtit. de nuptijs, vbi glo. in prin. ver. potẽtes. & ibi Ang. Aret. & alij.
5 ¶ Probare ẽt † tenetur fiſcus, vel alius agens ad pœnã decreti puellam tempore contractorum ſponſalium, & matrimonij fuiſſe minori ætatis annorum decemocto: quia decretũ prohibẽdo matrimonia, & ſponſalia fieri cũ minore annorum decemocto abſque licentia, videtur cõceſsiſſe præmiſſa fieri poſſe abſque licentia, vbi puella haberet decimumoctauũ annũ completũ tantùm, & non vltrà, vel haberet alios annos, vel menſes, aut dies vltra decimumoctauum annum, ex quo tunc non poſſet dici minor annorum decẽocto. l. cùm prętor. ff. de iudi. & hoc ẽt per argumẽtum

à contrario

a contrario ſenſu.l.j.ff. de officio eius cui manda. eſt iuriſdictio.glo. in verſi. ſi alicui.in §.aliud quoque capitulum. in auth.vt cũ de appel.cog.facit l.ij.§.fœminas.vbi text.& glo.verſi.octauum decimum. C. de his qui ven.ætat.imp. & in matrimonio, vel ſponſalijs contractis abſque ipſa licentia cum puella habẽte decimumoctauum annum completum ætatis ſuæ, & non vltrà, vel habente tempus vltrà decimumoctauum annum, non conueniunt illa verba dicti decreti puellæ nubiles minoris ætatis annorũ decemocto,ex quo non eſt minor annorum decemocto:ergo non conueniet diſpoſitio decreti, & eius pœna locum non habebit in ſponſalijs vel matrimonijs contractis abſque licẽtia eorum, de quibus in ipſo decreto cum ipſis puellis habentibus.18.annum completum,& non vltrà,vel illum excedentibus.l.dies.§.prætor. ait. vbi Bar.col.fin. in fin.ff.de damno infecto.Ergo fiſcus,vel alius agens ad pœnam dicti decreti tenetur probare,quòd puella eſſet minor annorum decemocto, cùm ſit fundamentum eius intentionis. Bart. l.de ætate.col.v. in fi.nu.12.ver. ſumus expediti.in fi.ff.de minor.glo.l.ſi minorem. C.de in integrũ reſtit.mino.alioquin matrimonium & ſponſalia facta cũ ipſis puellis abſq; licentia præſumerentur facta tẽpore licito,hoc eſt tempore quo puellæ fuiſſent annorum 18. completorum, vel vltrà, & ſic pullæ præſumerentur fuiſſe in ipſa ætate annorũ 18. completorum,vel etiam vltrà.Bar.Alex.Iaſ & Doct.l. non ſolùm.§.ſed vt reprobari.ff.de oper.noui nunt.text.in c.in præſentia. ibi nec ex aduersò probetur, quòd vtriuſque oblationis tempore fuerit minor.& ibi notat.Abb.Fel.Pariſ. & alij de probationibus.Cald.conſ.v.quis ſub rubri.de probationibus. Poſſet tamen iudex ex aſpectu cauſa cognita pronũtiare minorẽ eſſe puellã annorum 18.& tunc deberet appellari,vel probari maior ætas.Barto.d.ver.ſumus expediti. Et eiſdem rõnibus dico ꝙ agens ad pœnã dicti decreti ſub prętextu matrimonij contracti cum filiofamiliàs minore annorũ uiginti ꝙ tenetur probare ipſam minorem ętatẽ annorum 20.tempore cõtracti matrimonij. alioquin ꝙ filiusfamiliàs præſumeretur eſſe ſaltem annorũ 20.cõpletorũ,vel ẽt vltrà,quo caſu pœna decreti locum nõ haberet.

Imò filijſamil.in medio vltimi diei annorum 20.& puellæ in medio vltimi diei annorum 18. nō poterunt dici mino res annorum 20.nec 18. ergo tunc cum eis impunè contra hi poterunt ſponſalia,& matrimonia abſque licentia &cō ſenſu eorum,de quibus in decreto.l.j.ff.de manumiſ.l. qua ætate.ff.de teſta.Abb.c.atteſtationem.nu.6.de ſponſ.imp. Sum.Roſel.ver.matrimonium.ij.ver.vtrunt.

6 ℂ Item agens ad † pœnas eiuſdem decreti tenetur proba re quòd ipſa puella annorum 18.eſſet non vidua prout lo- quitur decretum,& ſic tenetur probare ipſam qualitatē de creti,Ioan.And.d.c.j.de hom.in vj. & dixi ſuprà nu.2.ver. pro iſta. alioquin ſi eſſet puella uidua ēt minor annorum 18.cum qua abſq; licentia matrimoniū & ſponſalia facta fuiſſent,locū nō haberet pœna decreti loquentis, vt abſq; licentia præmiſſa non fiant cū puella minore, quæ tamen vidua non ſit:quia à cōtrario ſenſu ſi eſt vidua, decretum non requirit ipſam licentiā.l.j.ff.de officio eius cui mand. eſt iuriſdic.d.l.cùm prætor.ff.de iudi. Bart.d.l.dies.§.præ- tor ait.col.fi.in fi:nu.25.ver.vlt.nota.ff.de dam.infec.glo. d.ver.ſi alicui.Grat.d.conſil.42.Viſis.nu.17.verſic.quartò probatur.volum.j.argum.l.ſi idem.C.de codicil.

7 ℂ Et ſi ex forma dicti † decreti Mediolani vbi puella mi- nor annorum 18.eſſet vidua, poſſent impunè fieri ſponſa- lia,& matrimonia cum ea abſq; licentia patris & matris, agnatorum & cognatorum:multomagis præmiſſa ſponſa lia, & matrimonia fieri poſſent impunè abſq; licentia præ miſſorum cum puella minore annorum 18.non vidua,vbi talis puella ſtaret in proſtibulo,vel eſſet meretrix,vel inho neſta: quia leges ſtatuta & decreta punientia mulieres pro pter ſecundas nuptias,vel eis aliquid auferentia,ſeu lucrū, vel præmium non dantia,aut auferentia,aut eorū auxiliū non dantia, habent locū multòmagis contra mulieres ſeu puellas meretrices,uel inhoneſtas.tex.Bal. & Doc.in auth. eiſdem pęnis.C.de ſecun.nupt.glo.ver.nuptijs.in auth.Sa- cramentū.& ibi Barto.Bal.& Doct.C.quan. mul.tut.offic. fun.pot.& eſt com.opini.Feli.c.ſignificantibus.col.pen.de

8 offic.delegat.Meretrices enim † trahere de lupanari, & ac cipere in vxorē,proficit ad remiſsionem peccatorū.c.inter

opera.

Opera.de ſponſ.Nam et Oſeas propheta duxit meretricem in vxorem,& illā ex mala bonam fecit, & qui hoc fecerit, non eſt culpandus,ſed laudandus, nec tenebitur ad pęnas d.decreti.c.nō eſt culpādus Oſeas propheta.32.q.j.faciunt not.per Alb.in dictio.verb.meretrix.facit tex. & glo.in l.ſi ea,quæ.C.de adulter.ſolēnitas.n.iuris humani, & ſic dicti decreti in diſpoſitione ad pias cauſas ceſſat: puta qn̄ aliqs ducit puellā meretricē in vxorē,vt bonā reddat, & amplius non peccet.Abb.cōſ.xj.in cauſa.nu.1.vol.j.c.relatū. de teſtam.quæ.n.ſpiritu Dei aguntur,non ſunt ſub lege humana.c.licèt.de regular.& c.duo ſunt.19.q.1. Abba.d.conſi. xj.col.j.uidetur.n.tunc redemptū corpus & anima puellæ à peccato,& à diaboli captiuitate:ergo ceſſat decreti ſolennitas,& pęna.l.ſancimus.C.de ſacroſanct.eccleſ.

9 ¶ Mater etiam ſi † ex forma eiuſdem decreti amittit authoritatem dandi licentiam in ſponſalis, & matrimonijs puellarum filiarum ſuarum minorum annorū 18.ubi mater ad ſecunda uota tranſiuerit: tantòmagis cenſetur authoritatē dandi ipſam licentiam amittere, ubi mater eſſet meretrix,uel inhoneſtè & luxurioſè uiueret.glo.d.auth.Sacramentum.uer.nuptijs.ubi Docto.C.quan.mul. tut.offic. fun.pot.tex.& Doct.d.auth.eiſdem pęnis.C.de ſecun.nup.
10 omnia.n.† priuilegia inducta à iure communi,ſtatutis et decretis, ex diſpoſitionibus hominum in fauorem uiduarum,non procedunt in uiduis meretricibus,ſeu luxurioſè et inhoneſtè uiuentibus,et eſt cōmunis opin.quia illę non gaudent priuilegio viduarum.Feli.c.ſignificantibus.colū. pen.de offic.deleg.Mar.Soci. et Doct.in c.ex tenore.in fin. de for.compe.Alci.l.malum.§.uiduam.ff.de uerb.ſignific. tex.in §.quæ uerò.ubi Doct.in auth.de nupt.glo.et Doc.d. auth.Sacramentum.et d.auth.eiſdem pęnis.Et matri luxu
11 rioſę,et alii † mulieri inhoneſtè,et.luxurioſè uiuenti poſſet à iudice non ſolùm prohiberi ipſa licentia, uerùm etiā poſſet illi interdici bonis proprijs eiuſdē mulieris luxurioſæ ne ſuper illis contraheret.l.et mulieri.ff.de cura. fur.uel alijs ex.min.dan.D. Tho. Ferratius de aduocatis de Brixia caut.6.Et prædicta nota ad intellectum ſtatutorum, quæ in cauſis uiduarum uolunt procedi ſummariè,uel uolunt

credi

credi eorum iuramento ſuper intereſſe eorum dotis,vel eis taxant intereſſe ſuper earum dotibus: quia non procedunt in viduis inhoneſtè viuentibus ipſa ſtatuta.Feli.d.c.ſignificantibus.col.pen.Soc.d.c.ex tenore.d.authẽ. eiuſdem pœnis.Sic & decretum Mediolani ſub rubr. de bonis ad cridas ponendis,dans terminũ ſex menſiũ viduis pręſentibus pro dotibus, vel rebus paraphernalibus ad contradicendũ cridis,non haberet locũ in vidua meretrice, ſeu inhoneſtè,& luxurioſè viuente:quia illa non gauderet priuilegio viduarum,& deberet contradicere pro ipſis dotibus,& paraphernalibus ipſis cridis in termino triũ menſium,vbi eſſet præſens,ſicuti alij pręſentes tenentur cõtradicere.Fel.d.c.ſignificantibus.col.pe.verſ.itẽ not.ꝙ priuilegia.de offi.deleg.Alcia.d.§.viduã.Soc.d.c.ex tenore.l.his ſolis,vbi text. Bart.& Sali.C.de reuo.don. Et eſt com.opi. & iſtud omnes tenent vt dicit Feli.d.c.ſignificantibus.col.pen.de offic.deleg.De-
12 cretum ẽt † ipſum in d.§.matrimonia.& omne aliud ſtatutũ Chriſtianorum,requirens in matrimonijs, & ſponſalibus,aliquam licentiã,aut conſenſum aliquorum,ſeu aliam ſolennitatem, intelligitur reſpectu matrimonij & ſpõſaliorum cõtractorum inter Chriſtianos & Catholicos: ſecùs ſi fiant inter Iudæos,vel alios infideles abſque licentia aut ſolennitate d.decreti & ſtatutorũ,quia tunc decreta,ac ſtatuta,& eorũ pœna locum non habent. Cæpo.conſ.74.Pater.col.pen.verſi.nec obſt.rationes,quia de his qui ſunt fortis, vt inquit diuus Paulus,nihil ad nos,Nam ſi ſantiſsimus Papa, qui eſt Domini noſtri Ieſu Chriſti in terris Vicarius per eius leges Canonicas inducendo ſolennitates,vel prohibitiones in ſponſalibus,& matrimonijs,non cenſetur velle ligare Iudæos,nec infideles,nec illos punit etiã, quòd ea cõtrahant contra præcepta iuris Canonici,dummodò ea nõ contrahant contra præcepta iuris diuini.text.& gloſſ.in c. gaudemus.vbi tex.& glo.ver. conſtitutionibus. & ibi Abb. col.ij.nu.2.ver.not.j.& nu.2.ver.ſecunda reg.& alij Doc.de
13 diuor.eodem modo Inuictiſs. † Carolus V. Cæſar Imper. Auguſtiſsimus,qui dictũ decretum condidit, & Iudæos,ac Maranos,& Hæreticos exemplo Sereniſsimi Ferdinandi Regis Catholici Hiſpaniarum Regis eius aui materni, ab Hi-
ſpanijs

ſpanijs exulare voluit,& omnes alij ſtatuentes Chriſtiani, cenſentur iſtud voluiſſe,ut eorũ ſtatuta, ac decreta,& pœnæ non traherentur ad matrimonia Iudæorum,ac infidelium:quia matrimonium eſt res ſpiritualis,& in ſpiritualibus,puta in matrimonijs, & ſponſalijs prohibitiones iuris Canonici non extenduntur contra Iudęos,nec alios infideles,niſi quando peccant cõtra ius diuinum. tex.in d.c.gaudemus.&c.de infidelibus.de conſ.& affinit. & eſt commu. opin.Feli.in c.Iudæi.el ij.col.pe.de Iudæ. Ergo & ipſum decretũ,& omnia alia ſimilia ſtatuta non cenſentur trahi cõtra ſponſalia,vel matrimonia ipſorum Iudæorũ,ac infidelium abſq; licentia,de qua ip ipſo decreto contracta. arg.c.
14 j.& ij.de noui ope.nun.Nam & in ſimili videmus, † ꝙ mulieres hæreticæ,& non Catholicæ,& quæ ſacram cõmunionem non recipiunt, nõ gaudent priuilegijs doti indultis à iure.auth.de priuil.dot.hær.mul.non præſtan.Et iuramenta conualidantia contractus aliâs nullo ad euitandũ periurium,& periculum animæ,prout eſt in caſu auth.ſacra.pu. C.ſi aduer.ven.& c.quamuis.de pact.in vj.& c.cùm cõtingat.de iureiurã. non habent locum actiuè nec paſsiuè quoad Hebræos,nec infideles.Soc.conſi.65. Circa primam.col. pen.nu.15.vol.j.Bal.c.j.§.Item ſacramenta.ver.quæro nunquid iſta authen.de pace iurament.firm.in vſib. feud.
15 ¶ Locum ēt † non habebit pœna eiuſdẽ decreti quotieſcunq; pater & mater,agnati & cognati,puellę ſeu filijfamiliâs,a quibus licentia haberi debet ex forma decreti vel ſtatuti in matrimonijs,vel ſponſalijs,aut cõtractibus eſſent Iudæi,vel infideles,aut hæretici,maximè vbi ipſe puellæ, vel filijfamiliâs eſſent Chriſtiani, aut vellent effici Chriſtiani, & Catholici, nam tunc cõſenſus & licentia ipſorum patris & matris,ac agnatorũ & cognatorum non deberent requiri in ipſis ſpõſalijs,& matrimonijs,& contractibus maximè contrahendis cũ catholico,& Chriſtiano,tùm quia ipſorũ Iudæorũ & infideliũ,ac hæreticorum conuerſatio,& conſiliũ debet euitari ne ad ſuã ſuperſtitionẽ & perfidiã ſimpliciũ animos inclinent.c.ad hæc.in fi.de Iudæ.Iaſ.rubr.ff.de iuſt.& iu.col.fi.ver.ſed quia chriſtianis moribus nõ conueniret; tum ēt quia ſi vbi agnati,vel cognati propinquiores

quorum

quorum licentia, vel cõſenſus requiritur ex forma ſtatuti, ſeu decreti in contractibus, vel matrimonijs eſſent ſuſpecti, ne ob cõmodum pecuniarium iuſtè non conſulant, vel ne, vt ipſi ſuccedãt, nõ quęrant puellas matrimonio copulare, poſſent pro ſuſpectis recuſari, et alij agnati, vel cognati eorũ loco deberent adhiberi. tex. Bal. & Doct. in l. viduæ in fi. C. de nupt. quãtomagis Iudæi, hæretici, & infideles, parentes, agnati, & cognati, non debet requiri pro ipſa licentia, vel cõſenſu: quia cùm ſint infideles Deo, erunt multo magis infideles hominibus. c. nõ põt. vij. q. ij. c. teſtimoniũ. vbi tex. gloſ. & Felin. de teſti. maximè ne retraherẽt puellas mulieres, & minores à ſancta fide Chriſtiana & Catholica. argu. §. ſed hoc præſenti. in authen. de ſanctiſ. Epiſ. facit d. c. gaudemus. & ibi glo. ver. cõſtitutionibus. de diuor. & c. j. de Iudæ. & tit. C. ne chri. mãcip. hær. vel pag. uel iud. habe.
16 Nã Iudæus non poteſt † eſſe tutor Chriſtiani. Bart. & Iaſ. & Mod. d. rub. ff. de iuſti. & iur. Ioan. de Ana. rub. extrà de. Iudæ. imò nõ poſſet Iudæus etiam eſſe curator Chriſtiani. Ioan. de Anan. d. rub. de Iudæ. facit authent. ſtatuimus. de epiſcop. aud. & auth. credentes. & auth. gazaros. & per tot. tit. C. de hæret. & §. generalẽ autẽ prouidentiam. in authe.
17 vt cùm de appella. cognoſcitur. Imò filij, † & filiæ effecti Chriſtiani alimenta, legitimã. & dotes, & donationes propter nuptias petere poterunt, & ad eas dandas parentes Iudæi, vel infideles in eorum vita debent aſtringi. d. §. generalem. tex. d. c. Iudæe. el ij. vbi Ioann. de Ana. & alij de Iudęis. Imò omnia bona parẽtum Iudæorum vel hæreticorum & infidelium tam ex teſtamento, quàm ad inteſtato debent peruenire ad ſolos filios, & filias effectos chriſtianos, adeò ꝙ parentes ipſi contrarium diſponere non poſſunt. l. cognouimus. & auth. idem eſt C. de hære. & d. §. generalem..
18 ¶ Decretum autẽ ipſum † dicens, quòd mulier ſub pœna nõ ducat in maritum filiumfamilias minorem annorũ viginiti, abſq; conſenſu patris, locum non haberet in filio minore anno. 20. emãcipato, nec in alio effecto ſui iuris per ſolutionẽ patriæ poteſtatis, de quo habetur inſtit. quib. mod. ius pa. po. ſolui. Filij. n. emancipationẽ, vel alio modo liberati à patria poteſtate etiam ſi eſſent minores anno. 20. di-
cuntur

cuntur patresfamiliàs, & non filijſa. ergo cum eis impunè abſque cõſenſu patris contrahi poſſet matrimonium.l. nã ciuium.vbi text. & Doct.ff.de his qui ſunt ſui vel alie. iur. Sic & cum filijs naturalibus tantùm, & cum ſpurijs baſtardis,& inceſtuoſis, & cum alijs abſq; iuſtis nuptijs procreatis etiam minoribus annorum viginiti poſſet impune con trahi matrimonium abſque licentia patris non obſtãte ipſo decreto ex quo loquitur de filiofamiliàs, & ſic de eo qui eſt in poteſtate patris,& prædicti non ſunt in poteſtate pa tris: ergo non dicuntur filijſfamiliàs d.l.nam ciuium.& inſtit. de patria poteſt. vbi tex.in prin. & ibi not.Aret.col.j. ver.ex quo ſequitur.Alb.de Roſ.dictio.ver.genus humanũ facit authen.ex coplexu.C.de inceſt.nup.filij tamen ipſi ſi legitimarẽtur,fierẽt ſub poteſtare patris.Aret.inſt.de patr. pot.col.ij.ver. Tertiò opponitur.gloſ. & Doc.in rub.quib. mod.nat.effic.ſui.Crederem tamen mulierem cui legitima tio non fuiſſet intimata,excuſari à pœnis dicti decreti,vbi duxit legitimatũ in maritum abſque patris conſenſu.Dec. cõſ.327.Viſo.col.fi.in fi.n.vj.ver.& dato,ad excuſandũ.n. à pœnis in delictis non imputatur alicui ſi conditionẽ alterius nõ inueſtigauit.Deci.l.qui cũ alio,nu.iiij.ff.de regu.

19 iur. Imò legitimatus † non dicitur in materia ſtricta & odioſa propriè filius.Bal. & Doc.l.filiũ.ff.de his qui ſunt ſui vel alien.iur.Iaſ.l.ſi is qui pro emptore.nu.283.ver.contra riã.ff.de vſucap.ergo mulier non tenetur.d. pœnã.decreti etiã ſi ligitimatũ ſciẽter ducat abſq; patris cõſenſu.Bal.&

20 Doc.d.l.filiũ.per illum text.Et quamuis † mulieris appellatione in oĩbus, & ẽt in legibus, & ſtatutis pœnalibus veniat etiã virgo minor annorũ 20. vt dicit Bald.in l.j.& ibi dẽ Dec.col.j.nu.ij.ver. ſecundò not.C.de ſecund.nupt. tamẽ in caſu pœnę dicti decreti nõ venit virgo maximè minor annorũ 20.quę filiumfam.minorem annorum 20.abſque patris conſenſu acceperit in maritum, quia non requirere patris conſenſum dicitur delictum in omittendo, & ipſa virgo maximè minor annorum viginitiquinque non tenebitur ad ipſam pœnã. Deci.d.l.j.ver.ſecũdo not.in fi.

21 ¶ Ipſum decretum † reſpectu matrimonij filijſfamiliàs requirit conſenſum patris:ergo ſufficit conſenſus tacitus,vel

expreſſus,

expreſſus,vel ratihabitio,imò cũ ſciuit,& non contradixit cenſetur conſenſiſſe.Et poteſt præcedere,& ſubſequi cõſenſus.Anch.d.conſ.21.pro ſolutione.colum.ij.verſ.& hic.& ver.item etiam.l.in ſponſalibus.§.j.ff.de ſpon.l.ij.§.voluntate.ff.ſolu.matri.not.in l.ſi quis mihi bona.§.iuſſum.vbi Bar.& Iaſ.nu.32.ver.tertia concluſio.ff.de acq.hæred.

22 ¶ Reſpectu verò ſponſalium,† & matrimonij puellarum decretũ ipſum requirit licẽtiam patris & matris,& in ſubſidium duorũ agnatorũ, & in defectũ cognatorum: ergo licentia debet præcedere adeò, quòd nõ ſufficit,quòd ſubſequatur:vt dicit decretum.& idem de iure communi vbi requiritur licentia, quòd debet præcedere, & non ſufficit, quòd ſubſequatur.Bar.Iaſ.& Doct.d.§.iuſſum. Abb.c.licẽt nu.11.de regular.Et Vbi requiritur licentia,intelligitur de expreſſa,ita quòd nõ ſufficiat tacita.Ioann.Andr.Archid. Anch.Fran.& alij in c.ſi Abba.de electio.in vj.Bal.& Doc. l.fi.§.licentia. C.de bon.quæ libe.Alb.de Roſ.in d.ver.licẽtia.& eſt com.opi.Corſet.ſing.ver.licentia. Fauore tamen matrimonij crederem ſatis dici licẽtiam eſſe datã ſi parentes agnati, & cognati ſunt præſentes matrimonijs,vel ſpõſalijs,& non contradicentes, niſi fortè non contradicerẽt ob timorem veriſimilem: quia tunc non cenſentur dare licentiam.arg.not.per Fel.in c.nonne.col.ij.nu.viij.ver.fallit ſecundo.de præſumpt.& not.in ca.j.de deſpon.impub.

¶ Præmiſſa oĩa quæ deduxi ad declarationẽ, & limitationem dicti decreti, deduxi motus fauore matrimonij,& vt quilibet iudex meliùs habeat pro veris ipſas limitationes per me datas ad ipſum decretũ in d.§.Matrimonia ac cautelã abundantem,videre poterit ea,quæ de ipſo decreto,& ipſis ſtatutis valeant,an verò non valeant dicit Alex.cõſi. 97. Principalis vol.j.& Fran.Cur.Sen.conſ.27.Magnificus. Abb.c.j.col.pen.verſi.& hæc faciunt.ibi, & placet mihi.& Fel.col.v.nu.ix.ver.ij.quid.ibi,& quantum.& col.vj.num. 13.ver.quarta declaratio.de ſpon.per illum tex.Dec.conſ. 231.Viſo.col.ij.nu.ij.ver.& ad cõfirmationem. ſum.Ang. ver.Matimonium.ij.ver.Impedimentũ.17.ver.vtrum ſtatutum patriæ.ibi,eſt magis commu.opin.Conſulo tamen ad cautelam,quòd ſeruetur decretum adhibendo licentiã

eorum,de quibus in ipſo decreto, etiam in caſibus,quibus
23 dixi non eſſe neceſſariam:quia vbi eſt † conſenſus eorum
ceſſat oĩs ſuſpicio metus, ac doli.Iaſ.l.Pollã.C.de his quib.
vt indi.& ceſſat ſuſpicio, ne puellæ ſeducantur ad renunciandum hæreditatibus,vel bonis ſuis dum cõtrahunt matrimonium clandeſtinum,ob quàm ſuſpicionem etiam cẽſetur factum ipſum decretum.glo.Hoſt.Ancha.Abb.& alij
rub.de clan.deſp.Cenſetur etiam factum decretũ ne puellæ & filijfamil.contrahant matrimonia cum indignis, vel
infamibus,ſeu turpibus perſonis.Ergo ſi contrahant illud
cum dignis, vel cum ſuis æqualibus etiam ſine licentia, &
ſine conſenſu patris,& aliorũ de quibus in decreto, ceſſabit ipſum decretũ, & eius pœna locum nõ habebit tàm reſpectu dãni,quàm lucri,quod aufert,& eſt magis cõis opi.
Alex.conſ.97.Principalis col.iij ver.vnde, cõcludit.& ver.
facit.& ver.vnde cum.& ver.ceſſat enim.vol.j.Ac etiam factum ne minis,ac blãditijs, & pollicitationibus indebitis,
puellæ ſeducãtur.Cotta memor.ver.Statuta Italiæ,quę diſponunt.Ergo ſi abſque læſione puellarũ,et ſic abſque earũ renuntiationibus de eorũ bonis factis, et abſq; minis,et
blãditijs,& ſeductionibus,& abſque indebitis, & non ueris
pollicitationibus ſpõſalia, & matrimonia in caſu aliàs licito contrahãtur cũ æquali,& ſic digno ẽt abſque licẽtia eorũ de quibus in ipſo decreto,ceſſabit decretũ & eius pœna.
Anch d.conſ.21.Pro ſolutione.col.ij.in fi.verſi.vel ſi dicamus.& col.iij.in prin.ver.& hoc caſu debet.Grat.d.cõſ.42.
Viſis. volu.j. Et dixi ſuprà de prędictis oĩbus in quibus &
alijs,remitto me ſemper iudicio Excellẽtiſs. Senatus Mediolani. Et tu aduocate ſemp cõſulas ad cautelã abundantem
debere adhiberi licentiã eorũ,de quibus in decreto,vbi agitur de matrimonio,aut ſpõſalijs cõtrahẽdis,ẽt ꝙ caſus ſit licitus abſq; licentia,ne poſsit dici tibi,ꝙ vbi agitur de licẽtia
petẽda,aut habenda à ſupiore,ꝙ debeat peti ẽt in caſu aliàs
licito,ex quo ſuperior cẽſetur ſibi reſeruaſſe cognitionẽ, an
caſus eẽt licitus,vel nõ.Abb.c.vt ſup col.pe.n.17.ver.ſi.verò
fuerit.de reb.ec.alie.vel non.Sed vbi matrimonia,vel ſpõſalia iã ſint cõtracta abſq; ipſa licẽtia deducere poteris pro defenſione matrimonij,& ſponſaliũ contractorũ abſq; licẽtia,

limitationes

limitationes meas,& dicere ꝙ licētia patris,& matris,agnatorū, & cognatorum non requiritur tanquàm licentia ſuperiorum prout eſt in caſu.Abb.in d.c.vt ſuper.Sed requiritur ad finem ne ſponſalia uel matrimonia fiant cum indignis,qui parentibus agnatis,& cognatis iniuriam afferēt ex tali matrimonio,uel ſponſalitio inæquali,ergo ubi matrimonium & ſponſalitium eſſet æquale, ceſſaret pęna dicti decreti.Petr.de Ancha.d.conſ.21. Pro ſolutione.col.ij. ver.uel ſi dicamus.Grat.conſ.42.Viſis.uol.j.

SVMMARIVM.

1 *Tutor,vel curator, cui eſt relicta liberatio à reddenda ratione, & à confectione inuentarij tenentur de dolo in faciendo commiſſo,et pro eo,poteſt contra ipſos in litem iurari.*

2 *Tutor, vel curator non conficiens inuentarium, & librum rationum,quibus caſibus excuſetur.*

3 *Tutor,vel curator,cui relinquitur liberatio à reddēdis rationibus,ſi nō adminiſtrat tutelā ac curam, cadūt ad ipſo liberationis legato.*

4 *Dictio,quacunque,nihil excipit.*

5 *Liber rationum & inuentarium ſunt diuerſa, nec de vno ad aliud infertur.*

6 *Forma data à lege vel ſtatuto,vbi non ſeruatur actus eſt nullus.*

7 *Iuramentū à ſtatuto requiſitū debet à tutoribus ſub eiſdem verbis præſtari, aliàs tutela nō valet.et cōtra eos poterit in litem iurari.*

8 *Statutum loquens de tutoribus vel curatoribus an extendatur ad tutrices,vel curatrices.*

9 *Mater & auia debitrices,ſeu creditrices minorum,poſſunt eorum eſſe tutrices,vel curatrices,ſecus in agnatis vel cognatis.*

10 *Agnati et cognati hodie ſunt legitimi tutores.& ſtatutum in agnatis cauſa hoc diſponens,habet locum & in cognatis.*

11 *Statutum faciens mentionem de iure, an intelligatur de iure communi,vel ſtatutario.*

12 *Tutor datiuus qua inquiſitione à iudice dari debeat.*

13 *Iudex non doctor,exercens actus doctoris,punitur.*

14 *Iudex & pars tenentur ſeruare formam ſtatuti.*

15 *Iudex ſi formā ſtatuti nō ſeruet,punitur,et cōtra eū in litē iuratur.*

16 *Tutores,qui ob morbum non fecerunt inuentarium,vel librum rationum.*

tionum,excuſantur idem de curatoribus eſt.

17 *Tutores ſi in inuentario non poſuerunt res,quæ erant occultæ excuſantur.*

18 *Conſuetudo excuſat tutores, à non confectione inuentarij.*

19 *Tutores excuſantur à non confectione inuentarij,vbi tantùm in,ea expendiſſent,quàm valerent bona.*

20 *Inuentarij bonorum minoris omiſſio, aliquibus non nocet, vbi expediebat bona minoris non manifeſtari.*

21 *Inuentarij remiſſo per teſtatorem tutori facta valet, niſi aliter ex cauſa iudici viſum ſit.*

22 *Forma ſtatuti per aliquem recognoſcentem ſuperiorem derogari non poteſt,aliàs contra eum in litem iuratur.*

23 *Tutores non tenentur pro his,quæ egerunt ante confectionem inuentarij, ſi ea inuentarium neceſſario præcedere debebant.*

24 *Modicus defectus in redendis rationibus non conſideratur.*

25 *Doli præſumptio in re modica ceſſat.*

26 *Mora in non conficiendo inuentario purgari per adminiſtratores infrà breue tempus poteſt, ſi ſe adminiſtrationi non ingeſſerunt.*

27 *Tarditas arguit dolum.*

28 *Tutores non exhibentes inuentarium,& librum rationum,& reliqua non reſtituentes tenentur,& contra eos in litem iuratur.*

§. IX.

5 SED vt opus † per me cœptum in materia iuramenti in litem, Deo dante perficiam,reuertendo ad propoſitum de quo dixi ſuprà,in verbo dicā cum Virgiliana Didone.nu.37.verſi.fallit in caſu, & nu. 51.ver,ſed redeundo.Dico quòd etiam ſi tutori,& curatori relicta fuiſſet liberatio à reddenda ratione, & à confectione inuentarij,& libri rationum , cum legato eius omnis in quod eos condemnari contigeret , quòd reſpectu veri doli in faciendo commiſſi, non valet talis liberatio, & legatum , & iurari in litem poterit nihilominùs contra eos pro dolo vero in faciendo commiſſo, ſeu pro dolo vero. cùm , ſit communis opinio, quòd tutor ac curator non obſtantibus dictis liberatione, & legato teneantur de dolo in faciendo cōmiſſo , & ad reliquorum conſignationem,& pro eis rationē reddere, & pro

ipſo dolo in faciendo commiſſo poſsit contrà eos in litem iurari. Et vbi tutor ac curator bona minorum dilapidant, vel in proprium vſum conſumunt, dicitur dolus in faciendo cõmiſſus, D.Hier.Grat.conſil.23.In cauſa.colu.j.Carol. Rui.conſi.29.Plura,nu.13.in fi.vol.v.glo. et Doct.in l.quidã decedens.ff.de admi.tot.Dec.conſ.178. In cauſa.et cõſ. 292.In caſu.Alex.conſ.62.Sereniſsimus.uol.iiij.Sali.l.cũ neceſsitatẽ.C.de fideic.Vbi tñ hęc tria concurrerent uidelicet ꝙ tutor,ſeu curator ſit coniunctus,& ꝙ non ſit factus locupletior,et ꝙ arguatur ſolùm de dolo præſumpto : quia nõ fecit illud ad quod tenebatur uigore eius officij, ſtantibus dictis liberatione ac legato uidetur ꝙ non poſsit conueniri, et ꝙ talis liberatio eidem proſit, nec poſsit contra eum in litem iurari.Deci.d.conſi.18.In cauſa.et d.conſi.192.In caſu.Fulg.conſ.21.Spectabilis.Fallit ut dicam hic inferiùs. uerſic.quarto etiam.in fi.

2 ¶ Quartò ẽt † excuſantur tutores,et curatores,ſi nõ fecerunt inuentarium,ac librum rationũ, ut hac ſola de cauſa contra eos in litem iurari non poſsit, ſi nec alium dolum, nec latã culpam commiſerint,ubi copulatiuè teſtator liberauerit eos,à rationibus reddendis, uel iuſſerit eos eſſe analogiſtos,glo.et Doc.l.quidã decedens.uer.analogiſtos. et l. tutor qui repertorium.uer.niſi fortè.ff.de admin.tuto.faciunt not.per Fulg.d.conſ.25.Spectabilis.col.ij.uer.deinde et fi.et per Dec.d.conſ.192.col.fi.uer.et ad hoc. et l.igitur, §.poteſt.ff.de libera.cauſ.Vel inuẽtarium, ac librum rationũ fieri prohibuerit,ſeu ut non fiat remiſerit.l.fi.C.arbitr. tutel.Bar.d.l.tutor qui repertorium.nu.18.uer.quærò quæ dicatur.Fallit in caſu de quo ſuprà dixi.in uer.dicam cum Virgiliana Didone.nu.37.uer.fallit in caſu quo tutor.et ſuprà in prin.huius uer.nu.j.† Fallit quoque ubi tutor, ac curator cui relicta fuit liberatio à reddendis rationibus, etiã cum legato eius omnis,in quod eos condemnari contingeret non acceptarunt tutelam,nec curam:quia de iure nouiſsimo tutor ac curator non adminiſtrantes tutelam , ac curam cadũt ab ipſo legato liberationis,et ab oĩ alio legato ſibi facto à teſtatore, nulla facta diſtinctione an contẽplatione compenſandi onus tutelarum , an uerò aliàs ſibi

fuiſſet

ſuiſſet relicturus.& eſt cōis opi.Ro.conſ.235. Quò ad pri-mũ.col.j.ver.eſt igitur.Bar.& Alex.l.ſi legatarius.C.de leg. Et hoc procedit etiã contra tutorẽ,ac curatorẽ coniunctu teſtatori.Dec.d.conſ.192.In caſu.col.ij.nu.iij.Et de hoc vi de latiùs per Rom.d.conſi.235.& per Dec.d.conſ.192.

¶ Fallit ẽt in dominio Mediol. in quo eſt decretũ ſub rub. de tute.§.tutores.quo cauetur ꝙ tutores & curatores inuẽ tariũ facere teneantur nõ obſtante quacunq; liberatione, nec prohibitione per teſtatorem facta.Ergo ſi illud nõ fa-ciunt,ad quod conficiendũ ratione eorũ officij ſciunt,ſeu ſcire debent ſe teneri nõ obſtantibus dictis liberatione, ac prohibitione,& legato eis facto, iurari in litem contra eos poterit,ex quo tutores & curatores ſciunt,ſeu ſcire debent ſtante ipſo decreto teſtatorem non potuiſſe remittere con fectionẽ d.inuentarij, & ad hoc faciunt ea quæ dixi ſupe-riùs,in ver.Dicã cum Virgiliana Didone.nu.37.verſi.Fallit in caſu. Grat.conſ.23.In cauſa.col.ij.nu.18.verſ.nam tenẽ tes.vol.j.arg.l.nemo pòt.ff.de le.j. Bar.l.tutor qui reperto-riũ.col.iiij.nu.20.uer.venio.ibi,ſcit vel ſcire debet.ff.de ad-mi.tuto. facit l.non dubium.C.de legi.& l.quẽadmodum. in fi.C.de agri.& cẽſit.li.11.& l.j.C.de vſu & habi.verbum enim decreti nõ obſtãte quacunq; liberatione nec prohibi tione per teſtatorẽ facta,vt tutores,ac curatores teneãtur conficere inuentarium comprehendit, vt illud teneantur conficere ẽt ꝙ eis eſſet factum legatũ eius omnis, in quod eos condemnari contingeret, cum liberatione ac prohibi-tione nõ conficiẽdi inuentariũ, propter illa verba prægnã tia,non obſtãte quacunq; liberatione,maximè cùm legatũ eius oĩs in quod condẽnari cõtinget factũ tutori,ſit libera tio in effectu & cõdemnationis,& reſtitutionis,& rationis reddendæ,& decretũ vult quãcunq; liberationem non ob-ſtare,& ea non attenta debere cõfici inuentariũ,ergo non obſtantibus dictis liberatione,prohibitione,ac legato cõfi ci debebit inuentariũ,alioquin in litẽ iurari poterit,pp ip-ſum verbum decreti nõ obſtãte quacunque liberatione.D. Beneuenutus Straccha egregius Doctor.Anchonitanus in trac.de mercatura.nu.83.ver.rurſus occurrit.Cæp.cõſ.14. Pro declaratione.nu. 11.tex.& glo.in cle.j.ver.quauis cau,

4 ſa.& ibi not.Doct.de re iud.Dictio enim † quacunq; nihil excipit.c.ſolicitè.in fi.de maio. & obed.Alb.de Roſ.in dicti.verſ.quodcunq;.nihil excipit. text.in l.j.§.fin.ff.quæ in frau.cre.facit l.ſi mater. §.eandem cauſam. in fin.ff.de excep.rei iudi.glo.l.ſi pupilli.§.idem ait.verſi.ipſo geſto. ibi, ſinautem aliquo modo.ff.de neg.geſ.

¶ Sed ſtante ipſo decreto Mediolani,quo cauetur ꝙ tutores, et curatores teneantur conficere inuentarium, ſeu repertorium,non obſtante quacunque liberatione, nec prohibitione per teſtatorem facta.Quæro an cenſeatur etiam velle decretum ꝙ tutores,& curatores teneantur conficere librum rationũ,non obſtãte quacũque liberatione,& pro-
5 hibitione facta per teſtatorem, & dic ꝙ non:quia † decretum ipſum ſolùm loquitur de inuẽtario,ſeu repertorio cõficiendo non obſtante dicta liberatione, & prohibitione: ergo non extendetur decretũ ipſum ad librum rationum, cũ inuẽtarium ſeu repertorium & liber rationũ ſint diuerſa,& de vno nõ infertur ad aliud: vt dixi ſuprà.in ver.Dicã cũ Virgiliana Didone.nu.33.verſi.memoria ſeruabis.& nu.ſeq.ver.& quãuis.l.Papinianus exuli.ff.de min.maximè cum decretum ipſum ſit correctorium iuris cõis, ſecũdum quod teſtator poteſt prohibere, ne tutores,ac curatores cõficiant inuentarium,ac librum rationum.l.fin.C.arbit.tute.Dec.d.conſ.178.In cauſa.& d.conſ.192.In caſu.Ergo cũ decretũ ipſum corrigat ius cõmune reſpectu inuẽtarij, ſeu repertorij, vt non poſsit tutoribus & curatoribus remitti, non extẽdetur decretũ ipſum ad librum rationũ, & ſic liber rationũ à teſtatore remitti,& prohiberi poterit,nõ obſtante ipſo decreto: quia decretũ ipſum eſt correctoriũ iuris cõis,& in materia correctoria non eſt licita extenſio ẽt ex maioritate rationis.Et eſt cõis opi.Iaſ.auth.quas actiones.col.v.nu.21.ver.ex quibus.et nu.22.ver.& quòd in ſtatutis.C.de ſacroſ.ec.gl.in auth.de admi.in ſac.pal.Et liber rationũ tanquã caſus omiſſus ab ipſo decreto remanet in diſpoſitione iuris cõis,vt à teſtatore remitti poſsit.l.commodiſsimè.ff.de li.et poſth.Quo caſu facta remiſsione,ſeu prohibitione per teſtatorẽ,ne fiat liber rationũ,vel vbi teſtator iuſſerit tutores et curatores eſſe analogiſtos, vel eos

liberauerit

liberauerit à reddēdis rōnibus, maximè cũ legato de quo ſuprà dixi,non tenebuntur tutores,& curatores conficere librũ rationum, & ſi non conficerent non poterit contrà eos in litē iurari occaſione libri rationũ non confecti,etiā ſtante decreto de quo ſuprà.Bar.l.tutor qui repertoriũ nu. 18.ver.quęro quæ.ff.de admi.tuto.Fallit in caſibus quibus dixi & quod teſtator remiſerit,ſeu prohibuerit inuentariũ fieri poſſe ob illius omiſsionē litē iurari de iure cōi,quia in illis etiam poterit in litē iurari ob librũ rationũ non confectum,ēt ꝙ teſtator illũ fieri prohibuerit, de quibus dixi, ſup.in verſi.Dicam cum Virgiliana.num.37.verſi.fallit.

¶ Decretũ Mediolani ſub rubr.de tutel.§.tutores. dicit tutores & curatores inuentariũ teneri facere non obſtāte teſtatoris prohibitione,& in cōfectione inuētarij teneri iurare in hāc formā videlicēt,ſe oīa de quibus notitiā habēt in eo deſcribi feciſſe,nec eos ſcire vel credere aliud fore in bonis vel iiirib.ipſius minoris ultrà in ipſo repertorio deſcri-
6 pta.Vnde quæro † ſi tutor,& curator nō iurauerit ad formā dicti decreti, an poſsit iurari in litē cōtra eũ ēt ꝙ inuētariũ,ac librũ rationũ confecerit?& dic ꝙ ſic:quia decretũ requirit dictũ iuramentũ pro forma ex quo dicit decretũ in hāc formā iurabūt.Fel.c.cũ dilecta.col.viij.ver.decimũ & vltimũ ſignũ.de reſc.Mar.So.c.11.col.16.ibi,& aduerte, qa ſic petitur.de lib.obla.Ergo ſi de verbo ad verbum formaliter nō ſit iuratũ,prout dicit decretum,tutela ac cura, & inuentariũ non valebit,& geſta per talem tutorē, ac curatorem ēt non valebunt tanquàm geſta forma non ſeruata.tex.& ibi not.Fel.in d.c.cùm dilecta.col.viii.verſi.geſta contra formam ſunt nulla.& col.ix.ver.amplia primo.de reſcrip.vbi enim non ſeruatur forma data à lege,reſcripto vel ſtatuto,actus non valet.tex.vbi Fel.d.c.cùm dilecta. & tex.in c.Piſanis de reſt.ſpol.& in c.venerabili. de offic.delega.& in l.cùm prætor.§.cùm hi.& l.de his.vbi Doctor.ff. de tranſact.l.fi.§.omnem.vbi Bar.per illum tex.C.de admiſtratio.tuto.Alex.conſ.16.aliàs. vol.v. Et cùm iuramen
7 tum † ipſum requiratur pro forma,& iuramentum requirat verba, debēt ipſa omnia verba decreti de verbo ad verbum formaliter exprimi, & iurari expreſsè alioquin inuen

tarium,& ſic tutela,ac cura non valerent, etiam quòd per verba æquipollentia eſſet iuratum, vel etiam quòd eſſet iuratũ per aliqua verba dicti decreti:& deinde dictum quòd iuratur in omnibus & per omnia,prout requiritur ex forma dicti decreti:quia ſi aliquod verbum etiam minimum ex verbis iuramẽti dicti decreti deficeret,nõ valeret actus, & ſic inuentariũ & tutela ac cura eſſent nullius valoris,ẽt quòd eſſet dictum quòd iuratur in omnibus & per omnia, & de verbo ad verbum formaliter,prout requirit decretũ, & eſt communis opinio.ita inquit D.Mar.Soci.ſen.conſil. 24.Viſis.col.vj.nu.20.ver.verum. & col.vij.nu.21.ver.nec obſtat quòd imò.& ver.cùm ergo.& num.22.ver.ad quòd accedat.vol.j.Bal.conſ.110.Decreto.col.ij.ver.ſecundò ratio iuncto verſ.nec obſt.illa verba. vol.j.Hippol.ſing.415. Iuramentum. tex.vbi Docto.c.pen.de iureiur.Hoſti.Ioan. And.& Inno.ver.& audientium.in c.ij.de conſuetu.Nellus tract.bannitorum.in iij.part.j.tempo.q.ix.ver. nono ſtatuto.Aret.inſti.de legit.agnator. tutel.col.iij.ver.tertiò principaliter.c.j.& ibi Abb.col.fi.& c.pen.de Bapt.S.Petr.Lombar.Sentẽtiarum Magiſter,& Theologorum Princeps, Nouarienſis.lib.iij.ſenten.c.ij.rubr.de forma Baptiſmi.& ca. iij.in fin.vbi docet quòd etiam in baptizando forma verborum à.D.N.Ieſu Chriſto, data debet ſeruari dicendo,In nomine Patris,& Filii,& Spiritus ſancti,& non in nominibus: alioquin quòd non cenſetur quis Baptizatus.& eſt cõmunis opinio.Abb.dict.c.j.col.fin. ver. Quintò quæro. & verſicu. Vltimò quæro.Ergo ſi tutor ac curator non iurauerint ad formam decreti,inuentarium habetur pro non facto,& contra eos poterit in litem iurari: cùm patria ſint non conficere inuentarium,& minus legitimè facere,& cũ non iurauerint ad formam dicti decreti, ad cuius iuramentum ſciunt vel ſcire debent, ſe teneri ratione officijs, cenſeantur in dolo.Ergo poterit contra eos in litem iurari,etiam quòd inuentarium ac librum rationum confecerint,vbi iuramentum eiuſdem decreti non præſtarũt.Bar. d.l.tutor qui repertorium.col.iij.nu.15.ver.quæro quid ſi tutor in inuentario non poſuit omnes res . & col.iiij. nu. 20. ver. venio ad ſecundam.& nu.21. verſi. venio ad tertiam

tiā.ibi itē ꝙ dicitur.ff.de admin.tut.& pro hac opi.mea.ac cedant ea quæ dixi ſup.in verſi.primò itaq; ampliatur.nu. 85.ver.itē iurari.& in verſ.dicā cū Virgiliana Didone. nu. 9.verſi.contra tutorē.Dec.conſi. 178.In cauſa.nu.ij.ver.& caſu. Non procedet tamen † decretū ipſum Mediolani in d.§.tutores & curatores inuentariū,&c.ſub rub.de tutelis. in matre & auia tutricibus & curatricibus minorū:quia ip ſæ non tenentur conficere inuentarium, vbi eis fuerit à te ſtatore prohibitum.d.l.fi.C.arb.tut. nec tenētur iurare ad formam eiuſdem decreti, ſe oīa de quibus notitiam habēt in eo deſcribifeciſſe,&c.ex quo d.§.tutores.loquitur ſolùm de tutoribus & curatoribus: vt faciant inuentariū,& ꝙ eſſent prohibiti à teſtatore illud cōficere,& vt debeāt iurare ſe oīa de quibus, &c.& nō dicit aliquid de tutricibus et cu ratricibus,quo caſu decretū in d.§.tutores.dū loquitur de tutoribus et curatorib.nō debet extēdi ad tutrices et cura trices,ex quo decretū ipſum ſub rub.de tutelis.verſi.Aliaq́ faciat,et obſeruet,&c.expreſsè prouidit reſpectu matris,& auię tutricū,vt teneātur facere ea quę ius cōe requirit,vnde nō intelligitur de ſolennitate decreti, ſed iuris cōis tantùm,propter illud verbum ius cōe.Alex.l.poſt.dotem.col. pen.verſ.plus dicit.ibi tñ cōtra dictam.ff.ſolu.matri.Ergo decretum ipſum in d.§.tutores.dum loquitur ꝙ tutores & curatores teneantur conficere inuentarium non obſtante teſtatoris prohibitione, & vt teneantur iurare prout in ipſo decreto, nō procedet in tutricibus & curatricibus: quia maſculinū nō cōcipit fœmininū , vbi eſt facta mentio diſtinctę de vtroque ſexu.Dec.l.fœminę.nu.99.ver.Quintò limitatur.ff.de reg.iur.Bal.l.in multis.in fi ff. de ſtat.homi. &cōſ.186.Quia allegationes.vol.j.Iaſ.l.ſi quis id quod.nu. 13.ver.Tertiò limita.ff.de iuriſdict.om.iudic.Et eſt ratio: quia decretum magis confidit de matre & auia,tutricibus & curatricibus quas non intendit aſtringere ad confectionē inuētari,vbi à teſtatore fuerit prohibitiū vel remiſſum nec intēdit aſtringere ad iuramētū dicti decreti, quàm cō fidat de alijs tutorib.& curatorib. ex quo mater & auia cēſētur magis amare eorū filios,ac nepotes,ꝙ̄ alij.l.iſti quidē. in fi.ff.qđ met.cauſ.l.videam'.ff.de in lit.iur.Mater.n.† &

auia debitrices & creditrices minorum poſſunt eſſe tutri-ces & curatrices eorũ. Agnati autem & cognati debitores & creditores minorum, non poſſunt eſſe tutores & curatores eorũ.text.in authen.vt hi qui obligatas ſe hab.perhib.res minor.vbi gl.ver.ad curatorem.& text.in auth.vt ſine prohibit.mat.debit. & credit.&c.Et eiſdem rationibus,dico quòd aliud decretum ſub rub. de tutelis.§.tutores & curatores generales. &c.non procedet cõtra matrem &.auiã, tutrices ac curatrices.Iaſ.d.verſi.iij.limita. Tutela enim & cura eſt officium differens,quòd non ita conuenit regulariter fœminis ſicut maſculis.l.fin.ff. de tutel.ergo maſculinum non concipiet fœmininum, & ſic decretum ipſum loquens de tutore & curatore,nõ cẽſetur cõprehendere tu tricẽ nec curatricẽ.Bar.l.j.ver.aut de mẽte.ff de verb.ſign.

10 ¶ Decretũ aũt † ipſum ſub rubr.de tutelis.obligans legitimos admonendũ matrem & auiam,& ẽt eos obligans ipſo iure ad intereſſe & damna minorũ,vbi ipſis legitimis tutela, ſeu cura à iure defertur, ẽt ꝙ eam non acceptauerint, nec ipſis de facto fuerit decreta, intelligitur non ſolùm de agnatis,de quibus ſuprà dixi.nu.27.verſi. ſed mater.Sed ẽt intelligitur de cognatis:quia hodie lex facit ipſo iure legitimos tutores,non ſolùm agnatos, verumẽt cognatos.Ang. Aret.Inſtit.de legiti.agnat.tut.col.ij.in fi.verſ.ex quo ſequitur.& verſ.in ea.glo.ibi legitimos.& de hoc eſt tex. in §.ex his aũt.in auth.de hære.ab inteſt.ven.Iaſ.conſ.149.In iſta. vol.ij. Et eſt decretum ipſum cõforme cũ iure communi: quia ẽt de iure communi agnati & cognati, qui ad tutelã vocantur,ſubiacẽt periculo tutelæ,& eorũ bona ſunt tacitę obligata minoribus,eo ipſo ꝙ à iure vocantur ad ipſam tutelam,reſpectiuè tamẽ prout ſunt propinquiores in ſuccedẽdo & idonei. & de hoc videtur text.in d.§.ex his aũt. circa fi.ibi,tutelæ periculo oĩbus imminente,qui ad tutelã vocantur, &c.ponderando ꝙ dicit vocantur, & non dicit ordinantur.Et ſic intelligitur eos obligare ad præmiſſa eo ipſo ꝙ à iure vocãtur:prout vtitur eodẽ verbo imperator. in d.§.ex his autem in prin.ibi, quò ad hæreditatem vocatur,quod intelligitur à iure ergo ſimiliter illa verba,qui ad tutelã vocantur,intelligũtur a iure.prout intelligitur aliud

verbum

verbũ præcedens.l.ſi ſeruis pluriũ.in fi.ff.de leg.j.Et quòd legitimi,hoc eſt agnati & cognati quibus tutela minorum de iure defertur vbi ſint idonei, eo ordine prout ſuccederent minoribus,teneantur ad damnũ,& intereſſe minorũ, ét ꝗ non gerant negotia minorũ,& ſibi non faciant decerni de facto à iudice tutelã,ſeu adminiſtrationẽ,eſt gl.inſti. de legitim.agna.tut.in prin.verſ.duodecim tabularum.& ibi Doct.not.Ergo contra eoſdẽ agnatos,& cognatos tutores legitimos,iurari in litẽ poterit per adultos,pro eorũ dãnis,ac intereſſe,ét quod non adminiſtrauerint, nec tutelã expreſſe acceptauerint, ex quo ſunt tutores ipſo iure creati à iure.Ergo ſi non fecerunt ſibi à iudice decerni adminiſtrationẽ,nec ſatis dederunt,nec adminiſtrarunt, nec inuẽtariũ,ac librum rationum confecerũt, dicuntur eſſe in dolo,ex quo non fecerunt ea,ad quæ ratione eorũ officii ſcire debebant ſe'e teneri, ergo poterit contra eos in litẽ iurari per minores,ſeu adultos de oībus eorũ bonis fructibus, dãnis,ac intereſſe.Bart.l.tutor qui repertorium.col.iij.nu. 15.ver.quæro.& col iiij.nu.20.verſi. venio ad ſecundã. & nu.21.ver.uenio ad tertiam.ff.de admini.tuto.

¶ Diſpoſitio eiuſdẽ decreti de tutelis prouidentis in fauorem liberorum quos teſtator decedens reliquit in eius poteſtate conſtitutos, cẽſetur multò magis procedere etiã in fauorẽ poſthumorum,ſeu poſthumarum,ſeu poſthumæ, & ſic natorum poſt mortem patris.l.fi.§.j.ff.de lib.agnoſc. §.ſi quis filiabus.inſti.qui tut.da.poſſ.& l.ſi quis filiabus.ff. de teſtamen.tu.l.qui in vtero.ff.de ſtatu hom.l.Gallus.per tot.ff.de lib.& poſtum.Et ita in ſpecie conſuluit Iaſ.conſi. 149.In iſta.col.fi.ver.prima dubitatio. vol.j.

¶ Item decretum ipſum loquens in fauorem minorum in caſu quo pater deceſſiſſet non dato, vel non nominato tutore, procedit ét in caſu quo fuiſſent dati tutores a patre, ſed eorum tutela non duraſſet: puta quia tutores dati, vel nominati,à patre eſſent mortui,vel ſe excuſaſſent à tutela, vel quia mater data à patre tutrix,tranſiſſet ad ſecũda vota,nã tunc in ipſis omnibus caſibus procedit nihilominùs ſemper decretum Mediolani ſub rubri.de tut. in omnibus prout iacet, cum paria ſint ꝗ nõ fuerit datus,uel nomina-

tus tutor à patre, vel quòd ipſa datio, & nominatio nõ habuerit effectum cùm decretũ in ratione finali conſideret effectum prouidendi de tutore ob vtilitatẽ minorẽ, ſicuti in ſimili dicimus in l.j.in princ.ff.de ſuis & legit.& inſti.de hæredi.quæ ab inteſt. in princip. facit.d.l.Gallus.§.& quid ſi tãtùm. paria enim ſunt non eſſe factum, vel eſſe ſine effectu, & ſeu effectũ non durare.l. legatarius.§. ſi legatũ.ff. de leg.j.& ita conſuluit Iaſ.d.conſil.146.in iſta col.fi.in fi. verſ.alia.vol.ij.vnde cùm decretum ipſum velit non poſſe deueniri ad datiuũ tutorem,niſi deficientibus omnibus legitimis,matre & auia nõ exiſtentibus,vel ad ſecunda vota tranſeuntibus,& in alijs oĩbus caſibus,decretũ illud velit, ac ẽt obliget legitimos,& ſic agnatos, & cognatos, & alia diſponat:vt conſtat ex ipſo decreto, procedit decretũ ipſum gñaliter ẽt in minoribus poſthumis, & ẽt in caſu quo à patre de tutore fuiſſet prouiſum,ſed tutela nõ duraſſet, Iaſ.d.conſ.149.In iſta.vol.ij.vult.n.decretum ipſum in §.ſi verò nullus.quòd ad datiuum perueniri non poſsit,niſi in defectũ vbi nullus legitimus reperiatur.Iaſ.d. conſi.149.In iſta.Cur.ſen.conſi.46.Super. Eſt omnino notandũ ꝙ cùm decretum ipſum ſub rubr.de tutelis dicat,quòd ille, vel illi cui, vel quibus tutela tanquàm legitimo ſeu legitimis deferretur de iure,quòd teneatur,ſeu teneantur monere matrẽ, & alia facere de quibus in ipſo decreto, & itẽ dum idẽ decretũ in §.his legitimus.dicat ꝙ legitimus teneatur promittere,& facere ſecũdum iuris diſpoſitionẽ, ac ẽt cùm in §.& vbi ille. diſponat quòd vbi ille cui tutela primo loco deferretur,non eſſet idoneus,&c.ꝙ tunc tutela decernatur alteri propinquiori ſecundũ iuris diſpoſitionem,ac ẽt in §. tenebuntur.dicat quòd illi ad quos tutela,vel cura de iure ſpectat,teneantur ad pœnas iuris, &c.ac ſi tutelã acceptaſſent,&c.ẽt quòd duo agnati, vel cognati citati fuerint ad lites ad forma eiuſdem decreti ſub prætextu ꝙ datio tutoris,vel curatoris generalis cõmodè fieri non poſſet.Et pro-
11 ut latiùs conſtat ex eodẽ decreto,ꝙ verba illa † eiuſdẽ decreti facientia mentionẽ iuris,vel de iura, quòd intelligun tur de iure communi,vel de iure ſimpliciter, & ſic etiã de iure eorundem decretorum,vel de iure ſtatutario ciuitatũ

& locorum dominij Mediolani, prout in facto iura ipſa vigere, & militare reperientur, attento quòd ius ſtatutarium etiam dicitur ius in eo loco in quo viget. l. omnes populi. vbi tex. & Iaſ. ff. de iuſtit. & iur. & ita in ſpecie in caſu dicti decreti conſuluit Iaſo. d. conſi. 149. In iſta. col. iij. verſic. ad iſtud fundamentum. & col. pen. verſ. tertiò reſpondeo. vol. ij. Cur. ſeni. conſ. 46. Super. col. fi. Bal. l. vnica. col. xij. ver. ſed dubitatur quare. in fin. C. de confeſſ. & in titu. de pac. cōſt. verſic. Nos Romanorum. & in l. illa inſtitutio. ff. de hæred. inſtit. & in l. conſtitutionibus. in fi. C. de bon. quæ lib. Ergo ſtante ipſo decreto, vbicunq; patruus, vel alius agnatus ex forma ſtatutorum ciuitatum, & locorū in hæreditate excluderet auum maternum, vel alios cognatos minorū in eorum hæreditate, cenſentur etiā ex forma eiuſdem decreti idem patruus, & alij agnati excludere auum maternū & alios cognatos à tutela dictorū minorum ex forma eiuſdē decreti, prout reſpectiuè excluduntur à ſtatutis ab hæreditate: quia ius commune diſponit q illе dicatur legitimus tutor, qui de iure vocatur ad hæreditatē, ſiue ſit agnatus, ſiue cognatus. l. iij. in prin. vbi no. ff. de leg. tut. & l. vbi Bar. & Sali. C. de leg. tut. Aret. inſtit. de leg. agnat. tut. colum. ij. verſic. ex quo ſequitur. & verſi. in ea. gloſ. ibi. l. legitimos. & ita voluit etiam Iaſ. d. conſi. 149. In iſta. col. j verſi. nam ex quo. & col. pen. verſic. tertiò reſpondeo. vol. j. & Curt. Seni. conſi. 46. Super. Ergo iungendo ſimul ius commune cum iure ſtatutario & decreti, vbicunque ſtatutum loci excludet ab hæreditate auum maternum, vel alios cognatos ſtātibus patruis, vel alijs agnatis, tutor legitimus in caſu dicti decreti, qui omnibus erit præferendus, & qui tenebitur ad ea de quibus in ipſo decreto, & contra quem in litem iurari poterit, etiam quòd tutelam non acceptet, erit patruus, vel alius agnatus qui ex forma ſtatutorū loci erit præferēdus in hæreditate auo materno, vel alijs cognatis. Et auus maternus, & alij cognati erūt tutores legitimi in caſu d. decreti caſu quo ipſi ex forma iuris cōis nullis ſtātibus ſtatutis in contrariū, vel ſtantibus ſtatutis, ſed non exiſtentibus agnatis, de quibus loquitur ſtatutum ad excluſionem cognatorū, ipſi auus maternus, & alij cognati admitterentur

ab-

ab inteſtato ad hereditatē minorū,& ita voluit Iaſ.d.cōſ. 149.In iſta per totū.maximè in col.pen.ver. tertiò reſpondeo.volu.ij.Curt.Sen.conſ.46.Super .nu.14. & eſt tex.ubi Doct.in d.§.ex his autē.in auth.de hered. ab inteſta. ven. & ibi Doct.not. per illum tex.

¶ Legitimi tñ tutores,id eſt, illi quibus defertur tutela,ſi haberēt aliquā excuſationē ex illis de quibus fit mētio inſtitu.de excuſatio.tut.& ff.de excu.tut.nō tenerētur ad ea de qbus loquitur decretū ipſum,vbi eā proponerēt infra 50.dies.§.qui enim excuſare.vbi gloſ.ver.dati.inſti. de excu.tut.& ita voluit Iaſ.d.conſ.149.In iſta col.pe. ver.poſſet ēt & ver.nā ſi haberent.vol.ij. & ita ēt videtur declarare ipſum decretū in §.ſi aūt mater.in fine.ibi, vbi abſq; aliqua legitima cauſa &c.Domi.Fran.Cur.Sen.d.conſ.45.Super col.fin.ver.& plus arg.l.ij.C.de noxal.act.

12 ¶ Cum autē † ex ipſo decreto in §. ſi verò nullus.caueatur,ꝙ vbi nullus tutor legitimus reperiatur idoneus,ꝙ tūc procedatur ad datiuū qui dandus eſt cum legitima inquiſitione & per iudicē,qui Iuriſconſultus ſit,& nō per alium intellige,quòd dari debet per inquiſitionē,hoc ē cauſa cognita,& citatis agnatis,& cognatis,amicis,& vicinis minorū, habendo informationes de moribus,& facultatibus,& aliis cōtingentibus,& quòd dari nō debet ad ſolā petitionē matris,nec alterius.Et ſi hoc nō ſeruetur, tutela datiua eſt nulla,ēt ꝙ in ea diceretur,quòd iudex cognouit tutorē datū idoneū,niſi conſtet per alia acta præcedētia de ipſa inquiſitione facta.Cur.Sen.d.cōſ.46. Super.col.fin.nu.12. ver tñ. & ver.quia quilibet.Iaſ.d. conſ.149. In iſta col. iij. ver.itē decretū requirit.vol.ij.faciūt not.per Bar.in l.ſcire.§.fi.ff.de tut.& cur.dat.ab his. & per Bald.in l. omnem. ver.quæro an datiuus.C.ad Tertul.

¶ Tutela etiam datiua,hoc eſt in defectū omniū agnatorū,& cognatorū data,alii quā legitimo tutori, cui dē iure defertur ob ſpē ſuccedēdi minoribus,in dominio Mediolani eſt nulla vbi data fuerit per iudicē,qui tēpore decretę tutelę nō eſſet Iureconſul.ideſt,Doct.ex quo decretū requirit tutelā datiuā dari per iudicē,qui Iuriſcōſultus ſit, & nō per alium, ēt quod decretū vlterius non procedat annul-

lãdo,ita cõſuluit in ſpecie Curt.Sen.d.conſ.46. Super.col. pe.nu.14.ver.cõfirmo.& Iaſ.d.conſ.149. In iſta.col.ij.ver.
13 ſcdo quia.vol.ij.& punitur † iudex acriter exercens actus Doct.vbi non eſt Doct.Bar.l.ſi quis. C.de agric.& cen.Bar. & Doct.l.eos.§.qui ſe.ff.de fal,Fel.c.quoniã. col. fi.de magiſt.Forma .n.data a ſtatuto,& decreto debet ſeruari, alioquin nõ valet actus.Iaſ.conſ.191.Placet.col.j.ver.itẽ.omiſſio,vol.ij.vbi vult ex omisſione minimæ partis formæ de
14 creti actũ annullari.Et cũ nõ † ſolũ pars, ſed ẽt iudex teneatur ſeruare ipſam formã Bal.& Doct. authẽ. iubemus.
15 C.de.iu.Cur.Sen.d.ver.cõfirmo,poterit † iurari in litẽ cõtra iudicẽ nõ Iureconſultũ qui deputauerit tutorẽ datiuũ pro dãnis,expẽſis,&intereſſe minorũ ſaltẽ in ſubſidiũ arg. l.fi.C.de mag.conuen.iunctis no.per Iaſ. Lanfran. conclu. 284 incip.cõtra iudicẽ. & per Mag.Do. Aegid. Boſſium in eius opere in tit.de rapinis, & violẽtijs. & per Inno. Abb. Anch.Hoſt.Ioã.de Imol.& alios in c.fi. per illũ tex. de his quæ vi vel met.cau.fiunt.vbi ẽt volũt cõtra iudices poſſe in litẽ iurari.per Iaſ.hic in l.ſi quando,col.viij. nu.45. ver. ſubiciunt ẽt.C.vnde vi. videtur enim iudex nõ Iurecõſultus fuiſſe in dolo qui contra formã decreti deputauit tutorẽ datiuũ,cũ non eſſet Iureconſultus prout requirit decretũ,ergo contra eũ,& contra tutorẽ datiuũ per eũ deputatũ,cũ ſaltẽ fuerit in lata,ſeu leui culpa,poterit in litẽ iurari.l.quẽadmodũ.in fi.C.de agric.c.qui cõtra reg.iur. in vj. l.non dubiũ.C.de legi.Bar.l.iuſte poſſidet.in fi. ff. de acq. poſ.iuncta.l.alio iure & ibi glo.& Salic.C.de in lit.iurand.
16 ¶ Quintò ẽt excuſantur † tutores, ac curatores ſi non fecerũt inuentariũ,ac librũ rationũ, ut cõtra eos in litem iurari non poſſit vbi morbo ſontico,vel continua graui infirmitate impediti fuiſſẽt.l.quæſitũ.ff.de re iud.Bar.d.l.tutor qui reptoriũ.col.iij.nu.17.ver.quæroque ſit.ff.de admini.tut.Iaſ.con.111.circa primũ.col. iij.ver.5.moueor vo.j.
17 ¶ Sextò excuſantur † vbi res erãt occultæ,adeò,ꝙ inueniri non poterãt,nã tunc occaſione ipſarũ rerũ in inuentario,ac libro rationũ non poſitarũ:non poterit iurari in litẽ contra tutores,ac curatores,& adminiſtratores.Bar.d.l. tutor qui reptoriũ.col.ij.nu.15.ver.quæro quid. & nu.17.
ver.quæro

ver.quæro quæ.facit.l.ſi putator.ff. ad leg. Aquil.

18 ¶ Septimò excuſantur † tutores,ac curatores, & adminiſtratores ſi non fecerunt inuentariū,nec librū rationū, vt contra eos in litem iurari non poſſit, vbi erat conſuetudo non conficiendi inuentariū,ac librū rationū. Bar.d. l.tutor qui repertorium.col.iij.ver. item ſi conſuetudo.Crau. in j.parte,de antiq. temp.in 4. limit.incip. quarto limitatur.nu.29.ver.nam dico. & faciunt not.per gloſ. & Doct. in c.cum venerabilis.de conſuet.per Crem. not. 149. Mos puerorum.per Roma. ſing. 19. An conſuetudo & faciuut etiam ea quæ dixi ſupra in ver. Vnde ex præmiſſis infero. nu. 54.ver.iiij. quotieſcunque.

19 ¶ Octauò tutores † ac curatores, & adminiſtratores excuſantur,vt contra eos in litē iurari non poſſit ob nō cōfectionē inuentarij, ac libri rationū,vbi in bonis adminiſtrādis nihil,vel parū fuiſſet,adeò ꝙ tantū,vel plus, fuiſſet expēſum in cōfectione inuētarij ac li.rationū,ꝗ valerēt bona.tex.in l.Mediter.& ibi Bart.& Ang.C.de anno.& tribu. li.x.Soc.tract.fallēt.reg.214.hæres inuentariū ibi 21.fallit.

20 ¶ Nonò excuſantur † vt contra eoſdem iurari in litē nō poſſit ob inuentarij,& libri rationum confectionē non factam,vbi expediebat minoribus non habere tutorē,vel eorum bona non manifeſtari,& ex hac, vel alia iuſta de cauſa,iudex remiſſerit confectionē inuētarij ac libri rationū. Bar d.l.tutor qui repertoriū.col.iij.nu.19.ver.itē puto, argu.l.ij.§. tractari.ff.ad Tertul.& l.fi.C.de alim.pup. præſt. & l.ij.C.quando & quib.quar.pars.deb.lib.x.

21 ¶ Decimò in litē iurari † non poterit cōtra prædictos ob inuentarij,ac libri rationū,non confectionē, vbi teſtator ea fieri prohibuerit,vel remiſſerit,nam tunc in litē contra eos iurari non poterit,ex quo non tenētur, tūc ea facere, niſi iudici ex cauſa aliter viſum fuiſſet. Bar. d.l. tutor qui repertoriū. col. iij.in fi.nu.18. ver. quæro quæ datur.ff.de adminiſt.tuto.l.fi.vbi not.C.arb.tut.& ē cōmunis opinio. quòd valet remiſſio factā per teſtatorē de inuētario confitēdo p tutorē,ac curatorē abſq; prohibitione.Doct.in apoſtil.ad Bar.in d.l. tutor qui reptorium in apoſt.in litera.F. in ver.remiſit.Doct.l. nemo poteſt.ff. de leg.j. quod intelli

ge ſemper

ge ſemper niſi aliud ex cauſa iudici viſum fuerit, vt ſupra dixi.l.in confirmãdo.& l.vtilitatem.ff.de confir.tut.Et tu tor,ac curator quibus prohibita eſſet cõfectio inuentarij à teſtatore,ſeu quibus teſtator vetuit ne inuent. facerent, ſi illud facerent abſque iuſſu iudicis facto ex cauſa,cenſeren tur eſſe in dolo.Raph.Fulg.Placen.cõſ.25. Spectabilis. col. ij.ver.quinimò potius.ergo tũc cõtra eos vbi ita iudici vi deretur inſpecta qualitate perſonarũ tẽporis,ac cauſæ poſ ſet deferri iuramẽtũ in litẽ,p tex.hic in l.ſi quãdo.C.unde vi.ver.pro perſonarũ atq; negotij qualitate. iuncta.l. alio iure cũ ibi not.per gloſſ.& Salic.C.de in lit.iur.Fallit in do minio Mediolani,in quo nõ obſtãte prohibitione teſtato ris fieri debet inuentariũ p tut.ac curat. ex forma ſacri de creti in eo vigẽtis vt dixi ſupra numero iij. ver.Fallit ẽt in
32 domino Mediolani.Et iudices, † & quòd plus eſt feudata rij dominij Mediolani nõ poſſent remittere cõfectionẽ di cti inuẽtarii ẽt ſtãte prohibitione teſtatoris ne illud fiat,ex quo iudices,& feudatarii omnes Mediolani dominij : ẽt ſi eſſent marchiones,& comites, cũ recognoſcãt ducem Me diolani in ſuperiorẽ,nõ poſſunt derogare aliquibus decre tis,& nouis conſtitutionibus dominij Mediolani,nec eorũ formæ,ac ſolennitati.Et ita in ſpecie cõſuluit Iaſ.191. Pla cet.col.fi.ver.nec huic.&ver.præterea uolu.ij.arg.glo.in c. fi.vbi Doct.de hæret.in vj.& not.p Ioã.de Imol.Iaſ.& Mo. in l.nemo põt.ff.de l.j.p illũ tex Et ſi iudices,ac feudatarij ordinarẽt nõ attento ipſo decreto,inuentariũ fieri non de bere,& ſeu aliquid facerẽt contra formã decretorũ Medio lani ex quibus dolus malus cẽſeri poſſet,tũc contra ipſos iu dices,ac feudatarios iurari poſſet in lit.Nic.Boer.deciſ.55. qa ſupra col.j.Iaſ.hic in l.ſi quãdo.col.viij.ver.ſubiciũt.A lex.con.103.videtur.vol.j.Inno.Hoſt.Abb.& alij.c.fi.quod met.cauſ.Et ita eſt tenendũ,licet Bal.videatur ſentire,ꝙ iu dex.poſſit non attento ipſo decreto remittere confectio nem inuentarij.vt per Bal.in l.fi.colum.ij.uer.quæro nun C.arbitr. tut. Nam hoc non eſt verum cum recognoſcens ſuperiorem non poſſit tollere legem,nec decretum,nec ſta tutum ſuperioris ſui. Doctor.d.l.nemo poteſt Iaſo.d.conſ. 191. Placet in fin. Sed deberet tunc recurri ad principem,

vel ſena-

vel ſenatum qui eſt loco principis pro ipſa remiſsione cũ aliqua iuſta cauſa.l.non ambigitur.ff.de legi.gloſ.& Doct. l.fi.C.de legi.
23 ¶ Duodecimò in litem † iurari non poſſet, nec allegari ſuſpitio contra tutores, ac curatores, & adminiſtratores pro his quæ fecerunt abſque inuentarij, & libri rationum confectione, vbi ea de neceſsitate præcedere debebant inuentarium, ſeu erant talia, quæ minoribus nocere non poterant, imò tenerentur ſi ea non fecerunt, facto, vel non facto inuentario, Rui.conſi.89.quãuis.nu.vij.vol.v.Bar.d.l.tutor qui repertorium.col.v.nu.27.in fi.ff.de admi.tut.
24 ¶ Duodecimò in litem iurari † non poſſet, contra eoſdẽ, vbi confecerunt inuentarium, ac librum rationum, & in eis modicus defectus interuenerit, quia modicus defectus in reddẽdis rõnibus non conſideratur. Bal.l.j.C.ſi aduerſ. ſol.Reuerendiſs.D.Fernandus Loat.Epiſc.Ilerdenſis, & electus Hyſpaniarum decus immortalitate, in eius diuino cõſilio edito in materia feudali ſuper controuerſia oppidi à Mula, quod mihi eius manibus proprijs dono dedit Mediolani Anno Chriſti 1552. Dum eſſet in itinere pro eundo ad ſacrum concilium Tridentinũ. in prima dubitatione.
25 num.65. ver.ſic modicus, in re enim † modica ceſſat præſumptio doli, ac falſitatis.Crau.conſ.75. Accuſator. col.4. ver.fortius facit. Alex.conſi.74.col.ij.vol j.Old.conſ.162. Thema, tale eſt, P.condidit teſtamentum in fi.facit.l.ſcio. ff.de in integrum reſtitut.& l.ſi oleum. in fin.cum l.ſeq.ff. de dol.Nam & in modicis, ſeu minimis ſtatur priuatæ ſcripturæ, & ſimplici iuramẽto tutorum, & curatorum & quorumcunque adminiſtratorũ & eſt cõis opin.D.Fer.Loazius d.ver.ſic modicus. glo.& cõiter Doct.in l.fi.§.in computatione.C.de iur.delib.Bar.l.comperimus. C.de nauic.lib.x. Feder.de Sen.conſi.119.Nulli. Dec.l.j.col.j.in ij.nota.C.de eden.Bal.l.nulli.& l.ad q͂d pauperibus. C.de epiſc.& cleric. Fran.de Pauinis.tract.de officio & poteſtate c.ſede vac.in ij.part.prin.in viij.q ver.debent ergo.Abb.Panor.c.bonæ.el.ij col.fi.de poſtulat.prælato.
26 ¶ Tertiodecimò in litem iurari † non poſſet contra tutores, ac curatores, et quoſlibet adminiſtratores, ſi antequam
adminiſtrent

adminiſtrent longo interuallo non intereunte, velint mo rā purgare conficiendo inuentarium.Barb. conſ.60.Illud. vol.iij.Bal.l.j.§.item ſolent.ff.de offi.præfect.vrb Doct.l.ſi inſulani.ff. de verb.oblig.Sed ſi ingeſſerint ſeſe adminiſtra tioni,tunc propter timorem ſubtractionis rerum,non poſ ſet mora purgari.& contra eos in litem poſſet iurari,& ſu ſpicio allegari,etiā ad remouendum eos a tutela & cura,& ab adminiſtratione,cùm antequā adminiſtrent, debeant mox cum fuerint ordinati conficere inuentarium.l. tutor qui repertorium.ff.de adminiſt.tut & l. tutores,& curato re.C.de admi.tut. Et ita conſuluit Carol.Ruin. conſil.29. Plura.col.v. nū. 11. ibi, nec ſufficit. vol.v. Afflict. deciſ.
27 360.Inter Marcum Saxi. Et tarditate † enim conficiendi inuentarium,ac librum rationum, ſicuti & ex tarditate re giſtrandi,vel producendi inſtrumenta, tam reſpectu par tium, quàm notariorum arguitur, & probatur dolus, ac falſitas præſumitur. Crauet.conſ.vigeſimooctauo. Aſſer tum.col. ij. num.vj.ver.quinto oritur.Anch.conſ.234.Ca ſus.col.j.nu.iij ver.& cum tēpore. Bal.cōſ.37.quidā.vol.j. Old.con.183.Factū.Paul.de Caſt.cōſ.281.In cauſa iſta qu que.col.j.ver.j.quia & cōſ.182. Super iſto.col.iij.verſ.vnde ſi vera.vol.j.arg.c.tertio loco.de prob.& l.conſenſu.§.ſup plagijs C.de diuor.& l.ſi quis fortè.§.j.ibi, nec enim debe bant.ff.de pœn.Ergo contra ipſos tardātes tanquā doloſos iurari poſſet in litē, Craue.d.ver.quinto oritur.iunct.not. per Ruin.d.conſ.29.Plura.num.11.quòd intelligo ſemper præuia iudicis taxatione,& habito reſpectu cauſæ,& qua litatis perſonarum per tex.hic in l.ſi quando.& per Calca. d.conſ.93.In Chriſti nomine,Amen.in primis,& per Iaſo. conſ.211.Circa vol.j. Ex eo autem ſolū quòd tutor, ac cu rator,& quilibet adminiſtrator rei alienæ,vel cōmunis nō fecerit librū rationum iurari poterit contra eos in litē etiā quòd inuentarium fecerint.l.j.§ officio.vbi text.glo.Bar. Bal.& alij.ff.de tut.& rat.diſtr.& eſt communis opinio,& hoc dicunt Doct.omnes per me relati.ſuprà in ver. Primò itaque amplia nu.85.ver.item iurari poterit.item ſi inuen tariū nō fecerint,poterit contrà eoſdem tutores,& curato res,& quoſlibet adminiſtratores, in litem iurari, etiā quòd

librum rationum confecerint, d.l.tutor qui repertorium. ibi text.& Doct.ff.de admi.tuto.& Doct.in d.§.officio. ac Doct.per me relati dicto nu.85.ver.item iurari. Et ſi inuē
28 tarium ac † librū rationum confecerint,& ea,vel reliqua, vel alia bona,& iura minorū,ſeu eorum principalium nō exhibeant,ac eis non reſtituant, poterit contra eos etiā ex hoc ſolùm in litem iurari. Bar.& Doct.d §.officio.videtur enim tutores, ac curatores, & adminiſtratores omnes, eſſe in dolo non reſtituendo reliqua, ac bona Minorum,& eorum dominorum principalium, ergo contra eos in litem iurari poterit, & ex ipſo iuramento rerum quātitates qualitates pretiū,ac dāna contra eoſdem probabuntur. Doct. d.§.officio. Corn.conſ.318.Pro vecturali.vol.iiij.tex.in l. ſi tutor.ff.de in lit.iur.& l.pen.C.de in lit.iur.& ibi Doct.

SVMMARIVM.

1 *Deponēs cōtrà depoſitarium iurare in litē poteſt,ſi delinquēs fuerit.*

2 *Depoſitum negans dicitur eſſe in perfidia,ſi contrà deponentem id neget ſecus ſi contrà eum qui illius ſe aſſerit procuratorem,vel hæredem,& non probat.*

3 *Depoſitarius litigans quominùs depoſitum reſtituat dicitur in dolo, & ſi condemnetur efficitur infamis.*

4 *Depoſitarius rem depoſitam ſua culpa deterioratam reddens in dolo dicitur,& contra eum in litem iuratur.*

5 *Depoſitum vēdens tenetur furti,licèt poſteà rem venditā redimat.*

6 *Deponens apud hoſpitem,nautam,vel ſimilem,valiſiā ligatā & ſigillatā,ſi poſteà ea aperta reddatur,poterit contra depoſitariū probare res,& earum valorē iuramento, etiam quòd non conſtet quis aperuerit. Fallit quando conſtat id familiam hoſpitis commiſiſſe.*

7 *Iudeus,hebreus,aut aliàs periurus,aut infamis non poteſt iurare in litem contra depoſitarium ſibi reddentem valiſiam apertam,ſed debet res ablatas teſtibus probare: depoſitarius tamen erit torturæ ſubijciendus pro eruenda veritate.*

8 *Deponēs iuramento ſuo non probat res, & valorem,cōntra depoſitarium: qui valiſiam reddit apertam,ſi illam vidente domino in loco ſolito & aperto poſuit,vel quando erat ſigillata ſigillo,quod de facili poterat reſignari.*

9 Deponẽs contra depoſitarium iuramento non probat res vel valorẽ, ſi valiſia non apparet aperta.

10 Valiſia ſi non fuit conſignata hoſpiti, viator contrà eum non poteſt in litem iurare. Idem ſi habuit claues cameræ.

11 Viator ſi ſit homo probus, & caupo malæ famæ de modica ſumma ſibi derobata, vtrùm iurare poſſit, & ſibi credatur, licèt cauponi nihil oſtenderit, vel conſignauerit: et an hoc caſu contra familiares cauponis procedatur ad torturam. num. 14.

12 Nautæ, caupones, ſtabularij, ſunt perſonæ de furto ſuſpectæ.

13 Caupo ſi viatori proteſtetur ſe nolle cuſtodire valiſiam non tenetur de rebus ex ea ablatis, niſi probetur ipſummet furem fuiſſe.

15 Probatio bonæ famæ non tollit iudicium ſpeciale ortum ex delicto.

16 Veriſimilitudo etiam in furto attenditur, & qualitas perſonæ de furto conquerentis attenditur.

17 Iuramento alicuius ſi ex ſtatuto vel lege credi debeat intelligitur, niſi contrarium probetur.

18 Depoſitarius depoſita re vtens dicitur eſſe in dolo, & furtum committere, & contra illum in litem iuratur.

19 Intellectus l. nummis ff. de in litem iuran. & nu. 22

20 Nummorum æſtimatio eſt mutabilis.

21 Intereſſe intrinſecum an in nummis cadat & an poſſit iurari in litẽ affectionis, vel veritatis.

23 Depoſitæ ſpecies in quibus cadere poteſt affectio, ſi nõ reſtituantur, in litem affectionis iurari poteſt.

24 Depoſitarius quo caſu non teneatur pœna furti ſi vtatur pecunia vel rebus depoſitis.

25 Depoſitarius non reddens nummos depoſitos die præciſa, dicitur in dolo, & tenetur ad intereſſe etiam extrinſecum, & ad omne aliud damnum, & pro tali damno poteſt in litem iurari.

26 Intereſſe extriſecum in damno conſiſtens ex mora depoſitarij non debetur pro illis rebus, in quibus venit intereſſe intrinſecum.

27 Intereſſe omne etiam extra rem conſiſtens præſtatur in maleficijs.

28 Intereſſe extrinſecum in foro conſcientiæ etiam debetur in caſibus, in quibus cadit intereſſe intrinſecum.

29 Vendens ſcientur pecus, vel equum vitioſum, tenetur emptori ignoranti ad omne intereſſe intrinſecum, & extrinſecum, quod emptoris iuramento probatur.

30 Debitor nummorũ, ſi dolo malo fuerit in mora ſoluẽdi omni iure, &

in conſcientia tenetur ad intereſſe creditoris tã intrinſecũ, quàm extrinſecum, et etiã lucri ceſſantis in mercatore, quod mercator iuramento ſuo probat. Idem procedit in omni contractu bonæ fidei.

31 *Diſpoſitum verè nõ dicitur, quando ex conuentione re depoſita depoſitarius vti poteſt: vel quando factum eſt cum pacto partis lucri.*

32 *Depoſiti confeſſio facta per depoſitariũ, non probat depoſitũ rerũ, nec leges de depoſito vero loquentes in tali depoſito locum debent.*

§. X.

1 IN depoſiti & † actione iurari poteſt in litem per deponentem contra depoſitarium, aut cuſtodem qui fuit delinquẽs, aut in dolo, vel perfidia, text. in l.j.§.in depoſiti quoque actione. & in l.ei apud quem.ff.depoſi.Iaſ.l.in actionibus.col. pe.ver.ſecundus caſus.ff.de in litem iurand.maximè cùm depoſitum ſi contractus bonæ fidei.§. actionum.inſtit.de actio.

2 ¶ Vnde ſi depoſitarius † vel cuſtos negauerit depoſitum apud ſe fuiſſe factum, ſiue negauerit in iudicio per ſimplicem negationẽ ẽt abſque iuramento, ſiue negauerit reſpõdendo poſitionibus. & de mendacio in hoc conuincatur quia probetur per deponentem, depoſitum fuiſſe factum, certè deponens, ac cuſtos qui negauerit ipſum depoſitum, dicitur fuiſſe in dolo malo, ac perfidia.l.ſi quis inficiatus. vbi tex.& doct.ff.depoſit. Ergo contra eum poterit in litẽ iurari per deponentem,& ex ipſo iuramento quantitas, ac qualitas, & pretiũ rerum depoſitarũ & omnia damna, ac intereſſe deponentis probabũtur, tex.in dict.§.in depoſiti quoque actione.& in in dict.l.ei apud quem.& pro iſta opin.videantur ea quæ dixi ſupra, in verſi. Dicam cum Virgiliana Didone.nu.13.verſi.leges.

¶ Fallit vbi depoſitarius, vel cuſtos, negauerit depoſitum fuiſſe factũ, non contra ipſum deponentem, ſed contra alium tanquam eius procuratorem, vel hæredẽ agentẽ, nec probantem ſe eſſe hæredẽ, nec procuratorẽ, tunc enim depoſitarius, vel cuſtos, negando depoſitum non dicitur in dolo? niſi facta poſtea probatione quòd talis agens ſit hæres, vel procurator deponentis, idẽ depoſitarius perſeuera-

uerit

uerit in negatione, tunc enim dicitur fuiſſe in dolo etiam à pricipio, ergo cõtra eũ in litẽ iurari poterit. tex. vbi Bar. & Doct. in d. l. ſi quis inficiatus. faciunt not. per Dec. conſ. 241. Scripſi. col. fi. ver. Sed videndum. & per Alex. & Doct. in l. de pupillo. §. qui procuratorio. ff. de ope. no. nun.

3 ¶ Vbi depoſitarius,† & cuſtos abſque iuſta cauſa nõ vult reddere depoſitũ, uel abſq; cauſa iuſta litigat, quominùs il lud reſtituat. dicitur eſſe in dolo, & fidẽ nõ ſeruare, & eẽ in pfidia. & ſi patiatur ſe condẽnari ad reſtitutionẽ depoſiti efficitur infamis. tex. in l. j. ff. de his qui not. infa. d. l. ſi quis inficiatus. & d. l. ei apud quẽ. depoſitũ enim habet exequu tionem paratã, l. pen. vbi Bar. C. depo. Ergo poterit contra eum in litẽ iurari. d. §. in depoſiti quoque actione. & d. l. ei apud quem. ff. depoſi. iũcta d. l. in actionibus. ff. de in lit. iu. fallit in caſu de quo ſuprà dixi. nu. ij. ver. fallit vbi.

4 ¶ Dicitur eſſe in dolo malo † depoſitarius, uel cuſtos, red dẽs rẽ depoſitã deterioratã: quia vbi res redditur facta de terior. videtur dolo malo nõ reddita, niſi depoſitarius, vel cuſtos, probauerit abſque eius dolo malo rẽ ipſam effectã fuiſſe deteriorẽ. l. i. §. ſi res depoſita deterior. ff. depoſ. Ergo contra eũ iurari poterit in litẽ per deponentẽ, ex cuius iuramẽto probabitur pretiũ, & ęſtimatio deteriorationis rei depoſitæ, ac damnũ, & intereſſe deponẽtis. tex. in d. §. in de poſiti quoque actione. & in d. l. ei apud quem. ff. depoſ. iun cta d. l. in actionibus. Et hoc quando deponens ignorans deteriorationẽ rei, illã recepit: quia deterioratio erat latẽs gloſſ. ver. liberati. & ibi Doct. in l. in hac. ff. de cõd. triticar. Pau. de Ca. d. §. ſi res depoſita. & in l. iij. §. ſi reddita. col. j. ff. commod. aliàs ſi deponens ſciebat rei deteriorationẽ, & il lã ſic deterioratã ſcienter reciperet abſque proteſtatione, vel querela ſaltẽ verbali deteriorationis, ſeu eius intereſſe, videretur remiſiſſe eius intereſſe, ac damnũ ſequutũ ob ip ſam deteriorationem, & pro eo non poſſet agere, & minùs poſſet in litem iurare. gloſſ. d. l. in hac. ver. liberali. Paul. de Ca. d. §. ſi res depoſita. & d. §. ſi res reddita.

5 ¶ Si depoſitarius,† vel cuſtos vẽdiderit, vel alienauerit rẽ depoſitã dicitur eſſe in dolo malo. & tenetur pœna furti. tex. in l. j. §. ſi rem depoſitam vendidiſti. & ibi gloſ. Bart. &

Doct.ff.depoſ.& in l.qui furtū.ff.de condict.furti.§ furtū aūt.inſtit.de obliga.quæ ex quaſi delict.naſcun.& etiam ꝙ rem depoſitā venditā per depoſitarium,redimat depoſita rius dicitur tamen eſſe in dolo,& tenetur de interitu,aperi culo,ac caſu fortuito,ex quo ꝑ alienationē ſemel dolū cõmiſit.tex.d.§.ſi rem depoſitā uendidiſti.& in hoc vide Iaſ. in l.filiusfamiliās.§.diui.col.ij.ver.ſecundò contra differentiam.Bar.ff.de leg.j.Ergo contra ipſum depoſitariū,vel cuſtodem iurari poterit in litē per deponentē, ex cuius iuramento rerū quātitas,qualitas,pretium intereſſe,ac damnū probabitur.l.j.§.in depoſiti quoque actione.ff.depoſi.& d. l.in actionibus.ff.de in lit.iurand.

6 ¶ Si per teſtes,† vel per confesſionē partis contrariæ,conſtat ꝙ aliquis puta Gaudentius,vel Titius,depoſuerit capſam,crumenam,malā,ſeu valiſiā,ciſtam,ſaccū,ſarcinulas, vel quippiam aliud clauſum,ſeu ſigillatū,aut funibus colligatū,apud hoſpitem,uel nautā, aut ſtabulatium,ſeu mulionē,vel aliū quemuis cuſtodē, aut depoſitariū,qui ipſis deponentibus præmiſſa non reſtituit, vel ſi reſtituit ea reſtituit nō clauſa,nec ſignata,nec ſigillata,aut funibus colligata,prout erant primo loco, ſed reſtituit ea aperta, ſeu diſſigillata,ſeu reſignata,ſeu vt vulgò dicitur diſligata,ſeu apparet ex inſpectione rei,ꝙ talia fuerunt apperta.& deponens in eis dicat fuiſſe pecunia,gēmas,& alia pretioſa,hoſpes verò,ſeu nauta,vel ſtabularius,ſiue mulio,ſeu alius cuſtos,ſiue depoſitarius,dicit in eis nihil fuiſſe,vel fuiſſe lapides tantū, vel non fuiſſe tantū pecuniæ,& aliarum rerum prout deponens dicit.certè tunc ſtari debet contra ipſum hoſpitē,nautam,cauponem, ſtabularium,mulionem & alium cuſtodem, ſeu depoſitariū iuramento in litem ipſius deponentis ſuper quantitate, qualitate,pretio, valore, & eſtimatione rerum,quæ in ipſis capſa,crumena,ualiſia,ſarcinulis,ciſta,ſaccō,vel alio vaſe dicerentur per deponentē fuiſſe ēt ſi ipſe deponens res ipſas particulares nō cõſignauerit hoſpiti,nec alijs ex præmiſſis, nec aliqd dixerit quòd in eis eſſent aliquæ res, & quæ, & etiam quòd res ipſæ per aliquem viſæ nō fuerint,& etiam ſi Hoſpes,Nauta,Caupo, & Stabularius,Mulio,& Cuſtos,ſiue Depoſitarius ipſe fuiſ-

ſet,&

ſet,& eſſet bonæ uocis,cōditionis, & famæ:quia debet nihilominus,condemnari ad ſoluendum res ipſas, ac rerum quantitates,& æſtimationem, de quibus in ipſo iuramēto deponentis fit mentio,ex quo hoſpes,& quilibet depoſitarius dicitur in dolo,eo ipſo ꝙ apparet ꝙ præmiſſa fuerint aperta,ét ſi nō reperiatur,nec probetur,ꝙ ipſe hoſpes,ſeu alius depoſitarius,præmiſſa aperuerit,& ignoretur quis aperuerit,ſed ſit dubiū.Et dicitur ipſe hoſpes,nauta,mulio,cuſtos,& quilibet depoſitarius conueniri ex proprio eius dolo,qui probatur eo ipſo ꝙ res præmiſſæ apparēt fuiſſe apteét ꝙ ignoretur quis fuerit illæ,qui præmiſſa apparuerit,an Hoſpes,& depoſitarius,ſeu cuſtos,vel alius.Et hæc eſt cōis opin.vt dicit Pariſ.conſ.74.Inficiari per totū.vol.j.vbi dicit pręmiſſa oia per me dicta eſſe in iure vera , & ita cōiter teneri,& iſtam eſſe com.opin.dicit D.Hierony.Cag.in l.j. nu.130.ver.ſed communis,C.de ſent. quę pro eo quod intereſt prof.& ibi alij Mod.& Iaſon §.ſequens.nu.28.verſic. qualiter aūt.inſtitu.de actio.Corne.conſil.318.Pro vectuvali.cōl.fi.vol.iij.c.fin.vbi Inno.col.j.ver.quæro quid.Anton.de Butr.col.j.& ij.Anch.col.ij.nu.iiij. ver. de quo format.Abb.col.ij.nu.vij.verſi.ex hoc infertur. & ibi Ioan.de Imol.Henric.Boich.& alij extra de his quæ vi metusve cauſa fiunt.l.in actionibus.vbi Bar.col.fi.num.23.verſic.& ex hoc.& ibi Bal.&Ang.col.pe.nu.ij.verſi. in ea.gloſſ.ibi propter.& Rom.col.vj.nu.15.in fi.ibi,tertiò caſu dico,& hæc eſt cōmunis opin.vt dicit ibidē Alex.col.fina ibi dic quòd etiam,& iſtam eſſe communem opinio.atteſtatur ibidem Iaſ.col.pen.nu.39.& nu.41.ver.ex ſupraſcripta & ver.quartus caſus.& Cur.ac Fran.de Accoltis.de Aret.colum.pen. verſicu.ſed hic ſtat.& Dec.col.fin.num.31.ibi vnde infert. ff.de in litem iurando & iſtam eſſe com.opin.atteſtatur Mag.& Excellens Iureconſultus Eloquentiſsimus D.Fran. Duarenus in d.l.in actionibus.in verſi.quia iudex æſtimare.verſi.vnde ſi pecunia.ibi,itaque communem,licet conetur ibidem ſatis ſuperque ſubtiliter impugnare, ſeu reſtringere iſtam cōmunem opin.ſed non eſt a cōmuni opin.recedendum.l.j.ff.de offic.quæſt.& hac eandem opin.eſſe cō munem dicit Iaſ.hic,in l.ſi quando.num.48.cum ſeq. Nic.

de Neap.in §.Item Seruiana.in iij.oppoſi.glo.& ibi D.Lud. Gomeſ.col.11.nu.31.verſi.in eo tamen.dicit quòd hæc eſt communis opin.inſtitu.de actio.D.Petr.Pau.par.tract.reſponſ.lib.j.nu.75.inficiari.& in conſi.ſeq. Abb.conſi.109. circa factum.col.fi.vol.ij.Raph.Fulgo.l.cùm furti. ff.de in lit.iur.Spec.tit.de fur.§.j ver.ſed quid ſi res aſsignauit.Bar. Bal.Sal.& Pau.de Caſt.in l.j.§.ſi ciſta.per illum tex.ff.depoſiti.Cy.& Bal.in l.certi iuris.nu.ij,C.locat.Io.Pet.de Ferra. in for.lib.in act.rea §.Et in Florenis decē.col.fi.ver.ecce de poſui.& ibi D.Fran.Cur.in apoſt.Ancha.conſi.286.Ex prędicta.nu.3.ver.& habemus.Io.Bertac.in repe.ver. Deponēs, fardellum.& verſ.valiſia.D.Benuenut.Straccha in tract.de Nautis,nauibus,& nauigatione.in v.par.in quæſtio.incip. vulgaris eſt.Aret.& Mod.in l.qui accuſare.C.de eden.in fi.

¶ Et licèt Bar.in l.j.§.fi.in fi.ver.ſecundò quæro.ff.fur.aduer.nau.caup.ſtab.videatur velle, quòd contra hoſpitē, & ſimiles nō poſsit iurari in litem,ſub prętextu quòd valiſia, & ſimilia depoſita ſigillata,vel clauſa,apud hoſpitē, & ſimiles,reſtituantur diſigillata,ſeu aperta, niſi conſtet quòd hoſpes,& ſimiles fuerint illi,qui diſigillauerint, ſeu aperuerint,præmiſſa.ex quo aliter non conſtat, an conueniantur ex facto,& dolo ſuo,vel alterius,vt dicit Bar.in d.ver.ſecūdò.Tamen tu dicas ꝙ imò contra ipſum hoſpitem,nautā, cauponem,& ſtabularium,& omnem cuſtodem,ac depoſitarium,& ſimiles,poteſt iurari in litem etiā quòd non conſtaret,quòd ipſi aperuerint,vel diſigillauerint præmiſſas valiſias,ſarcinulas,capſas, & alia ſimilia , ex quo eſt præſumptio ꝙ ipſi præmiſſa aperuerint,& dicuntur propterea cōueniri ex proprio eorum dolo.ergo cōtra eos poterit in litem iurari per deponētem,ſeu viatorem,ſeu mercatorem, & omnem alium præmiſſa clauſa deponentem. & hæc eſt communis opin.contra Bar.in d.l.j.§.fi.in fi.verſ. ſecundò quæro.ff.de fur.aduer.nau.caup.ſtab.Et ita eſſe communē opi.contra ipſum Bar.in d.verſ.ſecundò quæro. atteſtatur Pariſ.d.conſi.74.Inficiari. volu.j.Cagno.d.l.j.nu 130.C.de ſent.quę pro eo quod intereſt.Cur.& Doct. omnes,& idem Bar.in d.l.in actionibus.& ad rationes Barto. in d.l.j.§.fin. verſ.ſecundò quæro.reſponde,vt per Curt.in d.l.in actionibus.

nibus.& per Cag.in d.l.j.Et quamuis glo.in l.j.§.fi.ff.naut. caup.ſtab. dicat ad hoc vt in litem poſsit iurari non ſufficere viatorem,ſeu deponentem cōſignare hoſpiti, vel alij, valiſiam,ſiue malam clauſam, & alia ſimilia clauſa, puta ſaccos,ſarcinulas,capſas,& alia,niſi pręmiſſa conſignando ea aperuerit,conſignando res omnes particulares. Tamen communis opinio eſt contra ipſam gloſſ.Et uera, ac communis,opinio eſt, quòd ſufficiat conſignare hoſpiti, nautæ,mulioni,vel alij præmiſſa clauſa, etiā quòd non aperiatur oſtendendo,& conſignando res particulares in eis exiſtentes, & etiam quòd de eis nullum verbū fieret quia vbi præmiſſa reſtituuntur aperta, ſeu apparēt fuiſſe aperta,poterit per deponentē,ſeu viatorem ſuper quantitate,ac qualitate,pretio, & æſtimatione rerū,quas dixerit fuiſſe in eis, iurare in litem,& erit ſtandū tali iuramento contra ipſum hoſpitem,nautam,mulionem,depoſitarium, cuſtodem,& omnem alium ſimilem.Iaſ.d.l.in actionibus.col.penul.nu. 43.verſ.in tantùm quòd.Pariſ.d.conſi.74.Inficiari. volu.j. Cyn.d.l.certi iuris.vbi Bal.in ij.oppoſi. C.locati. Nicol.de Neap.& Lud.Gomeſius in d.§.item ſeruiana.& ibi Iaſo.nu. 52.ver.& per hanc.ibi,quia imò ſecundum Iacob. inſtit.de actio.D.Fran.Duarenus d.l.in actionibus.verſi. quia iudex æſtimare.ibi,meritò igitur,& ita tenent Doc. omnes cōmuniter,durum enim,& inhumanum, ac periculoſum eſt res ſuas,& ſeu ſecreta patrimonij ſui pandere.argumen.l.ij. C. de aliment.pupil.præſt.& l.ij. C.quando,& quibus quarta pars.lib.10. Fallit vbi certum eſt, quòd nō hoſpes,nec nauta,nec ſtabularius,nec depoſitarius,nec cuſtos,cui res ipſæ clauſæ fuerunt conſignatæ,puta valiſia aperuerit præmiſſa conſignata clauſa,ſed alius,puta hoſpitis ſeu nautæ,vel depoſitarij,ſeu cuſtodis,familia,ſeu aliquisviator,vel alius præmiſsis inſcijs,quia licèt tunc hoſpes,nauta,ſtabularius, depoſitarius,ſiue cuſtos,teneantur, non tamen poteſt contra eos iurari in litem,ex quo certum eſt quòd ipſi nō aperuerunt præmiſſa,et ſic ipſi conueniuntur, tūc ex dolo alieno, ſed deberet contra eos per teſtes probari rerum ablatarum quantitas,pretiū,et qualitas. Et tunc poterit ſolùm in litem iurari contra illos aperientes præmiſſa.Fran.Aret.

d.l.qui

d.l.q accuſarē.col.fi.n.5.in fi.ibi.Et illud vult Bart.ſ.neq; d. nu.iij.ver.quæro tunc.ff.de incen.rui.nauf.& in l.j.in fi.ff. ſur.aduer.nau.caup.ſtabu.Salic.dict.§.ſi ciſta.ibi aut non eius.Cag.d.l.vnic.nu. 127.ver.tertiò limita. & ibi alij Doc. C.de ſent.quę pro eo quòd intereſt.prof.D.Frā. Duarenus d.l.in actionibus.ver.quia iudex æſtimare.ibi,ſed quęritur ſi reſignatns apertuſque ſaccus, in fin.ibi.quid enim ſi famulis,& ibi alij Doc. omnes communiter illud tenent.ff. de in lit.iurā. Et ſi certum eſt,quòd hoſpes,ſiue cuſtos prę miſſa non aperuerit, & q; non fuit in dolo, tunc iurari nō poteſt contra eum etiā quòd pręmiſſa eius culpa lata aperta fuerint.Iaſ.d.l.in actionibus.colu.pen.ver. tertius caſus.

7 ¶Fallit quoque vbicūque † ille,qui capſas clauſas,ſeu valiſiam clauſam, & ſimilia clauſa, dediſſet hoſpiti,nautæ,vel alij cuſtodi,ſeu depoſitario, reddenti ea aperta, fuiſſet Iudæus, vel Hæreticus,ſeu aliâs periurus,aut infamis,ſeu ſpurius,aut vſurarius,ſeu alius,qui pro alio nō poſſet eſſe teſtis idoneus,et oī exceptione maior, nam tūc nō poſſet iurare ī litē,de his quo diceret ſibi fuiſſe ſubtracta ex ipſis capſis, valiſia, vel alijs vaſibus apertis,per eū depoſitis clauſis,ſed deberet per teſtes iſtud probare.Hippolit.de Marſil.ſingu. 41.Iudęus. & ſing.74.tu habes.& ſing.273.notiſſimū.Ioā. de Imol.conſi.ij.In caſu.argumen.l.quoniam multi. & ibi Doc.C.de hęret.& c.Iudęi.de teſtib.& cle.j.de Iudęis. Romā.Iaſ.Curt.Rip.D.Io.Bap.Catialupus, & Mod.in l.admonēdi.ff.de iureiur.vbi dicūt tales non poſſe q; plus eſt.iurare etiam q; haberent pro ſe vnū teſtem, in ſupplementum probationis.Ioan.Andr.in additio.Spec. in tit.de teſte.§.j. in additio.inci.alleg.Pij Barbac.c.per tuas.per gl.ibi, extra de ſim.per text.& glo.in c.paruuli.22.q.v.Hipp.d.ſing.41. & 74.& 273.Et licèt præmiſſi,iurare non poſsint in litem, vbi præmiſſa ſibi redduntur aperta per hoſpitem & alios depoſitarios,poſſent tamen hoſpes, ſeu cuſtos,& depoſitarius, & alij de eorum familia perſonaliter detineri, ac torqueri pro eruenda veritate,quare pręmiſſa aperta fuerint, & quid ex eis fuerit furto ſubtractum, maximè vbi pręmiſſa fuiſſent depoſita cauſa euitandi ruinam naufragium, incendium,prædam, ſeu robariam popularium, vel multum.

tum. Ioan.de Imol.d. conſil.ij.In caſu. Et idem dico ergo etiam in alijs caſibus vbi ita iudici videatur ex aliquibus circunſtantijs,attenta qualitate negotij,& perſonarũ:quia tunc contra hoſpitem, & cuſtodes,& ſimiles depoſitarios. & eorum familiam debet perueniri ad torturã pro eruẽda ipſa veritate,vt ſciri poſſit quis pręmiſſa aperuerit.& quid ex eis fuerit ablatum.Bar.l.j.§.ſerui.col.fin.in fin.ff.fur.ad uer.naut.caup.ſtab. & ibi Alex.& Mod.in apoſtil.Blancus l.fi.nu.414.ver.infero.ff.de quæſt.Hipp.de Marſi.in pract. crim.§.principium.nume.vj.verſicu.ſed circa.ibi, quarum prima hęc eſt per text.in l.dominus horreorũ.circa.princ. & ibi Paul.de Caſtr.Bald.& alij.ff.locati.

8 ¶ Fallit vbi hoſpes, † nauta, cuſtos, & depoſitarius præmiſſa repoſuiſſet in loco aperto,& ſolito, & conſueto, ſciẽte,ac vidente domino, & non contradicente, puta quantitatem magnã,vt vulgò dicitur Ballarum lanarũ,ſub porticu aperta, vel in via publica, in qua conſuetum erat eas reponi. Nam ſi Ballæ ipſæ conſignentur eis funibus alligatæ,& ita reponantur ſub ipſa porticu,aut in via,& reperiãtur deinde fuiſſe apertæ, & ignoretur per quem non poterit iurari in litem contra hoſpitem,nautam, vel depoſitarium,ſeu cuſtodem ſub pretextu,quòd præmiſſa fuerint aperta,& ex eis ablatę pecuniæ, vel res pretioſę,quæ in eis eſſent:quia præmiſsi excusãtur à dolo ſi prędicta repoſuerunt in ipſo loco ſolito & conſueto, ſciente domino & nõ cõtradicente,vt dicitur de equo dimiſſo in paſcuis.Gratus conſ.100.Viſis.col.ij.verſ.ergo.volu.ij.Ange.conſ.102. Teſtator.Cyn.l.iij.C.de Epiſ.aud.glo.Bald.& Doct.l.ſi negotia.ff.de neg.geſt.Anan.conſ.71.Viſis.Aret.conſ.38.cõſultiſsimè.Nicol.Boër.deciſ.218.Siquis col. fin.in fin.ij.part.
¶ Fallit vbi valiſia,capſa,ciſta,ſaccus,fardellũ, vel aliud ſimile fuiſſet clauſum,ſeu ſigillatũ,ſeu ſignatũ in modũ,qui abſq; facto hominis caſu,et faciliter potuiſſet aperiri,diſſigari,ſeu reſignari,puta vbi fuiſſet ſigillatũ cũ cera,tunc.n. contra hoſpitẽ cui res fuit conſignata, vel alium depoſitarium,non poteſt iurari in litẽ, etiam quòd res ipſa reſtituatur aperta, vbi tamẽ concurreret quòd ipſe hoſpes,ſeu depoſitarius eſſet bonę vocis,conditionis, & famę.Bal.rubr.

fi.§.j.ff.nau.caup.ſtab.Iaſ.d.l.in actionibus.col.pen.verſi. tertiò limit.tñ non videtur hoc caſu poſſe iurari cõtra hoſpitẽ,vbi non conſtat illum aperuiſſe, vel ſubtraxiſſe.Iaſ.d. ver.tñ aduerte.iunctis nota.per Bal.in d.rubr.C.depoſiti. maximè cùm iurari non poſsit in litem niſi contra doloſum.d.l.in actionibus.Et traditio clauium, vel dimiſsio ſamulorum videntur ſatis probabiles cauſę ad excuſandum hoſpitem à dolo malo,cum quęlibet cauſa etiam fatua excuſet à dolo malo.Iaſ.l.ſi quis maior.circa princ.C.de trãſact.l.igitur.§.poteſt.ff.de lib.cau.Fallit etiam vbi viator, ſeu hoſpitatus non oſtendidit,nec cõſignauit nautæ, cauponi, & ſtabulario,res ſuas, puta nec valiſiã,nec fardellũ, nec crumenam, nec pecuniam . Et conquæritur viator de furto ſibi facto,in hoſpitio,naui,aut ſtabulo,tũc enim iurari nõ põt per viatorẽ,aut hoſpitatum, contra cauponẽ, nautam,aut ſtabulariũ:vbi non probatur ipſos deliquiſſe, ſed ipſi coguntur ſolùm præſtare iuramentũ purgationis, an ipſi ſint conſcij, vel ne talis furti, & vbi iurauerint ſe non eſſe conſcios non moleſtantur vlteriùs. Specu.titu.de furtis.col.vj.uer.quid ſi peregrinus.D.Mar.Anto.Blanc.in rep.l.fi.nu.65.uer.Tunc iudex.in fi.ff.de quæſ.p text.in l.fi. C.de iur.dom.amp.& in l.fi.C.de bon.auct.iud.poſ.Bal.& Doct.in l.j.C.loca.l.præſenti.§.ſi cubi. C.de his qui ad eccl. confuge. & iſtud maximè procedit vbi ſunt bonæ famæ. Bal.d.l.j.Blanchus d.uerſ.tunc iudex.in fi.uide tñ Hippol. pract.crim.§.principium.nu.vj.in fi.ver.ſed circa.ibi, quarum prima , ubi diſputat quando ſola querela furti faciat indicium ad torturam, ac etiam uide text.& Doct.in hoc in l.dominus horreorum.ff.loc.

21 ¶ In caſu tñ proximè præmiſſo,† ubi uiator, aut hoſpitatus,fuiſſet aliquis peregrinus qui ibat ad loca religioſa, uel aliquis comes,barro,uel nobilis,aut alius quiſpiã homo bonæ uocis,conditionis, & famæ,qui de furto ſibi facto conqueritur,& nauta,aut hoſpes erat homo malæ uocis, conditionis,& famæ,cui nihil cõſignatum fuerit. poſſet deferri iuramentũ in litẽ viatori, aut hoſpitato, cui crederetur in modica ſumma,de furto ſibi facto, præmiſſa taxatione iudicis, iuxta ſummã pecuniæ, quã uerisſimiliter, maximè

pro

pro uiatico habere potuiſſet uiator, & iuxta ipſum iuramē tum erit condemnādus,hoſpes, nauta, uel caupo malæ uo cis,& famæ.Spec.d.tit.de furtis. col.vj.uer.ſed quid ſi nauta,& ita uoluerūt. Roſred.Guil.& Iac.de Ra.ut refert Bar. in d.l.j.§.ſerui.nu.iiii.verſ.quæro quid.ff.fur.aduer.naut. caupo.ſtab.argu.l.in bonæ fidei.C.de reb.cred.ſi cert.per.

¶ Sed dico ego,nullo iure probari, in caſu pmiſſo,in quo cauponi,nautę,ac ſtabulario,nihil fuerit oſtēſum,vel cōſi gnatū, vt credi debeat iuramēto hoſpitati,vel viatoris cō tra cauponē,& ſimiles malæ,famę,& probatur, quia licēt

32 † nautę,caupones,ſtabularij ſint oēs de iure ſuſpecti,& pſumātur cum furibus ſæpe colludare, & iura præſumāt,ꝙ ſint perſonæ doloſæ, maximē cum ex iſtis tribus perſonis, nautæ,cauponis,& ſtabularij cōponatur, cōſeruetur, & fo ueatur fur,vt dicit D.Lud.Gomeſius.in d.§.item ſeruiana. col.11.ver.& hoc rōne inſti.de act.tex.i l.j.§.j.ibi nec nūc. ff.nau.caup.ſtab.& not.p Doc.in §.j.inſti.de oblig.quæ ex quaſ.del.Et patet apud Ouidiū. lib.j.Metamorphoſeos de Licaone hoſpite peſſimo in lupū cōuerſo: Tn iura volunt nauta,cauponē,& ſtabulariū nō teneri,niſi receperint res vel niſi res ipſis fuerit cōſignatę.l.j.§.fi.ver.recepit.ff.nau. caup.ſtab.vel ſaltē niſi viderint,vel ſciuerint res,ſeu bona inferri in nauim, vel hoſpitiū abſq; eo , ꝙ ſingulariter res demonſtrētur eiſ,nā tūc res,& bona ipſa,videtur ab eis re cepta in cuſtodiā,& tenētur pro eis,ſi nō reſtituantur,vel ſubtrahātur. text.in d.l.j.§.j.& §.fi.iūcta.l.ij.cū ſeq.ſt.nau. caup.D.Lud.Gomeſ.d.§.itē ſeruiana.in d.ver.& hoc rōne. & ibi Iaſ.nu.52.ver.& per hanc.vbi ēt reprobat glo.d.§.fi. quæ vult hoſpitē,nautā,& cauponē,& ſimiles,ita demū te neri,ſi ſciēter illatę ſint res in hoſpitiū,vel in nauem,& ſic valiſia:clauſa,& alia vaſa clauſa eis reperta fuerint,& quid in eis eſſet,demōſtratū,oſtendēdo oēs,& ſingulas res,aliàs, ꝙ nō tenētur.Nā hoc non eſt verū,& glo.ipſa cōiter repro batur,quia præmiſſi tenētur,ēt,ꝙ valiſia clauſa, & alia va ſa clauſa non fuerint eis aperta & ſingulę res in eis exiſten tes,nō fuerint eis oſtenſę,quia vbi eas non reſtituunt,tenē tur pro eis,ēt ꝙ ignorauerint, quæ, & qualia bona in ipſis valibus clauſis eſſent repoſita. & hæc eſt cōis opi.vt dicūt

Doctọ.

Doc.per me relati ſuprà nu.6.ver.ſi per teſtes.& ver.& quã uis.glo.Ergo ſequitur ex pręmiſsis, ꝙ in caſu de quo ſuprà dixi,nu.10.ver.Fallit ẽt,& nu.11.ver.in caſu, ꝙ pro modica,nec magna ſumma, nõ poſſet iurari in litẽ per violatorẽ,ſeu hoſpitatum ẽt peregrinum, euntem ad loca religioſa,nec nobilem etiam bonæ vocis & famæ,etiam reſpectu pecuniarum viatici, vel aliarum rerum quas dicerent ſibi furto ſubtractas fuiſſe contra nautam,cauponem,& ſtabulariũ,quibus non fuit conſignatũ, nec apud eos depoſitũ aliquid,ſaltem in valiſia,vel vaſe clauſis, niſi eſſet ſtatutũ, vel conſuetudo credendi in præmiſsis viatoribus bonę vocis,& famæ,contra hoſpitẽ,nautam, & ſtabularium malæ vocis,& famæ,pro modica ſumma ſaltẽ veriſimili adviaticum ſecundum qualitatem perſonę. ita inquit Bar.d.l.j.§. ſerui.col.fi.nu.4.ver.quæro quid.&.nu.5.ver.ſecundo quęro.ff.fur.aduer.nau.caup.ſtabu.Ial d.§.item ſeruiana. nu. 33.ver.vbi vult Nicol.inſtitu.de actioni.

13 ¶ Fallit prætereà † vbi hoſpes,nauta, vel ſtabularius prædixerit, vt vnuſquiſq; viatorũ res ſuas cuſtodiret, ac cõſeruaret,neque damnum ſeſe pręſtaturum, & tali proteſtationi viatores conſenſerint.Nam tunc hoſpes,nauta, & ſtabularius non tenentur,etiã ꝙ præmiſſa aperta fuerint,vel furto ſubtracta, & contra eos non poteſt iurari in litem, niſi conſtaret,quòd ipſi præmiſſa aperuerint,vel furto ſubtraxerint.tex.in l.debet.§.item ſi pędixerit.&.ibi Bar.& Doc. ff.nau.caup.ſtab.iuncta d.l.in actio.& idem vbi non conſenſerunt dicti viatores dictæ proteſtationi:quia eſt eis imputãdum quare permanſerunt in hoſpitio, vel naui, & ſic non poſſunt tunc agere contra præmiſſos, nec iurare in litem contra eos.d.§.debet.vbi glo.verbo,conſenſerunt.

14 ¶ In omnibus † tamen caſibus,quibus dixi, & etiã hic inferiùs dicam,non poſſe iurari in litem contra hoſpitẽ nautam,ſtabulariũ,cuſtodes,ac depoſitariũ,vbi viator,ſeu deponẽs ſit homo bonæ vocis,conditionis, & famæ,qui veriſimiliter non diceret furtũ ſibi fuiſſe factũ, vbi nõ fuiſſet factũ,tũc hoſpes,nauta,caupo,& eius domeſtici,& familiares poſſunt,ac debent detineri à iudice,qui ex p̄ſumptione legis habet poteſtatẽ torquẽdi eos, ac familiares domus &

alios

alios qui erant in domo; et procedendi ſuper hoc ſummatim.ita dicit Bar.d.l.j.§.ſerui.col.fi.in fi.ff.furt.aduer.nau.caup.ſtab.vbi etiam inquit,quod ita ſeruauit Piſis,per tex. in l.quoties.& in l de ſubmerſis.C.de nauf libr.11. Alex.& Mod.in apoſt.ad Bar.in d.§.ſerui.col.fi.in fi.in apoſt.verſ. de facto.Bar.l.j.in prin.ff.de offi.præf.vig.Bart. & Doct.in l.dominus horreorum.ff.loc.per illum tex.Blanchus. in repe.l.fi.nu.414.ver.infero.& nu.425.verſ. culpa cuſtodis.ff. de quæſt.Doct.l.in actionibus.col.fi.ff.de in lit.iur. Nic.de Matar.in l.j.& ibi Bal.Salic et alij.C.locat.Aret.§ fi.in fi.inſtit.de obli.quæ ex quaſ.del.na.D.Iacob.Nouel. in prac.crimi.in for.inquiſit.contra fures.nu.23.ver.culpa cuſtodis. et nu.24.ver.famuli hoſpitum,et nautarũ.Augu.de Arim. in addit.Ang.de Aret.in verſi.fama publica.nu.107.Bald. l.iij.§.cognoſcit.ff.de offic.præfe.vig.& dixi ſup.nu.7.ver. fallit quoq;.Et hoc maximè procedit in eorũ famulis cùm natura famulorum ſit furari,& à cōiter contingentibus ſit bona conſequentia,eſt ſeruus,ergo fur. iuxta dictum Virg. Quid facient dñi audent cũ talia fures. Blanch.d.l.fin.nu. 423.ver.fuga.in fi.D.Iac.Nouel.in d.for.inquiſit.contra fures.nu.25.ver.quod indiciũ.Bar.d.l.dñs horreorum.Et idē eſt ſeruandum cōtra omnem cuſtodē & depoſitarium , ut poſſit torqueri vbi eius culpa factum eſt furtum,ut doceat furem,niſi factũ eſſet furtũ in loco , qui bene cuſtodiri nō poterat,vel tempore quo cuſtodiri non poterat:nam tunc per rerũ naturā probatur dolum, ac culpā abeſſe. Blāch.d. l.fi.nu.425.ver.culpa cuſtodis.D.Iaco Nouel.d. verſ.culpa cuſtodis.Bar.d.l.j.ff.de offi.præfec.uig. Bal.d.§.cognoſcit.

¶ Vbi autem hoſpes,nauta,ac ſtabularius, et eorum famuli probarentur eſſe bonæ vocis, ac famæ; non conſtito de furto, nec de aliquibus indicijs contra eos non poſſent torqueri.Blanch.d.l.fi.nu.414.uer.infero.Bald.et Doct.in d.l. j.C.locat.Aug.de Arim.in addit.ad Ang.in ver.fama pub. nu.107.D.Iac.Nouel.d.ver.famuli hoſpitum.probatio ta-

35 men † bonæ famæ ipſorum non tolleret indicium contra præmiſſos ortũ ex apertura ualiſiæ,et aliorum uaſorũ,quę clauſa fuiſſent depoſita apud eos , quia poſſet nō obſtante probatione eorum bonæ famæ,occaſione præmiſſa contra

eos iurari

iudice,& attenditur veriſimilitudo,ac qualitas perſonarũ cum etiam in rebus inuaſis ita ſeruetur per text. hîc in l.ſi quando.C.vnde vi, Blan.d.l.ſi.nu.415.uer.debet etiam,& eſt cõmunis opin.Doct.in d.l.in actionibus per illum tex.
17 ¶ Fallit vlterius,† vbi ille qui aperuit præmiſſa,vellet probare, quòd ea aperuit corã honeſtis perſonis,& teſtibus fide dignis,& per eos probare,quòd nihil erat in valiſia clauſa,vel in alijs vaſibus depoſitis clauſis,vel quòd erant ſolũ tales res,talis qualitatis,& talis pretij, & non vltra:nã tunc nõ poſſet contra ipsũ aperientẽ pręmiſſa,iurari in litẽ.arg. huius l.ſi quando.C.vnde vi, qua dicitur,quòd ẽt in rebus per vim inuaſis iuratur vbi per teſtes probari non poteſt quãtitas.ergo ſi aperiẽs pręmiſſa probet negatiuã ſuperius per me dictã per teſtes, non poteſt iurari in litẽ contra eũ, argu.l.j.ff.de offici. eius cui mand.eſt iuriſdict.& pro hac opi.faciunt ea quæ dixi ſuprà in ver. dicã cũ Virgiliana Didone.nu.37.verſ. primo contra tutores,oĩs.n.lex,& omne ſtatutũ volens credi iuramẽto alicuis,intelligitur niſi probetur contrariũ.Rip.l.admonendi.col.15.poſt nu.69.ver. iij.mouetur.& ibi alij Mod.ff.de iureiur.Feli.c.propoſuiſti. de prob.Alex.l.qui bona.§.qui damnũ.ff.de dã.infect.tex. in c.continebatur.cũ gl.de deſpõ.impu.& ibi Abb.& Doc. Et ipſam negatiuã tenetur probare aperiens, ex quo cõtractus depoſiti eſt bonęfidei, quo caſu ad iurandũ in litẽ ſufficit dolus,qui probatur eo ipſo, ꝙ ea quę erant clauſa fuerunt aperta,etiam ſi non eſſet difficultas probationis quãdo ſumus in contractibus bonę fidei . & eſt communis opin.Doct.hîc,in l.ſi quando.& l.in actionibus.
18 ¶ In dolo malo † ẽt eſſe dicitur depoſitarius ſeu cuſtos, vtẽs rebus depoſitis in ſpecie cõſiſtentibus, puta veſtibus, equis,bobus,gẽmis,torque,ãnulis,ſaccis, grano,vino,oleo, vaſibus & alijs rebus depoſitis,& cõmittit furtũ,ac tenetur pœna furti.l.qui furtũ.ff.de cõd furt.tex.gl. & Doc.l.ſi ſaculũ.ff.depoſ.& in l.iij.C.depoſ. vbi tex.Bald.& Doc.tex.in §.furtũ autẽ.inſti.de obli.quę ex quaſi del.Ergo cõtra ipsũ depoſitariũ,ac cuſtodẽ,vbi probatũ fuerit, ꝙ fuit vſus rebus depoſitis, iurari poterit in litẽ per deponentẽ,ex cuius iuramẽto,eius intereſſe intrinſecũ, & extrinſecũ,rerũ quã-

titas,qualitas,& pretium. & æſtimatio deteriorationis rerum ſequutæ ob ipſum vſum, probabitur cõtra ipſum depoſitarium,ſeu cuſtodem vtentem ipſis rebus,ex quo dicitur per ipſum vſum fuiſſe in dolo.tex.in d.l.j.§.in depoſiti quoque actione.ff.depoſ. iuncta. d.l.in actionibus.ff.de in lit.iur.& iunctis alijs ſuperius per me hic proximo dictis.
¶ Cuſtos etiam,ſiue depoſitarius,vtens pecunia,ſeu nummis apud eum depoſitis in ſacculis,ſeu crumena, vel alijs vaſibus ſignatis, dicitur furtum committere & eſſe in dolo, & tenetur pœna furti.text.in d.l.ſi ſacculum.& in l.die ſponſaliorum.§.j.& l.Lucius,vbi Pau.de Caſtr.& Docto.ff. depoſ. ergo poterit per deponentem iurari in litem contra ipſum depoſitarium,ſeu cuſtodem,vtentem ipſis pecunijs ſic depoſitis, ſeu illas debito tempore non reſtituentẽ, non quidem ſuper intereſſe affectionis,cum non poſsit dari affectio conſiderabilis, habendi nummos præciſos eiuſdem corporis:potius,quam alios eiuſdem bonitatis,& pretij.l.nummis.vbi tex.glò.Bar.Alex.Iaſ.& Docto.ff.de in lit. iur.ſed iurabitur in litem veritatis ſuper intereſſe intrinſeco nummorũ,puta reſpectu bonitatis intrinſecæ auri, vel argenti,ac ligæ,ponderis,& caracterum.quod eſt conſiderabile, & debetur vbi variatur ipſum intereſſe intrinſecũ, per depoſitarium eis vtentẽ,vel per debitorem, attendẽdo tempus contractus,ſeu obligationis,& diſpoſitionis, & nõ ſolutionis,& hoc procedit in omnibus contractibus, teſtamentis,legibus,& ſtatutis.& eſt communis opin. D. Alber. Brunus tract.de monetis.in j.parte.nu.j.& ij.& in partic.ix. iunctis not.per Bald.in d.l.nummis.in prin. Et item iurari poterit in litem veritatis ſuper intereſſe extrinſeco nũmorum,reſpectu bonitatis extrinſecæ nummorum, licèt ſit eiuſdẽ bonitatis intrinſecæ, puta reſpectu pluris valoris:puta,quia aureus,ſeu ducatus,vel teſtonum, ſeu aliud corpus monetæ auri,vel argenti,licèt ſit eiuſdem bonitatis intrinſecæ tempore ſolutionis,ſicuti tempore contractus,tamen expenditur nunc pro maiori, vel minori,quàm fieret tempore contractus,quo caſu de iure regulariter,tunc inſpicitur tempus,& valor ſolutionis,Brun.d.tract.de monetis.in iij.partic.nu.1.& 2.& 3. Et ſufficit regulariter quòd ſoluatur

tur ſecundum curſum temporis ſolutionis.Cur. Iun.conſ. 24. Tamen vbi depoſitarius, ſeu cuſtos vſus fuit pecunijs depoſitis,& ſic fuit in dolo,vel mora, & vbi quilibet alius debitor fuerit in mora,tunc reſpectu dictę bonitatis extrinſecæ,& ſic valoris pro quo nummi expenduntur, attenditur tempus,quo magis nummi valuerunt poſt ipſum dolũ, ſeu moram,& ſecundum illum ſuprà plurem valorem debet per debitorẽ fieri ſolutio creditori ſua, ſeu deponenti. Brun.d.tract.monetarum.in iij.partic.nu.1.& 2.ac 3. Ergo vbi depoſitarius fuerit vſus ipſis pecunijs depoſitis in ipſo ſacculo ſignato,dicitur fuiſſe in dolo.d.l.ſi ſacculum.quo caſu contra eũ iuramento deponentis probabitur valor,et bonitas,ac ipſum intereſſe intrinſecum & extrinſecum pecuniarium,ſeu nummorũ depoſitorum, quibus depoſitarius fuerit vſus,& idẽ ſi fuit in mora reſtituendi, idem corpus nummorũ depoſitorum,& ſecundum ipſum iuramentum condemnabitur depoſitarius,ad ipſum intereſſe.d.l.j. §.in depoſiti quoque.& l.nummis.& ibi Bald. not.in prin.

29 ver.not.quòd iſtud.ff.de in lit.iur.Et ex præmiſsis † conſtat quòd ſubtilis doctor D.Fran. Duarenus in d.l.in actionibus.nu.4.verſ.ex his.& quidam alij Docto. præſtantiſsimi,non benè ſenſerunt in hoc dum dicunt pro intellectu. d.l.nummis.quòd ſi nummi depoſiti non reſtituantur, ꝙ iurari in litem non poteſt, non quia nummorum nulla ſit probabilis affectio,vt glo.& Doct. volunt in d.l.nummis. ſed quia nummorum certa,& perpetua,& immutabilis eſt æſtimatio quæcunq; ſemel publicè conſtituta fuerit,ita inquit D.Fran.Duar.d.ver.ex his.Nam in hoc decipitur Dua. cum eius ſequacibus:quia vt docet communis rerum vſus, etiam in nummis non eſt ſemper certa,& immutabilis ęſtimatio,cum reſpectu bonitatis intrinſecæ,& ſic ligæ, ac põderis,& caracterum auri,uel argenti, ac etiam reſpectu bonitatis extrinſecæ,& ſic valoris,pro quo expenduntur nũmi,fiat in dies variatio,& æſtimatio ſit mutabilis,maximè in locis quibus bella ſæpe vigent,& recrudeſcunt, prout in Italia,quæ nunquã erit in pace,niſi Deus Optim.Maxi.illã pro eius miſericordia ab oĩbus malis, & multis diſcordijs liberauerit,cùm ut refert Calch.cõſ.24.Chriſti.col.iij. ſcri-

ptum ſit, Angelum dixi venerabili Bedæ oranti pro pace Italiæ, Beda Beda tace, quia Italia nunquàm erit in pace. & hoc maximè procedit in Inſubria, quæ eſt optima pars Italię, & in qua Inſubria, teſte Ptholomeo ſita eſt vrbs Nouariæ patria mea antiquiſsima, quæ ſemper quidē ſolet varijs bellorum turbinibus & procellis agitari, ac quaſſari, &
20 quòd † in nummis æſtimatio ſit mutabilis, etiam docet Brunus in d. tract. de monetis. Ergo debetur ipſum intereſſe intrinſecum ac extrinſecum nummorum, maximè per debitorē doloſum, vel moroſum Brun. d. tract. de monet. vbi dicit, quòd eſt communis opinio Docto. l. Paulus. ff. de ſolut. per illum textum, & probabitur creditoris iuramento in litem, ipſum intereſſe intrinſecum, & extrinſecū nummorum, contra debitorem doloſum, ſeu moroſum. d. l. in actionibus. & d. l. nummis. ff. de in lit. iur. & ita in ſpecie dicit Bal. in d. l. nummis. in prin. ver. nota quòd iſtud.
21 ¶ Dico etiam † quòd in hoc non eſt vera opinio clariſsimi Doctoris D. Camilli Plautij, & ſequaciū. in repet. l. vnic. in glo. tex. ver. etiam ex lucro. nu. 45. ver. limitatur nō procedere. C. de ſenten. quę pro eo quod inte. dum dicit, quòd in nummis ex natura rei, non admittitur intereſſe intrinſecum, ex quo eorum eadem eſt vbique ęſtimatio. Nā in contrarium eſt veritas, cum etiam in nummis cadat intereſſe intrinſecum, & pro eo poſsit iurari in litem veritatis. Bald. d. l. nummis. in prin. & non ſit ſemper eorum eadem vbiq; æſtimatio. & eſt communis opi. vt dixi ſuprà nu. 18. verſi. cuſtos. & nu. 418. verſic. & ex præmiſsis. & licèt text. in d. l. nummis. dicat, quòd certa eſt nummorum ęſtimatio, intelligitur data paritate formæ, & materiæ & valoris, & ſic bonitatis intrinſecę, & extrinſecę, q; eſſe deberet de iure. l. quotieſcunque. C. de ſuſc. & ar. lib. x. licèt facto rarò accidat, tunc enim nō magis æſtimantur iſti nummi, quàm illi. Iaſ. d. l. nummis. col. pen. nu. 14. ver. contra nummi. & tūc pro eorum valore intrinſeco, non poſſet agi, nec in litem iurari, vt reſtituantur potiùs iſti nummi, quàm illi: quia tunc eſſet intereſſe affectionis, quod non cadit in nummis, & pro
22 quo non poteſt iurari in litem, in nummis & ita † intelligo text. in d. l. nummis. dum dicit quòd nummis depoſitis

non

non reſtitutis nō poſsit iudex in litem iuſiurandum defer re: vt iuret quiſque quòd ſua interfuit, cùm certa ſit nummorum æſtimatio: nam iſtud intelligitur reſpectu iuramēti in litem affectionis. quod non poteſt præſtari etiam data varietate intereſſe intrinſeci, ac extrinſeci, & valoris nūmorū, ſiue eſſent aurei, ſiue ducati, ſiue floreni, ſiue groſsi, ſiue alia quælibet moneta, & quantitas, quæ in genere ſuo reciperet functionē: puta, granū, vinū, oleū, in quibus non cadit affectio, de quibus nō cadit affectio, de quibus in l.ij. ff. ſi cer. pet. ergo nō poterit in ipſis præſtare dictū iuramētum in litem affectionis, vbi non reſtituuntur, ēt ꝙ eorum valor, & intereſſe intrinſecum, & extrinſecum variaretur, & eſt magis communis opinio, & ita loquitur, & intelligitur d. l. nummis. vt per glo. Bar. & Alex. & Pau. de Caſt. d. l. nummis. Sed reſpectu dicti intereſſe intrinſeci, & extrinſeci, & valoris nummorū, & aliorū præmiſſorū, vbi eorū bonitas, ac valor. & intereſſe intrinſecum, ac extrinſecū variaretur, poſſet iurari in litē ueritatis, ſuper ipſo intereſſe intrinſeco, ac extrinſeco, & valore nummorū per deponentē contra depoſitarium, vel aliū ſimilē debitorem, nummos depoſitos, vel alia ſimili de cauſa debitos non reſtituentē, & ſeu eis utentē, & ſic debito tēpore non ſoluentem. & ita ſentit Bar. in d. l. nūmis. col. j. in fi. uerſ. quid ergo dicemus. in fi. & ibi Bal. in prin. & ita à cōtrario ſenſu ex dictis gloſ. & Bar. in d. uer. quid ergo. argui pōt: quia ſi non poteſt, ut ipſi dicunt in nummis iurari in litem de affectione, ex quo in eis non debet cadere affectio in uno nummo, potiuſquā in alio eiuſdē ualoris: ergo pōt iurari in litem veritatis. l. j. ubi tex. & Moder. ff. de offic. eius cui mand. eſt iuriſdi. Maximè quia, ubi in nūmis, & alijs quæ in genere ſuo recipiūt functionē ob dolū, uel moram doloſam rei conuenti, quis uult iurare in litem ueritatis ſuper eorū intereſſe intrinſeco, ac extrinſeco, de quo dixi ſuprà, n. 18. uer. cuſtos. et nu. 19. uerſi. et ex præmiſsis. ceſſat ratio. d. l. nummis. ac ratio Bart. in d. uerſ. quid ergo. dum uult non poſſe iurari in litē per iuramentū affectionis: quia in eis non cadit affectio: ut ſuprà dixi: quia tūc iuratur in litē ueritatis ſuper ipſo intereſſe intrinſeco, ac extrinſeco nummorū, de quo ſuprà di-

xi:ergo contra depoſitarium,qui ipſis pecunijs vſus fuit,& ſic fuit in dolo,& idem corpus numorum non reſtituit,& cõtra omnem aliũ debitorẽ dolo malo moroſum in reſtituẽdo nũmos,iurari poteſt in litẽ veritatis per creditorẽ: quia licèt in nummis, & alijs quę in genere ſuo recipiunt functionẽ, nõ cadat iuramentũ in litẽ affectionis, ex quo non intereſt, ſeu intereſſe non debet quò ad affectionẽ creditoris,habere iſtã pecuniam, potius quã aliã eiuſdem,valoris,tñ in eis cadit veritas intereſſe intrinſeci,ac extrinſeci & valoris nummorũ,vbi pręmiſſa variãtur,& eſt com.opi. Doct.d.l.Paul.ff.de ſolu.Brunus d.tract. de mone.ergo ceſſante ratione qua quis dicat, non velle iurare in litem affectionis,cùm in eis non cadat affectio,ſed velle iurare in litem vertiatis ſuper ipſo intereſſe, vel alio intereſſe, poterit iurare: quia ceſſante ratione legis ceſſat lex, & vbi militat eadẽ ratio, debet militare idẽ ius.l. adigere.§.quãuis.ff.de iur.patro.glo.Iaſ.& Doc.l.à Titio.ff.de verb.oblig.D.And. Triaq trac.ceſſante cauſa ceſſat effectus.per totũ,maximè cùm ob dolũ rei cõuenti iuretur in litẽ.text.in d.l.in actionibus.ff.de in lit.iuran.ergo vbi eſt dolus, & ſic militat eadẽ ratio doli, poterit iurari in litẽ veritatis ẽt in nummis, & alijs, quæ recipiunt functionem in genere ſuo, cùm in eis cadat veritas ſicuti,& in alijs ſpeciebus,& ſic militat eadem ratio doli, & iurandi in litem ſuper veritate, quoad intereſſe veritatis creditoris ipſorum nummorum, & aliorum quæ in genere ſuo recipiunt functionem,& ſic poteſt tunc contra debitorem doloſum, vel moroſum pro dicto intereſſe iurari in litem veritatis: quia vbi eſt eadem ratio debet militare idem ius.gloſſ. & Iaſ.d.l.à Titio.ff. de verb. obl.iuncta d.l.in actionibus.et videtur tex.in d.l.nummis. ff.de in lit.iur.& ibi Doct.vbi dicitur quòd etiam reſpectu nummorum poteſt iurari in litem ueritatis contra non reſtituentem nummos depoſitos, ſeu eis vtentem etiam pro particulari,& ſingulari intereſſe veritatis.Pet.Rebu.D.Cã. Plau.& Mod.in l.vnic.C.de ſent. quæ pro eo quod inte.D. Laur.Siluan.Patritius Caſal.& Iureconſ.acutiſs.conſ.10.In
23 nomine Ieſu.nu.26.ver.itẽ. Sed vbi† nõ reſtituuntur ſpecies depoſitę,in quibus poteſt cadere affectio:puta,liber & ſimilia

ſimilia,tunc poteſt iurari etiã in litem affectionis.Bart.d.l. nũmis.ver.op.infrà.ff de in lit.iu.& ibi Ful.Alex.& Iaſ.col. j.nu.10.Mod.d.l.j.C.de ſent.quæ pro eo quod intereſt.

24 ¶ Fallit vbi pecunia † fuit depoſita non in ſacculo ſignato, ſed numerata: quia tunc ob ipſum vſum factũ per depoſitarium de ipſis pecunijs non tenetur depoſitarius pęna furti,nec dicitur eſſe in dolo,& nõ diceretur propriè depoſitũ maximè verũm,ac reale quo caſu decretũ Mediolani volẽs pro depoſito vero, ac reali,non poſſe dari bona inſolutũ,ſed debere depoſitariũ detineri,locũ nõ haberet, pro tali depoſito. nec poteſt ob vſum ipſum contra eũ in litẽ iurari, etiã reſpectu intereſſe veritatis, nec affectionis: quia deponens dũ deponit pecuniã illã numerãdo,& non ponẽdo in ſacculo ſignato, videtur dare licentia depoſitario vtẽdi ipſis pecunijs,& tantundem reſtituẽdi.tex.& ibi Pau.de Caſ.in l.Lucius.& in l.die ſpõſaliorũ.§.j.vbi tex.& Doc.& in l.ſi ſacculũ.ff.depoſi.Spe.ti.de lib.conce.§.iuxta propõnis ordinẽ.col.4.ver. itẽ nõ valet ſi aurũ.ibi,quia ex quo peto.gl.& Doc.l.3.C.depoſ.Dec.l.cõtractus.nu.v.ver. & notabilẽ.ff.de re.iu.niſi depoſitarius promiſiſſet,idẽ corpus nummorũ numeratorũ,& ſacculo nõ ſignato depoſitorũ cõſeruare,&cuſtodire,& reſtituere:nã tũc dicitur propriè depoſitũ,& depoſitarius,ſi dictis nũmis vteretur diceretur,in dolo,& furtũ cõmitteret,tex.d.l. Lucius.vbi Doc.

¶ Fallit ẽt quando depoſitarius ex aliqua cauſa veriſimili credebat deponentẽ permiſſurũ quòd depoſitarius vteretur rebus depoſitis:quia tũc nõ tenetur furti,nec poteſt iurari in litem ob ipſum vſum ſolùm.§.placuit. inſt.de obli. quæ ex quaſi delict.naſc. vbi text.& Doct.per Doc.in l.qui te ſibi.ff.de furt.& in l.contractus.ff.de reg.iur.

25 ¶ Depoſitarius,† ſeu cuſtos non reddens nũmos depoſitos in die præciſa,prout tenebatur. dicitur in dolo,& tenetur ad intereſſe ẽt extrinſecũ deponentis:puta,ad intereſſe paſſũ pro eo:quia,deponens, cum nũmos depoſitos nõ habuerit,nõ potuit redimere ĩ termino rẽ peũ alienatã,cũ pactq redimendi,vel nõ valuit luere pignora per eũ data Hebreis, vel alijs, ꝙ poſteà amiſſa,vel viliori ꝓtio alienata fuerũt,vel incidit ĩ pœnã.ex quo alteri,in die certa,ſub pœna

tenebatur

tenebatur ſoluere pecuniã,& illa nõ ſoluit: quia nũmos de poſitos in die prǣciſa,ſibi reſtituti non fuerunt & vbi dies non erat prǣciſa fuerũt petiti,& abnegati, vel ſi nõ negati non fuerũt reſtituti, vel quia depoſitari' illis fuit vſus,vel quia indebitè,& abſq; cauſa litigauit, quominùs illos reſti tueret,& pro tali intereſſe extrinſeco,& alio ſimili intereſſe poſſet iurari in litẽ:& ipſum intereſſe probabitur ex ipſo iu ramento præſtando per deponentẽ. tex. in d.l.nummis.& ibi glo.Bart.Alb.de Roſa.Bald.Ale.Pau. de Caſt.col.ij.nu. v.ver.tex.ibi, Arc.& Iaſ.col.ij nu.v.verſ.quartò no. & col. pe.nu.14.ver.itẽ dum.& col.fi.nu.17.verſ. ex prima parte. ff.de in lit.iu.Et idẽ ſi deponẽs,vel alius ſimilis creditor ac ceperit pecunias mutuo ſub vſuris ab Hǣberis pro eo quia depoſitarius, vel alius debitor pecunias ipſas non ſoluit in termino,nam tũc tenetur reſarcire ipſi deponenti,ſeu alij ſimili creditori,ipſum damnũ,& omne aliud intereſſe etiã extra rem,ſeu extrinſecum,ac omne aliud damnum tã cõ mune,quam ſingulare paſſum ob nummos non ſolutos,& pro tali intereſſe, ac dãno poſſet in litẽ iurari cõtra debito rem moroſum,ſeu doloſum & eſt cõis opin.D.Cam.Plaut. in dict.l.j.in glo.ver.etiam ex lucro.nu.45.ver.limitatur.& ibi Cagn.col.23.nu.105.& Dec.col.viij.nu.92.in fin.Bart. & Doctor.l.Paul.ff.de ſolut.D.Lau.Siluanus d.conſil.10.In nòmine Ieſu.col.25.ver. primò ſecundum.ſumma Silueſt. ver.reſtitutio. in iij.q. ix.iuncta d.l.in actio.Et hæc omnia reſpectu nummorum,in quibus ex mora,vel dolo debetur ipſum intereſſe etiam extra rem,ſeu extrinſecum ex quo ra rò contingit in eis intereſſe intrinſecum.d.l. nummis. vbi Bar.Alex.Paul.de Caſt.& Iaſ.& alij Doct.ff.de in litem iur. per illũ tex.& Et licèt etiã in nummis,vt dixi ſupràveniat, & debeatur etiam intereſſe intrinſecum,& pro eo in litem poſſit iurari.Bald.in l.nummis. in princ.ff.de in litẽ iuran. Tamen illud eſt de rarò contingentibus, & ſic conſidera tur etiam in nummis intereſſe extrinſecum. arg.l.nam ad ea.ff.de legi.Docto.d.l.nummis.

26 ¶ In frumẽto verò † vino,oleo,& ſimilibus in quibus ſal tẽ magis frequẽter venit intereſſe intrinſecũ, cõſiſtẽs circa pretium et valorẽ rei,nõ debetur ex mora depoſitarij,nec

alterius

alterius debitoris,puta venditoris,vel conductoris,intereſſe extrinſecum conſiſtens in damno,pro eo:quia deponens, vel emptor,ſeu locator,vel alius ſimilis creditor, cùm frumentum,non habuerit,ſerui eius famæ perierint, vel non potuit ſoluere fictum emphyteuticum,& ſic cecidit à iure emphyteutico,vel alienauit bona ſua: quia præmiſſa non habuit, et pro tali intereſſe, nec alio ſimili intereſſe extra rē,ſeu intereſſe extrinſeco,ſiue in dāno ſiue in lucro conſiſtat,non poteſt agi etiā ſi per teſtes probaretur: ergo multo minùs poteſt pro eo in litem iurari. Barto.Alex.Pau.de Caſt.et omnes d.l.nummus.vbi Iaſ.col.ij.nu.3.et 4.ver.tertiò not.et ver.et iſtam.ff.de in litem iur.vbi dicit Iaſ.quod hæc eſt commu.opin.per tex.in l.ſi ſterilis.§. cùm per uenditorem.vbi Doct.præcipuè,Pau.de Caſt.ff.de actio.emp. Bar.d.l.j.et ibi Dec.Petr.Rebuff.in glo.verſi. dupli.nu.60. ver.ſecunda reg.et D.Cam.Plaut.in glo.verſi. etiam ex lucro.nu.44.ver.videndum.D.Aemilius Ferretus. num.30.et ibi alij Docto.C.de ſent.quæ pro eo quod iur. Bart.l.Iulianus in prin.ff.de actio.empt.Et iſtud procedit indubitanter vbi debitor peccauit in non faciendo, ſeu in omittendo,cum mora,ſeu delictum,;ſeu dolus in omittēdo ſit ualdè minor,quàm ſit dolus in faciendo.l.ſi mora.ff.ſol.mat. vbi glo.et doct Pau.de Caſt.et Doct.d.§. cùm per venditorem.Dec.D.Cam.Plaut.D.Hiero.Cagn.et alij Moder.in l.j. C.de ſent.quæ pro eo,quòd inter.glo.et Doct.l.ij.in fi.ff.ad Silla.Et vbi ſumus in delicto conſiſtente in omittendo, et in mora, et ſic non ſumus in maleficijs : quia tunc in iſtis non debetur ipſum intereſſe extra rem,et ita loquitur d.§ cùm per venditorem.D.Lauren.Siluanus d.conſ.10.in nomine Ieſu Chriſti.col.xij.ver.nec obſtat. vt dicunt gloſſ.et Paul.de Caſt.et Docto.d.§.cùm per venditorem .

27 ¶ In maleficijs tamen, † ſeu dolo malo rei conuenti deberetur ipſum intereſſe etiam extrinſecum, etiam pro frumento,vino,oleo,tigno,veſtibus et ſimilibus. In his enim caſibus,vbi datur maleficium,vel dolus,preſtabitur omne damnum,et omne intereſſe etiam extra rem conſiſtens,et eſt communis opin.D Cam.Plaut. d.l.j.in gloſ.verſ.etiā ex lucro.nu.50. verſi.tertiò limitatur.et num.51.et ibi Ferret.

fol.113

fol.113.num.31.& D.Andr.Alciat.c.10.& Dec.colum.vij. nu.62.col.xj.nu.81.ver.ſed. videtur.D.Laur.Siluan.d.ver. nec obſtat.Exemplum,& tex. pro hoc vide in d.l.Iulianus in princ.ff.de actio.empr.& in l.fi.in prin.ff.de eo,per quē fact.eſt. Ergo pro ipſo intereſſe ēt extra rē, ſeu pro ipſo intereſſe extrinſeco poteſt deponēs,& alius creditor, puta locator.vel emptor iurare in litē cōtra doloſum, ſeu malefactorē,& ex ipſo iuramēto probabitur dictum intereſſe etiā extrinſecum,ſeu extra rem, ēt pro furmento,oleo, vino,& alijs, in quibus cadit intereſſe intrinſecū D.Cam. Plautius in d.l.j.in glo.verſ.ēt ex lucro.nu.28.verſ. fallit in caſibus. & nu.29.verſ.fallit ēt. & nu.55.ver. item limitatur.arg.l.ſi

28 tutor.& l.in actionibus.ff.de in lit.iurād. maximè † cùm in foro conſcientiæ debeatur ēt ipſum intereſſe extrinſecum ēt in caſibus, in quibus cadit intereſſe intrinſecū,& eſt cōis opin.D. Cam.Plautius d.l.j.in glo.etiam ex lucro. nu.47.verſ.ſecundò limitatur. & ibi Cagnolus col.23.nu. 105 x in rubr.C de ſent.quę pro eo quod int.Adrianus de Traiec. in iiij. ſent.diſtinct. 15. de reſtitutione quia tactū. ſum.Slueſt.verſi. reſtitutio.in iij.q.ix.Petr.Rebuff.in d.l.j. in gloſ.dupli.nu.65.Summa Ang.verſ.uſura.nu.30.

29 ¶ Ergo ſi ſcienter,† & ſic dolo malo depoſueris apud me ſeruū furem,vel equum vitioſum,aut pecus morboſum,& ſeu præmiſſa ſcienter mihi vendideris,& de hoc me certiorem nō reddideris,diceris in dolo, & teneris mihi de omni damno,ac intereſſe intrinſeco,& etiā extrinſeco exinde mihi ſequuto probādo ex iuramento meo in litem contra te præſtando,puta, de quantitate rerum mihi per ſeruum furem ſubtractarum, vel de pecoribus mortuis ex contagione illius pecudis morboſi, & de quantitate damni mihi illati per ipſum furem,ſeu equum morboſum.D.Cam.Plau. d.l.j.in glo.ver.etiam ex lucro.nu.50.ver.tertiò limitatur. & nu.52 ver.quarto limitatur.& nu.53.ver. idem eſt.text. vbi Doct.in l.Iulia in prin.ff.de.act.emp.iūcta d.l.in actionibus.& l.ſi tutor ff. de in lit.iur.

30 ¶ Debitor nummorū,† ſiue ſit depoſitarius,ſiue alius debitor,ex quacūq; alia cauſa:puta dotis, emptionis,locationis,ſeu alterius cauſę,vbi fuit in dolo malo,ſeu in mora nō

ſoluendi,

ſoluendi,ipſos nummos, tenetur de iure ciuili, & canoni-, co,& in conſcientia ab intereſſe creditoris, nō ſolùm reſpe ctu intereſſe intrinſeci,& extrinſeci, reſpectu damni emergentis:quia reſpectu damni,ipſum intereſſe debetur omnibus etiam non ſolitis negotiare,& mercari.Alex.conſi.31. Viſo.nu.ix.vol.vj.verumetiam reſpectu mercatorum,& ſolitorum cùm pecunia negotiare debetur intereſſe lucri ceſſantis,vbi creditor erat mercator ſolitus negotiare, & lucrari cum pecunijs: quia tunc illi debetur etiā intereſſe lucri ceſſantis,& eſt cōis opin.Deci.c.cùm venerabilis.col.v. nu.14.ver.& quantum.& ibi Fel.col.iij.nu.vij.ver.dum dicit.de excep.& ibi Abba.nu.7.et idem Abb.conſ.65.Viſis.et in c.dilecti.col.ij.de foro compe.et in c.p. et g. in princ.de offic.deleg. et in cap.conqueſtus.in fi.de vſur.Bar. d.l.nūmis.et ibi Alex.col.fi.ver.in eadē.ibi,quod dicit,quòd hæc eſt communis opin.per text. in l.non vtique.§.fin.ff.de eo quod certo loc.per text. in l.vnic.vbi D. Cam. Plautius in gloſſ.verb.etiam ex lucro.nu.16. verſic. fallit ſecundo. vbi dicit quòd hæc eſt communis opinio, hanc eſſe communē opinionem atteſtatur etiam Cag. ibi nu.37. et Gomeſ. in §.actionum.nu.18.inſtit.de actio. Soci.conſ.156.pro fundamento.col.ij.nu.ix.verſ.quoddam eſt.volu.ij.Alex.conſ. 52.nu.v.volu.vj. Et hoc habet locum indiſtinctè ſiue agatur ex actione arbitraria de qua loquitur tex.in l.iij.§.fi.ff. de eo quod cert.loc. ſiue alia actione etiam nō arbitraria, et eſt commu.opin.D.Cam.Plaut.d.l.vnic.in glo. ver.etiā ex lucro.num.17.verſi.hæc concluſio.et ibi Cagnol.num. 37.et 38. poſt Bartol.col.ix.verſic. ſi verò conſueuit.C.de ſent.quæ pro eo quod int. Alex.conſi.200.Perſpectis.uolu. 6.et conſi.141.Viſo.uolu.5.Dec.d.c.cùm uenerabilis.de except.et in conſi.21.et in conſi. 116.In cauſa Aloiſii in fi.et conſ.322.Viſis caſibus.col.fi.et in l.diē functo. nu.8.ff.de offi.aſſeſ.et per Mod.in l.rogaſti.§.ſi tibi.ff.ſi cer.peta.quo caſu ipſum intereſſe lucri ceſſātis,probabitur iuramēto deponentis,ſoliti cū pecunia negotiare,et cuiuſlibet alterius creditoris ēt ſoliti mercari, ſeu cū pecunia negotiare cōtra depoſitariū qui ſua die nō reſtituit nummos depoſitos, et cōtra oēm aliū debitorē doloſum, ſeu dolo malo,et ſic nō

ex paupertate moroſum,per tex.in l.in actionibus. & in l. nummis.& ibi Bar.Alb.Bald.Pau.de Caſt.Alex.Aret.Iaſ.& omnes ff.de in lit.iur.Extende d.l.numis.ff.de in lit.iur.vt procedat non ſolùm in contractu depoſiti,verumetiam in omni alio contractu bonæ fidei,& ſic dotis, locationis,vẽditionis,& ſimiliũ,vt intereſſe pecuniæ ſua die præciſa,ſeu alio tẽpore debito nõ ſolutæ probetur per iuramentũ deponẽtis,& alterius creditoris cõtra depoſitariũ,& omnem aliũ debitorem dolo malo moroſum, ſeu doloſum,vel calumnioſum ſeu contumacẽ dolo malo,in nõ ſoluẽdo ẽt ſi nõ eſſet difficultas probationis, & res extarẽt.Bal.d.l.nummis.col.fi.ver.quæro quid ſi nũmi.& ibi Paul.de Caſt.nu. viij.ver.itẽ quærit.& Alex.col.fi.in fi.verſ.in ea.ibi quæro.

31 ¶ Propriè loquendo † non dicitur depoſitum vbi fuiſſet conuentum, quòd depoſitarius poſſet vti pecunijs depoſitis,& ꝙ tantundem teneretur reſtituere etiam quod partes conueniſſent,quòd eſſet, & diceretur proprium depoſitũ, ſeu verum,ac reale depoſitum.text.in l.Lucius.& ibi Doct. ff.depoſ.Dec.l.certi condictio.§.fi.col.ij.ver.& licèt.ibi ſed diligenter.ff.ſi certum petatur.Ro.conſi.500.Summarius. col.ij.verſi.& tunc.& ver.ſecundò quia. & conſ.520.Circa propoſitũ.col.j.ver.nihilominus ex quo. Et cùm tunc proprié non ſit depoſitum, nõ poſſet dici depoſitum verum, ac reale.d.l.Lucius. Ergo decretum Mediolani ſub rub.de bonis inſolutum dãdis. quo cauetur ꝙ pro depoſito vero, ac reali,non poſſint dari bona inſolutum,& quòd depoſitarius póſsit detineri, non haberet locum in ipſo depoſito ex quo egreditur terminos depoſiti,cuius natura eſt vt idẽ corpus nummorum depoſitorũ reſtituatur, & ſic nõ eſſet propriè verum, ac reale depoſitum.d.l.Lucius.Dec.d.§.fi.

¶ Verum depoſitũ etiam nõ diceretur ubi depoſitum factum fuit cum pacto lucri: puta quòd recipiens nũmos in depoſitũ cum eis negotiaretur, & deponẽti ſolueret partẽ lucri,ſeu tantũ pro cẽtenario:nã tunc non diceretur propriè depoſitũ maximè uerũ,ac reale, etiã quòd partes voluerint illud eſſe depoſitum , & pro tali illud nominauerint,quo caſu decretum prædictum Mediolani,non haberet locũ in tali depoſito.Pau.de Caſt.d.l.Lucius.ver.ſi aũt

cum

cum pacto.& ibi alij Doct.per illum tex.Dec.d.§.fin.Ro.d. conſ.500.Summarius.& d.conſ.520.circa. glo.tex.& Doc. in l.Titius.ff.de præſcript.ver.Et licèt in tali depoſito con uentũ eſſet quòd depoſitarius vteretur pecunijs in mercã do,& conficeret librum rationis de lucris,& mercatura.Et depoſitarius non mercaretur,vel librũ rationũ nõ confice ret,non poſſet propter hoc in litẽ iurari contra eũ,ubi cõ tractus,vel inſtrumentum eſſet fœneratitiũ,puta,ſi fuiſſet conuentum quòd capitale eſſet ſaluũ,vel quod ſolueretur tantũ pro centenario: quia tunc recipiens non tenetur ſol uere aliquam partem lucri,& pro eo non poteſt contra eũ in litem iurari,& tenetur ſolùm ad capitale,& eſt commu nis opinio.Ial.conſ.174.Spectabilis.per totũ. col.ij.iunctis tex.glo.Archid.& Docto.in c.plerique.14.q.iij.glo.l.ſi non fuerit.ff.pro ſocio.Abb.& communiter alij in c.nauigan ti.de vſuris.vide ſuprà.nu.7.uer.fallit quoque.

32 ¶ Ipſum decretũ † Mediolani volens pro depoſito vero, ac reali non poſſe dari bona inſolutum, ſed depoſitarium poſſe detineri, locum nõ haberet vbi in depoſiti inſtrumẽ to non dicitur quod pecuniæ,vel aliç res,fuerunt tunc de poſitæ in præſentia notarij, ac teſtium,ſed adeſt ſolùm cõ feſsio depoſitarij confitentis ſe habuiſſe pecunias vel alias, res in depoſitũ:nam tunc non dicitur propriè depoſitum maximè verum,& reale,ſed confeſsio depoſiti, & l.pen.C. depoſiti diſponens contra depoſitũ non poſſe opponi ex ceptionem compenſationis ẽt alterius depoſiti , & omnes aliæ leges, ſtatuta, & decretum ipſum priuilegiantia depo ſitũ, non habent locum vbi eſſet ſolùm confeſſio depoſiti, & non probaretur per teſtes,ſuper aliud inſtrumentũ depo ſitum fuiſſe verum & reale , & numerationem realẽ inter ueniſſe, ita quòd non ſufficit confeſsio depoſitarij,de ipſo depoſito facto, niſi aliter quàm per dictã confeſsionẽ pro baretur ipſa numeratio realis , puta per teſtes de viſu ſeu p aliud pręcedens inſtrumentũ,in quo notarius atteſtetur in præſentia ſua, & teſtium factã fuiſſe numerationem,& ita inquit Cag. in l.contractus.nu.21.ff.de regu.iur vbi dicit, quod d.l.pe. & omnia iura,quæ dãt priuilegia depoſitis in telligũtur de depoſito vero,& reali,nõ autem de ficto, nec impro-

improprio,nec confeſſato, Ripa & Mod.in l.ij.ſi certū peta.Soc.conſ.143.Diu profectò.col.fi.ver.confirmantur prędicta.vol.j.vbi allegat Bal.in conſ.incip.Duo ſunt. & vide Bal conſ.232.vol.iij. Et comprobatur quia decretū ipſum requirit quòd ſit depoſitū verū,ac reale,ad hoc vt depoſitarius poſsit detineri,& nō poſsit dare bona inſolutū, etiā deducta tertia parte æſtimationis bonorū in fauorem creditoris.Ergo non ſufficit confeſsio depoſitarij, qua confiteatur ipſum depoſitum fuiſſe factū:quia tunc nō dicitur depoſitū verū,ac reale,ſed cōfeſsio depoſiti,in qua locum nō habet ipſum decretū loquēs de depoſito vero, ac reali, cùm ſit exorbitans à iure cōi.Et ſicubi erit ſola cōfeſsio depoſitarij, non poterit ipſe depoſitarius detineri, & ipſo decreto non attento, poterit depoſitarius dare bona inſolutum deducta tamen tertia parte æſtimationis bonorum. Soc.d.ver.confirmātur.Cag.d.l.cōtractus. nu.21.facit tex. in d.l.pen.ver.acceperit.vbi Doct.iunctis nota.per Bart.& Doct.in l.Titia.ff.de verb.oblig.& in l.ſi ex cautione. C.de non nu.pecu.Nam,& cùm iura velint in ceſsione iurū,vel immobilium ſeu mobilium,vbi mobilia,& immobilia à cedente non poſsidētur,& ſic opus eſt lite,vbi ceſsio fit titulo oneroſo, puta venditionis, teneri ceſsionarium ſoluere pretium re ipſa cedenti,aliàs quòd non valeat ceſsio, non ſufficit cōfeſsio cedētis ꝙ ſibi ſit ſolutum.l.Anaſtaſio. & l.per diuerſas.vbi Bal.Sal.& alij.C.mand.ſequitur ꝙ ceſsio iurium,& actionum prężumitur ſimulata,& non valet,vbi fit titulo oneroſo,pro debito,vel prætio, de quo non conſtat, niſi per confeſsionem cedentis confitentis etiā cū iuramento ſe habuiſſe pretium à ceſsionario, vel ſe eſſe debitorem ceſsionarij:nam vbi de hoc non conſtat niſi per ipſam confeſsionē cedentis,non valet ceſsio,ſed præſumitur ſimulata etiā ſi eſſet iurata.Anch.conſ.338.Viſa copia.col. j.in fi.cū ſeq.& eſt com. opi.Rot.deciſ.177.ſub rub.de alie. iud.mut.cau.fact.in addit.ibi, deinde quæro vtrum ceſsio Bar.l.diuerſas.col.ij.in fi.nu.xj.ver.pręſumitur etiam ſimulata.& col.iij.ver.ex quo.& nu.13.ver.ſed iuxta.& ibi Sal. col.iiij.verſi.quęro tunc.& ibi alij Doct.C.mandati. Soci. conſ.66.Conſilijs.col.iij.nu.14.ver.hinc etiam.vol.j.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Dotis ſoluendæ, vel repetendæ in actionem, in litem iurari poterit, ſi dos per calumniam non ſoluatur.*

2 *Intellectus l. filiusfamiliàs. § maritum ff. ſolut. matrimonio. et nu. 3. & 4. & nu. 13.*

3 *Statutũ loquens in vxore an cenſeatur ẽt loqui in marito, et ecõtra.*

6 *Statuto diſponente, quòd vir lucretur dimidium dotis, vxoris prædefunctæ, viri pater qui onera matrimonij ſuſtinuit, tale lucrum acquirit, licet de patre in ſtatuto nulla fiat mentio.*

7 *Maritus, vel ſoror ſcienter fundum dotalem ſi alienent, ab vxore cõtra eos iurari potuit in litem, & an id procedat etiam contra emptores, ſcienter ab eis cunctis in caſibus à iure non promiſsis.*

8 *Ruſticus excuſatur à dolo præſumptiuo, niſi eſſet in iure naturali, vel niſi ſic ſagax, vel in loco inſigni habitaret, vbi periti eſſent.*

9 *Dubium probabile an ſolennitas, vel ſtatutum ſit ſeruandum excuſat à mala fide, vel quando de conſuetudine non ſeruaretur.*

10 *Dotalis fundi alienatio facta ab vxore cum iuramento de non contraueniendo, valet, ſi iuramentum ſponte fuerit præſtitum.*

11 *Ruſticus errans in iure naturali non excuſatur & quid ſi erret in iure poſitiuo.*

12 *Argumentum de dote ad pias cauſas valet.*

14 *Maritus non ſuſtinens onera matrimonij non poteſt ad dotis fructus agere, contra moroſum, vel quando ad ſoluendum dilationem conceſsit.*

15 *Vſurarium pactum dicitur, ſi maritus ſuſtinens onera matrimonij paciſcitur cum debitore dotis, quòd quid certam minimum ſoluatur, pro quolibet centenario capitalis, & ob id dilationem ad ſoluendum dotem conceſsit, nec ex eo agi poteſt, quia taxatiua vſura dicitur.*

16 *Maritus qui pactum fœneratitium ſuper intereſſe dotis fecit, non poteſt etiam verum intereſſe poſteà petere.*

17 *Maritus matrimonij onera ſuſtinens ſi ad ſoluendum dotem tempus concedat cum pacto, quod pro oneribus matrimonij, vel alimentis vxoris interim taliam ſoluantur ſi promiſſa non excedunt onera matrimonij debentur, ei peti poſſunt, & prò eis in litem iurari.*

18 *Marito quãdo dicatur commiſſa mora in ſoluendo dotẽ. Et an tuc ſi*

dos

dos promiſſa fuerit in pecunia,marito intereſſe debeatur, maritus quæ ſuper intereſſe eo caſu iurare poßit.

19 *Fur & moroſus æquiparantur in his,quæ rei interitum & intereſſe reſpiciunt,& moroſus & delinquens æquiparantur.*

20 *Mora dicitur delictum & contumacia.*

21 *Maritus an poßit petere intereſſe dotis non ſolutæ eatenùs, quatenùs onera matrimonij excedit.*

22 *Vxori an pro dote non ſoluta debeatur intereſſe.* Et *quando & an pro eo poßit contra hæredes viri in litem iurare.*

23 *Dos in mobilibus exiſtens, quo tempore ab hæredibus viri mulieri debeat ſolui,& an interim ſit alimentanda.*

24 *Intereſſe dotis in pecunia exiſtentis an poſt morã mulieri debeatur.*

25 *Mulier quæ iudicialiter hæredes viri ad ſoluendam dotem interpellauit,ſi ij ſine iuſta cauſa,litigauerunt,vel violenter eam retinuerunt debetur intereſſe etiam pro dote in pecunia exiſtente, & pro eo in litem iurabitur.*

26 *Secundus vir cum vxore, quibus ab hæredibus primi facta eſt mora in ſoluendo dotem, poterit contra debitores dotis moroſos intereſſe petere,& contra eos in litem iurare.*

27 *Mulieri non habenti vnde ſe alat intereſſe dotis non ſolutæ à moroſo debitore de bonis.* Et *an id etiam procedat finito anno luctus.*

28 *Mulieri ſolitæ negotiari,et moram paſſæ in ſua dote,debetur intereſſe lucri ceſſantis.*

39 *Mulieri moram paſſæ debetur intereſſe damni emergentis, idem in omnibus alijs procedit.*

30 *Mulier, vel creditor,cui eſt facta mora in ſoluendo pecuniam an poſſit petere intereſſe,et pro eo iurare ſub prætextu,quòd ſi habuiſſet pecuniam emiſſet prædia, ex quibus percepiſſet fructus.*

31 Debitor *pecuniæ in mora conſtitutus omni iure tenetur ad intereſſe creditoris,non ſolum pro damno emergente,ſed etiam pro lucro ceſſante, quando creditor erat mercator ſolitus cũ pecunia negotiari.*

32 *Statutũ, quòd pro dote mulieri non ſoluta debeatur intereſſe nõ valet,et Statuẽtes ſunt excoicati,& eius vigore agi non põt: & contrarium affirmantes ſunt hæretici,& an aliquo caſu valeat.*

33 *Statutum, quòd credatur iuramento viduæ, non haberet locum in nupta.*

34 *Mulieri quibus caſibus non debeatur intereſſe aliquid pro dote non ſoluta.*

§. XI.

§. XI.

1 IN dotis actione, † etiam ſoluendæ, vel repetendæ, cùm ſit actio bonæ fidei, poterit in litem iurari per maritum cõtra vxorem, & per vxorem cõtra maritum, & per quemlibet ex ipſis cui dotis actio competierit, contra quemlibet etiam ſocerum, ſeu vxoris fratrem, ſeu extraneũ, qui cum teneatur ad fundum dotalem tradendum, vel ad dotem etiam nummis conſiſtentem ſoluendã, per dolum malum, vel calumniam, aut malitiã, non tradit, nec ſoluit, ſed retinet, vel dolo malo fecit, quominus tradere, vel ſoluere poſſet. Nam tunc cõtra talẽ in litem iurari poterit, & ipſo iuramento res, ac rerũ quãtitas, pretiũ, fructus, & eorũ æſtimatio, ac quantitas, damna, et intereſſe, probabuntur, contra eũ: quia inuitis nobis res noſtras alius retinere non debet. text. eſt in l. ſi filiofamiliàs. §. maritum. et ibi not. gl. Bar. Alb. de Roſ. Ioan. de Imol. Roma. et alij. ff. ſolu. matri.

2 ¶ Et quamuis. † tex. in d. §. maritum loquatur in muliere: vt poſsit in litem iurare. tamen debet extendi ad maritũ, vt etiam ipſe poſsit in litem iurare: quia omnis lex, et omne ſtatutum loquens in vxore, cenſetur etiam loqui in marito. Et diſpoſitũ in vno, cẽſetur diſpoſitũ in alio, et econtra. ex quo ſunt nomina correlatiua. l. fi. ubi glo. Bar. Iaſ. et alij. C. de ind. vid. tol. Bart. l. fi. p illũ tex. ff. de acceptilatio.

3 ¶ Sic et ſtatutum † volẽs, quòd maritus non poſsit relinquere vxori, cenſetur etiam diſponere, quòd vxor non poſſit relinquere marito, ratione correlationis et ne inuicẽ ſe ſpolient, vel eorũ priuent familiàs. Iaſ. d. l. fi. C. de ind. vid. tol. et conſ. 112. noua. uol. j. Cur. Sen. conſ. 11. ſtatuto. Rip. rub. ff. de acq. poſ. col. ij. Dec. l. j. col. pen. C. de in ius voc. D. Lau. Siluanus. conſi. 31. noua. maximè cum ẽt tale ſtatutũ cẽſeatur fauorabile. Bar. l. cũctos populos. C. de ſum. trin. ne mutuo amore, ſe et eorum ſpoliẽt familiàs, adeò, quòd ſtatutum prohibens legari vxori, cẽſetur etiam prohibere illã hæredẽ inſtitui. Ruin. et Mag. D. Hiero. Torn. rubri. ff. de leg. j. col. vij. nu. 21. ver. ſed qui de illa. licet Cor. conſil. 295. Velit hoc caſu prohibito legato, nõ cenſeri prohibitã

eſſe inſtitutionem. Fallit tamen, vbi eſſet aliud ſtatutum, ꝙ ſtatuta non poſsint interpretari, ſed debeant intelligi ad literā prout iacent, nam tunc diſpoſitum per ipſum ſtatutum in viro, vt non poſsit relinquere vxori, nō intelligitur diſpoſitum in vxore, vt nō poſsit relinquere marito. Curt. ſen. conſi. vj. Circa primam. argumen. l. iubemus. §. fin. vbi Bal. C. ad Trebel. Et idem ſi ſtatutū diceret, quòd ſeruentur ſtatuta ad literā prout iacent: quia tunc prohibito marito relinquere vxori, non cenſetur prohibita vxor relinquære marito. D. Cate. Cotta. in memo. ver. litera dicitur, vbi refert ita conſuluiſſe D. Lan. Dec. Pet. Craſſum. & Iō. de Puteo. ſequitur Pichus in authent. prætereà. C. vnde vir, & vxor. & in l. quamuis. C. de impub. ſub. Fallit ēt vbi ſtatutū prohibens marito, relinquere vxori, multa alia annecteret, quæ non cōueniunt vxori, relinquenti viro, puta, ſi vltra certā quantitatē, præter alimēta, ſeu veſtes vxorias, & ſimiles res muliebres, ſtatutū vult nō poſſe relinqui vxori, prout dicit ſtatutū ciuitatis Nouariæ, nam tunc non cenſetur prohibita vxor relinquere viro. Socin. conſi. 74. Difficultatem. colum. fin. verſicul. poſtremo oſtenditur. volum. iij.

4 ¶ Ergo † diſpoſitio d. §. maritū. verſ. ꝙ ſi dolo loquens de muliere iurante in lite, extendetur ēt ad maritū: ut poſsit in litē iurare, maximè cùm actio dotis tàm reſpectu mariti, ꝙ uxoris ſit bonę fidei, adeò, ꝙ à die moræ ēt ante litem conteſtatā, debetur intereſſe. Bal. Nouel. tract. de dote in 4. part. uerſi. quartò quæro. ubi inquit, ꝙ hæc eſt communis opin. glo. Bar. & Doct. l. de diuiſione. ff. ſolu. matr. & etiam quia militat eadem ratio: quia inuitis nobis &c. de qua in d. §. maritum. Ergo debet militare idē ius. l. adigere. §. quāuis. ff. de iur. patr. præſertim ēt quia identitas rationis iurādi contra doloſum, ſeu moroſum militat in uiro ſicuti in uxore. d. l. in actionis. ff. de in lit. iur. ergo militabit idē ius. Iaſ. l. à Titio. ubi glo. ff. de verbo. obligat. & ibi Bar. & Doc.

5 ¶ Extende d. §. maritū. † vt procedat ne dum in vxore, & marito, ut poſsint iurare in litem, verū etiam in ſocero ſuſtinente onera matrimonij, ut poſsit iurare in litem cōtra occupantē dolo malo fundū dotalē, vel dolo deſinentem poſsidere, uel cōtra debitorē dotis in nummis conſiſtentē,

qui

qui dolo malo, vel ex calũnia, ſeu malitia, vel ex mora doloſa, & abſq; cauſa debita facta eam non ſoluit, cũ propter morã, ſicuti & propter dolũ malũ iurari poſsit in litem.l. nummis.& l.in actionibus.ver.plane interdũ.ff.de in lit.iuran. vbi tex.& Doct.omnia.n.iura loquentia in fauorẽ mariti, vt habeat intereſſe dotis non ſolutæ, vel aliquid aliud propter onera matrimonii quæ ipſe ſuſtinet, locum habẽt
6 ẽt in ſocero, & ſic patre mariti. Et ideò † ſtante ſtatuto, ꝙ maritus lucretur dimidiũ dotis vxoris prædefunctæ, ſi pater mariti ſuſtinuit onera matrimonij circa expenſas, tale lucrũ acquiretur patri, & non marito, etiam ꝙ de patre ſtatutũ nullam faceret mentionẽ. Hippo.ſing.264. Eũ ſequũtur. Bar.tract de duob.frat.col.xj.Abba.conſi.79. Videtur. vol.ij.circa fi.Roni.auth.ex teſtamento.col.v.C.de collat.
7 ¶ Vnde infertur, † ꝙ cùm fundus dotalis alienari per maritũ, vel ſocerum non poſsit ẽt uxore conſentiente.inſtitu. quib.ali.lic.uel non. & tot.titul.ff.& C.de fund.dot. certè contra maritum, uel ſocerũ, aut eius hęredem ſcienter alienantem fundũ dotalem, uel dolo malo deſinentem poſsidere, aut patientẽ ſciẽter, ab eius affine, uel amico, occupari, iurari poterit in litẽ, per uxorẽ. tex.in d.§.maritũ.iũctis not.per Abb.conſi.109. Circa factum.col.fi.in ij.part.& in c.j.de alie.iud.mut.cau.fact. dicuntur.n. fuiſſe in dolo alienãdo ſcienter fundũ dotalẽ contra legũ interdicta. ca.qui contra.de reg.iur.in d.l.quẽadmodum.in fi. C.de agric.& cen.li.x.Bal.no.tract.de dot.in vij.par.incip.primũ igitur. col.8.uerſi.ſi aũt fuit omnino ſciens.Cor.conſi.147. Quia cauſa.col.pen.uol.ij.Bal.l.nummis.col.fi.uer.adde, ꝙ uidetur.ff.de in lit.iuran. Et ex ipſo iuramento in litẽ per mulierẽ præſtando contra alienantem eius fundũ dotalẽ probabuntur pretiũ, ac æſtimatio fundi dotalis, & damnũ & intereſſe, ẽt affectionis mulieris, & fructus, ac fructuũ quãtitas, qualitas, & æſtimatio eorũ, in quibus ipſi alienãtes erũt condemnandi erga mulierẽ.tex.& ibi glo.& Doct.d.l.ſi filiofam.§.maritum.ff.ſol.matr.& in l.in actionibus.& l.nũmis.ubi Bar.uerſ.op.infrà & ibi Iaſ.nu.x.ff.de in lit.iur.
¶ Et non ſolum contra alienantes, verum etiam contra ſcienter acquirentes à marito uel ſocero ẽt cum conſenſu

mulieris, vel a muliere abſque iuramento fundum dotalē, ſeu bona eccleſiæ,vel minorū,cùm hęc oīa æquiparentur, abſque cauſis à iure permiſsis,& ſolennitatibus iuris ſtatutorum, literarum principis, iurari in litē poterit, quia etiā ipſi acquirētes dicūtur fuiſſe in dolo. & mala fide.d.c.qui cōtra.& d.l.quemadmodum. Cor.d.col.pe.ibi,pręſumitur quandoque.Bald.not.d. verſ.ſi autē fuit omino ſciens,vbi inquit, quòd taliter acquirentes ſunt in dolo & mala fide, & amittunt pretium, & euictionem ēt quòd de eis fuiſſent ſtipulati. Ergo contra eos in litem iurari poterit, ſicuti poteſt iurari contra alienantes ratione correlationis .l.j.vbi Bar.& Doct.per illum tex.C. de cypreſ.lib.x.Iaſ. & Doct.l. fin.C.de ind.vid.tolle.& eſt communis opi.Bal.not.d.ver. ſi aūt fuit omnino ſciens,vbi alleg.Io.de Imo.c.cùm cōtingat.de iureiur.iuncta d.l.in actionibus.ff.de in lit. iur.arg. l.generaliter.ff.de verb.obl.omnes.n.ſciret debēt legū prohibitionē. & eorū tenorē.l.leges. ſacratiſsimæ.C.de legi.

¶ Fallit vbi erat ignorantia facti, puta quia acquirens neſciebat bona eſſe dotalia, vel minorum , eccleſiæ, & ſimilium, & tanquàm talia non fuerunt alienata,nā tunc pręſumitur bona fides, maximè ſi ignorauit fundū eſſe datū in dotem inæſtimatū , ergo contra talem acquirentem in litem iurari non poterit.Corne.d.conſil.147.Quia.col.pe. vol.ij.Bal.tract.de dot.par.vij.col.viij.verſic. & prædicta procedūt.in fi.Et in hoc acquirens excuſabitur à mala fide,& iuramento in litē,etiā ſi eſſet conſanguineus,vel vicinus;Cor.d.conſi.147. & in dubio ignorātia præſumitur.l. veriùs.ff. de proba. & ex quo nullus dolus fuit acquirentis contra eum in litem non iurabitur.d.l. in actionibus.

8 ¶ Fallit ſecundò † ubi acquirens,uel alienās,eſſet ruſticus: nā tunc cū ruſticus excuſetur à dolo præſumpto.l. ſi quis id quod.ff.de iuriſdict.omni iudic.ubi tex.& Modern.non poterit in litē iurari contra ruſticum pro eo quia alienauerit,uel acquiſiuerit rem abſq; ſolennitatibus iuris communis,uel ſtatuti,uel cōtra legum interdicta,uel pro eo: quia cum eſſet tutor,uel adminiſtrator, non confecerit librum rationum , uel inuentarium , adminiſtrauerit non ſeruatis ſeruandis quia propter ruſticitatem excuſatur à dolo

præſum-

prǽſumpto, & non dicitur in mala fide: ergo contra eum in litem eo in caſu iurari nõ poterit. Ripa tract. de peſte. in tit. de præſer. rem. cõ. peſt. nu. 32. ver. ſecundo ruſticitas. & nu. 233. ver. habes tñ. Bal. no. d. ver. & prædicta. Soc. cõſi. 39. Viſis. volu. j. Pau. de Caſt. l. Clodius. ff. de acqu. hære. iũ cta d. l. in actionibus. Fallit vbi ruſticus erraſſet in iure na turali, quia tunc non excuſaretur: vt infrà dicã. nu. 11. ver. ruſticus autẽ qui. Tamẽ hæres ruſticus non excuſaretur ẽt à cõfectione inuẽtarij de quo in l. fi. C. de iur. delibe. Alex. & Mod. l. iuris ignorantia. C. qui admitti. & rationem vide per Rip. d. tit. de præ. re. con. peſt. nu. 242. ibi, conſidera. vbi inquit, ꝙ eo in caſu, ruſticitas non excuſaret, ne præiudice tur creditoribus certantibus de dãno euitãdo, ſed in caſu tutorũ ruſticorum vbi non conficiunt inuentarium ruſti citas excuſaret, ex quo eo in caſu certaretur ſolùm de lu cro captando alijs venientibus ab inteſtato. Sed hæc ratio nõ videtur militare, cùm quo ad minores tractari dicatur de eorũ dãno: vnde dico attendendũ eſſe qualitatẽ perſo nę, vt dixi infrà. nu. viij. ver. ſed ego. Vbi ruſtic' eſſet ſagax, non excuſaretur à dolo prǽſumpto, & ab ignorantia iuris, & contra eum alienantem, vel acquirentẽ, vel adminiſtrã tem abſque iuris ſolennitatibus in litem poſſet iurari. tex. gloſ. & Doct. in l. athletæ. §. fi. ff. de excuſ. tut. Ripa d. tit. de præſ. re. cõ. peſt. nu. 249. verſ. ſcias ẽt. Iaſ. d. l. ſi quis id quod col. viij. nu. 31. in fi. & ibi Alex. & Mod. ff. de iur. om. iud. iũ cta d. l. in actionibus. & d. c. qui cõtra. Item vbi Ruſticus ha bitaret in ciuitate, vel in oppido inſigni, in quo eſt copia peritorum, vel eſt vicinus locis in quibus eſt copia perito rum, ita quòd ad ipſa loca eius acceſſus non eſt difficilis, te netur cõſulere peritos, alioquin nõ excuſatur. l. iuris igno rantia. vbi gloſſ. Deci. & Moder. C. qui admit. ergo eo in ca ſu in litẽ contra eum iurari poterit ſicuti contra alios vbi abſq; iuris ſolẽnitatibus, & iuſtis cauſis fundũ dotalẽ alie narunt. l. fi. C. de iur. & fact. igno. iũcta d. l. in actionibus.

¶ Sed ego illud totum arbitrio iudicis relinquendum cẽ ſeo, qui attenta qualitate perſonæ ruſtici, & loci, quẽ habi tat, & ſolennitatũ omiſſarũ de quibus agitur, an veriſimi liter ſcire debuerit eas vel ne, arbitrabitur an iuramentũ

in litem ſit contra eum deferendum,vel ne,Dec.d.l.ſi quis id quod.col.v.num.34.verſi.et ꝙ dictũ.Ripa d.tit.de pręſ. remed.cõt.peſt.nu.254.ver.hinc eſt arg.l.j.ff.de iur.-delib.
9 ¶ Fallit etiam † vbi erat probabile dubium,an talis ſolennitas,et an tale ſtatutum debuiſſet obſeruari:nam tunc ne dum ruſticus, verũ ẽt quilibet alius excuſatur à malâ fide: ergo contra eum in litem iurari non poterit ob omiſsionẽ ipſarum ſolennitatum.Cor.d.conſi.147.Quia.colu.j. et ij. uol.ij.dixi ſuprà,in uerſi. unde ex præmiſsis infero.nu.52. uerſ.tertiò quotieſcunque eſſet.
¶ Fallit ẽt, ubi tales ſolennitates de cõſuetudine nõ ſeruarentur: nam tunc ob ipſarũ omiſsionẽ in litem iurari non poteſt.Barto.d.l.tutor qui repertoriũ.col.iiij.nu.18.in fin. uer.itẽ ſi conſuetudo eſſet.ff. de admi.tut. et dixi ſuprà.in d.uer.Vnde ex pręmiſsis.nu.54.uer.quartò quotieſcunq;.
10 ¶ Fallit etiam † ubi contractus alienationis fundi dotalis fuiſſet factus ab uxore cùm iuramento de non cõtraueniẽdo,uel cum ipſo iuramento, uxor ipſi alienationi conſenſiſſet:nam tunc ualet alienatio, nec poteſt iurari in litem, dummodò tale iuramentum non vi,dolo,nec metu fuerit præſtitum, ſed ſponte factum fuerit.c. cùm contingat.de. iureiur.c quamuis. de pactis.in vj. Et idem in alienatione facta per fœminã in anno 17. & per maſculũ in anno 14. quia tali iuramento firmatur per auth.ſacra.pub.C. ſi aduer.uend.c.quamuis.de pact.in.vj.
11 ¶ Ruſticus † autem qui iure naturali errauerit:puta,emẽdo rem uxoris à uiro, cùm eſſe fundus dotalis , uel emendo à ualdè minoribus nõ excuſaretur.l.ij. C.de in ius uoc. Dec.& Mod.d.l.ſi quis id quod.ſentit Cor.d.cõſ.147.Quia. col.pen.uol.ij.Doct.l.cùm lex.ff. de fideiuſ. Ergo cõtra eũ in litẽ iurari poterit.d. c.qui cõtra. iũcta d.l.in actionibus. tñ ruſtico erranti ex ignorãtia iuris poſitiui,uel ſtatuti poſitiui aliquãdo parcitur,Alciat.reg.j.pręſum.in pręſum. 37.
12 & pręmiſſæ maximè † procedũt:quia ualet argumentũ de dote.ad piã causã,& econtrà.l.cùm is.§.ſi mulier.ubi Alex. & doc.per illum tex.ff. de cond.inde.Nic.Euer.in loco 25. ibi,locus à dote.ergo ſicuti alienãtes,& acquirentes re eccleſię abſque iuris ſolennitatibus , & debitis cauſis dicũtur in
dolo,

dolo,ita et in dolo dicuntur alienantes,& acquirentes fun dum dotalem abſque debitis cauſis neceſſarijs alienādi, & abſque iuris ſolennitatibus. Bar.Bal.& Doc.auth.qui res iā dictas.C.de ſacr.eccle.ergo contra eos in litem iurari pote rit.d.l.in actionibus.& prout dixi ſuperiùs,in verſi.Dicam cum Virgiliana Didone.nu.v.verſi.& ſicuti. Et pro maiori
13 † dilucidatione.d.l.ſi filiofamilias.§.maritum. ff.ſol.mat. quando maritus, & vxor poſsint agere ad intereſſe dotis, & pro eo in litem iurare diſtingue prout infrà dicemus, & primò de marito,videamus deinde de vxore.cùm à dignio ribus ſit priùs inchoandum.l.j.ff.de alb.ſcrib.
14 ¶ Maritus non † ſuſtinens onera matrimonij non poteſt agere ad dotis fructū,nec intereſſe:ergo nec pro eis iurabit in litem . & eidem etiam lucrum dotis delatum ex forma ſtatuti non debetur.l.dotis fructus . in prin.ff.de iur.dot. Doct.c.ſalubriter.de vſur.Hip.ſingu.264.Eum.Abb.conſi. 79.Videtur.circa fi.vol.ij.glo.Bar.Ale.& Doct.l.ſi ab hoſti bus.§.ſi vir vxorem.ff.ſol.mat.

¶ Si verò maritus ſuſtinet onera matrimonij, & illi qui te nentur ad dotis ſolutionem,non ſunt conſtituti in mora: puta,quia non ſunt iudicialiter,nec extraiudicialiter inter pellati,nec poſſunt interpellari:puta quia maritus illis con ceſsit dilationē ad ſoluendū dotē, nō paciſcēdo de aliquo intereſſe,& dilatio nondū eſt elapſa, tunc marito & vendi tori,facienti talē dilationē,non debetur intereſſe aliquod, cùm intereſſe nunquàm debeatur vbi nō eſt mora,ergo in litē maritus,& venditor pro tali intereſſe non poterunt a- gere,nec iurare.l.in inſulam.§.vſuras.vbi Io.de Imo.col.ij. nu.viij.ver.ſed iuſta. & ibi alij Docto.ff.ſol.mat.Soc.conſ. 130.Circa præſentem.nu.vij.vol.iij Dec.conſ.119.Et pro tenui.col.3.uer.in oppoſitū.& in c.cū uenerabilis. col.vj. de excep.Amb.de Vignite.d.ca.ſalubriter.in tract.de uſur. col.ij.caſu prin.nu.14.& ibi D.Anto.de But.& alij de uſur.
15 ¶ Vbi uero maritus † ſuſtinēs onera matrimonij,ſeu uēdi tor qui tradidit rē uenditā emptori fecit pactum q eidem ſex,aut quinque,aut unū,uel aliud quid minimum,ſolua- tur pro quolibet centenario capitalis, & dedit dilationem ad ſoluendum ipſam dotem , ſeu pretium, cùm hoc quod

præmiſſa ſoluerentur, & tunc tale pactũ dicitur vſurariũ, & ex eo agi non poteſt,& dictum intereſſe ſic taxatum nõ debetur, & pro eo in litem iurari nõ poterit: quia in oibus caſibus quibus intereſſe debetur: puta marito ſuſtinẽti onera matrimonij,vel venditori qui emptori rẽ tradidit,ex qua percipit fructus,vel mercatori & ſolito negotiari,non pt tale intereſſe deduci in ſtipulationẽ, nec pactũ, taxãdo illud ad rõnem de tot pro quolibet cẽtenario, ẽt ſi diceretur pro dãnis intereſſe,ac fructibus,& oneribus,ac alimentis ſic taxatis:quia talis taxatio dicitur vſura,& tale intereſſe ſic taxatum peti nõ põt,nec pro eo in litẽ iurari. Dec. conſ.39.Iuridicã.nu.v.ver.ſecũdò reſpõdetur. & cõſi.3.Et pro tenui.col.ij.ver.ſecundò quia hæc.& conſ.119. Et pro tenui.col.iij.ver.quintò pro iſta Alb.& Bal.l.cũctos populos.vbi D.Io.Bap.Catial.col.36.nu.82.verſ.& quia.in fi.C. de ſum.trin.& fid.cath.S.Bernar.de Sen.in lib.ſuo ſermonũ.in tit.plures caſus in quibus homo paciſci pro intereſſe dãni emergẽtis.c.2.ver.pone ꝙ gener.& iſta eſt uera cõis òpinio: ut dicit D.Laur.Sil.conſ.x.In nomine Ieſu Chriſti. col.fi.nu.40.ver.nec obſt.Alex.conſ.221.Super. col.ij.ver. & nota.& col.fi.nu.viij.ver.hoc ẽt.vol.ij. Anch.conſ.150. In quæſt.Crau.conſ.87. Sẽpronius.col.fi.& videtur tex.in c.cõſuluit vbi D.Laur.de Rod.nu.37.q.53.circa fi.de vſur. Bal.& Doc.l.rogaſti.§.ſi tibi.ff.ſi cert.peta.D.Io.And.Cal. & doc.d.c.ſalubriter.Io.de Anan.c.fi.nu.62.in fi.verſ.q̃rit. ẽt.de vſur.Alex.conſ.27.Viſo.col.fi.vol.iiij. Grat.conſi.11. Quæritur.col.iiij.nu.28. & 30.vol.ij.Ro.conſ.520.Circa.

16 ¶ Et ipſa conuentio † taxationis dicti intereſſe adeò eſt inefficax,ꝙ etiam verum intereſſe peti, & teſtibus probari poſteà non põt, D.Laur.Silua.d.conſ.x.nu.46.ver.& adeò. vbi allegat.Io.Lupi.ca.per veſtras.char.173.de dona.inter vir.& vxor.ſed Dec.d.conſ.39.Iuridicam.d.verſ.ſecũdò reſpondetur.& d.conſ.119.ver.quintò pro. cum ſeq.& conſ. 122.Viſis.col.fi.Alex.conſ.200.Domini. vol.vj.Cag.l.j.nu. 51.& D.Cam.Plau.Pez.glo.dupli.nu.39.C.de ſent.quę pro eo quod interest Io.de Anan.d.ver.quærit ẽt. et Aret.conſ. 151.Viſo.in fi.volunt cõntra doloſum,vel moroſum poſſe peti intereſſe verum dimiſſo intereſſe taxato,quòd ego in-

telligo verum dummodo in caſu pręmiſſo intereſſe utrum probetur teſtibus, vel inſtrumētis: quia ille qui fecit pactū fœneratitium per dictam taxationem non poterit etiam contra morosum, vel doloſum iurare in litem ſuper uero intereſſe.Hipp.ſing.273.Notiſsimum.ibi,et ſubdit.Ioannis Bap.Catialu.et Mod.l.admonendi. ff.de iureiur.argu.l.im probum.vbi Bar.et Pau.de Caſt.de infami.

17 ¶ Si aūt maritus † ſuſtinet onera matrimonij,et dedit di lationē ad ſoluendū dotē,cū pacto quòd pro oneribus ma trimonij, uel alimētis uxoris,interim ſoluantur talia, non facta mētione pro quolibet cētenario,nec pro denarijs:ſed pro dictis oneribus,vel alimētis, et tūc ſi talia promiſſa nō excedūt onera matrimonij debētur,et peti poſsūt,eatenùs quatenùs nō excedūt ipſa onera, et in ſortē non cōputantur,vltrà aūt nō poterūt peti,et idē in vēditore paciſcente pro fructibus,et eſt com.opi.Alex.conſ.31.Viſo.vol.vj.ubi allegat.Anto.de Butr.et alios in d.c.ſalubriter.ubi Paul.de Eleaz.Anch.Io.Cald.Abb.et alij iſtud tenēt,ſequitur Alex. conſ.221.Supra.col.fi. vol.j.Ro.conſ.517.In caſu.arg.l.fi.in prin.ff.de dol.excep.et in l ſi pater.§.j.ff.de pact.dota.et in l.creditor. §.ſi inter.ff.manda.Iac.Butr.et alij l.j.§.exactio. C.de rei vxor.action.Ioan.de Imo.Pau.de Caſt. Alex.et alij.d.l.in inſulā.§.vſuras. vbi Alex.col.fi.ver.alias et articulus,inquit,ꝙ hæc eſt magis com.opin.ff.ſolut.matr.Ergo ſi per dolū, aut calumniā præmiſſa nō ſoluātur per debitorē moroſum, poterit maritus cōtra eū in litē iurare. d.l.ſi filiofami.§.maritū.ff.ſol.matri. Et iſtud intelligendū quādo maritus maluiſſet habere dotis capitale, quàm ipſum inte reſſe:quia illud in prędiorū emptionē,vel licitā negotiatio nē poſuiſſet:ex quibus tantùm veriſimiliter percepiſſet,ſed fecit dilationē ipſam: quia debitor non habebat modū ſol uendi pecuniā,vel ſi habebat indigebat ea in alia re,de qui bus iuramēto mariti cùm hęc in eius conſiſtant animo,ſta ri debet.Alex.d.conſi.221.Super.col.ij.verſ. ergo ita.vol.ij. gloſſ.et docto.§.aliæ.inſti. de acti. Et in caſu pręmiſſo,ipſa ficta,ſeu intereſſe peti poſſunt licitè,alioquin nō.Sum.Ang. ver.vſura.nu.23.uerſi.vtrum gener.in fi.

18 ¶ Vbi verò maritus † ſuſtinet onera matrimonij et dos ſibi fuit

bi fuit promiſſa,& nulla eſt data dilatio ad ſoluendum,& in ſolutione dotis facta fuit mora marito, vel quia illam petijt iudicialiter,vel extraiudicialiter, & non fuit ſoluta, quo caſu illi cenſetur facta mora.Mod.in l.quod te. & in l.cùm quid.& in l.vinum.ff.ſi cert.pet.Bar.& Doct.l.de diuiſione.ff.ſoluto matrimonio.Vel agitur bienniū ꝙ maritus ſuſtinet onera matrimonij, quo caſu per lapſum biennij, vbi extraneus promiſit dotē cēſetur marito facta mora,& debetur ei intereſſe.l.fi.§.præterea. C.de iure dot.Vel quia dos ad certum diem fuit promiſſa quo caſu per lapſū diei non facta ſolutione,cenſetur eidem facta mora, & debetur intereſſe.Alex.conſi.31.Viſo.col.j.in fi.& ij.in princ. vol.vj.l.magnā.C.de contrah.& com.ſtip.l.mora. vbi tex. & glo.ver.repetendi.ff.de vſur.Vel alio modo maritus onera matrimonij ſuſtinenti facta fuit mora,puta: quia vxor, vel pater dotem promiſit,& eam nō ſoluit,& maritus adimpleuit pro parte ſua,ſuſtinendo onera matrimonij,quo caſu ei cenſetur facta mora re ipſa, & ei debetur intereſſe. Bar.& Doct.d.l.de diuiſione.ff.ſol.mat.& tūc eidem debetur intereſſe dotis non ſolutæ ēt quòd in nummis dos ipſa promiſſa fuiſſet per debitorē dotis moroſum, non habito reſpectu ad tantùm pro centenario,ſed ſolū quò ad intereſſe mariti eatenùs quatenùs in oneribus matrimonij perſoluit,ſeu expendit,& non vltrà, & hæc eſt.com.opini.canoniſt.& legiſt.ita inquit Iaſ.conſi.92.Circa primum. col. 4.ver.ij.& fortiùs.vol.j.Grat.conſil.55.Viſis.num.iij.vol.j. Dec.conſ.119.Et pro tenui.col.pe.nu.iij.verſ.Et pro iſta. Alex.conſ.120.Super.in fi.vol.ij.Barto.Io.de Imol.Pau.de Caſtr.Alex.& Doct.d.l.in inſula.§.vſuras.ff.ſolu.mat.ſum. Ang.ver.vſura.nu.25.ver.vtrum gener.Ro.conſ.517.In caſu.tex.in c.ſalubriter.vbi Abb.Io.And.Ant.de Butr.Card. Floren.& omnes de vſur.Ang.Aret.& Iaſ.§.fuerat. inſti.de actio.& ita etiám volunt theologi videlicet marito deberi dictū intereſſe.Michael de Bononia Carmel.in 4.ſent.libr. iiij.diſtinctio.17.q.vnic.ver.tertius caſus eſt pro dote. vbi tamen loquitur quando eſt data poſſeſsio pignori.Et debitor faciens moram creditori ſuo in ſoluendo pecuniam tenetur etiam in conſcientia ad intereſſe.Io.Dus Scot.in iiij.

ſent.diſt. 31.q.xj.in ij.arti.ver.ſecundum eſt ratione intereſſe debitor enim,&c.

¶ Et contra prędictũ debitorẽ moroſum conſtito ꝙ maritus ſuſtineat onera, & ẽt conſtito de mora per eum facta, poſſet per maritum iurari in litẽ ſuper eius intereſſe. d.l.ſi filiofa.§.maritum.ff.ſol.mat.Nam ſi põt iurari in litẽ contra furem,vt dixi ſuperiùs in ver.Primò itaque amplia. in 3.ampliatione.nũ.v.ver.tertiò amplia.Ergo poterit ẽt cõtra debitorẽ moroſum in litem iurari. tex.d.l.in actionib.

19 ver.planẽ.& l.nummis.ff.de in lit.iur.cùm † fur & moroſus æquiparentur,in his quæ rei interitũ,& intereſſe reſpiciunt.Bar.d.l.quod.col.ij.nu.xj.ver.ratio quia. & ibi Thomas Parp.col.ij.ver.not.hic.ff.ſi cer.peta.tex.in l.in re furtiua.ff.de cond.furt.gl.l.inter ſtipulantẽ.§.pe.verſ.facta.ff. de verb.oblig.Et moroſus ac delinquẽs æquiparãtur.l.merito.in fin.ff.de vi.& vi arma. & mora eſt dolus. l.dolus.ff. mãd.& dolus dicitur delictũ.l.j.§.nũc tractemus. ff.de tut.

20 & rat.diſ.Et mora † dicitur cõtumacia. l.cùm filius.ff.de int.act.Cõtumacia aũt dicitur delictũ.l.oẽ delictũ.ff.de re iud.Alex.& Doct.l.j.§.fi.ſi quis iuſd.nõ obtẽp.Fel.c.literis. col.fi.de conſt.Ang.tract.mal.in glo.verſ.qui iudex vidẽs. iunctis not.per Alex.conſ.214 Quando. vbi.Caro.Moli.in addit.mag.vol.vij.vbi inquit. Caro.Mol.quòd eſt cõis opinio,poſſe iurari in litem etiã ratione doli in omittendo,& ſic ob morã doloſam.tex.d.l.in actionibus.& d.l.nũmis.

21 ¶ Sed ſi mariti intereſſe, † plus eſſet, quàm eſſent onera matrimonij:quia fortè maritus paſſus fuit damnum emergens pro eo:quia pecunias pro dote ſibi debita nõ habuit, vel cùm eſſet mercator paſſus fuit intereſſe lucri ceſſantis, adhuc dico ꝙ maritus tale intereſſe contra debitorẽ moroſum poteſt petere, etiam eatenùs quatenùs excedit onera matrimonij,& idem in venditore,vt tale intereſſe emergẽtis,vel ẽt lucri ceſſantis vbi eſſet mercator,petere poſsit eatenùs, quatenùs excedit fructus rei venditæ contra emptorem moroſum in ſoluendo pretium rei per eum empt, & poſſeſſæ, & hæc eſt communis opinio Canoniſt.& Legiſta. vt dicit Bal.Hoſt.tract.de dot.in part.vij.in iij.ſpeciali.ibi, tertium ſpeciale.verſi.ſed tunc.& verſi.ex prædictis.Rom. conſi.

cōſi.517. In caſu.col.ij.ver.ego.præſuppoſita.Alex.d.cōſ. 31.Viſo.col.j.in fi.& ij.in prin.volu.vj.l.iij.§.de officio.vbi Doct.per illũ tex.ff.de eo ꝙ certo loco.Docto.in c.conqueſtus.& in c.ſalubriter.de vſur. Et cōtra talem debitorē moroſum maritus iurare non poterit in litem.d.§.maritum.

22 ¶ Sed an mulieri † debeatur intereſſe, & an ipſa in caſu dotis poſſit in litem iurare diſtingue prout infrà.

¶ Aut dos mulieris conſiſtebat in fundis dotalibus datis inæſtimatis in dotem, vel æſtimatis, cũ pacto tamen ꝙ remanerent fundi dotales, & tunc mortuo marito ſtatim ēt non aſpectato anno, hæredes mariti debent reſtituere fundos ipſos dotales ipſi mulieri.text.in l.j.§. exactio. C.de rei vxor.actio. & non ſolum fundi dotales, verumetiã eorum fructus primi anni luctus debent reſtitui vxori, & eſt com. opi.Bal.& alij in l.diuortio.vbi Iaſ.col.iiij.nu.18.ver.circa. ibi, ſed aduerte.ff.ſolu.mat. Tamen de fructibus fundi dotalis annis quo maritus eſt mortuus fiet diuiſio inter vxorem, & hęredes mariti ſecundũ d.l.diuortio.& l.de diuiſione.ff.ſol.mat.Et ſi hæredes mariti dolo malo, vel per fraudem aut calumniã, recuſarent mulieri relaxare fundos ipſos dotales cũ fructibus, vel dolo malo deſierunt illos poſſidere, tunc mulier iurare poterit in litē contra ipſos hæredes ex eorum dolo, vel calumnia, aut fraude, ſicuti poſſet contra maritum, & ex ipſo iuramēto, res, ac rerum pretiũ, & fructuum quantitas & æſtimatio, & oē intereſſe mulieris probabitur.d.l.ſi filiofam.§.maritum.ff.ſol.mat.Et hoc vbi hæres fundum dotalem reperuit in hęreditate, & dolo malo, vel per calumniam non reſtituit, vel poſſidere dolo malo deſijt, & ſic iuratur contra hęredes ex proprio dolo, ſeu calumnia hæredis, non defuncti.l.alio iure.verſi.At.n. hæres.vbi Doct.per illum tex.C.de in lit.iurand.

23 ¶ Aut dos † mulieris, quæ remanſit vidua, conſiſtebat in mobilibus, vel nummis, ſeu pecunia. Et tunc hæredes mariti habent terminum anni à die mortis mariti numerandum, ad ſoluendum dotem ipſam, abſque aliquo intereſſe ſoluendo, nec poteſt contra eos interim occaſione dotis non ſolutæ in litem iurari. text.in d.l.j.§.exactio. C.de rei vxor.actio.l.diuortio.§.interdũ.& ibi Bart. & Doct.ff.ſol. matr.

matr. Tenentur tamen hæredes ipſi, in ipſo primo anno ſi nolunt ſoluere dotem, alere ipſam mulierem ſi non habet aliundè ex reditibus aliorum bonorũ ſuorum vnde viuat, quia non tenetur mulier vẽdere bona, vel annulos, nec pa trem, matrem, aut fratres ſuos aggrauare, pro ſe alimentan da, & mulieris operæ erunt hæredum. glo. Sal. Bal. & Ang. d. §. exactio. Aret. l. diuortio. col. iij. ver. debes. ff. ſolu. matr. Ana. c. ſalubriter. col. vj. circa prin. de vſur. iunctis not. per Bar. Iaſo. & Alex. d. l. diuortio. & per Bal. cõſi. 30. Sicut. vol. ij. Sed ſi mulier habet aliundè, vnde viuat ex reditibus bonorum ſuorum, tunc pro ipſo primo anno hæredes nõ tenentur ad alimenta, nec intereſſe, nec tenentur fructus diuidere cum muliere, ſed in totum ſunt hęredum, vbi illam alunt. glo. d. §. exactio. in fi. & eſt com. opin. Bar. Alex. Pau. de Caſtr. Aret. Iaſ. Imo. & alii d. l. diuortio. Fallit vbi mulieri dos fuiſſet legata a marito: quia tunc debet ei etiam habenti aliundè, vnde viuat, dos ſolui non expectato anno. l. j. ff. de dote prælег. §. ſed ſi vxori. vbi glo. inſti. de leg. Fallit etiam quando hæredes mariti ſunt diuites, & potentes: quia tunc tenentur ſtatim ſoluere dotem numinis, vel mobilibus conſiſtentem, nec habent terminum anni. Ange. d. §. interdum. Iaſ. Cyn. & Goff. d. §. exactio. Rom. ſingu. 461. Alexã. l. ſi debitoribus. ff. de re iudicata. tamen communis opinio eſt quòd etiam hęredes diuites, & potentes habeãt ipſum terminum anni ad ſoluendum dotem ipſam. Nico. Boër. conſi. 50. videtur primò. nu. 19. Salic. d. §. exactio. Iaſ. §. fuerat. nume. 27. verſic. j. ad id autem quòd dixi. & num. 28. verſicu. quòd limitauit. inſtitut. de actionib.

24 ¶ Elapſo autem † primo anno luctus, & etiã ante ipſum primum annum luctus, & poſt mulieri moram non paſſæ in caſibus quibus dos ei ſolui debet, nõ debetur intereſſe, nec pro eo poteſt iurari in litẽ: quia vbi non eſt mora intereſſe non debetur, & eſt communis opin. Bar. Io. de Imol. Alexan. & Paul. de Caſtr. d. §. vſuras. Socin. conſil. 108. Diligenter. volu. ij. Afflict. deciſio. 284. Incip. an ſoluto.

¶ Sed quod plus eſt, dico, quòd etiam elapſo primo anno luctus, & eſt poſt quandocunque, quòd non debetur intereſſe dotis numinis conſiſtentis non ſolutæ mulieri, etiam

morã paſſæ per ipſos hæredes mariti ẽt conſtitutos in mora à muliere, nec p aliquos dotis debitores moroſos. & pro tali intereſſe agi, & illud teſtibus, inſtrumentis, aut iuramẽto in litẽ probari nõ põt, cùm de iure nõ debeatur ipſum intereſſe eidẽ mulieri, ẽt moram paſſæ: quia quicquid ſorti accederet eſſet uſura, & eſt cõis opi. Legiſt. & Canoniſtarũ, vt dicit Iaſ. d. cõſ. 62. circa col. iiij. verſ. ſecundò & fortiùs. Vol. j Et iſtam eſſe com. opin. atteſtatur ẽt Afflict. d. deciſi. 284. An ſoluto. col. j. ver. & profectò. Ang. Are. §. fuerat. col. iiij. ver. ex his. vbi alii Doc. inſt. de act. Io. Camp trac. de do. par. ij. q. 18. incip. An autẽ hæredes viri. col. ij. Lau. de Rod. d. c. conſuluit. q. 52. Ro. d. cõſ. 517. In caſu. Bar. Pau. de Caſ. & Doc. in apoſt. ad Bar. in d. l. in inſulã. §. vſuras. ff. ſol. mat. vbi ẽt Pau. de Caſt. in fi. dicit ꝙ eſt cõis opin. ꝙ etiã mulier miſſa in poſſeſsionẽ bonorum mariti nõ põt petere intereſſe, ſed tenetur cõputare fructus quos percepit in ſortem; & ꝙ mulieri ẽt morã paſſæ non debeatur intereſſe dotis non ſolutæ, & fructus cõputetur in ſortẽ eſt tex. & ibi not. Ang. in l. Titia. ff. de ſolu. Bart. l. at qui naturã. §. non tantũ. ff. de neg geſt. Bal. l. fi. C. de bo. mat. Et hæc eſt magis cõis opin. vt dicit Soci. d. conſi. 180. Diligenter. col. fi. vol. ij. Inno. Io. Andr. Anto. de But. Card. Flor. Ioan. de Ana. & alij. d. c. ſalubriter. de vſur. Rapha. Com. Paul. de Caſt. Alex. & Iaſ. & alij d. l. diuortio. Hoſt. in ſum. tit. de vſur. §. an aliquo. verſi. ſed quid econuerſò. Corn. conſi. 71. Ad euidentiã. col. iij. nu. 7. vol. iiij. Bald. Not. tract. de dote. in viij. par. verſicul. 22.

¶ Primò fallit vbi mulier interpellaſſet iudicialiter hæredes mariti, vel alios dotis debitores ad ſoluendũ dotem ẽt nummis conſiſtentẽ, ẽt hæredes ipſi, abſque iuſta cauſa litigandi, dotẽ ſoluere recuſarunt, in lite continua per calumniã perſeuerantes, & mulier fecit quid potuit, vt haberet eius dotẽ in lite perſeuerando, & facto aduerſariorum illam cõſequi non potuit, vel non ita citò prout iuri conueniebat conſequi valuit. Nã tunc mulieri ẽt habenti aliũdẽ vnde viueret, & ẽt nõ ſolitæ negotiari cũ pecunijs, debetur intereſſe dotis nũmis conſiſtentis nõ ſolutæ, nõ vt uſura, ſed vt intereſſe, ſeu ut alimẽta, per ipſos hæredes, vel debitores moroſos per calumniam litigantes, & hæc eſt com. opinio.

vt inquit Grat.coſi.46.Viſis.nu.5.vol.j.vbi inquit, ꝙ Alex. Rom.Imol.ac Mod.communiter illud ſequuntur in d.l.di uortio.vbi Claud.de Seiſello col.ij.atteſtatur quod hæc eſt communis opinio.ſentit Alexan.conſ.27.Viſo.volu.iuj.& conſi.74.Viſo.vol.v.& Abba.Panor.in reper.deciſiuo iuris canonici quod vidi ſcriptum manu, ſed non impreſſum. ver.alimenta quæ miſerationis.& S.Anton.Archiepiſ.Flor. tract.de vſur.c.29.in ꝑp.quid ſi ſoluto.ibi, puto.S.Bernar. de Senis,in lib.ſermonum.ſub rubri.plures caſus. in quibus poteſt homo,paciſci pro intereſſe,damni emergentis.ca.ij. ver.fortè.& poteſt dici.ſum.Roſel.ver.vſura.nu. 27.verſi. ſed pone.verſ.vbi violenter detineretur dos.& verſ.nõ fieret iuſtitia.Et hoc comprobatur: quia Doc.qui cõmuniter dicunt quòd mulieri poſt annum, etiam ſi morã eſſet paſſa, quòd non debetur intereſſe, nec aliquid pro alimentis, fundant ſe ea rat.one:quia eſt in ſua facultate petere,& habere dotẽ via iudiciali:ergo eſt eidem imputandũ ſi nõ fecit,& ſic illi nõ debetur intereſſe:ut per Alex.d.l diuortio. col.viij.ver.& iſta eſt cõis opi.& illud idem dicunt Roma: Imol.Areti.Iaſo.& alij.ff.ſolut.matr.Ergo Doct.ipſi, & alij per me citati ſuperiùs.num.24,verſi.ſed quod plus eſt.ſẽntiunt communiter quòd ſi mulier non fuit negligens in petendo iudicialiter dotem,ſed fuit diligẽs, ſed hæredes per contumaciam,ac calumniã dotẽ ſoluere recuſarunt, ꝙ tenentur ad intereſſe dotis non ſolutæ, erga mulierẽ, & hæc eſt com.opin.vt dicit Grat.d.conſi.56.Viſis.nu.5.cum ſeq. vol.j.& Claud.de Seiſello.& Mode.d.l.diuortio.& debetur etiam ipſum intereſſe dotis non ſolutæ mulieri quando hęredes illã retinerent per violentiam, ac potentiam adeò ꝙ mulier eos in iudicio conuenire non poſſet S.Anton.d.ver ſic. quid ſi ſoluto.ibi,puto.ſum.Roſel.d.verſic.ſed pone.

25 ¶ Et mulier † in litem iurabit contra ipſos hæredes,& alios dotis debitores,etiã ſi dos eſſet nummis ſoluenda, vbi per ea calumniam litigarunt nolendo ſoluere dotẽ,ſeu per violentiam illã retinuerunt,& contra eos ex ipſo iuramento probabitur intereſſe mulieris.d.l.ſi filiofamil.§.maritũ. ff.ſol.mat.dolus.n. cõmittitur calũnioſè litigãdo. Rom.d. conſi.517. In caſu.col.iiij.nu.19.verſ.ſecundò quia.& ver.

certum

certum eſt.arg.l.cùm hi.§.ſi cùm lis.ff.de tranſ. & l.in ſumma.§.ſi cum euidens.vbi Bar.& Docto.per illum text.ff.de condi.indeb.Nam vt dicit S.Paulus ad Thimotæum. ca.ij. Seruos Dei non oportet litigare.c.ſicut.ij.q.vij. Et ratione talis contumaciæ, ſeu calumniæ, & ſic doli probabitur ex ipſo iuramento dictum intereſſe d.§.maritū.Nicol.de Matar.l.j.col.19.nu.31.ver.ſecūdò quæro.C.de ſent.quæ pro eo quod int.prof.Spec.tit.de fruct.& intereſſe.§.Viſo.colū. vj.ver.illud autem ſciendum.in fi.& verſi.& ut hæc.tex.in l.ij.in fi.verſi.dolus aut contumacia non reſtituentis.& in l.nummis.& l.cùm furti.& ibi not.ff.de in lit.iur.Et ex ipſo ſolo iuramento in litem præſtando per dictam mulierē contra ipſos hæredes: vel alios dotis debitores per calumniam litigantes probabitur,& debetur, omne intereſſe mulieris,extrinſecum,& intrinſecum, tam reſpectu dāni emergentis,quàm lucri ceſsātis,& ita omne eius intereſſe mulier æſtimare poterit,præuia tn̄ iudicis taxatione,& hoc etiam vbi dos in pecunia,ſeu nūmis erat ſoluenda:quia tunc intereſſe etiā extrinſecum debetur,& probatur iuramēto cōtra doloſum,ſeu calumnioſum,vel contumacem. D.Cam. Plaut.Pezonus d.l.j.ver.per ſuā ſubtilitatem.nu.24.verſic. quod tamen.in fi.vbi etiā Cagnol.per Alex.in l.videamus. col.ij.nu.vij.& in l.nummis.in iij.nota.nu.3.ff. de in lit.iu.

26 ¶ Fallit ſecundò † vbi mulier non remanſit vidua, ſed ſecundo loco nupſit, nam in hoc caſu ſecundus maritus, & eius hæredes poſſunt petere intereſſe dotis non ſolutę pro tēpore ſecundi matrimonii ab hęredibus primi mariti,vel aliis dotis debitoribus in mora conſtitutis per interpellationē,vel per lapſum diei promiſsionis.Grat.conſil.56.Viſis.col.ij.nu.3.vbi inquit,quòd hæc eſt com.opin. & alleg. Bart.conſi.128.Franc.videtur enim,tunc tale intereſſe eſſe intereſſe dāni emergentis propter onera quæ ſecundus maritus ſuſtinet,ergo eidē, & eius hæredibus debetur tale intereſſe per rationē.c.ſalubriter.de uſur.arg.c.dilecti.de foro compe.& c.quoniam multi.& ca.ſi quis obligatus.14.q. iiij.S.Tho.ij.ij.q.62.ar.iiij.ſum.Ang.ver.vſura.nu.19.uerſi. reſpectu damni.& nu.22.uer.utrū recipiens.& nu.23.uerſ. utrum ille.arg.l.nummis.ubi Iaſo.in iij.not.ff.de in lit.iur.

Ergo

Ergo in tali caſu ſecundus vir cum vxore quibus ab hæredibus primi viri facta eſt mora in ſoluẽdo dotem, poterit cõtra ipſos debitores dotis moroſos iurare in litẽ ſuper eis intereſſe,ꝙ probabitur ex ipſo iuramento.tex.d.l.ſi filioſa. §.maritum.ff.ſol.mat.facit tex.d.l.nummis. & ibi glo.ver. ſua die,ibi hic quæro,an in alijs contractibus. & ibi Barto. Alex.Iaſ.& alij.& in l.in actionib.ff.de in lit.iur.

27 ¶ Fallit tertiò † quãdo mulier nõ habebat aliundè vñ ſe aleret,& hęredes mariti,vel alij,dotis debitores fuerunt cõſtituti in mora per interpellationem iudicialem, nam tũc ſine dubio tali mulieri non habenti aliundè vnde viueret debetur ipſum intereſſe per ipſos debitores dotis, in mora conſtitutos.Io.Campeg.in trac.de dote.in ii.par.q.18.ver. An autẽ hæredes viri.l.diuortio. vbi Ang.Bal.Iaſ.& alij.ff. ſol.mat.Ang.l.Titia.ff.de ſol.& in l.at qui natura.§.non tã tùm. & ibi Alex.& Mod.in apoſtil.ad Barto.ff.de neg.geſt. Bal.No.tract.dot.in viij.par.ver.22.ſpeciale, vbi inquit,ꝙ ſi vir, vel hęredes viri ſunt in mora per lapſum anni,& mulier non habet aliundè vnde ſe alat,quòd illi debentur alimenta,ſeu intereſſe,& quòd fructus quos percepit ex rebus pignori datis,nõ tenetur eo in caſu cõpenſare in ſortẽ.allegat Bal.auth.ei qui.C.de bo.auth.iud.poſ.arg.l.fi.C.de bo. mat.& l.j.§.exactio.vbi Bal.& Doc.C.de rei vxo.act.nec.n. tunc potuit litigare.Aret.d.l.diuortio.col.iij.& iiij.ff.ſolu. mat. Tamen com.opi.eſt quòd finito anno luctus mulieri non debeantur alimenta, nec intereſſe etiam ſi non haberet vnde viueret, ſed eſt ei imputandum cur dotem nõ petat.Crau.conſ.89.Nobilis.uerſ.ſed quia. gl.& Doct.com.d. l.diuortio.vbi Iaſ.col.iiij.uer.v.& col.vj.uerſi.circa.Et hoc procedit maximè in dominio Medio.in quo,ex forma decretorum ſunt conſtituti aduocati de publico pro perſonis miſerabilibus. & ſic ceſſat ratio Areti.& pro tali intereſſe poteſt iurari in litem.d.l.filioſa.§.maritum.ff.ſol.mat.

28 ¶ Quartò caſu † etiam debetur intereſſe mulieri moram paſſæ per lapſum anni uel diei quando mulier erat ſolita ponere pecuniã ſuam ad honeſtũ lucrũ apud mercatores, vel cũ eſſet induſtrioſa ſolebat cũ ea negotiare, nam tunc mulieri debetur intereſſe lucri ceſſantis,quod uerìſimiliter

mulier feciſſet, ſicuti fecit de alijs pecunijs ſuis, ita tamen, quòd mulier potius dotem quàm tale lucrum animo ſuo vellet, ac voluiſſet. argu. l. ij. §. fin. ff. de eo, quod cert. loc. & not. per Bal. & Doct. in l j. C. de ſent. quæ pro eo, quòd int. Et ita dicit Io. Camp. d. ver. An autem hæredes viri. ibi, idē videtur ſi mulier. & Bal. Nouel. d. verſic. 22. ſpeciale. in fin. Ancha. conſ. 150. In quæſt. col. ij. nu. iij. ver. nam & damna. & col. iij. verſi. & pro tanto. l. iij. §. nunc. ff. de offic. ff. de eo, quòd cert. loc. l. commiſſa. vbi Ang. & Doct. ff. rem rat. hab. c. conqueſtus. vbi Doct. de vſur. Mod. l. j. C. de ſent. quæ pro eo. Alex. & Doct. in apo. ad Bar. d. §. non tantùm. ſum. Ang. ver. dos. num. 28. ver. vtrum licitè. in fi. Et pro tali intereſſe poſſet iurari in litē. d. l. ſi ſi filofami. §. maritum. ff. ſolut. matr.

29. ¶ Quintò mulieri † morā paſſæ debetur intereſſe damni emergentis, ꝙ ex mora hæredū mulier fuiſſet paſſa ob dotis ſolutionem non factā. Io. Camp. d. ver. an aūt hæredes. ibi, vel aliter damnum ex mora hæredū pateretur. Nam ēt hodie vſuræ non tanquàm vſuræ, ſed tanquàm intereſſe dāni emergentis ob nummos non ſolutos, per mulierem creditricē, & alios creditores peti poſſunt à debitoribus moroſis. Io. Camp. tract. de dote. d. uer. an autem hæredes. ibi, vel aliter damnū ex mora. glo. & Doc. l. ij. C. de vſur. & in c. cō queſtus. de vſur. & in l. curabit. C. de acti. empt. l. nūmis. vbi tex. & Iaſ. in iij. no. ff. de in lit. iur. l. j. vbi Cagn. col. 23. num. 105. & ibi ēt Magiſt. D. Camil. Plaut. Pezonus. nu. 45. ver. limitatur. C. de ſent. quæ pro eo, quòd inter. prof. vbi ēt Bar. & Dec. & Rom. conſi. 517. In caſu Doctor. c. dilecti. de foro comp. quoniam multi. & c. ſi quis obligatus. 14. q. 4. S. Tho. 2. 2. q. 62. art. 4. ſum. Angel. verſi. vſura. nu. 9. verſic. reſpectu damni emergentis. & nu. 23. verſic. utrum ille. Ioan. Cal. in rep. c. fi. de vſur. Hoſt. in ſum. de vſuris. arg. l. qui ſeruandarū. ff. de præſ. ver. & c. ad noſtrā. de reb. eccle. nō alie. & mulieri creditrici morā paſſæ, ac marito, & ēt cuilibet creditori morā paſſo, tenetur debitor moroſus in ſoluendo pecuniā, ſeu nūmos ſoluere intereſſe dāni emergentis nō diſtinguēdo, an eſſent ſoliti negotiare, vel ne. Alex. cōſi. 31. Viſo. col. ij. nu. 9. vol. vj. l. ij. §. fi. & ibi not. per illū text. ff. de eo, ꝙ cer. loc. l. ſocium qui in eo. in prin. ff. pro ſoc. Anch. cōſ. 150.

In

In quæſt.col.ij.nu.3.ver.Nam & dāna.& col.iij.verſ.& pro tanto.Roma.d.cōſi.517. Et pro ipſo intereſſe poſſet iurari in litē contra debitorē dolo malo moroſum.d.§.maritum.

30 ¶ Sed an mulier,† vel alius creditor,cui eſt facta mora in ſoluēdo pecuniam,poſsit petere intereſſe, & pro eo iurare, ſub prætextu,ꝙ ſi habuiſſet pecuniā emiſſet prædia, ex quibus percepiſſet fructus? & dicas, quod non poteſt petere tale intereſſe, niſi concurrerent quinq; de quibus in ſum.Angel.ver.vſura.nu.16.ver.quid de illo.ibi,idē dic.quia emere prædia non eſt actus mercantilis,& intereſſe lucri ceſſantis,debetur ſolùm ſolito negotiari.i.mercatori. Alex.d.l.diuortio.col.ix.in fi.verſ.fortius ſubdit.& col.x.in prin.licet multi Doc.velint tale intereſſe peti poſſe.& ita voluit Pau. de Caſt.d.l.diuortio.col.4.ver.ſed poſſet.& Alex.cōſ.200. Perſpectis.col.j.cū ſeq.vol.vj.Anch.coſi.150.In Chriſti nomine Amen.in quæſt.& in d.c.ſalubriter.Crau.cōſi.89.Nobilis.col.fi.Grat.conſi.56.Viſis.nu.6.vol.j.ſum.Angel.verſ. dos.nu.28.ver.vtrū licitè.in fi.Io.Camp.tracta. de dote in ij.par.q.18.incip. an autē hæredes viri. Tn̄ intelligo iſtud verū eſſe, concurrentibus illis quinq; de quibus per ſumm. Ang.d.ver.quid de illo,& vbi mulier morā paſſa, vel creditor cui mora eſt facta probaret per teſtes,vel inſtrumenta, ꝙ erat talis fundus venalis, quē emere potuiſſet ſi habuiſſet pecuniā,& quod non emit quia pecuniam nō habebat, & debet facere talem proteſtationem præcedentem, & illa omnia probare per teſtes, aut acta, & iſtis probatis iurare poſſet in litē de quantitate intereſſe ſui,contra debitorem moroſum,vel doloſum, cùm difficilis ſit probatio intereſſe,& quantitatis fructuū,& redituū.Rui.d.conſi.29.Plura. nu.12.vol.v.Doc.d.l.in actionibus,alioquin iſtis nō probatis intereſſe peti nō poſſet,nec pro eo iurari.Cra.d.cōſ.89. col.fi.ver.eſſet tn̄ neceſſe.Ale.d.cōſ.200. verſ.tn̄ præmiſsis. vol.vj.Grat.d.conſi.56.nu.6.Rui.conſ.92.Proponitur.nu. 3.vol.v.Dec.cōſ.178.In cauſa.col.fi.Aret.conſi.31.Conſiderata.in fi.Bar.d.l.tutor qui repertoriū.§.ſi poſt. in fin.ff. de adm.tu.vbi ēt dicunt minorem debere probare,ꝙ talia prædia erāt venalia,ſi vult agere cōtra tutorē, qui ex pecunijs pupillaribus nihil emit,ſed eas tenuit tedioſas:ſed ego

teneo, quòd contra doloſum, ac moroſum, credi debeat iuramento actoris, quòd eſſet empturus prædia. Alex. conſil. 221. Super. col. ij. ver. ergo ita. vol. ij. glo. §. aliæ. inſti. de act.

31 ¶ Scias tñ, † quòd de iure ciuili, canonico, & in cõſciẽtia, quòd debitor pecuniæ conſtitutus in mora, & non ſoluẽs illã quòd tenetur ad intereſſe creditoris nõ ſolùm reſpectu intereſſe damni emergẽtis, verum etiam lucri ceſſantis, vbi creditor erat mercator ſolitus cũ pecunia negotiari, quia illi debetur etiam intereſſe lucri ceſſantis. & eſt communis opi. Dec. c. cùm venerabilis. col. v. ver. & quantũ. de excep.

32 ¶ Nec adiuuaretur † ipſa mulier moram paſſa ad habẽdũ intereſſe etiam ſi eſſet ſtatutum prout eſt in ciuitate Nouariæ, Vigleuani, & alibi, tenoris, quòd creditor poſsit iurare de ſuo intereſſe pro certa ſumma, etiam ſi ſtatutum diceret, quòd ob moram dotis, uel pecuniæ non ſolutæ, debeãtur mulieri, aut creditori alimenta ſeu intereſſe, & quòd pro eis poſsit iurari: quia ſtatuta oĩa loquentia de intereſſe vel taxantia intereſſe, vel loquentia de intereſſe, vel alimẽtis præſtandis, vel præſtantia facultatem ſuper eis iurãdi, vel agendi contra debitores etiam moroſos in ſoluẽdo pecuniã pro cauſa dotis, uel alia qualibet cauſa, non valent, & ſunt ipſo iure nulla. Nec pro eis agi, nec iurari poteſt. Et ſtatuentes, iudices, aduocati, cauſidici, ac partes, qui ſe fundant ſuper talibus ſtatutis ſunt excommunicati. tex. eſt ad literã. in clem. j. de vſuris. & ibi ẽt ita dicũt Matth. Archid. Io. de Imo. Io. de Lig. & alij. Et quòd talia ſtatuta, non valeant, & quòd eorum vigore non poſsit agi, nec iurari, eſt com. opi. & illi qui affirmant contrarium ſunt hæretici. & ita inquit. Iaſ. §. fuerat. col. viij. nu. 19. ver. An autem valeat ſtatutum, quòd pro dote. inſtit. de act. Abb. c. ſalubriter. in fi. cum ibi not. per Sapiam. in apoſtil. de vſuris. Rub. præceptor meus. conſ. 55. Viſis. col. fi. verſ. Et tamen. Bal. l. cũctos populos. col. iij. nu. viij. verſi. ſed iuxta. vbi alij Docto. C. de ſum. tri. & fi. cath. Amb. de Vignate. d. c. ſalubriter. col. ii. in fi. uer. & faciunt. ibi ex quo infero, Soc. d. conſ. 180. Diligenter. col. fi. in fi. col. ij. Abb. conſ. 39. Videtur. nu. 3. cum ſequ. vol. ij. ſum. Tabiena. ver. dos. nu. 16. uer. qñ reſtituenda. ibi an valeat ſtatutũ. Roch. de Cur. trac. de cõſuet. Et propterea

ꝑterea vidi ego ſtatutũ factũ Nouariæ fortè pp dictã clementinã primã. de vſuris. ꝙ oĩa ſtatuta ciuitatis Nouariæ quę cõtradicũt iuri canonico loquẽti de vſuris ſint caſſa. ¶ Et dato caſu, quòd dicta ſtatuta valerent fauore mulierum ne inducantur ad meretricandum, & in odium morosi debitoris, & fauorem creditoris prout ſentiunt. Paul. de Caſt. d. l cunctos populos. col. iiij. nu. 1. & in l. diuortio. col. iiij. ver. in aliquibus. ff. ſol. mat. & alij ẽt de quibus infra, ꝙ tñ ego non credo, quòd valeant ſtante. d. clemen. j. de uſur. Tñ ſcias eo in caſu quo valere poſſunt talia ſtatuta, quòd debẽt intelligi, reſtringi, ac limitari, quòd ſolum procedãt, ac ualeant in caſibus quibus creditor ſeu creditrix probaret prius legitimè, aliter ꝙ̃ per iuramentum, ſibi deberi de iure canonico, & in conſciẽtia intereſſe, ſeu de iure cõi alimenta, & probaret etiã debitores eſſe in mora, quo caſu dictum ſtatutũ tunc ualeret, & eſſet locus ſtatuto tanquàm taxãti, & moderãdi, ut ultra ſummã taxatã a ſtatuto iurari nõ poſsit. ſed infra ſummam ſic, ſed ubi creditor, ſeu creditrix, prius nõ probaret præmiſſa, tunc nõ ualerẽt dicta ſtatuta, nec cõſuetudines, & intereſſe, ac alimẽta taxata à ſtatutis de ſex, uel quinque, aut uno, uel pro alia ſumma maiori, uel minori, pro quolibet cẽtenario, peti non poſſent, nec pro eis iurari. ita dicit Soci. conſ. 126. Diligenter. col. fi. uer. ij. dico. & uerſ. ſatis æqua. uol. j. & conſ. 180. Diligenter. col. fi. uer. dico. & uer. ſatis ęqua. uo. ij. Abb. Pan. d. c. ſalubriter. col. fi. uer. & faciunt. & ibi Amb. de Vignate. & alij Doc. de uſur. & eſt com. opi. Capit. deciſ. 65. In cauſa honorabilis. ſum. Roſel. uer. uſura. j. nu. 28. uer. pone ſtatutũ. Et iſtud multomagis procederet in muliere creditrice non habẽte aliundè unde uiueret, quæ dotẽ ſuã potius uoluiſſet, ac petiiſſet, quàm tale lucrũ, & illud conſequi nõ potuiſſet, quia tunc ſtatutum ipſum uidetur ualere in præiudicium debitoris moroſi. S. Ant. tract. de uſur. c. 31. incip. ſed ſi ſtatutũ. Iaſ. l. de quibus. col. 17. nu. 71. uer. ſed pulchrum. ff. de legi. Et ita debent intelligi Doc. qui pręſupponunt tale ſtatutũ ualere. v3. Lud. Goz. conſ. 55. Quæritur. col. pen. in fi. & fin. & ſum. Angel. uerſi. dos. §. fi. nu. 28. verſi. utrum licitè. & in uer. uſura. num. 32. uerſi. quid de ſtatuto. ſum. Silueſt. uerſ.

vſura.iij.num.3.verſic.octauo quæritur. ſumma Tabien. Verſicu.vſura.x.in fin.verſic.ſed quin dicendum.

33 ¶ Et vbi ſtatutum † vellet credi iuramento viduæ, vel ſi illi deberi alimenta,non haberet locum in nupta, Socin.d. conſi.180.Diligenter.colum.fin.verſic. primò quòd.volu. ij.argumen.l.j.§.ſi is qui nauem.ff.de exercit.

34 ¶ Hęredes † mariti litigando quominùs ſoluant dotem, ſi habent iuſtam cauſam litigandi non conſtituuntur in mora,ergo nec tenentur ad intereſſe erga mulierem: puta, ſi mulier petijt plus debito,quia nō debetur intereſse, nec committitur mora etiam reſpectu Veri debiti, vbi petitur plus debito,Bart.l.qui ſolidum.ff.de legat.ij.& iſta eſt magis communis opinio Alex.l.j.§.ſi ſtipulanti. col.ij.in fi.& iij.in princ.ff.de verb.oblig. Et ſi mulier fuit tutrix filij, & ſibi ipſi de dote non ſatisfecit,vel rationē tutelæ non reddidit,non debetur intereſſe eidē mulieri ēt agenti ad dotē. Soc.cōſi.126 Diligenter.vol.j.& cōſ.180.Diligenter.vol.ij. Eodē modo non debetur intereſſe mulieri litigāti pro dote,nec alij creditori,vbi creditum non eſt liquidū, vel vbi rei conuenti ſunt hæredes cum beneficio legis & inuentarij,& nondū eſt facta liquidatio creditorum, & quantitatis bonorū hæreditatis: quia in non liquidis ante liquidationem factam per Iudicem,non committitur mora, ergo non debetur intereſſe,nec pro eo pōt agi,nec in litē iurari, nec teſtibus pōt illud probari.Bal.l.acceptā. col.3.in vj.op poſi.C.de vſur.& cōſil.461.Super.volu.2. Afflic.deciſ.105. Quidam.Iaſ.l.ſi ita ſtipulatus eſſem.in 4.no.ff.de verb.ob. per tex.in l.3.ibi,ſed puta.ff.de vſur. Limita tamen in caſu de quo per Crau.conſi.89.Nobilis Antonius.volu.j.

SVMMARIVM.

1 Actio hypothecaria,vel pignoratitia,tam directa,quàm contraria, vel Saluianum interdictum dicitur bonæfidei,& in litem iuratur contra doloſum.

2 Pignore ſi creditor vtatur dicitur furtum committere.

3 Debitor ſi ſcienter decipiat creditorem in re pignorata,tenetur crimine Stellionatus.

4 Debitor allegans rem ſpecialiter per eũ obligatã, vel traditam creditori dicitur furtum committere, & cõtra eum in litem iuratur.

5 Creditor alienãs pignus, vel rem hypothecatam, quando dicatur eſſe in dolo, & alienationem non valere.

6 Creditor poteſt petere ab ipſo debitore moroſo, & contumace omne intereſſe intrinſecum & extrinſecum: & ſic etiam vſuras, quas ob pecuniam ab Hebreo ſumptam, accepit ſolutione ſibi in tempore non facta.

7 Creditor quãdo poſsit petere à debitore etiã intereſſe lucri ceſſãtis.

8 Debitor volens ex ſtatuto bona in ſolutum data redimere non auditur, niſi etiam offerat omnes expenſas, damna & intereſſe, licèt ſtatutum dicat quòd poſſit redimere pro eodem pretio.

9 Poſſeſſor tertius cõuentus actione hypothecaria, pignoratitia, vel Saluiano interdicto, & condemnatus tenetur vel rem obligatam creditori reſtituere, vel illi ſoluere quod habere debet.

10 Creditor agens hypothecaria contra debitorem, qui non reſtituit, vel dolo deſinit poſsidere, non poteſt in litem iurare quanti ſua interſit, ſed ſolùm quantùm eſt creditum ſuum cum intereſſe legitimo, vbi creditor nunquàm rem obligatam poſſedit, & quid ſi aliquando illam poſſederit.

11 Creditor an ſemper in actione hypothecaria, pignoratitia, vel Saluiano interdicto, contra tertium poſſeſſorem poſsit in litem iurare maximè quando petijt in libello, reum condemnari ad rem reſtituendam, vel ad ſoluendum debitum.

12 Creditor ſi contra debitorem in litem iurauerit vltra debitum, debitor ex æquitate liberabitur ſoluẽdo debitũ cũ intereſſe legitimo.

13 Creditor ſi non reſtituit pignus debitori quando ſibi eſt ſatisfactum dicitur eſſe in dolo, nec auditur ſi dicat illud amiſiſſe. Et de eius valore ſtatur iuramento debitoris.

14 Creditor poteſt in litem iurare contra debitorem, qui ex lapſu diei promiſsionis conſtituitur in mora, & qui tenet ex ſtatuto dare bona in ſolutum pro omnibus damnis, expenſis, & intereſſe tam intrinſeco, quàm extrinſeco, & tenetur ei dare in ſolutum tam capitali quàm pro expenſis & intereſſe.

15 Statutum volens certum dari terminum debitori ad ſoluendum in pecunia numerata, nec poſſe dari in ſolutum bona an habeat locũ cõtra heredẽ debitoris cũ beneficio legis & inuitarij, vel cõtra ſingularem ſucceſſorem.

§. XII.

1 HYPOTHECARIA actio † & etiam pignoratitia actio, tam directa quę datur debitori ſoluto debito, quàm ēt contraria, quae datur creditori, eſt actio bonae fidei. tex. glo. & Doct. in §. actionū. inſti. de acti. Et ideò in actione hypothecaria, ſiue Siluiani interdicti, ſiue pignoris, iuratur in litem contra doloſum. tex. in l. ſi fundus §. in vendicatione. & ibi glo. Bar. & Doct. ff. de pign. D. Ant. Neguſantius tract. de pign. & Hyp. in ij. mem. viii. part. princ. nu. 2. ver. ſecundò in materia dubitatur. text. & Doct. in d.
2 l. in actionibus. ff. de in lit. iurand. Si igitur † creditor vtatur pignore dicitur in dolo, & committit furtum. §. furtū autem fit. inſti. de obli. quae ex deli. naſ. Ergo contra eum poterit per debitorem iurari in litem, ex cuius iuramento probabitur damnum, ac intereſſe, & pretium pignoris minutum, & ſequutum ob dictum vſum. d. l. in actionibus. & d. §. in vendicatione. & ibi not. Doctor. per illum tex.
3 ¶ Debitor ſi ſcienter † decipiat creditorē, dando illi ignoranti in pignus rem alienā, vel alij pignoratā, ita quòd nō ſufficiat vtrique pro debito ſoluendo, vel dādo in pignus vnā rem pro alia: puta, aes pro auro, vel ſubtrahendo illi pignus ēt ſi in loco ſubtracti aliud ſupponeret, dicitur in dolo, & tenetur crimine ſtellionat⁹ & ſic pœna arbitraria. tex. gl. & Doc. in l. tutor. §. contrariā. & in l. ſi quis in pignore. in prin. & in §. fi. & l. cū debitore. ff. de pig. acti. Ergo creditor poterit ſuper eius intereſſe, iurare in litē cōtra ipſum debitorē. d. §. in vēdicatione. & d. l. in action. Sic & vēdens, vel locās ſcienter rē alienā dicitur in dolo. glo. & Doc. l. Iulian. & l. Titius cū decederet. & l. cūm & fortè. & l. idemq;. & ibi glo. verſ. oīmodò. ff. de acti. empt. mag. D. Cam. Plaut. d. l. j. in gl. ver. ſancimus. nu. 30. & in gl. ver. etiā ex lucro. nu. 50. ver. tertiò limitatur. & nu. 51. & ibi alij Mod. C. de ſent. quae pro eo qđ inter. profe. quo caſu cōtra ipſum vendentē, vel locantē iurari poſſet in litē per emptorē, vel cōductorem, de omni impenſa in rebus emptis, vel conductis facta, & de omnibus dānis, expēſis, ac intereſſe, emptoris, vel cōducto-

ris,

ris, in quibus ipſe vẽditor, vel locator debet condẽnari.d. l.Iulianus.& d.l.Titius cũ legibus ſeq.ff.de act.empti.iuncta d.l.in actionibus.ff.de in lit.iur.D.Cã.Plau.& Mo.d.l.j.
4 ❡ Debitor alienando † rem ſpecialiter per eum obligatã, vel traditam creditori,dicitur committere furtum, & eſſe in dolo.l.ſi is qui rem pignori.ff.de furt. gloſſ. & Doctor.l.j.ff.de diſtr.pignor.ergo contrà eum iurari poſſet in litem per creditorem pro eius intereſſe.d.§.in vendicatione. & in d.l.in actionibus.& de intereſſe quòd poſſet creditor prę tendere. vide per gloſſ.d.l.cum debitore.
5 ❡ Creditor † alienando pignus,vel rem hypothecatã, vbi non habebat pactum vendendi cum debitore,vel vendendo etiam in caſu quo vendere poſſet, non tamen ſeruãdo ſolennitates legũ ſtatutorum,& decretorum, de quibus in l.fi.C.de iur.dom.imp.vel vendendo nimis vili pretio, vel per gratiam,dicitur in dolo,ac mala fide,& talis alienatio non valet,ſeu ſaltẽ reſcindi debet.l.j.& l.pen. vbi tex.gl.& Doct.C.ſi vend.pig.agatur:ergo contra ipſum creditorem alienantẽ,& contra emptorẽ, vbi fuit conſcius fraudis,iurari poterit per debitorẽ in litẽ,pro dãnis,intereſſe, & fructibus,& eorũ quantitate,pretio,& pignoris,ſeu rei hypothecatæ æſtimatione,ad quæ oĩa tenetur creditor alienãs. d.l.j.et d.l.pe.iũcta.d.l.in actionib.& d.§.in vẽdicatione.
❡ Ex forma decreti Mediolani ſub rubr.de bonis inſolutũ dandis,aut ad haſtã vẽdendis,cauetur. ꝙ in caſibus in quibus debitũ ſit ſoluendũ in pecunia numerata, liquidumꝗ ſit, quod ſtatuto per prius debitori termino viginti dierũ ad ſoluendum in pecunia numerata,& eo non ſoluente ꝙ ſatisfiat creditori per bonorum ſubhaſtationem, ſaluo iure debitori redimendi ea bona,eodem pretio, infra annũ.
6 Quo caſu perpetuò † notabis,quòd creditor ipſe poteſt intimare,ac notificare debitori ſuo:vt in ipſo termino vigin ti dierum ſoluat eidem pecuniam numeratam, quam debet:vt ipſe creditor poſsit cum illa ſuis neceſsitatibus prouidere:puta redimere pignus, vel rem per eum venditã cũ pacto redimendi, vel ſoluere pecuniam quã alij debet ſub pœna,vel fœnore,vel fœnum emere ne boues, ſeu equi,vel cætera animalia famæ pereãt, vel domũ quæ ruinã minatur

tur fulciri facere,vel pro adiutorio, ſeu ſcorto maſſaritij il las dare alicui,vt eius prædia colat, ne inculta permaneāt, vel alijs ſuis neceſsitatibus prouidere. Et ſi debitor in ipſo termino pecunias ipſas non ſoluit, poteſt creditor petere ab ipſo debitore moroſo nedū ſatisfactionem capitalis pe cuniæ numeratæ eidē debitę,verùm etiam ſatisfactionem totius dāni,ac intereſſe prędicti intrinſeci,ac extrinſeci ip ſius creditoris:puta,intereſſe pro eo:quia cùm pecunia ſo- luta nō fuerit in dicto termino, pignus quod erat maioris pretij amiſſum,vel diſtractum fuit apud Hæbreum,vel res vendita cum pacto redimendi,licèt eſſet maioris prætij,re dimi non potuit,vel pro eo:quia creditor coactus fuit alij ſoluere vſuras,ſeu ficta,quę nō ſoluiſſet ſi pecunias ipſas in termino habuiſſet, ſeu pro eo:quia animalia ipſa fame pe- rierūt,vel domus diruta fuit,uel prædia inculta permanſe rūt.oē.n.ipſum intereſſe, & aliud ſimile intereſſe intrinſe- cū, ac extrinſecū poterit petere ipſe creditor ab ipſo debi tore moroſo,& cōtumace,qui in ipſo termino dierum 20. nō ſoluit pecuniā numeratā quā debet, & pro eo in litē iu rare cōtra ipſum debitorē,cōtra quē intereſſe ipſum proba bitur ex ipſo iuramēto creditoris ob morā dicti debitoris nō ſoluētis in termino.tex,eſt ad literā in l.nūmis.& ibi gl. ver.ſua die.& Iaſ.col.ij.nu.2.ver.tertiò nota.& nu.5.verſ. quartò nota.ex hoc textu & ibi alij. Doct.per illū tex.ff.de in lit.iur.facit l.qui reſtituere.ff.de rei vendi.ubi Doct.

¶ Adde ēt quòd idem creditor in caſu dicti decreti,& om ni alio caſu,pōt intimare debitori ſuo,ut ſoluat pecuniam numeratā,quām illi debet in dicto termino 20. dierū, vel alio termino,alioquin quòd ſi in ipſo termino non ſoluat quòd creditor ipſe capiet ab alio tantā pecuniā ſub uſuris, quo caſu ipſe creditor capiendo ab alio puta ab Hebræo pecuniam ſub uſuris, poterit petere à ſuo debitore non ſo lùm pecuniā,uerum etiam uſuras quas ſoluit ipſi hebræo, vel alij,& pro eis,& omni alio intereſſe,poterit iurare in li tem contra ipſum debitorem. Iaſ.d.l.nummis col.ij.nu.5. ver.quartò nota.ex hoc.Alex.conſ.362.Egregiè. col.ij.vol. ij.Inn.& alij doct.c.j.de uſuris. Et iſtud eſt uerum ubi cre- ditor non poterat inuenire pecuniam niſi ſub uſuris, & iſtud

iſtud notificauit debitori.ſum.Ang.uerb.uſura.nu.20.uerſ. utrum liceat.& quòd non potuerit creditor inuenire pecuniam niſi ſub uſuris, & quod illis egeret videtur credi debere iuramento in litem præſtando per dictum creditorem cõtra debitorem ſuum moroſum per tex.in d.l.nummis.& d.l.in actionibus.ff.de in lit.iur.

7 ℭ Vlterius ſcias † quòd creditor ſi erat mercator,& ſic ſolitus negotiare cũ pecunijs, & eidẽ in termino dierũ 20.in caſu ipſius decreti,uel in alio termino,non ſoluãtur pecuniæ,quas debet eidem debitor,ꝙ poteſt creditor, maximè ubi iſtud intimauerit ipſi debitori petere cõtra ipſum debitorẽ moroſum,nõ ſoluentem in ipſo termino,nõ ſolùm intereſſe dãni emergẽtis verùm ẽt intereſſe lucri ceſſantis, ubi lucrũ apparuit,& fuit quaſi certũ ex eo quod creditor ipſe erat ſolitus mercari, & lucrari ex alijs pecunijs, & pro eo poſſet iurare in litẽ cõtra debitorẽ ſuum.ꝑ tex.i d.l.nũmis.& ibi Bar.col.fi.nu.5.& Iaſ.col.fi.nu.18.uerſ.ſed concorda.& hæc eſt com.opi.ut dicit ibi.Alex.col.fi.uer.id eadẽ.ibi,quod potuit, & ibi alij Mod.ff.de in lit.iur.per text. in l.non utique.§.fin.ff.de eo quod cert.loco.& per tex.in l.unic.vbi Deci.D.Alci.Cagn.& D.Cam.Plaut.& oẽs C.de ſent.quę pro eo qđ int.prof.& intereſſe ipsũ dãni emergentis,& lucri ceſſantis probabitur ex iuramento in litem pręſtando per ipſum creditorem cõtra debitorem ſuum doloſum,ſeu moroſũ, qui in termino non ſoluit pecunias quas debet,per tex.in d.l.nummis.& ibi glo.fi.in fi.ver.item an per ſolum.cum ibi nota.per Alex. & Iaſ.col.fin.& per tex. in d.l.in actionibus. uerſi.planè.ff.de in lit.iur.& ibi Mod.

8 ℭ Et ubi debitor † uellet in termino anni, ſeu biennij, indulto ex ipſo decreto Mediolani ſub rub.de bonis inſolutum dandis,uel ad haſtam ponendis, redimere bona data inſolutum ad formam dicti decreti: ſeu uellet debitor infra bienniũ redimere pignus quod iure dominij creditor impetraſſet, de iure cõi à principe, nõ poſſet idem debitor cum effectu redimere ipſa bona in ipſo termino anni, uel biennij,indulto ex ipſo decreto,nec in dicto biẽnio indulto a iure cõi, niſi debitor offerat, ac ſoluat creditori, ſuo nõ ſolũ debitũ principale,& pecunias quas illi debet:pro

quibus

quibus facta fuit inſolutum datio, verumetiam vſuras ipſas,& omnes expenſas ac omnia damna,& intereſſe,intrinſecum,& extrinſecũ,damni emergentis, & lucri ceſſantis, paſſum per creditorẽ, pro eo: quia debitor non ſoluit in ipſo termino viginti dierũ præfixo à decreto,& ſeu ſua die, non ſoluit ipſas pecunias, de quibus damnis intereſſe,vſuris,ac expenſis,dixi ſuprà nu.vj.verſ.ex forma.& verſ.Ad de.& nu.vij.ver.vlteriùs. Et ipſa omnia damna, expenſæ, ac intereſſe,probabuntur ex iuramento in litem præſtãdo per ipſum creditorẽ cõtra ipſum debitorẽ,qui voluerit bona ipſa redimere,& cum effectu bona ipſa redimi non poterunt,niſi priùs in effectu ſolutis per ipſum debitorẽ eidẽ creditori præmiſſo capitali pecuniarum, cũ ipſis omnibus damnis,expenſis, ac intereſſe liquidandis ex iuramento in litem præſtãdo per ipſum creditorẽ contra eundẽ debitorem,qui ſua die, ſeu in ipſo termino dierũ viginti non ſoluit ipſas pecunias.text. eſt in l.fi.§.ſinautem tempore.ibi, & liceat ei.C.de iur.dom.imp.& ibi not.Doct.& text.in d. l.nummis.& ibi gloſ.ver.ſua die.vbi Doc.& in d.l.in actionibus.verſi.planè.ff. de in litem iur.cum ibi not.per Mod. & hoc maximè procedit vbi debitor non paruit iudici ſoluendo creditori ſuo pecuniam numeratam in termino viginti dierũ,vel in alio termino,aſsignato à iudice: per tex. in l.qui reſtituere. & ibi not.Doctor.ff. de re.vendi. & in l. ſi fundus in vendicatione.cum ibi nota.per Doc.ff.de pig.

¶Et licèt decretum ipſum dicat bona poſſe redimi eodem pretio,non tamen videtur corrigere ius commune volens vltra ipſum pretium, ſolui debere per debitorem volẽtem redimere eidem creditori ipſa damna,expẽſas,ac intereſſe, liquidanda ex iuramento eiuſdem creditoris, & ſic debẽt etiam præmiſſa ſolui vltra ipſum pretiũ.d.l.fi.et d.l.nummis.cũ per ipſum decretum nõ videatur corrigi ius ipſum cõe in hoc caſu per illum verbum, eodem pretio.per text. cum ibi nota.per glo.Bart. & Doct. in l.ob æs alienum.C. de prædijs min.Bart.l.ſi conſtante.col.vij.nu.42.ver.cõtra ſecundum.& ibi Mod.ff.ſolu. matrim. & quamuis decretũ dicat bona poſſe redimi eodem pretio,non tamen videtur derogare iuri communi volenti quòd vltra ipſum pretiũ

bona

bona ipſa redimi non poſsint, niſi ſoluantur priùs præmiſſa dãna, ac intereſſe liquidanda iuramento creditoris. Dec. conſ. 110. Verè vt puto. col. j. Corn. conſi. 132. Licèt in præſenti. col. ij. verſ. item licèt. vol. iiij. facit glo. in l. ſciendum. verſ. non compelli. ff. qui ſatiſd. cog. Nam licèt decretũ, ac ſtatutum dicat ꝙ debitore nõ ſoluente in termino viginti dierum, vel in alio termino, perueniatur ad ſubhaſtationẽ vel inſolutum dationem, prout voluerit creditor, ſiue debitor comparuerit, ſiue non comparuerit, tamen intelligitur ſecundum ius commune, & ſic quòd elapſo ipſo termino debitor conuentus debeat iterũ citari ad videndũ tali die & tali hora, & in tali loco, & per tales æſtimari, vel ſubhaſtari talia bona, & ad videndũ fieri inſolutũ dationẽ, ſiue deliberationem, & alia quæ de iure requiruntur, alioquin æſtimatio, & inſolutum datio non valeret, ita dicit Cor. d. conſ. 132. Licèt. in d. verſ. item licèt. & pract. Pap. in forma execut. ſent. in glo. verſ. ſapiens. ver. tertiò quęritur. Bolo. l. ſi finita. §. Iulianus. col. 18. ver. vel ſi purè volumus dicere. ff. de damno inf. Alex. conſ. 53. Quęritur. col. ij. nu. vij. vol. v. faciunt not. per Dec. in d. conſil. 110. Verè vt puto. col. j. & tex. in d. l. de vno quoque. ff. de re iudic.

9 ¶ Tertius poſſeſſor † conuẽtus actione hypothecaria, vel pignoratitia, vel ex ſaluiano interdictio, & condemnatus, tenetur vel reſtituere rẽ obligatã creditori, vel ille ſoluere illud qđ habere debet alioquin ſi habet facultatẽ reſtituendi rem obligatã: puta, quia illa poſsideat, vel dolo malo deſijt illã poſsidere, poterit creditor cõtra ipsũ tertiũ poſſeſſorẽ, nõ reſtituentẽ ipſam rẽ obligatã eidẽ creditori iurare in litẽ cõtra ipſum tertiũ poſſeſſorẽ nõ ſolùm pro credito ipſius creditoris, verumẽt pro alijs omnibus eius damnis expenſis, ac intereſſe, & pro alijs quantùm intereſt creditoris ẽt ultra creditum ipſius creditoris, & ultra debitũ ipſius debitoris. tex. glo. & ibi not. Bar. Sal. & alij in l. ſi fundus. §. in uendicatione. ff. de pig. D. Ant. Neguſantius in tracta. de pigno. & hypot. in ij. membr. viij. par. nu ij. uer. ſecũdo in materia. facit l. qui reſtituere. ff. de rei vẽd. cũ ibi no. per Doc.

10 ¶ Sed ſi agatur † per creditorẽ hypotecaria contra debitorẽ, & ipſe non reſtituit, uel dolo deſiderit poſsidere, & ſic

non

non reſtituit rem creditori ſuo, creditor non poterit iurare in litem contra debitorem quãti ſua interſit, ſed ſolum quantum eſt creditum ſuum cum intereſſe legitimo, ſibi debito, & hoc vbi creditor nũquàm poſſedit rem obligatam, ſed ſi poſſediſſet illam, & à poſſeſsione cecidiſſet, quę ad debitorem tranſiuiſſet, vel reuerſa eſſet, tunc etiam poſſet creditor iurare in litem contra debitorem etiam vltra illud, quod eſſet creditũ ipſius creditoris ſi pluris eius intereſſet: puta, quia volebat pignus retinere ob chyrographariam pecuniam, vel ob aliam cauſam, de qua in l.cũ debitore. vbi text. glo. Bart. & Doc. ff. de pign. actio. ita dicit Bar. & Salic. in l.ſi inter. §. ſi res. per illum text. & in l.ſi fundus. §. in vẽdicatione. & ibi not. Salicet. & in §. ſi pluris. vbi Barto. ff. de pignor. D. Anto. Neguſantius in d. tract. de pigno. & hypothec. in ij. membr. viij. part. prin. nu. iij. verſ. ſed ſi agatur. & verſ. in vno tamen. & rationem diuerſitatis quado agatur contra extraneum, vel contra debitorem, vide per Neguſantium in locis de quibus ſupra. & per Bart. d. §. ſi pluris. & ibi Salice. & Alex. & d. §. ſi res. vbi text. in d. §. ſi res. dicit quòd illud, quod conſequutus fuerit creditor contra tertium poſſeſſorem vltra eius creditũ, & vltra illud quod eius intereſt, ex eius iuramẽto in litẽ, tenetur reſtituere debitori, ſed ꝙ aduerſus ipſum debitorẽ non pluris intereſt quàm quãti debet, & in hoc vide Neguſantium in d. verſi. ſed ſi agatur. Bart. Salice. & Doc. in d. §. ſi pluris. & in d. §. ſi res. & in d. §. in vendicatione.

31 ¶ Amplia præmiſſa † procedere, vt creditor poſsit iurare in litẽ in actione hypotecaria, ſiue pignoratitia, ſiue Saluiani interdicti, cõtra tertiũ poſſeſſorẽ nõ ſoluentẽ debitum, nec reſtituentẽ rẽ obligatã eidẽ creditori, vel cõtra tertiũ nõ poſsidentẽ ſi dolo deſijt poſsidere, & ſic nõ poſsit ea de cauſa reſtituere, ẽt ſi creditor in eius libello, petijſſet reum conuentũ condẽnari ad rem reſtituendam, vel ad ſoluendum debitum: quia talis libellus procedit & intelligitur lata ſuper hoc ſecundum formam iuris, videlicet ꝙ condemnatio ſit ad rem reſtituẽdam ex natura obligationis, vel ſi vult reus conuentus habeat poteſtatem ſoluẽdi debitum, per hoc ẽn non præiudicat ſibi actor in iure quod habet

petendi

petendi iuramentum in litẽ quia põt actor ſicuti in actione de dolo eligere uerum intereſſe, & omittere iuramentũ in litem.ita inquit Bar.& Salic.in d.§.in vendicatione.Dominus Ant.Neguſantius in d.tract.de pignor.& hypothec. ij.memb.viij.part.nu.ij.uerſi.ſecundo in materia.

12 ¶ Et ſi cõtra † debitorẽ ſit iuratum in litem per creditorem in plus quam ſit debitum,ex æquitate liberabitur debitor ſoluendo debitum cum intereſſe legitimo,ſeu cũ uſuris.tex.& ibi not.Bar.in d.l.ſi fundus.§.ſi pluris. ff.de pig. cum ibi not.per Mod.in apoſtil.ad Bar.in d.§.ſi pluris.

13 ¶ Creditor † ſi non reſtituit pignus debitori ſuo ubi eide creditori ſit ſolutũ,uel factum depoſitũ de eo quod illi debet ſolui,dicitur in dolo, nec auditur, ſi allegaret ẽt cũ iuramẽto ſe illud amiſiſſe caſu abſque eius culpa,niſi illud probaret per teſtes.l ſi creditor.C.de pign.act.gloſ.Bart.& communiter Doc.in l.ſi quis ex argentariis.§.ſ.ff.de edẽd. Quo caſu licèt in dubio pignus præſumatur fuiſſe , & eſſe idoneum , & ualoris quantitatis credit , pro quo datum fuit,niſi probetur contrarium per creditorem, & eſt communis opi.gl.in l.ij.C.de pig.Alex.& Moder.l.creditor qui non idoneum.ff.ſi cert.petat.Ripa.l.priuilegia.col.v.ff.de priuileg.cred.Tamen ſi debitor diceret pignus ipſum fuiſſe maioris ualoris quàm eſſet eius creditum , ſtandum eſt de maiore ualore pignoris,& de aliis damnis,& intereſſe iuramento debitoris, in litem per eum faciendo contra creditorem pignora non reſtituentem,etiam ſi allegaret caſu ea amiſiſſe,vbi per teſtes illud non probaret, & eſt communis opinio,Corn.conſi.318.Pro uecturali. per totum. maximè in col.fin.num.7.uerſi.ſed imminebit.uolu.4.ubi alleg.tex.in d.l.ſi creditor.& tex.hic.in l.ſi quando C.unde ui.& tex.in dict.l.in actio.Nam ut docet communis experiẽtia pignora magis communiter dantur maioris ualoris quàm ſit creditum,maximè ubi contrahitur cum Hebrçis, uel aliis fœneratoribus , ſeu etiam cæteris contrahentibus qui non ſunt fœneratores , & ab eo quod cõmuniter contingit ualet arg.Hippol.de Marſil.ſingu.j.l.certi iuris.C.de iud.l.in fideicommiſſi.in princ.ff.de uſur .

14 ¶ Licèt decretum † ipſum Mediolani ſub rubri.de bonis

inſo lutum

inſolutum dandis,dicat in caſibus, quibus debitor tenetur ad ſoluendũ in pecunia numerata, poſsit debitor dare de bonis inſolutum creditori,deducta tertia parte ueri pretii, non cenſetur debitor liberatus etiã ſi offerat, et det bona inſolutũ creditori deducta tertia parte ueri pretii,quin creditor poſsit iurare in litẽ contra debitorem ſuum pro eius dãnis,expenſis,ac intereſſe ẽt extrinſeco, ſequutis creditori ob morã debitoris, qui in die promiſſa non ſoluit pecuniã numeratã prout debuit:puta,quia cùm ſua die debitor nõ ſoluerit pecunias creditori,nõ potuit creditor redimere pignora quæ diſtracta fuerunt pro minori pretio eius qd ualebãt,uel nõ potuit ſoluere pecunias, quas alii debebat ſub pœna,et ſic incidit creditor in pœnã,de iſtis.n.dãnis, & oĩ alio intereſſe ẽt extrinſeco creditoris, ſtandũ eſt iuramento in litẽ creditoris cõtra ipſum debitorẽ, qui ex lapſu diei promisſionis conſtituitur in mora, et qui tenetur dare bona inſolutũ,ſi ea uult dare inſolutum deducta tertia parte ueri pretii,tenetur non ſolùm pro capitali credito,uerumetiã pro ipſo intereſſe liquidando ex iuramento creditoris ob morã debitoris non ſoluentis pecuniã ſua die, ea dare inſolutũ,& hoc locũ habet in omni contractu.tex.gl. Bar. Alex.Iaſ.& alii in d.l.nũmis.ff.de in lit.iur. non.n.cenſetur per ipſum decretum derogatum.d.l.nummis.l. ſancimus. C.de teſta.imò ipſum decretum intelligitur ſecundum ius cõe,& ſecundum d.l.nummis.& l.in actionibus.ff.de in lit. iur.& dixi ſuprà.nu.8.uer. & licèt.l.fi.§.in computatione. ubi glo.Bart.& Iaſ.nu.12.uerſi.in ultima.C.de iur.deliber.

85 ¶ Decretum Mediolani, † uolens debere aſsignati debitori terminum 20.dierum, ad ſoluendum in pecunia numerata,& eo non ſoluente,procedi ad ſubhaſtationem bonorum, & ẽt diſponẽs debitorẽ qui tenetur in pecunia numerata, non poſſe dare bona inſolutum maximè ne in carceribus marceſcat, niſi deducta tertia parte ueri pretij bonorum,non habet locum contra hæredem cum benificio legis,& inuentarij,ubi in hæreditate non fuerunt repertæ pecuniæ numeratæ,tùm quia ipſe non poteſt propriè dici debitor,ſed hæres debitoris, nec poteſt detineri, tùm quia licet defunctus teneretur in pecunia numerata,ſtante inuẽ-

tario ipſe non tenetur in pecunia numerata, nec tenetur vendere bona, & ſe obligare de euictione, ergo ipſum decretum contra eum non pōt per creditorem intētari, nec bona hæreditatis poſſunt ſubhaſtari, nec tenetur hæres bona dare inſolutū deducta tertia parte veri pretij, ſed liberatur dando bona hæreditatis, inſolutum creditori pro uero pretio bonorum, non deducendo tertiā partē pretij. tex. in l. fi. §. ſi præfatam, & ibi Iaſ. col. j. verſ quartò vtilitas. C. de iur. delib. & ita debet limitari ipſum decretū. d. l. fi. §. in cōputatione. vbi Bar. in fi. & Iaſ. nu. 12. vēr. in vltima. nec etiā poteſt intentari ipſum decretum per creditorem, cōtra tertium bonorum poſſeſſorem, poſsidentem bona debitoris, hypothecata ipſi creditori, cùm ipſe propriè nō dicatur debitor. glo. verſ. debetur. inſti. de actio. in princ. & ibi Iaſ. nu. 98. & etiam quia actio perſonalis, & cōdictio ex ſtatuto, & via executiua, nō tranſit contra ſingularem ſucceſſorem, tex. in l. j. §. ſi hæres. vbi Alexan. col. j. & ij. & Iaſ. col. j. nu. v. ver. quòd ſi ſtatutum. & Rip. nu. ij. & iij. ff. ad Trebellia.

SVMMARIVM.

1 *Actio pro ſocio eſt bonæfidei, & in ea in litem iuratur.*

2 *Iura quibus cauet ob dolum, vel violentiam poſſe in litem iurari contra quos procedant.*

3 *Communes res inter alios ſub clauſura exiſtentes debent cum præſentia aliorum ſociorum aperiri, vel in præſentia teſtium fidedignorum, aliàs contra aperientes in litem iuratur, etiam pro maiori ſumma, quàm confeſſata.*

4 *Iurare in litem non poteſt, qui non eſt informatus.*

5 *Frater ſi bona communia etiam iniuſta fratrem adminiſtrauit à cōfratribus poterit in litem iurari tàm ſuper quantitate, quàm qualitate, & pretio, & fructibus rerum. Idem & in ſocijs procedit.*

6 *Mercatori ſi detur ab aliquo pecunia ad negociandū, in hoc contrahēdo ſocietatē cū eo, tenetur negotiari, aliàs ad intereſſe cōdēnatur.*

7 *Contractus vbi eſt fœneratitius iurari non pōt pro intereſſe in litē.*

8 *Contractus nummi ſi celebretur, intereſſe non debetur: & ideò non iuratur in litem.*

9 *Mercator quo caſu non teneatur ſocio pro trafico non facto.*

10 *Socius, vel cohæres rem communem dolo malo amouendo, vel contra ſtando, furtum committit.*

11 *Socius faciendo moram in reſtituendo capitalem, & intereſſe alteri ſocio tenetur ad eius intereſſe.*

12 *Socius renuntiando ante tempus ſocietati abſque cauſa dicitur dolo facere, et commune lucrum poſteà acquiſitum eſt ſocij, damnum verò commune.*

13 *Colonus colens ad partem dicitur ſocius, & cōtra eū à domino in litem iurari poteſt, ſi rem domino non reſtituit.*

14 *Socius vel cohæres occupando partem ſocij committit vim, & contra eum in litem iuratur.*

§. XIII.

1 ACTIO † pro ſocio eſt bonæ fidei. §. actionum. inſti. de act. Ergo in ea iuratur in litem per ſocium contra alium ſociū doloſum, aut perfidum. d. l. in actionibus. ff. de in litem iurando. cap. final. de eo, quod met. cauſ.

¶ Ex hoc amplia iſtam l. ſi quando. &
2 d. l. in actionibus. & d. c. fi. & † iura omnia quibus cauetur, ob dolum, aut violentiā iurari poſſe in litē procedere non ſolùm contra extraneos, verùm etiā contra condominos, ſocios, cohæredes, fratres, ſorores, conſortes, & alios omnes ratione dominij, aut poſſeſsionis, vel alterius cuiuslibet iuris, habentes cōionem, aut ius ſimul, cum illo, qui vult iurare contra eos: quia ſi tales fuerint in dolo vero, aut præſumpto, vel uiolentiam commiſerint etiam reſpectu rerū communiū poterit per alterū ex conſortibus, ſocijs, fratribus, cohæredibus, aut condominis, contra eos in litē iurari. Pariſius conſi. 75. Ad victoriam. col. j. & penul. & per totum. vol. j. & conſi. 25. Vidi. nu. 45. volu. ij. Soc. conſi. 46. Cū in preſenti. col. j. ver. & in terminis. et ver. circa ſecundum. vol. j. et conſi. 213. Circa primā. vol. ij. Anch. conſi. 286. Ex prædicta facti narratione. Doc. l. tres fratres. ff. de pac. Dec. cōſi. 178. In cauſa. col. j. Abb. conſi. 12. Vt clare. col. iiij. ver. capio. vol. j. Pariſ. conſil. 109. Dominus. nu. 30. vol. iij. Alex. cōſi. 103. Videtur. uol. j. Aff. deciſ. 360. Inter Grat. cōſ. x. Et ſi. col. j. nu 6. ver. et ꝙ in caſu. et col. pe. in fi. ver. nec ēt vol.

ij.Ben.de Vadis.in apoſt.ad Frã.Aret. in d.l.in actionibus.

3 ¶ Vnde ſi vnus† ex cohæredibus,uel ſocijs aut fratribus, uel condominis,aut ex conſortibus,vel ſimilibus, capſam, aut crumenam,malã,ſiue valiſiã,horreum,cellã uinariam, aut domum ipſorum,uel defuncti,quę eſſent in cõi,et clauſa,abſq; præſentia teſtium fidedignorũ, uel aliorũ cohæredum,aut fratrum,uel ſociorum,aut conſortum aperuerit, uel ingreſſus fuerit,et hoc per confeſsionẽ eius,uel teſtium probationem conſtet,qui tñ non uiderunt quæ bona eſsẽt in eis,nec aliquid auferri,et ille qui aperuerit,vel ſic ingreſſus fuerit,dixerit nihil,uel ſolùm uſq; ad talem ſummã reperuiſſe,& alius vel alij ſocij,vel cohęredes, aut fratres,vel condomini, ſiue conſortes dixerint in eis plures pecunias, vel res fuiſſe,quas per aperientẽ, vel ingredientẽ dicãt fuiſſe ſubtractas, certe ſtandũ erit iuramento in litẽ præſtãdo per ipſum,vel per ipſos contra alios ſocios,cohæredes,fratres,cõdominos,aut cõſortes, qui præmiſſa aperuerũt,aut ingreſsi fuerunt,& ex ipſo iuramẽto probabitur quãtitas, qualitas,& pretiũ rerum,quas ipſi ſocij, & ſimiles dixerint fuiſſet ſubtractas ab alio,vel alijs aperiẽtibus,vel ingrediẽtibus pręmiſſa,qui ſecundũ ipſum iuramentũ erũt condẽnandi ẽt ꝙ nõ probaretur,ꝙ aliquid ſubtraxerint,vel ꝙ res aliquæ eſſent in ipſis capſis, crumena, domo, & ſimilibus quia ſuper prę miſsis ſtandũ erit iuramẽto in litẽ pręſtãdo per prędictos ſociũ, vel ſocios,fratrẽ,vel fratres,cohęredẽ, vel cohęredes,conſortem,& cõdñm, cõtra alios aperiẽtes, aut ingredientes, præuia tñ iudicis taxatione ſcdm qualitatem defuncti,ac perſonarum:ea enim quæ ſunt cõia,vel alterius,ſub clauſura,cum præſentia cõſortum, ſociorum, cohæredũ,fratrum & ſimilium, uel ſaltem in præſentia teſtium fidedignorũ, & non ſuſpectorum,aperiri, & ingredi debẽt,& res videri,ac cognoſci,& deſcribi per inuentariũ, nõ aũt propria authoritate fieri debẽt prædicta, alioquin iurari poterit in litẽ per unum ex ſocijs, uel fratribus, aut cohæredibus,uel condominis,contra aliũ,uel alios,ut dixi ſupra.Anch.d.cõſ.286.Ex prędicta facti narratione.Pariſ. d.conſ.75.Ad victoriã.vol.j.d.conſ.25.Vidi.uol.ij.& conſ. 109.Dominus.vol.iij.Doc.l.tres fratres.ff.de pact.D.Bñdic.

X 2 de

de Vadis in apoſtil.ad Fran.Aret.in d.l.in actionibus.in apoſtil.verſi.iuramento. ff.in lit.iur.Afflict.deciſ.360.Inter. Dec.conſi.178.In cauſa.col.j.facit l.dominus horreorum. ff.locat.& l.tres fratres.vbi Docto.ff. de pact.

¶ Amplia pręmiſſa procedere, ēt ſi ſocius,vel cohæres,ſeu conſors, vel condñs fateatur ſe à capſa, ſeu horreo cōi, ſeu ſocij, vel cohęredis, aut cōdñi aliqua ſubtraxiſſe,& de hoc non cōſtet niſi per ipsā confeſsionē,quia poteſt nihilominus per aliū ſociū cohęredē,vel condñm,cōtra ipſum cōfitentē iurari in litē de maiori ſumma,& de alijs rebus vltra cōfeſſata,& ipſe cōfitens erit cōdēnandus ſecundū ipsū iuramentū.Anch.d.conſ.286. Ex prædicta facti narratione . faciunt not.per Abb.in c.cū veniſſent. col.ij. verſ.itē no.ꝙ licèt cōfeſsio emanet cū certa qualitate.de inſtit.& in c.bonę.el ij.col.pe.in fi.ver.adde.& col.fi.in fi.de poſtul.pręlat.

4 Fallit quando † vnus ex ſocijs,vel fratribus,aut cohæredibus,ſeu condominis, vult iurare in litem cōtra alterū pro rebus mobilibus,quas dicit eum viuente patre ſubtraxiſſe, & iurare volēs ſuper quātitate erat tūc abſens,& ſic nō informatus:nā tūc nō pōt iurare in litē maximè non cōſtito prius de furto.Grat.conſ.x.Et ſi cauſa.vol.ij.qui.n.eſt informatus nō pōt iurare.Iaſ.l.admonendi. char.30.col.j.& ibi Mod.ff.de iurei.Bal.c.j.col.j.ſi de iueſt.inter domi.& vaſal.

5 ¶ Item vbi vnus † ex ſocijs,vel fratribus, aut cōdominis, vel cohæredibus,vel ex conſortibus abſque inuentario,ſeu bonorum deſcriptione , & abſque libro rationum dietim conficiendo,in eo ponendo introitum & exitum,ac lucra, bona communia ſeu negotia,aut mercimonia communia adminiſtrauit,ſeu in eis ſeſe intromiſit, poterit cōtra eum per alterum ſocium,vel fratrem,condominum,aut cohæredem,ſeu conſortem iurari in litem tàm ſuper quantitate,quàm etiam qualitate,& pretio rerum, & eorum fructibus,& æſtimatione, & iuramentum ipſum erit loco probationis,præmiſſa tamen iudicis taxatione ſecundum qualitatem perſonarum.Pariſ.d.conſ.25.Vidi.col.ix.num.46.& 47.vol.ij.& conſ.75.Ad victoriam.vol.j.& conſ.107.dominus.vol.iij.Afflict.deciſ.360.inter Marcum.Dec.conſi.178. In cauſa.col.j.Aer.vbi loquitur in fratre.Abb.conſil.12.Vt

clarè materia thematis. col.iiij.ver.capio nunc ſextum du bium.uol.j.Soc.conſ.46.Cùm in præſenti. col.ij.verſi.& in terminis,& ver.circa ſecundam & in conſi.73. Cõſilijs no ſtris.per totum maximè in col.ij.ver.& in terminis.& ver. ad prædicta.uol.j.& in conſi.213.Conſilijs. col.ij.vol.ij.& hoc procedit etiam contra fratrem, ſiue viuẽte patre com muni,bona paterna adminiſtrauerit,ſiue eo mortuo, ſiue tãquam tutor,ſeu curator alterius fratris,ſiue nomine pro prio,vel vtcunque abſque tutela, & cura ea adminiſtrauerit,quia ſemper tenetur reddere rationem,& exhibere inuẽtarium, ac librum rationum , alioquin poſſet iurari in litẽ per alium fratrem, ſeu ſororem contra alium fratrem, vel ſororem adminiſtrantem.Abb.d.conſi.12.in d.verſ.capio nunc Soc.d.conſ.46.Cùm in præſenti.col.ij.ver.& in terminis.& d.conſ.73.Conſilijs.col.ij.ver.ad prædicta.vol.ij. Afflict.deciſ.350.inter,& procedunt prẹmiſſa etiam,quod frater qui adminiſtrauerit bona communia, cùm alijs fratribus, diceret, ſe non confeciſſe inuentarium, nec librum rationũ prò eo quia,ipſi fratres habebant tutores deputatos à patre cõi,qui litigabant nolendo acceptare ipſam tu telã,& quòd eius nomine proprio adminiſtrauit, quia hoc non attento poſſet contra eum in litem iurari ſuper quantitate,& qualitate,& pretio bonorum,& fructuum,vbi inuentarium, ac librum rationum non exhibet, præmiſſa tñ iudicis taxatione. Afflict.deciſ.360. Inter Marcum Saxi.in reddenda tñ ratione in modicis ſtari debet iuramento fratris,& ſocij,adminiſtratoris, & etiam in nõ modicis,ſi per ſonẹ qualitas,veriſimilitudo,& iudicis mẽs ita concurrat, quia ab eis non eſt exigẽda ita ſtricta ratio ſicuti ab extraneis.Soci.d.conſ.46.Cùm in præſenti.col.ij.ver.& in termĩ nis.vol.j.Abb.d.conſ.12.Vt clarè.col.4.ver.capio nunc ſex tum.in fi.vol.j.Silẽtio ẽt † non eſt inuoluendũ, ꝙ ſi numeraui alicui pecuniã ad mercandũ, vel negotiandũ, in hoc contrahendo ſocietatẽ licitã,ꝙ ille cui dedi pecunias tenetur mercari,ac negotiare,& emere,ac vendere iuxta conuẽta,alioquin ſi hoc non facit, vel pecunias in aliũ vſum ex pẽdat,dicitur in dolo,& tenetur olim ad uſuras. hodie verò ad intereſſe meũ.l.ſi quis ſocietatem. & in l.ſi fratres.§.

& pro libro rationum non confecto non poſſet iurari in li tem.Iaſ.dict. conſ.174 Spectabilis.col.v.verſic.moueor.& ver.itē ex alio cauſata.& verſi.item ex alio potuit.& verſ. per iſta.cum ſequē.vol.ij.vbi etiam Iaſ.vult pacta exercēdi ſocietatē mercaturæ, intelligi debere rebus ſtantibus in eo gradu,& ſic ſe habētibus, prout prius ſe habeāt.l.quod Seruius.ff.de condict. ab cauſ.c. ſuggeſtū.de deci.ergo vbi ille qui dedit pecuniam Titio ad mercandum,& traficandum, in hoc ineundo licitā ſocietatē, recipit poſtea partē pecuniæ datæ, non poteſt iurare in litem contra Titiū recipientem, ſub prætextu ꝙ non traficauerit, ſeu mercatus non fuerit pro reſtanti, & libros rationum non exhibeat, Iaſ.d.ver.itē ex alio potuit.Sic & locatio ſeu venditio pluriū rerum,facta vnico pretio, in totū pōt reſcindi per emptorē, ſeu conductorē, vbi ex ipſis rebus erant aliquæ res quæ nō erant locantis,nec vendētis,caſu quo ſi conducēs, vel emptor iſtud ſciuiſſet,veriſimiliter non cōduxiſſet,nec emiſſet,nec cōduxiſſet partē: quia quilibet diligens paterf. ēt iſtud non feciſſet.& hoc procedit ēt ſi locator, vel vēditor vellet liberare bona ab illo cuius ſunt,vbi veriſimiliter ille cuius ſunt in aliquo tpe vexaret emptorem, vel conductorē:puta,ſi eſſent eccleſię,quæ eſt ualde priuilegiata,ita inquit Io.de Imo.in cōſ.39.Viſis.ſub rub.locati,& cōducti. p tex.in l.ſi duos.cū ibi not.p gl.& Doc.ff.de con. emp.facit l.ſi nō ſortē.§.ſi centū.ff.de cōd.ind.& ibi Bar. & Alex.

10 ℂ Socius † aut cohæres rem communē per fallaciam,dolūmve malum,amouendo,vel rem cōm celandi animo cōtractando cōmittit furtum, & eſt in dolo.l.rei communis. ff.pro ſoc.& l.ſi ſocius.ff.de fur.ergo poteſt contra eum in litem iurari per alterum ſociū: aut cohæredem de quantitate,& qualitate,ac pretio,& fructibus rerū,& eius intereſſe,quæ omnia probabuntur ex ipſo iuramento.l.cùm furti.& l.in actionibus.ff.de in lit.iuran.Alex.conſi.103. Videtur.vol.j.Ancha.conſil.286. ex prædicta facti narratione.

11 ℂ Socius faciendo † moram in reſtituēdo capitale, ac intereſſe,& lucrum,alteri ſocio tenetur ad eius intereſſe.l.ſocium qui in eo.ff.pro ſoc. Ergo alter ſocius probabit eius intereſſe intrinſecum ac extrinſecum per eius iuramētum

contra

cõtra alterũ qui eſt ĩ mora.l.nũmis.vbi tex.Doc.& gl.verſ. ſua die.& l.in actionib.ver.planè.ff.de ĩ lit.iur.& ibi Mod.
12 ℂ Renuntiãdo † ſocius ſocietati, vel ab ea recedendo,an te finitum tẽpus ſocietatis contractæ abſque aliqua cauſa dicitur dolo malo facere. & ſi aliquid lucri eſt acquiſitum poſt talem renuntiationẽ,eſt alterius ſocii, & ſi aliquid dã ni accidit,eſt cõe cum renuntiante.l.actione.§.Labeo.in fi. ff.pro ſoc.facit l.dolus.vbi Bar.ff.mand.iunctis his quæ di xi ſuprà.nu.vj.ver.ſilentio.ergo contra ipſum ſociũ renũ-tiantem ſocietati,vel ab ea recedentem abſque cauſa iuſta ante finitum tempus conuẽtum, poſſet iurari in litem per alterum ſocium, ex cuius iuramento probabuntur eius dã na,expenſæ,ac intereſſe.d.l.in actionibus.ff.de in lit.iur.
13 ℂ Colonus colẽs † ad partem dicitur ſocius. Bar.l.ſi mer ces.§.vis maior.ff.loca.& tam ipſe quã etiã colonus colens nummis, ſi nõ reſtituit poſſeſsionẽ domino ſuo poſtquàm deſijt eſſe colonus, ſeu conductor, dicitur vim facere, & ſpoliare dominum ſuum,ſiue iudicialiter, ſiue extraiudi-cialiter iſtud faceret.Alex.conſ.33.Viſo.col.j.nu.2.ver.con ſtat.vol.vj.per text.in l.colonus.ff.de vi & ui.arma.& in l. cõductores.C.loc.& in l.non ab re.& ibi Bal.C.und.vi.nec auditur litigãdo de proprietate, aut poſſeſsione niſi prius reſtituta poſſeſsione locatori ſuo.l. ſi quis cõductionis.C. locat.ergo contra ipſum colonum,ſiue conductorẽ poſſet iurari in litem per dominum, ſeu per illũ qui conceſsit bo na colono,vel conductori,& ex ipſo iuramento probabun tur damna,expenſæ,ac intereſſe rerum fructus, & quanti-tas,pretium,& æſtimatio:per textum hic in l.ſi qñ.C.vnde vi.& in d.l.in actionibus. ff.de in lit.iur.& in l.ſi cui.§.j.ff. locat.Vnde talis colonus,vel conductor,finito tempore lo cationis,faciendo præmiſſa, non excuſaretur à pœnis vio-lentiæ,& turbatæ poſſeſsionis de iure cõi, nec in dominio Mediolani, ex forma decreti prohibentis procedi crimina liter,vbi res habet originem à cõtractu:quia qñ ſuperuenit defectus tituli,& ſcientia ipſius defectus,vel reſolutio con tractus, niſi quis deſiſtat à geſtis vigore ipſius contractus non iuſtificatur,nec excuſatur,ratione ipſius contractus, nec decreti:ergo colonus vel conductor,finito tẽpore loca tionis,

tionis,ſi non reſtituit rem conductori, cùm dicatur committere vim,non excuſatur a dolo,nec à pęna criminali,p text.in d.l.colonus.ff.de vi et vi armat.ita inquit D.Franc. Ponz.in trac.per eum edito ſuper ipſo decreto,in vj.limit. ver.ſextò qñ facit.l.ſi quis poſſeſſor.§.ſicut.et l.ſed et ſi lege.uerſi.quod ſi ab initio.ibi, parui.ff.de pet.hær.Bal.l.quicunque.col.pen.ver.item facit ad ſtatutum.C.de ſeru.fug. Fallit qñ colonus, vel conductor, uellet retinere ipſa bona ex aliqua cauſa, vel pacto dependente, ab ipſo contractu, vel eius occaſione,vel ex alia cauſa colorata,& non calumnioſa:puta,rōne melioramentorū:quia occaſione dictę retētionis nō poſſet iurari in litē cōtra eū,nec procedi criminaliter,Pōzinibius d.verſ.ſextò qñ.per gl.in d.l.ſi colonus.

14 ¶ Socius,† vel frater,vel cohæres, ſeu condñs per vim occupando reſpectu partis alterius caſtrum,vel domum,aut prædium commune, vel communem, cum alio ſocio, vel fratre, aut cohærede, vel condomino dicitur committere vim,& contra eum de omni dāno,ac violentia,& de rebus ablatis,& earum quātitate,pretio,ac æſtimatione, & de oī intereſſe,præſertim ſi noctis tempore,& cū hominibus armatis præmiſſa fuerunt facta,iurari poterit in litē per alterū ſociū,fratrē,vel cohæredem: quia probata violentia dicitur probatus dolus,& in hoc uide pulchrū conſ.Alex.in conſi.103.Videtur. volu.j.hæc tamen limita ſecundum ea quæ dixi,ſuprà,in verbo,vnde ex præmiſsis infero. nu.45. ver.aliud.& ver.item ſi ſocius. & ver.ſed ſi.& ver.ſi tamē.

SVMMARIVM.

1 *Hæreditatis petitio eſt actio bonæfidei & in ea in litem iuratur cōtrà falsò ſe hæredem facientem. Vel eum, qui ſcit hæreditatem à ſe inferri poſſe.*

2 *Poſſeſſor malæfidei rei,quā ab eo actione bonæfidei auferri poteſt, ad quæ conueniri poſſit.*

3 *Iuramentū affectionis in litem non poteſt deferri ſuper re non extāte:quia nō ſufficit dolus de præterito, ſecus de iuramēto veritatis.*

4 *Malæfidei poſſeſſor dicitur dolo deſinere poſſidere ſi rem hæreditatis alienauerit ſiue ante litem conteſtatam, ſiue poſt, & ideò contra eum in litem iuratur.*

Bonæfidei

5 *Bonæfidei poſſeſſor ab initio, ſi ex poſt facto, malæfidei poſſeſſor eff ciatur, ſi in poſſeſſore perſeuere: dicitur prædo, et contra eum in litem iuratur.*

6 *Error iuris vel facti excuſat poßidentem hæreditatem à mala fide, & à fructibus percipiendis.*

7 *Hæres petẽs terminũ ad deliberandũ an adeat ſi bona hæreditatis at tigerit, creditorib. et legatarÿs tenetur, qui cõtra illũ ĩ litẽ iuratur.*

8 *Hæreditatẽ expilãs tenetur vero hæredi, et cõtra eũ ĩ litẽ iurari põt.*

9 *Hæreditatem expilare quis dicatur: & qua pœna is teneatur.*

10 *Cohæres ſcienter vendens partem cohæredis in dolo dicetur, & contra eum in litem iuratur.*

§. XIIII.

1 PETITIO hęreditas † eſt actio bonęfidei. §. actionũ. inſti. de acti. ergo ĩ ea iuratur in litẽ contra doloſum rõne ſolius doli. et ſi nõ interueniret cõtumacia in non reſtituẽdo ad mãdatũ iudicis, nec interueniret difficultas probationis, ſicuti iurari põt in alÿs bonę fidei act onibus. l. ſed & ſi lege. §. ſi ante litẽ. vbi Pau. de Caſt. n. v. ver. ex quo nota. & l. ſi poſſeſſor. §. reſtituere. vbi tex. & doct. ff. de pet. hæ. gl. & Doc. l. fi. § ſi quis aũt temerario propoſito. vbi gl. verb. ſacramẽto. C. de iur. deli. & in hoc vide ẽt exẽpla quibus hæres nõ ſolũ cõtra extraneũ, verũ ẽt cõtra cohæredẽ põt in litẽ iurare ſuprà in ver. Actio pro ſocio. nu. j. verſ. ex hoc ãplia. & n. 3. ver. vnde ſi unus. & uer. ãplia. & nu. 5. ver. fallit. & nu. v. ver. itẽ vbi vnus. n. x. ver. ſocius, aut cohęres. ¶ Si ergo aliquis puta, Titius nullã cauſã habebat, nec de facto, nec de iure credẽdi hæreditatẽ ad ſe pertinere, in ea ſe intromiſerit, vel eius bona apprehẽderit, & ex poſt facto apparet ꝙ ad eũ hæreditas nõ ptinebat: puta, quia nõ allegabat teſtamẽtũ, in quo eſſet inſtitutus, & ſi allegabat nullam de eo fidem faciebat, nec probabat propinquitatẽ, per quàm poſſet venire ab inteſtato, & ego probauero hęreditatẽ ad me pertinere, certẽ eſt fundata intentio mea cõtra ipſum Titiũ eo ipſo ꝙ probo hęreditatẽ ad me pertinere, vt ipſe Titius dicetur, ac pręſumetur à iure ſciuiſſe hęreditatem ad ſe non pertinere, licèt fingeret ſeſe credere quòd

ad eum pertineret, & ipſe Titius dicetur fur,malæfidei poſ ſeſſor,prædo,ac inuaſor,etiã ante litem conteſtatam & ante controuerſiã.Pau .de Caſt.l.ſed ſi lege.§.ꝙ autẽ ait.col.j. nu.iiij.verſi.quid ergo.ff.de pet.hære.tex. in l.fi.C.vnd.vi. & ibi not.Doct.text.cũ glo.in d.§.quòd autem ait.ergo ipſe Titius. & omnes alij ſimiles, tenentur non ſolùm ad res quas poſsident, verumetiã ad res quas dolo deſierunt poſſidere,ſeu quas alienarunt,cum pretio: puta,vẽdendo,vel ſine pretio:puta,donando,& vlteriùs tenentur non ſolum de fructibus perceptis: verumetiam de fructibus quos percipere potuerunt, licèt eos non perciperint, & item tenentur ſi res effectæ fuerunt deteriores, vel in aliquo eorũ dolo ſit hæreditas dãnificata. tex.glo.Pau.de Caſt.& Doct.in d.§.ꝙ autẽ ait.Et ſic contrà ipſum Titiũ & omnes alios ſimiles ex iuramento in litẽ per me, vel per alios veros hære des,præſtãdo cõtra eum,vel eos,probari poterit fructuum per eundẽ Titiũ, & ſimiles,ex bonis hæreditatis percepto rũ,& percipiẽdorũ quantitas, qualitas, ac pretiũ, & rerum hęreditariarũ quãtitas qualitas ac pretiũ,& damnificatio, & ſubtractio, & omne damnũ ac intereſſe veri hæredis,in quibus omnibus fieri debebit cõdemnatio in fauorẽ veri hæredis iurantis in litẽ contra ipſum Titiũ, ac pręmiſſos. tex.in l.ſed & ſi lege.§.hęc verba.& ibi gl.& Doct. & tex.in l.ſi poſſeſſor.§.reſtituere. & ibi Docto.ff.de pet.hęr.Pari.d. conſ.75.Ad victoriã.vol.j.& d.conſ.25.Vidi.vol.ij.& conſ. 109.D.Bernar.vol.iij.tex.in d.l.in actionibus. Etiam verus hæres habens ius in hęreditate,vbi ſcit hæreditatem poſſe ab ipſo auferri:quia teſtamentũ erat inofficioſum,vel ipſe erat indignus,vel incapax,uel præſtauit tacitã fidẽ de reſti tuẽdo incapaci, ſi adeat hæreditatẽ dicitur in dolo.& ma lâ fide,& reputatur prędo ẽt ante litẽ motam.glo.in d.§.ꝙ autẽ ait.vbi Bar.& Paul.de Ca.nu.iij.ver.nota tamẽ.& ibi d.Fran Cur.in apoſt.ad Paul.de Ca.tex. vbi Bald.Paul.de Ca.Iaſ.& alij not.in l.j.C.de his qui. vt ind.tex.in l.prędonis.ff.de pet. hære. ergo cõtrà eũ tanquã contra inuaſorẽ, ſeu predonẽ, ſeu malę fidei poſſeſſorẽ poteſt pro fructibus perceptis & percipiendis, & pro quantitate, & pretio rerũ hæreditatis, & pro omnibus damnis ac intereſſe iurari in

litem

litem per illum,cui hæreditas debet applicari,& prout ſupra nu j.ver.ſi ergo.text.in d.§.hęc verba.& d.§.reſtituere.
2 ¶ Poſſeſſor malæfidei † hęreditatis, vel alterius rei,quā aliquis petere poſsit, ex aliqua actione bonæfidei:puta,petitione hęreditatis,vel actione ex empto, vel alia ſimili,ſi alienat rē hęreditariā,vel aliā rē,quā mala fide poſsideat:puta,vendēdo, cōueniri poterit ipſæ malæfidei poſſeſſor,ad pretium rei per eum perceptū, cū intereſſe,etiā ſi res deperdita eſſet, vel in rerū natura amplius nō adeſſet,& tūc pro re nō extante, non poteſt iurari in litē: quia in re quę non extat non pōt cadere probabilis affectio,& ſi res ipſæ non eſſent deperditæ, ſed extarent apud emptorē, vel aliū cui malæfidei poſſeſſor illā alienauerit, ēt,ꝙ malæfidei poſſeſſor rem ipſam non poſsideat,tenetur malæfidei poſſeſſor alienans ad electionē veri hæredis, vel domini,ſeu illus ad quē res pertinet, eidem præſtare pretiū,vel rem quā alienauit. & ſi non vult,vel non poteſt illi præſtare,ac reſtituere rem, vel quia poſſeſſor malæfidei non vult illam redimere ab emptore, vel quia non poteſt eā redimere:quia emptor non vult rē retrodare, nec retrouēdere,poteſt verus hęres, ſeu dominus,vel ille ad quem res pertinet, iurare in litē cōtra ipſum malæfidei poſſeſſorem,qui alienauit,vel tradidit rem alteri,ſuper pretio ipſius rei, & ſuper rei affectione, & fructibus rei, & eorum quantitate, qualitate, ac pretio,& ſuper alijs damnis,expenſis,ac intereſſe,in quibus omnibus ipſe malæfidei poſſeſſor alienans ex ipſo ſolo iuramento, condemnari debebit,præuia tamen iudici taxatione text. in d.l.ſi poſſeſſor.§.reſtituere.& ibi glo.verſ.poſsit.& ibid. not.Pau.de Caſt.per totū.in d.§.reſtituere. & text.in l.ſed & ſi lege.§.hæc verba.ff. de peti.hæredita.
3 ¶ Et ex tex. † in d.§.reſtituere.& ex his quę dixi ſuprà ver. poſſeſſor.nota quòd non poteſt deferri iuramentum in litem ſuper rē non extante,licèt reus fuerit in dolo:quia nō ſuffiſſet dolus de pręterito vt deferatur iuramentum in litē, ſed requiritur dolus pręſens,& hoc vt dixi vbi res nō extat, ſed ſi res extat, ſufficit dolus de pręterito, licèt non ſit de pręſenti,ad hoc ut poſsit ipſum iuramētum in litē pręſtari:puta,quia poſſeſſor malæfidei facit quod poteſt vt recu
perec

peret rem extantem,quam alienauit,ſed non pōteſt: nam tunc poteſt iurari in litem etiā affectionis cōtra eum.text. in d.§.reſtituere. & ibi not.Paul. de Caſtr.& hoc intelligo reſpectu iuramenti affectionis quod in re non extanti nōn poteſt cadere, & ſic pro ea, non poteſt iuramentū affectionis in litē pręſtari, & ita videtur declarare Pau.de Caſt.in dict.§.reſtituere.num.ij.verſic.quęritur. ſed iuramentū in litem veritatis ēt pro re nō extante,credo poſſe pręſtari cōtra doloſum etiam reſpectu doli de pręterito, licèt non ſit de pręſenti per text. hic in l.ſi quando.C.vnde vi. & in d. l. in actionibus.verſ.planè.ff.de in litem iur.

4 ℭ Malæfidei poſſeſſor † dicitur dolo deſinere pōſsidere ſi rem hæreditatis alienauerit, ſiue ante litem conteſtatam, ſiue poſt:& ideò tenetur,ac condemnari poteſt, & contra eum in litem iurari de pretio rei, & fructibus, ac intereſſe perinde, ac ſi poſsideret.l.ſi poſſeſſor.§.reſtituere.vbi text. glo.& Doct.& Alex.ff.de pet.hær.d.l.ſed & ſi lege.§.ſi ante litē.vbi tex.glo.& Pau.de Caſt.nu.ij.ver.j.et nu.iiij.ver.v. & nu.v.uerſ.ex quo not.ff.de pet.hęr. ſed ſi alienauit poſt litem conteſtatam,uel poſt litem motā, tunc ēt multò magis dicitur malęfidei poſſeſſor,ſeu prędo, ac inuaſor,etiā ſi à principio fuiſſet bonæ fidei poſſeſſor, dolo deſijſſet poſſidere,& tenetur,& contra eū in litē iurari poteſt perinde, ac ſi à principio fuiſſet malęfidei poſſeſſor.text.in d.§.ſi ante litē.& ibi not.Pau.de Caſt.nu.ij.uer.j.Et ſi poſſeſſor malęfidei hęreditatis potuit poſsidere rē aliquā, & non poſſedit,& talis res perdita, tenetur perinde, ac ſi poſſediſſet,& poſſet pro ea in litē iurari contra eū.Pau.de.Caſ.d.§.ſi ante litē.nu.iij.uer. ſecundū dubium.l.ſed ſi lege.§. perinde. & ibi Barto.ff.de pet.hær.

5 ℭ Ille qui eſt † bonę fidei poſſeſſor hęreditatis à principio: puta,qa à principio habuit iuſtā cauſam adipiſcendę poſſeſsionis ſi efficiatur ex poſt malæfidei poſſeſſor : quia poſteà ſit conſcius hæreditatem ad ſe non pertinere, ſeu ſuperuenit de hoc ſibi ſcientia ſi perſeueret nihilominùs in poſſeſsione hæreditatis dicitur prædo,ac inuaſor,& habetur,ac ſi à principio fuiſſet malęfidei poſſeſſor: parui enim refert ab initio qs doloſè in hæreditate ſit uerſatus,an poſteà hoc

ſteà hoc facere cęperit,& ſic tenetur de fructibus perceptis, & percidendis,& rei interitu, et pro eis, & pro oi intereſſe pòt iurari in litē per verū hæredē cōtra eū.text.in d.l.ſed & ſi l.§.quod aūt ait.ibi,quod ſi ab initio.& ibi not.Pau.de Caſt.nu.v.ver.quartum dubium.ff. de pet.hę.iuncta d.l.in actionibus.ff.de in lit.iur.

6 ¶ Error tñ † facti, vel ēt iuris,excuſare poſsidentē hæreditatē a mala fide,& à fructibus percipiēdis, adeò ꝙ poſsidēs non poſſet dici prædo,nec poſſet cōtra eū in litē iurari per verū hæredē: puta, ſi putauit rectè factū teſtamentū cùm eſſet inutile, vel cùm alius ſibi pręcederet agnatus putauit hæditatē ſibi potiùs deferri, & ſic in iure errauit,& hoc ante litē mota, ſed poſt litē, vel cōtrouerſiā motā, ipſe & oēs alij poſſeſſores,pares ſunt,& quaſi prædones tenētur,cœperunt.n.ſcire rē ad ſe non pertinere, & tenentur etiā pro fructibus percipiendis,& pro eis,& pro oī alio intereſſe poteſt per verū hæredem cōtra eū, ſeu eos in litem iurari d.l. ſed & ſi l.§.ſcire aūt.& §.ſi ante litē conteſtatā.& §.hæc verba. ff.de petitio.hæred.iūcta d.l.in actionibus.ff.de in litē iur.

7 ¶ Hæres petēs † terminū ad deliberandū, an velit acceptare hæreditatem,vel ne qui inuentariū bonorū hæreditatis maximè conſcripſerit, & tñ bona hæreditatis attigerit, & in eis ēt citra ius, & nomen hæredis ſeſe intromiſerit,ſi poſteà recuſauerit in termino deliberandi hæreditatem, tenetur creditoribus,& legatarijs, & his qui ad hæreditatem vocātur,reſtituere oīa bona hęreditatis, in qua ſe intromiſit, abſque inuentario, ſeu abſq; deſcriptione bonorū hæreditatis, ſecundū iuramentū in litem præſtandū per creditores & legatarios , & eos qui ad hæreditatem vocantur,contra ipſum hęredem, qui non debebat ſe intromittere in bonis hæreditatis, niſi priùs facto inuētario,ſeu ſaltē priùs facta bonorū deſcriptione,& ex ipſo iuramento il litē pręſtādo,probabūtur cōtra ipſum hæredē,bona,ac rerū quantitates, & pretiū, quæ & quas dicent præmiſsi perueniſſe ad manus hæredis, qui recuſauit hæreditatem in termino eidem ſtatuto ad deliberandū,quod iuramentū pręſtari debet,cū taxatione à iudice ſtatuenda,tex.in l.fi.§.ſi quis aūt temerario. & ibi gl.& tex.ver.ſacramento.C. de iure delib.

¶ Si

8 ¶ Si vnus † ex cohæredibus, vel ex ſocijs, vel ex fratribus, vel alius extraneus hæreditatem expilauerit, aut occupauerit, vel diſsipauerit, ſeu dilanıatus fuerit, ſeu per vim in vniuerſa hæreditate ſeſe intromiſerit, vel dolo malo, ſeu abſq; cauſa eã fuerit apprehẽſus, poteſt contra ipſum per verũ hæredem, vel per alterũ cohæredem ſocium, aut con fratrem iurari in litem ſuper bonis hæreditatis, & eorum pretio, quantitate, & qualitate, ac fructibus, damnis, & inte reſſe. Pariſius conſi. 109. D. Bernardinus. per totum, maximè in col. iij. nu. 30. volu. iij. & conſ. 75. Ad victoriã. vol. j. & conſil. 25. Vidi. volu. ij. cui ego addo Anchar. conſi. 286 Ex prædicta facti narratione. Alexan. conſil. 103. Videtur vol. j. Afflict. deciſ. 360. Inter. text. in l. ſi poſſeſſor. §. reſtitue re. & in l. ſed & ſi lege. §. hæc verba. ff de petitio. hæredit. & vide ea quæ dixi ſuprà in verſic. actio pro ſocio. num. v.
9 verſ. item ubi unus. & dicitur † expilare quis hæreditatem ubi conſtat, quòd ante aditam hęreditatẽ occupauit bona per textum in l. ij. ff. de crim. expil. hær. & per Bar. in l. j. ff. de eſtract. Pariſ. d. conſ. 109. Dominus. Et expilans hæredi tatem tenetur pœna arbitraria, ex quo non poteſt agi pœna furti, per hæredem ubi tempore expilationis nondum hæreditatem adiuerat, & ſi adiuerat, nondũ erat apprehẽ
10 ſus poſſeſsionẽ. text. in d. l. ij. Cohæres, † ſeu ſocius, uel fra ter uendendo, uel alienando nõ ſolùm partem ſuam, uerũ etiam partem alterius cohæredis, uel ſocij, aut fratris dici tur in dolo, ex quo ſcienter uendidit, ſeu alienauit rem nõ ſuam ſaltem in totũ, ut not. in l. Iulianus. & in l. idemque. & Iulianum agitaſſe. & ibi gl. uer. omnimodò. ff. de actio, empt. Alex. conſ. 103. Videtur. col. iiij. nu. 14. uerſ. nũc reſtat uolu. j. text. & Doct. in l. rei communis. ff. pro ſocio. & l. ſi ſocius. ff. de furt. l. j. in fi. uer. illicitam. C. de cõ. re. al. & uide quę dixi ſuprà in uerſic. hypothecaria actio. nu. iij. in fi. & ſi cohæres, uel ſocius, uel frater, adminiſtrando bona communia, abſque inuentario, & libro rationũ, quòd eſt minus, dicitur in dolo, & poteſt contra eum iurari in litẽ, ut ſuprà. in uerſ. actio pro ſocio. nu. v. uerſ. item ubi unus. ergo multomagis contra ipſum alienantem, ultra partem ſuam, poteſt iurari in litem, per alterũ cohæredem, uel ſocium,

cium aut fratrem ſuper rerũ quãtitate, qualitate,pretio,& fructibus,& alijs dãnis,ac expenſis,& intereſſe, cùm plus ſit alienare,quàm adminiſtrare abſq; inuentario.argu.authẽ. multòmagis.C. de ſacroſanc.eccleſ.dolo.n.videtur deſijſſe poſsidere,alienando vltra partẽ ſuã. ergo videtur poſſe contra eum iurari in litem.l. ſed & ſi lege.§.hęc verba.ubi text.& Doct.et in l.ſi poſſeſſor. §.reſtituere. ubi etiam tex. & Docto.ff.de petitio.hęredita.facit l.in eos,in fin.ff.de tutelis.& in l.in actionibus.et l.nummis.ubi glo.fi.in fi.ff.de in litem iurand.

SVMMARIVM.

1 *Actio familiæ erciſcundæ, & communi diuidundo, ſunt actiones bonæfidei, & in ipſis in litem iuratur contra cohæredem, qui aliquid ſubtraxit.*

2 *Diuiſio rerum communium dolo facta debet in totum reſcindi ſiue perfecta fuerit per partem etiam maiorem, ſiue per iudicem.*

3 *Falſis inſtrumentis contra vtentem in litem iuratur per illum qui ex falſitate læſus fuit.*

4 *Diuiſio reſcindi debet, vbi in ea quis etiam maior læſus eſt vltra dimidiam iuſti pretij, etiam ſi ſorte facta fuerit, vel iudicis authoritate.*

5 *Libellus quomodo formetur quando petitur reſciſſio diuiſionis ex capite læſionis vltra dimidiam iuſti pretij.*

6 *Diuiſio facta cum hærede putatiuo, in totum reſcinditur, etiam ſi eſſet iurata, vel iudicis authoritate vel ſorte facta.*

7 *Diuiſio facta per iudicem cum hærede putatiuo, quando tranſeat in rem iudicatam, nec poſſit reſcindi,*

8 *Donatio inſolutum, vel ſubhaſtatio bonorum debitoris facta à iudice quãdo tranſeat in rem iudicatam niſi ab ea appelletur. Et quãdo currere incipiat tempus datum à ſtatuto ad redimendam dationem inſolutum.*

9 *Tempus conceſſum à iure vel ſtatuto ad appellandum, vel dicendum de nullitate, currit tantùm à tempore ſcientiæ, etiam ſi ſtatutum aliud diceret.*

10 *Quadriennij tempus conceſſum à iure ad petendum reſtitutionem in integrum, non currit læſo, niſi à tempore ſcientiæ læſionis.*

§. XV.

ACTIO familiæ erciſcundæ, † ſiue hæreditatis diuidendæ, & actio communi diuidũdo ſunt actiones bonæ fidei.tex. vbi etiam glo.Ang.Areti.Iaſ.& alij in §. actionum.inſti.de actio. ergo in ipſis actionibus, & in ipſarũ qualibet, poterit iurari in litem, per vnum ex cohæredibus,aut ſocijs,vel ex alijs, habẽtibus rẽ cõem,contra alterum cohæredẽ,aut ſocium vel alium condominũ,ẽt extra neũ,rõne ſolius doli.tex.in d.l.in actionib. ff.de in lit.iur.

¶ Diuiſio ergo ſi ſciat,inter duos,vel tres fratres,aut alios cohæredes,ſeu ſocios,vel habentes hæreditatem, aut alias res in communi,etiã ſi de tali diuiſione fierent publica inſtrumenta, & in eis diceretur omnia fuiſſe diuiſa, & nihil commune remãſiſſe,& fieret inuicem generalis quietatio, & confeſſio,ac liberatio, & promiſſio ſub pœna de non veniendo contra diuiſionem, nec petendo aliquid de hæreditate,aut rebus communibus, & reperiatur poſteà, quòd vnus ex ipſis diuidentibus aliquid de communi hæreditate,vel de rebus communibus,ſubtraxerit: puta,pecuniam auream,cuius nulla mentio in inſtrumento diuiſionis cõtinebatur,certè non obſtante dicta diuiſione, & non obſtãtibus generalibus pactis,refutationibus, & renuntiationibus,confeſſionibus,& liberationibus de non petendo, nec agendo de cætero,vnus contra alterum,nec econtrã, quauis occaſione etiam inexcogitata interpoſitis in dicta diuiſione tanquam dolo malo ſubtrahentis interpoſitis, poterunt alij fratres,cohæredes, & ſocii cõtra alterum ſocium, cohæredẽ,vel fratrem,ſubtrahentẽ,agere ad eorũ portionẽ eius, quod ſubreptũ diceretur ab alio,vbi tpe diuiſionis ignorabatur ipſa fraus cõmiſſa, agendo ex actione familiæ erciſcundæ,vel communi diuidundo,vel rei vẽdicatione,& hoc procedit etiam ſi diuiſio fuiſſet facta titulo tranſactionis: quia generalis confeſſio,remiſſio ac liberatio debet reſtringi,ne dolus alicui patrocinetur.tex.eſt & ibi not. Bart.Bal. d.Pau.de Caſt. Iaſo.& alij in l.tres fratres.ff.de pactis.

¶ Et contra ipſum ſubtrahentem poterit iurari in litẽ per

alios, cohęredes, vel ſocios, ſeu fratres, ex quorum iuramento, probabitur quãtitas, qualitas, valor, & æſtimatio rei ſubtractæ, ad damnum & intereſſe, non obſtante dicta diuiſione. Anch:r. conſ. 286. Ex prædicta facti narratione. tex in l. cùm furti. & l. in actionibus. ff. de in lit. iur. iuncta l. rei cõmunis. ff. pro ſocio. & l. ſi ſocius. ff. de furt. & hoc procedit ſiue viuente defuncto, de cuius hęreditate agitur: puta, patre communi, ſiue eo mortuo, præmiſſa fuerint ſubtracta. Bal. d. l. tres fratres. in fi. ver. quæro vtrum.

2 ¶ Vbi diuiſio † facta ſit dolo, vel per fraudem, ſeu ex malitia aduerſarijs, debet reſcindi in totum, ēt ſi dolo deceptus fuiſſet maior, qui in lite iurare poterit ſuper eius intereſſe cõtra alterũ diuidentẽ doloſum. text. in l. maioribus. & ibi glo. Docto. C. commiſ. ver. iud. iuncta d. l. in actionibus.

¶ Retractari debet diuiſio facta ne dum per partes, verũ etiã per iudicem, vbi apparet quòd fuiſſet facta vigore teſtamenti falſi, aut codicilli falſi, vel alterius inſtrumẽti falſi, vel prætextu falſorum teſtium, & dari deberet reſtitutio in integrum ēt maioribus contra ipſam diuiſionem factã etiam per iudicis ſententiam, quæ in rem iudicatã trãſiuiſſet. Iaſ. l. poſt diuiſionem. col. j. nu. 4. verſ. adde quòd. C. de iur. & fact. ignor. per l. diuus. ff. de re iud. & tot. tit. C. ſi ex

3 falſ. inſtrũ. & contra illum † qui ſcienter vſus fuit ipſis falſis inſtru. vel teſtibus tanquam contra doloſum, iurari poterit in litem, per illũ qui ex ipſa falſitate fuit læſus, ex cuius iuramento probabuntur eius damna, expenſæ, ac intereſſe, & quãtitas, qualitas, pretium, & fructus rerũ perceptarum vigore dictę diuiſionis, per illũ qui vſus fuit ipſa falſitate. d. l. in actionibus. ff. de in lit. iura. iunctis not. per Iaſ. hic. in l. ſi quando. col. fin. nu. 57. verſ. nunquid autem: ibi, puto. C. vnde vi. & per Raph. Com. conſil. 42. Viſo.

4 ¶ Reſcindi debet † diuiſio, ſicuti & vẽditio, vbi in ea quis eſſet læſus, vltra dimidiam ēt ſi eſſet maior, & etiã ſi ipſa diuiſio fuiſſet ſorte factã. text. & ibi not. glo. & Bal. in d. l. maioribus. C. cum vtr. iud. & hoc procedit etiã ſi eſſet iurata, & cũ iudicis authoritate facta vt dicam hic inferius. nu.

5 vj. ver. diuiſio per ignorantiã. Forma autẽ † libelli petendi reſciſſionem dictę diuiſionis eſt, vt lęſus ex ipſa diuiſione

dicat ſe ex ea fuiſſe deceptum,ac læſum ultra dimidiam,& ideo quòd petit diuiſionem reformari, ut uel recedatur à diuiſione,uel portio iuſtificetur,et ſuppleatur,et id quod eſt immoderatè factum reducatur ad modum. Bal.in d.l. maioribus. per illum tex.et contra diuidentē qui eſſet, uel fuiſſet,in dolo poſſet iurari in litem.d.l.in actionibus.

6 ¶ Diuiſio per ignorantiam † facta,cum hærede putatiuo qui non erat hęres,& ſeu cum eo qui nullum ius habebat, non præiudicat veritati, & poteſt in totū reſcindi,infringi,ac annullari.text.in d.l.poſt diuiſionem.& ibi no.Bart. Iaſ.& alij. C.de iur.& fact.ignor.& tex.in l.cùm putarē.ff. famil.erciſ.& in l.ſi ſorori.in fi.C.de collat.Socin.conſ.34. Viſo.col.pen.nu.v.ver.ſuccederet. vol.iiij. & hoc procedit ēt ſi ipſa diuiſio eſſet iurata,quia obtenta habilitatione iuramēti,debet reſcindi in totū.Corn.conſ.133. In hac.col. pe.nu.7.ver.in hac.volu.iij.& procedit etiam ſi eſſet facta cū iudicis authoritate interpoſita ad ſolennizandū actū, ex quo authoritas iudicis interpoſita ad ſolennizandum actu,in cōtractibus, vel actibus voluntariæ iuriſdictionis, nunquàm trāſit in rem iudicatam, etiam ꝙ ab ea non appelletur.Soc.d.conſ.34.Viſo.col.pe.nu.vj.ver.dubia.volu. iiij. Et item procedit ēt ſi fuiſſet forte facta.Bal.d.l.maioribus.& contra ipſum hæredē putatiuum, ſeu cōtra illū qui diuiſit,cū nullū ius haberet,vbi iſtud ſciebat,aut ſcire debebat,quia nec in iure,nec in facto,nullā cauſam coloratā credulitatis ſuæ ſuper valore dictæ diuiſionis deducebat, & ſic fuit in dolo malo,ſeu in mala fide à principio,vel ex poſt,& tñ noluit recedere à diuiſione relaxando bona vero hæredi,aut domino,poterit iurare in litē per verum hęredem,aut dñm ſuper eius intereſſe,ac damno,& rerū quātitate,qualitate,pretio,ac fructibus,perceptis, & percipiendis.l.ſed & ſi lege.§.quod ait ſenatus.& §.quòd aūt ait ſenatus.& §.ſed & fructus.& §.qđ ſi ab initio.& §.perinde.& §. hæc verba. vbi tex.& Doc.ff.de pet.hær.& d.l.in actionib. ff.de in lit.iur.& vide ea quæ dixi.ſuprà.nu.4.verſ.ſi ergo.

7 ¶ Fallit vbi diuiſio † facta fuiſſet per iudicē,cauſa cognita,in iudicio cōtradictorio, quia tunc trāſiret in rem iudicatam, niſi ab ea appellaretur, etiā ſi eſſet facta cū hærede

putatiuo,

putatiuo,ſeu cum illo qui nullum ius habebat,& ipſa diuiſio non poſſet reſcindi, nec reformari, niſi fuiſſet obtenta vigore teſtium,vel inſtrumentorum falſorum.& ita procedit tex.in d.l.cum putarē.in fi.vt declarat Bald.in d.l.poſt diuiſionē.& Soc.in d.conſ.34.nu.vj. & tūc propter authoritatē rei iudicatæ nō poſſet iurari in litē occaſione dictæ diuiſionis contra hæredem putatiuum, vel contra aliū diuidentem nullum ius habentem:ex quo cōtra rem iudicatam nemo auditur.tot.tit.ff.de re iudic.l.res.ff.de reg.iur.
8 ¶ Sic & inſolutū datio † iudicialis,& ſubhaſtatio iudicis, & deliberatio iudicialis,ac æſtimatio iudicis, facta à iudice, ad inſtantiam creditoris petentis cōtra debitorem ſibi ſatisfieri ad formā decreti Mediolani, ſub rubr.de bonis in ſolutū dandis,aut ad haſtam ponendis,& ſeu ad formam, iuris cōis,vel alterius ſtatuti,ſiue iuſtę, ſiue iniuſtę fuerint tranſeunt in rem iudicatam,ſicuti ſententiæ,vbi ab eis nō appelletur,in tēpore à iure, vel ſtatuti præfixo ad appellandum.Dec.conſ.449.Viſis. col.iij.nu.15.ver.dicit etiam. Ro.conſi.597.Diligenter. & pendente ipſo tempore ipſius appellationis proſequendæ , tempus anni conceſſum ab ipſo decreto,ad redimendū bona data inſolutum,& ſeu ſubhaſtata à iudice , & omne aliud ſimile tempus cōceſſum à ſtatutis,ad luendū bona ipſa,ſtat in ſuſpenſo. & non currit tunc à die inſolutū dationis, nec ſubhaſtationis, nec à die ſcientiæ ipſius ſubhaſtationis,& inſolutū dationis,ſed à die ſententiæ latę in cauſa appellationis confirmātis, inſolutū dationē,ſeu ſubhaſtationē, vbi contingat eam confirmari,& hoc vbi appellatio fuit colorata, & non euidenter calumnioſa.pract.Papien.in for.ſent.in cauſa appel.in glo.cauſis.verſ.amplius quæro.Crauet.conſ.66.Nob.Georgius.Sed ſi ipſa appellatio fuiſſet fruſtratoria,& ſine cauſa, aut euidenter calumnioſa, tunc ipſum tēpus cōceſſum ab ipſo decreto,aut ſtatuto ad redimendū ipſa bona,curreret non à die ſententiæ latæ in cauſa appellationis , ſed à die ſciētiæ ipſius inſolutum dationis.& ſubhaſtationis. Crau. d.conſi.66.Nob.Geor.Ideo aūt dixi à die ſcientiæ,quia oē
9 tēpus † conceſſum à iure,aut à ſtatuto ad appellandū, vel dicendū de nullitate, ſiue ſit decē dierū, ſiue quatuor, vel

aliud ſimile tẽpus currit non à die ſententiæ, nec à die ſubhaſtationis, nec inſolutũ dationis factæ à iudice, ſed a die eius ſcientiæ, & intimationis, etiam quod ſtatutum, aut decretum, vel lex, diceret tempus ipſum currere à die ſententiæ, ſeu inſolutum dationis, uel ſubhaſtationis, quia intelligitur copulatiuè à die ſententiæ, & inſolutum dationis, & ſubhaſtationis ſimul, & copulatiuè, & ſcientiæ ipſius ſententiæ, aut inſolutum dationis etiam ſi lex, ſtatutum, aut decretum, iſtud non diceret, quia ita debet intelligi de iure, adeo, quòd ſi centum anni eſſent elapſi, quibus ſententia, & inſolutũ datio, ac ſubhaſtatio latæ, & factæ fuiſſent, & non intimatæ, nunquàm curreret dictum tempus ad appellandum, auth. hodie. vbi Bald. col. j. ver. idem tamen de decem. & Sal. col. j. quæro an à tempore ſcientiæ. C. de appellat. & per Bal. in l. ij. col. fi. ver. & aduerte. & ver. idem dico ſi ſtatutum. C. de edil. edict. Sic & tempus † quadriennij, conceſſum à iure ad petendum reſtitutionem in integrum, non currit læſo ignoranti factum, & læſionem, etiã ſi ignoraret per centum annos, ſed ſolùm incipit currere à die ſcientiæ prædictorũ. Alex. cõſ. 89. Viſo. nu. 11. & 12. & cõſ. 169. viſo, col. fi. i fi. vol. ij. Bal. l. falſi. C. ſi ex falſis inſtr. Et ꝙ ipſum quadriennium nõ currat niſi à die ſcientię læſionis, docet Fel. in c. j. col. pe. nu. ix. verſ. ad illud. de præſc.

10

SVMMARIVM.

1 *Mandati actio eſt bonæfidei, & in ea in litem iuratur.*

2 *Mandatarius, procurator, tutor, & ſimiles perſonæ, qui nolunt id facere, quod debent tenentur, & contra eos in litem iuratur.*

3 *Procurator, qui reuelat aduerſario ſecreta ſui clientis, tenetur de falſo, & contra eum in litem iuratur.*

4 *Procurator qui non reſtituit domino, quod reſtituere tenetur, dicitur eſſe in dolo, & contra eum in litem iuratur.*

5 *Procurator dicitur eſſe in dolo, ſi cum aduerſario colluſerit, & ad intereſſe clientis tenetur.*

6 *Procurator falſus exigens tenetur ad duplum, & de falſo, niſi dominus ratificauerit,*

7 *Procurator & ſimiles perſonæ in ſuum vſum conuertentes bona, vel*

pecuniam

pecuniam domini,in dolo dicuntur,& ad intereſſe tenentur.

8 *Aduocati,procuratores,& qui in litibus verſantur,non poſſunt facere pactum de quota litis,aliàs eorum officio priuantur.*

9 *Pactum de quota litis quodnam dicatur*

10 *Pactum de quota litis quando eſſe non dicatur.*

11 *Ceſſionarius agens proprio nomine an teneatur de quota litis: & quid ſi ceſſio præſumeretur ſimulata.*

12 *Pœna pacti de quota litis quæ ſit.*

13 *Pœna ſi ex ſtatuto iudicis arbitrio ſit reſeruata, de ea tanquàm de capitali eſt iudicandum, & tunc accuſatus non poteſt per procuratorem comparere,ſed perſonaliter, etiam quòd contra eum contumacem lata fuiſſet pecuniaria tantùm ſententia,& ipſe vellet ad defenſiones admitti.*

14 *Procurator,tutor,et ſimiles,quibus ſunt ſcripturæ,vel iura tradita, vel mandatum vt ea conficiat ſi ea non exhibeat,dicitur in dolo,licèt ea amiſiſſe iuramento allegaret.*

15 *Inſtrumenta ſemel in iudicio producens an poſſit mulcta indicta cogi iterum illa producere,ſi iuret ſe ea amiſiſſe.*

§. XVI.

1 MANDATI actio † eſt bonæ fidei. §.actionum.vbi tex.& Docto.inſtit.de act. ergo in ea contra doloſum iuratur in litem probando intereſſe ratione ſolius doli.l.nummis.vbi glo.fi.in fi. & tex.in l.in actionibus. ff.de in lit.iura.l.dolus. vbi glo.ver.exegerit.in fi.ff.mand.

2 ¶ Ergo contra † procuratorem,ſiue mãdatarium,aut ſindicum,vel tutorem,& curatorem,& ſimiles, qui nolũt perſequi actione reali, quod perſequi poſſunt, aut non exegerunt actione perſonali,quod exigere potuerunt,aut ſi nolunt ſoluere,uel ſunt in mora ſoluendi, quod exegerũt,vel qui nolunt facere id ad quod ſciunt ſe teneri,& poſſunt facere & nõ faciunt poterit in litem iurari per dñm, vel adultum,ſuper eius damnis,expenſis,ac intereſſe, liquidãdis ex ipſo iuramento,ex quo præmiſsi facientes, vel non facientes aliquid ex prædictis,dicuntur fuiſſe in dolo.tex.vbi glo. Bart.& Doct.in l.dolus.ff.mand.iunct.d.l.in actionibus.

3 ¶ Contra procuratorem † reuelantem aduerſario ſecreta

clientuli ſui, poteſt agi de falſo, & ipſe procurator dicitur eſſe in dolo. Barto.l.j.§. is qui per illum tex.ff. de fal.Abb. & Doctor.c.cùm olim.de offic.deleg.Ergo contra eum iurari poterit in litem per ipſum clientulum ſuper eius dannis, ac intereſſe.d.l.in actionibus.

4 ❡ In dolo † dicitur eſſe procurator, qui id,quod poteſt reſtituere, non reſtituit,vt ſi illi mandaui vt aliquid emeret, & emit,& non vult mihi reſtituere, vel noluit,ſeu neglexit emere fortè:quia pecunia accepta alij ceſsit, vt emeret.l.ſi procuratorem.§.dolo autem facere.ff. mādat.ergo contra eum iurari poteſt in litem per dominum, ſuper eius dannis, expenſis, ac intereſſe.text.d.l.in actionibus.

5 ❡ Procurator † dicitur eſſe in dolo, & tenetur ad intereſſe domini ſi colluſerit cū aduerſario domini ſui, vel ab eo paſſus fuerit ſe corrūpi ad finem vt ipſe aduerſarius obtineat.l.ſi procuratorem.in prin.ibi, ſed & ſi per colluſionē. ff.mand.l.elegāter.§.pe.ff. de dolo. Ergo contra ipſum procuratorē iurari poterit in litē per dominū ſuper eius intereſſe,ac dānis, & expenſis.d.l.in actionibus.ff.de in lit.iur.

6 ❡ Falſus procurator † exigens tenetur ad duplū, & de falſo.& eſt in dolo.l.falſus.C. de fur.gl.& Doct.l.ſi pupilli.§. pe.ff. de nego.geſt. & tenetur ad intereſſe.Bald.l.j. C.cred. euict.pignor.nō deb.l.ſi vni.§.vbicunq;. vbi Alex.ff.locat. Ergo contra eū poterit iurari in litē non ſolùm per dn̄m, verùm ēt per illos à quibus exegit,ſuper eorū dānis,expēſis, ac intereſſe.gl.fi.in fi.d.l.nūmis.tex.d.l. in actionibus.Fallit vbi dominus ratificauit: quia.cōis eſt opin.ꝙ geſta à falſo procuratore,tā reſpectu proceſſus,quàm ſentētię,& aliorū geſtorū, ꝙ poſſunt per dn̄m ratificari in fauorem falſi procuratoris. Iaſ.l.licet col.pe. ver.breuiter.C. de procur.

7 ❡ Procurator, † & ſindicus,tutor,ac curator, conuertens in eius proprium vſum bona, vel pecuniam domini ſui,dicitur in dolo, & tenetur ad intereſſe.l.idemque.§.ſi procurator.ff.mād.Alex.l.qui negotia.ff. de neg.geſt.Pau. de Caſtr.l.ſi pupilli.§.ſed & ſi quis negotia.ff. de neg.geſt.ergo cōtra eos poterit in litē iurari per dominos.d.l.in actionibus.

8 ❡ Aduocati, & † procuratores, ac cauſidici,& omnes qui verſantur circa lites exercendas,nō poſſunt facere pactum

de

de quota litis, quia tale pactum eſt de iure reprobatum, & tales de iure repelluntur ab agendo, & à limine iudicij ne detur eis materia delinquendi, quia tales vellent obtinere per phas,& nephas, & ſemper vti calumnia.tex.Cyn.Iaſ.& alij in l.litē.C.de procurato.Bar.l.ſumptus.ff.de.pact.text. l.ſi contra.C.mand.l.ſi remunerādi.§.fi.ff.mand. Et priuā tur ipſo iure ab eorū officio perpetuo.l.ſi quia aduocatorū.C.de poſtulat.& tales faciētes pactū de quota litis dicū tur facere pactū contra bonos mores,& rē illicitā quæ meretur reprehēſionē.tex.in d.l.litē. & d.l.ſi contra.& dicun tur eſſe depredatores.tex. vbi Bal.not.in d.l.ſi qui aduoca torū.& facientes talia pacta dicuntur carere anima, & anhelare ad alienas facultates, & omnia mala excogitare. & ſunt in dolo.Salic.l.per diuerſas. vbi Pau. de Caſt.num.ij. C.mād.Ergo contra ipſos faciētes pactū de quota litis,poteſt iurari in litē per partē aduerſam, quæ per ipſum iuramentū probabit eius dānum, expēſas,ac intereſſe.l.nūmis. vbi gl.fi.in fi.& l.in actionib.ff.de in.lit.iu. & ibi Mod.oēs.

9 ¶ Et dicitur † pactum de quota litis, quod à iure communi, & ex forma decreti Mediolani ſub rub.de pœnis.§.ſi ad uocati.reprobatur, & punitur reſpectu aduocatorū, cauſidicorum,notariorum, & ſollicitatorum, ſiue paciſcantur de parte litis:puta, dimidia, vel tertia, aut quarta,vel alia minima parte litis,ſeu rerum in litem deductarum:ſiue paciſcantur, vt habeant rem particularem in litem deductā. gl.& Doct.d.l.litem.Bal.Sali.& Aret.d.l.ſi qui aduocatorū. glo.l.ſumptus.ff.de pact.& ibi Bart.& Doct.ſiue etiam paciſcantur, quòd ex decem nummis qui ſunt in lite,habeāt aliquam partem,gloſ.d.l.ſumptus.ſiue paciſcantur de certa quātitate, vel re in caſu victoriæ, ſiue ſub conditione ſi vincant, vltra ſalarium debitum gloſ.in d.l.ſumptus.& ibi Bar.per Doc.d.l.ſi qui aduocatorum.vbi reprobāt glo.ibi, Spec.ti.de ſalario.§.ſi quis ver.certum.& ibi Io.And.in addit.quę incip.& not.Iaſ.d.l.litē.Pau. de Caſt.d.l.ſi contra. Sū.Ang.ver.aduocatus nu.15.verſ.vtrū aduocatus poſsit.

10 ¶ Fallit primò, † quando fit pactum non reſpectu eius quod in litē deducitur, ſed in eo promittitur aliquid certum:puta,quantitas ſimpliciter,vel res,nō tñ reſpectu eius,

quod

quod in litem deducitur tunc valet pactum, & promiſsio ipſa,nec pôt dici de quota litis, nec pro eo in litem iurari. Bar.d.l.ſumptus.in fi.l.j.& ij.C.de ſuffr.& hoc intelligo qñ ipſa promiſsio ſit pro mercede,ſiue vincatur ſiue amittat. cauſa.ſum.Ang.ver.aduoca.nu.15.ver.vtrũ aduoc.poſsit.
11 ¶ Fallit ſecundò † qñ non eſſemus in aduocato,procuratore,notarijs,& ſollicitatoribus ſimplicibus, ſed in ceſsionarijs,& ſic in procuratoribus in rẽ ſuã:quia tunc pactum de quota litis,& eius pœna,inducta de iure cõi,&ex forma eiuſdẽ decreti,locũ non haberet, vbi tanq̃ ceſsionarij eorũ nomine proprio palàm litigarent,ex quo pacta de quota litis,reprobãtur reſpectu premiſſorũ,vbi ſunt aduocati, procuratores,cauſidici,notarij,& ſollicitatores ſimplices,non aũt ſi ipſi aduocati,procuratores,cauſidici,notarij,& ſollicitatores,ſint ceſsionarij,& ſic procuratores in rẽ ſuã:quia tunc talia pacta,& ceſsiones valerent,& leges cões, & ipſũ decretũ Medio.& eius pœna in d.§.ſi aduocati. non haberent locũ in eis,nec pro eis poſſet in lit.iurari,Pariſ.d.conſ. 19.Cõſideratis coniecturis.nu.53.& 54.vol.3.Pau.de Caſ. d.l.per diuerſas.col.j.arg.not.per gl.in d.l.ſi cõtra. Laudo tñ ꝙ quilibet qui velit animã ſuam ſaluã fieri, & bonũ nomen conſeruare,abſtineat ab hmõi contractibus: quia ex litibus,& ceſsionibus talibus,iræ,inimicitiæ,vulnera,& aliqñ homicidia naſcuntur,& cõputatis laboribus,& expẽſis nihil acquiritur, & malũ nomen hominis litigioſi oritur.
¶ Et quamuis iura communia,ac decreta Mediolani, prohibentia fieri pacta de quota litis, & punientia paciſcẽtes, locum non habeant in aduocatis,cauſidicis, ſollicitatoribus,& notarijs,& procuratoribus,qui non ſunt ſimplices ſed in rẽ ſuam,& ſic ceſsionarij,vt dixi in præcedenti. ver. Fallit ſecundo. Tamen hoc procederet vbi ceſsio ualeret, & de iure non præſumeretur ſimulata: puta,quia facta eſſet in totũ titulo donationis,vel titulo venditionis,pro vero,& iuſto pretio,tunc habito manualiter,& realiter,& nõ confeſſato,ſed ſi ceſsio eſſet facta aduocato,cauſidico,procuratori,notario, & ſollicitatori, partim titulo venditionis,partim donationis,uel eſſet facta à cedente, abſq; eo ꝙ appareat iuſta cauſa cedendi:puta,titulo venditionis, vel

in ſolutũ dationis,& de pretio habito,pro quo fit vẽditio, & de debito pro quo fit inſolutum datio,non apparet,niſi per confeſsionẽ cedentis,& ceſsionarij,adeò ꝙ tunc ceſsio nõ ualet,& præſumitur ſimulata.l.per diuerſas.vbi Bar.& Sal.& l.ab Anaſtaſio,ubi tex.ver.re ipſa perſoluit. C.mãd. & eſt cõis opin.Rot.deciſ.177.ſub rub.de alienatione iudi cij,vel de ceſsione actionis.inci.Ceſsio.in nouis.Rom.cõſi. 450.Præſens.Anchar.conſi.338. Viſa tunc ẽt in aduocato, procuratore,cauſidico, notario, & ſollicitatore ceſsionarijs,& in rem ſuã procuratoribus, præſumeretur facta ceſſio in redemptionẽ litis, & factum pactũ de quota litis in fraudẽ.d.l.ſi contra.C.mand.& in fraudẽ prædicti decreti Mediolani in d.§.ſi aduocati.ita dicit Paul. de Caſt.in d.l. per diuerſas.nu.1.C.mand.Et tunc cedens, & ceſsionarius puniuntur, & debitor liberabitur pro parte quantitatis donatæ,pro qua præſumitur ſimulatio.Pau.de Caſtr.d.l.per diuerſas.col.ij.in fi.& contra eoſdẽ tanꝗ doloſos, poſſet iurari in litẽ,per illos, cõtra quos eſſet facta ceſsio ſuper eius dãnis,intereſſe,ac expẽſis.d.l.in actionib.maximè cum etiã in delictis poſsit iurari in litem.Iaſ.hic in l.ſi qñ.col.fin.

12 ¶ Pœna pacti † de quota litis ex forma eiuſdem decreti Mediolani,inter cæteras pœnas, eſt Pœna in perſonã arbitrio principis,vel Senatus,quo caſu nota,ꝙ in caſu dicti decreti,& in omni alio caſu,quo ex forma iuris cõmunis, vel decretorum Mediolani,vel ſtatutorũ alterius ciuitatis,aut oppidi,imponitur pœna arbitraria, arbitrio principis, vel Senatus,vel iudicis cuiuslibet,ſiue ſimpliciter,& ſolùm dicatur ꝙ pœna ſit arbitraria, ſiue dicatur quòd pena ſit arbitraria in perſonam vel in Pecuniã,ſiue dicatur quòd pena ſit in perſonã arbitraria,ẽt quòd pena à principio ſit incerta:quia poſſet eſſe,uel ſolũ pecuniaria,vel ſolùm corpo-
13 ralis: tamen ex † quo eſt reſeruata arbitrio iudicantis, ꝙ interim de pena illa tanquàm de pena capitali, & corporali eſt iudicandũ,& accuſatus,vel denuntiatus,aut inquiſitus de tali delicto,pro quo eſt pena arbitraria, non põt cõparere per procuratorẽ, ſed tenetur perſonaliter ſe conſtituere in carceribus,etiã ante arbitrium latum, et etiã ante pœnam arbitratam:ne iudicium reddatur deluſorium re-

ſpectu

ſpectu pœnæ corporalis,quæ poſſet imponi,argu.l.amplio rem.in fi.c.de appel.ita dicit Ancha.conſi.262. In Chriſti nomine.eiuſq; matris glorioſæ Mariæ, & beati Antonii amen,plenè & ſubtiliter.& Bal.l.reos.nu.12.ver.quæro quid in pœna arbitraria.C.de accuſ.& in l.fi. in fi. C.de iniu.& in l.eos.§.ſuper his.nu.2.ver.extra quæro.C.de appel.

¶ Et iſtud ampliatur procedere etiam ſi princeps,vel ſenatus,aut iudex,in cuius arbitrium pœna eſſet collata, contra abſentem,& contumacem, bannum, & condemnationem declaraſſet,& dediſſet ſolùm in pecuniam,& talis cōdemnatus,& bannitus,vellet purgare contumaciam petēdo ſe admitti ad nouas defenſiones: quia purgata contumacia eſt receſſum ab illo bāno,& debet de delicto cognoſci,ac ſi contumax non fuiſſet,& à declaratione pœnæ pecuniarię poteſt recedi,& in maiori,vel minori,vel ēt in perſonā reus poſteà comparens, & purgās contumaciā poſſet puniri,ex quo per talē comparitionem, bannū ipſum fuit extinctū,& tanquàm eſſemus à principio,cauſa debet ventilari,& ſic ipſe volens admitti ad nouas defenſiones, tenetur in carceribus ſe cōſtituere, prout tenebatur ante declarationē pœnæ pecuniariæ,ita inquit Ancha.d.conſ.272.& ſicuti in cauſa principali quis tenetur perſonaliter comparere,& in carceribus ſeſe cōſtituere, ita ēt tenetur iſtud facere in cauſa nouę defenſionis,& reſtitutionis in integrū, ſiue maior,ſiue minor eſſet qui uellet reſtitui in integrum, Hip.de Marſi.ſing.221.inci. Reſtitutio.Bal.l.j.§.pe.in fi.ff. de poſtul.ēt ſi pœna eſſet arbitraria, D. Ant.Rub.l.pe.§.ad crimen.nu.97.& 104.ff.de pub.iud.& iſta nota ad declarationē decreti Mediolani ſub rubr.de accuſ.§.à ſententia.& §.ſed quia aliquando, & per totum vſque ad fi.& alterius decreti Mediolani ſub rub.de pęnis.§.eruens oculum.

24 ¶ Mandatarius † procurator,tutor,ac curator & quilibet alius,cui mandatū eſt vt ſcripturam faciat, vel tranſumptū,ſeu copiam ſcripturæ expleat,ſeu cui inſtrumenta,vel iura ſunt tradita,ſi ipſas ſcripturas non exhibeat, ſeu non reſtituat,dicitur in dolo: quia ex quo ſemel fuerunt apud eum,præſumuntur adhuc extare,nec creditur eius iuramēto,quo dicat,eas amiſiſſe, niſi probet amiſsionē, & dicitur

eſſe

eſſe in dolo,eo ipſo quòd denegat exhibere rem, quā præſumitur habere,& quā tenetur exhibere.l.dolus.& l.ſi pro curatorem.§.dolo.ff.mand.Alex.conſi.58. Circa primum. col.ij.ver.nam tale.uol.j. Corne.conſi.318. Pro vecturali. vol.4.& cùm teneatur ille cui fuit mādatū,ſeu qui habuit ſcripturas ad exhibendum ipſas ſcripturas actione mandati,vel alia actione,non creditur eius iuramento, ꝙ eas amiſerit,ergo poteſt contra eū iurari in litem per dominū,ſeu agentem ad exhibitionē dictarum ſcripturarum, ex cuius iuramento probabitur tenor,acvalor dictarū ſcripturarū, & damnum ac intereſſe agentis.Alex.d.conſi.58.Circa primum.col.ij.ver.& per prædicta.& ver.nam tale.& ver.vnde ſi.vol.j.tex.& Doc.in l.alio iure.C.de in lit.iuran.& pro hac opin.faciunt ea quæ dixi ſuprà.ver. Dicam cum Virgiliana Didone.nu.35.ver.nec excuſantur.& nu.36.verſ.minùs etiā excuſantur.& ver.& minùs excuſantur.Soci.cōſi. 159.In præſenti.& conſi.190.Memini.vol.ij.Ancha.conſi. 316.In cauſa.col.j.in fi. Sed ſi non conſtaret de mandato ipſo,vel eſſemus in caſu quo quis teneretur exhibere ipſam ſcripturam non iure actionis,ſed ex officio iudicis, ex edicto prætoris de edendo, ex quo oritur officium iudicis, ut not.in l.j.C.de eden. & in l.ſi quis ex argentariis. §.ex hoc edicto.ff.de eden.Alex.d.conſi.58.colum.ij.ver. ſed ſi eſſemus, tunc poſſet ſolo ſacramento probari amiſsio per illū qui dixerit ſe amiſiſſe.l.fin.& ibi tex.Bartol.Paul.de Caſtr. & alij not.C.de fid.inſtru.Bart.d.l.ſi quis ex argentarijs.§. penul.per glo.c.cūm olim.el.j.verſi.ſine reprehenſione.de priuil.Specul.titu.de inſtru.edi.§.reſtat.ver. illud quoque. Bar.l.huiuſmodi.§.ſi ita.ff.de legat.j.Alex.d.verſi.ſed ſi eſſemus. tunc in caſu quo per ipſum ſacramentum, vel per alias probationes.probaretur amiſsio, non poſſet iurari in litem contra ipſum qui dicit ſe eas amiſiſſe.Alex.d. conſil. 58.Circa primum.col.ij.nu.6.verſ.& in caſibus.vol.j.

15 ¶ Et præmiſſa † credo notanda eſſe ad limitationē decreti Mediolani ſub rubr.de iudic.§. ſi quis in cauſa inſtrumēta.quo cauetur,ꝙ producens in cauſa inſtrumenta,vel iura,ad alterius partis inſtantiā,& cuius intereſt,cogatur,per pęnas,mulctas,ac per perſonæ detentionem, ad ea inſtru-

menta,

menta, et iura, iterato, exhibendum, nam decretum ipſum videtur limitandũ, vt nõ procedat, quotieſcunq; pars producens iuraret ipſa inſtrumenta, vel iura ſemel producta, ſe amiſiſſe. et ad iterato ea producendum, non poſſet cogi actione mandati, nec alia ſed ſolùm ex officio iudicis, ex edicto prętoris de edendo. Nam tunc crederetur parti producenti ſuper amiſsione, nec poſſet tunc contra eam iurari in litem, nec agi ad pœnas eiuſdẽ decreti. text. vbi Doct. d. l. fi. C. de fid. inſtr. Alex. d. uer. ſed ſi eſſemus. et d. ver. et in caſibus. et etiam vbi aliter quàm per iuramentum probaretur ipſa amiſsio abſque dolo facta, non poſſet iurari in litem contra amittẽtem, nec agi ad pœnas eiuſdem decreti, etiam ſi eſſemus in caſibus, quibus amittens teneretur ex aliqua actione mandati, vel alia ad exhibendum pręmiſſa, Alex. d. ver. & in caſibus. facit l. ij. C. de noxa. actio. cum ibi not. per Docto. & gloſ. verſi. non compelli. ibi, ſecundo an ſit. in l. ſciendum. ff. qui ſatiſd. cog.

SVMMARIVM.

1 *Actio præſcriptis verbis quo caſu dicatur eſſe bonæfidei, & pro ea in litem iurari poſsit.*

2 *Iuramentum non ſeruans efficitur infamis, & cadit ab omni commodo inſtrumenti iurati.*

3 *Permutatio quando non valere dicatur.*

§. XVII.

1 ACTIO † quæ præſcriptis verbis, dicitur quando pro æſtimato competit, & quando ex permutatione do, vt des, cõpetit, eſt actio bonæfidei. §. actionum. & ibi gl. & Iaſ. nu. 23. inſtitut. de acti. & ſi do tibi vt des, aut do vt facias, aut facio vt des, aut facio vt facias, dicitur actio præſcriptis verbis l. naturalis. ibi, aut enim do. & per tot. titul. ff. de preſcript. verb. & in actione præſcriptis verbis concluditur, quòd præſtetur quod eſt promiſſum, & illud quod intereſt. l. ſi tibi. & l. naturalis, §. j. & ibi Bar. & l. ob eam cauſam. vbi Bar. ff. de præſcript. verb. Ergo contra non ſeruantem ipſa promiſſa vbi poſsit, ſeu potuerit ea ſeruare, & nõ

ſeruauit, poterit iurari in litem.d.l.in actionibus.ff.de in lit.iuran.ex quo non ſeruando pacta ſeu non ſeruando fidem, vel promiſsionem,dicitur promittens eſſe in dolo.l. dolus.vbi text.glo.Bart. & Doct.ff.mandat.l.j.§.eſt autem apud.ff. depoſ.l. cùm proponas.C. de dol.& hoc maximè
2 procedit vbi promiſsio eſſet iurata: quia pars † non ſeruas iuramentum efficeretur infamis,& eſſet in dolo,& caderet ab omni cõmodo inſtrumẽti iurati, & ipſa pars teneretur ad ſeruandum illud,in partibus contra ſe facientibus,& teneretur ad pœnas l.ſi quis maior.C. de tranſact. ex quo d. l.ſi quis maior.habet locum non ſolùm in tranſactione iurata,verũetiam in omni alio cõtractu iurato , & in omnibus quibuſcunque pactis iuratis, vt eſt textus in d.l.ſi quis maior.verſicu.aduerſus pacta. & ibi not.Bart.& Iaſ.col.2. nu.xj.verſic.quartò pondera.vbi Decius,Parpalia,& alij ſequũtur,per Matheſil.not.50.incip.Nota magnũ.In permu
3 tatione † oportet vtriuſque rem fieri accipientis, & ſi detur res aliena mihi in permutationem,non valet permutatio,& nõ agam ad illud quòd intererit mea rem illum alienam accepiſſe, ſed vt res mea mihi reddatur.l.j.in fi.ff.de rerum permutatione. & ille qui ſcienter dedit rem alienã, ſeu beneficium non ſuum, in permutationem,dicitur fuiſſe in dolo.l.idemque,& Iulianum agitaſſe.& ibi gl.& Doc. verſicu.omnimodò.ff.de actio. empti.Socin.conſi.168.In primis.col.peni.verſic.ſed iterum. ibi, & eſt in dolo ex quo ſcit.& col.fina.ibi, fuit in dolo: quia ſciebat.volu.ij. Ergò contra eum poterit iurari in litem per alteram partem,ex cuius iuraramento probabitur eius damnum, ac intereſſe.glo.fin.in fi.in d.l.nummis. & text.in d.l.in actionibus. ff de in litem iuran.maximè cùm permutatio ſit actio bonęfidei.d.§ actionum.vbi text.glo.& Docto.& imputatur permutanti beneficium ſuum,cum alio qui nullum ius habebat ſuper beneficio,vel habebat illud in lite,quod dabat in permutationem, quando ille qui habebat ius ſuper eius beneficio fuit in dolo, vel culpa deueniendo ad ipſam permutationẽ:quia ſciebat,vel ſcire, vel inueſtigare debebat. de nõ iure,vel de litẽ alterius cum quo permutabat,adeò ꝙ nõ valet,tunc permutatio,nec põt permutans eius propria
authoritate

authoritate redire ad ſuum beneficium, cùm ante permutationē debeat præcedere vera, & pura, & libera permutatio & inducatur in vtroq; beneficio vera vacatio per reſignationē, & eſt cōis opi. Soc. d. conſi. 168. In primis. vol. ij.

SVMMARIVM.

1 *Negotiorum geſtorum actio eſt bonæ fidei, et in ea in litem iuratur.*

2 *Negotia aliena gerentes animo depredandi dicuntur in dolo, & cōtra eos in litem iuratur. Et quando ij dicantur animo depredandi negotia geſsiſſe.*

3 *Negotia aliena gerens ſi non facit inuentarium & librum rationum, dicitur in dolo, & contra eum in litem iurari poteſt.*

4 *Dolus & falſitas ex quibus arguatur in negotiorum geſtore.*

§. XVIII.

1 ACTIO negotiorum † geſtorum, eſt actio bonæ fidei. §. actionum. inſtitut. de actio. Ergo in ea iurari poteſt in litem, contra negotiorū geſtorem, ſiue factorem, qui ſit in dolo. d. l. in actionib. ff. de in lit. iur. Soc. conſi. 190. Memini. vol. ij. Et quando negotiorum geſtor teneatur uide gloſ. in l. iij. §. interdū. ff. de neg. geſt. Et ubi negotiorū geſtores nō cōfecerunt lib. rationū, vel fecerunt illum confusè, & inordinatè, et defectiuè, uel non poſuerunt libr. rationum aliquam particulam per eos receptā ad introitum domini, dicuntur in dolo, & poteſt contra eos in litem iurari. Soc. d. conſi. 190. Memini. et vide ea quæ dixi ſup. verſ. primò itaq; amplia. nu. 85. ver. item iurari. cum ſequent. et verſic. Dicam cum Virgiliana Didone. nu. 9. verſic. Contra tutorem. et nu. 11. ver. poterit. et nu. 12. uerſ. libri. cum ſeq.

2 ¶ Negotiorum geſtor † tutor, curator, et alij gerentes negotia aliena cum animo depredandi, dicuntur in dolo, et ſi aliquid tunc expendunt etiam in vtilitatem domini, nō tenetur dominus, niſi eatenùs quatenùs ipſe dominus ſit factus locupletior, et dicuntur geſsiſſe negotia animo depredandi ſi tempore reddendæ rationis, uel in alio tempore, aliquid ſupprimunt, vel celant, uel bona eorū domini

conuertunt

conuertunt in eorum vtilitatem, vel denegãt rationẽ reddere:ex præmiſsis.n.vel ex aliquo præmiſſorũ, præſumuntur,tunc ab initio cũ aĩo depredandi acceſsiſſe ad adminiſtrationẽ,& voluiſſe adminiſtrare, & fuiſſe in dolo.text.& ibi not.Bar.& Pau.de Caſt.in l.ſi pupilli. §.ſed & ſi quis negotia.ff.de neg.geſt.ergo tũc poterit cõtra eos in litẽ iurari probãdo,dãna,expẽſas,ac intereſſe,& quãtitatẽ rerũ ſubtractarũ,ſeu depredatarũ ex ipſo iuramẽto. d.l.i actionib. & l.cũ furti. ff.de in lit.iur.Soc.d.conſ.190.Memini.vol.ij.

3 ¶ Geſtor negotiorũ † Caſtaldus,ſiue factor,inſtitor,& ſimiles ſicuti tutor,ac curator,tenẽtur conficere inuentariũ ac librum rõnum.Soci.conſ.190.Memini. vol.ij.Bal.l.cùm oportet.§.non aũt.C.de bon.quę lib.per l.nulli.& ibi Doc. C.de Epiſc.& cler.Specu.de inſtr.edit.§.nunc vero aliqua. ver.ſed an teneatur inuentarium.cum ſeq.Bal.authen.ſed cùm teſtator.in prin.C.ad legem Falcid.& dixi ſupra latè in materia tutelæ & curæ:Ergo ſi non faciũt præmiſſa,dicuntur in dolo,& contra eos poterit iurari in litem.Soc.d. cõſ.190.Memini.vol.ij.Tñ teſte Cor.in cõſ.81.quanquam in hac.vol.iiij.Negotiorum geſtor, procurator, & curator ad lites,cùm non habeant officium publicũ,tenentur conficere inuentarium ſolùm reſpectu rerum, quæ ad eorum manus peruenerunt, & pro his quæ ad eorum manus non peruenerunt, non poteſt contra eos in litem iurari, ſi pro eis non confecerunt inuentarium.Corne.d.conſ.81.quanquàm in hac.col.iij.num.3.ver.vt voluit. Specu.in titu.de
4 actore.ver.puberes. in fin.vol.iiij.Et ex quibus † arguatur dolus,& falſitas in factore,ſeu negotiorum geſtore,& eius libro, adeò quòd non obſtante liberatione illi facta poſsit contra eum iurari in litem vide Socin.d.conſil.190.

SVMMARIVM.

1 *Cõmodati actio eſt bonæ fidei,& in ea iuratur in litẽ cõtra doloſũ.*

2 *Commodatarius ſi ad alium vſum re commodata vtatur, quàm pro quo accepit,furtum committit,fallit vt hic.*

3 *Commodans vaſa vitioſa ſcienter in dolo dicitur, & contra eum in litem iuratur.*

1 §. XIX.

COMMODATI † actio,eſt bonæ fidei.§. actionum. inſtit.de actio.ergo in ea iuratur in litem contra doloſum.d l.in actionibus.ff.de in lit.iuran.tex.in l.iij.§. in hac.& in l.commodare.vbi Bartolus in fi.ff.commodati.

¶ Iurari igitur in litem poterit per cōmodante contra cōmodatariũ,qui rē accepit in cōmodatũ,& nō reſtituit eā dolo malo,vel quia illā alienauit, aut quia allegat ſe amiſiſſe,& non probat amiſsionē,abſq; eius dolo malo factā,vel quia aliter dolo malo fuit verſatus cōmodatarius in re commodata:nā tunc cōtra eũ iurari poterit in litē ēt affectionis,ne dum veritatis per commodantem , ex cuius iuramēto probabitur pretium rei ne dũ cōe verumetiam ſingulare ſecundum affectionem commodātis,& probabuntur etiam eius damna,expenſæ,ac intereſſe contra ipſum commodatariũ.tex.& ibi not.Bar.& Pau. de Caſtro & alij in d.§.in hac.Bar.d.l.commodare. in fin.

2 ¶ Commodatarius † ſi vtatur re commodata:puta,equo ad alium vſum,quàm ad eum pro quo accepit,vel ad aliũ locum,vel in longius tempus,quàm acceperit,vel ſi alij cōmodauerit,dicitur committere furtũ,& eſſe in dolo,& tenetur pœna furti.tex.in §.furtum aũt fit non ſolùm.& ibi. glo.& Doct.inſtit.de oblig.quæ ex delict.naſ.l.ſi vt certo. §.quinimo. & §.denique ait.ff.commod.Ergo contra eum poterit iurari in litem per commodantem, qui ex ipſo iuramento, probabit eius damnum,expenſas, ac intereſſe, & pretium rei , & deteriorationem eiuſdem rei dict.§.in hac. & d.l.in actionibus. Fallit quando commodatarius prēmiſſa fecit,credens dominum permiſſurum ſi intelligeret.tex. in dict.§.furtum autem fit.in fin.ibi placuit.

3 ¶ Vaſa vitioſa † ſcienter commodans,vel locans, aut vendens,ſi infuſum vinum,vel oleum, corruptũ effuſumve eſt tenetur,& dicitur in dolo.l.in rebus.§.itē qui ſciens.ff.commod.& l.Iulianus.ff.de actio.empt.Mag. D.Cam.Plau.d.l. j.gl.verſ.etiam ex lucro.nu.50.& 51.& 52.& 53.C.de ſent. quæ pro eo.& idem vbi aliquis ſcienter ſeruum furem,aut

animal morboſum commodauit, vel locauit, ſeu vēdidit, aut pignori dedit, ſeu depoſuit: quia dicitur eſſe in dolo, & tenetur. l. penul. in fi. ff. commod. & l. ſi ſeruus. ff. de pigno. actio. Ergo poteſt contra eum in quolibet ex prædictis caſibus iurari in litē probādo damna, expēſas, ac intereſſe, ex ipſo iuramento, tex. in d. §. in hac. & in l. ſi fundus. §. in uen dicatione. ff. de pignor. & gloſſ. in dict. l. nummis. in fin. & tex. in dict. l. in actionibus. ff. de in litem. iura. iunctis not. per D. Cam. Plautium in d. l. j. d. nu. 50. & 51. cum ſequen.

SVMMARIVM.

1 *Iuratur in litē veritatis tàm in actionibus bonæ fidei directis, quàm contrarijs. Et quod de iuramento affectionis ſit, ſi in eo affectio cadit.*

2 *Diſpoſitio facta ſuper actione directa, vbi eſt eadem ratio, habet locum in actione contraria.*

3 *Debitor ſi pignus habuit à creditore, & illud creditori non reſtituit, poterit per creditorem in litem iurari.*

§. XX.

VNDECIMO principaliter amplia iſtā l. ſi quando. & d. ca. fin. ac d. l. in actionibus. & d. l. nummis. & alia iura ſimilia, quibus cauetur ob dolum rei conuenti, ex iuramento actoris, quòd ſit in litem veritatis, probari res amiſſas, earum qualitatem, quantitatem, & æſtimationem,
1 damna, ac intereſſe, amplia (inquā) procedere † nō ſolùm in contractibus, & actionibus bonę fidei directis de quibus ſuprà, verumetiam in actionibus bonę fidei contrarijs, vbi agatur de fide rupta, vel dolo, malo, ſeu mora doloſa: quia tunc etiam in actionibus bonæ fidei contrarijs poterit iurari in litem veritatis ad probandum præmiſſa, & eſt communis opinio. Alex. d. l. in actionibus. col. ij. verſi. in glo. in ver. bonæ fidei. & ibi Pau. de Caſtr. col. iij. uerſ. tertiò quòd ſit. vbi etiam Iaſ. col. iiij. nu. 20. uerſi. in glo. & hæc eſt communis opinio, ut dicit ibidem Aret. col. ij. nu. viij. ver. circa primū. & Dec. col. v. uer. in glo. in verbo bonę fidei. ff. de in

lit.iur.& cõem opinionem ſic eſſe atteſtatur D.Nicol.Bellonus præceptor meus,anno.1552.defunctus,in ſuo libr.ij. ſupputationum iuris.c.14.incip.Lex ei.& idem dixit Alex. conſi.214.Quando.vbi etiã D.Carol.Molinæus in apoſtil. vol.vij.glo.l.ſi pignore.§.ſi poſt diſtractũ.ff.de pign.actio. quam ſequitur Io.de Imol.in l.infamen.col.j.verſi.in glo. importat.ff.de pub.iud.& videtur tex.arguendo à contrario ſenſu.in l.ei,apud quẽ.& ibi not.Bar.& Pau.de Caſt.ff. depoſiti.ſiue enim actio ſit directa,ſiue contraria videtur idem iudicium, vbi ſit dolus reſpectu iuramenti in litẽ veritatis præſtandi loco probationis, cum vtraque actio ſit bonę fidei.§.actionum.inſti.de actio. & vtraque ſit principalis.l.iñ commodato.§.j.ff.commod.& in vtraque admittatur cõpenſatio.l.in rebus. §.quod autẽ.ff.de compen.D. Bellonus.d.c.14.Doct.l.in actionib.ff.de in lit.iur.& vtraque infamet vbi ſit perfidia.gl.d.§.ſi poſt.Io.de Imo.d.l.infamem.Doct.d.l.ei.Vbi tñ in actione cõtraria ageretur de indemnitate,id eſt,de intereſſe,& commõ pecuniario:puta,reſpectu expenſarum factarũ in re commodata,depoſita,aut pignorata,nõ poſſet tunc,iurari in litem de affectione,ẽt ſi ageretur de perfidia, ſed deberet iurari in litẽ veritatis,ex quo in nũmis,& expenſis nõ cadit affectio,adeò ꝙ pro eis ẽt in actionibus bonæ fidei directis,non põt iurari in litẽ affectionis,ſed debet pro eis iurari in litem veritatis. Ergo ẽt in actionibus bonæ fidei cõtrarijs pro expenſis, & nũmis, non poſſet iurari ex iuramento in litẽ affectionis, ſed ueritatis, prout fit in actionibus bonæ fidei directis, Bar.l.nũmis.in j,op.& l. in actionibus. col.j.& ij.ff.de i lit. iur. D.Nic.Bello.d.c.14.Sed ſi natura rei petitę ex actionibus bonę fidei contrarijs,vel ex aliqua ex ipſis,eſſet talis in qua caderet affectio:puta,domus,fundus,liber,vel aliud ſimile, tũc in ipſis actionibus bonæ fidei cõtrarijs,& in qualibet ex ipſis, vbi militaret eadẽ ratio doli,aut perfidię,ſeu moræ doloſę,poſſet iurari in litem, & affectionis,& veritatis,cõtra doloſum aut perfidum,ſeu dolo malo moroſum, in omnibus prout poſſet in actionibus bonę fidei directis. Pau.de Caſ.d.l.in actionibus.col.iij.ver.tertiò, ꝙ ſit,& ibi Mod.quia vbi militat eadẽ ratio, cõtrariorũ eadẽ eſt diſci

plina,

plina,& diſpoſitio,adeò q̄ diſpoſitū in vno cēſetur eſſe diſpoſitū in alio.gl.cle.fi.ver.repulſione.de appel.Rip.i rub. ff.de acquir.poſſ.nu.4.verſ.ſecunda regula.& diſpoſitū in vno ex correlatiuis,cēſetur ēt eſſe diſpoſitum in alio. Bar. l.j.C.de Cupreſ.lib.x.Iaſ.& Docto.l.fi.C.de indict.vid.tol.

2 ¶ Et diſpoſitio † facta ſuper actione directa.vbicunq; eſt eadem ratio, habet locū in actione contraria.Aret.d.verſ. circa primum.in fi.tex.in l.ſeruus.§.q̄ verò.ff.de fur.Ergo decreta Mediolani ſub rub.de bonis inſolutū dandis.§.caſus.& ſub rub.de prohibit.& conceſsis execu.§.coloni.qui bus cauetur,pro debitis ibi expreſsis:puta,depoſiti,ficti ad iutorij,maſſaritij,pretij rei vēditæ,ſocietatis aīalium,& ſimilium,poſſe debitorem carceri mancipari,& eum nō poſſe bonis cedere,nec dare bona inſolutū, locū habebūt(in quam)ipſa decreta,etiam in actionibus contrarijs,& caſibus cōtrarijs, & ecōuerſis ipſorum decretorum,ut nō poſſit cedi bonis,nec dare bona inſolutū , ſed debitor debeat carceri mancipari,vbi in eis militaret eadē ratio, & ſic debitum non ſolueretur,aut promiſſa non ſeruarētur: puta, ſi res vendita nō traderetur,aut dominus adiutoriū maſſaritij promiſſum,aut conuenta non præſtaret,nec ſeruaret, vel expenſas in re depoſita ſui voluntate factas non ſolueret.tex.di.§.q̄ verò.Areti.d.verſ.circa primū.in fi.maximè ratione correlatiuorū. Iaſ.l.fi.C.de ind.vid.tol.& vt ſeruetur æqualitas l.fi.C.de fruc.& li.exp.c.in iudicijs.& c.non licèt.de reg.iur.in vj.l.non debet.ff.de reg.iur.Et ſtāte ſtatuto,quòd acquiſita per vnum fratrem,ſint cōia cum altero fratre ſtante in cōione, licèt ſtatutum non dicat, quòd etiam debita ſint cōia, tamen ſtatutum ipſum cenſetur ēt diſponere, quòd debita contracta per vnum fratrem, ſint cōia cum altero fratre ſtante in cōione. Ripa in d.rubr.ff. de acquir.poſſeſ.col.ij.uer.tertiò infertur.facit l.oē æs alienum.ff.pro ſocio.Et ſicuti acquiſita per vnū ex fratribus, aut ſocijs,dolo malo,vel ex latrocinio, uigore dicti ſtatuti uel ſocietatis etiam omnium bonorum contractæ, non cenſentur cōia alteri fratri,aut ſocio.l.cæteræ.ff.famil.erciſcūd.ita ēt debito contracta dolo malo,& abſque cauſa, & per laſciuiam per vnū ex fratribus,aut ſocijs,non erunt

communia alteri fratri, nec ſocio, vigore eiuſdem ſtatuti, nec dictæ ſocietatis: quia in oĩ diſpoſitione, dolus malus ſemper intelligitur exceptus.tex.glo.& Doc in l.quidã decedens.ff.de adminiſt.tuto.l.tres fratres. vbi tex.& Doc.ff. de pact.facit tot.tit.ff.de his quę in frau.cred.Ergo vbi militabit eadẽ ratio doli,vel perfidiæ, aut moræ doloſę in actionibus bonę fidei cõtrarijs, poterit in eis iurari in litem affectionis,& ueritatis in omnibus prout poſſet in actionibus bonę fidei directis.& hæc eſt communis opi.vt dicunt Doc.per me relati.ſuprà.nu.j.ver.vndecimo principaliter.

¶ Exempla autem quibus etiam in actionibus bonæ fidei contrarijs poſſit iurari in litem.vide ſuprà.verſ.pręcedenti.nu.3.& §.hypothecaria actio. nu.iij.& iiij.& nu.x.& nu. 12.Neguſan.tract.de pig.& hyp.3.mem.vij.part.prin.nu. 18.& 19.& 22.verſicu.tertio competit.cum ſequen.

3 ¶ Si debitor † pignus habuit à creditore,& illud creditori non reſtituit,poterit per creditorem in litem iurari in hoc contrario iudicio contra ipſum debitorem ſuper damnis, expenſis,ac intereſſe creditoris. text.cum glo.in l.pignore. §.ſi poſt diſtractum.& ibi Bar.Pau.de Caſt.& Sal.ff.de pig. act.Neguſantius.dict.verſicu.tertio competit.

SVMMARIVM.

1 *Mandans emi rem,ſi eam non recipiat, dicitur in dolo & contra eũ actio mandati contraria competit.*

2 *Expendens pro alio de eius voluntate expenſas recuperat.*

§. XXI.

1 MANDANS emi † aliquã rẽ:puta equos, vel quidpiã aliud,ſi rẽ ad formã mãdati emptã,nõ recipiat dicitur in dolo, & fidẽ rũpere,& cõpetit actio mãdati cõtraria mãdatario, cõtra mandantẽ:vt rem emptã accipiat.tex.& Doc.ĩ l.ſi vero nõ remunerãdi.§.ſi mihi mãdaueris. ff.mã. Ergo contra ipſum mãdantẽ iurari tũc poterit in litẽ per mandatariũ ſuper eius intereſſe in ipſa actione contraria. gl.& Doct.d.§.ſi poſt diſtractũ. text.à contrario ſenſu.in l.

ei apud

ei apud que.ff.depoſi. & dixi ſuprà. verſicu.pręcedenti.in princ.verſic.vndecimo principaliter.

2 ¶ Et vbi mandatarius, † ſeu creditor,vel depoſitarius,ſiue cuſtos, aut tutor, vel curator,ſiue negotiorum geſtor, ex voluntate domini expreſſa,vel tacita,aut bonafide, etiã domino inſcio aliquid ſoluit,vel expendidit de ſuo pro domino, competit eis contrarium iudicium mandati pignoratitiæ,depoſiti,tutelæ,ac curæ,& negotiorum geſtorum, ad repetendum præmiſſa contra dominũ.tex. in d.§.ſi mihi mandaueris.& in l.j.& per tot.titu.ff.de cont.& vti.act. tut.Neguſantius.in d.iij.mem.vij.par.prin.nu.13. & 14.cũ ſequ.Et ſi recuſat dominus ſoluere expenſas factas de eius voluntate,dicitur fidem rũpere : ergo contra eum poterit per præmiſſos iurari in litẽ veritatis ſuper ipſis expenſis dãnis,ac intereſſe ẽt extrinſeco,paſſo, & patiendo per pręmiſſos,quod eis debetur.tex.d.§.ſi mihi mãdaueris.iunct.l.nũmis.ff.de in lit.iur.vbi tex.& glo.fi.in fi. & tex arguendo à cõtrario ſenſu.in d.l.ei apud quẽ.ff.depoſi.& ibi no. Doct. gl.d.§.ſi poſt diſtractũ. Et vbi dñs redditis ſibi rationibus erit in mora ſoluẽdi expenſas prędictas bona fide factas in eius vtilitatẽ,ẽt abſque eius voluntate,tenebitur dñs ad intereſſe ẽt extrinſecũ præmiſſorum.tex.in d.§.ſi mihi mãdaueris.& in d.l.nummis.& tunc propter morã dñi in ſoluẽdo ipſas expenſas,poſſet per præmiſſos iurari in litẽ vbi ſit mora doloſa,& abſq; cauſa.tex.in d.l.in actionibus.ibi, veluti ſi promiſſor Stichi morã fecerit.& ibi not.D.Frã.Duar. in glo.ver.veluti.nu.49.ibi,dolũ aũt.ff.de in lit. iur. Pa.de Caſt.d.l.nũmis.col.fi.in fi.nu.8.uer.item quęrit, ibi.cõtra doloſum,vel moroſum.& ibidẽ.Bal.col.fi.in prin.ibi.idem tñ vbi locus, ibi.hoc intereſſe põt probari per ſacramentũ contra moroſum.ff.de in lit.iur.Et ad præmiſſa faciunt ea quæ dixi.ſup.in §.in depoſiti ẽt actione. n.25.& in §.hypothecaria actio.n.6.adde ẽt.& nu.7.ver.vlterius ſcias.Et circa intereſſe extrinſecũ, quod præmiſſi petere poſſunt, vbi eis non ſoluantur expenſæ per eos factæ, ſeu pecuniæ per eos bona fide ſolutæ pro eorum domino,vel principali.vide pulchrũ tex.in d.§.ſi mihi mandaueris. & vide ea quæ dixi.ſuprà in §.præced.num.1.verſic. xj.princ.

SVMMARIVM.

1 *Iuratur in litem in actionibus bonæfidei directis & contrarijs ob ſolum dolum, licet non ſit difficultas probationis.*

2 *Iuratur in litem in actionibus bonæfidei, ſiue dolus commiſſus fuerit per reum à principio obligationis, ſiue ex poſtfacto.*

3 *Contractus aliàs ſtricti iuris, cùm principe initi, bonæfidei efficiuntur, & in cauſis ob ſolum dolum iurari in litem poteſt.*

4 *Contractus omnes de iure canonico ſunt bonæfidei, & ideo in omnibus in terris eccleſiæ, poteſt in litem iurari contra doloſum*

5 *Arbitrarijs in actionibus an poßit in litem iurari.*

6 *Arbitraria actio quæ dicatur: vt ĩ ea poßit iuramẽtũ in litẽ deferri.*

7 *Iudicis contempus in oĩ materia, reddit actionem arbitrariam & iudex poteſt deferre iuramentum in litem tam veritatis, quam affectionis, concurrentibus requiſitis.*

8 *Coſinia niſi pars nõ patitur, iuramentũ veritatis in litẽ pſtari pot.*

§. XXII.

1 DVODECIMO principaliter † amplia, vt poſsit iurari in litem in contractibus, & actionibus bonę fidei tam directis, quàm contrarijs, etiam ſi difficultas probationis nulla eſſet, ſed ſufficit dolus ſolus rei conuenti, vt in iſtis poſsit iurari in litẽ, & hoc eſt ſpeciale in iſts actionibus bonæ fidei, tam directis, quàm contrarijs, vt ob ſolũ dolũ poſſit iurari in litem, licet non ſit difficultas probationis, quã uis in alijs caſibus, & actionibus duo copulatiuè requirantur, vt poſsit iurari in litem, ſcilicet dolus rei conuenti, & difficultas probationis. Iaſ. d. l. in actionibus. nu. 39. verſic. venio. nunc. & nu. 40. verſ. limita prædictam. pract. Papiẽ. in for. lib. in actione reali. in glo. & in Florenis. nu. 28. verſ. nunc tranſitum. l. cùm furti. vbi Bart. Paul. de Caſt. & Doc. ff. de in lit. iurand. Dom. Hier. Cagnol. l. j. nu. 126. verſicul. circa tertiam. & ibi Bartol. & Sal. col. 12. Alex. d. l. in actionibus. col. v. ver. ex quo habetis, ibi videtur tamen. vbi etiã Mart. Sil. & Fulgo. per tex. in l. nũmis. in fin. & ibi not. Doc. omnes. ff. de in lit. iurand.

2 ¶ Tertiodecimò † principaliter amplia iſtam l. ſi quãdo. C. vnde vi. & d. c. fin. quod met. cauſ. & d. l. nũmis. & d. l. in

actionibus.

actionibus. vt poſsit iurari in litem in actionibus bonæ fidei,tam derectis,quàm contrarijs, & in caſibus dictorum iurũ, ſiue dolus fuerit cõmiſſus per reũ conuentũ à principio obligationis contractę,vel ex poſt facto: quia fuit in mora reſtituẽdi, & ſiue ſit dolus nõ parẽdo iudici, vel parti,ſiue alius dolus, qui nõ cõſiſtat in nõ parẽdo iudici, ſed in alio , & ſic ſit alius dolus , quia põt iurari in litẽ in iſtis actionibus bonæ fidei,et in caſibus dictorũ iurũ,ſuper dãnis & intereſſe Bar.d.l.in actionibus.col.fi.nu.22.ibi,in eo, quod dicit dolus rei non curo. & ibidẽ Dec. col.pe.nu.29. ver.ſucceſsiuè Bar. pract.Papiẽ.d.ver.nũc tranſitũ.ibi,nec attẽditur in hoc.Pau.de.Caſt.d.l.cùm furti.circa fi.D.Car. Molin.in apoſtil.ad Alex. in d.cõſ.214.Quando.vol.7. Et iſtud idem ſentit Mag. D.Aegid.Boſsius. in tit. de rapinis. Cor.cõſ.318.Pro vecturali.col.fi.nu.7.verſ.ſed imminebit. vol.4.D.Hier.Cag.in l.j.nu.125.verſ.circa tertiã. & ibi Bar. & Sali.col.12.& Mod.C. de ſen.quæ pro eo,quod.int.prof.

3 ¶ Quartodecimò principaliter † amplia præmiſſa procedere in omni contractu, & in omnibus pactis etiam aliàs ſtricti iuris,factis cum principe,vel coram principe,aut cũ republica,quia efficiuntur bonę fidei,& in eis ob ſolum dolum,poteſt iurari in litem, tam veritatis, quàm affectionis etiam ſi non eſſet difficultas probationis ſicuti in contractibus bonæfidei.Bald.tit.de pace conſtan.§. ſi quia vero. Iaſ.l.ciuitas.nu.8.verſ.item attende.ff.ſi cert.pet.Fir.repet. verſ.contractus bonæ fidei.ibi,contractus principis.& ibi, contractus coram principe.Cot.mem.verſ.contractus factus.iunctis not.per Doct.d.l.in actionibus.

4 Quintodecimò † ampliantur præmiſſa, quòd cùm de iure canonico omnes contractus mundi etiam ſtricti iuris ſint bonæ fidei Bal.c.j.in fi.verſ.ego puto. de plus petit.Cep.& Doct.c.cùm venerabilis.de except.Firmi.repert.ver.contractus bonæ fidei, quòd cum in terris eccleſiæ in quibus attẽdi debet ius canonicum , & etiam in terris imperij quo ad perſonas eccleſiaſticas , quòd in omnibus cõtractibus etiã alias ſtricti iuris,poſsit iurari in litem contra dolſum,tam veritatis,ꝙ affectionis,ẽt ſi nõ eſſet difficultas probationis ex quo de iure canonico reputantur oẽs contractus bonæ

fidei

fidei.& ad hoc accedant ea quæ dixi ſuprà num.j.verſi.12. prncipaliter.facit.§.fuerat.inſtit.de act.et l.j.ff.de leg.j.

5 ¶ Sextodecimò † præmiſſa ampliãtur, ut in oibus action. arbitrarijs,licèt oẽs actiones arbitrariȩ ſint ſtricti iuris,poſſit iurari in litẽ,ob dolũ rei conuenti,vel eius perfidiã, aut morã doloſam,tã reſpectu iuramẽti in litẽ veritatis, q̃ affectionis:ſicuti põt in action.bonȩ fidei.Bar.d.l.in actionib. col.ij.nu.9.ver.tertiò habet locũ in arbitrarijs.& ibid.Alb. de Roſ.in prin.& Iaſ.col.j.& ij.& Aret.in princ. Dec.col.ij. ver.quandoq; tñ.& Pa.de Caſ.nu.2.& 3.& alij. Doc.p tex. & gl.ibi.ff.de in lit.iu.Bart.l.j.col.ix.nu.32.ver. Et ẽt certũ intereſſe ſingulare.& hic aduertendũ.& ibi Dec. in vlt.lec. nu.69.ver.in gl.ibi in arbitrarijs.& n.84.uer.in gl.ibi ſingulare.& Cagno.nu.126.ver.circa tertiã.& ibi alij Mod.C.de ſen.q̃ pro eo,quod int.prof.Iaſ.in §. prȩtereà quaſdã.n.24. ver.pro declaratione.& ibi Io.Fab.& Ang.Aret.inſt.de act. Bar.l.hoc edicto.col.j.ibi.qñq; arbitrariȩ in taxãdo quantitatẽ.ff.de public.Et qñ actiones dicãtur arbitrariȩ vide tex. in d.§.p̃tereà.& ibi Iaſ.& Doc.& p Bar.& Iaſ. in d.l.in actionibus.vbi Bar.col.ij.nu.10.ver.ego do . & ibi Iaſ.col.j.& ij.
6 Bart.d.l.hoc edicto . ¶ Et inter cætera † ſcito vnũ, quod eſt valdè notabile,ꝙ regula eſt,ꝙ omnis actio de mũdo in qua res non reſtituitur ad maudatũ iudicis,ſeu ſecundum præceptũ iudicis,dicitur arbitraria actio , ut iudex habeat poteſtatẽ deferendi iuramentũ in litẽ affectionis, & veritatis reſpectiuè ſuper re,& pretio rei,fructibus,dãnis,ac intereſſe,& expẽſis,ſiue ſit actio ſtricti iuris perſonalis , ſiue in rẽ,ſiue quæcunq; alia actio, vel interdictũ,et ab hac regu. non excipitur aliqua actio.ita dicit Bar. d.l.in actionibus. col.ij.nu.10.ver.ego do vnã reg.& ibi Iaſ.col.ij.ver.aliquãdo & tertio.& Dec.col.ij.in fi.ver.quandoq; tñ ẽt. & ibi alij Doct.ff.de in lit.iur.Iaſo.in d.§.præterea quaſdã.nu.24. ver.pro declaratione inſt.de actio.Bar.l.ſi cũ dos.§.j.ff.re. amo.Io.de Imol.l.Neſennius.§.j.col.fi.ff.de re iudic.Ange. Are.& Io.Fab.col.3.ver. nunquid oẽs actiones . in d.§.prȩtereà quaſdã.& eſt text.in l.qui reſtituere.ff.de rei vendi.& ibi not.Doc.Et prædicta.reg.& opi.eſt cõiter probata. Ale. d.l.in actionibus.col.iij.ver.præterea ẽt ſecundũ Barto.eſt

arbitraria.

arbitraria.quia &c.Et premiſſa reg.procedit,ſine dubio in actionibus ſtricti iuris in rē, & eodē modo in ipſis actionibus ſtricti iuris arbitrariis perſonalibus. in quibus veniat, vt res reſtituatur, ſiue ut res tradatur cū habeat ſimilitudinē cū iudicio rei reſtituēdæ, ſiue agatur ut res pſtetur.Iaſ. d.§.ptereà quaſdā.nu.25.in fi.ver.Ego addo. Si aūt veniat rē dari in actione ſtricti iuris,tūc licèt quis ſit à iudice iuſſus rē dari,& nō dederit, pp hoc non defertur iuramentū in litē quia qñ nón datur,&.ſic dñium non transfertur,qđ dari debuit,non dicitur cōmitti tāta perfidia,quāta cōmittitur qñ nō reſtituitur,ꝙ reſtitui debet.facit l.ij.§.j.ff.de in lit.iur.& l.ſi is apud quē.ff.depoſita.dicit Iaſ.in d.§.ptereà quaſdā.nu.25.in fi.ver.Ego addo ad iſtā.vbi alleg.Paul.de Caſt.d.l.in actionibus.& Ang.Are.in d.§.præterea quaſdā. col.antep.Iaſ.d.l.in actionibus.col.ij.verſ.& circa,ibi ſecus tñ eſſet ſi ad dandū.limita tñ vt infra. nu.8.verſic. vnde.

¶ Fallit in actionib.ſtricti iuris arbitrarijs rōne loci.de quibus in tit.ff.de eo,ꝙ cert.loc.puta, ſi ex actione ſtricti iuris promiſi ſoluere centū Romę,& non ſoluā.nā tūc intereſſe debet probari p teſtes.& nō per iuramentū in litē.Paul.de Caſ.d.l.in actionibus.col.ij.verſ.ſi aūt rōne loci.& ibi Iaſ. col.j.ver.& pro nunc.et ver.declaro,In actione tñ arbitraria rōne loci,vel tpis,ubi aliâs eēt bonæ fidei probaretur intereſſe p ſolū iuramētū cōtra doloſū.aut moroſ d.l.nūmis.

¶ Fallit etiam ubi iuſſus à iudice nō poteſt tradere, nec reſtituere,nec exhibere rē,nec dolo deſiit poſſe facere premiſſa,quia tunc etiā in arbitrariis non pōt iurari in litē.Iaſ.d. l.in actionibus.col.ij.nu.9.ver.ſed tu generaliùs dic.ibi, intelligo ſemper.& ibi,ſecundò,quòd iuſſus. tex.in d.l.qui reſtituere.ibi, ſi uerò non poteſt reſtituere ff.de rei vendi.

7 ¶ Et ſaluis præmiſsis † generaliùs loquendo etiā ſi non ageretur ad reſtituendū,uel tradēdū, uel ſimile, pro quo vt ſuprà dixi,poteſt iurari in litem,dic, quòd vbicunque pars non obtemperat iudici contumaciter,& doloſè,iſte contēptus in omni materia, propter contemptū in nō parendo iudici,non habendo reſpectum an agatur ad reſtituendū, reddit actionē arbitrariam,& facit quòd iudex contra naturam actionis poſsit deferre iuramentum in litem non ſolum

lùm

lùm veritatis, verùm etiam affectionis concurrentibus, tamen requiſitis, videlicèt. Primò quòd illa actio competat ad tradendum, vel reſtituendum, vel ad exhibendū, & iudex iubeat rem reſtitui, tradi, vel exhiberi. Secundò quòd iuſſus à iudice poſsit tradere, reſtituere, vel exhibere, vel ꝙ dolo deſierit poſſe. Tertiò ꝙ pars petat ſibi deferri iſtud iuramentum. Iaſ.d.l.in actionibus.col.ij.nu.ix. ver.ſed tu generaliùs.tex.vbi Doct. in d.l.qui reſtituere.ff.de rei vend.

8 ¶ Vnde ſi pars † non patitur poni confinia, vel arborem, aut ædificia ſcita in confinibus, nō deſtruxerit ſecundùm quòd iudex præcepit, poteſt deferri iuramentum in litem veritatis, vel de affectione.glo.l.iij.§.ſed & ſi.vbi Bar.ff.fin. reg.Iaſ.d.verſic.ſed tu generaliùs. in fin.ibi, ideò ſi pars.& ideò vbi ex actione ſtricti iuris agatur ad dandum, & poſſit dari, & non detur prout iudex iuſſerit, credo poſſe iurari in litem nedum veritatis, ſed etiam affectionis propter contemptam maieſtatem prætoris jn non petendo illi.Iaſ. d.verſi.ſed tu generaliùs, tex.d.l.qui reſtituere. in fin.& ita limita ea quæ ſuprà dixi.num.6.verſi.& inter. in fin.ibi, Si autem veniat rem dari, cætera in materia arbitrariæ.actionis dic.ut per Bar.Pau.de Caſt.Iaſ.& alios. d.l.in actionib.

SVMMARIVM.

1 *Iurari in litem poteſt in actione ad exhibendum.*

2 *Actio ad exhibendum cui competat, & ad quid.*

3 *Dominium vel poſſeſsionem prætendens, in inſtrumentis, vel ſcripturis poteſt agere ad exhibendum.*

4 *Inſtrumentorum alienorum raptor criminaliter tenetur & etiam ciuiliter ad exhibendum. & contra eum iurari in litem poteſt.*

5 *Titulus ad exhibendum, & titulus de edendo, vter ſit ſuperuacuus & correctus.*

§. XXIII.

1 DECIMOSEPTIMO † principaliter amplia, quòd etiam in actionibus ad exhibendum, poteſt iurari in litem ne dum veritatis, verùm etiam affectionis. text. in dic.l.in actionibus.l.iij.§.præterea in hac actione.ff. ad exhiben.l.nō ignorabit.C.ad exhiben. Et ideò ſi reus ſit cō-

tumax

tumax ad exhibendū,debebit cōdēnari prout actor in litē iurauerit cōtra ipſum reū,iudice tñ quantitatē taxāte tex. in d.§.prætereà in hac actione.Iaſ.d.ver.ſed tu generaliùs.

2 ¶ Actio autem † ad exhibendū competit cuicunq; actori volenti agere rei vendicatione,vel alia qualibet actione reali,maximè ad rem mobilem, vel ſe mouentē, vt res per reum conuentum exhibeatur in publicum,ad hoc ut poſſit recognoſci per teſtes actoris,& generaliter cōpetit,vbicunque actoris intereſt rem exhiberi in publicum; puta,ſi actori competit electio plurium rerum, & petat eas exhiberi ut eligat, & iudex delato iuramento actori, ꝙ ſua interſit res exhiberi,& ꝙ non petit rem exhiberi animo calū niandi,coget reū ad exhibendum ipſas res ēt alia probatione dominij,vel iuris actoris,vel petētis exhiberi, nō facta. l.j.& l.ij.& l.iij.per totū.maximè in §.ſciendū eſt. & ibi,gl. & l.theſaurus.ff.ad exhibendum.§.præterea quaſdā.inſtit. de actio.& ſi non pareatur iudici in exhibendo poterit per actorē,uel per petentē exhiberi iurari in litē non ſolùm veritatis,verum ēt affectionis.tex.d.l.in actionibus.& in d.§. præterea in hac actione.& in l.non ignorabit.C.ad exhib.

¶ Et cùm ob dolum rei conuenti iuſsi à iudice exhibere rem,vbi illam non exhibeat,quia illam tradidit alteri poſt petitionem exhibitionis, vel quia nolit exhibere,probatio actoris reddatur difficilis: quia re non exhibita, non poteſt res per teſtes actoris, uel alias probationes recognoſci, poterit iurari in litem contra ipſum reum conuentū contumacem in non exhibendo rem,ex cuius iuramento probabitur dominium,ac ius actoris,uel petentis rem exhiberi,ſuper illa re,& omne eius damnum,ac intereſſe.ita dicit Abba.conſ.109.In Chriſti nomine amen.circa factum.col. fi.ver.ad tertiū.ibi,qñque defertur propter contumaciā,& ibi,quandoq; defertur in locū probationis. & verſ.itaq; in propoſito.vol.ij.ubi alle.d.l.iij.§.ꝑterea in hac,ff. ad exhi. Iaſ.d.l.in actionibus.col.4.nu.17.ver.4.not.in verſ. plane.

3 ¶ Prætendens in charta † vel papyro, aut membranā,priuilegiis,vel libro,aut inſtrumentis,vel libro rationū,vel alijs ſcripturis, ius dominij, vel poſſeſsionis poteſt agere ad exhibendum,cōtra illum qui probatur præmiſſa habuiſſe,

tempore litis conteſtatę, vel poſteà, vel ante quandocunque,ex quo præſumitur ea ēt nunc habere, qui ſi ea non exhibeat eidē pretendēti præmiſſa poterit contra eum in litē iurari per ipſum prætendentē, & agentē ad ipſam exhibitionē,ex cuius iuramento,probabitur tenor,ac valor ipſorum inſtrumētorū,ſeu ſcripturarū, & eius damnū,ac intereſſe.text.& ibi glo.Bal. Salicet. & alij in l.non ignorabit.
4 C.ad exhibendū.l.alio iure.C. de in lit.iur.Et contra † raptorē alienorū inſtrumentorū, ſeu ſcripturarū poteſt criminaliter agi,et ēt ciuiliter ad exhibendum,& contra eum in litem iurari,vt ſuprà.l.inſtrumēta. vbi text.& glo.verb. experiere.C.ad exhib.l.cùm furti.ff.de in lit.iuran.d.l.non ignorabit.facit.l.quædā.vbi text.glo.& Doct. in prin.ff.de edend.iuncta l.alio iure.C. de in lit.iuran. Et licèt pro rebus etiam alienis poſsit agi ad exhibendū,vbi intersit actoris tamē eſt ſpeciale in chartis, vt pro eis nō poſsit agi ad exhibendū niſi per prætendentē ius dominij,aut poſſeſsio
5 nis,ne † confundatur titu.ff.& C.de edend.& ſeu ne ipſe titulus ſuperuacuus ſit.Sal.in d.l.inſtrumēta.per tex.in d.l. 3.§.ſi quis.& §.interdum.ff. ad exhib. Qui tamē titulus.ff. & C.de eden. videtur hodie cōfundi, et corrigi in totum, in vno caſu videlicet, per poſitiones, quibus per partē cui fiūt debet de iure, et ex generali cōſeutudine reſpōderi,et ſic hoc modo extorquētur probationes de domo rei cōtra mentē t tuli ff.et C. de edend.maximè in l.nimis graue.C. de edēd.& hoc per c.j.& ij. de cōfeſſ.in vj.et l.ij.vbi gl.ver. credit.C.de iur.prop.cal.Et ita me audiēte dū ſtudere Patauij,anno Chriſti.1539. dicebat riſpectu ipſius tituli ff.et C.de eden.quòd eſſet correctus, et ſuperucauus, dominus Ant. Rub.præceptor meus,D.Fran.Cur.præceptorem ſuū, publicè diſputaſſe coram illuſtriſs.Fran.Sfortia, Vicecomite,Secundo Mediolani Duce,

SVMMARIVM.

1 *Iuratur in litem ratione doli,aut contumaciæ non reſtituentis in omnibus actionibus realibus.*

2 *Iuramētum in litem de affectione non habet locum in actionibus in rem*

in rem, niſi quando efficiuntur arbitrariæ ratione cõtemptus præcepti iudicis.

3 *Actio realis in rem ſcripta pro ſeruitute competit, & in ea in litem iuratur.*

4 *Iudicis officio vbi tantùm agi poteſt, in litem non iuratur, etiam ſi iudici non pareatur.*

5 *Iuratur in rem in quacunque actione reali, ſiue in rem.*

6 *In actione rerum amotarum per vxorem, vir in litem iurare poteſt.*

7 *Fauiana actione ſi agatur ad reuocandum alienata in fraudem patroni, ſiue etiam in fraudem creditorum in litem iuratur.*

8 *Fraus in alienando commiſſa quomodo probatur.*

9 *Donator ſi non det rem donatam donatario, poteſt donatarius in litem iurare contra illum, ſi non paretur iudici in reſtituendo.*

10 *Fructus extantes, ſi ad mandatum iudicis non reſtituantur, in litem iurari poteſt, & quid ſi ſint conſumpti.*

§ XXIIII.

1 DECIMOOCTAVO † ampliãtur præmiſſa, vt in omnibus actionibus in rem, ſeu in omnibus actionibus realibus, ratione ſolius doli, aut contumaciæ nõ reſtituẽtis, poſsit iurari in litem non ſolùm veritatis, verùm etiam affectionis contra doloſum. text. & gloſ. in d. l. in actionibus. in prin. vbi glo. verbo, in rem. & ibi Deci. col. 3. nu. v. verſ. primò nota, & doct. omnes text. l. 2. ff. de in lit. iuran. Vnde in rei vendicatione cùm ſit actio in rem, iuratur in litem contra dolo malo, & ſic abſque cauſa non reſtituentem rẽ quam poſsidet, vel eũ qui dolo malo deſijt poſsidere, & ſic alienauit. text. in l. qui reſtituere. ff. de rei vẽdicat.

2 ¶ In actionibus † tamen in rem, nunquàm locum habet iuramentum in litem de affectione, niſi quando efficiuntur arbitrariæ ratione cõtemptus præcepti iudicis in non reſtituendo. d. l. qui reſtituere. Iaſo. d. l. in actionibus. col. 3. nu. v. verſi. nam ſi iudex. & col. 7. num. 34. in fin. verſic. circa primam. ibi, tu aduerte. & ibi not. Paul. de Caſtr. col. 1. num. 3. verſic. dicuntur arbitrariæ. & Dec. col. 2. verſi. quãdoque tamen. ibi. & ideò. actio in rem.

¶ Seruitutem

3 ¶ Seruitutem † ſi mihi debeas: puta oneris ferendi, vel altius tollendi, ſeu aliam ſeruitutem poſſum agere contra te, vt ſeruitutem mihi ſeu fundo meo præſtes, & caueas de nõ impediendo illam, & ſi nec ſeruitutem nec cautionem præſtas, poſſum contra te iurare in litẽ, qui ſecundũ ipſum iuramentum es condemnãdus, cùm pro ſeruitute competat actio realis in rem ſcripta, in qua iuratur in litem, text. & glo. in l. harũ. in fi. ff. ſi ſeruit. vend. l. ij. vbi tex. glo. & Doc. ff. de in lit. iur. Dec. d. ver. primo no. Et ſi præſtas cautionẽ & non ſeruitutẽ, poſſum ẽt contra te in litẽ iurare, glo d. l.
4 harũ. in fi. Et quid † ſeruitus præſtetur, & non ipſa cautio, tunc iurari in litẽ non põt, cùm ad ipſam cautionẽ ex actione bonæ fidei, agi non poſſit, ſed ſolùm ex officio iudicis, pro quo non iuratur in litẽ, etiã ſi iudici non pareatur, vbi ſolũ ex officio iudicis agi poteſt, glo. fin. in fi. in d. l. harum. quæ glo. eſt magis cõmuniter probata, vt refert Deci. d. l. in actionibus. col. 10. nu. 27. verſ. vltimò etiam, Alex. & Doct. in l. ſi prius. ff. de oper. nou. nun. vbi Alex. col. antep.
5 & Mod. in ij. q. Bart. Siue noſtrum † quid petamus actione in rem, ſiue ad exhibendũ agamus, poſſumus iurare in litẽ probando ex ipſo iuramẽto rei pretiũ, & intereſſe noſtrũ, contra contumacem vel dolum non reſtituẽtem, vel non exhibentem, text. glo. & ibi Alex. in l. 2. ff. de in lit. iur. tex. in d. l. qui reſtituere. Et eſt generale, quòd in omnibus actionibus in rem iuratur in litem, ſiue ſimus in rei vendicatione, ſiue publiciana, ſiue confeſſoria & negatoria, vel alia quacunque actione reali, ſiue in rem. text. vbi glo. verſic. in rẽ. & ibi D. Fran. Duarenus. Deci. & alij Doct. ff. de in lit. iuran. & text. in d. l. qui reſtituere. & in l. Neſennius. §. fundum. & ibi Io. de Imol. ff. de re iud. & in l. eum qui. ff. de publi.
6 ¶ In actione rerum amotarum † per vxorẽ vbi eas vxor non reſtituit ad mandatum iudicis, poteſt contra vxorem per maritum, vel eius hæredes, iurari in litem non ſolùm veritatis, verùmetiam affectionis reſpectiuè ſuper re, & pretio rei, damnis, ac intereſſe, & expenſis. text. in l. ſi cùm dos ſolueretur. §. Sabinus. & ibi gloſ. Bar. & alij, ff. rer. amot. act.
7 ¶ In fauiana † actione, qua reuocantur alienata in fraudem patroni, ſi res nõ reſtituantur ad mandatum iudicis,

licẽt

licèt actio ſit ſtricti iuris,& perſonalis, & in rem ſcripta,tñ reus tanti condẽnabitur quãti actor in litẽ iurauerit non ſolùm reſpectu iuramenti in litẽ veritatis, verùm etiã affectionis,tex.in l.tenetur.§.fi.ff.ſi quid in frau.patr.& idẽ dico ſi nõ reſtituãtur ad iudicis mandatũ,reuocata in fraudẽ creditorũ:quia per eos poterit in litẽ iurari contra non reſtituentes.d.§.fi.& d.l.qui reſtituere.& d.l.in actionib.Et eodẽ modo ſtãte ſtatuto,prout èſt in ciuitate Nouarię quo cauetur,ꝙ mulier nõ poſsit in fraudẽ filiorũ alienare.quia contra non reſtituẽtes alienata in fraudem, poterit iurari
8 in litẽ d.§.fi.& d.l.qui reſtituere.& † probatur fraus vbi libertus,vel debitor,aut mater alienauit oia bona,vel maiorem partẽ, aut meliorẽ partẽ bonorum.l.omnes.§.Lucius. ff.de his quæ in frau.credi.vbi text.Ang.& Doct.no.iunct. no.per Alex.conſ.55.Conſideratis col.iij.nu.7.verſ.ꝙ aũt. & n.8.ver.& dicit.vol.j.& in caſu dicti ſtatuti cogitur mater cauere de conſeruando bona filijs ad formam ſtatuti. Nicolaus Boër.deciſ.fi.Chriſti.nu.7.ver.& ita in j.part.ubi alleg. Bal.conſi.75.Alias.66.incip. An ille qui poſt mortẽ.
9 ¶ Si donaueris † mihi rem, eam,quę mihi per conſtitutũ, vel aliter realiter tradideris,& res ipſa apud te ſit,& illã mihi reſtituere recuſaueris, vel dolo delieris poſsidere: puta, donando vel alienando illã alteri,poſſum contra te iurare in litẽ non ſolùm veritatis , verumetiam affectionis ſuper re ipſa,pretio,& æſtimatione, licèt donatio ſit ſtricti iuris, & hoc vbi non paretur iudici in reſtituẽdo præmiſſa. tex. in l.Neſennius.§.fundum.& ibi gl.& Io.de Imo.ff.de re iu-
10 dic.Et non ſolùm pro † rebus,verumetiam pro fructibus ipſarum rerum,vbi res cum fructibus ad mandatũ iudicis non reſtituũtur,iurari põt in litẽ pro ipſis fructibus,& ſuper ipſorũ quantitate,qualitate,pretio,& æſtimatione etiã in oĩbus actionibus realibus etiam ſtricti iuris, quibus fructus ipſi ad mandatum iudicis non reſtituuntur. tex.in d. §.fundum. & ibi glo.& Ioa.de Imo.& Dec.d.l.in actionib. col.iij.nu.v.verſi.primo nota,& præmiſſa debent intelligi reſpectu fructuum extantiũ qui non reſtituuntur ad mandatũ iudicis, pro quibus iurari põt in litem tex.& glo.d.§. fundum.& ibi Io.de Imo.col.j.verſi.in tex.ibi inſolidum.

& col.ij.ver.item aduerte. Sed reſpectu fructuum conſumptorum bona fide, vel quia ſunt corrupti à ſe ipſis, vel quia videbat eos corrūpi, & non poterant conſeruari, & ſic con ſumpſit eos etiam poſt litem conteſtatam, vel ante, non poteſt iurari in litē, ex quo actio eſt ſtricti iuris, & peti poſ ſunt condictione ſine cauſa, vel officio iudicis, & ſic pro eis non poteſt tunc iurari in litem. glo. d. §. fundum. Io. de Imol. d. verſi. item aduerte, ſed ſi eſſent conſumpti doloſè poſſet pro eis in litem iurari. Io. de Imol. d. verſic. item aduerte, per gloſ. in l. arbitrio. §. non tamen. ff. de dolo. Et reſpectu ipſorum fructuum cum recipiant functionem in genere ſuo iurabitur in litem non reſpectu iuramenti in litem affectionis, ſed veritatis, ſeu æſtimationis. Io. de Imol. d. §. fundum. colum. j. verſic. item no. quòd hic.

SVMMARIVM.

1 *Actione de dolo, et quod metus cauſa, in quibus dolus commiſſus fuerit à principio obligationis contractæ iurari poteſt in litem.*

2 *Iuramentum in litem de affectione quando in prædictis actionibus præſtari non poßit.*

3 *Iuramentum affectionis quibus caſibus et in quibus actionibus præſtari poßit.*

4 *Iuramentum in litem nō deferri propter dolum commiſſum in principio contractæ obligationis, ſi non committatur poſteà in non parendo iudici, quomodo intelligi debeat.*

5 *Actio ex edicto. ff. ne quis eū, qui ī ius vocatus ē. an detur adītereſſe.*

6 *Eximens vel fugere faciens captum pro debito priuato tenetur ad illud debitum nec eximens auditur, ſi probare voluerit captum nil debere. Et quid de debitore fiſci.*

7 *Eximētes ſi plures ſint, cōtra quemlibet inſolidū in litē iurari pōt.*

8 *Eximens captum per vim a manibus familiæ, vel ex carceribus qua pœna puniatur.*

9 *Eximens citatum à delegato, qui non teneatur edicto. ff. ne quis eū, qui in ius voca.*

10 *Actio ex teſtamento, petitio hæreditatis fideicommiſſarij & bonorum poſſeßio, & ſtatutum continuandæ poſſeßionis defuncti in hæredem, ſunt ſtricti iuris, & in eis in litem non iuratur, niſi quando efficiuntur arbitrariæ, vel quando eſſet difficultas probationis.*

§. XXV.

§. XXV.

1 DECIMO NONO † principaliter amplia, vt in actione de dolo, & i actione quod metus cauſa,& in alia ſimili, in qua dolus commiſſus fuerit à principio obligationis contractæ, vt poſsit iurari in litē non ſolùm veritatis,verumetiā affectionis, licèt actiones ipſę non ſint bonæ fidei nec in rem ſcriptę,vt eſt actio de dolo quę eſt ſtricti iuris,& eſt perſonalis non ſcripta in rem. Nam in iſtis ratione doli commiſsi à principio contractę obligationis,actio de dolo,& actio quod metus cauſa,& ſimiles,licèt ſint ſtricti iuris efficiuntur arbitrariæ,& in eis poteſt iurari in litē non ſolùm veritatis, verumetiam affectionis, vnde ſi per dolum,vel metum induxiſti me ad tradendum rem valentem decem,& illam non reſtituis,iudex ratione doli poterit te condemnare non ſolùm in ipſis,decem,verumetiam in plus,videlicèt quatenùs in litem iurauero ſecundū meā affectionē.Pau.de Caſt.d.l.in actionibus.col.j.nu.2.ver.ſecundò op.& ver.ſecundo modo.ibi,vnde ſi per dolum,uel metum.& ibi Iaſ.col.j.in fi.ver.aliquando efficitur.& ver. pone dolosè.& ibi alij Doc.ff.de in lit.iur.tex.in l.arbitrio. §.i.ff.de dolo. & in l.ſi cum exceptione. §.in hac. ff. quod met.cauſa. Et idem ſi rem ipſam:puta, ſeruum, vel equū, dolo,aut per metum à me habitam,dolosè alienaſti,vel rē à me dolo, aut per metum habitam, dolo deſijſti poſsidere,& res extat:quia potero contra te iurare in litem,nō ſolùm veritatis,verumetiam affectionis,& hoc procedit propter dolū ſolum commiſſum à principio, licèt non fuerit cōtumacia quo ad iudicem:quia nō potuit recuperare, & ſic non reſtituit.glo.d.l.arbitrio.vbi glo.verſ.defunctus.in fi.& ibi Doct.Pau.de Caſt.d.l.in actionibus. col.ij.num.v. ver.Sed interdum.in fin.& iſtud limita,vt hic infrà dicam,

2 nu.ſeq.Si autem † non fuerit commiſſus dolus in non parendo iudici, nec in deſinendo poſsidere, tunc licèt dolus fuerit cōmiſſus à principio tēpore contractę obligationis, in actionibus ſtricti iuris,ſiue res extat,ſiue nō, vt in actione de dolo,vel metus cauſa,pp talē dolum non deuenitur

AA 2 ad

ad iuramentũ in litem,quod eſt affectionis:puta,ſi ſeruus, aut equus quem dolo à me habuiſti ſit defunctus, aut ſine dolo alienatus,tunc enim fit condẽnatio in id,quod acto ris intereſt,ſed non iuratur in litẽ affectionis.tex.& glo.d. l.arbitrio.verſi.non tamen.Pau.de Caſt.d.l.in actionibus. col.ij.ver.ſi aũt non fuit cõmiſſus.Aret.§.prętereà quaſdã. col.antepe.ver.ſed tunc inſurgit ibi, aut fuit in dolo tẽpo re:ſed iuramentum in litem veritatis, concurrẽte difficultate probationis credo poſſe præſtari ſuper uero intereſſe, & rei æſtimatione.d.l.in actionibus.ver.planè.vbi Docto. gl.d.l.nummis.in fi.ff.de in lit.iur.& vide ſupr.nu.511.Re aũt perempta,diſtingue, ꝙ aut ſumus in actionibus bonæ fidei,& tunc nõ peruenitur ad iuramentũ in litẽ,quod eſt affectionis,ſed veritatis ſuper vero pretio rei, ex quo in re non extãte,nõ põt cadere probabilis affectio.tex.in l.ſi poſ ſeſſor.§.fi.ff.de per.hęr.& dixi ſupr.in §.petitio hęre.nu.3. & hoc propter æquitatẽ,quæ in actiõne bonæ fidei verſatur ſi res erat eodem modo peritura penes actorem. Paul. de Caſt.d.l.in actionibus.col.ij.ver.ſed quartò op.& ver. ſi aũt eſſet perempta.Aut actio erat ſtricti iuris , & tunc ẽt ſi res ſit perẽpta, & ſic impoſsibile eſt recuperatio propter dolũ tñ cõmiſſum in deſinẽdo poſsidere defertur hoc iura mentũ affectionis.gloſ.in d.l.arbitrio.in princ.ff.de dolo. Pau.de Caſt.in d.l.in actionibus.col.ij.in d.ver.ſi aũt eſſet perẽpta. in fi.ibi,aut erat actio ſtricti iuris.Aret.§.prętereà quaſdam.col.antepe.verſ.ſed tunc inſurgit.inſtit.de actio.
3 ¶ Et teſte † Pau.de Caſt.in d.l.in actionibus.col.ij.in fin. ver.recollige.& ſequitur Aret.d.§.prętereà ſunt recolligen dĩ tres caſus,ꝙ aut fuit cõmiſſus dolus in non parẽdo iudici cũ poſſet, & in oĩbus actionibus defertur hoc iuramentum affectionis, & ſic oẽs actiones poſſunt dici arbitrarię. tex.in l.qui reſtituere.in fi.ff.de rei vend.& dixi ſuprà in.§. duodecimò principaliter.nu.v.ver.ſextodecimò prēmiſſa. & nu.vj.ver.& inter cętera.Pau.de Caſt.in d.ver.recollige. Aũt dolus nõ fuit commiſſus in non parẽdo iudici, ſed in alio.Et tũc aut fuit cõmiſſus dolus in deſinẽdo poſsidere, & tũc defertur iuramentũ in litẽ nedũ veritatis , verũetiã affectionis in actione bonæfidei, & in actione in rẽ, vel in

 rem

rē ſcriptā, & in actionibus arbitrarijs rōne doli præcedētis nō in alijs, ita debet intelligi. d.l. in actionibus, ut declarat Pau. de Caſt. in d. ver. recollige. & hoc dummodò res extat in rerū natura, aliàs diſtinguitur inter bona fidei, & ſtricti iuris actiones. & pręmiſſa intellige & declara, vt habetur latiùs per Aret. in d. ver. ſed tūc inſurgit. vbi latiùs ipſos tres caſus declarat, & dixi ſuprà nu. 2. uer. Re aūt perēpta. Aut in neutro iſtorū fuit cōmiſſus dolus, ſed ſolùm à principio obligationis cōtractę, & pp illū nō defertur iuramentū in litem affectionis. d.l. arbitrio. §. j. ff. de dolo. Pau. de Caſt. d. ver. recollige. in fi. col. iij. n. 7. ibi, aut in neutro. Sed iuramē tū in litē ſuper uera æſtimatione poterit præſtari. Paul. de Caſt. d. uer. aut in neutro iſtorū. tex. hîc in l. ſi qñ. C. vnde vi. & arg. d.l. in actionibus. uerſi. planè. ubi defertur ipſum iuramentū pp dolū commiſſum poſt: putà, pp moram, fortiùs ſi à principio: quia ſemper eſt in mora. l. j. C. qd met. cauſa. l. j. §. rectiſsimè. ff. de ui, & ui arma. glo. fi. in fi. d.l. nū mis. ff de in lit. iur. ita dicit Pau. de Caſt. i d. uer. aut in neutro. Hoc tñ uerū ſi res nō extat, uel nō apparet. & ſic eſt difficilis probatio, aliàs ſecùs, ut eſt tex. in d.l. in actionib. uer. planè. ita inquit Pau. de Caſ. in d. uer. aut in neutro iſtorū.

4 ¶ Item quod, † dixit Pau. de Caſtr. in d.l. in actionibus. in locis de quibus ſuprà dixi; propter dolum commiſſum dūtaxat à principio contractæ obligationis, ſi non commit-tatur poſteà in deſinēdo poſsidere, uel non parēdo iudici, nō deferri iuramentū in litē, intelligo affectionis, & in ſtricti iuris actionib. uel iudicijs. l. arbitrio. §. j. ff. de dolo. Paul. de Ca. d.l. in actionibus. col. 2. nu. v. uerſ. ſed interdū. uſq; ad fi. & col. fi. n. ix. uer. itē quod dixi. Fallit quādo dolus cō miſſus fuiſſet à principio in contemptū iudicis, aut iuriſdictionis, & iſte eſt caſus in l. pen. §. in eū. ff. Ne quis eū qui, quē ponit gl. magna in d.l. in actiōibus. in uer. planè. ita dicit Pau. de Caſt. in d. uer. itē quod dixi. Et qui caſus in d.l. pe. §. in eū. eſt ut contra eū qui ui exemerit, ritè uocatū in ius, licèt calūniosè: qa uocāti nihil debebatur, uel ēt nō calūniosè: qa uocāti in ius debebatur, poſsit iurari in litē nō ſolū ueritatis, uerumēt affectionis, & ēt iurari poterit in litē propter aliud intereſſe extra id, cuius cauſa uocabatur

quia fortè ſi fuiſſet in iudicio cum eo ex alia cauſa egiſſet. tex.glo.Bar.& Soc.in l.ſed eximendi.§.itē ſi quis.ff.ne quis eum,qui in ius vocatus eſt vi eximat.iuncto d.§.in eum.

5 ¶ Et cùm actio † ex edicto.ff.ne quis eum, qui in iusvocatus eſt,vi eximat,detur ad pœnam inquantum actor in litem iurauerit:vt eſt tex.in d.§.in eum.& ibi Alex.Soc.& alij.Sequitur quòd actio ex ipſo edicto.ff.ne quis eum qui in ius uocatus eſt,vi eximat,non datur ad intereſſe neque cõmune,neque ſingulare, nec particulare,ſed ad id quod per actorem fuerit in litem iuratum, etiam ſi fuiſſet in calumnia, quòd intellige præcedente taxatione iudicis. Ioan.de monte Sperello,& Soc.in d.§.in eum.vbi de hoc eſt tex.

6 ¶ Sequitur † etiā ex præmiſsis,ꝙ ſi aliquis eſſet ritè captus pro mille,& in veritate nihil debebat ille captus, quòd eximēs taliter captum, teneretur aſſerenti ſe creditorem,licèt non rem nõ eſſet,nec probaret de eius credito , ēt ſi aſſerēs ſe creditorē eſſet in calūnia,nõ ſolùm ad ipſa mille, uel ad quantitatem pro qua captus fuerat, ſed etiam ad illud vltrà,quod actor in litē iurauerit,nec erit eximens audiēdus ſi probare voluerit uocantē non fuiſſe creditorem, ex quo in ipſo edicto non conſideratur calumnia iurātis, nec habetur reſpectus ad intereſſe, cū tendat ad meram pœnā, & vindictam.Alex.d.§.item ſi quis.Et ita prout ſupra dicunt Iaco.But.Sal.Ang. Fulg.et cõiter Mod.inferentes deciſionē de qua ſuprà,vt dicit.Soci.in d.§.item ſi quis.per tex.in d. § item ſi quis.& in l.ſeq.§.j.quam deciſionem nota contra cuſtodes carcerū,qui iuxta mandatū iudicis detentos ſub bona cuſtodia dolo malo nõ tenuerūt,uel alios,dolo malo eximētes carceratos,uel eos dolo malo fugere procurantes,aut permittentes, ut contra eos iurari poſsit in litē per aſſerentes ſe creditores,qui carceratos detineri fecerunt,ex quorū iuramēto probabūtur eorū credita pro quibus præmiſsi fuerūt detēti ēt alio non docto,nec probato de ipſis creditis,& ipſi eximētes,& cuſtodes carcerū,& ſimiles non ſolū ad præmiſſa credita etiā ꝙ de eis non conſtet,uerumetiā ad alia prout in litē fuerit iuratū erūt condēnandi.gl. d l.nūmis.in fi.ff.de in lit.iur.text.d.l.qui reſtituere. & ita allegando antedictos Doc.& dicendo,ꝙ ita cõiter tenetur

uoluit

voluit Soc in d.§.itē ſi quis.nu.3.per text.in d.§.itē ſi quis. & in d.§.in eum.& in eadem l.§.hoc iudicium. iuncta glo. in ver.ſingulos.& in ver.intereſt.glo.& Io.Fab.§.itē aduerſus.inſt.de act.inde tamen Soc.in rub.ff.ne quis,eū qui,&c.

¶ Vbi tamen contra eximentem in ius vocatū uel incarceratum,iuraretur in litem affectionis, poſſet eximens deducere,& probare inordinatam affectionem iurantis. Soc. d.§.item ſi quis.in fi. verſ.poſſet tamen. argu.l.videamus. §.item videndum.& l.fi.de in lit.iurand.

¶ Et præmiſſa fallunt in eximēte debitorē fiſci:quia tunc eximens non tenetur niſi adverū debitum,& ſic minùs cō ſequitur fiſcus,q̄ priuatus. Et ſic ſequitur ꝙ fiſcus non iurat in litē:ſicuti priuatus.Soc.in d.§.in eum.nu.3.verſ.quē tamen.vbi ita limitat tex.in d.§.in eum.per tex.& glo.verbo crediderit.in l.quoties.C.de exact.trib.libr.x.Sed tu dicas ꝙ fiſcus, ſiue fiſci procurator: ſicuti quilibet priuatus pōt contra eximentē,& alios iurare in litem,& eſt com.opin.Alex.d.§.in eū.ver.extra gl.ubi alleg.Bal.& Io.de Plat. ita tenuiſſe in d.l.quoties.Et idē uoluit Dec. d.l.in actionibus.col.pen.nu.30.ver.in quartò.ubi tū ageretur de executione ſententiæ pro debito liquido non poſſet pro eo cōtra ueritatem iurari in litē per fiſcum,nec aliū contra eximentē.Dec. d.nu.30.Pro alio tamen intereſſe ultra debitū liquidū poſſet iurari in litem.Alex.d.§.in eum.in fin.

7 ¶ Si plures † ſunt eximentes, quilibet ipſorum tenetur inſolidum & contra quemlibet ex ipſis inſolidum iurari poterit in litem,& ille qui exemptus eſt remanet nihilominùs obligatus.textus in d.l.pen.§.in eum.& §.hoc iudicium.ff. ne quis eum,qui in ius uocatus eſt,ui exim.

8 Et quòd iurari poſsit in litem cōtra eximentem,locum habet ſiue exemerit per uim, à manibus familiæ, & officialiū aliquem qui duceretur ad iudiciū,ſiue ad carceres,ut habetur in tot.ti.& in rub.ff.ne quis eū qui ubi Bar.& Soc.in d. rub.ſiue exemerit de carceribus àliquem quia tūc tenetur. eximēs crimine legis Iuliæ Maieſtatis.l.4. in fi.ff.ad leg.Iul. Maieſ.Soc.d.rub.ne quis eum qui.in prin. Ergo multomagis cōtra eximentem à carceribus iurari in litē poſſet. arg. auth.multomagis.C.de ſacroſan.eccleſ.iuncta glo.fi.in fi.

in d.l.nūmis.ff.de in lit.iur. Et eximens carceratū pro debito facit litē ſuam,&tenetur ipſa ad ipſum debitū,& pro eo cōtra eum in litem iurari pōt.Bal.Soc.& Doct.d.§.in eum.
9 ¶ Et prēmiſſa † limitātur in eo qui eximit abſquē citatū à delegato,de cuius mandato nō conſtabat,vel citatū ab ordinario excedente notiſsimos terminos ſuę iuriſdictionis, nam tunc eximens non tenetur ad pœnā edicti.ff.ne quis eū qui.&c.Nec deliquit, & conſequenter nō poteſt contra eum in litē iurari.ita dicit Ang.Fulg.& Soc.in l.j.col.3.nu.11.ver.3.ēt.ff.ne quis eū qui.arg.l.fi.ff.de iuriſdi.om.iudi. ¶ Fallit ēt vbi quis in iudicio fuiſſet vocatus, ſed nō ritè: puta parētes,vel alij à quib.venia debet peti, nō petita venia, vel citatio eſſet nulla.Nā tūc cōtra eximētē nō pōt iurari i litē nec agi pęnas.vt eſt tex.in d.l.j.§.fi.ff.ne quis eū.
10 ¶ Actio ex teſtamento, † & petitio hæreditatis fidei cōmiſſaria, & bonorum poſſeſsio, & decretum, vel ſtatutum continuandæ poſſeſsionis defuncti in hæredem, ſunt ſtricti iuris.ex quo nō numerātur.in §.actionum.inſti.de act. Io.Fab.d.§.actionum. vbi Iaſ.nu.7.& 8.& 27. Ergo in eis non iuratur in litem.tex. in l.alias. vbi Bar.ff.de in lit.iur. Bar.i l.qui concubinam.§.fi.ff.de leg.3.Iaſ.d.§.actionū.nu. 8.Soc.conſil.133.profecto.nu.8.vol j Fallit quādo efficerētur caſus ipſi arbitrarij propter contēptū iudicis,quia tunc poſſet iurari i litē in eis,ſicuti in actionibus bonæfidei.tex. d.l.qui reſtituere.ff.de rei vē.dixi ſupr.nu.563.ver.Et inter cętera. Fallit etiā qn̄ eſſet difficultas probationis,& dolus, aut violētia rei cōuenti, qa tūc cōtra eū in ipſis caſibus,ſicuti in alijs caſibus ſtricti iuris.& bonę fidei poſſet iurari in litē.tex.d.l.in actionibus,ver.planè.& eſt cōmu.op.vt ſup. i §.Primò itaq; amplia.nu.19.ver.Quinto amplia iſtā legē.

SVMMARIVM.

1 *In actionibus ſtricti iuris iurare poteſt in litem vbicunque copulatiuè adeſt dolus rei conuenti & difficultas probationis.*

2 *Hæres grauatus fideicommiſſo tenetur omnium bonorum inuentarium conficere,aliàs contra eum in litem iuratur,fallit vt hic.*

3 *Hæres grauatus fideicommiſſo non ſolùm tenetur facere inuentarium omnium bonorum,ſed etiam librum rationum conficere.*

4 *Hæres grauatus vt ſuprà tenetur ſatis dare fideicommiſſario,de reſtituendo*

ſtituendo fideicommiſſo, licèt eſſet ditiſſimus.

5 *Hæres grauatus vt ſupra ſi non fideiubeat, adueniente die fideicommiſſi reſtituendi contra eum iurari poteſt in litem.*

6 *Fideicommiſſarius cui per hæredē grauatū non præſtatur ſatisdatio reſtituendi fideicomiſſi mittitur in poſſeſ. fideicōmiſſi fallit vt hic.*

7 *Vſufructuarius omnium bonorum tenetur bonorum inuentarium conficere, aliàs contra eum in litem iuratur.*

8 *Vſusfructuarius quilibet etiam locuplex tenetur fideiubere de vtendo & fruendo arbitrio boni viri, & de reſtituendo bona finito vſufructu, nec id à teſtatore remitti poteſt.*

9 *Iuratur in litem in nouis actionibus arbitrarijs, quando per contumaciam arbitrio iudicis non ſatisfit, & idem ſi per dolum.*

§. XXVI.

1 VIGESIMO ergo † modo amplia præmiſſa, vt etiam in actionibus ſtricti iuris: puta mutuo, ſtipulatu, ex teſtamento, & alijs actionibus ſtricti iuris, poſsit iurari in litem vbicuuq; adeſt copulatiuè dolus rei conuenti, & difficultas probationis. text. in d. l. in actionibus. verſ. planè. vbi Bar. Alex. Pau. de Caſt. Are. Iaſ. & omnes. ff. de in lit. iurā. & dixi. ſupr. d. nu. 138. Et hoc intelligo de actionibus ſtricti iuris ſimpliciter, & ſic quæ non ſunt arbitrarię propter conteptum præceptum iudicis, & non ſunt bonæ fidei, quia in illis poteſt iurari in litē ēt affectionis ob ſolū dolum rei cōuenti abſque difficultate probationis. Doc. d. l. ī actionibus. & dixi ſupra. in §. Duodecimo principaliter. nu. 6. ver. & inter. Bar. l. j. vbi Dec. & Cag. nu. 126. ver. ſecūda cōcluſio. & alij Mod. C. de ſent. quę pro eo, quod int. prof.

2 ¶ Hæres autē † vniuerſalis, vel etiā particularis grauatus fideicommiſſo, ſeu qualibet ſubſtitutione conditionali, vel in diem certum, aut incertū, etiā ſi eſſet conditio ſi hæres deceſſerit ſine liberis, tenetur etiam ante euentū conditionis, ac diei, & mortis conficere inuentariū, deſcribendo in eo omnia mobilia, & ſe mouentia, & ipſorū pretiū, & æſtimationē, ac immobilia, actiones, & iura ſubiecta ipſi fideicomiſſo, & ſubſtitutioni, illa deſcribendo per ſitū, qualitatē, & quantitē, et cōfinia reſpectu immobiliū: quo verò ad

mobilia,

mobilia, & ſe mouentia per ſigna, proteſtādo in ipſo inuē tario bona ipſa eſſe ſubiecta dic. fideicommiſſo, ac ſubſtitutioni. Car. Rui. conſi. 29. Plura. nu. 11. vol. v. Soc. cōſ. 46. Cùm in præſenti. col. j. & 2. ver. ad idem etiā tenetur. vol. j. tex. in l. cùm tale. §. Titius. vbi. Bar. nu. 2. ver. vtrū hæres. & ibi Pau. de Caſt. col. ij nu. 2. ver. nota ergo. & ver. ex hoc di cūt. ff. de cond. & dē. Alex. conſi. 58. Habita. col. 3. nu. v. ver. poſito cum ſeq. & nu. vij. ver. ergo apparet. cum ſeq. vol. 3. Bald. l. filium quem habentem. in fina. C. fam. erciſ.

¶ Et contra hæredem qui non confecerit ipſum inuentariū, iurari poterit in litem, per fideicommiſſarium, ac ſubſtitutum, ex cuius iuramento in litem, probabitur contra dictum hæredē res, & rerū quantitas, ac qualitas, & æſtimatio, ſubiecta ipſi fideicommiſſo, ac ſubſtitutioni, tam reſpectu mobilium, quàm ſe mouentium, iurium, & actionum, & immobiliū, ita dixit Car. Ruin. d. conſi. 29. Plura. nu. 11. vol. v. Soc. d. cōſ. 46. Cum in præſenti. col. j. & 2. ver. ad idē.

¶ Fallit ubi teſtator remiſiſſet ipſi hæredi confectionem dicti inuētarij, quia tunc non tenetur illud facere reſpectu ſubſtituti, nec fideicommiſſarij, & contra ipſum hęredem tunc non poteſt iurari in litem. Paul. de Caſt. d. §. Titius. ver. ex hoc. i n fin. argu. l. fin. C. arb. tut. Dec. conſil. 178. In cauſa. colum. pen. verſicu. ſecus videtur.

¶ Vbi tamen ſubſtitutus, vel fideicommiſſarius eius expē ſis petat bona deſcribi, & fieri inuentarium per hæredem, vt in futurum ex ipſo inuentario probari poſsit bona eſſe ſubiecta ipſi fideicommiſſo, ac ſubſtitutioni etiā conditionali: tunc non obſtante teſtatoris prohibitione ne inuentarium fieret, debet fieri inuentarium per hæredem. Paul. de Caſt. conſil. 366. Super. in fin. volumin. j.

3 ¶ Tenetur † etiam hæres ipſe grauatus fideicommiſſo, ſeu ſubſtitutione conditionali, vel in diem, nedum inuentarium, ſed librum rationū conficere, ex quo ipſe, vel eius hę res poſt eius mortem tenetur fideicommiſſario, ac ſubſtituto reddere rationē de bonis ſubiectis fideicommiſſo, ac ſubſtitutioni vbi euenerit conditio eius. tex. in d. §. Titius. vbi Bart. Paul. de Caſtr. & alij, alioquin iurari potert in litē contra hæredē per fideicommiſſariū ac ſubſtit. Caro. Rui.

d. conſil.

d.conſ.29.Plura.nu.11.vol.y.Socin.d.conſ..46.col.j.& 2.

4 ¶ Hæres autē † vniuerſalis, vel particularis grauatus fidei commiſſo,aut ſubſtitutione, aut legato cōditionali,vel in diem incertū aut certum, ſeu poſt eius mortem vbi deceſſerit ſine filijs, tenetur etiam ante euentum conditionis & diei, nedum conficere inuentarium.d.§.Titius.verumetiā tenetur fideiubere, ſeu ſatisdare fideicommiſſ.ſeu ſubſtituto,ac legatario,de ſoluendis, & reſtituendis hæreditate,ac bonis fideicommiſsi,& ſubſtitutionis,& legati,in caſu quo euenerit conditio legati,ac fideicōmiſsi,nec excuſatur hæres à tali ſatisdatione ēt ſi eſſet ditiſsimus, & perſona valde digna tex.eſt in l.j.& in l.hęc ſtipulatio.ff.vt l.ſeu fideicō.ſer.cau.c.vbi ēt glo.& Doc. & text.in l.j.& l.cùm Archimedorā.& l.certa forma.& l.fi.C.in poſ.l.vel fideic.ſer.ca.nut.d.l.cùm tale.§.Titius.vbi gl.& Do.ff.de cōdi.& demō.

5 ¶ Alioquin † vbi hæres non promittit, ēt non fideiubet, etiā ante euentum conditionis,vel diei,eis venientibus de ſoluendo legato,ac fideicommiſſo conditionali,vel in diē ad mandatū iudicis factū ad partis inſtantia, poterit contra ipſum hæredē iurari in litē,ex quo contra illū qui tenetur promittere,et cautionē, vel fideiuſsionē prǽſtare,et nō præſtat,prout iudex ordinauit,poteſt iurari in litē tex.vbi Bar.et Pau.de Caſt.in l.et harū.ff.ſi ſer.ven.Io.Fab.§.pręterea quaſdā.inſtitu. de act.et hoc quia hæres cogitur pręſtare ipſam promiſsionē ex edicto, ſiue interdicto prætoris. tex.in d.l.j.ī prin.vbi gl.j.ver.legatorū.ff.vt leg.ſeu fid.ſer.cauſ.c.quo caſu ex edicto ſiue interdicto oritur actio in factū. Bar.l.j.col.j.nu.4.verſ. procedo.ff. de ope.noui.nunt. Ergo.contra hæredē non præſtantē ipſam fideiuſsionē ad mandatū iudicis poſſet in litē iurari.tex.in d.l.qui reſtitue re.ff.de rei vē.vide:tā ſupr. in §.Decimooctauò ampliatur. nu.3.verſ.ſeruitutē. in fin.et infr.in §.23.num.j.et ſequen.

6 ¶ Legatarius † etiam,ac fideicommiſſarius,et ſubſtitutus, cui non præſtatur ipſa promiſsio, ac fideiuſsio per hæredē ēt ante euentum conditionis,vel diei,mittetur in poſſeſsio nētedialem bonorū legati fideicommiſsi,ac ſubſtitutionis. text.in d.l.j.§ ſemper. in fi.ff.vt legat. ſeu fid. cauſ.c.et in l. qui legati.et in l.certa forma.C.vt in poſ.l.& per tot.tit.ff. vt in

vt in poſ.leg.vel.fid.ſer.ca.eſſe hic. Fallit vbi teſtator remiſiſſet ipſam ſatiſdationẽ,quia tunc hæres nõ tenetur illã præſtare legatario,nec fideicõmiſſ.nec pro eo, quia nõ præſtetur,ꝑt in litẽ iurari tex.in l.ſcire debetis. C.vt ĩ poſ.leg.vel fid.ſer. ca.Itẽ fallit qñ pater grauauit filiũ ſuũ ad reſtituendũ alteri filio ſuo,quia tunc frater fratri nõ tenetur ſatiſdare,vel qñ pater,vel mater grauatur reſtituere filijs ſuis,quia tunc nõ tenetur ſatiſdare niſi tñãſiret ad ſcda vota. text.in l.iubem⁹.§.j.C.ad Treb.glo.d.l.j.ff.vt leg.ſeu fid.ſer.cau.ca.

7 ¶ Vſufructuarius † omnium bonorum,vel alicuius partis, & deniq; quilibet vſufructuarius cuiuslibet rei, ſiue ſit extraneus ſiue ẽt vxor teſtatoris relicta ab eo vſufructuaria, vel alius quilibet vſufructuarius tenetur ſtatim cõficere inuentariũ per inſtrumentum publicũ in quo oĩa bona mobilia,& ſe mouentia debent deſcribi cũ eorum pretio,& æſtimatione,& ſignis,quãtitatibus,& qualitatibus, & immobilia per eorũ cõfinia, & quantitatem ac qualitatẽ. Ioan. Petr.de Fer.in for.lib.quo vxor agit ad dotem. in glo.verſ. dedit & legauit.col.ij.nu.4.verſic.quid ergo ſi vxori.ibi,ex quibus põt colligi.Alex.cõſ.58.Habita.col.iij.nu.5.ver.poſito.& nu.7.ver.ergo.vol.ıj.Iaſ.conſ.40. Circa primũ.col.ij. nu.2.ver.circa ſecundũ.vol.j.per tex.in l.j.§.rectè.ibi,ſi inteſtatũ redegerit.& ibi glo.& Doc.ff.vſufr.uc.quẽad.cauea. Et contra ipſum vſufructuariũ qui nõ fecerit dictũ inuentarium iurari poſſet in litem per hęredem, vel aliũ proprietarium,& quemlibet alium cuius intereſſet,& ex ipſo iuramento probabitur rerũ quantitas,qualitas,& pretium quę peruenerint,ad vſufructuariũ,& ſecundũ ipſum iuramentũ debebit cõdemnari vſusfructuarius.Car. Rui.d.cõſ.29. Plura.nu.11.vol.v.Soci.d.conſ.46. Cùm in præſenti.col.j. & ij.vol.j.& conſi.190.Memini.vol.ij.Aff.deciſ.360.Inter. Cra.d.conſ.300.iunct.d.l.tutor qui repertoriũ.ff.de adm. tut.quæ extenditur contra omnes rationem reddere debẽtes.ut ſupr.in §.Primò itaque amplia.nu.85.verſ.itẽ iurari.

8 ¶ Item tenetur † vſufructuarius quilibet etiam ſi eſſet locuples,& vxor teſtatoris promittere, & fideiubere de vtendo,& fruendo arbitrio boni viri,& reſtituendo bona finito vſufructu prout extabunt quo ad immobilia , & mobilia,

quæ

quæ vſu non cōſumuntur. Reſpectu verò eorū quæ vſu cōſumūtur: puta vini, grani, veſtis, olei, debet promitti, ac fideiuberi, ꝙ finito vſufructu reſtituetur eorū æſtimatio. & eſt communis opin. Alex. d. conſi. 58. Habita. nu. 6. & 7. Io. Petr. de Fer. d. ver. quid ergo ſi vxori. Iaſ. d. conſi. 40. l. j. cum ibi not. C. de vſufruc. & l. j. in prin. & §. habet autem. ff. vſufruct. quemad. mo. caueat. & l. ſcire. C. ut in poſ. leg.

¶ Pari modo habens vſumfructum, vel habitationem, aut vſum fundi, vel domus, ſerui, aut animalis, uel nemoris tenetur promittere, ac ſatisdare hæredi, vel illi cui legata eſt proprietas de vtendo, ac fruendo arbitrio boni viri, & reſtituendo, & conſignando bona finito vſu, vel habitatione, vel uſufructu. text. in l. huic ſtipulationi. in fin. & in l. ſi tibi. & in l. penul. ff. vſufruct. quemadmo. ca.

¶ Nec poteſt teſtator remittere ipſam ſatiſdationē quam debet præſtare vſufructuarius, ſiue vſufructuaria. & eſt cō mu. opi. text. in d. l. j. C. de vſu. & hab. & in d. l. ſcire. C. vt in poſ. leg. Iaſ. d. conſi. 40. Io. Pet. d. vèr. quid ergo. Bar. & Doct. l. nemo poteſt. ff. de legat. j. Et minus poterit teſtator remittere, vel prohibere, ꝙ vſufructuarius et ſi eſſet vxor nō conficiat inuentariū, nec ſatiſdet. Et ꝙ hæres ſub pœna priuationis hæreditatis non requirat dictā ſatiſdationē, & dictū inuentariū, quia non obſtante ipſius teſtatoris prohibitione, heres cogere poterit impunè dictū vſufructuariū, ad cōficiendū dictum inuentariū, & præſtandū dictā ſatiſdationē. & eſt cōis opi. Iaſ. d. conſ. 40. Circa primū. vol. j. Paul. de Caſt. cōſ. 221. Antequā veniā. uol. ij. Mod. d. l. nemo pōt.

¶ In litem autem iurari poterit contra ipſum hæredē, vel vſufructuarium, qui dictum inuentarium nō fecerit. vt dixi ſuprà nu. 2. ver. & contra. & ſupra nu. 7. uer. vſufructuarius. fallit in caſu de quo ſuprà dixi. in §. Dicā cum Vergilia, na Didone. nu. 37. ver. primò contra. cum ſeq. & in §. ſed vt opus per me cæptū. nu. 18. uer. ſeptimò excuſantur. cū ſeq.

9 ¶ Vigeſimo primò † etiā amplia, ut poſsit iurari in litē et, in ueris actionibus arbitrariis, de quibus fit mētio in §. præterea quaſdā actiones. inſti. de act. & in tit. ff. de eo ꝙ cert. loc. & hoc quādo in ipſis ueris arbitrariis per contumaciā Iudicis arbitrio non ſatisfit, ita dicit Ioā. Fab. in d. §. ꝓtereà

quaſdam.

quaſdã.col.fi.ver.Et idem credo.per l.arbitrio ff.de dol.& l iij §.ſi dicatur.ff.fin.regun.Et idem fortè ſi per dolũ. Io. Fab.d.ver.& idem credo.per not.in.l.nummis. vbi gl.fi.in fi.ff.de in lit.iur.& hoc not.pro limitatione eorũ quæ dixi ſuprà.in §.duodecimò principaliter.nu.6.verſi. Fallit.in actionibus arbitrarijs.facit l.qui reſtituere. in fi.ff.de rei.vé.

SVMMARIVM.

1 *In actionibus ſtricti iuris ex iuraméto in litem probatur pretium, & intereſſe concurrente mora,& difficultate probationis.*

2 *In actionibus bonæ fidei ob ſolam moram abſque difficultate probandi iuratur in litem contra moroſum.*

3 *Mora in re tradenda,quæ dari debuit,dicitur dolus ſaltem in omittendo ob quam iurari in litem poteſt.fallit ſi mora ſit ſine dolo.*

§. XXVII.

1 VIGESIMOSECVNDO † amplia,quòd etiam propter ſolam morã,ſicuti, & ob dolum,poſsit contra moroſum debitorem, vel alium moroſum iurari in litẽ, per creditorem,vel alium actorem, cui eſſet facta mora, & probaretur ex ipſo iuramento,rei æſtimatio, damnum, ac intereſſe creditoris,vel actoris cui eſt facta mora, veluti ſi debeas mihi animalia,& es in mora ea dandi,& moriãtur, vel modò non apparent, certè de pretio ipſorum animalium,& meo intereſſe fiet probatio contra te ex ipſo iuramento in litem in actionibus ſtricti iuris: quia tunc cõcurrit ipſa mora, & difficultas probationis, ex quo animalia ſunt mortua,vel non apparent, tex.in l.in actionibus.ver. planè.ibi,veluti ſi promiſſor Stichi morã fecerit,& ibi Bar. Bal.Pau.de Caſt.Alex.Iaſ.Are.Duare.& alij Doct. cõiter.ff. de in lit.iur.Alb.de Roſ.l.nummis.col.fi.verſi.eſt ibi ratio.

2 ff.de in lit.iurand. Et in actionibus bonæ fidei † ob ſolam moram abſq; difficultate probationis iurari poterit in litẽ contra moroſum,veluti ſi ex cauſa dotis, vel depoſiti, vel vẽditionis,aut ex cauſa locationis,vel ſocietatis, aut ex alia cauſa;ſeu actione bonæ fidei,debeas mihi certa die: puta,prima menſis Auguſti, pecunias granũ, vel fundum: & nõ tradas mihi ea in ipſa die præciſa,quo caſu per lapſum

diei,aut interpellationem conſtitueris in mora.l.nummis. vbi tex.ver.ſua die.& glo.ver.ſua.die.& ibi Alex.& Iaſ.col. fi.nu.17.ver.ex prima.& nu.18.verſi.in eadem.ff.de in lit. iur.certè per lapſum diei, aut interpellationem eris conſti tutus in mora, & poſſum contra te ob ipſam morā iurare in litē ſuper pretio rei,damno,fructibus, ac intereſſe meo. tex.in l.nūmis.ver.ſua die.vbi Pau.de Caſt.col. fi.num.8. ver.itē quæritabi,contra doloſum, vel moroſum. & Bald. col.fi.in prin.ibi,idem tñ vbi locus.ibi,hoc intereſſe poteſt probari per ſacramentū cōtra moroſum. & ibidem alij.ff. de in lit.iur.Aret.§.præterea quaſdā.col.antep.ver.iuramē tum verò in litem ꝙ eſt veritatis.ibi, ad tēpus doli cōmiſſi,vel moræ cōmiſſæ,quæ eſt cauſa huius iuramenti. inſti. de acti.Alex.conſil.214.Quando.vbi D. Car.Moli.dicit, ꝙ hæc eſt com.opi.uol.vij.& dixi ſupr.in §.In dotis actione. nu.18.ver.& contra.& in §.In depoſiti etiam actione. nu.
3 25.ver.depoſitarius.Mora † enim in re danda,aut tradenda,aut reſtituēda quæ dari,aut tradi,vel reſtitui debuit dicitur dolus ſaltē in omittēdo: ergo ob ipſam morā pōt iurari in lit.& eſt cōis opi.Duar.d.l.in actionib.in glo.ver.veluti.nu.49.Car.Mol.in addit.ad conſi. Alexā.in d.cōſ.214. Cag.l.j.nu.126.in fi.vbi alii Mod.C.de ſent.q̃ pro eo.Fallit in caſu de quo infra dixi,infrà.§.ſeq.nu.2. ver.l.ſed contra. ¶ Fallit quādo mora eſſet ſine dolo:quia tunc propter illam non poteſt iurari in litē: puta, ſi ob paupertatem ſuperuentam,uel alium caſum fortuitum non potuit ſoluere:quia tunc non poſſet ob moram non doloſam in litem iurari.Bal.d.l.nummis.col.fi.ver.itē adde. ff.de in lit.iu.& vide ſupr.in §.primo itaq; amplia.nu.67. verſ.aduerte.vbi poſui 13.caſus quibus debitor excuſatur à mora & ſic à dolo:ergo nō poterit in eis rōne moræ iurari in litē qa nō eſt dolus,nec mora.non pōt iurari in litem.d.l. in actionibus.

SVMMARIVM.

1 *Intereſſe probari poteſt per ſolum iuramentum damnum paſſi cōtra doloſum in omittendo,qui originaliter tenebatur iure actionis.*

2 *Contra doloſum in omittendo qui ſolùm officio iudicis tenetur,non poteſt iuramento in litem,intereſſe probari,etiam ſi agatur de con temptu iudicis in non parendo illi,ſed debet teſtibus probari.*

Notarius

3 *Notarius,vel teſtis ſi delinquat in faciendo contra eum poteſt in litē iurari,& an idem ſit pro culpa.*

4 *Notarius ſi adeo obſcurè ſcripſerit,quòd legi non poſsit, ipſe & eius hæredes tenentur ad intereſſe partis.*

5 *Notarius celando,vel lacerando protocollum,dicendo ſe non eſſe rogatum,tenetur de falſo.*

6 *Notarius, vel teſtis ſi in non faciendo delinquat non poteſt contra eum intereſſe per iuramentum in litem probari,ſed per legitimas probationes.fallit vt ibi.*

7 *Notarij omittentes ſcribere in inſtrumentū ſolennitates ſubſtantiales,tenentur ad intereſſe partis.*

8 *Notarius omittens diē,vel locum contractus præſumitur falſarius.*

9 *Notarius in dubio excuſatur à falſo,& potius præſumitur error.*

§. XXVIII.

1 VIGESIMOTERTIO † amplia iſtam l. ſi quando.& d.l.in actionibus.& d.ca.fi. Et omnia alia iura ac ſtatuta,& decreta volentia credi iuramento damnū paſsi, vel alterius, & dic quod poteſt in eis iurari in litem cōtra doloſum,ſiue agatur de ſolo dolo, aut delicto in faciēdo pro quo poteſt iurari in litē contra doloſum in faciēdo,ſiue iure actionis,ſiue ex ſolo iudicis officio nobili,aut mercenario nulli actioni ſeruienti poſsit cōueniri.Iaſ.Alex.Paul.de Caſt.Ang.& Bal.in l.argentarius.§.cum aūt. ff.de eden.per tex.hic in l.ſi quando.& in d.c.fi.Siue agatur ſolùm de dolo in negligendo, uel delicto in omittendo., ut poſsit ſolo iuramento probari intereſſe,& iurari in litem contra doloſum tantū in omittendo,uel negligendo,ēt ſi non eſſet dolus in faciendo ubi doloſus in omittendo, ſeu in negligendo tenebatur originaliter iure actionis,& hæc eſt cōis opi. ut dicit Cag.in d.l.j.nu.126.uer.circa tertiā.in fi.C.de ſen. quæ pro eo.& iſtā eſſe com.opi.ēt dicit D.Car.Mol.in add. ad conſi.Alex.in cōſ.214. Quādo.vol.7. & Iaſ.in l.ſi prius. nu.49.uer.ſecundo ultrà.ff.de op.no.nun.Ang.Pau.de Ca. Iaſ.& Alex.in l.argentarius.§.cum aūt.ubi Bal. ver.ſic etenim.uer.op.extrà.ff.de eden.per text.in l. qui reſtituere.ff. de rei uen.& in l.tutor q repertoriū.ff.de ad. tu.& in l.alio iure.

iure.C.de in lit.iur.& in l.nō ignorabit.C.ad exhi.D.Fran. Cur.in l.admonendi.nu.215.ver.in ea glo.ibi, ſed præmiſſa.& ibi,Iac.Petri de Ptholomeis. nu.291.ver.& adde.ſt.de iureiu. Bar.d.l.ſi priùs. in ij.q.& ibi Imo.col.pe.& alij Doct. & vide exempla ſuprà §.Primò itaq; amplia.nu. 80.ver.inſuper.& nu.85.ver.item iurari. & §.Duodecimò principaliter.nu.vj.ver.& inter cętera. & nu.8.ver.vnde ſi pars.& in §.in depoſiti etiam actione.n.25.ver.depoſitarius.& §.pręcedenti,in prin.ver.Vigeſimo ſecundo amplia.Et pręmiſſa procedunt contra doloſum in omittendo,ſeu in negligendo qui tenebatur originaliter iure actionis:quia contra eū poſſet iurari in litem probando intereſſe per ſolū iuramentum. & eſt cōis opi.vt dicunt Doc.ſuperiùs per me relati.

2 ¶ Sed cōtra † doloſum in omittēdo, qui nō tenetur originaliter iure actionis.& ſic non eſt obligatus, nec præceſſit obligatio, ſed ſolū tenetur officio iudicis,nobili, vel mercenario nulli actioni ſeruiēti:puta,cōtra argentarium,vel aliū q̄ nō vult edere,& tenetur edere,qui tn̄ ſolū ex officio iudicis, & nō iure actionis pōt cōueniri,nō pōt iurari in litē, nec intereſſe probari p iuramentū,i aliquo caſu,ēt ſi iudici non pareatur,& agatur de cōtēptu iudicis in nō parēdo illi,ſed debet teſtibus probari & hęc eſt magis cōis opi. Iaſ.d.l.ſi priùs nu.38.ver.circa ſecundā.& Dec.d.l.in actionib.nu.27.text.in d.§.cū aūt.vbi Iaſ.col.fi.Ale.Bal.& Ang. Paul.de Caſtr.& Mod.per Bart.d.l.ſi priùs in ij.q.vbi Io.de Imo.Alex.& Mod.per D.Fran.Cur.in d.l.admonendi. nu. 215.vbi etiam Pet.Iac.nu.281.Io.Mar.Rimi.& alij in l.qui accuſare.C.de eden.Cag.d.l.j.nu.126. poſt ver.ſed Docto. Et hoc modo ſaluantur, & intelliguntur Doct.qui dicunt contra doloſum in omittēdo non poſſe iurari in litē: quia intelligūtur ſolum qn̄ quis ſolum officio iudicis, & non iure actionis poſſet conueniri.Iaſ.hîc,in l.ſi quando col.fi.d. ver.limitat etiam.Rom.d.l.admonendi.& ſing.406.Intereſſe.Alex.d.l.qui accuſare. in fi.C.de eden.Pet.Cyn.Bald.& Sal.in d.§.cum aūt.Soc.trac.fal.in reg.237.incip.Intereſſe. ibi ſecūdò fallit.Et ſic prędicti Doct.& alij dicētes non poſſe iurari in litē cōtra doloſum in omittēdo debēt ſic intelligi, ex quo allegāt d.§.cū aūt.cū ad edendū nō competat

niſi officiũ iudicis. vt not.in d.l.j.ff.de edẽd.& pdicta no. pro hm.l.qui reſtituere.ff.de rei vẽ.Vbi tñ eſſet dolus mixtus in faciendo:& in nõ faciẽdo:puta,in eo q adminiſtrat bona, ſeu in eis ſeſe intromittit abſq; inuentar.vel libro rõnum,& abſq; obſeruatione ſolẽnitatũ ſeruãdarũ,poterit iurari in litẽ cõtra eũ ẽt rõne doli in omittendo,& ẽt ꝙ iure actionis non teneretur, ſed officio iudicis.Bal.d.l.argentarius.§.cũ aũt.ver.ſic etenim.col.fi.ibi,itẽ ibi eſt dolus mixtus.ff.de edend.vid.ſupra.in §.j.itaque amplia.nu.85.verſ. itẽ iurari.& ver.addo.& in §.Dicã cũ Virgiliana Didone.n. ix.ver.cõtra tutorem.& in §.vigeſimò. nu.v.uer.alioquin.

3 ¶ Vnde infero ad q.† de notario, vel teſte, ꝙ ſi notarius, aut teſtis deliquerit in faciẽdo,aut dicẽdo,ſeu dolũ vel falſum dixerit,vel cõmiſerit in faciẽdo,vel ſcribẽdo,ꝙ poſſit cõtra eũ per partẽ in litẽ iurari,probãdo damnum,& intereſſe per eius iuramentũ.Iaſ.hic,nu.57.ver.nũquid.& in ſpecie Bald.& Alex.l.qui accuſare. in fin.C.de edend.Iaſ d.l.ſi priùs.nu.49.ibi, pro iſta l.fi.vbi Alex.& alij in apo.ad Bar. C.de mag.con.Ste.Bertr.conſ.136. Difficultas.vol.iij.Iaſo. conſi.147.Spectabilis. col.fi.vol.ij.Cag.d.l.j.nu.126.in fin. C.de ſent.quæ pro eo.Ang.Bald.Pau.de Caſt.Alex.& Iaſo. d.§.cùm autem. Bal.l.fin.C.de eden.& dixi ſuprà.hoc §.in prin. Pro culpa tamen notarij, vel teſtis non poſſet contra eum in litem iurari.Bald.d.l.fin.Iaſ.d.§.cùm autem.

4 ¶ Et ſi notarius † ſcripſerit adeò obſcurè ꝙ legi nõ poſſit, ipſe,& eius hæredes tenetur ad intereſſe partis.Iaſ.l.Gallus.

5 §.ideò credendũ . col.fi.ff.de lib.& poſth.& notarius † celando,aut lacerando,ſeu cõburẽdo,prothocollũ dicẽdo ſe nõ eſſe rogatũ tenetur de falſo. Alex.d.l.qui accuſare.col. j.ver.quid in celante.vbi alij Doc.& ſic dicitur dolus in faciendo in notario:ergo contra eum in litem poterit iurari probando intereſſe ex ipſo iuramẽto, vt patet ex ſuperiùs

6 deductis ver.præcedenti.Sed notarius † vel teſtis deliquiſſet, ſeu dolũ cõmiſiſſet nõ in faciẽdo,ſed in omittẽdo, ſeu negligendo,vel in nõ faciẽdo aut in non ſcribendo, vel in nõ edẽdo, vel in nõ veniẽdo ad teſtificandũ iuxta iudicis mãdatũ, tũc cũ nõ teneatur notarius & teſtis aliqua actione,ſed ſolũ officio iudicis,nõ poterit cõtra eũ in litẽ iurari,ſed

ri,ſed

ri,ſed intereſſe partis,debebit per teſtes, vel alias legitimas probationes verificari contra ipſum notarium, & teſtē ēt quòd notarius,& teſtis eſſet contumax,iudici non parēdo, ſeu in non faciendo pręmiſſa.Iaſ.in d.l.ſi priùs.nu.49.ver. pro iſta.ff de op.no.nun.& in l.vbi.nu.ij.ff.de eden.Bal.& Alex.in d.l.qui accuſare.in fi.text.in d.§.cū aūt.vbi Bal.n. j.& iij.& alij,per Iaſ.in d.conſ.174.Spectabilis.col.fi.vol.ij. Cag.d.l.j.nu.126.in fi.Bertr.conſ.136.uol.iij. Limita tñ ex no.ſuprà,in hoc §.in prin.pręmiſſa.dicta in notario,vt cō tra eùm in litē iurari nō poſsit vbi agitur de dolo in omit tēdo, nō procedere quotieſcūq; notarius cōueniſſet à prin cipio expreſsè de mercede, aut ſalario, vel tacitè ſi ex forma ſtatutorū,vel vt vulgo dicitur Dati Notariorū, ſit con ſtituta merces certa,quo caſu notarius rogado acta, vel in ſtrumēta ſub ipſa mercede expreſſa,vel tacita,dicitur loca re operas ſuas,ſcdm cōſuetudinē, ac mercedē dicti ſtat.vel dati,vt per Dec.in l.j.col.pen.nu.23.verſi.modò in iſta.C. de edēd.iuncta l.ſemper in ſtipulationibus ibi, ꝙ in regione.ff.de reg.iur.vbi tex.Dec.& Cagn.l.vel vniuerſorū.ff.de pig.actio.& in l.Titianus.ff.quòd cū eo.ergo in caſu prędi cto poſſet cōtra notariū ēt rōne doli in omittēdo iurari in litē,ex quo tūc tenetur actione locati:quia cēſetur locaſſe operas ſuas.Dec.d.l.j.nu.23.& idē vbi factū fuiſſet manda tū eidem notario,vt dicit Dec.d.l.j.nū.23.vbi Bart.& alij.

7 ¶ Et hæc † nota contra notarios ommittētes ſcribere, vel adhibere in inſtrumentis ſolennitates ſubſtantiales,ſeu de forma, quo caſu inſtrumenta non valent, & ipſi tenentur ad intereſſe partis.l.fi.C.de mag.con.ubi Bart.& alij.Ioan. And.in addi.Spe.tit.de inſt.edit.§.oſtēſo.in addi.incip.ad

8 intellectū.Et ubi notarius † omittit diē.vel locū cōtractus præſumitur falſarius.Barbat.rub.de fi.inſt.col.34.& notarius omittens ſolēnitates dicitur in dolo.Alc.tract.pſump. in iij.reg.præſump.13.Ergo in iſtis, & alijs ſimilibus caſib. iurari poterit in litē contra notariorū vbi conductio eius operarū,vel mandatum ei cenſeatur factum,ut dixi.ſupr.

9 hoc.§.nu.vj. uer.limit.notarius tamen † in dubio iuratur à falſo.Bal.l.iuriſgētium.§.quòd ferè.ff.de pact.l.quod adhibitis.C.de his qui ſibi in teſt.Alex.l.quoties.§.ſed ſi non

In corpore. in apoſtil.ad Bar.ff.de hęre.inſtit.& conſ.73.& conſ.74.vol.j.Iaſ.l.errore.col.ij.C.de teſt.Fel.c.ex literis.de fid.inſt. Alex.conſ.27.vol.ij.Et hoc vbi per notarium allegetur error, & ꝙ error, & non dolus in eo præſumitur.l.ſi adulterium cum inceſtu.ibi, vtique ſi error allegetur.ff.de adult.Doct.l.ſi librarius.ff.de reg.iur.

SVMMARIVM.

1 *Iurandi facultas à lege conceſſa tranſit ad hæredes & ſucceſſores illius,cui lex iurandi dabat facultatem, etiã quod ille eſſet mortuus antequàm iuraret, neque lex de hærede faceret mentionem, quod etiam procedit in ſucceſſoribus ſpiritualibus.*

2 *Hæres pupilli poterit iurare in litem contra tutorem qui non confecit,vel non rectè fecit inuentarium.*

3 *Hæres vel ſucceſſor quo caſu admittatur ad iurandum de facto defuncti, dicendo quòd eſt informatus de veritate. Et quid ſi hæres veriſimiliter non ſit informatus.*

4 *Hæres,vel filius an in dubio præſumatur informatus de geſtis à defuncto,vt tanquàm informatus iurare poßit.*

5 *Iudex informat ſe de qualitate hæredis aſſerentis ſe informatum de geſtis defuncti,antequàm ad iurandum eum admittat.*

6 *Succeſſor ſingularis, vbi ſit veriſimiliter informatus an poterit iurare,prout poterat anteceſſor.*

7 *Iurandi facultas ex pacto competens non tranſit ad hæredes.*

8 *Hæres non poteſt in litem iurare,ſi ſua pecuniariter non intereſt in actionibus ad vindictam competentibus.*

9 *Declarandi verba ambigua facultas non tranſit ad hæredes, niſi ſit informatus.*

10 *Hæres nõ põt iurare ſecundũ affectionẽ defuncti, ſed ſecundũ ſuam.*

§. XXIX.

1 VIGESIMOQVARTO † amplia iſtam l. ſi quãdo.& d.c.ſi.& d.l.in actionibus.& omnia iura, ac ſtatuta, & decreta dantia facultatem aliquibus iurandi in litẽ, vel in ſupplementum probationis, vel aliud quodlibet iuramentũ cuiuſcũque generis, vt procedãt non ſolùm in ipſis principalibus,damnũ,vel dolũ,aut violentiã paſsis, & creditoribus,ac mulierib.adultis,emphyteutis,fictabilib.dñis,

& alijs

& alijs omnibus quibus lex,canon,iura,ſtatata;ac decreta, dant facultatē iurandi, verumetiam in eorū hæredibus,& ſucceſſoribus, qui ēt ipſi iurare poterūt de geſtis tēpore de functi,vel in alio tēpore,& de alijs, in omnibus prout pote rat defunctus,ex quo facultas iurādi cōceſſa à lege,vel ſtatuto,aut decreto tranſit ad heredes,& ſucceſſores illius,cui lex,vel ſtatutū,aut decretū dabat facultatē iurandi ēt ꝙ il le eſſet mortuus antequā iuraret,& etiam ꝙ lex vel ſtatutū de hærede nō faceret mentionē, & hæc eſt communis opinio,Iaſ.hic.in l.ſi quando.col.pen.nu.51.ver.quæro ſucceſſiuè.C.vnde vi.glo.Alb.Bald.Ange.Pau.de Caſt.Ro.Alex. & Iaſ.in l.pē.§.fi.ubi glo.ver.ſi eorū interſit. & ibi Soc.nu. 4.dicit,ꝙ hæc eſt cōis opinio.ff. ne quis eum qui in ius vocatus eſt vi exim.Rom.cōſi.290.In caſu.& in l.iij.§.fi.& in l.iuſiurandum quod ext.ff.de iureiur.Afflict.deciſ.169. In dicta. nu.8.Bal.c.j.col.j.nu.2.ſi de inueſti.inter dominum & vaſallum lis oria. per illū text.Car.Ruin.conſ.35.Quod ſententia.col.4.nu.10.verſ.& dato.vol.v.D.Aegidius Boſſius in tit.de rapinis. Doc.l.admonēdi.ff.de iur.Cotta mē. ver.iurandi.per tex.in d.l.pen.§.in eū. & §.fi.Et hoc procedit non ſolùm in hæredibus , & ſucceſſoribus ſecularibus, verumetiam in ſucceſſoribus ſpiritualibus: puta,in Epiſcopo,canonico,Priore,Guardiano,Abbate,Prælato,Rectore, vel Abbatiſſa, qui etiā pro tpe eorum anteceſſorū, poterūt iurare in litem, non ſolùm veritatis uerumetiā affectionis contra non reddentes rationes, & alios doloſos, etiam reſpectu temporū eorum anteceſſoris.Afflict.d.deciſ.169.In dicta.Cotta mem.ver.iuramentum in litem.in fi.Et hæres
2 † ēt pupilli poterit iurare in litem contra tutorē qui non confecit,vel non rectè fecit inuentariū.Pau.de Ca.& Soc.
3 in d.l.pen.§.fi.Et doctores † ipſi loquuntur ēt quòd accuſator,vel actor, vel hæres, ſeu ſucceſſor uellet iurare de facto defuncti,uel de factò alieno,dicendo quòd eſſet informatus de ueritate:quia poterit iurare,ex quo crederetur eius iuramento ꝙ eſſet informatus,ſicuti creditur iuramento teſtiū dicētiū ſe informatos de facto alieno, niſi probaretur cōtrariū. Et iſtud procedit ēt ſi accuſator, uel actor, ſeu hæres, uel ſucceſſor reſpondiſſet poſitionibus ꝙ nō ui-

diſſet fieri delictũ,vel rem de qua agitur per accuſatũ:quia poteſt eſſe ꝙ ex eius confeſsione audiuerit,vel aliundè pro certo ea quæ vult iurare eſſe vera ſciuerit. Alexã.conſil.69. Viſa.col.fi.ver.nec obſt.ei.volu.ij.Ioan.de Imol.conſi.147. In cauſa.ver.nec dicat. Et hæc maximè procedunt vbi eſſent ſtatuta,prout ſunt Mediolani.quibus cauetur ꝙ elapſis quibuſdã annis, emphyteutæ poſsint iurare ſe ſoluiſſe, aut non teneri. Nã hæredes emphyteutarũ licet ipſi nõ ſoluerint,poſſunt tñ ſi ita dicunt ſe ſcire eſſe veritatẽ, iurare ſe nõ teneri,prout poterat emphyteuta defunctus, ex quo etiã ꝙ ipſi non ſoluerint vel fortè per defunctũ ſolui non viderint,poſſunt iurare,vbi ita verũ eſſe eis conſtet,ſe non teneri,cũ facultas iurandi trãſeat ad hæredes illius qui poterat iurare,& hæc eſt com.opin.Doc.d.l.pen.§.fi.Et ita iudicatũ fuit per Excellentiſs. Senatum Mediolani exiſtente præſide eiuſdẽ Senatus Illuſtri Doctor Doctiſsimo Mag.D. Petro Paulo Arrigono. Et ita etiam per ſacrum cõcilium Neapolitanũ fuit iudicatum,vt per Afflic.d. deciſ.169. In dicta cauſa. Ergo iſtud habetur pro lege ꝙ facultas iurãdi conceſſa à lege aut canone, vel ſtatuto alicui trãſeat ad eius hæredes,& ſucceſſores, cũ ſententia Senatus etiã faciat ius,& pro ea præſumatur l.fin.C.de leg.Et credendum eſt ipſis hæredibus,ac ſucceſſoribus,& eorum iuramẽto,quòd ſint informati, & ſic poſsint iurare cùm iſtud pendeat ab eorum animo.glo.& Doct.§.ſed iſte.inſtitu.de actio.

¶ Et limitantur præmiſſa nõ procedere in hærede,vel ſucceſſore veriſimiliter non informato,ſeu non habente notitiã:quia ille nõ poterit iurare prout poterat defunctus cuius eſt hæres,ex quo anceps,ſiue dubioſus,vel ignorans nõ debet,nec poteſt iurare, licèt defunctus informatus fuiſſet & potuiſſet iurare.Car. Ruin.d.conſi.35.Quod ſententia. ver.& dato.volu.v.Iaſ.hìc.in l.ſi qñ.nu.53.in fi.uer.limitatamen.C.vnde vi.& in l.admonendi.col.fi.in fi.nu.119.ff. de iur.Bald.c.j.col.j.nu.ij.ver.ſucceſſoribus.ſi de inueſ.int. dom.& vaſal.lis oriat.Alex.d.§.fi.in fi. per l.generaliter.cũ ibi not.per Bal.& p glo.& Bal.in l.in bonæ fidei. C.de reb. cred.& iur.per Bart.l.admonendi.col.pen. ubi alij.Doc.ff. de iureiu.& ita debẽt intelligi Bal.in l.ait prætor.ff.de iur.

& in l.ij.ff.de condict.indebi.& alij dũ dicũt, ꝙ mortuo accuſatore,uel alio qui iurare poterat,ꝙ facultas iurãdi non trãſit ad hæredẽ.nam intelliguntur de hærede non informato,ſecùs in hærede informato, ſeu dicẽte ſe informatũ: quia ille hæres poterit iurare , prout poterat defunctus, & hæc eſt com.opi.vt dixi ſuprà in principio huius.§.ver.Vigeſimoquarto amplia:& pro hac opi.faciũt nota. per Bar. in l.gerit.in fi.j.q.prin.ff.de acq.hær.& per Soc.cõſ.60.Cõſilijs.col.4.nu.12.uol.j.ubi dicũt,ꝙ mortuo hęrede primo, qui fecit actũ dubiũ,an ex eo,præſumi debeat facta aditio hęreditatis,uel ne,ꝙ ſtatur declarationi hæredis illius primi hæredis qui fecit dictũ actũ,ita dicit Bar.in d.l.gerit.& Soc.in d.conſ.60.Sed ubi hæres nõ eſt informatus non põt iurare.Soc.cõſ.194.Subtiliter.nu.j.uol.ij.Iaſ.l.pe.§.fi.col.fi. uer.intellige.ff.ne quis eum,qui in ius uocatus eſt,ui exim.

4 ¶ In dubio tñ † hæres ubi eſſet filius,uel pater,aut coniunctus defuncti pręſumitur informatus de geſtis à defuncto, & alijs in eius tpe factis,& poteſt pro eis iurare.text.in c.j. in fi.& ibi glo.Bal.& Docto.ſi inter dominum & uaſallum de inueſtitura lis oriatur.Soc.conſ.264.Viſis.nu.ix.uer.cõfirmatur.uol.ij.l.de tutela. C.de in integ.reſtit.l.octaui.ff. unde cogna.Mod.l.j.ff. ſi certum petatur. Rom.d.cõſ.290. In caſu. Item quando hæres etiam extraneus habitabat ſimul cum defuncto , uel erat illi uicinus,præſumitur hæres habere notitiam eorum quæ geſſerit defunctus,uel eius tẽpore facta fuerint,ex ipſa communi habitatione,aut uicinitate.l.conſenſu.C.de repudijs.c.cõſtitutus.de teſt.Soc.d. conſ.264.Viſis.nu.10.uer. & hoc maximè.uol.2.tex.& Docto.d.c.cõſtitutis.de teſt.Ergo pro eis poterit ipſe hæres iurare tanquam informatus,ut dixi ſuprà in principio huius §.uerſi. uigeſimoquartò amplia.Vbi etiam hæres probaret quòd defunctus ea quæ faciebat,ſolebat cum eo communicare,& ipſi,ac alijs propalare, hæres præſumitur informatus,& poterit iurare.Soc.in d.uerſi.& hoc maximè.in fi.Dicetur etiam hæres informatus , & iurare poterit ubi gerebat negotia defuncti. Iaſo. hîc in l. ſi quando.col.pen.nu. 53.& 54.uer.limitatur.in fin.C.unde ui.Rui.d.conſi.35.ꝙ ſententia.uerſicu. & dato.Bald.d.ca.j. uel ubi ageretur de

facto proprio hæredis,& tūc diceretur informatus ipſe hæres, & poſſet ſuper eo iurare.Ful.conſil.189.Ioan.in fin.
¶ Sed vbi non conſtat quòd hæres ſit informatus, & non conſtat de aliquibus ex prædictis præſumptionibus ſcientiæ,de quibus dixi ſuprà nū.4.verſ.In dubio.nec hæres probat ſe eſſe veriſimiliter informatū, nec pars contraria probat hæredē non eſſe veriſimiliter informatū, tūc in dubio hæres præſumitur nō informatus,& non pōt iurare,prout poterat defunctus.ita dicit Carol.Ruin.d conſi.35.Quod ſtatuto.verſ.& dato.volu.v.& Soci.d.conſ.194.Subtiliter. col.j. in fi.verſ.confirmatur.hoc.vol.2.Bal.l.in bonæ fidei. C.de reb.cred.vbi ita dicūt per l. qui in alterius.ff. de reg. iur.quæ l.qui in alterius.nihil facit in hoc caſu,ex quo.d.l. qui in alterius.loquitur in fauorē hæredis, vt præſumatur ignorare, quādo eius intereſt allegare ignorantiā. Ergo nō debet retorqueri in odiū hæredis, vbi eius interſit,vt poſſit allegare eius ſcientiā.l. quod fauore C. de leg.maximè cū hæres,ac defunctus & quilibet alius,volēs pro ſe iurare in litē,dicatur eſſe loco teſtis,in cauſa propria,ex quo iuramentū habetur pro plena probatione. Socin.cōſ.136.Præſtātiſsimē.nū.4.ver.ad quorū.vol.j. & cōſ.135.Præſtātiſsime,ver.nā videmus.vol.2.Doc.l.admonēdi.ff.de iur.Ergo ſicuti teſti,ſeu teſtibus dicēti, vel dicētibus ſe informatū, vel informatos creditur,niſi probetur contrariū.toto titu. ff.& C.de teſti.Ita ēt hæredi, & cuilibet ſucceſſori dicēti ſe informatū,ad hoc vt iuramentū in litē, vel in ſupplementum probationis, vel aliud iuramentū poſsit præſtare,videtur credendū,niſi probetur contrariū, & ad hoc adducitur text.in l.pen.§.in eū. & §.fi.ff. ne quis eū qui in ius vocatus eſt,vi exim.vbi facultas quę datur in d.§.in eū.actori ad iurandū,extenditur ex d.§.fi.ad eius hæredē, nec ibi dicitur ꝙ teneatur hæres probare ſe eſſe informatū, & vide infrà nu.8.ver.Fallit tertio.Facit etiā,quia hæres ꝙ ſit informatus pendet ab eius animo, & conſcientia, ergo videtur credi debere eius iuramento ꝙ ſit informatus. glo.in §.ſed iſte quidē.vbi glo.verſ.dicit.inſt.de act.text.in c.paſtor.de excep.& in ca.nulli.& c.vt circa.de elect.in 6.& in l.fin.C. de fid.inſt.cum enim ſit regula, & commu.opin. quòd facultas

cultas iurādi trāſeat ad hęredē eius qui poterat iurare.Cer tē pars contraria quæ dixerit hæredē non eſſe informatū, vt excludat eum a facultate iurādi, tenetur probare quòd nō ſit hæres informatus, alioquin hæres poterit iurare per regu.l.ei,qui.ff.de prob. & per ea quæ ponit Bar.in l.in illa. ff.de verb.obl.& Bal. in l.actor quod aſſeuerat.C.de prob. Soc.conſ.136.Pręſtātiſsimè in prin.vol.j.& cōſ.135.vol.2.
5 ❡ Poterit tamē † iudex ex officio, ēt ſi nihil probetur per partes, ſe informare de qualitate hæredis, & ſucceſſoris,an veriſimiliter ſit informatus vel ne, & cuius qualitatis, & probitatis ſit,& arbitrari,an dictum iuramentū ſit deferē-dum dicto hæredi,tanquam informato & probo, vel non deferendum tanquā nō informato, vel homini prauo,qui de facili periurium committeret: quia ſi iudex ex officio informat ſe de cōditione teſtis producti,an ſit idoneus,vel nō ſinē inualidādi fidē teſtis ēt ſi pars nihil probet, neque deducat,vt dicūt Innoc. & Doc.in c.inquiſitionis.de accu ſat.Bar. & Mod.in l.4.§.hoc.aūt.ff. de damno infect.Bal.h. quos prohibet.ff.de poſtul.Soci.d.conſ.136.Pręſtātiſsimè. nu.3.verſ.ſed iudex.& nu.4.verſ. ad quorū.vol.j. & d.cōſ. 136.vol.2.Tantomagis iudex poteſt,& debet,ſe informare etiam ex eius officio, an hæres ſit veriſimiliter informa-tus,& probus,vt poſsit iurare,vel non informatus,aut peſ ſimus,vt non poſsit iurare, ēt ꝙ per partes nihil probetur, cū hæres iurando ſuccedat loco teſtis.Soc.d. verſ.ad quo-rum. vbi dicit quòd iudex ex officio poteſt ſe informare, an cauſa ſit magna,ad hoc vt non poſsit deferri iuramē-tum in ſupplementum probationis,vel non ſit magna, ad hoc,vt poſsit deferri iuramentum in ſupplemētum proba tionis,etiam quòd partes nihil probarent quòd cauſa eſſet magna,vel non,reſpectu valoris & qualitatis cauſæ,& per ſonarum,faciunt nota.per Innocent.in c.bonæ de elect.& tex.in l.3.ibi,tu magis ſcire potes.ff.de teſti. & facit textus hic in l.ſi quādo.C.vnde vi.vbi vult ad deferendū iuramē tum in litem eſſe conſiderandum circunſtātias cauſę, qua litatis perſonarum.et negotij.Soc.d.verſic.ſed iudex.
6 ❡ Et cūm facultas † actiuè,iurāndi per iuramentum in li tem aſſectionis,et veritatis,et per aliud iuramentū trāſeat

ad hæredem,qui pôt iurare vbi ſit veriſimiler informatus, prout poterat defunctus.& eſt com.opi.vt per Doc.in l.pe. §.fi.vbi glo.ver.ſi eorũ interſit,ibi ſed inquantum iurauerit,quæ glo.in hoc eſt cõiter approbata. non attento eo.ꝙ dicit ibi glo.in fi.ut dicit ibi Soci.nu. 4.ff.ne quis eum qui. per illum tex.ſequitur,quòd etiã ſingularis ſucceſſor,& ſingularis ceſsionarius,ubi ſit ueriſimiliter informatus, quòd poterit iurare,prout poterat eius anteceſſor, uel cedens,tã reſpectu iuramenti in litẽ,ꝙ̃ alterius iuramenti,& tã reſpectu iuramenti de quo in hac.l.ſi qñ.C.unde ui. & in d.l.in actionibus.& in d.c.fi.ꝙ̃ reſpectu ſtatuti uolentis credi iuramento damnum paſsi,aut alterius, & tam pro tempore, & rebus,poſt ceſsionẽ,ꝙ̃ ante: quia quæ ſunt tranſmiſsibilia ad hæredes,ſunt ceſsibilia: & quæ non ſunt tranſmiſsibilia ad hæredes, non ſunt ceſsibilia.l. ſi ex pluribus. ff.de admi.tu.Alex.l.ſi ſtipulatus ſim illud,aut illud.in princ.ff. de uer.obl.& pro hoc facit Affli.d.deciſ.169.In dicta Cot. memo.ver.iuramentũ in litẽ.in fi.Et hæc not.contra Rui. in d.conſi.35.Quod ſententia.num.x.ver.& dato. volu.v. vbi uidetur conſuluiſſe, ꝙ ceſsionarius non poſsit iurare, quod intelligo verũ ubi conſtaret, ꝙ nõ eſſet informatus. per l.fi.ff.pro ſuo.quã ipſe allegat,ſed ubi eſſet veriſimiliter informatus,& ita videretur iudici.credo eũ poſſe iurare.d. §.fi.& patet ex prædictis.Fallit primò ubicunq; pars cõtraria ad excludendũ hæredẽ,& ſucceſſorem, ac ceſsionariũ, ne poſsit iurare, probaret eũ fuiſſe abſentẽ & ſic nõ eſſe informatũ,uel eũ eſſe malæ cõditionis uocis,& famæ,uel eẽ periurũ,aut infamẽ,uel Iudæum,ſeu hæreticũ,aut prauũ, uel aliter nõ eſſe informatũ, uel talem qui non eſſet oĩ exceptione maior,& teſtis idone⁹ pro alio.Nã talis hæres,ſucceſſor, & ceſsionarius nõ poſſet tunc iurare per aliquod iuramentũ,maximè in litẽ, nec in ſupplementũ ẽt ſi principalis fuiſſet probus,& potuiſſet iurare cùm ẽt principalis ſi uiueret,& eſſet talis,ut eſt hæres,non poſſet iurare. ut dixi ſup.in §.in depoſiti ẽt actione.nu.7.uerſ.Fallit quoq;.facit tex.in l.generaliter.& l.in bonæ fidei.ubi gloſ.& Doc.C.de reb. cred.& iur.Ful.conſi.189.Io.in fi.Cra.conſ.x & ſi.nu. 36.uolum.ij. Et ita ſtatuentes ueriſimiliter dixiſſent : ergo

iſtud habetur pro ſtatuto.l.tale.ubi glo.fi.& Iaſ.ff.de pact.
7 ¶ Fallit ſecundo † in facultate iurandi conceſſa non à lege,nec ſtat.ſed ab homine ex pacto, uel cõtractu,uel ex actu iudiciali,uel aliter,quia tunc talis facultas iurandi cõceſſa ab homine nõ tranſit ad hæredẽ,& ſucceſſorẽ,& ceſſionariũ illius cui fuit cõceſſa,& ille hæres ſucceſſor, & ceſſionarius, non poterit iurare ex quo homo dando facultatẽ alicui iurandi põt confidere de eo, & non de hærede.& eſt com.opin.& ita dicit tex.in l.generaliter. & ibi gloſſ.& Doc.not.C.de reb.cred.& iur.Iaſ.hic in hac l. ſi qñ. col.pe. nu.52.uer.ſecus in iuramẽto.C.unde ui. & in d.l.pe.§.fin. col.fi.uer.aut nos.ff.ne quis eũ qui.& ibi Alex.col.fi.uerſi. Rom.hic dicit.& ibi Ro.& Soc.col.fi.& Rom.cõſ. 290.In caſu.nu.5.uer.prætereà.Guil.de Cun.l.cùm debitoris.in fi. C.de iud.Rom.l.qui bona.§ qui damna.ff.de dam.infect.
8 ¶ Fallit tertiò † ubicunq; non intereſſet hæredis vel ſucceſſoris,aut ceſsionarij iurari in litem,nec aliud quodlibet iuramentũ pręſtare:puta,quia actio,uel accuſatio eſſet ad merã uindictã ſuper qua hæres uellet iurare, & non tranſiret regulariter ipſa actio, aut accuſatio actiuè ad hæredes actoris,aut accuſatoris. Nam tunc non poſſunt iurare ex facultate ẽt conceſſa defuncto, uel eorũ anteceſſori, ẽt ꝙ defunctus,uel anteceſſor potuiſſet iurare:puta,ſi ſit actio cõpetens ad merã uindictã.tex.in d.§.fi.puta, qñ quis nullum damnũ pecuniariũ paſſus eſt:ut patet in actione iniurię uerbalis,& in actore qui per calũniam uocauerat in ius Titiũ,qui eidẽ nihil debebat, & qui Titius fuit ui exẽptus à iudicio:nã paſſus iniuriã uerbalẽ,& ille actor calumnioſus,poterunt iurare in litẽ ad uindictã contra illũ, qui dixit iniuriã uerbalẽ,uel ui exemit ẽt,ꝙ nullum damnũ pecuniariũ habuerit paſſus iniuriã uerbalẽ, & uocans in ius per calumniã ui exemptũ,qui nihil debebat uocàri in ius. Iaſ. d.l.pe.§.fi.col.3.uer.actiuè aũt.ff.ne quis eum qui.& per totũ ipſum ti.ff.ne quis eũ qui.& inſtit.de iniur.§.pœna aũt. Sed ſi hæres,& ſucceſſor in iſtis actionibus,& accuſationibus,quæ regulariter non trãſmittuntur actiuè ad hæredes actoris,uel accuſatoris, probet ſua intereſſe poterit iurare: puta, quia probet,ꝙ lis fuit ſuper ipſa actione, conteſtata

per defunctũ,quo caſu actio,& accuſatio ẽt cõpetẽs ad me rã vindictã trãſit actiuè ad hæredẽ.Aut probet,ꝙ ipſius hęredis interſit:puta, quia defunctus, vel ipſe hæres debebat habere,a,vi exẽpto vocato in ius. Et ĩ hoc caſu licet actio, accuſatio competẽs ad vindictã regulariter nõ trãſeat actiuè ad hęredẽ, tñ probato dicto hęredis intereſſe,poterit hęres,& ſucceſſor tũc iurare in litẽ nõ ſolũ pro eo,ꝙ ſua interſit,probãdo quantitatẽ intereſſe ex eius iuramẽto , verũm ẽt iurare tunc poterit in litẽ vltra eius intereſſe.tex .in d.l. pe.§.fi.vbi.gl.ver.ſi eorũ interſit:ibi, niſi ſua intereſſe probet,& tũc datur qa intereſt,nõ inquãtũ intereſt ſolũ, ſed in quantũ iurauerit.& hęc eſt cõ.opi.v.t dicit ibi Soc.nu.4. & Alex.col.2.ver.in ea ibi, ſed inquantũ.quicquid dixerit ipſa gl.& malè.in fi. & declãiãt ibi Iaſ.Pau.de Caſt.& alij. ff.ne quis eũ qui. qui tex.in d.§.fi. dũ vult in iſtis actionibus,quę dãtur ad vindictã , & ſic quę non tranſeũt actiuè ad hęredẽ,debere hęredẽ ſi vult iurare probare,ꝙ ſua interſit modo quo ſupra dixi, nec requirat probari per hæredẽ, ꝙ ſit veriſimiliter informatus.probat ipſe text.ꝙ hæres poteſt iurare ẽt de geſtis tẽpore defuncti,ſicuti poterat defunctus,etiam ſi nõ probet ſe eſſe veriſimiliter informatũ.ar.l. cũm prętor.ff.de iud.& vide.ſupr. hoc.§.nu.4.ver.ſed vbi.

¶ Fallit quartò † reſpectu declarationis verborũ ambiguorũ prolatorũ per defunctum in libello,vel in alia materia, quia licet defunctus potuiſſet ea declarare,tñ talis facultas declarãdi,non trãſit ad eius hęredẽ. & eſt com.op.vt dicit Ripa. in l.naturaliter.§.nihil cõe.nu.139.ff. de acquir.poſ. per tex.& gl.in l.idẽ Pomponius ſcribit ſi frumentũ.§.fi.ff. de rei vend.Credo tñ , ꝙ vbi hæres eſſet informatus:puta, qã fuiſſet aduocatus, cauſidicus, aut ſollicitator defuncti, qui fecit libellũ,vel alia in quibus protulit verba ambigua, vel aliter eſſet informatus ꝙ talis hæres poſſet declarare ipſa verba.Et pro hoc faciunt ea quæ dixi ſupr.§.Vigeſimoquarto.nu.j.in fi.& eſt de mente.gloſ.in l generaliter.C.de reb.cred.Soc.in d.l.pe.§.fi.nu.7. in fin.verſi.Aduerte.

10 ¶ Fallit quintò, † vbi ageretur de iuramẽto ĩ litẽ affectionis, & hęres vellet iurare nõ ſecundũ affectionẽ ipſius hæredis,ſed defuncti:nã tũc nõ poſſet,qa hęres debet,et põt iurare

rare

rare ſecundũ affectionẽ ſuã,non aũt defuncti.ſed iuramẽtũ in litẽ veritatis,pôt ẽt hęres et ſucceſſor præſtare. Alex. d.l.pen.§.fi.col.fi.ver.concludo.ff.ne quis eũ q.facit l.locatio pcarij.ff.loca.Itẽ i caſu quo iurat hæres de quo ſup.nu. 8.ver.Fallit tertio.debet hęres iurare de ſuo intereſſe,& nõ defuncti,vbi erat actio q̃ regulariter nõ trãſmittitur ad hæredem:puta,quia eſſet ad meram uindictam.text.&.glo.in d.l.pe.§.fi.& ibi Soc.col.fi.ver.Aduerte. Qui tamen Soc.in hoc nõ bene ſentit,ex quo hęres poteſt etiam ultra eius intereſſe,& ſic de intereſſe ſuo,& etiam defuncti iurare. gloſ. communiter probata in d.§.fin.vbi Soc.nume.4.

SVMMARIVM.

1 *Iurari poteſt in litem ob violentiam, vel dolum non ſolùm contra priuatas perſonas,ſed etiam contra publicas.*

2 *Iudex vbi aufugit ante quinquaginta dies, ſindicatus poteſt contra eum in litem iurari tam à priuato,quàm à fiſco.*

3 *Fugiens & citò ſponteq; reuertens, habetur ac ſi non aufugiſſet, & fugæ indicia tolluntur.*

4 *Officialis ex fuga ſi criminaliter contra eum agatur, oritur indicium ad torturam,niſi citò & ſponte reuertatur.*

5 *Officialis qui ſtat in ſindicatu eſt honorandus, & eſt apertiſſimis probationibus conuincendus aliàs pro eo præſumitur.*

6 *Si ſtatutum vel lex dictet, quòd iudex liberè inquirat & puniat, prout ſibi videbitur,& placuerit, intelligitur tamen ſecundum regulas iuris communis.*

7 *Iudex contra aliquem inquirens abſque indicijs vel denuntia dicitur dolosè inquirere,& tenetur inquiſito ad intereſſe.*

8 *Iudex iniuſtè banniens aliquem, ad eius intereſſe tenetur iuramento probandum.*

9 *Iudex non pôt aliquem torturare niſi pcedentibus legitimis indicijs, eorumq; copia exhibita,cũ termino ad faciendũ ſuas defenſiones.*

§. XXX.

1 VIGESIMOQVINTO †amplia iſtam l. ſi quando.& d.c.fi. & d.l.in actionib. & omnia iura dãtia facultatem alicui, ob violẽtiam,vel dolũ,aut morã doloſam, vel aliã cauſam ſimilẽ,vel diuerſam,iurãdi in litẽ,vel aliud iuramentũ præſtãdi,vt

di, vt procedant non ſolũ contra priuatos, verũmetiã contra Imperatores, Reges, Duces, Marchiones, Comites, dominos locorum, feudatarios, prætores, ac iudices, gubernatores, officiales, & quoſlibet magiſtratus, qui dolo malo inferunt bellũ, vel violentiã, contra ſibi ſubditos, vel alios, ſeu aliquẽ dolo malo ponunt, in exilium, vel relegãt, ſeu banniunt, vel diffidunt, ſeu inquirunt legitimis indicijs non præcedẽtibus, ſeu carceribus indebitẽ detineri faciũt, aut iniuſtũ probabilẽ tñ metũ inferũt cõtra aliquẽ, qui domi ſuę ſtare non põt, fructus bonorũ ſuorũ percipiendo, ſeu qui aliquẽ aliũ dolũ cõmiſerint. Nã contra præmiſſos oẽs ob præmiſſam cauſam, & ob aliã, ſicuti cõtra priuatos iurari in ſindicatu, & alio iudicio põt in litẽ per eorũ ſubditos, & alios quoslibet, probando ex ipſo ſolo iuramẽto partis, eius dãna, expẽſas, ac intereſſe, & rerũ quãtitates ablatarũ & ipſarũ æſtimationẽ, & alia oĩa prout poſſet cõtra priuatũ iurari. Inno. d. c. ſi. col. 2. ver. itẽ nobis. & ibi Abb. Pan. col. 2. ver. idẽ dic. & Anch. col. 2. ver. idẽ dicas. vbi ẽt Hoſti. Io. de Imo. & alij extr. de his quę vi vel met. cauſ. fi. Iaſo. hic in hac l. ſi qñ. col. 8. nu. 45. verſ. ſubijciũt ẽt. C. vnde. vi. Nic. Boẽr. deciſ. 55. Quia. ſupr. col. j. in j. part. Bal. l. qui accuſare. col. j. verſ. & ideo dicit. C. de edend. Mag. D. Aegid. Boſsius. in tit. de rapinis & violẽtijs. Ia. Lanfranc. cõcluſ. 284. incip. Cõtra Iudicẽ Excellens Doct. Mag. Dom. Cã. Plaut. Pæzon. in d. l. j. in gl. ver. per ſuã ſubtilitatẽ. nu. 21. ver. item contra officialem. C. de ſent. quæ pro eo, quod int. prof. & ibi alij Mod. Bar. l. quidã tabularũ. ff. de furt. Barb. conſ. 47. Scribitur. col. j. vol. j. Paris. de Put. in trac. ſindi. ver. probatio ĩ ſindicatu. & in §. cõtra. nu. v. D. Ant. Baueria. tract de virtute iuramẽti. ver. 50. D. Io. Millæus. in prax. crimi. in gl. ver. perſequẽdi. gl. ver. dicta die, cõmiſsio ſecũda accerſitũ. nu. 25. ver. nũc quæro. & nu. 27. verſ. ſed ſi teſtes. & nu. 28. ver. ſed quomodo. Nã ẽt Imperator, & Rex, tenetur de dãno dato. Mar. Grat. Laudẽſis in tract. de offici. do. q. 32. Bal. c. pactiones. de pac. cõ. facit. l. digna vox. C. de legi. Vbi iudex, † vel officialis. aufugit, nolẽs ſtare ad ſindicatum, vel poſt finitũ officiũ, nõ ſtat in loco officij, per quinquaginta dies ad ſindicatũ, poteſt contra eum in litem iurari per partẽ & querelantes.

relantes,ex quorũ iuramento, probantur contra ipſum iu dicem,ac officialẽ,furta,robariç, baratariæ,extorſiones,in iuſtitiæ,dãna,& alia mala, quæ dicerentur,per eũ facta, & dãna,ac intereſſe partis iurantis,& præmiſſa,& alia omnia probabuntur,ſolo iuramento querelantium contra ipſum iudicem,ac officialem,qui aufugit, vel receſsit,nolẽs ſtare ad ſindicatum,qui de omnibus illis in quibus accuſabitur, habebitur ex ipſa fuga pro conuicto ex iuramẽto cõtra eũ præſtando.tex.in §.ſuper hoc.in authẽ.de colla.Iaſ.l.j.col. 2.nu.3.& 4.verſi. tertiò nota.C.vt omnes iud.tam ciui. ꝙ mil.Bar.l. conſiliarios. per illũ tex.C. de aſſeſſo.& in l.lege Corn.ff.ad Syllan.Ang.§.oportet. per gloſſ.ibi, in auth. vt iud ſine quoqu.ſuff.Blanch.l.fin.nu.288.ver.Fuga officialis.ff.de quæſt.Lud.Carrer.in pract.cri.in repe.l.2.C.quor. app.non reci.nu.117.ver.contra officialẽ.Io.de Imo.& Fel. in c.nullus.col.1.verſ.fallit primo,de præſum.Iaſ.l.admonẽdi.nu.177.vbi Ripa nu.173. & alij Doct.ff.de iur.Pariſ. de Puteo in tracta.Sindicatus.verſi.probatio in ſindicatu. Ergo non ſolùm partes querelantes poſſent iurare in litem contra ipſum officialem in ſindicatu. Iaſ.d.l.j.C.vt omnes iud.tam ciui.quàm mil.verùm etiam fiſcus,& Sindici fiſci, poſſent iurare in litem contra ipſum officialem, ex quo fiſcus,ſicuti,& priuatus poteſt iurare in litẽ veritatis, & affectionis.Iaſ.l.nũmis.nu.2.verſ.tertius.ff.de in lit.iur.& dixi ſup.in §.Decimononò principaliter.nu.vj.ver.& pręmiſſa.

3 ¶ Primò tñ † limitãtur præmiſſa,non procedere, vbi officialis qui aufugit,ſpõtę & citò reuerſus fuit . Nã vbicũque officialis,vel alius priuatus,aufugit & ſpõtè,ac citò reuertitur,ẽt ſi aufugiſſet à carceribus,& ſpõtè ẽt ſi eſſet citatus citò ad ea reuerteretur, tolluntur oĩa indicia,quæ ex fuga pręcedẽte contra eũ fuiſſent orta.Bar.l. quid ſit fugitiuus. §.j.per illũ text.ff.de edil.edi.Bal.& Doc.l.j.C.de ſeru.fugi. Bald.l.j.col.3.& 4.C.de edili.acti.Cur.in l.admonendi.nu. 134.verſ.ſecundò limitatur.& ibi alij Doc.ff. de iur.ſecus ſi citò non reuerteretur: quia tunc ẽt ſi ſpontè reuerteretur, ſed non citò non tolluntur indicia fugæ præcedentis.Do. Fran.Cur.d.ver. ſecundò limitatur. Bald.d.l.1.Et cõtra ipſum officialẽ ſpontè,& citò reuerſum non poteſt iurari in

litem,

delinquentem debere condemnari, vt latiùs conſtat ex ipſo decreto: quia decretum ipſum ſolum loquitur circa modum procedendi quod ſit arbitrarium, quòd apparet per illud verbum inquirere, quod denotat proceſſum: ergo nō circa condemnationem officialis, nec circa probationes: quia illæ requiruntur plenæ, & euidentes, maximè cùm decretum dicat, quòd comperta veritate officiales puniãtur, ex quo qualitas probationis deciſoria, non autem ordinatoria litis reſpicit. Bar.l.ictus fuſtium.col.fin.in fi.ff. de his qui not.inf.Fel.c.quod clericis. de for.cōmp. Et ſic non obſtante ipſo decreto, probationes etiam in dominio Mediolani requiruntur claræ, & euidentes contra officialem in ſindicatu, & tales quæ de iure cōmuni concluderent, alioquin non probarent contrà officialem in ſindicatu. Barb. con.47.Scribitur.per totum.vol.j.& c.irrefragabili.in prin. & ibi Doct.de offi.ordin.l.ſi quando.vbi tex.& Doct.C.de inoffi.teſt.maximè cùm legum correctio ſit euitanda. Iaſ. auth.quas actiones.C.de ſacr.eccleſ.& illud verbum videbitur, denotet arbitrium boni viri. Alex.l.ſi ita ſtipulatus, la grande. col.ij.ff.de verbo.obligat.l.Thais.§.ſorore.ff.de fid.lib.Bar.tract.ad repe.verb.videbitur.

6 ¶ Nam licet lex † vel ſtatutum, aut decretū diceret quòd iudex vel ſindicator liberè inquirat, & puniat prout ſibi videbitur, vel placuerit, intelligitur tamen ſecundum regulas iuris communis, & ſeruatis prius ſolennitatibus iuris, etiam quòd lex, vel ſtatutum, aut decretum, diceret quod iudex, aut ſindicator haberet latum, plenum, & liberū arbitrium: quia non poſſet inquirere contra aliquem, niſi præcedente infamia, & legitimis indicijs contra eum. Barb.d. conſ.47.Scribitur.vol.j.Bal.c.j.col.j.ver.ſed pone.& ibi gl.

7 & alij Doc.de offi.iud.ord.Et ſi iudex † inquirat cōtra aliquē abſque denuntia cōtra eū data, & abſq; fama, & abſq; indicijs, dicitur malè, & doloſè inquirere, & tenetur inquiſito ad itereſſe.l.ſeueriter. C.de excu.tu.Bal.rub.C.de pœn. iud.qui male iud.in pri. & in d.l.obſeruare. §.proficiſci.q. 26.ff.de offi.proc.& leg.Et iudex † iniuſtè bāniens, vel in exilium ponens aliquē tenetur ad eius intereſſe. Bal.l.fi.C. de pœn.iud.& in l.qui accuſare. C.de eden.Io.Berth.rep.

verbi iudex malè inquirens, & ſuper ipſo intereſſe pōt per partem iurari in litem contra iudicem, probando illud ex ipſo iuramēto. Inn.Abb.& alij in d.c.fi.extra ꝗ met.cau.& dixi ſuprà hoc.§.in prin.ver.Vigeſimoquintò. Barb.d.cōſ. 47.Scribitur.col.j.cum ſeq.vol.j.Bal.in d.l.qui accuſare.

9 ¶ Nec poteſt † iudex etiā ſi haberet latum arbitrium ponere aliquem inquiſitum,aut accuſatum ad torturam,niſi præcedētibus priùs legitimis indicijs, & decreta priùs eidē copia indiciorū cum termino ad faciendū ſuas,defenſiones, & ad purgandum, & impugnādum indicia aſsignato. tex.in l.ij.verb.criminalia. & ibi Bal.& Pau.de Caſt. nu.v. ver.in tex.ibi,criminalia.C.de eden.Hip.de Marſ.in prac. crim.§.conſtante.nu.26.verſ.& faciunt. Alex.conſ.65.Habita.col.ij.uol.j.alioquin iudex diceretur in dolo, & poſſet contra eum in litem iurari Barb.d.con.47.Scribitur. col.j. & per totum.vol.j.Inno.Abb.& Doct.in d.ca.fi.de his quæ vi met.cau.fiunt.& uide ea quæ dixi ſuprà in prin.huius §.

SVMMARIVM.

1 *Iurari poteſt in litem contra omnes præmiſſa perpetrantes,etiam ſi ſint perſonæ eccleſiaſticæ,vel reſpublicæ.*

2 *Iurari poteſt in litem non ſolum reſpectu damnorum reſpectu datorum per ipſos principales,ſed etiā per eorū complices, & fautores.*

3 *Iurari poteſt in litem contrà iudicem, vel notariū qui habuit meas ſcripturas, & eas non reſtituit.*

4 *Pro ſcripturis quibuſcunque non exhibitis, vel non reſtitutis iurari poteſt in litem veritatis,non autem affectionis,niſi continerent ea in quibus caderet affectio.*

§. XXXI.

1 VIGESIMOSEXTO † amplia iſtam l.ſi qn.& d.c.fi.& d.l.in actionibus.& ſtatuta, & omnia iura volētia poſſe iurari in litem contra inferentes bella, vel dolū, aut violentiam procedere etiam ſi inferentes præmiſſa eſſent Archiepiſcopi, & aliæ perſonę eccleſiaſticę.Ancha.conſi. 158.Ex narratis.Et ēt ſi eſſent reſpublicę, vel vniuerſitates liberè, quæ talia communicato cōſilio perpetraſſent:quia etiam contra eas poſſet in litem iurari. tex.in c.olim.extr.

de iniu.& damn.dat.et ibi Docto.

2 ¶ Vigeſimoſeptimò † amplia iſtam l.ſi qn.& d.l.in actionibus. & d.c.fi.& oĩa iura,ac ſtatuta volentia poſſe iurari in litem contra inferentes bella, aut violentiam, vel dolũ: procedere non ſolùm reſpectu damnorum datorũ,per ipſos principales inferẽtes bella, aut violentiam, vel dolum, verùm ẽt reſpectu damnorum datorum, & rerũ ablatarũ per eorum complices & adhærentes,ac auxiliatores,& milites,pro quibus iurari põt in litem non ſolùm cõtra ipſos complices,& adhærentes,verùm etiam contra ipſos principales,ẽt reſpectu geſtorũ per complices, & adhęrentes pro quibus ipſi principales tenentur, probãdo ipſa oĩa, ex ipſo iuramento in litem præſtando. Anch.d.conſ.158.Ex narratis.col.j.ver.tertio plura.& ver.ex his.& col.ij.ver.& probata violentia.Alex.conſ.103.Videtur. col.ij.ver.ſed præmiſsis. cum ſeq.vſque ad fi.uol.j.D.Carol.Ruin.d.conſ.35. Quod ſentẽtia.vol.v.Nic.Boẽr.deciſ.54.Quęritur.in j.par. facit l.ij.in prin.& in §.ſi quis.& ibi gl.& Doct.ff.vi bono. raptor.& l.quoniam multa . C.ad leg.Iuliam de vi public.

3 ¶ Vigeſimooctauò † amplia prædicta iura procedere etiã contra iudicem,vel officialem, aut notarium, vel partem contrariam,vel alium qui habuit à me dicta teſtiũ, vel inſtrumenta,apochas,vel alias ſcripturas & eas,ac eas nõ reſtituit.Nã cõtra ipſos omnes, & ipſorum quemlibet iurari poſſet in litem,probando tenorem,& valorem,ipſarũ ſcripturarum,ac intereſſe partis iurantis,ex ipſo ſolo iuramento,ẽt ſi pręmiſsi allegarent ſcripturas ipſas amiſiſſe,vbi nõ probarent amiſsionem factam, abſque eorum dolo malo, Spec.in tit.de teſte §.ſatis vtiliter.in fi.ver.ſed quid.& ver. ſed quomodò.Stepha.Bertr.cõſ.136.Difficultas. nu.3.vol. iij.Alex.conſ.58.Circa primum.col.fi.verſ.nam tale.vol.j. & in l.in inſtrumentis . per illum tex.ff.de in lit.iur.Corn. conſ.318.Pro vecturali.vol.4.D.Io.Millæus, in praxi.crim. in glo.ver.perſequendi.in glo.ver.dicta die cõmiſsio ſecũda.nu.28.ver.ſed quomodò.tex.in l.nõ ignorabit.C.ad ex hib.& in l.alio iure.C.de in lit.iur.& in d.l.in inſtrumẽtis. vbi Alex.& Doc.per illũ tex.maximè:quia cũ ſcriptura nõ appareat dicitur concurrere difficultas probationis. tex.in

d.l.in actionibus.ver.planè.vbi Docto.ff.de in lit.iur.

4 ¶ Pro inſtrumentis † tamen, & ſcripturis quibuſcũque nõ exhibitis,uel non reſtitutis, iurari poſſet ſine dubio in litẽ veritatis,contra non exhibentem,vel non reſtituentem ſuper tenore ipſorum inſtrumentorum,& intereſſe, ac damno ſequuto ob ipſam non exhibitionem,vel nõ factam reſtitutionem.Alex.in d.l.in inſtrumẽtis.per illũ tex.ff.de in lit.iur.ſed iuramentum in litem affectionis,ob inſtrumenta non exhibita, & ſeu non reſtituta, & ob ſcripturas non reſtitutas,non poſſet præſtari,niſi illa inſtrumenta, & illæ ſcripturæ,continerent iura,vel cautiones,ſuper ſpeciebus: puta,prędijs vel domibus, in quibus caderet affectio: quia tũc ipſa inſtrumẽta,ac ſcripturæ,repreſentãt ipſas ſpecies, ac res.Et tũc iurari poſſet in litem non ſolùm veritatis, verùm etiã affectionis,pro ipſis ſpeciebus,ac rebus,contentis in dictis inſtrumẽtis,& ſcripturis.Alex.in d.l.in inſtrumentis. vbi allegat dñm Ricardum Malũbram Cremonenſem, & Bald.in lectur.antiq.& Ful.iſtud voluiſſe ff.de in lit.iur.

SVMMARIVM.

1 *Litigans proprie nomine,poteſt in litem iurare,vel etiam in ſupplementum probationis.*

2 *Dominus litis,vel quaſi dominus poteſt in litem iurare.*

3 *Informatus de facto alieno poteſt iurare pro ſe.*

4 *Mater liberorum tutrix vel curatrix poteſt pro eis in litem iurare.*

5 *Procurator non poteſt in litem iurare, niſi habeat ſpecificum mandatum ad ſic,& ſic iurandum.*

6 *Tutor vel ſindicus non informatus in litem iurare non poteſt.*

§. XXXII.

1 VIGESIMONONO † amplia præmiſſa iura huius l.ſi quando.& d.c.fi.& d.l.in actionibus.& omnia alia iura ſimilia.& dic quòd omnis litigans proprio nomine,vel in propria cauſa, & Sindicus pro uniuerſitate,& Iconomus,uel rector pro eccleſia,& tutor pro pupillo, & curator pro adulto,poſſunt iurare non ſolùm in litem, verumetiã in ſupplementum probationis.Ange.Aretin.in §.præterea quaſdam.col.17.ver.quæro cui defertur.inſtit.de actio.Et

etiam

2 etiam † dominus litis, vel etiam quaſi dominus litis, poteſt iurare.Bar.d.l.in actionibus.col.iiij.nu.17.verſi.quartò & ultimò.ff.de in lit.iur.Cot.mem.ver.iuramentum in litem.in fi.Aret.d.ver.quæro cui per tex.in l.videamus. & ibi Doct.& in l.vulgò. ff.de in lit.iur.Et etiam curator datus ad litem motam contra tutorem poteſt iurare in litem contra tutorem,de geſtis,vel de non geſtis,per tutorem,& de damnis,ac intereſſe minoris. Cot.mem.ver.iuramentũ in litem.in fi.vbi ita dicit. argu.not.per Afflict.in d.deciſ.
3 169.In dicta cauſa.Informatus † etiam de facto alieno poteſt iurare pro ſe.Io.de Imo.conſ.147.In cauſa.col.ij.verſi.
4 nec dicat. mater † etiam vbi ſit tutrix, vel curatrix pro liberis poteſt pro eis iurare,in litẽ, aliàs ſecus: quia tãquàm coniuncta perſona ipſa,nec alius non poſſet iurare. tex.cũ glo.& ibi Bart.& D.Fran.Aret.& alij in l.videamus. & in l.
5 vulgò.ff.de in lit.iur.Procurator † etiam,vbi habeat ſpecificum,& indiuiduum mandatum ad ſic, & ſic iurandũ in litem,poterit iurare,aliàs ſecus:quia procurator iurare nõ poterit in litem etiã ſi haberet mandatum generale ad iurandum in litem, vel ad quodlibet iuramentum præſtandum.Aret.d.ver.quęro cui defertur.Iacob.Petri in l.admonendi.nu.292.ver.ſed vnum.& ibi alij Doct.ff.de iur.d.l.uideamus.& d.l.vulgò.vbi Bar.& Doct.iunctis. not.per Bar. in l.qui bona.§.ſi aliena. ultra medium. ff.de dam.infect. & in l.ij.§.rectè defendi. ff.quib.ex cauſ.in poſſeſ.eat. & in l.fi.vbi omnes Doc.not.C.de procu.
6 ¶ Vbi tamen ſindicus,tutor, & curator, & ſimiles non eſſent informati, & ita conſtaret, non poſſent iurare in litẽ, nec aliud iuramentum præſtare. Soc.conſi.194.Subtiliter. volu.ij.Sic & eo in caſu hæres non informatus non poſſet iurare.Grat.d.conſ.x.Et ſi cauſa.vol.ij.l.generaliter.& l.in bonæfidei.vbi not.C.de reb.credit.& iureiuran.

SVMMARIVM.

1 *Succeſſor in beneficio eccleſiaſtico poteſt in litem iurare, & in ſupplementum probationis,tàm contra extraneos,quàm cõtra alios.*
2 *Vacante beneficio per mortem, vel renuntiationem, bona & fructus debent reſeruari ſucceſſori, aliàs contra vſurpantem in litẽ iurari poteſt.*

§. XXXIII.

TRIGESIMO † amplia iſtam l.ſi quando. & d.c.ſi.& d.l.in actionibus. & omnia iura ſimilia, quòd etiam procedant in ſucceſſore in beneficio eccleſiaſtico: puta,Epiſcopo,prælato,canonico, Abbate,vel Abbatiſſa, & quolibet ſacerdote,vel clerico qui iurare poſſunt in litẽ, & in ſupplementum probationis,non ſolùm de agitatis eorum tempore,verumetiā de agitatis tempore eorum anteceſſoris,vel vacante eccleſia,aut beneficio. Afflict.d.deciſ. 169. In dicta cauſa.Cot.mem.verſi. iuramentum in litem. in fi.Anch.conſi.458.Ex narratis.col.j.& ij.facit l. pen.§.fi. vbi glo.& Doct.ff.ne quis eum qui.Et præmiſsi ſucceſſores eccleſiaſtici,iurare in litem poſſent, non ſolùm contra extraneos.Afflic.d.deciſ.169.In dicta.Cotta.d.mem. ver.iuramentum in litem.in fi.Verumetiam iurare poterunt ipſi ſucceſſores in litem, ſiue ſint ipſi ſucceſſores perſonæ particulares,ſiue capitulum, vel eccleſia vacans mediante eius Sindico,contra anteceſſorem, vel prædeceſſorem, etiam ſi eſſet archiepiſcopus. Anchar.d.conſil.158. Ex narratis. Et iſtud procedit, ſiue ille anteceſſor fuerit anteceſſor legitimus,qui tamen dolum vel violentiam commiſerit, vel inuentarium non confecerit.Ancha.d.conſi.158.& dixi ſuprà in §.primò itaque amplia.nu.85.verſic. addo ego.ſiue fuiſſet anteceſſor non legitimus,ſed intruſus, qui abſque titulo legitimo , & adminiſtratione ſibi decreta à ſuperiore ingeſsit ſe in bonis eccleſiæ: nam contra talem per ſucceſſorem legitimum,poteſt in litem iurari, ſuper fructibus,& quantitate bonorum,& intereſſe eccleſiæ:ſicuti iuratur cõtra tutorem.Soc.conſi.213.Conſilijs.col.ij.ver.ſimile.vol. ij.& dixi ſuprà in §.Dicam cum Virgiliana Didone . nu.9.
2 verſic.contra tutorem . Et ex prædictis † infertur ꝙ cùm vacante eccleſia ſeu beneficio per mortem,vel renuntiationem,vel tranſlationem perſonæ eccleſiaſticæ, bona immobilia ac mobilia,& fructus,& redditus,qui, & quæ,tempore dictæ vacationis , erant, debeant reſeruari ſucceſſori in dicta eccleſia, ſeu beneficio , & ab aliquo etiam Epiſcopo,

aut

aut capitulo,vel eodem,qui transfertur, occupari non debent,niſi ex ſpeciali priuilegio, ſeu conſuetudine legitimè pſcripta, ſeu alia cauſa rationabili ex ſtatutis eccleſiæ permiſſa,aliquibus fructus debeantur, prout in vrbe Nouariæ fructus primi anni canonicatuum vacantium eccleſiæ cathedralis ſanctæ Mariæ maioris, ac etiam alterius eccleſiæ collegiatæ Sancti Gaudentij primi Epiſcopi ciuitatis Nouariæ,debentur non ſucceſſori,ſed capitulo, & fabricæ ipſarum eccleſiarum ex priuilegijs Summorum Pontificum, & ſtatutis earundem Eccleſiarum.tex.in c.præſenti. vbi tamen gloſ.diſtinguit circa ipſos fructus de officio ordin.in vj.& in c.quia ſæpè.de elect.in vj.& ita dicit Anchar. in d. conſi. 158.Ex narratis.col.j.& probata in præmiſsis violentia,vel dolo,aut extorſione indebita,& doloſa,& ſine cauſa,ſeu vſurpatione bonorum,& fructuum ipſorum,vel dãno Eccleſiæ,tunc credendum erit ſuper quantitate, qualitate,& æſtimatione, dictorum bonorum, & fructuum,& damnorum,iuramento Prælati,vel capituli, aut eccleſiæ, vel alterius ſucceſſoris,in ipſa eccleſia, contra talem violẽtum,vel vſurpantem etiam ſi fuiſſet Archiepiſcopus, vel eius anteceſſor ſeu alius quilibet extraneus. Ancha.d.conſi. 158. Ex narratis.col.j.& ij.ver.& probata violentia. Afflic. dicta deciſio.169. In dicta Cotta.mem.verſi.iuramentum in litem.in fi.per tex.hîc in l.ſi quando. & in d.c.fi.& in d. l.in actionibus.& per glo.in l.nummus.in fi.ff. de in lit.iur. & in l.pen.§.fin.vbi Doct.ff.ne quis eum qui.

SVMMARIVM.

1 *Virgo deflorata poterit in litem iurare contra ſtupratorem in eo, quod illi debet pro dote plus dari propter virginitatem perditã.*

2 *Iudex vbi ſibi conſtat de delicto per confeſſionem delinquentis poteſt illum condemnare ad rei reſtitutionem & damni, contra ſi non petatur.*

3 *Iuramento puellæ ſtatur,quòd eſſet virgo contra ſtupratorem.*

4 *Virginem deflorans dicitur furtum virginitatis cõmittere, & ideò contra eum tanquàm contra furem in litem iuratur.*

5 *Virginem vi,vel ſeductione etiam acquieſcentem deflorans, illam in vxorem accipere tenetur,vel maiorem illi dotem tradere,quàm expoſcat qualitas virginis defloratæ.*

§. XXXIIII.

1 TRigeſimoprimo † amplia iſtā l. fi quando. & d. l. in actionibus. & d. c. fi. & oia iura, ac ſtatuta, & decreta quibus cauetur poſſe iurari in litē contra aliquē, ob dolū aut violentiā, vel damnū datū, vel ob quodlibet aliud, vel iuramentū aliud poſſe præſtari, procedere non ſolùm in fauorē ſexus maſculini, & ſic virorū ſecularium, vel eccleſiaſticorū: vt eſt text. in c. olim. de iniur. & damno dato. & in d. c. fi. verumēt in fauorē mulierū ac puellarū ſecularium, vel eccleſiaſticarū. Afflic. deciſ. 169. In dicta cauſa. Cot. mem. ver. iuramentū in litem. in fi. D. Barth. Chaſſ. cōſil. 40. Dixi. nu. 1. Barb. in addit. ad Bal. in c. iniuria. de pac. iur. fir. Card. & Doctor. in c. 1. de adult. Alex. conſ. 229. Ponderatis. nu. 2. vol. 6. Excellens Doct. D. Iodocus Damhouderius Burgenſis c. 29. rubri. de ſtupro. nu. 12. in fi. Vnde cùm ſtuprator, ſeu deflorator virginis teneatur ad, aut virginē accipere in vxorem, & eam dotare, aut ad intereſſe, & dānum pro dote maiori, & puniri debet corporaliter. text. in c. 1. & 2. de adult. certè damnum, ac intereſſe virginis ſtupratæ, ſeu defloratæ, maximè in eo quod illi debet pro dote plus dari occaſione virginitatis perditæ, probatur per iuramentū virginis ſtupratæ, ſeu defloratæ, ſeu eius patris, aut fratris, vel tutoris, cùm & ipſi cenſeantur offenſi conſtito de ſtupro, vel violentia, vel defloratione, aut per confeſsionem rei conuenti, vel alio modo. Abb. Pan. in c. dilecti. col. fi. ibi, vult glo. facit. extra de fo. compe. Chaſſa. d.
2 conſi. 40. Dixi. nu. 1. Et poſſet † deueniri ad ipſam condemnationem intereſſe virginis ſoluendi per ſtupratorem, ēt ꝙ virgo illud nō perijſſet, vbi per confeſsionem delinquentis ſibi conſtaret de delicto: quia iudex vbi ſibi cōſtat de delicto per confeſsionē delinquentis, pōt condēnare delinquētē ad rei reſtitutionē, & dāni. Chaſſa. d. conſi. 40. nu. 3. Bar. l. interdum. §. qui furē. ff. de fur. Bald. l. qui cōmunem. col. fi C. qui accuſ. poſſ. Felin. c. cùm oporteat. de accuſat.
3 Et ſtatur † iuramento puellę, vel mulieris quòd eſſet virgo contra ſtupratorū, ſeu violentū aut defloratorē, probato

tū prius

tn prius ſtupro,vel vi,vel violentia,ſeu coitu.Card.in c.j. de adul.Barb.in addit.ad Bal.in c.iniuria. in tit.de pac.iuramēt.firmand.D.Iod.Damhouderius ca.29.in rub.de ſtupro.nu.12.in fi.Barth.Chaſſa.rub.des iuſtices,& droictz di celles.ver.& droictz dicelles.nu.38.Alex.cōſ.229.Ponderatis.nu.2. uol.6. Et ſicuti † contra furem poteſt iurari in li
4 tē.l.cùm furti.ff. de in lit.iur.Ita ēt poterit iurari in litē cō tra deflorātē uirginē,per uirginē defloratam quia deflorās uirginem dicitur cōmittere furtum uirginitatis & habens arbitriū cōtra fures,& latrones, cenſetur habere arbitriū, ēt contra deflorantes uirgines. Ang.in auth.de len.per illū text.uerſ.caſtitatis furtū.Cępo. in l. 1.nu.91.uerſ.dubitari.
5 ¶ Deflorans † uirginem,ſiue per uim,ſiue per ſeductionē, aut deceptionem,uel perſuaſionem,uerbis blandis,aut pretio,uel promiſsionibus,aut leocinio factam, ſiue etiā abſque præmiſsis aliquis deflorauerit uirginem etiam ſpontè acquieſcentem dicitur delinquere, & eſſe in dolo, & tenetur illam in uxorem accipere, & dotare, uel maiorem dotem illi dare, quàm expoſcat qualitas uirginis defloratę,& caſtigatur corporaliter.Abb.d.c.1.nu.2. & 4. per illū text. de adult.Ergo in ipſis omnibus caſibus, & quolibet ex ipſis, creditur iuramento mulieris quòd eſſet uirgo, & quid, & quantum eidem debeatur pro dotę maiori per maſculum, qui eam etiam ſpontè acquieſcentem deflorauit: ut dixi ſuprà.nu.1.uer.unde.& nu.3.uer.& ſtatur. & num.4. Bartol.Chaſſ.dict.conſil.40.Dixi.

SVMMARIVM.

1 *Rationum librum,vel inuentarium producere obligatus tenetur ea producere in forma ſolenni & conſueta,nec aliàs excuſatur: quin contra eum in litem iuretur.*

2 *Accuſator damnum paſſus ſi ante præſtitum in litem iuramentum decedat,eius mors pro iuramento habetur.*

3 *Præſumitur pro actis, & ſcriptura defuncti, niſi ius ſit tertiò quæſitum.*

4 *Iuramentum ab homine alicui delatum,ſi antequàm præſtet, moriatur,non tranſit ad hæredes.*

5 *Vbi is qui tenetur ad factum contumax eſt,contra eum in litem iuratur,vbi actor hoc maluerit.*

§. XXXV.

§. XXXV.

1 TRIGESIMOSECVNDO † amplia iſtã l.ſi qñ.& d.c.ſi.& d.l.in actionibus. & d. l.tutor qui reper.& oïa iura volentia iurari in litẽ contra ſociũ, vel fęneratorẽ, vel omnem adminiſtratorẽ rei cõis, vel alienæ,niſi producat librum rationum, & inuentarium, prout ſup.nu.194.procedere quòd tenentur producere librum rõnum in forma ſolenni,& conſueta rationum totius geſtionis,& negotiationis factum,nec excuſantur producendo cartulas,ſeu foliatias,ſeu perfunctorias ſcripturas in hoc producendo.& dicẽdo,ꝙ nullũ aliũ librũ rationũ ſolenniter confecerunt ex quo tacitè videtur mandatũ ꝙ conficiant librum ſolennẽ rationũ, cùm ita ſe habeat conſuetudo. Et ſi non fecerunt ipſum inuentariũ, & librũ rationũ in forma ſolenni, poterit cõtra eos in litẽ iurari, perinde ac ſi nullũ inuentariũ, & librum rationũ confeciſſent, etiam ꝙ ipſas cartulas ſeu foliatias, & ſcripturas perfunctorias producerent. Bal. cõſ.152. Ad euidentiã. vol.iij.Iac.Butr.& alij in l.j.C.de edend.Et non ſufficit libros rationum per eos produci,niſi ẽt reliqua in mediũ proferant, & reſtituant:quia aliter nõ videtur reddita ratio,alioquin poteſt iurari contra eos in litem.Bald.d.conſ.152.per text.in l.boues.§.ſi.ff.de verbo. ſignifi.& in l.qui ſub conditione reddẽdarum rationum. ff.de condi.& demonſtr.& in l.cùm ſeruus.ff.de man.vin.

2 ¶ Trigeſimotertiò † amplia iſtã l.ſi quãdo.& d.l.in actionibus.& d.c.ſi.& omnia iura, ac ſtatuta volentia credi iuramento damnum paſsi vel alterius quærelantis,aut accuſatoris procedere etiam ſi eſſet data petitio, querela,vel accuſa,& mortuus eſſet actor,vel querelãs, aut accuſator ante præſtitum iuramentum:quia eius mors habetur pro iuramento in oĩbus vbi requiritur iuramentũ.Mag.& excellentiſsimus præceptor meus lumẽ, & decus iuris Ciuilis,& Canonici,& eloquẽtię fons vberrimus D.And.Alc.in trac. præſumptionum in iij.reg.præſumpt.in præſump.4.nu.v. verſi.ad idem & ſequitur Crau.in trac.de antiq.temp.vbi

D.And.

D.And.Alc.& Crau.uolunt,quòd vbi eſt ſtandum libro rationũ:puta,tutoris, vel mercatoris in paruis cũ hoc quod iuret,ꝙ eſt ſtandum abſque eius iuramento, vbi fuit mor-
3 tuus,cùm † præſumatur pro actis & ſcriptura defuncti,ex quo non prȩſumitur immemor ſalutis æternæ D.Alciat.d. verſi.ad idẽ.Hippol.rub.ff.de fideiuſſ.colu.vij.& viij.& ix. Quod tamen limita vt per Dom.Alciat.in d.uer.ad idẽ.vbi ponit caſus, quibus nõ creditur iuramento defuncti:puta, ſi ius eſſet quæſitũ tertiò:puta,ſi iudex,uel teſtis,aut notarius in mortis articulo diceret ſe tuliſſe ſentẽtiam iniuſtã, uel falſum teſtimonium,uel inſtrumentũ falſum confeciſſe:nã illi non crederetur,& eſt com.opi.Alci.in d.prȩſump. 4.in fi.Ale.in l.ſciendum.ff.de uerb.obli. Fel.in c.ex hibita. de homi.Iaſo.in l.1.ff.de eo per quem factũ erit Iuramen-
4 tum † tamen delatum ab homine alicui qui antequàm illud præſtet moriatur,non tranſit ad eius hȩredem,quia ipſe hæres non poterit iurare.tex.in d.l.generaliter.& ibi no. Bal.& etiam iſtud docet Bal.in l. in bonȩ fidei.col.4.uerſi. quarto inſpicitur.ibi,hinc eſt.C.de reb.cred.& iureiur.
5 ¶ Trigeſimoquarto , † amplia hanc l.ſi quãndo. & d.l.in actionibus.& d.c.fi.& alia iura ſimilia.Et dicas, ꝙ iuratur in litẽ cõtra illũ qui prȩcisè tenetur ad factũ,& à iudice cõdemnatus ad illud faciendũ,non facit illud, ſed cõtumax eſt.Et hoc ubi actor maluerit iuratur in litẽ.D.Ioã.Millȩus in praxi criminis perſequẽdi.gl.uer.ad carceres fol.31. nu. 25.& 26.& 27.per gl.l.ſi hi.C.locati.& in l.ſi cui,§.j.ff.locati.Eſt ergo in electione actoris agẽdo cõtra illũ qui prȩcisè ad factũ tenetur,an uelit agere ad factum præcisè, uel ad intereſſe.l.ſtipulatio.§.ſiue.ff.de noui oper.nũtiatio iũcta gl.verbo,placuerit.& in l.ſed & heæ.§.fi.ff.de procuratori. & in l.ſi cũ exceptione.§.perinde.ff.ꝙ met.cauſ. Bar.l.conſentaneũ.C.quom.& quand.iud.l.iij.§.ſi ad diẽ.ff.de re mili.c.ſi quis aũt.diſt.x.c.adminiſtratores ĩ fi.23.q.v.Millȩus. d.gl. ver. ad carceres. Et ubi actor elegerit condẽnari rerũ ad factũ prȩcisè,põt illũ condemnatũ in carcere vel cõpedibus detineri facere ẽt in ciuilibus.d.l.ſtipulatio.§.ſiue iũcta.gl.uerbo,ſiue.Bal.l.eos.C.de exec. rei iud.Millȩus.d.gl. ver.ad carceres.& vbi is ꝗ tenetur ꝓcisè ad factũ cõtumax

eſt,iuratur

eſt,iuratur in litem contra eũ,vbi actor hoc maluerit. Millæus d.glo.ver.ad carceres.tex.in d.l.qui reſtituere.

SVMMARIVM.

1 *Iurari poteſt in litem contra ſubtrahentem mihi facultatem probãdi,vel facientem probationem meam difficilem.*

2 *Probandi facultatem aduerſario ſubtrahens perdit cauſam.*

3 *Portans aliquid contra prohibitionem ordinum,non permittens perquiri,ſed reſiſtens,vel aufugiens,grauiter punitur.*

4 *Lacerans ſcripturas alienas quando non teneatur ad id, quod in litem contra eum iuratum fuerit.*

5 *Procurator fiſcalis ſi laceret informationes, nõ oritur indiciũ contra accuſatum,nec contra eũ poteſt in litẽ iurari,niſi conſcius fuerit.*

§. XXXVI.

1 TRIGESIMOQVINTO † amplia præmiſſa iura,& dic, quòd poteſt iurari in litem contra ſubtrahentem mihi facultatẽ probandi,vel facientem probationem meã difficilẽ. Et ideò ſi quis teſtes meos ne proferant teſtimonium verberauerit, vel illis fuerit minatus, vel eos ſubornauerit,vel ſcripturas,vel inſtrumenta,vel chyrographa lacerauerit,vel combuſſerit,vel celauerit, aut ceſſauerit,potero contra talẽ præmiſſa facientem, vel mandantẽ ea fieri in litẽ iurare,probando ex ipſo iuramẽto,ius meũ, dominij,& poſſeſsionis,creditũ, & omne aliud ius meũ,ac tenorẽ,& valorẽ ipſarũ ſcripturarũ,et ſi lacerans, vel ſubtrahens mihi probationes eſſet minor,quia illi in hoc non parceretur,ex quo eſſet in dolo, & nõ poſſet reſtitui in integrum.Deci.conſi.521.Conſultus.col.fi.Bal.l.ſi de poſſeſſione.C.de prob.& cõſi.80.Principalis.col.j.vol iij. & cõſ. 152.Ad euidentiam.col.11.vol.iij & in l.j.verſ.ſed hic.C. de fid.inſt.& in l.qui accuſare.ver.itẽ dico.ubi Alex.& alij. C.de edẽ.Dec.l.ſi qd id,quod.col.vij.ff.de iuriſ.om. iu.Ab. c.accepimus.de fid.inſt.Crau cõſi.vj.Plura.Cur.in l.admonẽdi.nu.143.ver.2.aliud.vbi Ro.& alij ff.de iur.Abb.cõſi. 109.Circa.in fi.vol.ij.Iaſ.d.l.in actionib.nu.17.verſ.4.not.

2 ¶Subtrahens enim † aduerſario facultatem probandi, perdit cauſam.Socin.l.j.§.ſi reus.num.2.ff.de eo per quem factum

factum erit. Innocent. c. intimauit. de teſt.

3 ¶ Portans aliquid† contra prohibitionem ordinum, non permittens perſcrutari,& perquiri, ſed reſiſtens, vel aufugiens grauiter punitur, nec requiritur alia probatio. Bart. l. iij. C. de cur. pub. lib. 12.

4 ¶ Fallit vbi liquidò † per teſtes probaretur, quod in ſcriptura lacerata non continebantur ea quæ actor vult iurare, quia tunc contra lacerantē nō ſtatur iuramento in litem. Craue. d. cōſ. vj. Plura. nu. 70. verſ. ſed eſto tollitur. n. præſũptio quę erat cōtra lacerantē per cōtrarias probationes. l. fi. in prin. ff. qd met. cau l. nuptura. in fi. ff. de iur. dot. tex. hic.

5 ¶ Fallit reſpectu † tertij non lacerantis de cuius mādato nō conſtat: quia contra eũ in litem iurari non pōt, nec oritur indiciũ, & ppea ſi procurator fiſcalis lacerauerit informationes, nō oritur indiciũ contra accuſatũ, nec cōtra eũ pōt in litem iurari, vbi non conſtat, quod ipſe conſcius fuerit Crau. latè d. conſi. vj. col. 15. verſ. non obſt. ſecundũ arg. de laceratione. nu. 68. 69. & 70. facit rub. C. res int. alios acta.

SVMMARIVM.

1 *Iuratur in litem contra mendacem, tanquàm contra doloſum.*

2 *Poſitiones ſui facti veras negans, dicitur falſum committere.*

3 *Aduocati qui inſtruunt ſuum clientem ad negandum poſitiones veras tenentur ad dāna partis, contra quarũ negatæ ſunt poſitiones.*

4 *Iudex poteſt facere praceptum pœnale parti, vt verè ac iuſtè reſpondeat poſitionibus.*

5 *Negans poſitiones factas ſuper facto proprio, ſi conuincatur de mendacio, poterit per ponentem in litem iurari contra negantem ſuper damnis, expenſis, & intereſſe ponentis.*

6 *Negans factum ex quo debitum reſultat, ſi in eo conuictus fuerit de mendacio, ſuper quantitate & æſtimatione, & intereſſe ſtabitur iuramento actoris ponentis.*

7 *Super maiori quantitate, & pretio rerum furto ſubtractarum ſtatur iuramento actoris.*

8 *Iudex ex officio de quantitate, valore, & pretio rerum ſeſe informat conſtito per teſtes de debito, licèt ignoretur quantitas.*

9 *In delictis ſufficit probare delictum, licet non probetur ſubſtantia debiti, nam tunc ſtatur iuramento meo tam ad probationem ſubſtantiæ, quàm quantitatis, & pretij rerum.*

Negans

10 *Negans intentionẽ actoris, & de mendacio conuictus, ſi modo velit conficere, an actor poſſit in litem iurare tam in actionibus ſtricti iuris, quàm bonæfidei concurrente difficultate probationis.*

11 *In cauſis magnis poteſt iurari, in ſupplementum probationis contra eum, qui in alio conuictus fuit de mendacio.*

12 *Debitor vendens rem alteri obligatam, et aſſerens illam eſſe liberã, tenetur pœna falſi & contra eum in litem iuratur.*

13 *Debitor vendens rem alteri obligatam, & diſſimulans eam eſſe alteri obligatam tenetur pœna arbitraria ex crimine ſtellionatus & contra eum in litem iuratur, & quid ſi promiſerit eam liberare, caſu quo eſſet obligata.*

14 *Dans vnam rem pro alia committit crimen ſtellionatus, & contra eum in litem iuratur.*

15 *Affirmans pro vero, quod non eſt dicitur, in dolo, & contra eum in litem iurari poteſt.*

16 *Mendacium dicens abſque dolo, excuſatur, & contra eum in litem iurari non poteſt.*

§. XXXVII.

1 TRIGESIMOSEXTO † amplia hãc l. ſi quando. & d. c. fi. & d. l. in actionibus. & omnia iura ac ſtatuta, dantia facultatẽ iurandi in litem, vel aliud iuramentum præſtandi contra doloſum, quòd procedant etiam contra mendacem, cùm ex mendatio arguatur, & probetur dolus. l. ſi quis affirmauerit. §. j. l. quod venditor. §. 1. l. eleganter. §. idem Pomponius. ff. de dolo. l. falſus. §. ſi quis. ff. de furt. Ergo contra mendaces tanquàm contra doloſos iurari in litem poterit. d. l. in actionibus. Socin. conſi. 213. Conſilijs. col. 3. num. v. verſi. conuincitur etiã dolus ex quo deprehẽditur in manifeſto mendacio. vol. 2. Ancha. conſil. 316. In cauſa. colu. 1. verſi. præterea circa Paul. de Caſt. conſil. 87 Quantum ad contenta. col. 2. verſ. & licet. vol. 2. & conſil. 331. In cauſa Silueſtri. col. 2. in fin. vol. 1. & conſil. 302. Ego. vol. j. Dom. Aymo. Crau. clariſs. & certiſſimus legum vates, & noſtri temporis moderniorum Docto. ſidus fulgentiſſimum. in 1. part. de antiq. temp. in part. quæ incipit vidimus. nu. 16. in fi. & dixi ſupr. §. Dicam cum Virgiliana Didone. nu.

done.nu.12.verſ.leges.Nam doloſi,mendaces & décipientes dicuntur in dolo.Imol.conſ.78.nu.3.& ix.Si quis nega
2 uerit,† poſitiones eius facti proprij,vel alterius facti,quod ſcit eſſe uerũ, dicitur eſſe in dolo, vbi cõuincatur de mendacio, cùm negãdo poſitiones vbi ſint verę falſum cõmittatur.Et ideò malè faciũt aliqui iniqui aduocati, & iniqui quidã procuratores, & peſsimi ſollicitatores aliqui, qui inſtruunt clientulũ ſuũ ad negandũ poſitiones,dicẽdo eorũ clietulo ſi illas fateris perdes cauſam nõ aũt dicũt, & ſi eas negabis perdes animã,quę eſt cũctis, rebus pręferẽda.Et ad
3 uocati,& procuratores † qui docẽt negari poſitiones veras tenẽtur ad dãna illus cõtra quẽ negatę ſunt poſitiones:puta, expẽſas factas in probando poſitiones veras negatas, & ad reſarciẽdum damnũ amiſsionis cauſę,vbi ob poſitiones veras cauſa fuit amiſſa per ponẽtem. Et ideo ſolẽt cauti iudices quãdo eſt reſpondendũ poſitionibus, expellere aduocatos,& procuratores,& ſollicitatores,& cogere partẽ ad reſpondendũ poſitionibus, cùm pars à ſe ipſa illis teneatur
4 reſpõdere.ita dicit gl.in c.j.de cõfeſ.in vj.& iudex † põt facere pręceptũ pœnale parti,ut ſub pœna aureorũ centũ verè ac iuſtè reſpõdeat poſitionibus.Iaſ.l.nec quicq̃.§. vbi decretũ.nu.17.ver.ideo adde.ff.de offic.procõſ.& leg.Nic.de
5 Neap.l.ius alimentorũ.§.j.ff.vbi pup.educ.deb.Et vbi† negans poſitiones factas ſuper facto proprio negantis, vel alterius,ꝙ ſciat negãs, eſſe verũ,conuincatur de mẽdacio, & ſic probentur poſitiones eſſe verę, poterit iurari in litẽ per ponentẽ,cõtra ipſũ negatẽ,ſuper dãnis,expẽſis,& intereſſe ponẽtis,& ſuper alijs.Anch.d.cõſ.316.In cauſa.col.j.Soc.d. conſ.213.Conſilijs.col.3.ver. cõuincitur.& col.pe.verſi.4. quia.& ver.quintò & vlt.vol.2.tex.d.l.in actionibus.& d.l. nummis.vbi glo.fi.in fi.ff. de in lit.iur. & vide ſupr.in d.§. dicam.num.13.verſic.Leges.
6 ¶ Ergo † ſi reus cõuentus negauerit debitũ, & ſic petitionem,vel poſitiones ſibi factas ſuper eius debito:puta,quia negauit ſe pecunias,vel alias res habuiſſe mutuo, uel in depoſitũ aut commodatũ,vel in alium titul.& de hoc cõuincatur de mẽdacio,quia per teſtes, uel per acta,probatur de ueritate debiti:puta,qa dicũt,teſtes,ꝙ uiderũt res dari, uel
pecunias

pecunias numerari,licèt nõ probetur certa quantitas, nec æſtimatio ipſarum rerum, uel pecuniarum, quia fort. te-ſtes dicunt, non recordari, uel ad hoc nõ animaduertiſſe, tamen ſuper quantitate, & æſtimatione ipſarum rerum,& pecuniarum, ſtandum eſt iuramento actoris,uel creditoris petentis, ſufficit enim contra mendacem probari ſubſtantiam debiti, ſeu quod eſſet debitum, uel quod fuerit numeratum,uel datum,ubi per reum conuentum, uel debitorẽ iſta fuerint negata, & hoc probato, ſtari debet ſuper quãtitate,& qualitate debiti, & quantitate,& pretio rerum,& pecuniarũ,ac intereſſe iuramento actoris,uel creditoris petẽtis.Rain.de For. & Doct.in l.1.ff.de in lit.iurand. Crau.tracta. de antiq.temp.in part. quæ incipit,Vidimus, nu.ix.uer.ſecundo. limitatur. & nu.x.uer.ſed pro hoc dicto.cum ſeq.uſque ad nu.19.Dec. conſil.146.Et pro tenui: col.v.in fi.uerſ.ex eo, quod uoluit ſing.Rain.& Dec.d.l.in actionibus.col.iiij.nu.13.in fi.uer.Et ulterius in caſu.ff.de lit.iur.Et ſequitur iſtud dict.Rain.Bar.cõcurrentibus. alijs coniecturis.in.l.admonendi.col.viij.in fi.nu.40.uer.quęro quid ſi teſtis deficiat in dicto. & ibi alij Mod.ff. de iureiur. & idem Deci.l.certi condictio.§.quoniam. col.3.circa medium.ff.ſi cer.petatur.& in l.fi.col.fi.C.de eden.& in c.j.de prob.Cępol.cautel.211.incip.Aliquis mutuauit.Corn.cõſ. 318.Pro vecturali.in fi.vol.iiij.Et debent intelligi prędicti Doct.& iura per eos allegata,videlicet,vbi reus conuentus negaſſet debitũ,ſeu factum,ex quo debitum reſultat,& de eo fuiſſet conuictus de mendacio: nam tunc ſuper quantitate, & pretio reiũ, ac pecuniarum & intereſſe ſtari debet iuramẽto actoris,vel creditoris petẽtis.quòd patet,ex quo loquuntur,vbi per teſtes,aut acta fuiſſet probatum de debito:puta, quòd fuiſſet probata numeratio, licèt non conſtet de quantitate.Et ſic præſupponunt debitũ,vel numeratum in totum fuiſſet negatum, tam reſpectu debiti, & numerati,quàm eius quantitatis, alioquin teſtes non fuiſſent examinati ſuper debito,vel numerato,& ita ponderat D.Aymo.Cra.in d.verſ.ſecundò limitatur.in fi.nu.15.ver. ſecundò reſpondeo.& ita loquuntur Doct.ipſi.

¶ Sed vbi reus conuentus nõ eſſet mendax, & ſic non negaret de-

garet debitũ, vel nummeratũ factũ fuiſſe,ex quo fateretur quidē debitũ: ſed non fateretur fuiſſe in tanta quantitate prout aſſerit creditor,tunc etiam ꝙ per teſtes,vel acta, probaretur de debito,& per teſtes de quantitate nihil probaretur,nō debet ſtari ſuper quantitate iuramentò actoris,aut creditoris. D.Fran. Purpuratus in d.l.admonendi.nu.265. vbi alij. Mod.ff.de iur.Crauet.d.verſ.ſecundò limitatur.& d.verſic.ſecundò reſpondeo. niſi concurrerent aliæ coniecturæ pro eo:puta quia per teſtes probaretur,ꝙ debitor requirebat mutuo illã quantitatē.Craue.d.ver.ſecundò limitatur.in fi.nu.10.verſ.ſed pro hoc dicto. Alex.cõſ.69.Viſa. col.pe.nu.vij.ver.cõprobantur.vol.ij.Anto.de Butr.c.fi.de iureiur.per c. ex literis de iureiur.Bar.l. admonēdi.nu.40.

7 ¶ Fallit vbi licet † reus conuentus,vel debitor, licèt non negauerit factũ, & debitum, & ſic vigore talis negationis facti,non fuit in dolo: quia illud falſus fuit tñ fuit in dolo faciendo factũ ipſum per eum confeſſatũ: puta, quia reus fatetur ſe furto ſubtraxiſſe res, ſed non in tanta quantitate,& æſtimatione,quantum aſſerit actor,vel creditor.Nam tunc ſuper maiori quantitate, & pretio rerum furto ſubtractarum,ſtatur iuramento actoris aut creditoris. Ancha. conſi.316.In cauſa.Soc.conſi.213.Conſilijs.vol.ij.

8 ¶ Fallit † etiã,quia conſtito per ipſos teſtes,vel acta de debito,aut rebus,vel numerato, licèt ignoretur quãtitas, vel valor, ſeu pretium pecuniarum, & rerum poteſt iudex ex eius officio, de quantitate valore, & pretio rerum ſeſe informare.Soc.conſ.155.Præſtantiſsime.nu.4.vol.ij.l.ſi quod ex Pamphila.vbi Bar.ff.de leg.ij.

9 ¶ Et præmiſſa † procedunt, vbi ſumus in contractibus,& non in delictis,nec violentijs: quia tunc ſaltem de debito, aut ſubſtãtia debiti negati, debet probari ad hoc vt ſtetur iuramento creditoris ſuper quantitate.Bar.d.l.admonēdi, nu.40.ver.quæro quid,ſed in delictis,vel violentijs, ſufficit probare delictũ,ſeu violentiam, licèt non probetur ſubſtãtia debiti. nam ex eo quod probo violentũ ingreſſum in domũ meam, vel caſtrũ meum,ſtatur iuramento meo, tã ad probationem ſubſtãtiæ,quàm quãtitatis,& pretij rerũ, & bonorũ,licèt non probem ꝙ in caſtro,vel domo haberē

bona, quamuis iuramentum ipſum per iudicem ſit moderandum præuia eius taxatione, vt dicit Crauet.in d.ver.ſecundò limitatur.in fi.nu.15.verſi.non obſt.quòd talis. ibi, nam ex eo.per tex.in hac.l.ſi quādo.C.vnde vi.& eſt com. opin.& pro hoc faciunt ea quę dixi ſuprà in §. In depoſiti etiam actione.nu.vj.ver.ſi per teſtes.& ver.Et quamuis gl.

20 ¶ Contra negantem † intentionem agentium ſi de mendacio vel periurio conuincatur ēt reſpectu negationis poſitionum,vel alio reſpectu,omnia iura præſumunt.Et agētes poſſunt iurare in litem contra ipſos negantes concurrēte dolo de quo conſtat ex mendacio,& difficultate probationis,etiam quòd priùs negans vellet modo cōfiteri. Pau. de Caſt.d.conſ.302. Ego Pau.vol.ij.ubi allegat d.l.in actionibus.cum l.ſeq.ff.de in lit.iur.& hoc vbi ſumus in actionibus, vel iudicijs ſtricti iuris: quia in actionibus bonæ fidei ſufficit dolus,vel mendacium,aut mora,abſque difficultate probationis:vt poſſit iurari in litem.l.nummis. & d.l.in actionibus.vbi Doct.ff.de in lit.iur.per illum text.

21 ¶ Licèt in cauſis† magnis etiam ciuilibus ex unico teſte, vel ſemiplena probatione non poſſit iurari in ſupplementum probationis.Iaſo.& Doc.in l.admonendi.ff.de iur.Tā etiam in cauſis magnis iurari poteſt in ſupplementum cōtra eum qui in aliquo conuictus fuit de mendacio,vel periurio concurrentibus tamē alijs de quibus per Pau.de Caſ. in d.conſ.302.Ego.& in d.con.87.Quantùm ad contenta. col.ij.uol.ij.& con.331.In cauſa Silueſtri. col.ij.in fi.vol.j. facit text.in auth.cōtra qui propriā. C de nō nu.pec.& in l.cùm de indebito.ff.de probatio. ſequitur Crau.in j.part. de antiq.temp.in part.quæ inci.vidimus. nu.16.cum ſequ.

22 ¶ Debitor † vendens rem alteri obligatam afferens illam eſſe liberā, & nemini obligatam, dicitur mēdax,& tenetur pœna falſi.text.& glo.& Bart.l.ſi à debitore.ff.de falſis .D. Antonius Neguſantius in j.mem.iij.par.prin.nu.21.verſic. item adde.Magni.D.Iodocus Damhouderius Brugen.Iurecon.æterni nominis Cæſaris Conſiliarius optimus in eius diuino Enchiridio,ſiue praxi criminali, ſub rub.de falſitate per cōſenſum:ergo cōtra eū poterit iurari in litē,pro dānis, & intereſſe emptoris vel contrahētis cū eo.d.l.in actio

nibus.

13 nibus. Sed quando † non exprimit illam eſſe liberam, ſed diſsimulat, illam eſſe alteri obligatam, & reperiatur alteri obligata tenetur pœna arbitraria ex crimine ſtellionatus. tex.cum glo.in l.iij.ff.de crimi.ſtellionatus.& in l.j.§.j.ff.de pign.action.D.Antonius Neguſantius.d.ver.item attende. in fi.glo.d.l.ſi à debitore. ergo cōtra eum iurari poterit in litem.glo.d.l.nummis.in fi.& tex.& Doc.in d.l.in actionibus.ſed ſi dixiſſet illam non eſſe alteri obligatā,& ſi contrariū appareret, promiſit illam liberare, & hoc faciat,euitat pœnā falſi.glo.d.l.ſi à debitore. Negu.d.ver.item attende.

14 ¶ Committens † mēdacium in dando vnam rem pro alia,dicitur committere crimen ſtellionatus.l.iij.§.j.vbi tex. & gloſ.ff.de crim.ſtellio.Neguſan.in j.memb.iij.part.prin. nu.19.& 20.uerſ.ſextò quæritur.cum ſeq.in tract.de pign. & hyp.ergo contra eum tanquām doloſum iurari poterit in litem.d.l.in actionibus.ff.de in lit.iur.

15 ¶ Affirmans † pro uero quod non eſt: puta, aliquem eſſe virum probum,vel animal bonū non morboſum,vbi non ſit,dicitur in dolo l.ſi quis affirmauit.ff.de dol.& affirmās vas eſſe integrū,ſeu bonū,vbi non ſit tenetur ad intereſſe, & dicitur in dolo.l.tenetur.§.ſi vas. verſ.ſed ſi uas mihi.ff. de actio.empt.Dec.l.j.in iij.lect.col.pen.nu.88.uer.in gloſ. ibi,quia.C.de ſentent.quæ pro eo quod intereſt profer.Ergo contra eum in litem iurari poterit probando damna ac intereſſe ex ipſo iuramento.glo.in d.l.nummis.in fi.tex. & Doct.in d.l.in actionibus.ff.de in lit.iur.

16 ¶ Limitantur † non pręmiſſa procedere ubi quis mendacium dixiſſet abſque dolo,putas dicere veritatē, ex aliqua cauſa colorata:quia tunc excuſatur à dolo,& contra eum non poteſt iurari in litem.Bal.c.j.§.vaſſallus.col.ij.in tit.ſi de feud.fue.cōntro.int.do.& vaſ.Cor.conſi.334.Videtur. col.antep.vol.iij.Cotta Mem.uer.mendax. & uerſ.negans. facit l.igitur.§.j.ff.de libe.cauſ.iuncta d.l.in actionibus.

SVMMARIVM.

1 *Iurare quis poteſt illud eſſe verum quod non vidit ſed ab his qui interfuerunt,eorum iuramento accepit.*

2 *Contra contumacem probantur dāna et intereſſe iuramēto actoris.*

3 *Contra calumnioſum litigatorem poteſt in litem iurari ad probationem intereſſe.*

4 *Expenſæ litis probantur iuramento partis vincentis praua iudicis taxatione.*

5 *Calumniam in ciuilibus ſi non poteſt expenſas ſoluere poteſt detineri, & puniri iudicis arbitrio.*

6 *In expenſis litis que connumerentur.*

7 *Succumbẽs tam in ſententia diffinitiua, quàm interlocutoria debet in expenſis condemnari.*

§. XXXVIII.

1 TRIGESIMOSEPTIMO † amplia, ꝙ quilibet qui aliàs pōt iurare in litem, vel in ſupplementũ, vel aliud iuramentũ ẽt veritatis, cõtra alium præſtare, ꝙ poſsit dictũ iuramentũ præſtare etiam ꝙ iurare volens per iuramentũ in litem veritatis, vel in ſupplementũ, vel per aliud iuramẽtum, non vidiſſet eſſe verum illud, quod vult iurare, vbi ab illis qui viderunt, vel negotio interfueruut, ita accẽperunt cum eorum iuramẽto, vel per confeſsionem partis ita eſſe audiuerunt. Io. de Imo. conſ. 147. In cauſa inter. col. ij. verſ. nec dicat, ibi, ſed cũm peterent. Alex. conſ. 69. Viſa. col. fi. ver. nec obſt. ei. vol. ij. Et hoc procedit ẽt ſi iurare volens reſpondiſſet poſitionibus partis contrariæ, dicendo ꝙ non vidiſſet actum, nec negotiũ, nec res pro quibus vult iurare: quia poſſet nihilominus iurare. Alex. d. verſ. nec obſt. ei. Nam & iudex qui iudicat de ueritate, iudicat de illa, etiã quòd eam non uiderit, dummodò ita ab his qui uiderunt cum iuramento percipiat. Io. de Imo. d. verſ. ſed cũm peterent. facit l. iij. §. quacũque & l. iuſiurandũ, & ad pecunias. §. j. verb. certioretur. ff. de iur. Inn. c. cũ in cauſa, col. ij. uerſ. illud, de iur. cal. Sit tamen cautus iurare uolens quòd non dicat velle iurare de credulitate, ex quo iuramentum credulitatis non admittitur, ſed quòd dicat, quòd vult iurare de veritate. Io. de Imo. d. cõſ. 147. In cã. col. ij. ver. nec dicat.

2 ¶ Trigeſimooctauò † amplia, ꝙ ẽt propter contumaciam poſsit in litem iurari contra contumacẽ probando dãna, ac intereſſe, & expẽſas ex ipſo iuramẽto. Bal. c. j. col. pe. nu. 14. ver.

14.uerſ.nota pp.ſi de inueſt.inter domin.& vaſal.lis oriat. per illum tex.Abb.c.dilecti filij.col.fi.nu.12.uer.inquantū. ibi, ſi autem ſurgeret in iudicio ratione tuæ contumaciæ. de for.comp.l.ij.ff de in lit.iur.Nam & contumax non au ditur niſi prius ſolutis expenſis ſequutis ratione contuma cię ſuæ,liquidandis iuramento partis contra eum prȩſtan dis.l.ſancimus.C.de iud.vbi tex.Bar.Paul.de Caſtr.Iaſo.& alij, contumacia enim dicitur dolus, ac delictum.l.omne delictum.ff.de iudic.toto titul.ff.ſi quis ius dicen.non obtemp.vbi tex.Bar.Iaſ.& Mag.D.Cam.Plaut.Doct.egregius. tex.in l.qui reſtituere.ff.de rei vend.

3 ¶ Trigeſimononō † amplia, ꝙ ratione temeritatis, vel calumniæ,qua quis fuit uſus in iudicio,temerè,uel per calūniam,litigando,quòd poteſt cōtra eum in litem iurari,probando ex ipſo iuramento damna, expenſas litis,ac intereſſe ſequuta ob ipſam litem temerè, vel per caluinniam factam.Abb.d.c.dilecti filij.col.fi.uerſi.ſi autem ſurgeret. de for.compe.d.l.ſancimus.& l.properādum. ubi tex.Bar.Iaſ.

4 & Doct.C.de iud.not.in c.fi.de dol.& cont.Expenſæ † .n. litis probantur iuramento partis uincentis prȩcedente tñ prius taxatione iudicis,& non ſubſequēte,& eſt communis opi.Iaſ.d.l.properandum.§.ſiue autem alteruta. per illum tex.nu.28.uer.ſecundò nota.ex hoc. per illum tex.C.de iu

5 di.Abb.d.l.nummis. ff.de in lit.iur.Et † calumnians in ciuilibus ſi non poteſt expenſas ſoluere, poteſt detineri,& puniri iudicis arbitrio.Spec.tit.de expenſis.§.poſtremò dicen

6 dum.uer.hoc quoque ſciendum.Et in expenſis litis † ratione uictoriæ,debentur expenſæ litis, & damna reſpicientia perſonam uictoris:puta,ſi erat artifex, qui ob litem nō potuit in ſuo artificio laborare,ſed in expenſis ratione contumaciæ,uel proceſſus retardati, debentur dāna indiſtinctè. Iaſ.d.§.ſiue autem alterutra. & etiam expenſæ hoſpitij debentur deducto eo quod domi conſumptum fuiſſet.Iaſ.d. §.ſiue autē alterutra.col.vj.nu.14.in fi.uerſ.nota ēt in hac

7 materia.Et in † expenſis condemnari debet ſuccūbens nō ſolùm in ſententia diffinitiua,uerùm etiam in omni interloquutoria, ſiue ante litem conteſtatam, ſiue poſt, & hoc indiſtinctè Iaſ.d.l.ſancimus.col.fi.uer.tu autem teneas. C.

de iud. & eſt com.opi. Iaſonis dicto §. ſiue autē alterutra. nu.19. verſi. ſextò quæro. Et hoc idem volunt Bald. Ange. Areti. Salicetus & Alexand. in d. §. ſiue autem alterutra.

SVMMARIVM.

1 *Prædones poſſunt in litem iurare cõtra nõ reſtituentes ſibi res, quas eis dederunt in depoſitum, vel commodatum, &c.*
2 *Contra rumpetem fidem iurari poteſt in litem.*
3 *Fidem non ſeruans incidit in crimen Stellionatus, & efficitur infamis, & peccat mortaliter.*
4 *Fidem non ſeruans ex aliqua iuſta cauſa, excuſatur à dolo, & contra eum in litem non iuratur.*
5 *Probatio bonæ vocis conditionis & famæ in genere non tollit ſpecialem probationem doli, & facultatem iurandi in litem.*
6 *Actio de dolo licèt nõ ſit bonæ fidei, nec in rē, tamē in ea ĩ li. iuratur.*
7 *Regula quòd credatur iuramēto damnum paſſi contra doloſum procedit, etiam ſi dolus probetur per teſtes domeſticos actoris.*
8 *Regula prædicta procedit etiam, quòd dolus probaretur ex indicijs.*
9 *Iurari in litem poteſt contra doloſum, vel in ſupplementum probationis coram quocunque principe, vel iudice,*
10 *Iuramentum in litem, vel in ſupplementum probationis an poſſit præſtari coram arbitratore.*
11 *Minor vigintiquinque annis adultus tamen, delictum committens, non excuſatur, quin contra eum iurari in litem non poſſit.*
12 *Iuratur in litem etiam contra militem.*
13 *Miles rē ſuã ab alio poſſeſſam inuadens, quãdo à violētia excuſetur.*
14 *Iuramentum in litem habet locum inter condominos, & ſociorum contra ſeipſos, nedum contra extraneos.*

§. XXXIX.

1 QVADRAGESIMO † amplia, quòd etiã non domini iurare poſſunt in litem: puta, prædones, & latrones, ac fures, contra non reſtituentes ſibi res, quas eiſdē, nõ reſtituētibus, dederunt in depoſitũ, vel commodatum, vel per alium titulũ vel contra alium contrahentem, qui ſit in dolo, vbi præmiſsi agunt ex contractu per eos celebrato: puta, ex commodato depoſito, vel locatione, & ſimili, contra commodatarium depoſitarium, conductorem, & ſimiles

ſimiles qui nõ poſsũt referre quęſtionẽ dominii. per l.ſi qs coductionis titulo.C.loca.et per l.cõmodare.ff.cõmo.ita dicit Bar.in d.l.cõmodare.in fi.nu.3.ver.quęro ſi cõmodatarius.ff.cõ.ſed tũc an res vel poſſeſsio tantũ quę ad actorẽ ſpectabat æſtimetur,vide per Bart.in d.l.cõmodare.in fin.

2 ¶ Quadrageſimoprimo † amplia,quòd vbicunque agitur contra illum qui fidem datam rupit, vel pacta,& promiſſionẽ nõ ſeruauit,ꝙ poteſt contra eum iurari in litẽ,cùm bonum ſit argumentum,agitur de fide rupta:ergo poteſt iurari in litem.text.in l.ei apud quẽ.ff.depoſit.Alex.conſi. 214.Quando.,vbi Carol.Mol. in apoſt.vol.vij. Nic.Bel.lib. 2.ſuprà in ca.14.graue enim eſt fidem fallere.l.1.ff.de conſti.pecu.in dolo enim eſſe dicitur qui fidẽ, & pacta,& promiſsiones non ſeruat.l. dolus ff. mandati.l.1.§. eſt autem
3 apud.ff.depoſiti.l.vendicantem.ff.de euic.Et fidem † non ſeruans incidit in crimen ſtellionatus.l.Titio.ff.ad municipa.& efficitur infamis.l. fœlicisſimam.C. de his qui à non domino.Iaſ.l.1.§.nuntiatio.col.3.verſic.quintò & vltimò. ff.de ope.no.nun.furti.§.mandati.ff.de infam.Bald.conſ. 291. Ad euidentiam. col.pen.vol.2.Crau.q. de indemnitate Mulierum.nu.30.verſic.nam in dolo, & non ſeruans promiſſa peccat mortaliter.Mag.D.Hie.Torniel.cõciuis.meus & affinis,in rubri.ff.de verborũ obligat.col.21.nu.54.ver. ex quo reſoluitur. per text. in ca.iuramenti.22.quæſtio.2. facit text.in l.1.ff.de pact.vbi dicitur quòd ratione naturali quilibet tenetur ſeruare pacta, & hoc procedit maximè vbi eſſent pacta iurata.l.ſi quis maior.C.de trãſa. Ergo cõtra non ſeruantem fidem,vel pacta,aut promiſsionẽ, cùm tunc dicatur agi de fide rupta, & ſic de dolo, poteſt iurari in litem, probando ex ipſo iuramento damna,ac intereſſe ſecuta ob præmiſſa non ſeruata.gloſ.l. nummis.in fi.& ibi tex.ver.ſua die.& tex.in d.l. in actionibus.ff.de in lit.iurã. text.in d.l.ei apud quem.& in l.ſi quis inficiatus.ff.depoſi. Alexan.conſil.214.Quando.& ibi D.Carol.Mol.in apoſtil. uolu.vij.Socin. conſil.213. Conſilijs.col.v. numer.xi.verſicul.primò quia.volu.2.

4 ¶ Fallit † quando ex aliqua cauſa iuſta, vel etiam iniuſta colorata tamen aliquis nõ ſeruaſſet fidem, pacta,nec pro-

ramentũ ſuper quantitate rerum,& damnorũ,ac intereſſe. Pariſ.d.conſi.75.Ad victoriam.nu.31. & conſ.76.Ad reſolutionem.col.2.nu.13.vol.j.Iaſo. & Chriſt. Portius §.Præterea & is.inſtit.quib.mod.re cõt.ob.Iaſ.hic,in hac l.ſi quã do.nu.43.verſ.retenta.C. vnde vi. Debent tamen indicia eſſe perſpicua.l.dolum.C.de dolo.Nec poteſt delictũ principale,ſeu dolus principalis ex vnico teſte, nec ex ſemiplena probatione cũ iuramento in ſupplementũ probari,ſed de eo prius liquidò debet cõſtare antequã ſuper rerũ quantitate,& æſtimatione, & intereſſe, iuretur in litem.Rom. & Iaſ.l.fin.ff. de in litem iurand.Doct.d.l.admonendi.

9 ¶ Quadrageſimoſexto † amplia iſtam l.ſi quando.& dict. c.fi.& d.l.in actionibus.& oĩa iura, ac ſtatuta dantia facultatem alicui iurandi in litem,vel in ſupplementum probationis,vel ſuper dãnis,& intereſſe,vel ſuper alijs procedere, et ſi cauſa eſſet coram Summo potifice, vel alio Principe. text.in c.olim. de iniur. & damn.dato. Et ẽt corã quibuſcunque iudicibus ordinarijs & delegatis.Iaſ.l.admonendi. in 2.lect.nu.326.ver. vltra. Bart.ff.de iur. Et itẽ corã arbitrio.Pariſ.d.conſ.76.Ad reſolutionẽ.nu.14.& 15.vol.j.Iaſ. dict.l.admonẽdi.in 2.lect.nu.326. ver. vltra Bar.ff.de iur. Anch.conſ.316.In cauſa.Grat.conſ.10. Et ſi cauſa.volu.2. D.Io.Baptiſt.de S.Blaſio in tract.de arbi.nu.90.q.49.facit l.

10 j.ff.de arbitr. Sed an corã † arbitratore poſsint dicta iuramenta præſtari, & dic ꝙ vbi electus fuit de neceſsitate iuris,vel ſtatuti, aut decreti cogentis partes ad compromittendũ, ꝙ corã eodẽ arbitratore ſic electo poſſunt præſtari prædicta iuramenta,& alia,ac ẽt referri. Iaſ.dict.l.admonẽdi.nu.226.ver.vltra Bar.ff.de.iur. Sed corã arbitratore voluntariè electo abſq; iuris,ſeu ſtatuti neceſsitate,non poſſunt prędicta iuramenta,nec alia prẽſtari teſte Grato in d. cõſ.10.Et ſi cauſa,vol.2.Et D.Io.Bap. de S.Blaſio.in d.nu. 90.q.49. Et hoc niſi arbitrator proceſsiſſet tanquã arbiter: quia tũc ẽt corã eo,talia iuramenta præſtari,ac referri poſſent.D.Io.Bap.de S.Blaſio in d.nu.90.q.49. Sed quòd dicta iuramenta poſsint præſtari indiſtinctè ẽt vltra caſus prẽmiſſos etiam coram arbitratore voluit Pariſius dict.conſ. 76.Ad reſolutionem.nu.14. & 15.Anch.d.cõſ.316.In cauſa.in

ſa.in princip. Sed an coram arbitratore poſsit iurari latius inferiùs dicetur in limitationibus.

11 ¶ Quadrageſimoſeptimò † amplientur præmiſſa iura l.ſi quando.& d.c.fi.& d.l.in actionibus.& oīa alia iura,ac ſtatuta,quibus datur facultas iurandi contra aliquem in litē, ob eius dolū,vel violentiam, & ob damnū per eum datū, vel delictū per eum commiſſum, vt procedant ēt contra minoré annorum vigintiquinque adultū tn̄,ſeu doli capacem,qui dolum, vel delictū,commiſerit in faciendo:puta, committendo violentiā,vel dando damnum:nā talis nō excuſatur ēt à pœna,nec à iuramento in litem,ēt per viam reſtitutionis in integrum: quia tenebitur ad pœnas,& contra eū iurari in litē poterit, nō obſtante reſtitutione in integrum petita/Alex.conſi.103.Videtur. col.v.nu.18.verſi. non obſtat,dū quintò dicebatur.vol.1.Dec.conſi.521.Cōſultus.col.ii.in fi.tex.& Doc.in l. ſi ex cauſa.§.nunc videndum.& §. ſi commiſſum. & in l.auxilium.ff. de minor.l.1. C.ſi aduer.del.Et ideò glo.& cōmuniter Doc.in l.ſi quis in tantā.C.vnde vi.cōcludunt cōmuniter, ꝙ adultus qui in dolo fuit incidit in pœnam dict.l. ſi quis in tantam.& contra eam non reſtituitur.Alex. dict.verſic. non obſtat,dum quintò dicebatur. vbi inquit quòd ita cōmuniter tenetur.

12 ¶Quadrageſimooctauò† amplia iura præmiſſa & omnia alia iura,ac ſtatuta quibus datur facultas iurādi in litē,cōtra aliquē,ob eius dolū, vel violentiā, procedere,ēt ſi ille, contra quē intēditur iurari,eſſet miles armatæ militiæ,& ſimul minor annorū vigintiquinque vbicunque feciſſet inuaſionē,vel violentiā cōtra ius naturale:puta, occupādo, vel inuadēdo rē alienā, vel ēt rem cōem cum alio, occpādo per vim, vel dolum ēt partem ſocij: nam tunc dicitur peccare contra ius naturale, & non excuſatur à pœna.d.l. ſi quis in tantā. & pōt contra eū in litem iurari, ita inquit Alex.in d.conſi.103.Videtur.col.v.nu.17.in fi.ver.non obſtat,quartum argumentum.vol.j. vbi alleg.glo.& Doct.in

13 d.l.ſi quis in tantam. Si tamen † miles armatæ militiæ rē ſuam in totū ab alio poſſeſſam per vim occuparet, excuſaretur à pœna.d.l.ſi quis in tantam. ſi ex præſumptionibus apparet ꝙ errore introductus hoc fecit,ex quo nō eſſet cō

tra ius naturale rem ſuam propriam ab alio poſſeſſam propria authoritate apprehendere, & per conſequẽs tunc contra ipſum militem non poſſet in litẽ iurari.ita ſentit Alex. in d.uer.non obſtat,quartum arg. per not.per glo. & Doc. in l.ſi quis in tantam.& per Ang.in l.plagij.C.ad l.Falci.de plagiar.Et dato quòd miles allegaret ſe propter aliquã cauſam ſaltem coloratam,uel leuem fuiſſe motum ad inuaſionem faciendam abſque dolo,nõ ſufficit eam per ipſum allegari,ſed oporteret etiam per eũ probari, quòd ipſe miles habebat notam illam cauſam, & quòd ſibi dictum fuerit ante inuaſionem quòd eidem licebat prædicta facere,propter illam cauſam.Et quòd miles ita dicẽti crediderit, quãuis nimis credulus fuerit,tunc enim excuſaretur à dolo,& à pœnis violentiæ, & contra eum in litem iurari non poſſet.Alex.d.conſ.103.Videtur.col.pen.verſi.& dato.volu.j.

14 ¶ Quadrageſimononò † amplia iſtam l.ſi qñ.& oĩa iura, & ſtatuta ſimilia, procedere etiam inter condominos, ſocios,& cohæredes contra ſeipſos, nedum cõtra extraneos. Ale.d.cõſ.303.Videtur.vo.j.Et dixi ſuprà latè n.1.§.actio. pro ſocio.uer.Ex hoc amplia.& num.3.uerſ.Vnde ſi unus.

SVMMARIVM.

1 *Iurari poteſt in litem non ſolùm in cauſis ciuilibus vel criminalibus,in quibus de crimine actum ciuiliter ſit,ſed etiam in criminalibus criminaliter intentatis,vel mixtis.*

2 *Confeßio rei ſi fiat cum qualitate minuẽte pœnam delicti,vbi præſumptio eſt contra delinquentem, confitens tenetur illam qualitatem probare,aliàs ſuccumbit.*

3 *Iurari non poteſt in litem vbicunque actum eſt criminaliter ad pœnam corporalem, vel ad pœnam pecuniariam fiſco applicandam.*

4 *Probatio priuilegiata in ciuilibus,& quæ in illis probaret facit iudicium ad torturam in criminalibus.*

5 *Quotiens data eſt querela & concluſum ad vtilitatem partis querelantis,dicitur actio ciuilis, & in ea conſtito de crimine,poteſt in litem iurari ſuper rebus abreptis pretio & æſtimatione.*

6 *Delictum ſi ſit dolo malo commiſſum in litem iurari contra delinquentem poteſt:ſecùs ſi caſu,vel lata culpa, vel non eſſet difficultas probationis.*

item probatur.& num.24.ver.ꝙ tamen dictum.& ibi Petr. Rebuf.& alij Doctor,C.de ſent.quæ pro eo, quod int.prof. tex.& Docto.in c.olim.de iniur.& dam.dat. & in c.dilecti. vbi glo.ver.cum iuſtis,ibi,& ita.vbi Doct.de for.compet.c. ſi.vbi gl.ver.per teſtes.ibi & ſic intereſſe,quod ſurgit ex maleficio probatur per iuſiurandū.extr. de his quæ vi met.ve cauſ.fiunt.Pau.de Caſt.l.ſicut iniquū.col.j.ver.quando aute.C.de fid.inſtr. Afflic.deciſ.13.vertitur.nu.10.ver.ſecunda præſumptio. Bar.l.quidā tabularū.ff.de furt.Et hæc eſt cōis opi.quæ indubitanter procedit,vbi de crimine actum fuit ciuiliter,vel criminaliter,& vigore iuramēti in hoc ſolùm agitur ad probandū per iuramentū,damna, intereſſe, expenſas,& rerum quātitates,qualitates,pretiū, & æſtimationē, & alia quæ commodū pecuniarium partis iurantis reſpiciunt,quia ipſa omnia,& alia ſimilia, probabūtur per iuramentum partis in litē præſtandum,contra delinquentē,vel criminoſum,ſiue doloſum, ſiue ciuiliter,ſiue criminaliter,pro præmiſsis,& alijs,actum fuerit, probato tamen prius delicto,vel crimine liquidato,per duos teſtes, vel per confeſsionē partis, ſeu rei conuenti, ita ꝙ ad probandum delictum non poſsit ēt ex unico teſte iurari in ſupplementum.Rom.& Iaſ.in d.l.ſi.ff.de in lit.iur.Et patet, ꝙ hæc eſt vera & cōis opin.ex his quæ ſuperius deduxi. Sed probato delicto,bene pōt iurari in litem, ad probandū res ablatas, vel deuaſtatas,& rerum quantitates,qualitates,pretium, & æſtimationem,dāna,expenſas,ac intereſſe,& alia etiam, ꝙ ciuiliter ſolùm,vel criminaliter ſolùm, vel ſimul ciuiliter, & criminaliter actum fuiſſet.per text.hic in l.ſi quando.C. vnde vi.& in d.c.ſi.& in d.l.ſemper.§.in hoc interdicto.ff. quòd vi aut clam.& in d.l.cùm furti.cum ibi not. per glo. Ang.& Pau.de Caſtr.ff.de in lit.iur.& per hanc opi.deduxi ſupra alias authoritates.& hæc eſt communis opin.

¶ Et iſtud ampliatur procedere etiam, ꝙ criminaliter vel ciuiliter, actum eſſet non ſolùm pro conſequenda rei æſtimatione, verùm ēt pro conſequenda pœna ſecundum rei æſtimationem:puta dupli,tripli, aut quadrupli parti tñ,& non fiſco applicanda, quia rei æſtimatio ad finem ēt habē di ipſam pœnam, tunc probari poſſet per iuramentum in

lite,contra

ſitē,cōtra doloſum,vel furem,aut violentū.& hæc eſt cōis opin.glo.in l.cùm furti.per illum text.& ibi Pau. de Caſtr. nu.3.verſi.ſic ergo.ff.de in lit.iur.Petr.de Anch.conſi.286. Ex prædicta.in fi.Alexan.conſi.103.Videtur. volu.j.

2 ¶ Ampliatur ēt præmiſſa † procedere ēt ſi de delicto: puta,furto,dāno,aut violentia conſtaret ſolùm per confeſsionē rei conuenti,qualificatā,vel taxatam : puta,in decē aureis tantùm ſubtractis,vel in re valoris centū aureorum tātùm,& non vltra ſubtracta:quia actor,uel accuſator poſſet iurare in litem contra ipſum reum conuentum, de maiori ſumma & de alijs, vltra confeſſata,tam reſpectu quantitatis & æſtimationis rerum, quàm etiā reſpectu plurium vitium, quibus furtum, vel delictū cōmiſſum per ipſum reū confitentem dicatur ab actore,vel accuſatore, vltra cōfeſſata per reum conuentū.Anch.d.cōſi.286. Ex prædicta.Et dixi ſupr.in §.actio.pro ſocio.nu.3.verſi.amplia præmiſſa. facit c.ſemel malus.vbi tex.& Doc.de reg.iur.in vj. Confeſſio.n.rei cū qualitate,vel taxatiua minuēte,vel tollente obligationē,ſeu pœnā delicti,vbi præſumptio eſt contra cōfitentē:putà,quia ſumus in delictis,vel in alijs quæ ſunt de genere prohibitorū,tunc pōt confeſsio pro parte acceptari per actorem,vel accuſatorē,cum negatione, ꝙ qualitas. vel taxatiua non ſit vera. Et cōfitens tenetur probare qualitatē,vel taxatiuā eſſe verā, alioquin in totum ſuccumbit confitens, ex quo actor vel accuſator in iſtis pōt pro parte pro ſe faciente acceptare confeſsionē,& in parte quæ facit cōtra ſe reſpuere confeſsionē.Abb.c. cū veniſſet.col.ij.ver. itē not.ꝙ licèt confeſsio emanet cū certa qualitate. ext.de inſt.& in c.bonæ.el ij.col.fi.in fi. & col. pen.in fi.ver.adde ad prædicta.ext.de poſt.prel.Bal.conſi.79.Dauanti da voi ſauio.nu.3.& per to.vol.ij. Et in caſibus quibus actor non poſſet iurare in litē:puta,quia eſſet Iudæus,vel infamis,ipſa cōfeſsio operatur,ꝙ iudex maleficiorū poterit,ac debebit torquere reū taxatiuè,vel qualificatiuè cōfitentē, ut dicat veritatē ſup maiori sūma,& ſup alijs vltra p ipſum reū cōfeſſata.Lanfr.de Oria.in c.qm contra falſam.in glo.ver. confeſsiones.nu.19.ver.quæro iuxta præmiſſa de una.in fi.

3 ¶ Limita tamen † præmiſſa iura,ac ſtatuta,nō procedere; vbicunque

vbicunque actum fuiſſet criminaliter, ad pœnam corporalem: puta, amiſsionis vitæ, vel mutilationis mẽbri, aut fuſtigationis, vel aliam pœnã corporalẽ. vt ſit locus ipſis pœnis corporalibus. Nam tunc ẽt cõſtito de delicto: puta, furto, vel rapina, vel alio delicto, non ſtatur iuramento in litẽ partis, ſuper quantitate, & qualitate, & æſtimatione rerũ, ſi ſtatutum vel lex, aut decretum diceret, quòd à tali ſumma: puta, à cẽtum libris ſupra, vel à medio ſcuto ſupra fur, vel latro, vel raptor fuſtigetur, vel ꝙ corporaliter puniatur: puta, quòd bulletur in fronte. Sed rerum quantitas, & qualitas, ac æſtimatio ẽſt per vim, ac violentiam, & dolum, ac rapinam, & furtum ſubtractarum, vel deuaſtatarũ, debet per teſtes plenè & liquidò probari, nec poteſt tunc, quantũ ad hoc, vt ſit locus ipſis pœnis corporalibus ẽt ſolius fuſtigationis, vel bullationis, probari ex iuramento in litẽ per partem præſtando, & ita limitatur hoc modo non procedere iſtã l. ſi quando. C. vnde vi. & d. c. fi. ext. de his quæ vi met. ve cauſ. fiunt. & d. l. in actionibus. & l. cũ furti. ff. de in li. iu. & d. l. ſemper. §. in hoc interdicto. ff. quod vi, aut clã. & omnia alia iura, ac ſtatuta, volentia credi iuramento alicuius partis offenſæ, vel damnũ, vel violentiã, aut aliud malum paſſæ, vel iuramento camparij, vel ſaltuarij. ita dicit Bal. in l. in actionibus. §. ſeu. ver. planè. col. fi. ver. ſi ſtatutũ dicit, ſi quis furatus fuerit à centũ libris ſupra bulletur. ff. de in lit. iur. Bar. in l. fi. vbi etiã Alex. col. j. ver. extr. glo. q̃rit Bart. & ibi D. Fran. Cur. Iaſ. & alij. ff. de in lit. iur. Raph. Ful. Plac. & Pau. de Caſt. in l. cùm furti. ff. de in lit. iur. D. Fran. Curt. in l. admonendi. nu. 215. ver. in ea. gl. ibi, l. ſi quando. in fi. ibi, quarto limitatur. & ibi Iac. Pet. de Ptholomeis nu. 291. ver. tertio fallit. & ibi alij Mod. ff. de in lit. iur. arg. l. fi. C. de prob. & l. eum qui. ff. de iur. Caro. Rui. conſ. 35. Quod ſentẽtia. col. iij. nu. 7. et 8. et 9. ver. et alia ratione iſto caſu. vol. v. Ang. hic in hac l. ſi quando. C. vnde vi. Bal. et alii l. j. et l. in bonæ fidei. C. de reb. credit. et iureiur. Rip. l. damnum. col. iij. verſi. quinto. ff. de dam. infect. Felin. c. de cætero. vbi etiam Fran. Aret. col. ij. de teſt. Pariſ. cõſi. 153. in cauſa. vol. iiij. Alex. conſi. 167. Requiſitus. col. j. volu. j. Et ex prædictis patet, ꝙ hæc eſt vera et commu. opin. Et ſi in hoc caſu pars

offenſa nō pōt iurare in litem, multominùs poterit in hoc caſu iurare fiſcus.Soc.l.j.§.in eum.nu.3.ff.ne quis eum qui.
¶ Secundò etiam limitantur prędicta iura,ac ſtatuta non procedere quotieſcunque ageretur ad pœnam etiam pecuniariā,fiſco applicādam;puta dupli, vel tripli,ſeu quadrupli,vel aliam pœnam pecuniariam fiſco applicandam: nā tunc dicitur agi criminaliter,& etiā,quod conſtaret plenè ac liquidò de delicto principali;puta, furto, rapina, dolo, aut violētia,vel damno non poſſet iurari in litē per partē, nec per fiſci procuratorē ſuper rebus ſubtractis,vel occupatis,vel furto ſubtractis,nec deuaſtatis, nec ſuper earū quātitate,nec æſtimatione, nec alijs, vt ſit,locus dictæ pœnæ pecuniariæ fiſco applicandæ.Paul.de Caſt.d.l.cū furti.nu. 8.ver.nō ſic deberet.ff.de in lit.iur. Bar.& Alex.in l.fi.ff.de in lit.iur.Car.Rui.d.cōſi.35.Quòd ſententia.col.3.nu.7.& 8.& ix.vel fi.& alia ratione.vol.v.Iac. Petri de Ptholomeis in d.l.adomnendi.nu.221.verſ.tertio fallit.& ibi Curt.nu. 215.ver.in eadem.gl.ibi.l. ſi quādo.ibi ego.ff. de in lit.iur. Rip.d.l.damnum.col.3.ver. quinto. & ibi Mod.& alij.ff.de dān.infect.Pariſ.d.cōſi.153.In cauſa.vol.4. Doct.in apoſt. ad Bar.d.l.in actionibus.in apoſt.verſ.omnes.Ang.hic d.l. ſi quādo.facit l.fi.C.de probat.& l. non puto.ff.de iur.fiſc.
4 ¶ Probatio tamen † facta per iuramentum in litē à parte præſtitum contra accuſatum, etiā in cauſis criminalibus, quibus actum fuit ad pœnam corporalē, vel pecuniariam fiſco applicandam, in quibus vt ſupra dixi,etiam conſtito de delicto, non pōt iurari in litem,ſuper rebus,et earū quātitate,& æſtimatione, nec ſuper alijs ad finem,vt ſit locus ipſis pœnis, & in alijs caſibus, quibus non poteſt iurari in litem,nec in ſupplementum, tūnc ipſa probatio facta per iuramentum in litē, vel per aliud iuramentū in ciuilibus, faceret indiciū ad torturā in criminalibus, quia probatio priuilegiata in ciuilib. & quę probaret in ciuilibus facit indiciū ad torturā in crim.Bar.in d.l.fi.ff.de in li.iu. Et hoc ſequuntur Alex.& Iaſ.in d.l.fi.in fi.cū hoc moderamine, ꝙ ſit arbitrarium iudici.per not.in l.fin.ff.de quęſt.& per Io. And.in c.cùm in contēplatione.de reg.iur. Feli.c. de cætero.col.2.nu.vij.verſ. limita tertio.de teſti.et ibi Frā. Aret.
¶ Item

¶ Item ſcias,quòd dato,& non conceſſo, quòd iſta l.ſi quã do.C.vnde vi.& d.c.fi.extr.de his quæ vi met.ve cauſ.fiũt. & l.ſemper.§.in hoc interdicto. ff.ꝙ vi aut clã. & oĩa alia iu ra,ac ſtatuta, dãtia facultatẽ iurandi in litẽ, vel aliud iura mentũ pręſtandi, non haberẽt locũ in cauſis criminalibus, quod tñ non concludo,niſi cum diſtinctionibus per me ſu perius datis. hoc.§.in prin.n.j.ver.quinquageſimo amplia.
15 cum ſeq.Tñ quotieſcũque † eſſet data querela,& cõcluſum ad vtilitatẽ partiś querelantis,diceretur actio ciuilis,& iudi ciũ ciuile , & in ea, conſtito prius de crimine per teſtes, vel per confeſsionẽ partis , poſſet iurari in litẽ ſuper rebus abre ptis,vel inuaſis,aut deuaſtatis,& eorũ pretio,ac ęſtimatio-ne,& ſuper alijs,& locum haberent.d.l.ſi qñ.& d.c.fi.& alia iura,ac ſtatuta ſimilia. Raph.Com.conſi.42.Viſo item vbi procurator non habuiſſet poteſtatem intentãdi iudicium criminale ad pœnã corporalem,nec pecuniariã, fiſco appli candã,tũc etiam indubitanter poſſet dominus comparere, & iurare in litem ſuper ipſis rebus,& earum pretio,ac quãti tate,& æſtimatione & alijs. Raph.Com.in d.conſ.42.Viſo.
16 ¶ Illud aũt,† ꝙ dixi,ꝙ etiam in cauſis criminalibus, etiam ciuiliter,vel criminaliter motis,ꝙ poteſt iurare in litem cõ tra delinquentem,vel criminoſum,intellige verum eſſe,vbi delictũ eſſet cõmiſſum dolo malo,quia tunc iurari poſſet in litem contra delinquẽtem:ſecus ſi delictum caſu,vel ex cul pa ẽt lata fuiſſet cõmiſſum , quia tunc non poſſet iurari in litẽ.& eſt com.opi.per tex.in l.in actionibus.ibi,ob dolũ.et ibi glo.cõiter approbata.ff.de in lit.iur.vide tamen ea quæ dixi infr.in §.homicidium.nu.14.verſi.fallit ſecundo.Item intellige verum eſſe vbi concurrerent dolus malus & diffi-cultas probationis, quia tũc iurari poſſet in litem in ciuili-bus, & criminalibus alias ſecus.per text.in hac l.ſi quando. C.vnde vi.& per d.l.in actionibus.ver.planè. vbi Doc.ff.de in lit.iur.D.Cam.Plaut.in d.l.j.in gl.ver.per ſuam ſubtilita tẽ.nu.24.ver.ꝙ tamen.& ibi D.Hieron.Cag.nu.126.col.29. & alij Doc.C.de ſent.quæ pro eo,quod int.prof.& iſtud vl timũ intellige iuxta ea quę dixi ſup.in §.Primò itaque. nu. 20.ver.& licet.& nu.33.ver.Sed in caſu.& nu.34.verſ.ſepti mò amplia.in fi.Et debet † ſemper liquidò priûs cõſtare &,

probari de delicto principali rei couēti antequā iuretur in litē ſuper dānis, & intereſſe, & rebus,& eorū æſtimatione. Rom.& Iaſo.l.ſi.ff.de in lit.iur.D.Cani.Plaut.d.verſi.ꝙ tn̄.

SVMMARIVM.

1 *Homicidium omni lege eſt prohibitum.*
2 *Homicida ad quid teneatur erga occiſum & eius hæredes.*
3 *Vulneratus moriturus, vel eius hæres pro intereſſe animæ poteſt in litem iurare contra vulnerantem.*
4 *Intereſſe quod inſurgit ex maleficio, probatur per iuramentum.*
5 *Iudex ex officio poteſt ſe informare de facultatibus homicidæ, & animæ defuncti intereſſe taxare.*
6 *Homicida ſiue dolo, ſiue culpa homicidium commiſerit, tenetur ad curationis vulnerati expenſas.*
7 *Homicida tenetur ad æſtimationem operarum occiſi pro tempore, quo veriſimiliter vixiſſet, & quibus parentes, & hæres occiſi caruere, & cærituri ſunt.*
8 *Homicida tenetur ad intereſſe illorum, quos occiſus ſuſtentabat. Et quid de ſocio occiſi ſic. Et an pro hoc iurari in litem poßit.*
9 *Homicidium ſi ſit caſuale, expenſæ, damna, et intereſſe debētur, ſed tantùm legitimis probationibus debent probari, non iuramento in litem.*
10 *Vulnerator tenetur ad expenſas curationis vulnerati, & ad æſtimationem operarum amiſſarum, & ad omne damnum emergens.*
11 *Membrum ſi ob vulnus illatum ſit debilitatum, vulnerator tenetur ad omnia damna vulnerati, & eorum quorum intereſt.*
12 *Operæ amiſſæ, lucra ceſſantia & intereſſe probantur iuramēto vulnerati contra dolo malo vulnerantem.*
13 *Occidens vel vulnerans animalia mea, tenetur ad expenſas curationis, & damna pro quibus in litem iuratur.*

§. XLI.

1 HOMICIDIVM † ergo cū lege diuina, canonica, & ciuili ſit prohibitum: vt habetur Exod.c.21.Nō occides. & Deuter. cap.v.& apud ſacrum euangelium Diui Matthæi ca.26.Qui gladio ferit, gladio perit. & per totum tit.ff.& C.ad l.Cornel.de ſiccar.& in c.1.de homi.Adeò ꝙ homicida doloſus de iure diuino debet mori, gladio iuſtitiæ

tiæ vltore: vt habetur Exodi c.28.& Leuit.c.24.& Numeri c.35.& in Euangelio v.Matthæi ca.26.ibi,qui gladio ferit, gladio perit.Et idem de iure canonico. ca.j.de hom.& de iure ciuili toto titu.ff.& C.ad l.Cornel.de ſic.& inſtitu.de
2 pub.iudi.Sequitur † quòd proculdubiò homicida tenetur erga occiſum & hæredes occiſi ſiue homicidium fuerit do lo,ſiue culpa factũ, ad intereſſe animæ occiſi: quia primò & ante omnia debetur per homicidam intereſſe animę oc ciſi defuncti:vt pro ea fiant orationes,ieiunia,& huiuſmo di,& fiat fundatio perpetua,aut anniuerſarium miſſarum perpetuum,vel elemoſina pro anima defuncti ſecũdum fa cultates illius qui homicidium perpetrauit,ita dicit domi nus Manſuerius in ſua practica iudiciorum ſub rub.de ex-penſis intereſſe,& damnis.nu.16.ver.item ſi propter homi cidiũ.ibi, ſed primo. Scot.in 4.ſent.diſtin.15.& ibi Richa. & Landul.Et iſtud ego probo:quia ſi occidens, vel uulne-rans dolo, vel culpa tenetur ad intereſſe rerũ, & pecunia-rum, & expenſas curationis corporis vulnerati poſtea de-functi,& eius propinquiorum quos ſuſtentabat.l.ex hac le ge.ff.ſi quadru.paup.feciſ.dica.glo.& tex.in l.liber homo. & l.qua actione . ff.ad leg.Aquil.Spec.in tit.de iniur.& dã. dat.§.ſequitur.ver.ſed nunquid.cum ſeq.c.j.extrà de iniur. quantòmagis ipſe occidens debet teneri ad ipſum intereſſe animæ defuncti,& ſic ad fundationem perpetuam, vel an niuerſariũ perpetuum, vel eleemoſinam,& orationes pro anima defuncti occiſi,& ad orandum,& orari faciendum pro ea,cùm aĩa cunctis rebus ſit pręferenda.l.ſancimus.& auth.multò magis. C.de ſacroſ.eccle. ſumm.Ang.uer.reſti
3 tutio.j.in ver.homicida. Et pro tali † intereſſe animæ vul neratus moriturus,ſeu eius hæres,& ſic hæres occiſi,poſſet iurare in litẽ contra vulnerantẽ dolo malo, ſeu occidentẽ dolo malo,probando ipſum intereſſe ex ipſo iuramẽto cõ tra homicidã doloſum.glo.fi.in fi.in l.nummis.ff.de in lit. iur.c.dilecti.ubi glo.ver.cũ iuſtis.ibi,& ita hoc. & ibi Abb. & alij,de foro cõpet.tex.in c.fi.& ibi glo.ver.per teſtes.ibi,
4 & ſic † intereſſe quod ſurgit ex maleficio probatur per iuſ-iurandũ. & ibi Doct.not.extr.de his quæ vi met.cauſ.fiũt. l.j.vbi glo.ver.ſubtilitatẽ.ibi,ſed hoc.vbi Doct.C.de ſent.

quę pro eo quod inter. proſ.iunctis ſuperiùs per me notat. ſuprà,§.Vigeſimoquarto.nu.j.& §.Quinquageſimo.nu.j.Et
5 vbi hęres † iurare non poſſet in litē:puta,quia eſſet infans. l.videamus.ff.de in lit.iur.vel iſtud nō peteret,vel eſſet homicidiū culpa,& non dolo malo commiſſum, quo caſu,iurari non poſſet in litem.d.l.in actionibus.poſſet tūc iudex ex officio,& ēt per exploratores,ſeu commiſſarium informare ſe de facultatibus homicidę, & taxare iſtud intereſſe animæ defuncti:vt pro ea fiant præmiſſa arbitrio boni uiri dominus Manſuerius d.verſi.item ſi propter homicidium. text.gloſ.& Docto.in d.l.j.verſi.per ſuam ſubtilitatem.vbi Cagn.& alij. C.de ſent.quæ pro eo quod inter.profe.Sum. Ang.d.verb.reſtitutio.j.verb.homicida.
6 ¶ Homicida † ſiue dolo malo,ſiue ex culpa,vel in rixa cōmiſerit homicidium, tenetur etiam ad expenſas curationis factas quò advulneratū,qui poſtea fuit mortuus,tam reſpectu medicinarum,quàm medicorum, & aliorum omniū.l. liber homo.vbi glo.j.& Doc.& l.qua actione. ubi tex.& gl. ff.ad leg.Aquil.text.gl.& Doc.in l.ex hac lege. ff.ſi quadru. paup.fec.dic.Spec.in ti.de iniur.& dam.dat.§.ſequitur.ver. ſed nunquid.& ver.quid ſi ſtatim.c.j.vbi tex.gloſ.& Abb.& alij Docto.de iniu.& dam.dat.l.fi.ff.de his qui deiec.vel effeud.& eſt iſtud etiam de iure diuino,vt habetur Exod.21.
7 Et item tenetur † ipſe homicida ad æſtimationem operarū occiſi pro tēpore quo ueriſimiliter vixiſſet, ſecundū diſtinctionem temporū, l.hæreditatum.ff.ad leg.Falci.Et quibus pater & mater,& hęres occiſi caruit,& cariturus eſt.non tñ tenetur ad æſtimationem libertatis,nec membrorū,nec cicatricum,nec corporis hominis liberi occiſi, cùm liberum corpus non recipiat æſtimationem.ita dicit Spec.d.uer.ſed nunquit.& d.uer.quid ſi ſtatim.text.& glo.d.l.ex hac lege. & in d.l.fina.& in d.l.qua actione. & in d.c.j.de iniur.Sum. Ang.verb.reſtitutio.j.ibi, homicida.Reuer.frater Io.Baptiſta Trouamala in eius ſumma Roſella verſ.reſtitutio iij.de dānificantibus in bonis corporis. Reuer.D.Io.Duns Scotus in 4.ſent.diſtin.15.Et ſi vulneratus, vel offenſus ſtatim obijt,nec aliquę impēſę ſunt in medicis factæ,tūc ēt homicida tenetur ad æſtimationem operarum quibus pater occiſi

cariturus

cariturus eſt,vel ſi pater,vel alius extraneus occiſus eſt,ęſti mabit hęres operas illas,& lucra quas,& quæ amiſit,& habere potuit tempore vitæ ſuæ:puta,quia occiſus erat aduocatus,cauſidicus,notarius,mercator,prætor,cerdo,pellipa rius,vel alius artifex,ſecundum ęſtimationem temporis,& vſque ad illud tempus,quo uerisimile eſt illum occiſum ui uere potuiſſe.de qua in l.hæreditatū.ff.ad le.Falcid.ita inquit Spec.in d.tit.de iniur.& dam.dat.§.ſequitur. ver.quid ſi ſtatim obijt.& ver.ſed vſque ad quod tempus. text.in d. c.j.vbi glo.Abb.& Doc.de.iniur.& dān.dato gl.d.l.ex hac leg.Sum.Ang.uerb.reſtitutio.j.ibi,homicida.& Sum.Roſel. verb.reſtitutio.iij.uer.quid autē ſi ſtatim. & ver.ſed vſque.
8 ¶ Et homicida tenetur † nō ſolùm ad pręmiſſa,verùm ēt tenetur ad intereſſe illorū:puta,patris,matris,filiorū, vxoris,& propinquorū interfecti, uel pauperū, & inhabilium, quos interfectus ſuſtentabat,& ad tantā reſtitutionē quantûm illis abſtulit ex interfectione illius perſonæ , Sum.Roſella d.uer.reſtitutio.iij.D.Manſuer.d.ver.item pp homicidiū Sum.Ang.ver.reſtitutio.j.uer.homicida.tex.& Doc.in l.qua actione.ff.ad legē Aquil.Spec.d.§.ſequitur.in d.verſi. ſed nūquid.& d.uer.quid ſi ſtatim obijt.Abb.d.c.j.col.ij.n. 6.uer.ulteriùs.in fi.de iniur.& dam.dato. Et itē ſocius interfecti,ubi erat ſocius bonorum,uel alicuius exercitij,uel mercaturæ ſi dānū patiatur ex interfectione ſocij, poterit agere pro eius dāno, ac intereſſe cōtra ipſum interfectorē. D.Manſuer.d.uer.itē ſi pp homicidiū.Et pro pdictis expēſis curationis,operis & ipſarū qualitate,& æſtimatione,ac ualore,& dānis,expēſis,ac intereſſe,iurari poſſet in lite per hęredē interfecti,& itē per patrē,matrē,vxorem,liberos,& propinquos ſociū interfecti, & per inhabiles, ac pauperes, quos defunctus ſuſtētabat, probando pręmiſſa,& oē aliud ipſorū intereſſe,ex ipſo ſolo iuramēto in lite pręſtādo contra interfectorē doloſum, ſeu cōtra homicidā doloſum, p textum hic,in hac l.ſi qn.ubi Iaſ.nu.57.uer.nūquid.ibi, puto.C.vnde vi.glo.in d.c.fi.uer.per teſtes.ibi,intereſſe quod ſurgit.extra quod me.cau.& per ea quæ dixi ſuprâ,§.Quinquageſimò.nu.j.& hoc §.in fi.Vbi tñ † homicidium fuiſſet
9 caſuale,vel culpa,& nō dolo malo factū,ipſę expēſę dam-

na,ac intereſſe debentur pro homicidā,ſed nó poſſunt probari per iuramētū in litē,ſed teſtibus,vel alijs legitimis probationibus debent probari, vel per officiû iudicis æſtimari,vt dixi ſuprà hoc §.verſi.homicidium ergo. in fi.Vulne-

20 rans etiam † aliquem,vel offendens alicui armis,vel baculo,aut lapide,ſeu pugnis, vel alio mō ſiue in rixa, vel alio modo etiam quòd vulneratus,aut offenſus non moriatur, tenetur non ſolùm ad expenſas curationis tā reſpectu medicorum,quàm medicinarum,ſeruitutum infirmi, & aliarum expenſarum curationis, verùm etiam tenetur ad æſtimationem operarum amiſſarum,pro temporibus,& dieb. quibus vulneratus,vel offenſus ſtetit in lecto,vel etiam extra lectum,ſed pp ipſam offenſionē,vel vulnus operari nō potuit.tex.in c.j.& ibi not.Abb.Panor.col.ij.nu.v.ver.ſed quæro.de iniur.& damn.dat.& in l.ex hac lege.ubi tex.gl. & Doct.ff.ſi quadr.pauper.fec.dica.& in l.liber homo.vbi glo.& Doct.& l.qua actione.ff.ad l.Aquil.& in l.fi.ff.de his qui deiecerunt vel effuderunt.Specu.d.ver.ſed nunquid.& d.ver.quid ſi ſtatim.& iſtud etiam eſt de iure diuino:vt habetur Exodi 21.Et vlterius vulnerans, vel offendens tenetur ad omnia alia damna damni emergentis paſſa per vulnerantum,vel offenſum,tam intrinſeca, quàm extrinſeca, ſequuta ob dictum vulnus,& ſeu offenſionem.l.in interdicto.ff.quod vi aut clam.l.ait lex.& l.inde Neratius.& l.pe. ff.ad l.Aquil.& dixi ſuprà in §.In depoſiti.n.27.uer.in maleficijs. Et vbi offenſus,vel vulneratus, erat ſolitus lucrari, & ob ipſum vulnus,ſeu ob offenſionem ipſam non potuit lucrari,tenetur ipſe vulnerans,vel offendens, ad ſoluendû ipſi offenſo,aut vulnerato,ipſum lucrum ceſſans; & hoc tā reſpectu temporis præteriti,quàm futuri.gl.& Doct.in d.l. liber homo.et text.glo.et Docto.in d.l.qua actione.ff.ad l. Aquil.tex.glo.et Doc.in d.l.ex hac l.ff.ſi quadrupes pauperiem feciſſe dicatur.et in d.c.1.et ibi Abb.num.6.uer.ulterius.de iniurijs et damno dato.Speculator d.uerſ.ſed nunquid.et d.verſi.quid ſi ſtatim obijt. et habetur Exodi cap. 21.iunctis notatis per me ſuprà in d.§.In depoſiti. nu.30. verſi.debitor nummorum.

21 ¶ Et ſi ex vulneribus,† aut pcuſsionibus.vel offenſionib.

illatis,

illatis,corpus,vel membrũ, remanſit debilitatũ,aut mutilatum,vel inutile,vel pigrũ,& nõ ita promptũ, prout erat primò,aut oculus obcæcatus,tunc vulnerans,vel offendẽs tenetur ad omnia damna intrinſeca, & extrinſeca,expẽſas curationis,& intereſſe, & ad omnia damna damni emergẽtis,& lucri ceſſantis dicti vulnerati vel offenſi,& patris,matris,vxoris,ac liberorũ, & pauperum, & aliorum quos ſuſtentabat, & ad æſtimationem eius operarum amiſſarum pro tempore præterito poſt ipſum vulnus illatum, vel offenſionẽ factam, & in futurum amittendarũ,ſiue ſtererit, ſeu ſtet in lecto,ſiue non, occaſione præmiſſa,cõputando tempora futura ſecundũ diſtinctionẽ.d.l.hęreditatũ.ff.ad leg.Falcid.& hoc de iure Diuino,Canonico,& Ciuili.Exo. 21.per gl.& Docto.in d.l.liber homo.& per gl.text.& Doc. in d.l.qua actione.ff.ad.leg. Aquil. & in dict.l.ex hac lege. ff.ſi quadrupes pauperiẽ feciſſet dicatur. per Doc.d.c.j.per illum text.vbi Abb.Panor.col.2.nu.6. ver.vlteriùs.quæro. & ibi D.Sebaſt.Sapia.& alij in apoſtil.extra de iniur. & dã. dato.& Doct.in l.ſi.per illũ text.ff.de his qui deiecerũt vel effuderũt. Summa Angel.ver. reſtitutio.j.ver.homicida.& ſumma Roſel.ver.reſtitutio.3. de damnificantibus.Et præ
12 miſſæ † expẽſæ curationis, & operæ amiſſæ,ac amittendę, dãna,ac lucra ceſſantia, & intereſſe vulnerati, vel offenſi probantur ex ſolo iuramẽto in litẽ præſtando per vulneratũ,vel offenſum,cõtra vulnerantẽ dolo malo, vel offendentẽ dolo malo.per text.hîc in l. ſi quãdo. vbi Iaſ.nu.57. ver.nũquid.ibi,puto.C.vnde vi. & per ea quę dixi ſupr.§. Quinquageſimo amplia.nu.j. & hoc §.Homicidiũ.Ego.cicatricũ aũt, & deformitatis ſequutę ob vulnera,vel offenſionẽ in hoĩe libero nulla rõ habetur.tex.in d.l.ex hac l.ff. ſi quadr.paup.fec.dic.& in d.l.ſi.ff.de his q deiec. vel effu.
13 ¶Occidens,† uel vulnerans ſeruum meũ,vel equos meos, vel boues meos, pecudes meas, vel alia animalia mea,vel eiſdẽ offendẽs,tenetur ad expenſas curationis, & ipſorum pretiũ,& ad dãnum intrinſecum, & extrinſecum, & lucrũ ceſſans,ad æſtimationem operarũ amiſſarum, ac amittendarũ,& ad intereſſe cicatricũ,& deformitatũ.text.cũ gloſ. vbi Doctor.not.in d.l.ex hac lege.ff. ſi quadru.pauper.fec.

dica.glo.in d.l.liber homo.tex.cum gloſſ. in d.l.qua actione.& per tot.titu.ff.ad leg.Aquil.& tex.cum glo. vbi Doct. not.in l.fina.ff.de his qui deiecer.Ergò contra ipſum occidentem dolo malo,vel vulnerantem præmiſſa dolo malo, vel eis dolo malo offendentē,iurare potero in litem,probã do ex ipſo ſolo iuramento prædictas expenſas curationis, pretium præmiſſorum ſeruorum,ac animaliū, intereſſe cicatricū,& deformationis,& operas amiſſas, & amittendas, & omnia alia damna mea,lucri ceſſantis, & damni emergẽtis,& intereſſe meum,per text.hic,in l.ſi quando. vbi Iaſon nu.57.verſ.nunquid.ibi,puto.C.vnde vi.& in d.l.in actionibus.verſ.planè.& ibi Doct.ff.de in lit.iurand.& in l.arbitrio.vbi text.gloſſ. & Doctor.ff.de dolo. & per ea quæ dixi ſuprà.§.quinquageſimò amplia . & hoc §.homicidium ergo.in fin.& num.6.verſi.homicida.& num.10.verſi.vulnerans.glo.fin.in fin.in l.nummis.ff.de in lit.iurand.c.fi. vbi gloſſ.verſi.per teſtes.de his quæ vi metusve cauſa fiunt.

14 ¶ Fallit vbi aliquis † vulneraſſet, vel occidiſſet ad ſui defenſionẽ neceſſariam: quia tunc non tenetur ad expenſas curationis,nec ad dãna,nec intereſſe, nec ad aliquam pœnã,nec poteſt contra eum in litẽ iurari.l.vt vim.vbi tex.gl. Bar.Iaſ.Dec.& alij.ff.de iuſti.et iure. et vbi occidiſſet ad ſui defenſionem illum qui eum fuit aggreſſus,licèt aliqualiter modũ exceſſiſſet, cùm non eſſet in dolo, non ſic ſtrictè teneretur ad præmiſſa nec pro eis poſſet in litẽ iurari. Sũma Ang.d.ver.reſtitutio.j.ver.homicida.d.l.in actionibus. Fallit ſecundò vbi aliquis occidiſſet, vel vulneraſſet aliquem, vel alicui offendiſſet abſq; dolo malo:puta,caſu,vel ex culpa:quia tunc licèt teneatur ad expenſas curationis, operas amiſſas,& amittẽdas,dãna,ac intereſſe vulnerati,vel offenſi.d.l.ex hac lege.vbi text.glo.et Doc.ff.ſi quadrup.pauper. feciſſe dicatur.et gl.et Doct.in d.l.liber homo.et in d.l.qua actione.vbi tex.et Doct.ff.ad leg.Aquil.Tamen expenſæ ipſæ,et tale intereſſe,vbi non eſt dolus, debent probari teſtibus,vel inſtrumentis, nec poſſunt probari per iuramẽtum in litẽ,etiam ſi præmiſſa homicidia,vel vulnera facta fuiſſent ex lata culpa,et eſt cõis opinio tex. cum gloſſ.d.l.in actionibus.ver.ob culpam.vbi Doct.not.ff.de in lit. iur.

¶ Dico

25 ¶ Dico tñ † quòd iudex ex officio poſſet ſupplere ęſtimã do expenſas curationis,pretium ipſorũ ſeruorum,aut aïa- lium,damna,ac intereſſe,operas amiſsas,et amittendas ho minis ẽt liberi occiſi, vel vulnerati, et intereſſe hæredum, et aliorũ quos ſuſtẽtabat,etiam ſi nihil probatum eſſet per pártem,et ẽt ſi non poſſet iurari in litem:puta, ſi dolus oc cidendo,vel vulnerando non interueniſſet, vbi cõſtaret iu dici præmiſſa de iure deberi,prout debentur.per nota.per Bar.in l.ſi quod ex Pamphila. ff.de lega.ij.& per Soc.conſ. 136.Prę ſtãtiſsimè.col.ij.ver.videmus.vo.j.tex.in l ſemper. §.in hoc interdicto.ff.quod vi,aut clam.tex.in l.j.verſ.per ſuã ſubtilitatẽ.& ibi Bal.D.Rebuff.D.Cam.Plaut.& Cagn. & Mod.C.de ſent.quæ pro eo quod int.profe.Corn.conſi. 318.Pro uecturali.col.ſi.num.8.uerſi.ſi uerò.uol.iiij.

SVMMARIVM.

1 *Duello victus tenetur ad oïa dãna,expenſas, & intereſſe victoris.*
2 *Duello vincens vtrum poßit in litem iurare contra victum pro expenſis,damnis,& intereſſe.*
3 *Duellum quid ſit.*
4 *Prouocans ad digladiandum, quando teneatur pœna prouocantis ad duellum.*
5 *Capitalis pœna dolum requirit.*

§. XLII.

1 DVELLO uictus, † ſiue ſuccũbens, tenetur ad oïa damna,expenſas,& intereſſe, erga uictorem ſuum,ſeu erga uincẽtem in duello, ad ſimilitudinem iudicij con tentioſi,in quo uictus, uictori condẽna ri debet in expenſis, tam in cauſis ciuili bus, quàm criminalibus iuramento uictoris, ſiue vicentis probandis. Iaſo.l.properandum.§.ſin autem alterutra.nu.21.uerſic.octauò quæro.C.de iud.per ca.finẽ litibus.de dolo & cont. & per l.fin.ubi Bar.& Doc. C.de fruct.& lit.expen.Bar.l.1.ff.ad Turp.Et quòd uictus, ſiue ſuccumbens in duello,teneatur ad omnia damna,expenſas,ac intereſſe.erga uictorem, ſiue uincentem,probanda ex ſolo iuramento in litem præſtando per uictorem,ſiue uincentem in duello, contra ipſum uictum in duello,

voluit

voluit in ſpecie Mag. & Clariſs.Iureconſultus D.Lancelo. Conrad. Patritius Laudenſis, in ſuo tract.de duello.in iiij. part. in concluſione 94. incipien.Poſtremò. nu.9.ver.Ioã. tamen.& nu.10.verſ. plus quoque. vbi allegat Paridem.de Put.in tract.de duello.§.an ſimiles vel nobiles.& in §.pone quòd aliquis ſe.lib.ix. per ca.fin.quòd metus cauſa. & per hanc l.ſi quando.C.vnde vi.per d.§.ſiue autem alterutra. Nam & iniuſtè mouens bellum, vel prælians, contra aliũ, tenetur ad omnia damna,expenſas,ac intereſſe,ei cui mouit bellum, probanda ex iuramẽto illius cui motũ fuit bellum iniuſtum.per dict.l.ſi quando. & per d.c.fi. vbi Inno. Abb. & Doct.& faciunt nota.per Mar.Garatũ Laudenſem in tract.de bello.q.j.Fallit ſecundum D.Laur.Silua.vbi victus in duello, habuiſſet iuſtam cauſãm litigandi:puta,teſtes,vel indicia:quia tunc non tenetur ad expẽſas, nec pro eis poteſt contra eum in litem iurari,ad exemplum iudicij contentioſi, in quo ſuccumbens habens iuſtam cauſam litigandi,non condemnatur in expenſis, ita dicit Dominus Lauren.Silua.in conſi.51. Omnipotentis.col.pen.num.13.

1 ¶ Sed dico Ego, † quòd vincens in duello, non poteſt iurare in litem,pro dictis damnis, & expenſis,contra victum in duello:quia duellũ eſt prohibitũ iure diuino,canonico, ciuili,& humano,propter peccatũ mortale,tã reſpectu prouocati acceptantis,ꝙ prouocantis, quibus oĩbus ſacramenta eccleſię,& maximè ſacra euchariſtia denegãtur,niſi pœniteat eos.per c.monomachiã.vbi tex.& gl.& Archit.2.q.4. & extra de torneamentis.& de cleric.pugnantib.in duello. & de purgat.vulgari.per totũ.& per l.j.C.de gladiat.lib.xj. & ibi D.Ioã.de Plat. & D.Lancel. Conradus tracta.de duello,in princ.nu.j. & Paris de Put.tracta.de duello.§. an qui. libr.ix.Abb.c.ad audientiam. de homic.Fel.in c.qualiter.el 2.§.ad corrigendos.col.fin. de accuſatio.Iaſ.l. ex hoc iure. nu.13.cum ſeq.ff. de iuſt.& iur.glo.l. cùm filius.§.fi.ff. de legat.2.& gl.in l.qua actione.§.ſi quis in colluctatione.vbi glo.fi.in fi.ff.ad leg. Aquil.& hęc.eſt communis opi.et propterea duellum etiam ſuſceptum poteſt recuſari.S.Thom. de Aquino.2.2.quæſtio.25.Iaſon conſil.144. Facti.colu.v. verſicu.ſed pręmiſsis.cum ſeq.volu.2.Cot.Mem.verſi.Perduellionis.

duellionis.Soci.Iun.cõſ.123.nu.2.et ſeq.vol.2.Et cùm exiſtẽs in mortali peccato,prout eſt prȩlians in duello nõ poſſit eſſe teſtis,pro alio.c.teſtimoniũ. vbi tex.Fel. et Doct.de teſtib. Ergo victor in duello non poſsit eſſe teſtis pro ſe et ſic nõ poterit iurare in litẽ cõtra victũ in duello ſuper ipſis expẽſis,et dãnis,cùm nõ ſit oĩ exceptione maior,Ripa l. damnũ.col.3.nu.6.ver.4.in fi.ff.de dã.infect.l.3.ff.de cód. ob turp.cauſ. et dixi ſuprà.§. in depoſiti.nu.7.verſic.fallit quoque.cùm et multi ſub iniuſto clipeo pereant,et ſic tentare Deum.c.ſignificantibus.de purga.vul. Summa Angel. duellũ.et ſumma Roſel.ver.duellũ. fac.c.damnũ.de regu. iur. in 6. Et iſtud maximè procedit in dominio Medio.in quo decretũ ſub rubri. de pœnis.§. in hoc conditũ à Diuo Carol.V.Rom.Imper.prohibet prouocatioues, et acceptationes ad duellũ ſub pœna capitis,et confiſcationis bono-
3 rũ.Pro cuius † decreti interprationes ſcias ꝙ duellũ eſt pugna corporalis ſingularis deliberata hincinde duorũ,ad purgationem,gloriã.vel odij exagerationem,et requiritur ipſa deliberatio, et ſic animus deliberatus tractatus,et appenſatus,duellandi,ſeu bellãdi,aliàs nõ dicitur duellũ,ſed rixa,vbi nõ interuenit ipſa deliberatio,ſeu animus deliberatus.Io.de Lignano tract.de duello.in prin.ver.circa primũ D.Iac.de Caſtello aliàs de villa ſancta,ſiue de Caſtillo in trac.de duello.nu.4.ver.Duellũ itaque.Et duellũ eſt nõ tãtùm duorũ,ſed ẽt pluriũ, et ipſorũ exercituũ bellũ.Alc. l.quos nos.ff. de verbo.ſignific.D.Iacob. de Caſtel.d.tract. de duello.nu.2.et nu.8.Ambroſ.Calepinus verſ.duellũ.Et ſicuti bellũ dicitur quod fit animo deliberato præmiſſo edicto,et nũtio.D.Frã.Arias trac.de bello.nu.60.ver. hinc. Iſidorus libr.20.Ethimol.Ergo ẽt duellũ,cùm dicatur quaſi duorũ bellũ,à bellando,et à bello,dicetur ſolùm vbi interuenit animus deliberatus, cùm bellum nunc dicatur ꝙ olim duellũ appellabatur.D.Iac.de Caſtel.d. tract.de duel
4 lo.Ambroſ.Calepi.d.ver.duellũ. Ergò ſi † aliquis in dominio Mediolani nõ animo deliberato,ſed in rixa,vel calore iracũdiæ rixa tũc,vel parùm ante præcedẽte, durãte eodẽ calore iracũdiæ exprȩſsè diceret alicui euagina eſem, vel venias extra ciuitatem ad talẽ locũ,et capias arma : quia

yolo

volo tecũ prçliari, & duellũ facere, & ita ad arma veniretur, nõ diceretur propriè duellũ, ex quo nõ fuit pugna deliberata, nec interuenit animus deliberatus, & pçna capitis, & cõfiſcationis bonorũ impoſita ab ipſo decreto locũ nõ haberet. Ioã. de Lignano dict. verſ. circa primũ. d. Iacob. de Caſtel. dict. verſi. duellũ itaque. faciũt nota. per Bar. l. 3. §. prçtor ait. nu. 25. ver. vltimò nota per illũ tex. in ver. toties. ff. de dãno infe. Et iſtud demõſtratur ex genere pœnç capitis, & cõfiſcationis bonorũ cõtra prouocantẽ ad duellũ, & illud acceptantẽ. Ergo iſtud intelligitur, vbi dolo malo, & cũ animo deliberato fiat prouocatio, vel acceptatio duelli. Et nõ vbi fiat in rixa, vel colore iracũdię, abſq; animo de
5 liberato: vbicũque † ex forma legis, vel ſtatuti, aut decreti imponitur pœna capitis, ita ꝙ moriatur pro aliquo delicto: puta, homicidio, vel pro procuratione, vel acceptatione, aut requiſitione ad duellũ, intelligatur ſi animo deliberato, & ſic doloſè iſtud fiat: ergo non intelligitur ſi fiat in rixa, vel calore iracundiæ. Paul. de Caſtr. l. j. C. vbi ſent. vel clar. Abb. c. j. col. pe. nu. 8. ver. illa. n. pœna capitalis requirit dolũ. extra de iniur. & dãno dato. Dec. cõſ. ix. Et pro tenui. nu. 2. & cõſ. 234. In effectu. nu. 7. Ang. l. is, qui cũ telo. C. de ſiccar. Iaſ. l. j. ff. de legib. Bal. l. 2. C. de noxal. act. per illũ tex. facit l. quicquid calore iracũdię. ff. de regu. iur. et faciũt nota. per Bar. in l. quod Nerua. col. 6. nu. 20. ver. itẽ quæro, ibi aut quçris quò ad pœnã corporalẽ. ff. depoſiti. & facit l. j. §. diuus. & l. 3. §. j. & l. in lege Cornel. ff. ad. leg. Cornel. de ſiccar. & l. j. vbi Doct. not. per illum text. C. de ſiccar. Nec attẽditur nominatio prouocationis, vel acceptationis verbi duelli, ſi quis vſus fuiſſet in hoc verbo duelli, dicendo in rixa, ego inuito te ad duellũ, vbi non erat duellũ, & ſic nõ erat animus deliberatus, nec interuenit animi deliberatio ad illud, ſed in rixa, vel calore iracundiæ illud dictum fuerit. l. ſi fortè. vbi text. Bartol. & Docto. ff. de caſtrenſi pecul.

SVMMARIVM.

1 *Furtum lege diuina, & humana prohibetur: & quæ ſit cuiuslibet furti pœna.*

2 *Iuratur in litem contra furem pro omnibus damnis, & lucris ceſſantibus, & alijs.*

3 *Furto ſcripturarũ probato,earum tenor,& valor probabitur ex ſolo iuramento in litem præſtando per illum cui factum fuit furtũ, contra illum qui furtum commiſit.*

4 *Rapina dicitur furtum valde improbum , & quomodò differat à furto, & robaria,& è contra.*

5 *Robaria,& rapina,ſiue vis quando committi dicatur.*

6 *Satutum loquens de robaria quomodò ſit intelligendum.*

7 *Furtum eſt triplex.*

8 *Robaria ſeu rapina probata ,ſtatur iuramento , damnum paßi ſuper rebus raptis.*

9 *Iuramento in litem in materia robariæ quæ probari poßint.*

10 *De robaria qui teneantur in dominio Mediolani.*

11 *Pignorari prohibita,ſi rapiantur per executores, robaria committitur,fallit ſi id in ſubſidium fecerint,vel vt vendantur.*

§. XLIII.

1 FVRTVM † prohibetur lege diuina qua dicitur,non furtũ facies, vt habetur in decalogo, & de iure canonico,vt habetur per totum titu.extr. de furtis. ac de iure ciuili tot.ti.ff.& C.de fur.D.Iodoc. Damhouderius in ſuo Enchiridio ſub rub.de furt.vbi etiam ponit varia genera furtorũ,& eorũ pœnas.Pœna tñ manifeſti furti,eſt quadrupli.Pœna aũt furti nõ manifeſti eſt dupli.tex.in §.pœna manifeſti, inſtit. de oblig.quæ ex del. naſc.Et conſtito
2 de † furto facto per teſtes,vel per rei confeſsionem, iurari poterit in litem contra furẽ per partem cui factum fuit ipſum furtũ,ſuper dãnis intrinſecis,ac extrinſecis,expẽſis,lucris amiſsis,ac intereſſe ſequuto,ob dictũ furtũ, & ſup quãtitate,qualitate,pretio,& æſtimatione rerum furto ſubtractarũ,et vltra cõfeſſata per ipſum reum conuentũ,ſeu per furem,ẽt quòd, de ipſo furto conſtaret ſolùm ex eius confeſsione.ita conſuluit Petr.de Anch.conſ.286.Ex prędicta facti narratione.eſt com.opi. Pariſ.conſi.109.D.Bernardinus.col.3.nu.30.& per tot.vol.3.Bartho.Chaſſa.conſi.21. Le cas.col.8.nu.35.verſ.& etiam. per text.in l.cum furti.& ibi Ang. & Pau. de Caſt.ff. de in lit.iur. & dixi.ſupr.§.Primo itaque nu.7.ver.tertio amplia.et in §.Quinquageſimo. nu.2.

nu.2.verſ.ampliantur.Et iſtud procedit ẽt reſpectu dupli, tripli,aut quadrupli,aut alterius pœnæ pecuniariæ creſcẽtis ex maiori æſtimatione rei furto ſubtractæ, ex forma iuris cõis aut ſtatuti,quia ẽt tũc rei æſtimatio probaretur ex ipſo iuramento partis,cui factũ eſt furtũ, præſtando in litẽ contra furem ẽt, ꝙ de furto non conſtaret niſi ex cõfeſſione furis,& ex ipſa confeſsione furis,conſtaret pro minori quãtitate,ꝙ̃ vellet actor, vel accuſator iurare,ex quo poſſet iurare de maiori ſumma vltra confeſſata per furẽ ẽt reſpectu dictæ pœnę.Anch.d.cõſi.286.Ex prædicta facti narratione.in fi.Pau.de Caſ.d.l.cùm furti.per illũ tex.ff.de in lit.iur.& dixi ſupr §.Quinquageſimo.nu.1.ver.& iſtud.Reſpectu tñ pœnę dupli,vel tripli,aut quadrupli, vel alterius pœnæ ẽt pecuniariæ fiſco applicatæ, vel applicandæ non poſſet per partẽ iurari in litẽ contra furẽ ſuper rebus, nec earum qualitate,nec æſtimatione, ſicuti non poteſt iurari ẽt pro pœna corporali. Bar.Iaſ.& Alex.l.fi.ff.de in lit.iurã. Paul.de Caſt.d.l.cùm furti.& dixi.ſupr.in §. Quinquageſimo.nu.3.ver.limita tamen.& verſi.ſecundo etiam.

3 ¶ Furto † ſcripturarum, vel inſtrumentorum per teſtes, vel per rei confeſsionẽ,probato, licèt ignoretur ipſarũ ſcripturarum,& inſtrumentorũ eorũdem tenor,ac valor,probabitur tamen ipſarũ ſcripturarum & d. inſtrumentorum tenor,ac valor,& ius,ac creditum omne, ꝙ in ipſis ſcriptu ris ille cui fuit factum ipſum furtum, diceret cõtineri,ſeu contentum fuiſſe,ex ſolo iuramento in litẽ præſtando,per illum cui factum fuit ipſum furtum,contra illũ. qui d.furtum cõmiſit,ex quo iuramento probabitur tenor,ac valor ipſarum ſcripturarum,& inſtrumentorũ ſubtractorum, & omne ius,ac creditum illius,cui furtũ factum fuit, contra ipſum furem,etiam ꝙ de his nihil probaret, niſi per ipſum iuramentum.tex.& ibi not.Pau.de Caſt.Bal.& Doct.in l.ſi de poſſeſsione.ubi Paul.de Caſt.nu.3.verſi. in ij.caſu.C.de prob.& idem Pau.de Caſt.in l.ſicut iniquum.ver. quando autem.C.de fid.inſtru.Afflict.deciſ.13.vertitur.nu.10.Spe cul.tit.de inſtrum.edit.§.reſtat videre.ver. illud quoque.

4 ¶ Robaria, † ſiue rapina ſeu vis bonorum raptorum dicitur furtum valdè improbum.l.j.& l.ij.§.damni. verſ.cæterum,

rum.ff.vi bono.rapto.& l.ſi vendidero.§. cũm raptor.ff.de fur.& inſtit.vi bon.rapt.in princ.Alex.conſil.103.videtur col.iij.nu.12.verſi.exigo.vol.j.Differt autem rapina, ſiue, quòd idem eſt robaria,ſeu vis bonorum raptorum,ꝙ idem eſt,à furto,quia robaria,ſiue rapina,idem eſt,quòd vis bonorum raptorum,ex quo robaria dicitur per vim veluti rapina,ſiue vis bonorum raptorum,& dicitur robaria a robore.i.fortitudine eo,ꝙ faciens robariam,uim robur adhibeat, uel ſit paratus adhibere etiam ſi inueniret reſiſtentē. Furtum verò dicitur quando fit clã: ſiue clandeſtinè abſq; vi à furuo græcè,quòd eſt nigrum latinè.l.j.ff.de furt. tex. cùm glo.vbi Doct.in §.fi.in authen.ut nulli iudi.& text.cũ glo.vbi Doct.in l.ſi cùm exceptionem.§.qui uim. ff.ꝙ met. cauſ.Bar.& Doct.authent.ſed nouo.C.de ſer.fugi.Firmianus.in repet.uerſ.Furtum.dicitur,quòd fit clam.non ſi per
5 uim.Et quòd plus eſt, † dicitur robaria, rapina, ac vis bonorum raptorum,etiam quòd vis non interuenerit vbi palam aſportat bona dummodò quis haberet arma paratus vim facere,&robur adhibere ſi reſiſtentē inueniret,ex quo attenditur propoſitum.arg.c.cũ uoluntate.de ſent. ex cõ. tex.ubi Doct.in l.qui iniuriæ.in prin.ff.de furt.Bar.in l.j.ff. vi bon.rapt.& facit l.ij.§.damni.ver. etiam quis.ff.ui bon. rapt.& ita conſuluit Alex.in conſil.103. Videtur.col.ij.nu. 8.ver.nam eo ipſo.& nu.9.uer.plus dicit. cum ſeq. uolu. j. Ioan.Andr.in additio.Spec.in titu.de rapt.in §.j. in princ. Angel.in l.ſi quis ex domo.ubi tex.& glo.ff.de furt. Et iſta differentia inter furtum,& robariam eſt notanda ad declarationē decreti Medio.ſub rubr.de pœn.in §. ſi quis fecerit robariam,quo cauetur, ꝙ ſi quis fecerit robariã pecuniæ, uel rei excedentis dimidiam unius aurei extra ciuitatē,uel burgos,uillãsue,& caſsinas,ac domos habitatas furcis ſuſpẽdatur,ita ꝙ moriatur.Si uerò fuerit minoris quãtitatis,puniatur arbitrio iudicis in ære, uel in perſona. Si uerò robariã fecerit in ciuitate,burgo,uilla,caſsina,aut domo habitata pecuniæ,uel rei excedentis ſummã quinque aureorũ furcis ſuſpẽdatur,ita quòd moriatur, à dicta ſumma infra puniatur alia pœna,de qua in ipſo decreto . Quo caſu nota,
6 † ꝙ decretum ipſum, & eius pœna loquens de robaria,intelligitur

telligitur ſolùm vbi vis, ſeu violentia, & ſic vis bonorum raptorum interuenit, vel quando etiā, quòd vis non interuenerit, quis haberet arma paratus vim facere, & robariam etiam per vim commitere etiam, ꝙ reſiſtentem inueniret, & tunc palā exportat, vel exportari fecit bona aliena, tunc enim dicitur robaria, ac rapina, & vis bonorum raptorū, etiā, ꝙ vis tunc non interueniret vbi erat tale propoſitū, ēt quod in loco, vel domo commiſsi delicti nullus eſſet, & ſic robaria, vel uis bonorum raptorum, & rapina fieri poteſt etiā abſenti. Et tunc eſt locus pœnis eiuſdem decreti loquentis de robaria, ac ēt eſt locus pœnis iuris communis vis bonorum raptornm, & rapinæ. Alex. d. conſi. 103. Videtur. col..2. nu. 8. ver. nam eo ipſo. & nu. ix. ver. plus dicit. cū ſeq. vol. j. Io. And. in addit. Spec. in tit. de rap. in §. j. in prin. tex. in d. l. qui iniuriæ. in prin. ff. de fur. Bar. d. l. j. ff. vi bono. rapt. Ang. d. l. ſi quis ex domo. per text. & glo. ibi ff. de furt. Bad. l. ſi quis in tantam. col. 6. nu. 31. ver. quid ſi clam. in fi. ibi, iſta lex non eſt alibi. & ibi, vado ad fundum. C. unde vi. tex. in §. fi. in authe. ut nulli iudic. & d. l. ſi cū exceptionē. §. qui uim ff. quod met. cauſ. Io. Bertachinus. in repe. verſ. furtum dicitur, ꝙ fit clam, non ſi per uim. Bart. & Docto. auth. ſed nouo iure. C. de ſer. fugi. Sed ubi nec uis, nec uiolentia interuenit, nec arma ēt interuenerunt, uel ubi quis habebat arma, non erat paratus cōmittere uim exprotādo bona per uim ſi inueuiſſet reſiſtentē, tunc non dicitur robaria, nec rapina, nec uis bonorū raptorū ēt ꝙ exprotaret, ſeu ſubtraheret, uel dolo ad locū contractaret bona aliena, ſi clam, ſeu clandeſtinè iſtud facit uel faceret, ſed tunc ubi fit clam, & abſque vi, & abſque animo inferendi uiolētiam ſi reſiſtentem inueniret, dicitur furtū, ex quo fit clā: quia quia furtum dicitur à furuo græcè. i. nigro latinè eo, ꝙ clam, & obſcurè fiat, & plerunque de nocte uel etiam de die quando fur arbitratur neminem uidere, & ſe non inuenire contradicentem. text. in l. j. ff. de furt. Et ꝙ ubi fit clā, & abſque vi modo quo ſupra fuit dictū, quòd dicatur furtum, & nō robaria, nec rapina, nec uis bonorū raptorum, eſt text. in d. §. fi. authen. ut nulli iud. & in d. §. qui uim. ubi Doct. per Bart. & Doct. in d. auth. ſed nouo iure. Io. Bert. in

repe.

repe.ver.furtum dicitur,quòd fit clam non ſi per vim,ubi etiam dicit,quòd robaria dicitur quæ fit ui. Et quòd furtũ dicatur qñ fit clam occultè, et ſine armis. Et ſi ſunt arma non eſt animus faciendi furtum.ubi inueniretur contradicens.docet Excellens Doćto.D.Iodocus Damhouderius in ſuo Enchir.ſub rub.de furto,incip.explicantis.ibi,Eſt autẽ furtum alicui clam occultè,et ſine armis ſua eripere.et pro hac opin.facit d.l.j.in prin.ff.de furt.et eſt tex.in auth.ſed nouo iure.ibi, fures autem uocãtur qui occultè,et ſine armis.C.de ſer.fug.Et tunc pro furto facto clam, et ſine armis,et ubi eſſent arma non erat animus furis furtum committere, ubi inueniſſet reſiſtentem non eſt locus dicto decreto Mediolani loquenti contra committentem robariã ex quo tunc non eſt robaria ſed furtum:ſed tunc pro ipſo furto locus erit pœnis mitioribus ſtatutorum ciuitatis No uarię,& aliorũ ciuitatũ loquentiũ de furto,& vbi nõ eſsēt ſtatuta,erit locus pœnę dupli,& quadrupli iuris cõis loquẽtis de furto.in d.§.pœna.inſti.de oblig.q̃ ex delict.naſ.maximè cũ ſtatutũ,ſeu decretũ loquẽs imponẽdo pęnã in ro
7 baria nõ habeat locũ in furto,ex quo,† furtum eſt triplex, improbũ furtum,& illud eſt ſimplex furtũ,qd fit clã:& furtũ improbius,& illud eſt crimẽ expilatę hęreditatis:& furtũ improbiſsimũ,& iſtud eſt robaria quæ fit vi ſicuti rapina,quæ ẽt fit vi,& idẽ eſt,ꝙ vis bonorũ raptorũ:vnde pœna ſtatuti,aut decreti impoſita pro robaria nõ habet locũ ĩ furto.Bal.l.ſi te.C.ex quib.cauſ.inf.irrog.& l.trãligere.co.3.nu.11.ver.iſte paſſus. C.de trãſ.facit l.ſi idẽ.C.de codic.
8 ¶ Robaria † ſiue rapina,ſiue vi bonorũ raptorũ: probata per rei confeſsionẽ vel per teſtes,ſtatur iuramẽto in litẽ pręſtando per illũ cui facta eſt robaria,ſiue rapina, vel vis bonorũ raptorum,ſuper rebus derobatis,vel raptis,ſeu per robariam,vel per rapinam,ſeu per vim raptis,& ſuper ipſarum rerum quantitate,qualitate,pretio, & æſtimatione ẽt reſpectu dupli,tripli,aut quadrupli,& alterius pœnæ pecuniariæ parti cui facta eſt robaria, ſiue rapina vel vis bonorũ raptorũ applicandi vel applicandæ,& non fiſco.Et quę oĩa probabũtur ex ipſo ſolo iuramento in litẽ præſtando cõtra illũ qui fecerit,vel fieri fecerit robariam, vel rapinã,

aut vim bonorũ raptorũ cũ vi, vel ẽt ſine vi cũ armis, vbi erat paratus vim facere ſi reſiſtentẽ inueniſſet,& tã contra ipſos principales,& caporales,ꝙ eorũ cõplices, & adhærẽtes.ita dicit Alex.in d.conſ.103.Videtur.col.2.nu.11.verſ. & ſi dubitatur.volu.j. & dixi ſupr. in §.Vigeſimoſexto.nu. 2.ver. Vigeſimoſeptimo amplia.Mag. D.Aegidius.Boſſius Cæſareus Senator Optimus Mediolani, & Iurecõſultorum oĩum acutiſsimus,& iuris Aſilum,in eius diuino opere ſub rub.de rapinis & violentijs. Quod opus præclarũ eiuſdem Mag.Do.Aegidij breui imprimetur,cura,ac vigiliãtia Mag. & Clariſsimi Iureconſulti.D.Frã.Boſsij. filij eiuſdẽ Mag.D. Aegidij, quẽ mors ab hoc ſeculo ſuſtulit, anteꝗ opus ſuũ ab oĩbus valdè deſideratũ in lucem daret. Et hæc opin.eſt commu.& vera,& indubitata.per text.hîc in hac l.ſi quan do.C.vnde vi.& per l.ſemper.§. in hoc interdicto.ff.quod vi aut clam.& per c.fin. extr. de his quæ vi.metusve cauſ. fiunt. iunctis.not. per Paul. de Caſtr.in d.l.cùm furti.vbi Ang.ff.de in lit.iuran.& per Iaſ.in l.fin.vbi etiam Rom.ff. de in lit.iuran.& dixi ſupr.in §.Quinquageſimo.nu.1.ver. & iſtud. Et amplia hoc vt dixi.ſupr.d.§.numero 2.verſicu. amplìantur etiam.& d.§.Vigeſimoſexto.verſicul.27.

9 ¶ Et non ſolùm † locum habet dictũ iuramentũ in litẽ & æſtimatio,per iuramentũ partis,ſeu actoris, vel accuſatoris ad probandũ res, ipſarũ æſtimationẽ dãni quantitatẽ, expenſas,et intereſſe,vbi interuenit vis,verumẽt vbi nõ interuenit vis, ſed clãdeſtinitas,dolus, vel malitia, aut furtũ vel dãnũ dolo malo datũ,aut maleficiũ, & difficultas probationis:nã tũc in his,& alijs ſimilibus caſibus creditur iuramẽto partis,ſiue actoris,vel accuſatoris,uel damnũ paſſi ſeu paſſę ẽt de iure cõi ſuper pręmiſsis. Probato tñ priùs aliter,ꝙ per iuramentũ de perſona quę præmiſſa dãna aut maleficia,uel ſimilia fecerit.Bart.l.quidam tabularum.nu. 2.ff.de furt.Alex.d.conſi.103.Videtur.colum.3.nu.11.ver. & non ſolùm.volum.1.vbi Alex.dicit,quòd hęc eſt cõmu. opinio.glo.& Ioan.de Imol.in d.c.fin.extr.quòd met.cauſ. & gloſſ.in c.dilecti.ad fi.de foro comp.ac etiam gloſſ.in §. non ſolùm.ver.probare.inſtit. de uerborum obligationib. & eſt tex. in l.ſemper.§.in hoc interdicto.ff.ꝙ vi.aut clam.

Et dicitur

Et dicitur difficultas probationis, vbi pecunię & anuli, gēme, granū, vinū, domꝰ vtēſilia, merces, animalia, fructus, & quælibet res mūdi, & ſimilia fuerūt rapta, vel derobata, uel vi, aut clā ſubtracta, vel diminuta, ſiue damnificata, uel in aliā deteriorē formā redacta, uel nō apparēt. Alex. d. ver. & nō ſolū. in fi. & dixi ſupr. in §. Primò, itaque. nū. 33. ver. ſed in caſu. & nu. 34. verſ. ſeptimo amplia. Et ſi paſſus damnū, uel furtū, aut robariam, ſeu rapinā, aut vim, uel clandeſtinitatē, dolū, fraudē, uel malitiā, aut maleficiū, petit earū rerum reſtitutionē, & æſtimationem, & iſtud ſit conueniēs conditioni illius, credendū eſt iuramento illius, qui dicit paſſum fuiſſe prædicta contra illū qui præmiſſa fecit, conſtito tn̄ prius q̄ ea fecerit, licèt quantitas rerum, & res ipſæ ignorentur: quia per iuramentū ipſum liquidabuntur, ita conſuluit Alex. in d. conſi. 103. Videtur. col. 3. nu. 11. verſi. & non ſolùm. & verſ. ſurgit autem. volu. 1. Bart. l. quidam tabularum. numer. 2. ff. de furtis. per textum in d. §. in hoc interdicto. & dixi ſuprà, in §. Primò itaque. num. 19. verſi. quinto amplia. & numero. 33. verſicul. ſed in caſu.

10 ¶ De robaria tenentur† in dominio Mediolani exequutores, q fecerint exequutionē in beſtijs aratorijs, & inſtrumētis aptis ad colendū agrū uel molendinū, & alijs ſimilibus prohibitis pignorari memoratis in decreto Mediolani ſub rub. de exequu. §. cum exequutiones: quę ēt de iure cōi capi non poſſunt. l. exequutores. C. quę res pign. oblig. poſ. & ta-
11 lia prohibita † capi, ſi capiantur poſſunt impunè propria authoritate recuperari per partē à manu exequutorū, Iaſ. cōſ. 20. Pro liberatione. vol. 3. tex. in l. defenſionis. & l. prohibitū. & ibi gl. C. de iur. fiſc. & l. deuotū. C. de metatis. §. finaūt ciuilli. in auth. vt lic. mat. & auię. Ergo poterit cōtra eos in litē iurari ſuper dānis pro tēporibus quib. beſtię nō laborarūt & pro dānis prędiorū non cultorū, & molēdini nō macinātis, ob beſtias, & ipſa inſtrumēta capta, & ſuper pretio beſtiarū, ac ſup expēſis, & oī intereſſe cū ipſi exequutores ex forma dicti decreti teneātur de robaria, ac ſi prçceptū à iudice nō haberēt. Alex. d. cōſ. 103. Videtur. vol. 1. & dixi ſuprà hoc §. in prin. ver. furtum. & nu. 38. verſi. furto. & num. 4. verſ. robaria. facit. l. 1. ff. de lega. 1. Fallit in ſubſi-

dium, ubi non ſunt alia bona, hoc eſt quando exequutores non inuenerunt alia bona ſufficientia pro facienda integra exequutione crediti, niſi feciſſent exequutionẽ in beſtijs aratorijs, & alijs prohibitis ex ipſo decreto in d. § cùm exequutiones. tunc enim pręmiſſa prohibita pignorari, ſeu pro exequutione accipi, & alia etiam prohibita de iure cõmuni capi pignori, uel in ſequeſtrum, poſſunt impunè capi pro exequutione crediti non obſtante ipſo decreto, & quolibet ſtatuto ac iure communi contrario non attento. glo. l. exequutores. & ibi Doct. C. quæ res pigno. oblig. poſſ. Petr. Gerardi ſing. 35. dictum eſt. Ripa tract. de peſte. rubr. de præfer. remed. nu. 221. uerſic. item boues. in fin. Fallit etiam quando pręmiſſæ beſtiæ aratoriæ, et alia prohibita capi pro exequutione ex forma iuris cõmunis, et dicti decreti, ac ſtatutorum capiuntur non loco pignoris, nec ſimplicis exequutionis, ſed ut uendantur maximè ad haſtam uel dentur in ſolutum pro exequutione ſententię uel crediti: ut alia bona colantur, tunc enim hæc impunè fieri poterunt. Carol. Ruin. conſi. 130. Ad dubia. nume. 9. uol. j.

SVMMARIVM.

1 *Falſi crimen in ſcripturis quomodò committatur. Et an contra falſificantem in litem iuretur.*

2 *Scriptura mea ſi ab aliquo comburantur, vel lacerentur ſtatur meo iuramento ſuper tenore, valore, & iure earum contra comburentem, vel lacerantem.*

3 *Falſarius tenetur ad intereſſe partis.*

4 *Valor rerum in quibus dicatur commiſſa falſitas quando iuramento probari nequeat.*

5 *Falſificans, ſi quis plures poſtas, libri, eodem tempore, dicitur vnica falſitas: et ſi diuerſis temporibus, dicatur plures cõmiſſa falſitates.*

6 *Falſitates plures etiam ex interuallo & diuerſis temporibus commiſſa, ſi ad eundem finem tendunt, dicitur vnica falſitas, & falſarius vnica tantùm pœna eſſet puniendus.*

7 *Falſus teſtis quis dicatur, & quomodò puniatur.*

8 *Dictio, vt, denotat finalem cauſam.*

9 *Falſitas commiſſa per teſtem vel notarium, quæ nemini eſt nociua, non poteſt puniri pœna falſi ordinaria.*

10 *Teſtis falſum deponens ſine iuramento vtrum puniatur de falſo.*

Falſitas

11 *Falſitas etiam non nocibilis in actu nullo à teſte, vel notario commiſſa punitur nõ pœna falſi ordinaria, ſed pœna extraordinaria.*
12 *Falſitas in non ſubſtãtialibus negotij, pœna extraordinaria punitur.*
13 *Teſtis interrogatus, ſi attineat parti, ſi falſum dixit extraordinaria pœna plectitur.*
14 *Iurari poteſt in litem contra teſtem vel notarium qui falſum fecerit, ſiue dixerit circa acceſſoria tantùm cauſæ.*
15 *Falſitas ſi per errorem ſit commiſſa, non iuratur in litem, nec pœna ordinaria punitur, ſed alia longè mitiori.*
16 *Falſum ſcribens in ſuo libro priuato an pro crimine ſtellionatus puniendus ſit.*
17 *Falſi pœna ordinaria non habet locum vbi non adeſt dolus in omnibus perſonis in falſitate interuenientibus.*
18 *Falſis menſuris, vel ponderibus vtens vel ea faciens qua pœna puniatur, & an contra eum iurari in litem poſſit.*

§. XLIIII.

1 FALSI crimen † committitur in ſcripturis, falſas ſcripturas, inſtrumenta falſa, vel priuilegia falſa, vel acta falſa cõponendo, minutando, aut fabricando, itẽ inſtrumẽta, regiſtra, rationes, acta, libellos, conteſtationes, cautiones, chirographa, epiſtolas, ſcienter, & dolo malo in fraudem alterius lædendo, corrumpendo, mutando, adiiciendo, demendo, radendo, delendo, comburendo, abolendo, falsè ſcribendo, vel ſubſcribendo, falſa ſigilla appendendo, aut dolosè aliorum chirographa efficte imitando, aut certè ſcripto commiſſa falsè enarrando, & quæ omnia puniuntur lege Cornelia de falſis. tex. in l. j. & l. qui teſtamentum. & l. Paulus. & l. quid ſit falſum. ff. ad leg. Cor. de fal. & habetur per D. Iodocũ Damhouderium in Enchiridio ſub rub. de falſitate ſcriptorũ. Ana. conſ. 12. Primo ad. Et cõtra facientem falſum modo aliquo ex præmiſsis iurari poterit in litem, per illum ad cuius damnum facta fuit ipſa falſitas, probando ex ipſo iuramento eius damna ac intereſſe damni emergentis, & lucri ceſſantis, expẽſas fructus, ac intereſſe intrinſecum & extrinſecum, in quibus omnibus falſum committens debet condemnari. per glo. in l. nummis.

 in fin.

in fin.ff.de in lit.iur.& per c.fi.vbi glo.verſi. per teſtes. ibi, intereſſe quod ſurgit ex maleficio probatur. per iuſiurandum. de his quæ ui met.cauſ.fiũt.& dixi ſuprà in §.Actio familiæ erciſcundæ.nu.3.verſ. retractari.& in §. Quinquageſimò amplia. nũ.1.

2 ¶ Et caſu † quo ſcripturæ fuerunt cõbuſtę, deletæ,abolitæ,laceratæ,razæ,immutatæ,vel furto ſubtractę,vel vitio, ſeu malitia alicuius perditæ,& ignoratur earum tenor, valor,& ius,tunc credendum eſt iuramento in litẽ præſtãdo per illum ad quem ſcripturæ ipſæ ſpectabant ſuper tenore, valore,iure,& credito,quod in eis diceret contineri, cõtra illũ qui ſcripturas ipſas cõbuſsit, aut deleuit, vel cancellauit,aut aboliuit,ſeu lacerauit,vel raſit,ſiue immutauit,vel furto ſubtraxit,uel contra aliũ tertium, quãtùm tñ ſit,nõ in præiudiciũ tertij, ſed in præiudicium illius qui præmiſſas ſcripturas combuſsit,aut deleuit, vel in eis alia fecit de quibus ſuprà,vt ad intereſſe de quo ſuprà liquidandũ ex ipſo ſolo iuramento teneatur: vt dixi ſuprà in §. furtũ.num. 3.verſ.furto,& in §.35.amplia.Specu.titu.de inſt.edit.§.reſtat videre.ver.illud quoq;.Manſu.in ſua pract. ſub rub.de proba.nu.22.ver.item ſi creditor.Et præmiſſa procedunt,

3 † vbi ageretur pro crimine falſi ciuiliter, vel criminaliter, ad intereſſe expenſas,ac dãna partis, cõtra quã falſum fuit cõmiſſum,ut ipſum intereſſe,expenſę,ac dãna,probari poſſint iuramẽto partis in litẽ pręſtando contra falſariũ, vel vtentẽ falſo,ut patet ſupr.hoc.§.nu.1.ver.falſi. in fi.& nu. 7.ver.& caſu.cũ falſarius teneatur ad intereſſe partis.Soci.

4 conſi.62.Conſilijs.in fi.vol.j. Sed Vbi † ageretur pro crimine falſi ad pęnã pecuniariã fiſco applicandã,vel ad pęnam corporalẽ,quę eſt in dñio Medio.pro crimine falſi in falſitate cõmiſſa circa acta,vel chartam, vel alias ſcripturas in re non excedẽte aureos 20.pro prima vice in quadruplũ, & ꝙ per triduũ continuũ mitra vinctus producatur in publicũ &c. & ꝙ ab aureis viginti vſq; in quingentos pro prima vice,ſit pęna manus potentioris.pro ſecunda ignis &c. vt latiùs conſtat ex decreto Mediol.ſub rub. de pęnis.§.quicunque fecerit, &c.in caſu pęnæ dicti decreti valor rerum ſuper quibus dicatur commiſſa falſitas non poteſt probari

ex iuramento in litē præſtando per partē contra quam eſt cōmiſſum falſum,ſed debet teſtibus probari. Barto.Alex.& Iaſ.in l.fi.ff.de in lit.iurā. & dixi ſuprà.§. Quinquageſimò.
5 nu.3.ver.Limita.Pro cuius † decreti declaratione ſcias, ꝙ falſificans plures poſtas,ſeu plura capita libri,vel inſtrumē ti,ſeu alterius ſcripturæ eodē tēpore, ꝙ dicitur prima vix, & vnica falſitas, & falſificās plures poſtas,ſeu plura capita libri,vel inſtrumenti,aut alterius ſcripturę diuerſis tpibus, & ex interuallo dicitur pluribus vicibus falſificaſſe, & plures cōmiſiſſe falſitates.Soci.conſ.62.Conſiliis. nu.8.uer.circa ſecundā.vol.j.Bar.& Ang.l.nunquā plura.ff.de priu.del. & in l.illud.§.fi.ff.ad l.Aquil.Io.de Ana.c.fi.verſ.tāgit etiā.
6 de col.deleg.Tamen† quotieſcunque plura delicta,ſeu plures falſitates tenderent ad eundē effectum, & ad vnum & eundem finē:puta, ſi quis diuerſo tēpore plures teſtes falſos,ſeu plura inſtrumēta falſa ſeu ſimul teſtes falſos, & falſa inſtrumenta eodē vel diuerſo tēpore ad vnum & eundē effectum,& pro eadē cauſæ victoriæ fabricaret,& produceret eodē,vel diuerſo tēpore,& etiā ex interuallo, diceretur prima vix,& vnica falſitas,& vna tantū pęna eſſet puniendus.Soci.in d.conſi.62. Conſiliis.nu.8.verſ.circa ſecundā. vol.j.Bar.poſt Din.in d.l.nunquàm plura.verſ.item op.ſuprà ad l.Aquil.l.illud.ff.de priua.delict.Bart.l.inficiando.§. infans.ff.de furt.Bal.l.quicunque.C.de ſeru.fugit. Nicola. Boër.deciſ.82.Chriſti.nu.10.in j.parte, quem vide, & vide Bald.& Mode.l.ſi fami.in fi.ff.de iuriſdic.omn. iudic.
7 ¶ Teſtis falſus† ſeu falſum teſtimoniū dicens,ſiue falſa teſtetur,ac dicat,ſiue taceat veritatē, vel aliquid accipiat nē ferat teſtimoniū,punitur,aut criminaliter,aut ciuiliter iuxta qualitatē facti.l.j.in prin.& §.j.& l.falſi pœna.ff.ad leg. Cornel.de falſ.D.Iodocus Damhouder. in Enchiridio ſub rub.de falſitate in verbis,Et in dominio Mediolani ex forma decreti eiuſdem dominij ſub rubr.de pęn. §.ſi quis falſum teſtimonium.& c.cauetur ꝙ ſi quis falſum teſtimoniū dixerit: vt aliquis condemnaretur in cauſa criminali, puniatur ea poena qua puniendus eſſet ille,contra quem falſum teſtimonium dixerit &c. Et econuerſo ſi quis in cauſa criminali falſum dixerit, vt quis nocens abſoluatur,pu-

niatur illa pœna, qua ille puniẽdus erat, &c. Si quis verò falſum dixerit, vt quis abſoluatur, vel condemnetur in cauſa ciuili, amputetur ei lingua, Quo caſu nota diligẽter verba ipſius decreti imponentis pęnas de quibus in eo, ſi quis falſum teſtimoniũ dixerit, vt aliquis condemnetur, vel vt quis nocens abſoluatur, ꝙ verba ipſa denotant finalẽ cau-
8 ſam, ex quo dictio † vt, denotat finalẽ cauſam: vt patet in oĩbus quatuor cõtractibus innominatis do vt des, &c. l. naturalis. ff. de pręſcrip. verbis. & in teſtamentis. l. alumnæ. §. Seia. ff. de adimẽd. legat. Bal. conſ. 106. Cùm peteretur. vol. j. & hoc quia in ipſo decreto dictio vt, ponitur in vim cauſæ aptę producere ſuum cauſatum, quo caſu ipſa verba denotant cauſam finalem in caſu dicti decreti. Bald. in ſpecie in d. conſ. 106. Cùm peteretur. col. ij. in fi. nu. 3. ver. itẽ quia
9 non depoſuit. volumine primo. Ergo ſi quis † falſum etiã ſcienter & doloſè teſtimonium dixerit, ſed non depoſuit illud falſum, vt aliquis condemnaretur, vel abſolueretur non tenetur ad pœnas eiuſdem decreti: puta, quia Titius agit ad pœnam contra Gaium, qui promiſerat facere certũ opus ſub pœna infrà certum terminum, & ille diceret ſe illud opus feciſſe infrà terminum, & ad hoc probandũ produxit teſtẽ, qui teſtificando dixit falſum dicendo, ꝙ Gaius promiſſor perfici fecerat opus promiſſum, tñ non benè recordabatur vtrũ in termino, ſed dixit, ꝙ & ſi non fuiſſet in termino, fuiſſet parũ poſt perfectũ terminũ, certè teſtis ipſe non tenetur ad pœnã ipſius decreti, nec ad aliã pœnam falſi ordinariã impoſitã à iure cõi, uel à ſtatutis, & ſic non teneretur ad pœnam abſciſsionis linguę: quia reſpectu operis perfecti in termino nõ dixit falſum, ex quo nihil depoſuit per certum corporis ſenſum, nec per memoriã, quę requiritur in teſte. l. quidam tabularum. ff. de fur. Bal. d. conſ. 106. cùm peteretur. vol. j. Vnde teſtis dicẽdo ſe nõ recordari, vel nõ bene recordari, nõ dicit falſum, nec vult deponere falſum quò ad particulã qua dicitur factũ tpe congruo. Bal. d. conſ. 106. Cùm peteretur. ver. modò. vol. j. Et in alia particula, quæ loquitur de opere facto poſt terminum, ẽt teſtis licèt falſum in hoc dixerit, nõ tenetur de falſo: quia qñ tẽpus eſt de ſubſtantia agẽdi, vel defendẽdi, debet pręcisè
probari

probari factum tempore congruo.l.eum actũ. ff.de nego. geſt.Bal.d.conſ.106.Cùm peteretur.col.j.ver.ſequitur. Vnde teſtis ipſe non dicitur in cauſa falſum depoſuiſſe, quia cauſa fundatur ſuper termino,nõ ſuper eo, quod eſt extra terminum. Ergo teſtis ipſe, & alius deponens de eo,quòd eſt extra cauſam,& extra capitulata,vel de eo etiam,quod probaretur non noceret in abſoluẽdo,vel condẽnando,ét, quòd falſum ſcienter & dolosè deponeret,non tenetur pœna dicti decreti ad linguæ abſciſionem, nec ad aliam pœnam decreti,nec iuris cõis,nec ſtatuti,ſed alia mitiori pœna iudicis arbitrio erit puniẽdus.Et ita in ſpecie ad limitationem eiuſdẽ decreti Mediolani conſuluit Bal.in d.conſ. 106.Cùm peteretur.vol.j.Et idem eſt de iure cõi,ſecũdum quòd falſitas quę nemini eſt nocibilis nõ poteſt puniri pœna falſi ordinaria,ſiue per teſtem,ſiue per notarium,vel alium ſit cõmiſſa.& eſt communis opi.Alex.cõſi.145.Viſis. vol.vj.Soc.conſ.103.In facto.& 104.poſt reditum.volu.j.

10 ¶ Limitatur etiam decretum † ipſum Mediolani in d.§.ſi quis falſum.dum punit dicentem falſum teſtimonium:vt quis condemnetur, vel abſoluatur &c.Procedere qñ teſtis dixit falſum teſtimoniũ cũ iuramẽto:ſecus ſi dixit falſum teſtimoniũ ſine iuramento:quia nõ dicitur tũc propriẽ teſtimoniũ propriẽ loquendo; ſed ſunt verba enũtiatiua, & ſic tũc pœna decreti in d.§.ſi quis falſum. locũ nõ habet, cũ in teſte falſitas idẽ ſit ꝙ periuriũ. Bal.d.conſ.106.Cùm peteretur.col.j.in fi.nu.ij.in fi.ver.hoc ergo pręmiſſo. vol. j.l.præsbyteri. C.de epiſc.& cler.Et licèt talis teſtis pœna ordinaria decreti puniri nõ debeat, ex quo depoſuit falsũ ſine iuramento.debet tñ puniri pęna mitiori arbitraria.D. Rober.Marãta in Spec.aureo in part.ꝙ incipit ſextus actus ꝗ emergit in iudicio.n.21.ver.& ſi aliquis.Bal.d.conſ.106. Cũ peteretur.vol.j.Ang.cõſ.174.Viſis proceſsibus.col.ij.in fi.Et idẽ in teſte qui depoſuit falsũ extra capitulata,& extra causã,in cauſa ciuili abſque litis cõteſtatione:quia nõ pęna decreti,ex quo nõ depoſuit,vt quis cõdẽnetur,vel ab ſoluatur,ſed alia pęna mitiori arbitraria debet puniri.Bal. cõſ.106.vo.j.& eſt cõm.opi.Lud.Bolog.cõſ.30.Ser.ſauius.

11 ¶ Falſus teſtis cuius † dictũ euidenter peccaret in forma

& ſic

& ſic nihil parti patrocinaretur,etiam quod falſum depoſuerit,non tenebitur pęna decreti Mediolani in d.§.ſi quis falſum, ex quo non verificantur illa verba decreti, vt quis condemnetur,vel abſoluatur,ſed alia pœna mitiori erit cõdemnandus.Bal.d.conſ.106.Cùm peteretur.col.j.in fi.ver. pręterea iſta teſtificatio.vol.j.argu.l.ſi is qui.§.ſi tu Titiũ. ff.de furt.faciunt not.per Pau.de Caſtr.in l.j.§.prætor ait. nu.v.ver.itẽ nota diligẽter. ff.depoſiti.& Bal.d.conſ.106. reſpondet ad Bar.in l.ſi quis legatum.ff.de falſis. ubi Bart. vult teſtem falſum non excuſari eo quod eius dictũ parti non patrocinetur, & eſt magis com.opinio, quòd falſitas etiam non nocibilis,& ſic per teſtem,vel notariũ commiſſa in actu nullo quòd punitur non pœna falſi ordinaria, ſed pœna extraordinaria. Lud.Bologn.conſ.30.Ser.ſauius.

12 ¶ Pœna † etiã eiuſdem decreti in rub.de pœnis. in d.§.ſi quis falſum.& in d.§.quicunq; fecerit. & omnis alia pœna falſi impoſita contra teſtẽ,vel notariũ, vel aliũ à decretis, & ſtatutis,locorũ,& à iure cõi pro falſitate teſtium,vel inſtrumentorum,aut ſcripturarũ intelligitur,qñ talis falſitas eſſet circa ſubſtãtialia negotij,alias ſi falſitas nõ eſſet circa ſubſtãtialia negotij,ſed circa alia:puta,circa appẽdicia,vel acceſſoria,vel circũſtantias, tunc pœna dicti decreti in d. §.ſi quis falſum.& omnis pęna decretorũ,& aliorum ſtatutorũ,& iuris cõis,impoſita pro crimine falſi,locũ non habet,ſed ſolùm locũ habet pœna mitior arbitraria,& extraordinaria.Iaſ.l.ſi ex falſis.col.fi.nu.10.ver.limita quãdo,& ver.circa hoc.C.de tranſact.& ibi etiam not.Pau.de Caſt. & Bar.in ij.lect.& Ang.in l.Lucius.ff.de his qui not.infam. & conſ.194.Viſis.col.ij.Spec.in tit.de teſte. §.j.ver.item qd aliquid de ſuo addidit. Dec.l.j.§.creditum.nu.7.verſ.alias. ff.ſi cert.peta.Bar.l.eos.col.ij.ff.de falſ.Et hoc maximè procedit in dominio Mediolani,in quo dicens falſum teſtimonium,ita demum pœna ordinaria falſi ex ipſo decreto punitur,ſi dixit falſum teſtimoniũ,vt quis condẽnaretur,vel abſolueretur,& ſic,ſi dixit circa ſubſtantiam negotij,in eo puncto,ſuper quo conſiſtit ſubſtantia negotij,vt quis condẽnetur vel abſoluatur, ſed ſi dixit falsũ circa alia acceſſoria vel appẽdicia,vel alia in quibus non conſiſtit ſubſtãtia

negotij,

negotij, vt quis condẽnetur, uel abſoluatur, tũc nõ punitur pęna ordinaria eiuſdẽ decreti, nec pœnis dicti decreti, ſed punitur tãtùm alia mitiori pęna arbitraria citra mortẽ, & citra linguę abſciſionẽ, ita inquit Bal. d cõſ. 106. Cùm peteretur. vol. j. & dixi ſuprà num. 7. ver. teſtis faſus. Et pro-
13 pterea teſtis † interrogatus ſi attineat in aliquo parti, & dicat quòd non, & reperitur ꝙ dixit ſcienter falſum in hoc: quia eſt conſanguineus partis, propter hoc non poteſt de falſo criminaliter puniri ex pęna dicti decreti, nec ex alia pęna ordinaria iuris cõis, nec ſtatutorum, ſed deberet puniri extra ordinem arbitrio iudicis. Iaſon d. l. ſi ex falſis, colu. fin. num. 10. verſicul. circa hoc. C. de tranſ.
14 ¶ Poſſet tamen † iurari in litem, contra teſtẽ, & notariũ, uel alium qui dixit, uel fecit dolo malo falſum, ſiue dixerit, uel fecerit falſum dolo malo, circa ſubſtãtialia negotij, ſiue circa appẽdicia, uel acceſſoria tãtùm, uel alia in quibus nõ cõſiſtit ſubſtãtia negotij, circa dãna, expẽſas ac intereſſe, partis, cõtra quã falſum ipſum fuit dictũ, uel factũ, probãda ex ipſo ſolo partis iuramẽto. l. nũmis. vbi glo. fin. in fi. ff. de in lit. iur. c. fi. vbi gloſſ. uer. per teſtes. ibi, intereſſe quod ſurgit ex maleficio probatur per iuſiurandum. extra de his quæ vi metusve cauſa fiunt. ubi etiam Doct. per illum textum. & Iaſo. hic, in hac l. ſi quando. numer. 57. uer. nunquid ibi puto. C. unde ui. Et dixi ſuprà in §. Quinquageſimò amplia num. 1. & in §. actio familiæ erciſcundæ. iij. verſi. retractari. in fi. & in hoc. §. in prin. verſi. falſi crimen.
15 ¶ Fallit quãdo † falſitas fuiſſet in inſtrumẽtis uel in ſcripturis, uel dictis teſtiũ cõmiſſa non dolo malo, ſed per errorem uel per culpam ẽt latã: quia tunc non poſſet iurari in litẽ cõtra illũ qui fecit, uel dixit falſum abſque dolo malo. textus in l. in actionibus. ver. ob dolum. & ibi gl. & Doc. not. ff. de in lit. iur. Sic & lex Cornel. ff. & C. de falſis. & decreta Medio. ſub rub. de pęnis punientia falſitatem reſpectu teſtium falſorum, et reſpectu ſcripturarũ falſarũ vt cõſtat ex ipſo decreto ſub rub. de pęnis. §. quicunque fecerit. et §. ſi quis falſum teſtimoniũ. et oĩa ſtatuta punientia falſos teſtes, uel falſificantes ſcripturas, ſeu falſum in eis, vel alijs cõmittentes, ſeu puniẽtia falſum, intelligũtur quotieſ-

cunque

cunque falſitas dicta, vel cõmiſſa fuit dolo malo, ad hoc vt pœnę ordinarię legũ, ſtatutorũ & decretorũ prędictorum locũ habeant, text. & Doc. in l. nec exemplũ. C. de falſis. Et vbi falſitas fuiſſet dicta, vel cõmiſſa, aut ſcripta, per errorẽ, vel per culpã ẽt latã, vel leuẽ, aut leuiſsimã abſque tñ dolo malo, tũc non punitur talis falſitas pœnis ordinarijs iuris cõis, nec ſtatutorũ, nec decretorũ corporaliter, nec in pecunia, ſed punitur aliter pœna arbitraria, pecuniaria, & mitiori etiã ſi eſſet falſitas teſtis, vel notarij, vel alterius circa actũ nullũ, & nemini nocibilẽ: quia punitur nihilominũs pœna arbitraria mitiori; & ſi nõ ex crimine falſi ſaltẽ ex crimine ſtellionatus, & termeritatis pro modo culpę, & facti, & qualitate perſonarũ arbitrio iudicis, & eſt magis cõis opinio. ita dicit Lud. Bolo. conſ. 30. Ser ſauius col. pen. verſ. ſimiliter. in fi. & col. fi. ver. quia ad hoc. vbi allegat Bar. in l. ſi quis legatũ. col. 2. vbi Bal. & alij. ff. ad l. Cornel. de falſis. Cyn. Sal. Bal. & alij in l. j. in fi. C. de ſepul. viol. Bal. l. fi. ad fi. C. ſi ex falſo inſtr. & in l. ſi poſt. C. de iur. & fact. igno. & in conſ. 106. Cũm peteretur. vol. j. Io. Andr. in reg. non eſt ſine culpa. de reg. iur. in vj. Pau. de Eleaz. in c. teſtimoniũ. de teſti. Pau. de Caſt. conſ. 364. incip. Ab vltimo quæſito. col. 2. ver. & poſito. vol. 2. D. Iodocus Dã. in rub. de falſitate ſcripturarũ. nu. x. Craue. conſ. 406. Deſtilo. col. 3. nũ. x. ver. nec punitur. Dec. l. 2. nu. xj. ver. i gl. Ibi, tacita. ff. qd quiſq; iur.

16 ¶ Et licẽt ſcribens † falſum in ſuo libro priuato, vel in alia ſcriptura priuata, quæ nullã fidẽ plenã, nec ſemiplenã, nec indiciũ, nec probationem ẽt ad comparationẽ literarum faciat, nõ debeat puniri pœna falſi, cũm tũc talis falſitas nemini poſsit nocere & non dicatur dolus, & eſt cõis opi. tex. cum glo. ver. priuatas. in l. damus. vbi Bar. & Doct. in apoſti. ad Bart. C. de falſis. Alex. conſi. 145. Viſis. vol. vj. Lud. Bolo. conſil. 30. Ser ſauius. col. pen. verſic. benẽ. Pau. de Caſtr. conſil. 130. Videtur dicendum quòd dictus. volu. 2. Angelus. tractatu maleficiorum. verſicul. falſario. colum. 2. ibi, habeas, per Bartolum. & Moderníor. in l. j. § qui in rationibus. ff. de falſis. Soci conſi. 104. poſt numer. 2. verſicul. 2. volumine 1. uidetur tamen quòd pœna arbitraria pro crimine ſtellionatus debeat puniri vel non puniri iuxta qualitatem

litatem facti & perſonarũ.Cyn.& Sal.l.j.C.de ſepul.viola.
17 Ang.l.plagij. C.plag. Et in tantùm † eſt verum ꝙ falſum non committitur ſine dolo : & vbi non eſt dolus malus,ꝙ pœna falſi ordinaria locũ non habeat.l.nec exemplum,C. de falſis. ꝙ vt dicatur falſum, & eius pœna locum habeat, requiritur dolus malus, non ſolùm in mandante fieri falſum,verumetiam in mandatario,cui eſt commiſſum vt faciat falſum,& nõ ſolùm in faciẽte, vel fieri faciẽte falſum, verumẽt in eo, per quẽ fit falſum, alioquin ſi mandas,vel fieri faciens falſum, ſit in dolo malo.Et mandatarius,vel ille cui cõmiſſum eſt,vt faciat falſum,vel ille per quẽ fit falſum:puta,notarius,vel nũtius,uel ſcriba, vel alius mãdatarius,nõ ſit in dolo.ipſe mãdatarius puta, notarius qui ſcripſit falſum,ſi fuit in bona fide, non dicitur cõmiſiſſe,nec ſcripſiſſe falsũ,ex quo fuit in bona fide, ergo nec mãdans, qui mãdauit fieri falſum,dicitur fieri feciſſe falsũ.Vnde ſtãte ſtatuto, prout eſt Tuderti ꝙ ſi quis fecerit fieri falsũ inſtrumentũ,vel falſam relationẽ,puniatur pœna corporali, vel in mille. Et ſtãte decreto Mediolani ſub rub.de pœnis. §.quicũque. quo cauetur, ꝙ quicũque fecerit,vel fieri mãdauerit chartã falſam,&c.puniatur pœnis, de quibus in ipſo decreto,ſi mãdans, vel fieri faciẽs falſum ſit in dolo, & mãdatarius:puta,notarius, vel nũtius vel alius ſcribat,vel referat falſum abſq; dolo,nõ punietur mãdans doloſè fieri falſum,nec fieri faciẽs falſum cũ dolo, nec mãdatarius nõ doloſus,& ſic notarius,nec nũtius,nec alius,pœnis dicti ſtatuti nec decreti,ſed pœnis arbitrarijs mitioribus puniri deberent, & ita vidi per excellentiſs.Senat.Mediolani iudicari per doctrinam Barro. in l. ſi quis obrepſit.col.1.num.2. verſi.ſecundò quæro.& col.2.verſicul.iſta ſunt.ff.de fal.& conſ.190.Quidam Tudertinus. fac.no.per Crauettam cõſilio 46.Deſtilo,in prin.& col.3.verſic. nec punitur.vol.1.
18 ¶ Vtens ſcienter, † & doloſè falſis menſuris,libris,ponderibus,ſtateris,Bilãcibus adulterinis ſpeciebus,aut alijs mercibus,deprauatis,ſeu corruptis,eaque ſeu iuſta vſurpando, ponendo puniri debet in duplũ,& regulari,ſeu in exilium miti.l.pen.ff.ad lege.Cornel.de falſis. & lege.annonam.§. fin.ff.de var.& extraord.crim.Et non ſolùm vtens,verum

etiam

etiã faciẽs ſciẽter falſa põdera,& falſas mẽſuras,punitur,& faciẽs falſa pondera,nõ excuſatur ex ignorãtia.D.Iodocus Dãhouderius in Enchiridio ſub rubr.de falſitate p abuſũ. Ergo cõtra vtentẽ dolo malo falſis põderibus,& ſimilibus, & cõtra ea faciẽtẽ,põt iurari in litẽ,ſuper quãtitate & qualitate dãni,expenſarũ, ac intereſſe,ẽt pro quibuſcũque vicibus,& quãtitatibus quibus læſus ex falſis ponderibus,& ſimilibus dicat ſe fuiſſe læſum ex illis.l.nummis.vbi glo.fi. in fin.ff.de in lit.iur.c.fi.vbi gl.ver.per teſtes.ibi,intereſſe q ſurgit ex maleficio probatur per iuſiurãdum . extra de his quæ vi metusve cauſa fiunt. & dixi ſuprà in §.Quinquageſimò amplia. in prin.facit.c.ſemel malus. de reg.iur.in vj.

SVMMARIVM.

1 *Teſtari aliquem prohibens pœna extraordinaria punitur & contra eum in litem iuratur.*

2 *Terminos confinium amouens cauſa occupandorum finium,quomodò puniatur,& quod ſi ob aliud eos furatus ſit.*

3 *Termini agrorum,qui dicantur.*

§. XLV.

1 TESTARI † prohibens alium,ſiue teſtamentum fieri prohibeat,ſiue factũ mutari vetet,ſiue codicillari,vel donationẽ cauſà mortis celebrari prohibeat, debet puniri pœna extraordinaria, & hæreditas ab eo qui prohibuit teſtari tanquàm ab indigno aufertur & Fiſco applicatur. tex.in l.j.in prin.& ibi not.Bar.nu.3.ver.quæro qualiter.ff. ſi quis aliquem teſta.prohib.Et teſtari prohibitus habetur perinde,ac ſi teſtatus fuiſſet, vbi conſtat de voluntate volentis teſtari,qui fuit prohibitus etiam quòd de ipſa voluntate conſtaret ſolùm per duos teſtes, & contra prohibentẽ teſtari poteſt iurari in litem,maximè vbi prohibuit notarium , vel teſtes accedere ad conficiendum teſtamentum. Anch.conſ.337.De efficacia.col.pe.ver.& fortè ẽt.& verſi. nam & alibi.arg.l.ſi quando. C.vnde vi.& d.c.fi.ext.de his quę vi metusve cauſa fiunt.& d.l.in actionibus.ver.planè. vbi Dec.nu.13.ver.decimò & vltimò not.& ibi Iaſ.nu.17. ver.quanto nota.ff.de in lit.iur.Imò probata prohibitione

teſtandi

teſtandi ſtandum eſſet iuramento in litem, per partem prę ſtando, contra prohibentē teſtari: quia ex ipſo iuramento ſolo, probarentur voluntas teſtatoris, damna, expenſæ, ac intereſſe ipſius partis iurantis, & pro hac opinione vide ea quę dixi ſuprà §. Trigeſimoquinto amplia. in prin. & §. ſeq. nu. 6. ver. ergo ſi reus & in §. Furtum. nu. 3. ver. furto. Abb. conſ. 109. Circa. in fi. vol. j. per tex. in d. l. in actionibus. ver. planè. vbi Bar. Iaſ. Doct. & alij.

2 ¶ Terminos prædiorum, † vel domuum, ſi quis ſciens eſſe terminos, eos dolo malo amouerit cauſa finium occupandorum, ſi eſt perſona nobilis relegatur ad tēpus, ſi vilis fuſtigatur, & ad bienniū relegatur. l. ij. ff. de ter. mo. Cyn. Bal. Sal. & Albe. l. j. C. de accuſ. Abb. & Barb. c. ex literis. de prob. D. Iodo. Dam. rub. de traſlatione limitum, vbi aūt illos mouit cū offuſcandi eos, punitur pœna arbitraria. l. fi. in fin. ff. de ter. mo. Abb. d. c. ex literis. Sal. d. l. j. vbi verò quis mouit illos dolo malo: puta, vt lapides confinales furetur, vel vt vicinis negotium faceſcat, non tñ mouit cauſa occupandi confinia, nec animo lites confinium in ſuum commodum ſuſcitandi, nec ea offuſcādi, punitur pęna. 50. aureorū. l. fi. in prin. ff. de ter. mo. Sal. d. l. j. Abb. d. c. ex literis. Iod. d. rub. de tranſlat. limi. & ita reſtringitur ipſa. l. fi. & eſt com. opi. Dec. d. c. ex literis. i fi. Et vbi quis amouit terminos, neſciēs illos eſſe terminos, dolo malo tñ id egit: puta, vt lapides cōfinales furetur, ſi eſt vilis creditur verberibus. l. ij. in fi. ff. de ter. mo. ſi eſt nobilis, punitur pęna arbitraria. Abb. d. ca. ex literis. col. fi. vel ſaltē tenetur furti. Sali. d. l. j. vnde not. ꝙ in præiudiciū illius, qui dolo malo mouit, vel moueri fecit ipſos terminos, ꝙ pōt iurari in litē per partē in cuius præiudiciū dicūtur termini moti pro damnis, & intereſſe conſtito per teſtes, ꝙ termini fuerint moti per talē, licet teſtes neſciāt locū loci, in quo prius fuiſſent termini poſtea moti. Nam in quo nam loco loci eſſent, ſtandum eſt iuramento in litē præſtādo per illū, in cuius præiudiciū moti dicūtur termini cōtra illū qui ipſos terminos ſciēter, & doloſē mouit, vel mouere fecit. Dec. in l. in actionibus. col. iiij. nu. 13. ver. 10. & vlt. not. ubi Iaſ. nu. 17. uerſi. quarto not. & ibi alij Doc. per illū tex. in ver. planè. ff. de in lit. iur. & faciūt not.

per

per me ſupr.in §.Trigeſimoſextò.nu.6.uerſi.ergo ſi reus.& nu.7.ver.fallit ubi, & §. Trigeſimoquintò amplia.nu.1.& in §.Vigeſimoſextò.nu.3. uerſi.Vigeſimooctauò amplia.&
3 in §.Furtũ.nu.3.uer. Furto ſcripturarũ. Et terminos † ſeu limites intellige quæuis ſigna,ſiue ſubſignacula quę agros abinuicem ſeparãt ſiue lapides, ſiue pali,ſiue arbores,ſiue foſſata eſſent teſte D. Iodoco in d.rub. de tranſlatione limitum,in fi.glo.& Doct.in d.l.fi.

SVMMARIVM.

1 *Iniuriam verbalem, vel realem faciens punitur, & contra eum in litem iuratur ab iniuriato, & quomodò iniuriatus verba iuramẽti concipere debeat.*

2 *Iniurians ſi non habet vnde in bonis ſatisfaciat pro iniuria illata, luit in corpus.*

3 *Iniurians verbo,ſi iniuriam retractet,contra illum ad aliquam pœnam agi non poteſt.*

4 *Iniuria verbalis quæ dicatur.*

5 *Hæreticus abiurans hæreſim, communem pœnam euitat.*

6 *Incendium ponens,vel poni mandans qua pœna puniatur,et an contra eum in litem iuretur.*

§. XLVI.

1 INIVRIAM † verbalem,vel realem:puta,uerborũ uerberationis, aut vulnerũ, uel alio modo,ſi quis dixerit, uel fecerit contra aliquem,poteſt iurari in litẽ cõtra ipſum iniuriantẽ,per iniuriam paſſum,qui poterit iniuriam ſibi factã æſtimare iurando, ꝙ potiùs uellet centum, uel mille aureos de ſuo patrimonio amiſiſſe, ꝗ fuiſſe paſſum talem iniuriam.Et ipſa iniuriarũ æſtimatio debet fieri per iniuriatũ cum eius iuramẽto contra iniuriantẽ, facta prius taxatione per iudicem iuxta qualitatẽ, & conditionem perſonæ iniuriatæ,temporis, & loci factæ iniuriæ, & infra ſeu uſque ad ſummam taxatam poterit iniuriatus iurare,ultra autẽ ipſam ſummam non poterit iurare.text. in §.pœna autẽ iniuriarum.vbi text. & glo.uerſ.æſtimauerit.& ibi Ang.Aret. & alij,inſtitu.de iniur.text.glo.et Doc. in l.iniuriarum æſtimatio. ff. de iniur.D.Iac. de Bellouiſu in pract.

in pract.crim.in gl.ver.& tantum dictas iniurias æſtimat. nu.j.ver.ſic vides,& nu.2.verſ.ſed nūquid.& n.3.ver.quid ſi iniuriatus.Spec.in tit.de iniur.& dam.dat.per totum.D. Iodo.Damhouderius in Enchir.ſub rubr.de iniur.nu.3.Et ſi paſſus iniuriam,eſt pauper mendicans nihil habēs in bonis,qui non pōt iurare,ꝙ mallet tantū de ſuo patrimonio amiſiſſe,cū illud non habeat,eſt tñ vir probus, vt quilibet frater minor,poterit iurare, ꝙ tantūm vellet amiſiſſe ſi haberet.Io.Iac.de Bellouiſu in dict.ver.quid ſi iniuriatus . Et

2 vbi iniurians † non habet modum ſoluēdi in pecunia,nec in bonis, debet luere in corpus. D.Iacob.de Bellouiſu in d. gloſ.Et tantum dictas iniurias ęſtimat.in verſ.quid ſi iniurians nihil.per tex.in l.fi.vbi Doct.ff.de in ius vocand.

3 ¶ Fallit quotieſcunque † ille qui dixit iniuriam verbalem reuocaret illā,reuocando verba iniurioſa, quæ dixit: nam tunc iniuriatus non pōt contra ipſum iniuriantē agere ad aliquā pœnā,ex actione iniuriarum,& ſi egit non pōt perſeuerare in ipſa lite ipſe, nec fiſcus, & hoc procedit etiā reſpectu iniuriæ verbalis dictæ abſque iracūdia,& cōcitatione,& cū aio deliberato,quia tollitur ex pœnitētia, & ex reuocatione verborū iniurioſorū facta per iniuriantē : ergo iſtud procederet multomagis in iniuria dicta ex iracūdia, & ſic oīs actio iniuriarum verbaliū tollitur ex reuocatione verborum facta per iniuriantē.Fel.c.dilecti filij. nu.16. verſ.dicit etiam. de except.Lanfr.de Orian.in c.qm̄ contra falſam.in glo.verſi.confeſsiones.in prin.& ibi D.Celſus.in apo.de pro.D.Io.Bert.in rep.ver.iniuria verbalis.iniuria.n. oīs quæ fit verbis pōt verbis contrarijs tolli, ēt cū aliquali excuſatione iniuriantis:puta,ꝙ quicquid dixit,id oē dixit, ex iracundia,vel malè informatus,& ꝙ verba iniurioſa nō ſunt vera,& ea reuocat.l.nihil tam naturale. vbi text.ff.de reg.iur.Mag.D.Lancel.Conradus Laud.tracta.de duello.in tit.de pace concluſione.104.Incip.inueſtigandæ,cum ſeq. cōcluſio.Paris de Put.trac.de re militari.§.quia finis.lib.x.

4 ¶ Iniuria † autem verbalis dicitur non ſolùm illa quæ fit & dicitur verbis viua voce,verum etiam illa quę fit & dicitur in ſcripturis per libellum famoſum, vel per epiſtolam, vel per aliū modū in ſcriptis.Lud.Rom.conſ.378. Quo ad

primum in quo.in prin.per tex.in l.lex Corn.§.ſi quis libel lũ.ff.de iniu.et per text.in c.conſtitutionẽ. et in c.ubi peri culũ. de ſent.excom.in vj.et in l.apud Labeo.§.cõuitium. iũcto ſeq.§.cõuitiũ.ff.de iniur.Et iſta nota pro declaratio ne decreti dominij Mediolani, ſub rub.de accuſationibus. §.Inoleuerat.quo cauetur pro iniuria verbali procedi non poſſe.per iudicẽ,niſi ad querelã partis.Nã ſiue verbis,ſiue ꝑ libellũ famoſum,vel per aliã ſcripturã inferatur iniuria,di citur iniuria verbalis,& nõ realis.Rom.d.cõſ.378.Quo ad primũ in quo.Ergo pro tali iniuria verbo,vel per ſcripturã factã aliquibus,ex modis de quibus ſupra,ẽt per libellũ fa- moſum, nõ poterit procedi in dominio Medio.niſi ad que relã partis,vbi ſit data,& vbi ſit data,& per partẽ reuoca- ta,& ſic non durat querela, nõ poterit ẽt procedi vt patet ex d.§.inoleuerat.& pro hac opi.faciũt ea quę dixi ſupr.in §.ſed vt opus.nu.x.verſ.itẽ decretũ.& facit l.legatarius.§. legatũ.ff.de leg.j.Et cũ iniuria quæ ſit ẽt per ſcripturã,dica tur verbalis,ſequitur ꝙ ſi iniuriãs viua voce,vel per ſcriptu rã,ſeu per libellũ famoſum,reuocet per viuã vocẽ,ſeu ſcri- pturã, & libellũ contrariũ famoſo eo mõ prout fecit iniu riã per eandẽ viuã vocẽ contrariã & ſcripturã cõtrariam, vel per libellũ famoſum cõtrarium & reuocatoriũ primi, ꝙ non poterit procedi contra talẽ iniuriãtem vt patet ex his quæ dixi ſupr.hoc §.nu.3.verſ.fallit quotieſcũque ille. 5 ſum.Ang.ver.libellus famoſus. Nam & † hæreticus qui di- uinæ maieſtati offendit verbo,vel ſcriptura,vel in eius cre dulitate,ſi ipſã hęreſim abiurauerit,& eius ſcripta retracta uerit, & ad ſacrã fidẽ reuerſus fuerit euitat pœnã omnem hæreſis. cap.vt officium. de hæret.in vj.& c.ad abolẽdam. & c.excõicamus.de hæret.Lud.Carr.tract.de hær.nu.159.

6 ¶ Incendium ponens,† vel poni mandans,punitur pœna capitis ſecundũ ius cõe.l.data opera. & ibi gl.ver.poteſtis. C.qui accuſ.non poſ.vbi latẽ Cyn.Bal.& Sal.Bar.l.iij.& ibi Alex.ff.de offic.pręf.vig.tex.in l.capitaliũ.§.incendiarij.ff. de pœn.l.fi.ff.de incen.rui.naufr.& aliqñ ẽt punitur igne incẽdiarius.l.qui ædes.cũ legib.ſeq.ff.de incend.rui.naufr. Et quo puniantur incendiarij vide lata per D.Iodo.Dam- houd.in Enchir.ſub rub.de incendiarijs.& per Ang.Areti.

in tract.malefi.in verſi.incendiario. per Abb.& Felin.in c. tua nos.de ſenten.excom.Et in dominio Mediolani ex forma decreti.ſub rub.de pœn.§.ſi quis incendium.cautũ eſt, quòd ponens,vel poni mandans, incendium in domo vel loco habitato,punitur poena capitis,ita ꝙ moriatur,& bona confiſcantur,ſi verò id factum fuerit in domo,uel loco inhabitato,puniatur in quadruplum damni,de quo ſtetur iuramento damnum paſsi,& alia poena grauiori uſque ad mortem incluſiuè arbitrio principis,vel ſenatus, ut cõſtat ex d.§.ſi quis incendiũ.quo caſu nota, ꝙ accuſatus uel inquiſitus de incendio etiam reſpectu loci inhabitati,& etiã reſpectu incendii facti in ſuo,quòd non poteſt comparere in dominio Mediolani per procuratorem, ſed tenetur ſeſe conſtituere in carceribus,& in eis ius dicere etiam, ꝙ poena ſit ſolùm ex ipſo decreto arbitraria.Ancha.conſil.272. In Chriſti nomine eiuſq; matris glorioſę Marię,& beati Antonij Anien.Plenè & ſubtiliter. & dixi ſupr. in §. Mandati actio.nu.12.ver.pœna pacti.& n.13.ver.Et iſtud.Et decretum ipſum. in d.§.ſi quis incendium. dum imponit pœnã capitis & confiſcationis bonorum illi, qui poſuerit incendium, vel poni mandauerit in loco habitato, intelligitur quando ſciẽter, & dolosê maximè ad vindictam id factũ fuit: ſecus ſi per errorem,vel culpã etiã latam,ſeu per incuriam,vel imperitiam id factũ fuerit,quia tũc pœna decreti,quæ eſt pœna capitis, & confiſcationis bonorũ,locũ nõ haberet,ſed alia pœna mitior arbitraria locũ haberet.Pau. de Caſt.l.j.C.vbi ſen.vel clar.Dec. conſ.9.Et pro tenui.nu. 2.& conſi.232.In effectu.nu.7.ver.Et eodem. & dixi ſupr. in §.Duello victus. num.3.in verſi.& iſtud. Et etiã de iure cõmuni res,& rerum quantitas, qualitas,pretium, & æſtimatio,quæ incendio dicuntur conſumptæ, probabuntur iuramento partis,quæ paſſa fuit incendium, contra illum qui poſuit dolo malo, vel poni mandauit incendium.per text.in ca.fin.vbi gloſſ. verſicul. per teſtes.ibi,in intereſſe, quod ſurgit ex maleficio probatur per iuſiurandum.extrà de his quæ vi metusve cauſ.fiunt. & ibi Doctor.gloſſ.fi.in fi.in l.nummis.ff.de in lit.iur.per text.in l.ſemper.§.in hoc interdicto.ff.quòd vi aut clam. & per hanc l.ſi quando.C.

vnde vi.& per l.in actionibus.in ver.planè. vbi Bart.Bald. Pau.de Caſt.Alex.Iaſ.& Dec.nu.13.verſ.decimò & vltimò not.ff.de in lit.iur.& dixi ſupr.§.Quinquageſimo amplia. nu.j.& in §.Furtum,nu.3.ver.furto.

SVMMARIVM.

1 *Spoliatus vel turbatus in poſſeßione, etiam ſi ſit prædo ante omnia eſt ad eam,& ad fructus reſtituendus,et quid ſit de expenſis,ac dãnis ob ſpolium paßis.*

2 *Dãna et expenſæ ob ſpoliũ paſſæ, iuramento damnũ paßi probãtur.*

3 *Spolium quomodocunque factum ſit,poterit in litem iurari per ſpoliatum.*

4 *Spoliatio facta cum licentia iudicis excuſatur à pœnis turbatæ poſſeßionis.*

5 *Spoliator non tenetur ad pœna turbatæ poſſeßionis, quãdo habebat titulum anteriorem ab eo ſpoliatus,& ſpoliator habere prætendũt titulum.*

6 *Spoliator ſi aliqua colorata cauſa excuſari poteſt à dolo,nõ tenetur.*

7 *Seculares ſtatuentes aliquid contra libertatem eccleſiæ vel eccleſiaſticarum perſonarum,& eorum bona,ſunt excommunicati.*

8 *Statuta quæ ſunt contra libertatem eccleſiaſticam,vel diſponunt ſuper rebus eccleſiæ,non valent.*

§. XLVII.

1 SPOLIATVS † poſſeſsione ſua,vel in ea turbatus,etiam ſi eſſet prędo, imprimis, & ante omnia eſt reſtituendus & in ea manutenendus antequàm ſpolians, vel turbãs audiatur in poſſeſſorio plenario vel in petitorio,& donec videatur quid iura velint.l.ſi quis ad ſe fundum.C.ad leg.Iul.de vi publ.c.j.& c.in literis.& per tot.titu.de reſtit. ſpolia.l.j.§.qui à me.ff.de vi & vi arma.§.recuperãdę inſti. de interd.Rip.l.naturaliter.§.nihil cõe.nu.16.verſ.ſtat igitur cũ ſeq.& ibi alij Doc.ff.de acq.poſ.Et nõ ſolùm ſpoliatus ſiue turbatus,ante oĩa eſt reſtituẽdus ad rem ſeu poſſeſſionem ſpoliatũ ſeu turbatam, verũ etiã ad fructus quos ſpoliator,ſeu turbator percepit,ſeu percipere potuit ex ipſa re,vel poſſeſsione.tex.in c.grauis.& ibi Doc.not.de reſti. ſpo.Rip.d.§.nihil cõe.nu.50.verſ.ſextò amplia.Rot.deciſ.

25.in

25.in rub.de reſti.ſpo.in nouis. Et vlteriùs ét perempta re ſpoliata mobili,vel ſe mouente, vel immobili,eſt reſtituendus ſpoliatus,ſiue turbator ante oïa ad ęſtimationē dictæ rei,nō obſtāte exceptione cōpenſationis certa, ac liquida. l.fi.C.de cōpen.Ripa.d.§.nihil cōe.nu.48.ver.amplia quartò.Et ne dū ad ipsā poſſeſsionē,& fructus ipſos,verū ét ad expēſas,dāna,ac intereſſe paſſa per ſpoliatū,ſiue perturbatū pp ſpoliū,vel turbationē debet ſpoliatus, ſiue turbatus imprimis,& ante oïa reſtitui.Rip.d.§.nihil cōe.nu.50.ver. ſextò amplia.tex.in c.accedēs. el ij.& ibi Abb.Panor.in penot.vt lit.nō cōt.tex.ubi Doc.in d.c.grauis.Et nō ſolū ſpoliatus, ſiue turbatus qui perdidit poſſeſsionē ex ſpolio aut turbatione reſtitui debet in primis, & ante oïa,ad dāna,& impēſas factas poſt ſpoliū,uel turbationē,uerum ét ſpoliatus,vel turbatus,qui nō perdidit poſſeſsionē,ſed illā incontinēti cōuocatis amicis, & armis recuperauit, & vim propulſauit. iuxta tex.in l.j.§.vim vi.& in l.3.§.eū igitur.ff.de vi & vi armat.debet imprimis, & ante oïa reſtitui ad ipſas impēſas factas in conuocādis amicis & armis pro recuperatione dictæ poſſeſsionis.& ſeu pro ſe manutenēdo in ea ne ſpoliaretur,vbi erāt probabilis dubitatio,& indicia ſpolij, vel turbationis futurę,niſi cōuocatis amicis,& armis facta fuiſſet ipſa impēſa.Rip.d.uer.ſextò amplia.d.l.ſi quis ad ſe fundū.vbi Bar.ſecundū unū intellectū quē ibi Bar.dat.C. ad l.Iul.de ui pub.Et prædicta procedunt ét contra ſpoliatorem,uel turbatorem qui ſpolium,uel turbationē ſuo nomine factū factúmve ratificauit.l.j.§.quoties. ff.de ui & ui armat.c.cùm ad ſedem. de reſti.ſpolia.Rip.d.§.nihil commune.nu.51.uer.ſeptimò amplia. Et item procedūt etiam contra ſpoliatorem uel turbatorem,etiam ſi offerret incōtinēti ſe probaturum eius dominium,uel poſſeſſorium plenarium, & antiquiùs: quia non debet audiri:niſi priùs ultimus ſpoliatus,uel turbatus,imprimis,& ante omnia reſtituatur ad omnia prædicta.tex.in c.literas.§.penul.& fi.de reſtitu.ſpol.Inno.in c.ij.de cauſa poſſeſsion.& proprietat. gl.can.in ſum.11.q.j.et in c.ſuper cauſa. 11.q.v.Spec.tit.de pet.et poſſeſs.§.fi.uer.14.Feli.c.fin.col.fin.de libel.oblatio. Ripa.d.§.nihil commune.num.52.uerſ.octauo amplia.

2 ¶ Et ipſa † damna,expenſæ,rerũ,turbatarũ, vel ſpoliatarũ æſtimatio,quãtitas,valor,& qualitas,& fructus rerũ ſpoliatarũ, vel turbatarũ, & ipſorũ fructuũ quantitas,qualitas,& æſtimatio,& impenſæ,ac intereſſe, & dãna intrinſeca,& extrinſeca paſſa per ſpoliatũ, vel turbatũ,& alia oĩa ad quæ vt ſuprà hoc.§.in prin.dixi, ꝙ ſpliatus poſſeſsione, debet ipſe ſpoliatus, vel turbatus in primis, & ante oĩa reſtitui,& alia omnia in quibus ſpoliator vel turbator debet condemnari, probabũtur ex ſolo iuraměto in litẽ pręſtando per ſpoliatũ, vel turbatũ contra ſpoliatorẽ,ſiue turbatorẽ ſuũ,ſeu eũ qui ſpoliũ,vel turbationẽ eius nomine factum factãmve ratificauit. Et hoc procedit ſiue ſpoliatio, vel turbatio ipſa facta fuerit per vim,ſiue clã,ſeu clandeſtinè,text. eſt in l.ſemper.§. in hoc interdicto.ff.quod vi aut clã.text.in c.fi.& ibi gl.ver.per teſtes.ibi,intereſſe quod ſurgit ex maleficio probatur per iuſiurandũ.extr. de his quæ vi met.cau.fiũt.& in hac l.ſi quãdo.vbi Iaſo.col.viij.num. 44.verſ.quęro ſucceſsiuè.in fi.ibi,& clãdeſtinitatis.C.vnde vi.& dixi ſuprà in §. Primò itaque. nu.vj.ver. quartò amplia.Et procedũt pręmiſſa contra oẽm ſpoliatorẽ, ſiue turbatorẽ,ſiue fuerit turbatio,ſiue violẽtia expulſiua,ſiue ablatiua, ſiue turbatiua, ſiue cõpulſiua, ſiue inquietatiua, ſeu alia quęuis violẽtia, vel turbatio,quia iurari poterit in litẽ cõtra ipſum ſpoliatorẽ,vel turbantẽ, vt dixi ſupr.d.§.
3 Primo itaq; amplia.in prin.Et ſiue per † vim,ſiue clã,ſpoliũ,vel turbatio factũ,vel facta fuerit,contra ſpoliantẽ,vel turbantẽ vi,vel clã poterit iurari in lit.tex.in d.l.ſemper.§. in hoc interd.ff.quod vi,aut clã,& dixi ſupr.d.§.itaq; amplia & d.nu.vj.ver.quartò amplia.Et hęc procedũt vbi ſpoliũ,vel turbatio factum factãve fuit,dolo malo:quia poterit iurari in litẽ.d.l.in actionibus. vbi tex.ibi,ob dolum.ff. de lit.iur. Et vbi fit ſpolium, vel turbatio per vim,dicitur ſemper adeſſe dolum malũ l.ij.§. doli mali mentio.ibi, nã qui vim facit, dolo malo facit.ff. de vi & vi arm.D.Mar. Soc.iun.conſil.18.Viſo.col.fin.nu.33.verſi.nec etiam.vol. ij.Et itẽ dolus etiã abſque vi, præſumitur,in eo, qui nouã poſſeſsionem occupat,quam alias non poſsideret,etiam ſi diceret ꝙ ipſe ignorabat ab alio illã poſsideri, & ẽt ſi non

probaretur

probaretur ſcientia poſſeſsionis alienæ.l. cùm quęrebatur. C.vnde vi.Bal.conſi.82.Viſis duobus.vol.v.Alex.conſ.23. Viſo.vol.vj.Bart. & Ange.l.falſus.§.qui alienam.ff.de furt.

4 ℭ Fallit tñ † quotieſcũque ſpoliatio,vel turbatio facta fuerit cũ licentia,vel authoritate iudicis, ēt nulla:quia talis licētia & authoritas iudicis data alicui ingrediēdi in poſſeſſionē,excuſat à dolo & à pœnis turbatę poſſeſsionis.Bald. cōſ.58.Quidā eſt accuſatus.vol.v.text. in l.iuſtè poſsidet. vbi Bar.& Doc.ff.de acq.poſſe.l.j.in fi.ff.de abig.Ergo cùm tũc non dicatur adeſſe dolũ,non poterit de iure cōi iurari in litem cōtra turbantem, vel ſpoliantē, nec poterit iurari de damno dato vigore ſtatuti cauentis quòd credatur iuramento damnũ paſsi etiam ſi fuiſſet in culpa lata. tex.cum gloſſ.communiter approbata in d.l.in actionibus.verſicu. ob dolum. & in verſicul. ob culpam.ff.de in lit.iurand.

5 ℭ Scdo fallit † quotieſcunque ſpoliator, vel turbator poſſeſsionis,habebat titulũ anteriorē,ac eodē authore,à quo ſpoliatus,vel turbatus prętēdit habere titulũ,& idē ſpoliator,vel turbator habebat,nedũ ipſum titulũ,verumēt poſſeſsionē tempore anteriorē ex conſtituto vel pręcario vel alio modo,quo caſu pręfertur habēs ipſum titulũ & poſſeſſionē anteriorē.l.quoties.ubi tex.& Doct.C.de rei vendic. l.ſi à te.§.ſi duobus.ff. de publici. Nā tũc ipſe ſpoliator nō tenetur ad pœnā turbatę poſſeſsionis, & nō dicitur in dolo,nec poteſt contra eũ de iure cōi in litē iurari, nec iurari de damno dato etiā vigore ſtatuti cauentis quòd credatur iuramento damnum paſsi.Bal.d.conſi.58.Quidam eſt accuſatus.iuncta l.j.in fi.ff.de abig.& l.plagij.C.ad leg.Falci. de plagi.& iunct. not.per Bart. in l.j.§.j. ſi quis teſtam.lib. eſſe iuſ.fue.Ergo ceſſante dolo nō poterit contra eũ in litē iurari.d.l.in actionibus.ibi, ob dolum.ff. de in lit.iurand.

6 ℭ Tertiò fallit † quotieſcũque ſpoliator ſeu turbator ex aliqua cauſa iuſta vel iniuſta ſed colorata excuſari poſſet à dolo:puta , ſi ignorabat rē quā acquiſiuit à Sempronio poſsideri à Titio,& turbauit eundem Titiũ in poſſeſsione; nā tunc propter ipſum titulum excuſatur turbator à dolo, cũ quælibet cauſa etiā iniuſta dummodò ſit colorata excuſet à dolo d.l.j.in fi.ff.de abig.& d.l.plagij.vbi Ang.per illũ

tex.l.Titio fundus vbi glo.ff.de condi.& dem.Bal.d.conſi. 58.Quidam.ver.prætereà.volu.v.Ergo non poterit contra eum de iure communi in litẽ iurari, nec iurari de dãno da to vigore ſtatuti volentis credi iuramẽto dãnum paſsi, ſed teſtibus dãna,fructus & intereſſe, & quantitas debent probari.tex.d.l.in actionibus.Sic & inueſtitus ab aliquo de prędio,ſi illud ingrediatur non poteſt accuſari,ex quo nõ dicitur in dolo,nec culpa, & non tenetur ad aliquam poenã criminalem,etiã quòd alius fuiſſet in poſſeſsione,ergo contra ipſum inueſtitum iurari in litem non poterit.Bal.cõſi. 177.Ad euidentiam eſt.num.7.verſi.& primò.vol.iij.

7 ¶ Seculares ſtatuentes,† vel cõſuetudinem,ſeu iuriſdictionem exercentes contra libertatem eccleſiæ,ſeu contra perſonas eccleſię.vel eius bona,ſunt excommunicati,& ſubiacent banno imperiali, & ipſa ſtatuta ac conſuetudines,nõ valent.c.eccleſia S.Mariæ.de conſt.authen.caſſa.C.de ſac. ſanct.eccle.Bal.conſi.367.Venerabilis.vol.iij.tot.tit.de immu.eccle.& tot.ti.de for.compe. Ergo iurari poterit in litem contra principes ſeculares, & reſpublicas ſeculares, & alios iudices,& magiſtratus ſeculares,qui perſonas eccleſiaſticas condẽnant in cauſis ciuilibus, vel criminalibus, vel ponunt in bannũ,vel exilium,vel alium actum iuriſdictionis cõtra eos faciunt vel bona eccleſiæ vſurpant, ſeu cõtra libertatẽ eccleſiæ faciunt,vel aliũ exercent actũ,qui ſit cõtra libertatẽ eccleſiaſticã, & ex iuramento in litẽ præſtãdo per ipſam perſonã eccleſiaſticã,contra ipſos principes, vel reſpub.& iudices,& alios probabuntur expẽſæ,dãna ac intereſſe eiuſdẽ perſonæ eccleſiaſticę in quibus præmiſsi debent condẽnari.tex.in c.olim.de iniur.& dam.dat.Bald.d. cõſ.367.Venerabilis.c.fi.vbi Inn.Abb.& Doc.& ibi glo.ver. per teſtęs.ibi,intereſſe.quod ſurgit.extrà quod met.cauſ.

8 ¶ Statuta,† vel cõſuetudines,quòd homines ſeculares, vel communia ſecularia, paſculẽtur cum eorũ beſtijs in bonis eccleſiæ,uel ꝙ eccleſiaſtici hoſpitentur milites, aut ꝙ onera ſoluant cũ ſecularibus,non valent, & ſunt contra libertatẽ eccleſiæ.tot.tit.de immu.eccl.nec poteſt ẽt acquiri ius paſculandi,nec aliud faciendi in bonis, vel rebus eccleſiæ, per præſcriptionem,vel per conſuetudinẽ,niſi doceatur de

titulo,

titulo,ex quo cauſetur bona fides, maximè cùm ſtatutum, ac conſuetudo laicorum ſuper bonis eccleſiæ non valeat. Bal.d.conſi.367.Venerabilis.vol.iij.arg.c.ad decimas.de re ſti.ſpo.in vj.& c.ſi diligenti.de præſc.& c.malæfidei. de re. iur.in vj.& d.c.eccleſia S.Mariæ.& d.auth.caſſa. Ergo poterit per perſonas eccleſiaſticas quę præſunt ipſis eccleſiis:puta,per Abbatē,vel præceptorē,uel commendatariū,aut rectorē,iurari in litē contra ipſos ſeculares,qui in bonis eccleſiæ paſculari fecerunt,vel alia non facienda egerunt ēt vigore dictorū ſtatut.vel conſuetudinis,maximè ſi per vim, ſeu manu armata.& ſpretis pręceptis ſuperiorū iuerunt ad paſculandū,& ex ipſo iuramento probabūtur dāna,intereſſe,ac expēſę exinde ſequutę.Bal.d.cōſ.367. Venerabilis.ꝑ totū,maximè in col.ij.nu.5.vo.iij.arg.l.ſemper.§.in hoc interdicto.ff.quod vi aut clā.& huius l.ſi qn̄. C.vnd.ui.& gl. fi.in fi.in l.nūmis.ff.de in lit.iur.& gl.in c.ſi.uer. per teſtes. ibi,intereſſe quod ſurgit ex maleficio.extra quòd met. cau. tex.in c.olim.de iniur.& dam.dat.vbi Doct. per illum tex.

SVMMARIVM.

1 *Pactum de ſtando iuramento partis,ſuper damnis,expenſis, & alijs valet,& eius iuramento præmiſſa probabuntur.*

2 *Conuentio de ſtando dicto vnius teſtis tantùm valet, niſi probetur contrarium.*

3 *Reductio ad arbitrium boni viri peti poteſt, non obſtante pacto de ſtando partis iuramento,vbi prætenditur nulliter fuiſſe iuratum.*

4 *Iurandi facultas per partem alicui conceſſa non poteſt reuocari, niſi noua cauſa ſuperueniat.*

5 *Tutor vel curator conuentionem de ſtando iuramento partis,facere non poteſt.*

6 *Adminiſtratores rerum publicarum, & eccleſiarum non poſſunt facere pactum de ſtando iuramento partis.*

7 *Promittens ſtare iuramento Titij, non tenetur ſtare iuramento eius hæredis,niſi id expreſſè conuentum ſit.*

8 *Conuentio de ſtando iuramento partis non valet, quando eſt ſuſpitio de vſuraria prauitate.*

9 *Iurare debet is,cui ſimplici dicto ſtare partes conuenere,aliàs eius dictum non valet.*

10 *Licentia conceſſa alicui adminiſtrandi bona ad libitum, cum pacto de ſtando*

de ſtando ſimplici dicto adminiſtratores, poteſt reuocari, etiam ſi iuramentum interueniſſet.

11 *Cuſtodire rem obligatus, ſi eam non cuſtodiat, & ipſa amittatur, vel deterioretur, poteſt contra eum in litem iurari.*

12 *Mulio, vel nauta ſi res vehens amiſit ſine dolo ſuo, non poteſt contra eum in litem iurari, ſed res teſtibus ſunt probandæ.*

13 *Iurari in litem poteſt contra omnem, qui rem meam habuit, et eam exhibere tenetur, licèt eam amiſiſſe dicatur.*

14 *Mercator ſi ſuum librum rationum non exhibet, poteſt contra eum in litem iurari.*

15 *Dolus eſt omittere id, quod ex officio facere aſtringitur.*

16 *Iudex cogitur ipſa iuramenta in litem in caſibus permiſſis deferre, aliàs poteſt ab eo appellari.*

17 *Verbum licere denotat arbitriū boni viri legibus regulatum, ſicut verbum placet.*

§. XLVIII.

1 QVINQVAGESIMOPRIMO † amplia d.l.in actionibus.d.c.fin.& iſtā l.ſi qn.& oīa ſimilia iura, quib.cauetur poſſe in li tē iurari, procedere vltra oēs caſus præmiſſos, ēt in oībus caſibus, quibus ex par tiū conuentione fuit conuētum, uel pa ctū initum de ſtando iuramēto partis, ſuper damno emergenti, lucro ceſſante, expenſis, melioramentis, pretio rei, impenſis, intereſſe, uel alijs ſimilibus, uel diuerſis, quia tunc ualet ipſa conuentio, ac pactū & ex iuramento partis probabuntur oīa pręmiſſa & alia prout in iuramento fuerit conuentum, ēt contra non doloſum, nec culpoſum paciſcentē.& eſt com.opi.ita dicit Iaſ.l.iuſiurādum quod ex conuentione.col.ij.in fi.& iij.ubi etiā Alb.& Bal per illū tex.ff.de iureiur.Dyn.Bart.& Doc.in l.fin.ff.de prætor.ſtipu.Fel.c.ſicut conſuetudo.col.fi.in fin.de prob. Soci.conſi.90.Viſis quibuſdam.col.iij.nu.12.in fin.ver ſed his.uol.iij.Bar.cōſi.168.Quidam habens bona communia. Bal.& Doc.c.tuis.de teſti.Bald.& Doct.in l.j.vbi Cagn.nu. 108.uerſ.in eadem, dicit ꝙ hæc eſt cōmunis opi.& ibidem D.Cam.Plauti.ſequitur.C.de ſent.quæ pro eo quod inte. profer.Bald. & Doctor.in l. iubemus. C.de iudic. Ioan. de

Imo.

Imo.in l.cuſtodias.ff.de publ.iud.Io.Ana.conſ.31. Præſup poſito. col.fi.Alex.conſ.47.Circa vol.j.& videtur tex.in l. fi.C.de fideic.& in §.fi.inſti.de fideic.hære.Et iſtã eſſe magis cõem opinionẽ inquit Alex.conſ.54.Circa id.vol.ij.Et hoc procedit non ſolũ in cõtractibus, verũ etiã in vltimis voluntatibus,quibus poteſt per teſtatorem diſponi, quòd de expenſis,& reditibus, & alijs ſtetur dicto tutoris, vel alterius, vt per Alex.d.conſ.54.circa id.& in d.l.iuſiurandũ ꝙ ex conuentione,& d.conſ.47.Limita tamen.vt per Bart. d.conſ.168.Quidam.& per Alex.d.conſ.47.Sic etiam vide
2 mus eſſe † com.opin.valere conuentionem de ſtãdo dicto vnius teſtis tantũ,vel tertij:puta,Nicolai.Iaſ.d.l.iuſiurandum quod ex conuentione.col.ij.circa fi.nu.6.ver.nõ obſtat ſecundũ.Spec.in tit.de teſte.§.reſtat.in 24.fal.D.Anto. de Butr.& alij Doct.in c.veniens.de teſtib.Mod.l.j.§.fi.per illum tex.ff.de verbo. obliga.Bart.& Doc.l.Theopompus. ff.de dote præleg.Fallit vbi probaretur contrariũ: quia licèt valeat conuentio de ſtando dicto, vel iuramento partis,vel tertij,tñ poteſt probari contrarium,maximè probãdo enormem læſionem,& eſt cõis opi.Alcia.l.j.§.eadẽ.col. xj.ver.ſed dubium.ff.de verb.oblig.Alex.conſ.47.Circa primum.vol.j.Docto.c.propoſuiſti.de probatio. Caro.Ruin. conſi.54.Circa primum.col.fi.verſi.& conuentio.uol.j.& faciunt dicta hic infrà per me in uerſi.ſecundò fallit.
3 ¶ Secundò fallit, † quotieſcunque pars cõtra quam eſt iuratum,vigore dictæ conuentionis, uel pacti de ſtando iuramento partis, uel de ſtando iuramento, uel dicto tertij, prætenderet nõ æquè,ſed iniquè,uel nulliter fuiſſe iuratũ, tunc.n.poterit peti reductio ad arbitriũ boni uiri,id eſt,iudicis,& iudex poſſet etiam poſt ipſum iuramentum probata læſione taxare,& moderare illud, etiam ꝙ fuiſſet pactũ factũ cum iuramento & ſub pœna ꝙ ſtaretur ipſi iuramento partis,uel tertij,& quòd illud non poſſet taxari,nec moderari, nec peti reductio ad arbitrium boni uiri,nec cõtra illud probari,& eſt com.opinio.Iaſo.d.l.iuſiurãdum quod ex conuentione.col.j.in fin.uer.nec obſtat,quod datur materia.& col.ij.in prin.uer.quia iuramentum. & in fi.uer ſi. præterea non videtur bonum.& ij.in prin.Alex.conſ.177.

Viſo.col.pe.vol.2.Socin.d.conſi.90.Viſis.col.3.argu.l.hæc venditio.ff.de cõtrah.emptio.& l.ſi libertus.ff.de oper.lib. ac.l. in perſonã.§.generaliter.ff. de reg.rur.Rain.& alij.l.ſi quis in conſcribendo.C.de Epiſco.& cler.iunctis.nota.per. Alcia.in l.j.§.eadem. col.2.ver.ſed dubium.in fi.ff.de verb. obli.Doc.in c.quintauallis.de iureiu. Bar.& alij l.ſi ſocietatẽ.§.arbitrorum.nu.24.ver.quæro vtrum poſsit renunciari.ff.pro ſocio.Carol.Ruin.conſ.54.Circa primum.col.fin. vol.1.per text.in l.creditor.§.Lucius.ff.mand.

4 ¶ Tertiò fallit † vbi poſt dictũ pactũ,vel cõuentionẽ,ſuperueniſſet noua cauſa : puta, quia pars cui data fuit per pactum vel per conuentionem facultas iurandi fuiſſet effecta inimica,vel infamis,ſeu prauæ, & malæ conditionis. nam tunc talis facultas conceſſa ad iurandum poſſet reuocari, & pars ipſa ſecundũ conuenta non poſſet iurare.Iaſ. d.l.iuſiurandum quod ex conuentione.col.pe.ver.ſecũdò limita.ff.de iureiur.Sed ſi noua cauſa nõ ſuperueniſſet,cõmunis eſt opinio,quòd ipſa facultas iurandi non poſsit reuocari.Iaſ.d.uer.ſecũdò limita.Alex.cõ.130.difficultas.circa fi.vol.j. Soci.cõſ.90. Viſis.col.3.vol.4. argu.l.cùm quis. & l.ſi cùm Cornelius.ff.de ſolu.eſt tamen cautela,quòd iuretur præcedente iudicis taxatione, & præſente parte cõtraria : quia tunc non poterit peti reductio.Soci.d.conſil. 90. quod intelligo parte non reclamante debito tempore.

5 ¶ Quartò † fallit in tutore,& curatore, qui talem conuẽtionem de ſtando iuramento partis, uel tertij facere nõ poteſt.Barto.l.iuſiurandi gratiam.vbi alij Doct.ff.de iureiur. Iaſ d.l.iuſiurandum quod ex conuentione.col.2.in fi.ver. redeundo tamen.& col.3.in princ.ff.de iureiur.

6 ¶ Quintò † fallit fauore eccleſiarum, hoſpitalium,ac piorum locorũ,& reipublicæ,ac vniuerſitatis, ciuitatis,oppidi,ac villæ: quia in eorum præiudicium fieri nõ poterunt pacta per prælatos,& rectores,& capitula eccleſiarum,nec per miniſtros,& rectores hoſpitaliũ:& piorum locorũ,nec per decuriones,præſidẽtes,& cõſiliarios, ac gubernatores ciuitatũ,oppidorũ,& villarũ, de ſtando iuramento partis contrahentis,vel creditoris,aut tertij. Et ſi fiãt talia pacta nõ valerẽt,nec poſſent allegari cõtra eccleſiã,hoſpitale,pia

loca,nec rempublicam,nec vniuerſitatē,ciuitatū, oppidorū,ac villarū,cùm ēt ſi fiant talia pacta per tutores,& curatores minorū, uel ſurdorum, furioſorum,mentecaptorū, abſentū,& aliorū,nō valeāt.Et eccleſia,hoſpitale,pia loca, ac reſpublica,ciuitatis,oppidi, ac villæ gaudeāt oībus priuilegijs minorū,& ſimilium,& ita fuit iudicatū : vt inquit D.Nicol.Euer.in loco 28.ibi, locus à pupillo ad rēpublicā. in prin.& pro hac opinione faciunt nota. per me ſupr.nu. v.ver.Quartò fallit.iuncta l.orphanotrophos.cum ibi not. per Bal.& l.omnia priuilegia.C.de ſacroſ.eccleſ.& c.j.& c. auditis de in integ.reſt.& l. rempublicam.cū ibi not. C.de iur.reipub.libr.xj.& l.res publica.C.ex quib.cauſ.maior.& per eundem.D.Nicol. Euerar.in loco 30.ibi,locus à minoribus,ad furioſos,& in loco 31.ibi,locus à minoribus ad eccleſiam,vel piam cauſam,& in loco 32.ibi, locus ab eccleſia ad pia loca. Limita etiam in ultimis voluntatibus ſecūdum Bartol. in conſil.168.Quidam habens bona communia.colu.fin. & Alex.conſil.47.Circa primum volu.j.

7 ¶ Sextò fallit † reſpectu hæredis:quia ſi promiſi ſtare dicto,uel iuramento Titij non tenetur ſtare iuramento eius hæredis niſi fuerit expreſsè conuentum de ſtādo dicto,uel iuramēto etiam hæredis, vt dixi ſupra in §.Vigeſimoquartò.num.vij.verſicul.fallit ſecundò in facultate.

8 ¶ Septimò fallit † vbi tale pactū fuiſſet factū in fraudē vſurarū, ſeu eſſet ſuſpectū de vſuraria prauitate:quia tūc nō valeret,nec poſſet iurari:puta, ſi mutuo tibi decē quæ promittis reddere in nūdinis,& ſi nō reddideris,promittis quindecim pro intereſſe ex nūc inter nos liquidato cū iuramēto.Bald.l.rogaſti.§.ſi tibi.col.2.ver.qd ergo ſi mutuo vbi alij Doc.ff.ſi cert.pet. Dec.& Doc.in l.j.vbi De.in 2.lec. nu.14.ver.circa ſecūdū. in fi.& ibi Cag.nu.116.C.de ſent. quę pro eo ꝙ int. prof. & dixi ſup.i §.i dotis.n.15.ver.vbi.

9 ¶ Septimò fallit † vbi fuiſſet conuentum de ſtando ſimplici dicto partis,& non eſſet iuratum;quia non valeret ex quo illud dictum debet proferri iuramento, & idem ſi fuiſſet etiam dictum de ſtando ſimplici dicto tertij : quia ille tertius debet iurare, alioquin non valet eius dictum.Iaſo. d.l.iuſiurandum,quod ex conuentione.colum.2.in fi.ver.

item

item aduerte.& verſic.imò plus.ff.de iureiur.

10 ¶ Octauò † fallit in licentia,ac facultate conceſſa continuo,& perpetuò,vel ad tẽpus adminiſtrandi,& gubernandi,diſpenſandi,vendẽdi,donandi, ac permutandi, cõceſſa inquã alicui,nedum extraneo,ſed etiã fratri,ẽt cum clauſula de non petendo rationẽ adminiſtrationis,& cũ promiſſione de ſtando ſimplici dicto adminiſtratoris fratris ſui, vel extranei:quia talis facultas adminiſtrandi, & præmiſſa faciendi põt reuocari cũ quis non poſsit conſtitui procuratõr irreuocabilis.Car.Rui.cõſ.54.Circa primũ.col.pen.nu.12.ver.Tertiò principaliter.volu.j.Bart.l.cũ precario. ff.de prec.& hoc procedit ẽt ſi iuramentũ interueniſſet.gloſſ.& Doc.in c.fi.§.fi.de proc.in vj.Caro.Rui.d.conſi. 54.nu.12. Alex.conſi.18.Viſis capitulis. volu.ij.Et non obſtante ipſa promiſsione de ſtãdo dicto ipſius adminiſtratoris,& de nõ petendo rationẽ adminiſtrationis, ẽt ſi promiſsio facta eſſet cum iuramento,& ſub pœna,ipſe adminiſtrator tenetur reddere rationẽ,ex quo intelligitur ſolùm liberatus à ſcrupuloſa inquiſitione,& à culpa leuiſsima, & leui,ſed non cẽſetur liberatus à culpa lata, nec à dolo vero, nec præſumpto,nec à reliquorum reſtitutione. Et ſi librum rationum non exhibeat, & reliqua non reſtituat poterit contra eum iurari in litẽ non obſtante ipſa promiſsione etiam iurata, & pœna non attenta:quia locum nõ haberet pœna,ita dicit Car.Rui.d.conſi.54.Circa primũ.col.pen.& fi.vol.j.

11 ¶ Quinquageſimoſecũdò † amplia ꝙ poteſt iurari in litẽ contra oẽm qui tenetur ad cuſtodiã rei,ſi rem illã non cuſtodiat,& res amittatur,vel non appareat,vel ſi apparet,reperiatur deteriorata, probando ex ipſo iuramento rerum qualitates,pretium,& ęſtimationẽ,& rei deteriorationem, damna,ac intereſſe,& expenſas,nec creditur iuramento illius qui tenetur ad rei cuſtodiã, ſi dicat ſe rem ipſam abſq; dolo,& culpa amiſiſſe,vbi non probauerit amiſsionẽ,abſq; dolo factã,& eſt com.opin.Cor.conſil.318.Pro vecturali. vol.iij.Bal.conſi.80.Principalis.vol.iij.Et vbi conſtat rem ipſam ſemel fuiſſe apud eum,qui modo eam nõ exhibeat, præſumitur illam celaſſe dolo malo,& ſic poteſt contra eũ in litẽ iurari.Bal.d.conſi.80.& Corne.d.conſi.318.Et ideò

mercator,

mercator,& omnis alius qui dederit Mulioni, vel nautæ, vel alij,rem aliquã:puta,capſam,vel valiſiã conducendam ad locũ:puta,ad vrbem Mediolani,ſi illã nõ conducat,nec reſtituat,poterit iurare in litẽ contra ipſum mulionẽ, nautam,vel aliũ,qui titulo conductionis,vel depoſiti, vel alio quouis titulo receperit apud ſe rẽ ipſam vehendam,vel ſeruanda,probando ex ipſo ſolo iuramento, rerum quantitates,& valorem,nec crederetur iuramẽto mulionis,nec nautæ,nec alterius,qui recepit rẽ ipſam, ſuper amiſsione abſq; eius dolo & culpa facta,& eſt cõmunis opin. Corne.conſi. 318.Pro vecturali.vol.iiij.Et ſi commentarienſis, & quilibet alius cuſtos archiuij,vel actorũ, aut aliarum ſcripturarum,ſeu rerũ,non exhibeat ſcripturas,ſeu res quas conſtat ſemel apud eum fuiſſe,dicitur in dolo, nec creditur ei etiã ſi iuraret ſe eas amiſiſſe:imo præſumitur res ipſas occultaſſe ac ſubtraxiſſe,& poterit iurari in litem contra ipſum cõmentarienſem,vel cuſtodẽ, prout etiã contra tutorẽ probando ex ipſo iuramento valorem ſcripturarum,& aliarũ rerum,damna,ac intereſſe.Bald.d.conſi.80. Principalis cura.volu.iij.Corne.d.conſi.318.Pro vecturali. volu.iiij.

12 ℂ Fallit quotieſcunque † conſtaret ꝙ cõmentarienſis, vel mulio,nauta,vel alius cuſtos amiſiſſet res per eum habitas in cuſtodiã,vel ad vehendũ,abſq; dolo ſuo malo: quia tũc etiam ſi fuiſſet in culpa ẽt lata,vel leui,aut leuiſsima, & ẽt in caſibus in quibus teneretur, non poſſet iurari in litẽ cõtra eũ,ſed deberent teſtibus res,& rerũ quantitates,& intereſſe probari.Corn.d.conſ.318.col.fi.per tex. in d.l.in actionibus.& ibi gl.& Doc.ff.de in lit.iur.Tñ vbi non probarentur per partẽ res,ac intereſſe, poſſet iudex ex ſuo officio ſe de eis informare,& ea æſtimare.Cor.d.conſ.318.Pro vecturali.col.fi.arg.l.ſi quod ex Pamphila.vbi Bar.ff.de leg.ij.

13 ℂ Quinquageſimotertiò † amplia poſſe iurari in litem cõtra omnem,qui quouis titulo bonæ fidei, vel ſtricti iuris, vel quouis pacto,vel etiã ſine titulo, habuerit rem meam, ſeu aliã rem,quã teneatur reſtituere,vel edere, aut exhibere.nam conſtito ꝙ res illa ſemel fuerit apud ſe,res illa eadẽ etiam nunc, præſumitur apud ſe extare, etiam quòd iuret illam abſq; ſui dolo amiſiſſe, & præſumitur illam celare, ac contractare,

contractare,& ſic eſſe in dolo:ergo ſi illã non reſtituit, uel nõ edit,vbi tenetur edere iure actionis, uel nõ exhibet ad iudicis mandatũ,dicitur in dolo, & poteſt cõtra eũ in litẽ iurari ſuper dãnis,expenſis,ac intereſſe,& quãtitate, & qualitate,ac pretio rerum.Corn.d.cõſi.318.Pro uecturali. per totum.uol.4.Bal.d.conſ.80. Principalis cura.uol.3.Carol. Rum.conſ.54.Circa primum.col.pe.nu.13.in fin.ibi:quia præſumuntur.uol.1.facit l.qui reſtituere.ff. de rei vend.et l.ſi de poſſeſsione.C.de probat.et intellige ſecundum not. per Bart.et Doct.in d.l.ſi de poſſeſsione.C.de probatio.

14 ¶ Quinquageſimoquartò amplia, † ꝙ etiã contra mercatores,et noſtri temporis,et alios poſsit iurari in litẽ,ſi non exhibent eorũ librũ rationũ,cùm ẽt ipſi teneantur, ſicuti quilibet adminiſtrator conficere librũ rationum,et attenta generali cõſuetudine illũ cõficiendi, cẽſetur tacitè hoc eis mandatũ,ut ipſum librũ rationũ conficiant, ad cuius æditionẽ, et exhibitionẽ uidẽtur aſtringi poſſe iure actionis dicti mandati ſaltẽ taciti.Ergo ſi illũ nõ edãt, põt contra eos in litẽ iurari,nec eis crederetur, ſi dicerẽt ſe illũ nõ feciſſet,vel factũ amiſiſſe,ita dicit Mag.Benuenutus Stracchа in tract. de mercatura.in 2.par.ſub rub. de ſtatu mercatorũ.nu.68.verſi.denique in reddenda.ubi allegat Petr. de Vbal.in tract.de duob.fratrib.in par.12.nu.7.et l.dolus ff.mand.c. cùm etenim. de re iud.Bal.conſ.153.vol.3.Ro. conſi.413.Quò ad primũ Dec.conſ.110. Verè vt puto.nu.
15 7.cum ſeq.ubi dicitur, † quòd dolus eſt omittere id quod ex officio facere aſtringitur,et cum mercatore cẽſetur mãdatum,quod conficiat librum ſecundum conſuetudinem. l. uel uniuerſorum. ff. de pig.act.l.fi.ff. et C. de fideiuſ.Et quòd mercatores teneantur edere librum rationum, et rationes ſuas priuatas, etiã ad fundandam intentionẽ actoris,uel agentis contra eos,ſub prætextu, ꝙ cum eis contraxerit,uel mercatus,ſeu negotiatus fuerit uel aliquid eis dederit, ex quo uidetur eis tacitè mandatum ut conficiãt librum rationum ſecundũ cõſuetudinem.uoluit Bart.in l.j. nu.v.uerſ.poſſumus.et ibi Alex. et ita uoluerunt ibidẽ.Iacob.But.Alber.Salic. Angel.et Flor. C.de edend. et hæc eſt communis opinio ut dicit Mag. Dom.Ioan. Bologninus,

Bononię patritius, Iureconſultus, celeberrimus, ac legalis philoſophiæ theſaurus, pręceptor meus colēdiſsimus. in d. l. j. nu. 61. verſi. aliud exemplum. C. de edend. ubi inquit, ꝙ eſt communis opin. quòd tam ipſi mercatores teneantur edere rationes ſuas priuatas, quàm quod hęc opinio communis de mercatoribus vt teneātur edere, & ſit bonū exēplū ad tex. in d. l. j. ver. ex cauſa. C. de eden. & hanc eſſe cōmu. opi. dicit Soc. conſ. 162. Conſiderata. nu. 16. ver. prima quia. vol. ij. & Doct. d. l. j. nu. 19. uer. retenta. C. de edend. & in ca. j. nu. 27. uerſ. ſed apud Doct. & ibi alij Doct. de prob.

36 ¶ Quinquageſimoquintò, † & vltimò amplia hanc l. ſi quando. C. vnde vi. & d. l. in actionibus. & d. c. fi. Et omnia iura dantia facultatem alicui iurandi in litem, vel in ſupplementum probationis, ac etiam omnia ſtatuta diſponentia, quòd credatur iuramento damnū paſsi, vel creditoris, aut alterius, ut procedant, quòd iudex ipſe neceſsitetur, ac cogatur dicta iuramenta deferre alioquin, quòd ab eo poſſit appellari. Fulg. & Alex. l. nummis. per illum tex. ver. non oporteat arguendo à contrario ſenſu. ff. de in lit. iur. Ange. Fulg. & Alex. in l. uideamus. §. deferre. per illum tex. ff. de in lit. iur. D. Franc. Duarenus. d. l. in actionibus. in gloſ. verſ. licuit enim. ff. de in lit. iur. Bart. & Doct. in l. admonendi. col. fi. de iureiur. Et hęc eſt communis opi. licèt Iaſ. in d. l. nummis. nu. j. & Pau. de Caſt. in d. §. deferre. num. 4. velint liberum, ſeu arbitrarium eſſe iudici deferre dicta iuramēta, & ideò ſi nolit deferre non poſſe ab eo appellari. per tex. in d. l. uideamus. §. iurare. uer. ſed an iudex. ubi Bar. & per tex. in d. l. in actionibus, uerſ. licuit enim ei à principio nec defere. Sed tu non recedas ab ipſa communi opin. per tex. in l. qui reſtituere. ibi, eum qui dolo fecerit, quominus poſsideret, condemnandum eſſe quanti aduerſarius in litem iurauerit. ff. de rei uendic. Nec obſt. tex. in d. l. in actionibus. uer. licuit enim à principio, nec deferre. & in uer. licebit, quia re
37 ſpondetur, quòd † uerbum, licere, denotat arbitrium boni uiri, iuribus, ac legibus regulatum: ſicuti uerbum placet. l. Thais. §. ſorore. ff. de fideic. libr. Et minus obſt. d. uerſi. ſed an iudex. cum ibi not. per. Bart. ubi dicitur eſſe in arbitrio iudicis deferre iuramentum: quia dicitur, quòd ſi eſt in ar-

bitrio iudicis,ergo iudex debet regulare eius arbitriū,ſecū dum leges,iura,æquitatē, ac ſtatuta,& ſic qualitate facti, & perſonarū deferre debet iuramentū ubi eſt deferendū, & non deferre ubi nō eſt deferendū,alioquin poterit ab eo appellari.Hippol.de Marſil.in pract.crimin.§.cōſtante.nu. 30.Feli.c.quoniā frequēter.§.porrò.col.11.vt lit.nō cōteſt. Nam & oīs probatio quę fit teſtibus eſt in arbitrio iudicis, an cōcludat,vel nō.l.iij.ibi,tu magis ſcire potes.ff.de teſti. Dec.cōſ.650.In cauſa ut vulgò dicitur charitatis Nouarię. col.j.Et tñ ſi æquè non arbitratur iudex,poterit appellari ab eo.tot.titul. ff. & C. de appellat. Et ubi iudex ēt in his quæ ſunt cōmiſſa in eius arbitrio,nō facit,quod debet,tenetur in ſindicatu,niſi probet cauſam iuſtā,ob quā motus fuerit in contrariū.Bar.l.Lucius. in fi.ff de his qui notan. inf.Imò iudex,& arbiter,ac arbitrator, qui in prꝫmiſsis,vel in alijs malè iudicāda fecerit litē ſuam, tenetur,& pōt cōtra eū in litē iurari,tam reſpectu iuramenti,in litē affectionis,quàm veritatis.Iaſ.d.l.in actionibus.col.antepe.nu.35. ver.itē adde.& nu.36.ver.idē poteſt.ff.de in lit.iur.Et probata in præmiſsis,vel in alijs concuſsione, vel compulſione,autviolentia,aut iniuſtitia doloſa iudicis,vel officialis, probabitur quātitas rerū, quas officialis per concuſsionē, aut compulſionē, vel violentiā, vel iniuſtitiā receperit,ex iuramēto partis cōtra eū in litē præſtando.Paris de Put.in tract.ſindi.ver. contra officiales in ſindicatu.& ver.probatio in ſindicatu. & ꝙ iudex neceſsitetur deferre ipſa iuramēta eſt text.hîc in hac l. ſi quādo.in fi.verſic.condēnare. oportet.C.vndevi.& appellatione interpoſita erit cognitio iudicis ad quē,an iuramentū ſit deferendū,vel ne.l.j.ff.nil. no.appellatio.penden.Sententia tñ lata per iudicem cōtra eū qui iurauit tranſit in rem iudicatam,niſi ab ea appelletur, & per iudicē appellationis reuocetur.l.nā & poſtea.§. ſi damnetur.& ibi gl.& Doc.ff.de iureiurā.l.admonēdi.vbi Rip.nu.28.ver.ſed ſi.ff.de iureiu.& ibi Iaſ.in rep.in pe.no.

S V M M A R I V M.

1 *Iurari non poteſt in contractibus,nec in actibus voluntarijs,in feſto introducto in honorem Dei,& iuramentum non valet,nec contrauenient dicitur periurus.*

Minorum

2 *Minorum puberum contractus ſi die feſto fiant, nō confirmantur ex iuramento, idem eſt in contractibus mulierum.*
3 *Iudici prius conſtare debet de delicto aliter, quàm per iuramentum partis, antequàm in litem ſuper damnis et intereſſe iuretur.*
4 *Statutum quod de damno dato ſtetur iuramento damnum paſſi quo modo ſit intelligendum.*
5 *Statutum, quod ſi furtum factum fuerit, & neſcitur à quo, communitas teneatur ad emendationem damni, quomodo intelligatur.*
6 *Iudici ante omnia conſtare debet de maleficio de quo inquirere vult, aliter, quàm per denuntiationem miniſtralis.*
7 *Perſona certa & indiuidua maleficium cōmittens debet ante omnia per teſtes conſtare, ne contra eam iurari poſſit in litem.*
8 *Statutum vel decretum, quòd credatur iuramento ſolius officialis, vel damnum paſſi non valent, vt ex eo probari poſſit delictum, vel perſona delinquens, niſi in modicis.*
9 *Regi vel principi aliquid contra eius ſubditum aſſerenti an ſit credendum ſine iuramento.*
10 *Statutum vel conſuetudo, quòd credatur ſcripturæ mercatoris pro ſe non valet, niſi in modicis.*
11 *Iura, quòd credatur habenti vnum teſtem pro ſe cum iuramento, in ſupplementum probationis, quomodò intelligantur.*
12 *Cauſa magna an dicatur, ſi agatur de poſſeſſione etiam magnæ rei, & non de proprietate.*
13 *Iurari in litem non poteſt propter culpam latam alicuius ſolam.*
14 *Dolus verus in quibus præſumatur.*
15 *Leges pro delicto corporalem pœnam ſtatuentes intelliguntur vbi delicta dolo malo fuerint perpetrata.*
16 *Iurari poteſt in litem in actione tutelæ, vel curæ non ſolùm ob dolum malum, ſed etiam ob latam culpam, idem eſt in omni pia cauſa, vel reip.*
17 *Iurari non poteſt in litem contra tertium, qui pro doloſo tenetur, & an contra fideiuſſorem tutoris qui inuentarium non fecit.*
18 *Fideiuſſor, qui ſe etiam principalem conſtituit, non poteſt carcerari, licet principalis debitor de iure carceri mancipari poſſet.*
19 *Fideiuſſor ſi de iudicato ſoluendo promiſerit contra eum iurari poterit in litem pro dolo principalis.*
20 *Iurari non poteſt in litem cōtra hæredes defuncti doloſi, licèt poſſet contra defunctum, idē eſt in tertijs poſſeſſoribus bonorum doloſi.*

21 *Lite cum defunćto in aćtionibus bonæ fidei conteſtata, iuratur in li tem contra hæredes, ſecus in aćtionibus ſtrićti iuris.*

22 *Leges, quòd credatur iuramento alicuius, intelliguntur, niſi probe- tur contrarium, niſi ſtatutum, vel lex hoc prohibeat, & quomodò contrarium probetur.*

23 *Probatio quæ fit per rei euidētiā nūquā intelligitur excluſa à lege.*

24 *Contrarium probatur, per negatiuam coarćtatam loco et tempore.*

25 *Poſitiônes quibus non reſpondetur, ſi habitæ ſint pro confeſſis ex for ma ſtatutorum, tamen poteſt contrarium probari per illum qui ha betur pro confeſſo etiam contra latam ſententiam vigore poſitio- num habitarum pro confeſſis.*

26 *Statutum quòd credatur iuramento alicuius, intelligitur ſemper in ſubſidium & in defećtum probationum.*

27 *Iurari non poteſt in litem contra operarios alieno nomine operātes, ſi mandantes nominentur, niſi ipſi ex proprio delićto conuenian- tur, vel eis facta fuiſſet inhibitio iudicialis, vel illicitum aćtū ma- ximè clandeſtinè feciſſet, vel fuiſſent in dolo vel in culpa.*

28 *Clandeſtinitas operatur, quòd non parcitur illis, quibus aliàs parce retur ob iuris, vel facti ignorantiam.*

29 *Titulus excuſat à clandeſtinitate præſumpta & à mala fide.*

§. XLIX.

AD laudem ſanctiſsimæ matris Dei virginis Mariæ reginæ cœlorum, cui hoc opuſculū meū dicam, ac dico. Et cuius ſacræ Cōceptionis feſti vigilia, celebratur hodie dum hæc ſcribo anno Chriſti 1555. Operæ pretiū eſt, poſteà quàm ſuperius vidimus ampliationes huius l. ſi qn̄. C. vnde vi. & aliorū iuriū ſimiliū, vt videamus mō eorūdem iuriū limitationes. Et perpetuo notabis, ꝙ ipſum feſtū ſacratiſsimæ, & immaculatæ Conceptionis, ex ordine Sixti quarti Ponti. Max. cū ſumma veneratione debet celebrari. ſum. Ang. uer. feriæ. ibi, feſtū immaculatæ Cōceptionis. Er
1 go † in feſto dictæ Conceptionis glorioſæ, & in alio feſto introducto in honorē Dei, nō poterit iurari ēt in cōtractibus, vel alijs actibus, ēt volūtarijs, niſi ſint pro neceſsitate, & ſi iuretur non valet iuramentū, & cōtractus, & actus ſic iuratus nō habet virtutes iuramēti, & iurās cōtraueniendo

non

non diceretur. periurus. Lanfr. Orian.in c.qm̃ contra falſam.circa fi.prin.nu.50.& 51.de prob.Thom.Fer.caut.iij.
2 incip.cōiter.Et hæc not.pro contractibus † minorum puberum,qui ſi fiant in die feſto,non confirmantur ex iuramento vigore authenticæ ſacram.pub.C.ſi aduerſus venditionem. Et contractus mulierum non confirmantur iuramento,vbi fient in die feſto. extrà ca.cùm contingat.de iureiur.Et cum in dominio Mediolani donationes fieri nō poſsint niſi donans, ac donatarius iurent ad formam decreti,ſub rubrica de donationibus, ſi fiant donationes in die feſto non valet iuramentum ut ſupra dixi:ergo nō ualebit donatio quæ ſine iuramento ſtare nō poteſt,cùm paria ſint non iurare,vel minus ritè,& nolle iurare.l.quoties. ff.qui ſatiſdare cog.quamuis de iure communi omnes contractus, & actus uoluntariæ iuriſdictionis fieri poſsint in die feſto,& ſic facti teneant,peccant tamen notarij. ac cōtrahentes.l.ij.& l.actus.C.de ferijs.vbi text.& Docto.

¶ Primò itaque limita hanc l.ſi quando.C.vnde vi.& totum ti.ff.& C.de in lit.iur.& omnia iura,ac ſtatuta volentia credi iuramento alicuius, non procedere quando eſſet iuratum in die feſto in honorem Dei, vel glorioſiſsimę virginis eius matris Mariæ, vel Sanctorum, vt dixi ſuprà nu. 762.ver.Ad laudem.l.dies feſtos.& per tot.titu.C.de ferijs. tot.titulum extr.de ferijs.Lanfr.Oria.d.c.quoniam contra falſam.in princi.nu.50.& 51.de prob.Tho.Ferrar.caut.iij. incip.communiter.

3 ¶ Secundò limita. † d.l.ſi quando. C.vnde vi.& d.c.ſi.qđ met.cauſa.& totum titu.ff.& C.de in lit.iur.& l.ſemper.§. in hoc interdicto.ff.quod vi,aut clam,& omnia iura communia, ac ſtatuta dantia facultatem iurandi in litem,pro damno dato,vel cōtumacia,aut mora doloſa,vel pro furto,aut rapina,ſeu robaria,vel pro alio delicto, non procedere niſi prius conſtet iudici,& ex actis aliterquàm per iuramentum partis,vel actoris,aut accuſatoris,ſeu camparij, vel ſaltuarij,per teſtes, vel rei euidentiam oculis iudicis uiſitantis ſubiectam,vel per acta plenè,ac liquidò de damno dato,uel robaria,& rapina,ſeu furto commiſsis,vel de mora doloſa, ſeu contumacia, vel de alio delicto commiſſo.

Et ſic prius,& aliter, quàm per iuramētum debet prius pro bari de præmiſsis,hoc eſt præmiſſa fuiſſe facta , vel perpetrata,& hoc probato ſuper quantitate rerū,& æſtimatione damnorum,ac intereſſe erit ſtandū iuramento partis , vel actoris,aut accuſatoris,camparij,uel ſaltuarij contra delinquentem,vel doloſum. Grat.conſi.x.Et ſi cauſa.nu.7.cum ſeq.& nu.12.volu.ij.& eſt tex.in hac l. ſi quando.ibi,ſi quādo vis in iudicio fuerit patefacta. & ibi,glo.verſic.ideſt liquidò probata.vbi Sali.& alij C. vnde vi.ad idem tex.in c. fi.ibi,verùm poſtquám de violentia per teſtes, & de amiſſis rebus per ipſius conſtiterit ſacramentum. extrà de his quæ vi,met.cau.fi.Iaſ.l.fi.nu.7.ver.extrà gloſ.ibi, nec obſt. fundamentum.& ibi Ro.ff.de in lit.iur.Bar.d.l.ſi quando. col.pe.ver.ex hoc,quod dicit. & ibi Iaſ.colu.j.in fin.nu.8. ver.ſecundò nota.C.vn̄ vi.Bar.l.j.§.& parui.nu.3.verſ.iſta glo.eſt.ff.quod vi aut clam.text.in l.j.§. itē illud.ff.ad Silā. & teſte Grat.in d.conſi.10. Et ſi cauſa.nu.7. cū ſeq.& nu. 12.vol.ij.licet furta,& alia delicta quę ſunt ſui natura,difficilis probationis, probentur per coniecturas, & ſemiplenam probationem , tamen hoc non habet locum quando illo,uel illis delictis probatis concederetur ꝙ ſtaretur dicto partis cū iuramento , quod eſt ſpecialiſsimū:quia illa pars eſſet teſtis in cauſa propria contra l.nullus. C. de teſti.itē aliàs duo teſtes requirūtur,vnus ſufficit.l.vbi.ff.de teſti.Et ideò eſt rationabile ꝙ iſto caſu lex nō contentetur probatione delicti per caniecturas quantùm ad effectū præſtādi iuramentū in litē,ſed debet delictū:puta, furtū, aut damnū,plenè,& liquidò,& apertiſsimè probari:alioquin nō poterit in litē iurari ſuper quantitate rerū, damnorū,& intereſſe, nec ſuper alijs.arg.l. eum qui.ff.de iureiu. maximè cū iſta l.ſi quando.C. vnde vi. loquatur per modū conditionis,ibi,ſi patefacta erit,& vbi probatio per modū cōditionis requiritur, tunc probatio per coniecturas, & per iuris præſumptiones,ēt in his quæ ſunt difficilis probationis,& aliter probari nō poſsūt,nō admittitur.tex. cū ibi not.per Bar.in l.Lucius.ff.de condi.& dem.& ita conſuluit Grat.d. conſ.10.Et ſi cauſa.nu.7.cum ſeq. & nu.12.vol.ij.magnificus D. Catel. Cotta in mem. verſicul. lex, quæ loquitur.&

vide ea

vide ea quæ dixi ſuprà.§.j.numer.30. verſicul.not.& nu. 31.verſicul.ſecundum.& nu.33.verſicul.nam.iſtud.
4 ¶ Sic etiã † ſtante ſtatuto,quo caueatur, ꝙ de dãno dato ſtetur ſacramento damnũ paſsi, ſeu ꝙ credatur iuramento damnũ paſsi,vel camparij,aut ſaltuarij, aut miniſtralis ad hoc deputati, vel alterius intelligitur ꝙ ſtetur ſacramẽto damnum paſsi,ſeu alterius ex præmiſsis quò ad æſtimationem damni, non autem quò ad damnum, nec poterit per ipſum iuramentũ probari, quòd damnũ ipſum ſit datum . Et ſtatutum ipſum intelligitur dummodò aliter quã per iuramentum conſtet damnum eſſe datũ , & conſtet de corpore,ſeu ſubſtãtia dãni,et cõſtito priùs aliter quàm per ipſum iuramentũ damnũ eſſe datũ, intelligũtur ſtatuta ꝙ poſteà, tunc credatur ipſi iuramento quò ad æſtimationẽ dãni,et ideò damnũ paſſus agens vigore dictorũ ſtatutorũ debet priùs aliter quã per ipſum iuramentũ probare per teſtes vel per loci viſitationẽ damnũ eſſe datũ , et tunc hoc probato poſteà crederetur eius iuramẽto ſuper quãtitate, et æſtimatione,et quantitate dãni,alioquin nõ crederetur eius iuramẽto ſuper æſtimatione, et quãtitate dãni.Bar.l. diuus Adrianus.ff. de teſtã.milit. per illũ textũ Hippol. de Mar.ſing.338.Extant. et in pract.crimi. in §.principiũ.nu. 6.ver.et adeò.et nu.19.Dec.conſ.83. In cauſa.col.ij.nu.13. ver.ſecundò ex alio. et ver.et primò quia.et con.669.Viſo. in fi.et conſ.410. In cauſa.col.ij.nu.6.verſ. quia ad hoc reſpondetur.Bar.hic in hac l.ſi quando.col.pen.nu.3.ver.ex hoc apparet.et ibi Iaſ.col.vj.n.36.ver.et iſta.Iafredus Lanfranc.concl.469. Quando.Crauet. conſ.211.colu.j.Abb.et Doct.omnes d.c. ſi.per illum tex.quod met.cau.et faciunt pro hac opi.iura et authoritates,quæ,ac quas ſuperiùs deduxi hoc §.nu.3.verſ.ſecundò limita. Et iſtud procedit et ſi ſtatutum in principio, et in rubrica loqueretur ſimpliciter de damno, vt difficultas probãdi damnum tolleretur: quia intelligitur ſolùm reſpectu æſtimationis damni, non autem reſpectu damni quod priùs aliter quàm per iuramẽtum probari debet eſſe datum, vbi ſtatutum poſteà limitatiuè loqueretur, ꝙ crederetur vſque ad talem ſummã æſtimationis.Deci.conſil.83.In cauſa.col.ij.verſ.licèt ſtatutũ.Sed

prænimiſſa limita non procedere quotieſcunque ſtatuta li-
quidò dicerent prout dicit ſtatutum ciuitatis Nouariæ,ac
Papiæ credi debere iuramento accuſatoris de dãno & quã
titate dãni, tunc enim ex ſolo iuramento probaretur non
ſolùm dãni quantitas, ſed etiã damnũ quod fuerit datũ,
cũ ſtatutũ ſit lex.Craue. conſi.196.Et ſi col.ij.verſ.ſed iſta
5 ¶ Statuto † quoque ſi caueatur ꝙ ſi factum fuerit furtũ
ſcholari,vel alij,vel damnum datum alicui, vel rapina,ſeu
robaria commiſſa, ꝙ vicinia, vel uniuerſitas,ſeu commu-
nitas,teneatur ad emendationem pręmiſſorũ,& ad res ab-
latas declarandas iuramẽto ſcholaris, vel alterius paſsi prę
miſſa,intelligitur ꝙ priùs aliter quàm per iuramentum de
beat probari furtum,rapina, vel robaria,ſeu damnum fuiſ
ſe factum antequàm poſsit deueniri ad ſacramentũ ſuper
rerũ quantitate vigore dicti ſtatuti.Bar.hîc,in hac l.ſi quã
do.nu.iij.verſi.ex hoc apparet. & ibi Iaſo.& Doct.C.vnde
vi.Deci.conſi.669.Viſo. in fi.Hippo.dict.ſingul.338.Extãt.
Bart.d.l.diuus.ff.de teſt.milit.Decretum etiam Mediolani
ſub rubri. de iure & priuilegio fiſci.§.omnium. volens pro
crimine læſæ maieſtatis,homicidij,& alijs delictis,bona ip
ſo iure cenſeri confiſcata, intelligitur ſi ex legitimis proba
tionibus conſtabit de delictis commiſsis, adeò quòd etiam
Duci Mediolani dicenti ea fuiſſe commiſſa, non credere-
tur.Deci.dict.conſil.410.In cauſa.nu.vj.cum ſeq.
6 ¶ Debet etiam conſtare iudici ante omnia delictum eſſe
cõmiſſum de quo vult inquirere,& procedere, nec ſufficit
illud conſtare iudici per denuntiationem maleficij factã
per ſaltuariũ vel miniſtralem ad hoc deputatum:quia de-
bet iudex cadauer,& omne aliud damnum, vel maleficiũ
factum viſitare Hippo.de Marſi.in pract.crim.§.principiũ.
nu.19.verſicu.aduertas.Anto.de Butr.in ca.veſtra.col.39.
de cohab.clerico. & mul.dominus Nicola.Millus in repert.
verb.inquiſitio. in ij.not.Blanc.l.fi.nu.18.ff.de quæſt.
7 Secundò † limitãtur iſta l.ſi quando.C.vnde vi.& d.c.fin.
quod met.cauſ.& oĩa iura mundi ac ſtatuta volẽtia poſſe
iurari in litẽ per aliquem, vel diſponẽtia credi debere iura
mento paſsi damnum, aut violentiã, ſeu dolũ,vel fraudẽ,
aut aliud maleficium,uel morã doloſam, aut clãdeſtinita-

tem, aut

tem,aut diſponentia credi debere iuramento camparij,vel ſaltuarij,vel alterius officialis procedere ſolùm, vbi cõſtat de perſona certa, & indiuidua quæ damnum dederit, ſeu violentiam commiſerit, vel dolũ,aut maleficiũ, vel aliud ex præmiſsis fecerit,quia tũc poſtquàm priùs probatũ eſſet damnum eſſe datũ,aut violentiã fuiſſe cõmiſſam,vel aliud delictum fuiſſe perpetratũ, & ẽt probatum fuerit de perſona,ſeu perſonis,certis,quę ipſa dãna,vel delicta cõmiſerint ratione odij eorum doli,ac delicti, poterit cõtra ipſas perſonas delinquentes, vel dãnum dãtes uel aliter doloſos iurari in litẽ ſuper quantitate rerũ,per furtum,vel rapinã ſeu violentiã ſubtractarum,ac ſuper intereſſe,& expenſis,alioquin ſi non probetur per teſtes,aliter quàm per iuramentũ de delicto facto,& dãno dato, & de perſonis certis,& indiuiduis, ſeu de animalibus certis quæ dãnum dederint,uel delictum commiſerint non poterit iurari in litem contra aliquẽ, nec aliquid ex iuramento præmiſſorũ probari.tex. in l.ſcientiã.§.cùm ſtramenta.& ibi Flor.ff.ad l.Aquil.& ratione dubij omnes debent abſolui,vbi non conſtat in ſpecie quis deliquerit,aut dãnum dederit.l.itẽ Mella ſcribit.& ibi glo.uer.ſed & ſi ſeruũ plures.ibi,ſed quid ſi vnus.& ibi Doct.ff.ad leg.Aquil.l.abſentem.ff. de pœn.l.ſancimus.C. de pœn. quia non ſequitur eſt damnum datũ uel delictũ cõmiſſum.Ergo fuit Titius qui illud fecit, uel eius animal, uel fuit alius quem accuſator, uel actor accuſat, ſed debet actor uel accuſator probare aliter quàm per iuramentum de perſona, ſeu perſonis certis & indiuiduis, uel animalibus certis quæ damnum dederint, uel delictũ cõmiſerint, & hoc probato ſtabitur poſteà dicto iuramento ſuper quãtitate,& æſtimatione damni,rerum,ac intereſſe.textus hic in l.ſi quãdo.C.vnde vi.& in d.c.ſi. quod metus cauſ.Bar. dict.l.ſi quando.col.pen.verſic. ex hoc quod dicit ſpeciale in odium delinquentis.& ibi alij Doc.C.vnde vi.l.j.§.item illud.ubi Doct.per illum text.ff.ad Sillania.tex.in l.qui accuſare.C.de edend.&,in l.meritò.ff.pro ſoc.Et ita debẽt reſtringi iura oĩa ac ſtatuta uolentia credi iuramento actoris,uel accuſatoris,aut damnũ ſeu uiolentiã paſsi,uel iuramento camparij, uel ſaltuarij, uel alterius, ut reſtringãtur

quòd

quòd credi nō debeat eorum iuramento quòd damna,vel delicta ſint commiſſa, nec quòd tales & tales perſonæ, vel talia animalia talis ea fecerint, alioquin eſſet abſurdū credi debere iuramento ipſorum in præmiſsis,& cōtra ius diuinum quo cautum eſt quòd in ore duorum,& non vnius ſtet omne verbum.Fel.c.in omni negotio. col.j.nu.ij.verſ. in tex.ibi,in omni.per illum text.de teſtib.Dec.d.conſi.83. In cauſa.col.ij.ver.& primò.& ver.& licet. Et pro hac opi. faciunt ea quæ hîc dicam inferiùs.ver.Et quod.

8 ¶ Et quod † plus eſt dico,quòd omnis lex, & omne decretū,& oē ſtatutū ēt ſi conderētur ab Imperatore,Rege,principe,Duce, & qualibet vniuerſitate quibus caueretur credi debere iuramēto actoris,vel accuſatoris,vel cāparij,ſeu ſaltuarij,& alterius officialis, vel iuramento dānum paſsi,vel alterius in propria eius cauſa,vel aliena,ꝙ nō valerēt,& nō poſſent allegari,maximè vt ex dicto iuramēto probari poſſet delictū eſſe cōmiſſum,vel dānum datum, & vt ex eodē iuramento,poſſet probari perſona,quęnam ſit quę deliquerit vel damnum dederit,ſeu cuiuſnam fuerit animal,quod damnū dederit,hæc.n.non poſſent probari ex ipſo ſolo iuramento vnius,etiam ꝙ lex,decretum,& ſtatutum, ita expreſsè diſponerēt,& vbi hoc diſponerēt non valerēt: cùm de iure diuino in ore duorū vel triū, & non vnius ſtare debeat omne verbum, adeò ꝙ etiam Imperator nō poſſet diſponere,ꝙ crederetur iuramento vnius tantùm in pręiudiciū alterius.Rom.ſing.715. An Papa.& ibi ſequitur D.Ioā. Bapt.Caſtellioneus in apoſt.ad Rom.tex.in canon.indicas Hermanum.3.q.19.Fel.c.conſtitutus.col.7.num.16.ver.& pro hac limita.de reſcri.& in c.ſicut.circa prin.ver.& hoc eſt adeò verùm. de ſent. excom.& in c.cùm olim.col.x.in fi.de re iud.maximè: quia ipſa lex decretum, ac ſtatutum eſſent contra dictum ius diuinum & inuitarent ad delinquendum,& iurandum falſum,& eſſet lex indiſcreta,& ſtatutum ac decretum indiſcretum,& ſine ratione, & contra naturalem æquitatem,& modeſtiam & contra canon.erit autem lex.x.diſtinct.& contra ca.in omni negotio.& ca.licet vniuerſis.de teſtib.& contra ius diuinum,quod vult in ore duorum,& nō in ore vnius ſtare omne verbum: vt habetur.

betur nu. 21. & Deut. 17. & apud ſanctũ Ioannem in ſacro euangelio c. viij. Et item eſſet contra ius canonicum. text. in d. c. in omni. & c. licèt vniuerſis. de teſti. & contra ius ciuile. l. iuſiurandi. & l. ſolam. & l. omnibus. C. de teſtib. Nam
9 etiam † de iure non debet credi Regi, nec alicui principi, nec Duci, ſi atteſtetur per eius iuramentum, vel literas, aut priuilegium, quòd aliquis eius ſubditus, vel extraneus, fuerit ſibi rebellis, vel proditor, & propterea ꝙ feudum, vel bona eius velit confiſcari. And. de Iſer. c. j. in prin. ad fi. in tit. quo tempore miles. Dec. conſi. 410. In cauſa. col. ij. num. ix. ver. tertiò principaliter. & col. iij. num. 10. verſ. quod Regi. Card. conſi. 128. aliàs conſi. 154. In quæſt. quę vertitur. Fel. c. cùm à nobis. col. ij. nu. 3. ver. tertiò not. de teſti. Soc. conſ. 127. In præſenti. vol. ij. & decretum antiquum Mediolani quo diſponebatur eſſe credendum Duci Mediolani ſi aſſereret aliquem ſuum ſubditum, fuiſſe ſibi rebellem, fuit declaratum per Senatum non valere, tanquàm decretum cõditum contra ius diuinum: vt in propria cauſa Duci crederetur contra naturalem æquitatem, & modeſtiam: vt in ſpecie dixit Illuſt. D. Aegidi. Boſſius Senator Mediolani in eius opere. & Illuſtris D. Ioan. Baptiſta Schitius etiam Senator optimus, & dominij Mediolani Regens apud Sereniſſ. Phylippum Regem Angliæ, Ducem Mediolani in eius cõſilio Edito in fauorem Illuſtris D. Comitis Camilli Caſtelhonei in caſu duelli, & hoc idem ſentit Dec. d. conſ. 410. In cauſa. col. ii. verſ. tertiò principaliter. & Card. d. conſi. 128. aliàs 154. In quęſtione quę vertitur inter And. Fel. d. c. cùm à nobis. col. ij. num. 3. ver. tertiò not. de teſtib. Et ſtatutum
10 † ac conſuetudo, quòd credatur omni ſcripturæ mercatoris pro ſe, non valet, ex quo eſſet ſtatutum indiſcretum, & conſuetudo indiſcreta inducens mercatorem ad conficiẽdum falſum, maximè ſi velit credi etiam in magnis quantitatibus: quia non valet ſtatutũ, nec conſuetudo, vt credatur libris mercatoris in magnis quãtitatibus. Fel. c. ſicut cõſuetudo. col. iij. nu. 8. ver. limita ſecundo. de prob. Iaſ. l. quędam. §. nummularios. col. ij. nu. 5. ver. limita prędictã. ff. de edẽd. Abb. c. bonę. el ij. ad fi. de poſtulat. prælat. Bal. l. vnic. col. iiij. de con. Hypp. ſing. 453. liber. ibi & ſubdũt Iaſ. & alij

Mod.

Mod.omnes.in l.admonendi.ff.de iureiur.Curt.& Mod.in tract.de conſuetu.D.Io.Bap.Cacialup.& Mod.in l.cunctos populos.C.de ſum. tri. Ergo multominus diſponi põt per ſtatutum,vt credatur damnũ paſſo,vel accuſatori, ſeu cãpario,vel ſaltuario,tam reſpectu perſonarũ,vel animaliũ, quæ nam ſint,quæ dãnum fecerint, vel delictum commiſerint, quàm reſpectu dãni,quod fuerit factũ,& delicti,quod fuerit cõmiſſum . Et talia ſtatuta non valerent ex quo eſſent contra ius diuinũ,canonicum,& ciuile, & contra naturalem æquitatẽ,vt dixi ſuprà.Et iſtud nota contra ſtatutum ciuitatis Nouariæ ſub rub. Ne quis ingrediatur in alienam vineã,ortũ,pratum,vel poſſeſsionẽ, quo cauetur credi debere iuramento accuſatoris de introitu, & damno,& quantitate damni,& de dominio,& poſſeſsione rei de qua fiet accuſatio,& in qua damnũ datũ fuerit, & ſimiliter ſtatutũ ipſum vult credi cãpario, & illi ad quem vtilitas fructuum pertinet,& filijs eorũ maioribus annorum 14.iurantibus eis,vel altero eorũ . Et ſic ſtatutum ipſum vult credi iuramento vnius tantùm,tam reſpectu perſonarũ, ſeu animalium dantiũ damnum, quænã fuerint quæ illud dederint,quàm reſpectu dãni dati, ideſt ꝙ damnũ fuerit datũ, quàm etiam reſpectu quantitatis damni,& dominij,ac poſſeſsionis rei in qua damnum datũ dicatur. Ergo ſtatutum ipſum ẽt ſi eſſet conditũ ab Imperatore, vel alio ſupremo principe,ſuperiorẽ non recognoſcente, non valet,nec põt allegari:ergo multominùs allegari poterit, vbi ſit conditũ ſolùm ab ipſa ciuitate Nouariæ, licèt ſit cõprehenſa in pace conſtantiæ,vel ab alia ciuitate:prout, eſt ciuitas Papiæ, quæ habet ſtatutũ ut credi debeat iuramento accuſatoris reſpectu ẽt perſonarum dantiũ damnum, ex quo eſt cõtra ius diuinum,ꝙ credatur iuramento vnius tantùm,& iſtud non põt diſponi,nec ſtatui ẽt à ſupremo principe:puta ab Imperatore,ex quo non põt tollere ius Diuinũ.Ro.d.ſing. 707.An Papa,vel Imperator. vbi pro hoc allegat text.in c. indicas Hermanum.iij.q.ix.vbi Nicola. Papa dicit nos vni parti ad diſcrimen alterius credere proculdubiò nõ poſſumus.Et ſequitur Fel.d.c.conſtitutus.& d.c.cùm olim.& d. c.ſicut.& certè non licet alicui Chriſtiano,& minùs crucis

Chriſti inimico, vt cauſæ ſuę vnius tantùm teſtimonio fidem imponat in alterius præiudiciũ,ex quo ſecundum ius Diuinũ in ore duorum,vel triũ,& non vnius; ſtat oẽ verbum.ita dicit tex.in c.licèt vniuerſis.de teſtib.per text.nu. 21.& Deut.17.& S.Io.Euang.c.viij.& Dominus noſter Ieſus Chriſtus Filius Dei viui verus mundi Saluator, iſtud ẽt diſpoſuit,dum dixit, ſi peccauerit in te frater tuus adhibe tecũ vnum,uel duos teſtes,vt in ore duorũ, vel trium ſtet omne verbũ.vt habetur in ſacro Euang.S.Ioan.c.8.& Sancti Matthæi c.18.& Sancti Lucę c.17.& eſt text.in d.cap.in omni.& Numeri.c.35.& Deutero. c.17. Et nulli dubium ꝙ in omnibus,& etiam deciſionibus cauſarum poteſt allegari ius diuinum, imò illud ius pręferendũ eſt alijs,cùm nulla lex valeat contra ius diuinum.Abbas Panor. d.c.in omni.col.j.nu.1.verſi.not.ſecundò per illum text.de teſtib.c. ſunt quidam.25. q.j. Et optimè facit dictum illud Chriſti omnipotentis,Quare & vos tranſgredimini mandata Dei, propter traditiones patrum veſtrorum,Matth.c.15.

¶ Sed ſaluando dictũ ſtatutum ciuitatis Nouarię, de quo dixi ſuprà ver.Et præmiſſa.& omnia alia ſtatuta,uel decreta diſponentia credi debere iuramẽto, vel libris mercatoris,uel dãnum paſsi,vel accuſatoris, ſeu creditoris, aut datiarij,vel ſaltuarij,ſeu camparij,vel alterius, dic ꝙ reſtringũtur ipſa ſtatuta,& intelliguntur ſolùm vbi agitur de modico præiudicio,ſeu de ſumma, uel quãtitate modica, vel nõ magna ſecundũ qualitatẽ negotij,& perſonarum: quia tunc ualent ipſa ſtatuta, etiam ꝙ diſponãt quòd credatur iuramento damnũ paſsi,tàm reſpectu dãni,quam eius ęſtimationis,quàm ẽt reſpectu perſonarũ, ſeu animaliũ, quęnam fuerint in ſpecie quæ dãnum dederint, quàm ẽt reſpectu aliorum, ubi tamen ipſa ſtatuta expreſsè ita diſponerent,prout diſponit ſtatutũ vrbis Nouariæ, ac Papię, & in hoc ponderanda ſunt verba ſtatutorũ, quę in paruis quantitatibus valent,cùm non ſit veriſimile aliquem velle iurare falſum in modicis quantitatibus,vel ſummis,uel ubi tractatur de modico partis iurantis cõmodo, & modico partis contra quã iuratur incõmodo: nam tunc credi deberet ipſi iuramento vel libris, prout ſtatuta & decreta dicẽt, &

vbi ſimpliciter,& indiſtinctè ſtatuta, ac decreta loquerentur credi debere iuraměto p̄miſſorũ deberẽt reſtringi quò ad quantitatẽ ſummã,& cauſam modicã,ſeu nõ magnã,nõ aũt intelligi quò ad ſummã magnã:quia tunc non valerẽt ipſa ſtatuta,ac decreta tanq̃ indiſcreta,& ſine rõne,& contra ius diuinũ, maximè cùm inducerent ad delinquendũ. Fel.d.c.ſicut cõſuetudo.col.iij.nu.8.ver. limita ſecũdo.de prob.Bal.l.unic.circa prin.C.de cõfe.Abb.in c.Bonæ. el.ij. col.fi.de poſtul.p̄l.Catial.& Mod.in l.cunctos populos. C. de ſum.Trini.Sic ẽt videmus ꝙ licèt ſit ſtatutũ de iure diuino ꝙ habenti vnũ teſtẽ pro ſe credatur cũ eius iuramẽto in ſupplementũ probationis iuxt.verbũ Dñi,ſi peccauerit in te frater tuus, &c. adhibe tecum vnum, vel duos teſtes,&c.vt in ore duorũ,vel trium ſtet oẽ verbũ, & ſic cõputatur dictũ partis actoris,vel accuſatoris,pro vno teſte, & cũ alio plenè probat,vt habetur Num.35. & Deũt.17.& apud S.Io.Euang.c.8. text.vbi Abb.in c. in omni negotio. de teſtib.l.admonẽdi.vbi Bar.nu.57.verſi.idem aduerte ꝙ
11 Azo.ff.de iureiur.Tamen oĩa † iura,ac leges oẽs,quibus diſponitur ꝙ credatur habenti vnũ teſtem pro ſe, vel habẽti aliã ſemiplenã probationẽ pro ſe cum iuramẽto in ſupplementũ probationis,intelliguntur in paruis,non aũt in magnis cauſis,nec in magnis quantitatibus ẽt ciuilibus,ad ſimilitudinem cauſarũ criminaliũ,in quibus non põt iurari in ſupplementũ ẽt per habentẽ vnum teſtẽ, vel aliam ſemiplenam probationẽ,& ſecundũ qualitatẽ perſonarum, dicetur cauſa magna,vel parua.l.admonendi. vbi glo.verbo exacto.in fi.& ibi Bar.nu.53.ver.item dicit gloſ.non recurritur ad delationẽ.& nu.54.verſic.ſed eſt aduertendum.& nu.57.verſi.hoc præmiſſo.ibi,item aduerte.& ibi Iaſ.D.Ca
12 to Saccus,D.Fran.Cur.& alij.ff.de iureiur. Credo † tamen ꝙ ubi ageretur ſolùm de contentione poſſeſsionis etiã magnæ rei,& non de eius proprietate, ꝙ non eſſet magna cauſa,& poſſet iurari in ſupplementũ, vel in litẽ ad formã iuris communis,ſeu ſtatutorum.Bart.d.l.admonendi.nu.55. verſic.aduerte hoc.ff.de iureiur.Et item ſi cauſa ſit magni ponderis,tñ ſi illud ſuper quo vertitur cauſæ dubietas, nõ facit magnum præiudiciũ veritati: quia remanet ſaluum

ius

ius parti, contra quam iuratur ad probandum ſi habet iuſtitiam, poterit iurari non attento quòd cauſa dicatur magna. exempla vide per Bartol. & Doct. in d.l. admonendi. vbi Bart. num. 56. verſi. item eſt aduertendum. & vide tex. & Doctor. in c. ex inſinuatione. de procur.

13 ¶ Tertiò limita † iſtam l. ſi quando. C. vnde vi. & d.c. ſi. quod met. cau. & tot. ti. ff. & C. de in lit. iur. & omnia alia iura cõmunia, ac ſtatuta volentia credi iuramẽto in lit. præſtãdo per paſſum damnũ, vel violentiã, aut furtũ, vel aliud maleficiũ, ſeu per dolũ malũ paſſum, vel diſponẽtia aliquẽ poſſe in litẽ iurare, vt procedant contra doloſum, ſeu contra dolo malo aliquid facientẽ, ſeu in dolo malo exiſtentẽ. ſecùs contra exiſtentẽ in culpa leui, ſeu leuiſsima, ac ẽt lata: quia etiã ob culpã latam non põt iurari in litẽ, cùm ob dolum malũ duntaxat poſsit iurari in litem, adeo quòd ẽt lata culpa non ſufficit, & eſt com. opi. tex. in l. in actionibus. ver. ob dolũ. & ver. nõ ob culpã. & ibi gl. & Bar. col. j. nu. 1. ver. venio. ac Alex. & Iaſ. ff. de in lit. iu. Et hęc eſt com. opi. vt dicit Dec. in d.l. in actionibus. nu. 17. verſ. in gl. culpam. Et ſicuti iura communia dantia facultatem alicui iurãdi in litẽ contra aliũ, intelliguntur ratione doli mali, adeo quod etiam culpa lata non ſufficit. tex. in d.l. in actionibus. & ibi glo. & Doct. Sic ẽt ſtatuta volentia credi iuramento damnum paſsi, vel iuramento paſsi violentiã, vel iuramento alterius intelliguntur contra doloſum, & non contra eũ qui non in dolo malo, ſed in culpa etiã lata fuerit: quia ob ipſam latã culpam non poterit iurari niſi adſit dolus malus. Deci. conſi. 83. In cauſa. col. ij. verſ. tertiò rñdetur. ibi, & ita etiã dicendum. & ver. ita ergo. Ang. l. j. circa fi. ver. vlteriùs quæro. ff. de leg. facit l. ij. & ibi Bal. & Doc. C. de noxal. act. & glo. in l. ſciendũ. vbi gloſ. uerſi. non compelli. ibi, ſecũdò an ſit hodie. ubi Alex. & alij. ff. qui ſatiſd. cogun. Et regula-

14 riter in † omni inuaſore, ſeu damnum dante, & in omni turbatore pſumitur, & dicitur eſſe dolus uerus cũ iſta ſint de genere prohibitorũ. tex. in l. fi. C. unde ui. Bald. cõſ. 119. Statuto. col. pe. uer. ſed contra hoc. uol. ij. & in omni uiolẽtia ẽt dicitur, & præſumitur adeſſe dolus uerus. Alex. conſ. 103. Videtur. col. ij. nu. 8. uerſ. nam eo ipſo. vol. j. l. ij. §. doli. ff. vi

ff.vi bon.rapto.Dolus uerus etiam dicetur in omni clādeſtinitate.glo.Bal.& Doct.in l.j.C.de interdict.matr.Hęc tamen limita ex.his quæ dixi ſuprà in §.ſpoliatus.nu.iiij.uer.fallit tñ. & nu.v.uer.ſecūdò fallit & nu.6.uer.tertiò fallit.

35 ¶ Sic etiā † leges omnes,& canones, ac ſtatuta,& decreta Mediolani ſub rubr.de pœnis.§.homicida,& ſub rubric.de iure & priuilegio fiſci.§.omnium.& omnia alia iura,ac ſtatuta,quæ pro homicidio, uel falſo,uel alio crimine,ſeu dāno dato ponunt pœnā mortis , aut mutilationis membri, uel aliam pœnā,corporalem, aut confiſcationem bonorū, uel pœnam dupli , uel tripli,aut quadrupli intelliguntur, ubi delicta ipſa homicidij,aut falſi,ſeu alterius delicti,aut damni, fuiſſent facta dolo malo adeò ꝙ ceſſante ipſo dolo malo ēt ſi adeſſe culpa lata , non poſſet imponi pœna mortis,nec mutilationis membri , nec alia pœna corporalis,nec bonorū cōfiſcatio,nec pœna dupli, tripli,nec quadrupli,ſed alia pœna mitior,& extraordinaria,ac arbitraria,pro modo culpæ deberet imponi.Dec.conſi.83.In cauſa.col.ij.uer.tertiò reſpondetur.Bar.l.j.ff. ſi quis teſt.lib.eſſe iuſſus fue.Ang.de Ca.inter conſi.Cœp. in conſ.37.Viſa.nu.iiij.& v.& 6.cū ſeq.& cōſ.38.Poſtulato.Iaſ.d.l.in actionibus,col.v,nu.26.in d.uer.teneas intrepidè.& nu.29.uer.ultimò adde.& ibi Dec.col.7.nu.20.uer. Et ex eo quòd dictum eſt.ubi dicit quòd hæc eſt communis opinio.ff.de in litem iurand.text.in l.j.§.diuus.& in l.l.Corn.§. cum quidam. & in l.in l.Corne.ff.ad l.Cornel.de.ſiccar. & in l.nec exemplum.C.de falſis.Pau.de Caſt.conſi.177.In cauſa incarceratorum.uol.ij.l.fin.ubi Bald.& Docto.ff.quod quiſque iuris.Pau. de Caſtr.l.j.C. ubi ſent.uel clar.Dec.conſil.ix.Diuino implorato præſidio, & pro tenui facultate.nu.ij.& conſi.234.In effectu.nu.vij.uerſic.& eodem modo.

36 ¶ Fallit in actione † tutelę , ac curę in qua poterit iurari in litę non ſolùm ob dolū malum,uerumēt ob culpam latam,uel leuem.text.ubi gloſſ.Sali.& alij in l.alio iure.C.de in litem iurand.gloſſ.& Doct.d.l.in actionibus.Ergo cùm eccleſia & reſpublica,ſiue uniuerſitas ciuitatis,uel oppidi, & hoſpitale gaudeant priuilegijs minorum.c.j. & c.auditis.de in integr.reſtitu.l.orphanotrophos.in prin.ubi tex.

Bald.&

Bal.et Doc.C.de epiſc.et cleric.l.respublica.C.ex quib.cau. maior.glo.l.iij.C.quan.ex fact.tuto.D. Nicol.Euerar.in loco 31.ibi,locus à minoribus, et in loco.38.ibi,locus à pupillo.Et cùm dos, et pia cauſa æquiparētur.Nicol.Euerar. in loco 25.ibi,locus à dote.tex.in §.donare. qualiter feud. olim pot.alie.l.cū is.§. ſi mulier.ff. de cōdi.inde.ſequitur, ꝙ fauore eccleſię reipublicę, ciuitatis, vel oppidi,hoſpitaliū dotis,et pię cauſę,q; poterit iurari in litē ob culpā leuē, vel latam,ēt ſi non adeſſet dolus malus. d.l.alio iure.C.de in lit.iurand.iuncta l.j.ff.de leg.j. cum ibi nota.per Mod.

¶ Fallit ſecundò quotieſcunque ſtatuta expreſsē dicerent poſſe iurari in litem pro damno,vel alio delicto,culpa cōmiſſo,aut facto,vel pro dāno, aut delicto quomodocūque facto: quia tunc ſufficit culpa etiā ſi non ſit dolus ad iurādum in litem.Iaſon.dict.l.in actionibus.nu.30.ver.ſecundò limita.ff.de in litem iurand.

27 ¶ Quartò limita † iſtā l.ſi quando.C. vnde vi. & d.c.fin. quod metus.cauſa.& tot.titu.ff. & C.de in lit.iur.& oīa iura, ac ſtatuta, & decreta volēta aliquē poſſe iurare in litē., vel diſponētia ꝙ credatur iuramēto damnū paſsi,vel alterius procedere quādo ageretur cōtra illū qui verè,vel præſumptiuè deliquit,vel fuit doloſus, aut cōtumax,aut móroſus doloſus,vel in clādeſtinitate, ſecùs ſi ageretur cōtra aliū tertiū nō doloſū,& nō delinquentē qui teneretur pro doloſo,vel delinquente ex forma iuris cōis, aut ſtatutorū: puta,contra villā, ſeu vniuerſitatē pro delicto cōmiſſo in eius territorio,vel cōtra dnm pro famulo,ſeu partē pro filio:quia tūc cōtra ipſum tertiū non doloſum, licèt teneatur pro doloſo,non pōt iurari in litem nec aliquid ex iuramento probari, ſed debēt teſtib.aut inſtrumentis oīa probari, ēt reſpectu quantitatis,& æſtimationis rerū,& intereſſe,ac aliorum,& hæc eſt com.opi.Iaſo.hîc in hac l.ſi quādo.nu.37.verſic.ſucceſsiuè pro intellectu.& nu.43.verſic. retenta communi. & ibi Cyn.Bartol.Alberi.Bald.Salice.& alij. C.vnde vi. Corneus conſil.123.Viſo.volu.j. Dominus Franciſ.Curtius in d.l.admonedi.num.215.in fi.& ibi.Do. Cato Saccus nu.54.ver.nota cauſam.ibi, ſecūdo limita.& Doni.Iac.Petri de Ptholomeis nu.290.ibi, ſecundo quādo,

& ibi alij Doct.ff. de iureiu.Io.And.in Addit. Spe.in titu.de fruct.& intereſſe.& in tit.de rapto.Hippo.ſing.338.Extant ſtatuta.Dec.d.conſi.83.In cauſa.col.ij.& in rub.de proba. col.14.& conſi.410.In cauſa.col.iij.ver. quarto principaliter.Crau.conſ.196.& ſi abundè.in fi.Barto.l.ne quid. ff.de incen.rui.naufra.& in l.j.ff.fur.aduer.nau.caup.ſtab.Iaſ.d. l.in actionibus.col.vij.verſi.ſeptimò requiritur.vbi Deci.& alij.ff.de in lit.iur.Ang.& Doct.auth.ſi quis in aliquo.C.de edend.Bar.poſt Dy.in l.j.ff.quan.ex fact.tut.& in l.ſemper. §.fi.ff.quod vi aut clã.Bal.l.j.§.conuenticulã.de pact.iura.fir.Et iſtam eſſe com.opin.dicit Pariſ.conſi.158.Si ius commune.col.pen.nu.28.vol.iiij.Barb.conſi.76.Sapienter.col. v.in fi.vol.iiij.Cæpol.conſi.18.Statutum. nu.24. in fi.col. v.verſic.aut damnum paſſus.Hippo.de Marſil.in l.j.col.ij. verſi.vlterius ſcias.ff.de quæſtio.& cõſi.331. In cauſa.c.fi. vbi Abb.& alij Doc.extra de his quæ vi metusve cauſ.fi.

¶ Hinc infertur ex præmiſsis, ꝙ contra fideiuſſorem tutoris & curatoris qui non fecit inuentarium, vel alio modo fuit doloſus,& contra fideiuſſorem alterius, ꝙ non poteſt iurari in litẽ ex dolo principalis licet poſſet iurari in litem contra principalem tutorem,vel aliũ principalem pro quo fuit datus fideiuſſor.Pau.de Caſt.conſi.124. In cauſa quæ vertitur corã domino poteſtate ciuitatis Aretij. col.fi.vol. j.tex.vbi Doct.in l.j.ff.de in lit.iur.l.fi.vbi glo. ver.magno. Bar.& Docto.ff.de fideiuſſ.l.iij.vbi glo.ver.item quid ſi per iuſiurandum in litem.& ibi Doct.qui ſatiſda. cogan.& ſentit Mangni.D.Aegid.Boſsius in tit.de rapinis.Sic etiam de-
18 cretum † Mediolani,ſub rubrica de prohibitis, & conceſſis executionibus,& omne aliud ſimile ſtatutum diſponẽs, quòd coloni fictabiles,& ſimiles poſsint carceri emancipari, non habet locum in eorum fideiuſſoribus etiam ſi conſtituerent ſe principales debitores,& ſic non poſſunt fideiuſſores ipſorũ detineri,ex quo fideiuſſores, nec tacite,nec expreſſe poſſunt ſe obligare ad pœnam corporalem,nec ad carceres qualitercunque fuerint fideiuſſores etiam ſi fideiuſsiſſent de ſoluendo,aut repreſentando,& etiã,ꝙ ſe principales debitores conſtituerent.Ancha.Io.de Imo.Abba.& alij.in rub.extra de fideiuſ.Alex.l.ſi quis.& in l.iiij.vbi Bar.

& Alex.ff.de cuſt.reo.Bald.l.j.C.ne fid.do.den.& in l.pen.
C.de pact.& toto tit.C.de noxal.act. Felin.c.contingit.de
ſent.excom.Aret.l.ſi quis poſt.in fin.de teſt. Io.Bertach.in
rep.ver.fideiuſſor in criminalibus ibi fideiuſſor ad pœnam
corporalem.& ver.fideiuſſor qualiter.ibi, fideiuſſor ad pœ
nā corporalem.Bal.tit.de pac.conſt.§.damna.in fi.per glo.
& Doct.in c.cùm homo.23.q.5.Ang.tract.malefi. ver.fide-
iuſsit.facit l.liber homo.ff.ad l.Aquil. & ita declarauit Illu
ſtriſs.& Excellent.Senatus Mediolani de iure verum eſſe.
29 ℭ Fallit in fideiuſſore † qui promiſit de iudicato ſoluen-
do,vel in omnem euentum, quia contra talem fideiuſſo-
rem iurari poſſet in litē ex dolo eius principalis, vel ex do-
lo,aut contumacia,ſeu fuga,vel fraude eius principalis, ex
tali iuramento fideiuſſor teneretur ad pœnam pecuniariā
ſortem pecuniariam,& ad intereſſe, damna, & expenſas,&
alia,probanda,& declaranda ex ipſo ſolo iuramento in li-
tem contra eum præſtando ex dolo eius principalis, non
autem teneretur ad pœnam corporalem, nec ad carceres
& ita eſt de iure: vt inquit Illuſtriſs.Dom. Aegidius Boſsius
in titu.de rapinis, & violentijs vbi dicit ita fuiſſe declara-
tum per ſenatum in cauſa ſindicatus prætoris commenſis
ex cuius fuga fuerunt condemnati eius fideiuſſores, ex ſo-
lo iuramento in litem contra eos præſtito per querelan-
tes,ex quo fideiuſſerant de iudicato ſoluendo, vel in om-
nem euentum. Bar.l.quęro.in princ.ff.loca.Io.Bertachi.in
reper.verſ.fideiuſſor qualiter.ibi, fideiuſſor non obligatur
in plus.& verſi.fideiuſſor datus.& verſic. fideiuſſor in cri-
minalibus.ibi,fideiuſſor nō tenetur ad quartum plus. Bar.
Alex.& alij.poſt glo.in l.iij.ff. qui ſatiſda.cog.per illū text.
facit l. iudicatum ſolui ſtipulatio.ff.iudic.ſol.
ℭ Secundò fallit quando quis vellet iurare in litem cōtra
fideiuſſorem non ex dolo principalis, ſed ex dolo proprio
fideiuſſoris: quia poſſet contra eum tunc in litem iurari.d.
l.is qui.& d.l.alio iure.vbi glo.verſ.dolo.C.de in lit.iuran.
30 ℭ Infero etiam † ex his quæ dixi ſuprà nu.decimoſepti-
mo.verſicul.quartò limita quòd iſta l.ſi quando.& omnia
iura volentia poſſe in litem iurari. & totus titul.ff. & C.
de in litem iuran.& omnia ſtatuta,ac decreta mundi qui-

bus caueatur credi debere iuramento damnū paſsi,vel cre ditoris,aut dñi,vel alterius cōtra damnū dantem,vel tuto rē,ſeu curatorē,vel aliū,vt procedant cōtra ipſos principa les,non aūt contra eorū hæredes, quia contra hæredes,nō poteſt iurari in litē prout poſſet contra principales.text.in l.alio iure.& in l.is qui.& in l.fi. & ibi Doc.C.de in lit.iur. & in l.pe.§.fi.in fi.ff. ne quis in ius voc. eſt vi exi.vbi Bart. Pau.de Caſt.Alex.& alij.per Bart.Iaſ.& alios in l.admonē di.ff.de iureiur.Barto.d.l.in actionibus. col.ij.nu. 21.verſ. ij.quæro.ff.de in lit.iur.D.Ant.Capit.deciſ.91. In cauſa ho norabiliū.nu.ij.Steph.Bertr.conſil.291. Viſis.in fi.volu.iij. ¶ Et cùm non poſsit iurari in litē contra hæredē ex dolo defuncti, ergo non poterit ēt in litē iurari contra tertios bonorū poſſeſſores vniuerſales, vel ſingulares bonorū tu toris vel curatoris, vel alterius doloſi contra quē poſſet in litē iurari ex dolo tutoris,aut curatoris, vel alterius prin cipalis debitoris, aut doloſi cuius fuiſſent bona. Et ſi con tra principales debitores doloſos,vel alios doloſos eſſet iu ratū in litē hoc iuramentū non nocebit, nec probabit ali quid cōtra tertios bonorū poſſeſſores.D.Ant.Cap.d.deciſ. 91. In cauſa honorabiliū.nume.2.Bert.d.conſ.291.Viſis.in fi.vol.iij.tex.in l.alio iure.& in l.is qui.& in l.fi.C.de in lit. iur.cū ibi not. per Doc.Paul.de Caſt.d.conſ.124. In cauſa quæ vertitur coram domino poteſtate ciuitatis Aret.col. fi.volu.j.Et in ſimili videmus, quòd ſi bona defuncti ſunt obligata,non tamē ſunt obligata bona hæredis,etiā quòd ex bonis hæreditarijs per hæredem bona fuiſſent acquiſita. & eſt com.opi.Alex.conſil.74. Viſo tit.col.ij.ibi quo caſu. volu.v.text.in l.Paul.reſpondet generalem.ff.de pig.

21 ¶ Fallit quando † defunctus dolum cōmiſiſſet,in facien do,vel in omittendo,vel culpam,in caſibus quibus ob cul pam poſſet iurari in litem, & lis fuiſſet conteſtata contra defunctū, vel aliquid factum propter, quod haberetur lis pro conteſtata, tūc in actionibus bonæ fidei vbi dolus,vel culpa fuit cōmiſſus,uel commiſſa per defunctū ante litem conteſtatā in caſibus quibus iuratur ēt ob culpā poterit iu rari in litē contra hæredē.text.& ibi Doct.in l.alio iure.C. de in lit.iu.Bar.d.l.in actionibus.col.pe.nu.21.ver.ſecūdo

quæro.

quæro.& ibi Iaſ.nu.28.ver.tertiò & vltimò.& Ale.ac Aret. nu.18.& alij.ff.de in lit.iurand.l.arbitrio.§.j. vbi not.ff.de dol.l.j. cum ibi not. per Bar.ff. de priuat.delict. & l.j.C.ne ex delict.def.& ibi Bar.l.pen.cum ibi not.C. de in lit.iur.Si verò ponas dolum eſſe commiſſum poſt litem in actionibus bonę fidei conteſtatam non poterit iurari in litē.arg.l. eius qui delatorem.ff.de iur.fiſ.Bar.d.ver.ſecundo quæro. ſed teſte Iaſone poteſt iurari in litē in actionibus bonæ fidei etiam pro dolo commiſſo poſt litē conteſtatā vbi contra defunctum fuit actum aliquid pro dolo poſt litē conteſtatam commiſſo, ita quòd lis habetur pro conteſtata.Iaſ. d.ver.tertiò & vltimò.& ita ego teneo cum Iaſo.Si verò loquamur in actionibus ſtricti iuris arbitrarijs, tūc reo defuncto ēt poſt litem conteſtatam ante tñ ſententiam, non poteſt iurari ex defuncti dolo contra hæredem.ratio:quia non eſt commiſſus dolus,qui dat iudici arbrtriū in deferēdo iſtud iuramentū ex committitur ſolùm in non parēdo iudici, vel faciēdo quo minus parere poſsit in actionibus ſtricti iuris arbitrarijs, ut fuit ſuperius dictū.Bart.d.verſi. ſecundo quæro.Sed ex dolo proprio hęredis per eundē hęredē cōmiſſo in non parēdo iudici ēt in actionibus ſtricti iuris arbitrarijs poſſet iurari. ut dixi infr.ver.fallit ſecūdo. propter generalitatem.l.qui reſtituere.ubi tex.glo.Ange.& Doct.ff.de rei vendi.& facit text. in d.l.pe.C. de in lit.iur.

❡ Fallit ſecundò quando quis vellet iurare contra hęredē, nō ex dolo defuncti,ſed hęredis, quia tūc poſſet cōtra eū iurari in litem,ſiue eſſet hęres ſine beneficio legis et inuentarij,ſiue eſſet hæres cū beneficio legis, et inuentarij.l.is q. & l.alio iure.ubi glo.& Doct.C.de in lit.iurand.& faciunt no.per Bal.in l.fin.§. & ſi præfatam.C. de iur.deliberand. & per D. Auguſt. Beroum quem Bononiæ audiui in iure canonico.in q.57.incip.ſtatuto.colum. pen.num.4.uerſi. prædictis tamen.& per Angel.conſil.31.D.Philip.col.pen. circa fin.per Aret.conſil.148.In quęſtio.propoſita.colum. penul.in fin.per.Deci. conſi.137.Diuino implorato præſidio,& deligenter pro tenui nu.4.colum.iij.uerſi.& iſta cōcluſio cōprobatur. & conſ.496.In cauſa.nu.12. col.pe.facit.l.ij.§.ſui autē.uerſ.non ſolùm. de hæred.uel act.uend.

22. ¶ Quintò limita † iſtam l. ſi quando. C. vnde vi. & d. c. ſi quòd met. cauſ. & totum tit. ff. & C. de in lit. iur. & omnia iura cõmunia, ac ſtatuta, & decreta quibus caueretur credi iuramento damnum paſsi, vel creditoris, ſeu campariј, vel ſaltuariј, aut alterius officialis, vel alterius cuiuſlibet, vt procedant niſi pars accuſata, vel conuenta vellet probare contrariũ, & probaret contrariũ Nam lex, vel ſtatutũ volens credi iuramento alicuius, intelligitur niſi probetur cõtrarium, & poſſet ſemper probari contrarium niſi ſtatu tum expreſſe diceret, quod non poſſet probare contrariũ, vel procedi vlterius, vel quod iuramentũ eſſe pro pleniſsima. vel omnimoda probatione. Hippol. ſingu. 357. Extant. Bal. & Sal. l. j. C. de reb. cred. col. j. verſ. not. tamen. Fel. in c. paſto. col. 12. de except & in c. propoſuiſti. de prob. & in c. paſtoralis. vbi Dec. de excep. & c. iiij. col. 11. cũ ſeq. de prob. Alex. conſ. 114. In cauſa & lite. col. ii. vol. iiij. & in l. qui bona. §. qui damnum. ff. de dam. infect. Cõtta memor. ver. dãnum. & ver. ſtatuto. Albe. in ij. par. ſtat. q. 15. Ang. l. qui reſtituere. colu. ij. ff. de rei vend. & in l. qui vas. per illũ tex. ff. de furt. Bart. l. ij. §. ſi à pupillo. circa fin. de vſucap. pro empt. & in l. ſi poteſt. col. pe. ff. de acqui. hære. Rom. conſ. 102. Super eo. Bal. l. j. C. de re. iud. & in l. j. C. ſi aduer. lib. Ang. auth. de exhib. reis. Abb. & Dec. c. propoſuiſti. de prob. Dec. cõſ. 83. In cauſa. circa prin. Bal. c. j. colu. j. ſi de inueſt. inter dom. & vaſ. lis oria. Innocẽ. in c. propter. de elect. Cæpol. caut. 167. Multa. Iaſ. in hac l. ſi quãdo. col. iiij. verſ. limita. tñ. C. vnde vi. & in l. ij. §. ſi abſens. col. j. & ibi glo. verſ. vel iudicio ad quid. vbi Paul. de Caſt. Soci nu. x. & aliј. ff. ſi ex noxal. cauſ. agat. Iaſ. in §. ſed iſte. col. 24. inſtit. de act. Rip. d. l. admonẽdi. nu. 69. iſ fi. ver. tertio mouetur. ff. de iur. Abb. c. propoſuiſti. vbi Fel. nu. x. de prob. Soc. cõſ. 124. Subtiliter. col. j. & ij. vo. ij. tex. cũ gl. & ibi Abb. in c. cõtinebatur. de deſpõ. impub.

¶ Probatur autẽ cõtrariũ primo adducendo iudicẽ ad locum allegati damni, quo inſpecto non apparet dãnum datum, nam tunc ẽt ſi fuiſſet iuratum abſoluitur accuſatus. Bal. l. cõtra negãtẽ. in fi. C. ad l. Aquil. Iaſ. l. nõ erit. §. datã. quã legit cum l. iij. §. iurari. in iij. no. & in l. eum qui. § in popularibus. nu. 6. & 7. ff. de iureiur. D. Steph. de Federicis patricius

tricius Brixiæ in tract. de interpretatione legum.in ij.par. prin.ver.itē ſi ſtatuto.Cotta in memor. ver.damnū.& ver. ſtatuto.l.admonēdi.vbi Lanfranc.de Oria.nu.21.ver.ego
23 addo.ff. de iur. Nam probatio † quæ fit per rei euidentiā oculorū,nunquā intelligitur excluſa à lege, ne ſtatuto ēt, ꝙ alias ſit excluſa alia probatio, & probatio quę fit per inſpectionē loci præfertur quibuſcunꝗ alijs probationibus. Azo.in sū.C.ad leg.Aquil.col.antepe.& in rub.C.de prob. col.j.vbi Bal.& alij.Alex.cōſ.186.Viſis.col.pe. ad fin.col.ij. Cæp.caute 16.alias.104.multa.Iaſ.d.§.in popularibus.col. iij.nu.7.ver.clarū.& nu.8.Fran.Curt.in repet.l.admonend .col.39.ver.proſequor doctrinā. & ibi Iaſ.col.17.verſ.ex ſupraſcripta.& Lanfranc.de Oria.d.verſi.ego addo.& alij Doct.ff.de iureiur.Alex.l.j.col.iiij.verſi.& ex his infertur. C.vt quæ deſ.aduocat. Nellus in tract.bannitorū.in ij.par. ij.temp.q.52.col.ij.circa fi.Ange.in d.l.qui bona.§.qui dāna.ff. de dam.infe. & omnis probatio vincitur ſi aſpectus in contrarium teſtificatur.Bald.l. Deo nobis.col.13.verſi. vlterius not.C.de epiſ.& cleri.& in l.ij.C. ſi aduer.lib.& in l.j.C.de re iud.per glo. in c.ꝙ autem interrogaſti. in gloſſ. magna.27.q.11. Et etiā publicatis teſtibus poteſt fieri pro batio per euidentiam loci. Soc.ca.fraternitatis.nu.73.ver. 38.de appel.& in tract.fall.verſicu.teſtes publicatis ibi,17.
24 ¶ Secundò probatur † contrarium ſcilicèt damnum nō eſſe datum,vel delictū per accuſatū non commiſſum,ſi ac cuſatus probet ꝙ tota illa die qua damnū, vel delictū dici tur commiſſum fuit abſens à loco dāni dati,vel delicti cōmiſſi probando negatiuam coarctatā loco & tempore, vel probaret per cuſtodes,vel alios qui fuerunt præſentes in ipſo loco damni dati,aut delicti commiſſi,ꝙ nō fuit viſus dānum dare,nec delictū committere,nec potuiſſet dare quin teſtes vidiſſent , ex quo ſemper fuerunt præſentes , & non viderunt.text.in l.optimam. C. de contr. & commit.ſtip. Bal.l.j.C. de re iudic.Iaſo.l.11.§. ſi quis.in fi.ff. de eo quod cert.loc.& in l ij.§.ſi abſens. ſuper gloſſ.j.ff. ſi ex nox .cau.
25 aga.Cotta memo.verb. ſtatuto. Nā licèt poſitiones † vbi eis non reſpondeatur habeatur pro confeſsis ex forma iuris communis , vel ſtatutorū : tamen poteſt probari con-

trarium per illum qui habetur pro confeſſo etiam contra latã ſnian vigore poſitionũ quę ſint habitę pro confeſsis. Aalc.tracta.præſcrip.in regu.111.prę̃c.in præſ.22.ibi,v.fa cit.Ant.in c.fi.de confeſ.arg.gloſ.in c.ex tuarum.de purg. can.Aret.cõſ.147.Viſa.Imo.l.creditor.§.iuſſus.ff.de appel. Iaſ.l.ij.nu.6.ver.& ex iſto tex.habes.ibi,ſic in ſimili.C.qui teſtam.face.poſ.Curt.tracta.de poſ.nu.15.ver.quartò fall.
26 Rom.conſ.391.Vt præpo.nu.4.Et ſtatutum † ac lex quòd credatur iuramento alicuius intelligitur ſemper in ſubſidium,& in defectum probationum. Sal.l.j.col.j.ver.vnum non omitto.C.de reb.cred.not.in c.ſtatutum. §.ſed etiam in duobus.de reſcrip.in vj.

¶ Et intantùm hoc procedit,ꝙ non obſtante lege, vel ſtatuto quibus caueatur aliquẽ poſſe in litẽ iurare, vel credi debere iuramẽto alicuius ẽt in odium, & contumaciã alterius ꝙ etiam ꝙ eſſet facta taxatio à iudice , & ab eo delatũ iuramentũ,per eum vigore talis iuramenti in litem præſtiti,fuiſſet lata ſententia,quòd poſſet nihilominùs cõtra ipſam taxationem,& contra ipſum iuramentũ,& contra ipſam ſententiã latam vigore iuramenti cùm nõ tranſeat in rem iudicatã,probari cõtrarium,& hæc eſt cõis opinio, & opinio magis æqua,quæ etiam ita ſeruatur. l.admonendi. vbi D.Cato Saccus nu.47.ver.& dicit.& ibi Fulg.Ro.Curt. Sen.nu.217.ver.vnum. & Rip.col.15.nu.69.verſi.ſed ſtat dubitatio.in fi.vbi dicit,quòd hæc eſt com.opin.ff.de iur. Mod.in apoſt.ad pract.Vberti de Bonacurſo in titu.de perem.excep.in apoſt.ver.à lege. Inn.Io.de Imo.& Abb.in d. c.fi.quod met.cauſ.Fel.in ca.propoſuiſti. col.11.de proba. per tex.in l. videamus.§.pe.& §.fi.et in l.fi.ff.de in li.iur.& per tex.in c.continebatur.& in c.atteſtationes. de deſpon. impu.iunct.c.propoſuiſti.de probat.gloſ.in c.ij.verb.affectata.de temp.ord.lib.vj.vbi Ioan.And.Gem.& Imol.nam licèt expenſæ litis probentur iuramento,tamen probando contrariũ retractatur iuramẽtum. Inn.c.ſuper eo.ad fi.qd met.cauſ.D.Cato Saccus. d.ver.& dicit.Rip.d.uer.ſed ſtat dubitatio.& ita teneo per iura pręmiſſa.licet.Bar.in d.l.ad monẽdi. & ibi Alex.& Iaſ.velit ſententiã ipſam nõ poſſe retractari per inſtrumenta de nouo reperta, & Iaſ.ibi dicat,

ꝙ hęc

ꝙ hęc eſt com.opi.ſed tu non recedas à prima opi.quæ eſt
27 magis com.Sexto † limita iſtam l.ſi qn̄.C.vnde vi,& totũ titulum ff.& C.de in lit.iur.& oĩa iura,ac ſtatuta volentia credi iuramento damnũ paſsi,vel alterius:vt nõ procedãt contra fabros,laboratores,operarios, accuſatos, nec cõtra alios accuſatos,qui nomine alieno conducti prece, vel precio,aut alio modo,laborarunt,vel damnũ dederunt:puta, incidendo ligna,vel alia faciendo nomine alio, in re alterius,nam tales nominando nomina de quorum mandato id fecerunt, vbi mandatum per eos allegatũ probauerint, vel nominati per operarios confeſsi fuerint ſe dediſſe ipsũ mandatum,excuſantur, & non põt contra eos iurari in litem,nec aliud præſtari iuramentũ, nec poſſunt tales accuſari,ſed excuſantur ob mandatum, eis datũ ad ita faciendũ adeò,ꝙ nec de damno dato, nec de poſſeſsione turbata tenentur ẽt quòd poſſeſsio fuiſſet tenta per alium quàm per mandantẽ,ex quo ipſi operarij, & laboratores excuſantur pp ignorantiam ex quo poterant credere, quòd bona poſsiderentur per illum qui eos conduxit,vel quia eos conducens ita dicebat vel ab alijs dicebatur,vel ita ipſi credebant:ſed tunc erit agendum contra mandantẽ,vel conducentẽ eos,& contra eũ iurandũ vbi ſic mãdando,vel conducẽdo fuerit in dolo.gl.l.in rem.§.tignũ.ff.de rei vẽd.vbi ẽt Bar.& Ang.per Bal.conſ.467.Statuto cõis Papię.vol.iij. & conſ.304.Caſus.vol.j Fel.conſ.23.Viſa.col.fi.ver.ſecundo loco.& conſ.24.Circa cauſam. & hæc eſt opi.com.quæ tenetur ab omnibus.Iaſ.l.de pupillo.§.nuntiationem. col. iij.nu.7.ver.extra glo.vbi etiam Io.de Imol.ff.de ope.noui nuntia.Io.Petr.de Ferrarijs in for.libe.pro turb.poſſ.glo.§. animo & intentione turbandi.nu.3.ver.ex quibus.Iaſ. Laſ. cõcluſi.91.incip.Laboratores. Cor.conſ.205.Videtur.vol. ij.Albe.de Roſ.in l.ſi quis id quod. col.fi.vbi alij Doc.ff.de iu.om.iud.Et iſtud procedit in omnibus laboratoribus,& operarijs conductis etiam ab alijs qui non ſunt eorum domini: quia excuſantur vt contra eos non poſsit iurari in litẽ,nec agi de damno dato, nec de poſſeſsione turbata, vbi probabiliter ignorabant mandatũ eis datũ fuiſſe iniuſtũ: ſed tunc multò magis excuſantur vbi fuiſſent conducti ab

eorum

eorum patre vel domino.l.velle.vbi Dec.& alij.ff.de regu. iur.Fel.di.cõſ.23.Viſa.& d.conſ.24.Circa. In iudicijs enim etiam poſſeſſorijs locum habet nominatio ad liberandum nominantem à iudicio. & eſt com.opi.Soc.l.rem quæ nobis.nu.21.in x.q.ff.de acq.poſ.Afflı.deciſ.217.Fuit dubitatum. c.quoniam frequenter.§.in alijs.vbi Abb.Imo.Soc.& alij,vt lit.conteſt.Sed præmiſſa limitantur prout infrà.

¶ Primò limitantur nõ procedere vbi laboratores, & operarij, & alij nominantes conuenirentur ex proprio eorum delicto: puta, ꝙ ipſi verberaſſent vel vulneraſſent, aut per vim ſpoliaſſent,aut turbaſſent,vel per uim feciſſent ea quę fecerunt: nã tunc excuſantur dicendo, ꝙ fecerũt conducti de mandato alterius,nec excuſantur per nominationẽ. & eſt com.opi.Afflict.deciſ.217.Fuit dubitatũ.Alex.conſ.36. Viſis.vol.j.Soc.d.l.rẽ quæ nobis.nu.21.verſ.Circa decimã. ff.de acq.poſ.Io.Bertac.in reper.verſ.laboratores.ca.qm.§. qđ ſi ſuper.&.§.in alijs.vbi D.Ant.de But.Abb.Io.de Imol. Mar.Soc.& alij ex.vt lit.cõteſt.Soc.Iun.cõſ.18.Viſo.nu.33. vol.ij.l.j.§.deieciſſe. & §.quoties verus. ff.de vi & vi arma.

¶ Secundò limitãtur non procedere vbi operarijs vel laboratoribus fuiſſet facta proteſtatio, vel inhibitio.Nã ſi poſt proteſtationẽ vel inhibitionẽ eis factã ea ſpreta laborauerint ipſi operarij,ac operarij, tenebuntur de dãno dato, & poſſeſsione turbata,& de rebus ablatis, & cõtra eos poſſet iurari in litẽ,nec excuſarentur ſub prætextu ꝙ fuerint conducti,vel quod fecerint de mãdato alterius.Iaſ.d.§.nuntiationẽ.ver.extra glo.ubi Io.de Imo.& Ro.per Ang.in §.quibus.col.iiij.ut oẽs obed.iud.prouin.Ang.d.§.tignũ.arg.l.ſi fundum.C.de rei uend.& l.qui reſtituere. ff.de rei uendic. Alex.conſ.36.Viſis his.col.ij.uol.j.Ripa c.decernimus. col. 12.nu.41.ver.primo ſecũdum.in fi.de iud.& accuſatio, ac libellus contra laboratores nõ ualeret,& accuſati deberent abſolui,niſi in ea,uel in eo diceretur ꝙ laborarũt poſt inhibitionẽ,uel proteſtationẽ eis factã & ita probaretur per teſtes,uel acta,& aliter quàm per iuramentũ accuſatoris,uel actoris.Fel.d.cõſ.24.Circa cauſam.col.ij uer.præterea.Bar. in fi.ibi,& ſi diceretur.Et hoc intellige in proteſtatione iudiciali,aut in inhibitione iudiciali, uel in nũtiatione noui

operis,

operis, uel et in proteſtatione extraiudiciali facta per partem antequàm operarij locaſſent operas ſuas:ſed poſt locatione operarũ proteſtatio,ſeu denuntiatio extraiudicialis facta operarijs nõ conſtituit illos in mala fide,niſi iura eis demonſtrarẽtur, ex quo nõ tenẽtur credere proteſtãti ubi operarij feciſſent,aut facerent actũ permiſſum,& licitũ qui non eſſet de genere prohibitorũ,& ubi non apparet,an eſſet facta proteſtatio ante uel poſt locationem operarũ,prę ſumitur in dubio locatio,ſiue conductio operarũ præceſſiſſe. Soc.conſ.54.Viſa breui.col.vj.nu.30.cum ſeq.uol.iiij.

¶ Tertiò limitantur præmiſſa non procedere ubi operarij, aut laboratores feciſſent actũ illicitum qui eſſet de genere prohibitorum,tunc enim non excuſantur per nominationem eorum a quibus habuerũt mandatum,uel quia fuiſſent conducti,ſed tenentur etiam ipſi ad pœnam,& cõtra eos, & contra mandantem iurari in litem poſſet: puta, ſi terminos amouiſſent. l.ij.§.fin.ubi text.ff.de term.mot. uel domum incendio conſumpſiſſent, uel alio modo deſtruxiſſent contra l.ſenatus.ff.de contrah.empt.uel frumẽtum,ſeu ſichalem,uel alios fructus in herba,& immaturos, & precoces ſecaſſent, uel collegiſſent ante tempus conſuetum & debitum,aut eos deſtruxiſſent, uel terram ſeminatam euertiſſent,ut fructus non naſcerentur: nam tunc laboratores,& operarij non excuſarentur,& poſſent accuſari à uero domino,uel poſſeſſore ex quo fecerunt actum qui eſt de genere prohibitorum, & dederunt operam rei illicitæ. Ange.in authen.ut om.obed.iudic.prouin.colum.iij. uerſicul.ſexto modo legitur. ibi, & ſi talis Caſtaldus repeariatur in aliqua culpa condemnabitur. text.in dict.§.fina. Iaſo.in l.de pupillo.§.nunciationem.colum.fin.numer.7. uerſ.extra glo.in fi.ibi,tu reſponde.ff.de ope.nou.nunciat. Bal.l.qui ſepulchro.per illum text.cum glo.uerſi.edificando.C.de ſepulch.uio.Et idem ubi laboratores ſciẽter prohibent aliquem uti re ſua uel poſſeſsione ſua:quia etiam ipſi tenentur,nec excuſantur ſub prętextu quòd fuerint conducti.Alexan.conſi.36.Viſis. colu.j.uol.j.Et ubi laboratores fuiſſent ignoranter conducti ad opus illicitum habent regreſſum de eorum damnis contra eos conducentem.

Iaſ.d.

Iaſ.d.§.nuntiationem.col.fi.in fi.ibi,tu reſponde.Bald.d.l. qui ſepulchro. Et vbi in die feſto operarij laborant nullo modo excuſantur Bertach.in reper.verb.mamna.

¶ Quartò limitantur præmiſſa nō procedere vbi tales laboratores facerent actū contrarium: nam tunc non excuſantur:puta,ſi prius laboraſſēt in tali prędio noīe meo, poſteà laborarent vel aliud facerent in eōdē prædio nomine alterius abſq; voluntate mea: nā tunc poſſunt accuſari,& de dāno dato,& de poſſeſsione turbata, & contra eos pōt in litē iurari, nec excuſantur ſub prætextu q̄ fuerint cōducti nominando illos qui eos conduxerunt, cùm oēs perſonæ quæ excuſantur ratione ignorantiæ iuris,vel facti,nunquàm excuſentur,vbi faciunt actū contrariū,vel ſunt ſibi contrarij.D.Io.Bapt.Caſtellioneus in addit.ad ſing. Rom. in ſin.722.incip.Regula eſt.Feli.c.quoniā.col.pen.de conſti.facit l.j.C.de furt.& l.colonus eum.ff.de vi. & vi arma.

¶ Quintò limitantur præmiſſa non procedere vbi conſtaret quòd laboratores fuiſſent in aliquo dolo: nam tunc nō excuſantur etiam quòd fuiſſent conducti: puta,ſi incidiſſent arbores non incidendas maximè tempore incongruo, ſed per verū dominum poſſunt accuſari, & poterit contra eos in litem iurari.Ange.auth.vt omnes obed.iud.prouin. col.iij.ver.ſexto modo legitur.ibi,& ſi talis caſtaldus reperiatur in aliqua culpa cōdēnabitur.& vide Bal.in l.nō ideò minùs.C.de accuſ.& Ang.tract.malefi.ver.mandatorem.

¶ Et idē ſi ſciuiſſent rem fuiſſe poſſeſſam per alium quàm per eos conducentē:quia tunc laboratores,& operarij tenētur de turbata poſſeſsione,& de damno dato, nec excuſantur per nominationē, ſed contra eos ēt in litem iurari poterit.Alex.conſi.36.Viſis.vol.j.arg.l.ſeruos. C.ad leg.Iul.de vi pub.& quòd not.in l.liber homo.in prin.ff.ad leg.Aqu. & in l.ad ea.ff.de re iudic.Pract.Papien.in for.lib. pro tur. poſſeſ.in glo.verſic.animo.& intentione turbandi.colum. ij.num.3.verſic.ex quibus ſolet.Ripa in c.decernimus.col. 12.in fi.poſt nu.40.verſi.limita tertiò.de iudic.Gandin.in trac.de maleſ.in ti.de pœnis.col.18.ver.pone,quòd ego.

¶ Et idem vbi laboratores fuiſſent in culpa faciendo non facienda:puta,incidendo,non incidenda, vel in omittēdo

facienda:

facienda: quia accuſari poſſunt, & tenentur de damno dato, & de poſſeſsione turbata, nec excuſantur ſub prætextu, ꝙ fuerint conducti: licèt contra eos, tunc ob culpā abſque dolo non poſsit in litē iurari, niſi in caſibus quibus ſpeciali fauore ob culpam poteſt in litem iurari. Ange. d. auth. vt omnes obed. iud. prouin. col. iij. uerſic. ſexto modo legitur, ibi, ſi talis Caſtald. iuncta d. l. in actionibus. Et ſi ex confeſſione laboratorū, vel ex fama publica, vel ex aliqua euidēti præſumptione apparet, ꝙ laboratores ſciebant, vel ſcire debebant alium tertiū, & nō eos conducentē habuiſſe ius, vel poſſeſsionem in re, ad quam fuerunt conducti, non excuſantur à dolo ſub prætextu, ꝙ fecerint de mandato alterius, & tunc poſſunt accuſari, & tenētur de poſſeſsione turbata, ac de damno dato, & poterit contra eos in litem iurari. Alex. conſi. 36. Viſis. col. ij. ver. fortius probatur. & verſi. itē accuſati. in fi. uol. j. Cor. conſ. 250. Viſo. uol. j. Vnde laboratores, & operarii, nicini, prædio in quo laborarunt ſi laborant, uel operantur in eo alterius nomine, ꝙ̄ nomine ueri poſſeſſoris dicuntur in dolo, & poſſunt accuſari de poſſeſsione turbata, & de dāno dato, nec excuſantur ſub prætextu, ꝙ ab alio qui nō eſſet poſſeſſor fuerint conducti, ex quo præſumuntur ſciuiſſe rē non fuiſſe poſſeſſam per eos conducentē, & tunc nō excuſantur per nominationē eorū à quibus fuerint conducti, nec per mandatū eis factū. Bal. conſ. 143. Præſuppoſito. col. fi. nu. 3. ibi, niſi eſſet vicini. uo. j. & in cōſ. 129. Præſuppoſito ſtatuto Papiæ. vol. iij. alias in cōſ. 436. Præſuppoſito. vol. v. Mod. in apoſti. ad Bart. in l. j. colum. iij. in apoſtil. verſicul. vicinus adde poſt multa. ff. ſi cer. peta. Alex. conſi. 36. Viſis. col. ij. num. 3. verſi. item accuſati erant uicini. uolu. j. Ripa. d. c. decernimus. col. 13. uerſi. limita tertiò. de iud. argum. l. ſi ita. in fi. ff. de fund. inſt. & c. quoſdam. de præſumpt. Sali. d. l. non ideò minùs. q. 11. C. de accuſ. & arg. l. j. §. j. ff. de flum. & l. dominus horreorū. ff. locat. & l. j. C. ubi de ratio. agi oport. Debet tamen ex actis conſtare, quòd ſint uicini. Corn. d. conſi. 250. Viſo ſtatuto. uol. j. Fallit quando laboratores, uel operarij uicini fuiſſent abſentes, uel infirmi: nam tunc non præſumuntur ſcire, & excuſantur. Alex. conſi. 87. colum. iij. nu. xj. uol. iij.

¶ Sextò

¶ Sextò limitantur prǽmiſſa non procedere ubi tales laboratores, aut operarij iuiſſent de nocte, uel actū clandeſtinè feciſſent, nā tunc non excuſantur ob mandatū eis datum, nec ſub prætextu ꝙ fuerint conducti, nec eximuntur à iudicio per nominationē, ſed ipſimet laboratores, & operarij tenentur de dāno dato, & de poſſeſsione turbata, & poſ
28 ſunt accuſari, & cōtra eos iurari poterit in litē: quia † clandeſtinitas operatur, ꝙ non parcitur illis quibus aliàs parceretur ob iuris, uel facti ignorantiā. Rom. d. fin. 714. regula. glo. Bald. & Doct. in l. j. C. de interdic. matr. tex. glo. & Doc. in l. qui contra. C. de inceſt. nupt. tex. in l. fi. ff. de ritu nupt. Feli. c. quoniam. col. pen. in prin. verſi. quinta concluſio. de conſtit. & in c. cōſuluit. col. pen. circa med. uerſ. gl. in uerb. lucem. de offi. deleg. & eſt com. opi. Rom. conſi. 506. Omnipotentis Dei poſtulato ſuffragio in re præſenti. col. j. nu. 5. uer. his tamen. D. Mar. Soci. iun. conſil. 31. Themate. nu. 49. uol. ij. Bald. conſi. 441. Viſis. col. fi. uol. v. Iaſ. & Doct. l. clam poſsidere. ff. de acquiren. poſſeſ. Ang. conſi. 390. Cariſsime. col. fin. nu. 4. uerſi. quæ autem bona fides. Crauetta conſil. 205. Pernoctatio. nu. 5. Io. de Ana. c. cùm ex iniuncto. col. 11. nu. 4. per illum tex. de hær. Bal. l. quicunque. col. pen. C. de ſeruis fugit. tex. in l. fi. ibi, propter doloſam mentem, & abſconditā machinationem. C. de litig. & in l. fin. C. de his qui ex pub. rac. li. x. & in l. pupilli. §. pupillus. ff. de admi. tut. & in l. j. §. j. C. de na. lib. & in c. cùm inhibitio. de clādeſt. deſpō. Et probatur ex dicto Dñi noſtri Ieſu Chriſti, Qui malè
29 agit odit lucē. Titulus † tamen excuſat à clandeſtinitate prǽſumpta, & à mala fide, teſte Fran. Are. in l. inciuilem. C. de furt. fa. l. igitur. §. j. ff. de lib. cauſ. & l. j. in fi. ff. de abig. gl. in l. penul. C. de euic. c. licèt cauſam. de pro. Item excuſantur facientes actum de nocte à prǽſumpta clandeſtinitate vbi reperitur factus cū cauſa, & ſciente aduerſario, & fiat palàm, licèt ſit de nocte, Crauetta conſi. 205. Pernoctatio.

¶ Septimò limita non procedere ubi laboratores exceſsiſſent fines mādati operis: quia tunc tenentur. Bal. d. conſil. 436. Prǽſuppoſito. uol. v. Rip. d. c. decernimus. col. 33. poſt nu. 41. verſ. ultimò limita. de iud. Et dominus non tenetur vbi laboratores exceſsiſſent fines mandati in reali offenſa.

Bal.

Bal.d.conſi.436.Præſuppoſito. Et ob iuſtam ignorantiam & laboratores excuſaretur.Bald.d.conſ.436.præſuppoſito.

SVMMARIVM.

1 *Iurare is in litem poteſt in ſua cauſa qui eſſet teſtis integer & omni exceptione maior in cauſa aliena.*

2 *Infamis nō poteſt in litem iurare, vel in ſupplementū probationis.*

3 *Periurus aliàs etiam in vna tantùm cauſa, parem licet pænitetiam egerit iterum in litem iurare non poteſt.*

4 *Periurus in vna parte, in totum in omnibus caſibus amittit beneficium iurium permittentium facultatem iurandi.*

5 *Periurus ſine dolo malo, non amittit facultatem iurandi.*

6 *Condemnatus ratione doli eſt infamis, nec talis in litem iurat.*

7 *Condemnatus etiā per inquiſitionē eſt infamis ſalte infamia facti.*

8 *Homicida eſt infamis, & vilis perſona reputatur etiam qui bannitum occiderit, niſi id ad ſui neceſſariam defenſionem fecerit.*

9 *Inimicus capitalis non eſt teſtis omni exceptione maior, etiam poſt factam pacem, fallit in nu. 11.*

10 *Inimicitia capitalis quando præſumatur.*

11 *Spurius nō eſt teſtis omni exceptione maior cùm cenſeatur infamis, & idem eſt in baſtardo, & quid de legitimato. Et quid ſi ſit bonæ conditionis, vel religioſus, vel nobilis.*

13 *Cōcubinarij ſunt turpes perſonæ, et infames, nec poſſunt eſſe teſtes.*

14 *Blaſphematores ſunt infames, nec ſunt teſtes oī exceptione maiores.*

15 *Vſurarius eſt infamis, nec eſt teſtis omni exceptione maior.*

16 *Peccator exiſtens in peccato mortali continuato non poteſt accuſare, nec iurare.*

17 *Pauper non eſt teſtis omni exceptione maior, ergo non iurat in litē, fallit vt ibi.*

18 *Iudex poteſt ſe informare de perſonis, & conditione iurare volentium, & tunc in eius arbitrio eſt, cui iuramentum deferat, vel nō. & iurare pro ſe volentem interrogare.*

19 *Iudex an poſſit interrogare illum qui pro alio iurare velit.*

20 *Teſtes debent interrogari à iudice, de cauſis ſcientiæ, & rationibus, eorum teſtium.*

21 *Statutum vel lex, quòd credatur iuramento alicuius, intelligitur, accedente conſenſu iudicis.*

22 *Iuramentum calumnioſum, non continens veriſimilia, non eſt conficiendum, nec ei ſtandum.*

Iurare

23 *Iurare volens non auditur, ſi pars petat iudicem in rem præſentem deſcendere, vel ad eum æſtimatores mittere, ſi cauſa ſit magna, ſecùs ſi parua.*

24 *Probatio per euidentiam facti, dicitur ſuperlatiua probatio.*

25 *Iurare quis non poteſt vltra duplum communis & veræ æſtimationis.*

26 *Iurari in litem necne poßit coram arbitratore.*

27 *Iuramentum in litem præſtari debet per principales non per procuratores.*

28 *Iurare qui in litem poteſt, non tamē cogitur, ſed poteſt dicere ſe velle teſtibus probare ius ſuum.*

29 *Statutum, quod deciſa non veniant in compromiſſum, quomodò intelligatur.*

30 *Iuramentum in litem an ex dolo præſumpto deferri poßit.*

31 *Dolus verus qui dicatur, & qui præſumptus.*

32 *Iurari non poteſt in litem contra illum qui vuas in aliena vinea tātum comedit, vel ſpicas derelictas collegit.*

33 *Iurari in litem an poßit contra pauperes, qui paſcūt capras, vel alia animalia in paſcuis publicis.*

34 *Iurare in litem tantùm habiles, & puberes poſſunt, non cæteri.*

35 *Via rupta, poteſt per fundum vicinum iri, vel contra euntem iurare poteſt in litem.*

36 *Iurari in litem non poteſt contra damnificantem, vbi culpa damnificati interuenerit.*

37 *Conſuetudo paſcendi animalia in alieno agro excuſat paſcētem ab omni pœna, nec contra eum iurari in litem poteſt, fallit vt ibi.*

38 *Poſſeſſor doloſus in litem iurare contra verum dominum prohibetur, ſecùs contra tertium.*

39 *Statutum de continuanda poſſeßione defuncti in hæredem quomodò intelligatur.*

40 *Inſtantia cauſæ lapſa, iurari in litem ampliùs non poteſt.*

41 *Iurari an poßit contra non dantem damnum, ſed rem vtilem pro domino facientem.*

42 *Damnum quid dicatur.*

43 *Statuta loquentia de damno an procedant in furto, & econuerſò.*

44 *Libellus ſuper quo proceditur, ſi ſit ineptus, in litem non iuratur.*

45 *Libelli ineptitudo non purgatur per aptas probationes.*

46 *Accuſatio quando ſit nulla in eo de quo agimus.*

§. I.

§. L.

1 SEPTIMO † principaliter limita hanc l.ſi quādo. C.unde ui.& d.c.ſi.quod metus cauſa.& totum titu.ff.& C.de in lit. iur.& omnia alia iura uolentia aliquem poſſe iurare in litem,uel in ſupplementum probationis,ac etiam omnia ſtatuta,& decreta uolentia credi iuramento damnum paſsi,uel creditoris,aut officialis,uel alterius,aut libris mercatorum, procedere qñ iurare uolens in propria cauſa,in litem,uel in ſupplementum, uel aliud iuramentũ præſtare, uel uolens credi eius libris, eſſet teſtis integer, & idoneus, & oī exceptione maior in cauſa aliena, alioquin ſi non eſſet teſtis idoneus,& oī exceptione maior in cauſa aliena,non poterit iurare in litē,nec in ſupplementũ probationis,nec de dāno dato,nec aliud poterit iuramentum pro ſe præſtare,& eius libris ēt non crederetur.Bal.l.qui accuſare.col.j.uer.aduertatis. C.de edend.Fel.c.fi.col.j.uerſi. & per iſtum.& uer.& hinc eſt.de teſtib.Ripa.l.damnũ.col. iij.nu.6.uer.quartò. ff.de damno infect.Hypp.ſin.74.tu habes,& ſing.273.notiſsimum . & ſing.458.liber.Iaſ.l.admonendi, nu.113.uer.nā infami.& ibi Ro.Alex.D.Io.Baptiſt. Catialup.& alij Doc.ff.de iureiur.Iaſ.§.ſed iſte.nu.95.inſt. de actio.Grat.conſ.154.Viſis dubijs.col.fi.in fi.uol.ij.gl.c. ſignificaſti.uerſ.ſi ita eſt.de homic.Bald.l.falſus.C.de fur. Crau.in j.par. de antiq.tempo.in iiij.limi.nu.32.& 33.uer. tertiò principaliter, & uerſi.et pro hoc. Bal.l.j.col.iij.C.de confeſ.Alex.conſ.fi.Viſo.col.iij.uer.conſideratur.uolu.vij. Soc.cōſ.161.uol.ij.Cotta in mem.uer.damnum. et uer.ſtatuto ciuitatis.ibi tertiò.D.Anto.de Alex.l.qui accuſare.C. de edend.Soc.conſ.136.Præſtantiſsime.uol.j.Soc.tract.fal. uer.iuramētum in probationis ſupplementũ.ibi,fallit.43.

2 ¶ Infamis † igitur ſolùm de facto , uel de iure,nō poterit iurare in litem, nec in ſupplemētum probationis ēt quòd habeat unum teſtem pro ſe et minùs poterit iurare de dāno dato ēt ſtante ſtatuto,quòd credatur iuramento damnum paſsi, nec eius libris crederetur etiā ſi eſſet mercator, et ſtatutũ diceret credi debere libris mercatorum , ex quo

non eſſet teſtis oi exceptione maior in cauſa aliena : ergo multominus credi debet eius libris, vel iuramento in propria cauſa, & ſic talis nō poterit iurari. Alex.d.cōſ.fi.Viſo. vol.vij.Fel.d.c.fi.col.j.de teſti.Soc.d.cōſi.161.Pro deciſione.vol.ij.Bald.d.l.j. C. de confeſ. & in l.qui accuſare.C.de eden.Crau.d.verſ. tertiò principaliter.& d.ver.& pro hoc. & hoc dicunt Doct. omnes ſuperiùs per me relati hoc.§.in princip.verſicu.ſeptimò principaliter.

3 ¶ Periurus † ſemel etiā in cauſa, vel negotio diuerſo etiā poſt peractam pœnitentiā nō poterit iurare in litē, nec in ſupplementū probationis, nec de dāno dato,nec aliud iuramentum pro ſe,nec pro alio præſtare etiā ꝙ leges, canones,ſtatuta,ac decreta dicant poſſe in litē iurari, vel poſſe iurari in ſupplementum probationis, vel credi debere iura mento damnū paſſi, vel creditoris, aut domini,ſeu ſaltuarij,aut alterius:quia iura ipſa, ac ſtatuta non habent locū in eo qui fuit alias periurus,ex quo talis pro ſe nec pro alio non poterit iurare,nec eſſe teſtis.Ripa l.damnū.col.iij.nu. 6.ver.quartò.ff.de dāno infect.Feli.c.fi.col.j.de teſtib.& in c.teſtimonium.nu.19.ver.tertia concluſio. de teſtib.Hyppolit.ſing.74.tu habes.& ſing.273.notiſsimū.& ſing.458. liber.Alciat.in tracta.præſump.in ij.reg.præſump.in præſump.x.l.admonēdi.vbi Iaſ.nu.117.ver.ſecunda ſpecies.& Ripa nu.55.ver.retenta.& D.Franc.Curt.& alij de iur.tex. in c.nullius.22.q.15. & in c.non poteſt.ij.q.vij. & in c.quicūque.23.q.j.& in c.paruuli.22.q.v. & in auth.ei qui iurat. C.de bonis aut.iud.poſſid.Io.And.in addit.Specu.tit.de teſte.§.j.in 4.char.in addi.incip.allegat Pij,Barba.in ca.pertuas.per gl.ibi,de ſimo.per tex.& glo. in c.paruuli.22.q.v. Barb.i tract.Cardin.i xj.q.in ix.col.verſ.quartò limita.Bal. in authe.ei qui iurat.in princ.C.de autho.iud.poſ.per illū tex.Lud.Ro.in l.2.in princ.col.ix.ver. quid aūt ſi debēs ca uere.ff.ſolu.matri.Soc.cōſ.136.Præſtantiſsime. col.pe.vol. j.& in tract.fallen.verſ. iuramentū in probationis ſupple-

4 mentū.ibi, Fallit.46.Et præmiſſa † ampliantur procedere ēt ſi iuramentū ſolùm in parte reperiretur falſum:nā ēt ſolū in parte periurus, in cauſa in qua pro parte iurauit falſū,in totū,& in oibus alijs caſibus amitteret beneficiū præ

.dictorum

dictorũ iuriũ,ac ſtatutorũ,& amitteret facultatẽ, & beneficiũ iurandi pro ſe,& alijs.Dec.conſ.83.In canſa.col.pe.ver. vij.ẽt reſpondere pôt.Alex.conſ.114.In cauſa.& lite.col.xj. ver.quarta ratio.vbi ẽt D.Carol.Molin.in apoſtil.ver.parti.volu.4.& Alex.cõſ.27.In cauſa. vbi ẽt Molin.in apoſtil. ver.in alijs.vol.ij.Alex.Iaſ.& Doct.l.ſi ex falſis.per illũ tex. C.de tra. Sic & ubi teſtis admiſcet falſa veris in totũ uitiatur eius dictũ.Alex.& Doc.d.l.ſi ex falſis.Alex. & Alciat.in l.j.§. ſed ſi mihi Pamphilũ.ff. de verbo.oblig.Sic & inſolutum datio facta à iudice, vel à parte plus debito ẽt in vno nũmo eſt in totum nulla ẽt pro rata veri debiti. tex.in l.ſi nõ ſortẽ.§.ſi centũ.& ibi Bar.& Alex. ff.de condict.indeb. Et pro præmiſsis facit regula iuris ſemel malus ſemper prę ſumitur malus in eodẽ genere mali,de qua in c.ſemel malus.de reg.iur.in vj.& facit dictũ M. T.Cic.viri eloquentiſsimi, vbi ſemel quis periurauerit ei credi poſtea etiam ſi per plures deos iuret non oportet,& hoc etiam refert Nizolius in eius lib.obſeruationum Ciceronis. in verſicul.iuro. Fallit in periuro volente iurare contra alium periurum, vel doloſum, quia ſtandum erit tunc iuramento talis periuri.Rip.l.admonendi.nu. 56.verſicul.retenta.ff.de iu.per tex.in l.in arenam.C.de inof.teſt. Sed tu dicas, quòd periurus,vel infamis nõ poteſt eſſe teſtis,nec inrare in lité,nec in ſupplementũ probationis contra alium periurum, vel infamem,vel doloſum.& eſt communis opi.Bar. in l.cùm mulier.col.fi.in fin.verſi. quæro quid ſi.& ibi Alex.ff.ſolu. matri.Feli.c.teſtimonium. col, fi.de teſt.Iaſ.d.l.in arenã.& Bart.in d.l. cùm mulier.reſpondet ad d.l.in arenã.Fallit ẽt quando iuramentum fuiſſet illicitum. quia illud non ſeruans non dicitur periurus.Felin.d.c.teſtimonium.de teſti.

5 ¶ Fallit in periuro abſque dolo malo, quia talis non amittit facultatem iurandi,cum periurium nõ committatur ſine dolo:puta,in eo qui iurauit ſoluere in termino, & ob fortunã malã ſuperuentã nõ potuit ſoluere. Cot,in mem. verſi.periurium.Alex,in l.fin. ad fin.ff.qui ſatiſd.cog.& ibi Bal.per Alex.conſi.92.Perſpectis his.col.pe. verſi.item poſito.vol.j.Vide tamen Iaſ.in l. ſi quis maior.in princi.C.de trãſ.& in l.in actionibus.col.v.verſ.per iſtã.ff.de in lit.iur.

6 ¶ Condemnatus † in actione furti, vel vi bonorum rapto rum, aut iniuriarũ, ſeu de dolo malo, & fraude vel in actio ne pro ſocio, ſeu tutelæ, aut mandati, vel depoſiti, vbi talis condẽnatio ſit rõne doli in ipſis actionibus eſt infamis. l. j. & per totum tit. ff. de his qui notã. infa. Ergo talis non po terit iurare in litem, nec in ſupplementũ, nec vigore iuriũ, vel ſtatutorum volentium credi iuramento damnũ paſsi, vel ſaltuarij, aut alterius. Bal. l. qui accuſare. C. de eden. vt ſupr. hoc §. in prin. ver. ſeptimò principaliter. & nu. 2. verſ. infamis. Sed vbi ipſa condẽnatio fieret nõ ratione doli, ſed culpæ ẽt latæ non fieret cõdemnatus infamis. glo. in d. l. j. verſi. qui pro ſocio. & in l. furti. §. fi. per illum text. ff. de his

7 qui not. infa. Condemnatus † etiam per inquiſitionẽ effi citur infamis ſaltem ex infamia facti ẽt ſi eſſet ſolùm con dẽnatus in pecunia: puta, pro vulneribus illatis, ergo non poterit pro ſe, nec pro alio iurare, nec hęres inſtitui pręteri to fratre teſtatoris. Raph. Fulg. cõſ. 71. Mulier. gl. & Doc. in l. iij. §. pterea. ff. de ſuſp. tut. & in l. j. & in l. fi. C. eo. ti. p l. j. C. demo. mul. & l. j. C. ſi tut. vel cur. nõ geſ. iũctis no. p me ſu prà hoc §. ĩ prin. ver. ſeptimò principaliter. n. 2. ver. ĩfamis.

8 ¶ Homicida † omnis eſt infamis, & vilis perſona reputa tur, ẽt ꝙ homicidium non poſſet puniri: puta quia occiſus fuiſſet bannitus, qui ex forma ſtatuti impunẽ occidi po tuit, & talis homicida, & oĩs alius homicida non eſt teſtis oĩ exceptione maior, & in facto graui nõ poteſt recipi in teſtem ſine tortura. Hippol. in pract. cri. in §. aggredior. nu. 12. ver. & ſcias. & nu. 14. ver. & facit. Bal. l. decuriones. C. ex quib. cauſ. inf. irrog. Bal. auth. ſi dicatur col. fi C. de teſti. er go homicida non poterit in litẽ iurare, nec in ſupplemen tum probationis. ut dixi ſuprà hoc §. nu. j. & ij. Fallit in eo qui occidit ad ſui defenſionẽ neceſſariã, quia talis non eſt infamis, nec irregularis. Mod. l. ut uim. ff. de iuſt. & iur. Ini-

9 micus † ſi Inimicitia ſit grauis, ſeu capitalis nõ eſt teſtis oĩ exceptione maior: ergo nõ poterit cõtra ſuũ inimicũ iura re in litẽ, nec in ſupplementũ probationis, nec de dãno da to, nec de alijs ẽt, ꝙ iura, vel ſtatuta velint aliquẽ poſſe in li tẽ iurare, vel in ſupplementũ probationis, vel credi debere iuramẽto dãnum paſsi, vel dñi, aut creditoris, aut ſaltuarij

ſeu

ſeu cuiuſlibet alterius: quia ipſa iura, ac ſtatuta non intelliguntur de inimico, & iuramento inimici credendum nõ erit contra ſuũ inimicum durante inimicitia, nec poſt pacẽ factã Hippol.d.ſing.273.Notiſsimũ.Alex.cõſ.99.In cauſa inquiſitionis.vol.j.per tex.in c.accuſatores.el j.iij.q.v.& in l.teſtium. vbi gloſ.& Doct.ff.de teſti. & in c.per tuas.de ſimo.Pariſ.conſi.104.Illuſtriſsima.nu.1.vol.iiij.Fel.c.j.col.ij.nu.4.ver.vtrum inimicus.& ibi glo.de accuſ.iunctis no. ſuprà hoc §.nu.1.verſi. ſeptimò principaliter.& nu.2.verſ. infamis.Et prædicta locum habent indubitanter quando
20 inimicitia eſſet capitalis, & inimicitia † capitalis præſumitur ratione litis criminalis, vel omniũ bonorum, aut maioris partis bonorũ, vel ex ſpoliatione vnius rei tantũ, quia tũc inimicus capitalis nõ poterit iurare, nec eſſe teſtis pro alio, ergo nec pro ſe.Fel.in c. cùm oporteat.col.v.ver.qualis.& col.vj.ver.& adde.de accuſ.Abb.in c.occidẽs.col.11. vt lit. non conteſt.c. item cùm quis.in fi.de reſti.ſpoliato.
21 ¶ Fallit † qñ ille contra quẽ petitur iurari, fuit ex eius dolo malo cauſa talis inimicitiæ: puta, quia Titius vim, aut metum intulit Sempronio, vel Sempronium ſpoliauit, aut vulnerauit, vel alium dolum, aut delictum commiſit Titius contra Sempronium cuius occaſione ſit orta inimicitia inter Titium, & Sempronũ: nã tunc conſtito prius per teſtes de vi, vel metu, aut ſpolio: vel vulnere, ſeu dolo, uel alio delicto commiſſo per Titium contra Semproniũ ſtabitur iuramento in litem præſtãdo per Semproniũ contra ipſum Titium ſuper rerũ, damnorũ, expenſarum ac intereſſe quantitate pretio, & æſtimatione, licèt orta ſit inimicitia capitalis inter Titiũ, & Semproniũ, & hoc quia eſt im putãdum Titio ex cuius dolo vel delicto, ſeu facto prouenit ipſa inimicitia, de cuius dolo, vel delicto vi, vel metu cõſtare prius debet per teſtes.tex.eſt hic in hac l.ſi quando.C.vnde.vi.& in d.c.fi. quod met.cauſ.& in l.ſemper.§. in hoc interdicto.ff.q vi, aut clã, & in §.pœna aũt.ver.æſtimauerit.inſti.de iniur.l.j.§.cùm quis.vbi Bart.ff.de quæſt.
22 ¶ Spurius † non eſt teſtis omni exceptione maior in cauſa aliena, quia habens eũ pro teſte, nõ poterit iurare in ſupplementum probationis: ergo ipſe ſpurius, nõ poterit pro

 ſe iurare

ſe iurare in litem de iure cõi,& ſtante ſtatuto, quòd credatur iuramento dãnum paſsi,vel ſaltuarij,ſeu creditoris,vel alterius ſpurius nõ poterit iurare vigore dicti ſtatuti, & eius iuraméto nõ erit credendũ. Hip.d.ſin.273.Notiſsimũ. l.admonẽdi.vbi D.Io.Bap.Catialup.nu.112.ver.vigeſimo quintò fallit.& nu.113.verſ.vigeſimoſextò fallit.& ibi alij Doct.omnes. ff.de iureiur.cum ſpurius cenſeatur infamis. Bal.l.j.C.de iur.au.an.Azo in ſum.C.de nat.lib.& idẽ procedit in naturali, ſeu baſtardo, cùm etiam ipſe ſit infamis ſaltem de facto. Bal.d.l.j.C.de iur.au.an.Azo in ſum.C.de nat.lib.Iaſ.cõſ.154.In cauſa. col.vj.vol.ij.Ergo ſpurius,vel naturalis nõ poterit iurare in litẽ, nec in ſupplementũ probationis,nec aliud iuramentũ præſtare vigore prędictorũ iuriũ,vel ſtatutorũ, vt dixi ſupr.hoc.§.nu.j.verſi.ſeptimò principaliter.& prędicta procedunt ẽt in ſpurio legitimato.Hipp.d.ſing.273.Notiſsimum. quia vt inquit tex.in c.ſi gẽs Anglorũ.56.diſt.Baſtardi prompti ſunt ad omnia deteriora,non in bello fortes, nõ in fide ſtabiles,nec in morib. continentes.Plures tñ ſpurij,ſeu naturales excelluerunt inter quos fuit diuus Petrus Lombar.ſententiarum Magiſter in vrbe Nouariæ ex dãnato coitu procreatus, & tamen eſt Theologorum princeps,vnde limitantur præmiſſa nõ procedere in ſpurio,vel naturali,qui probaretur eſſe bonę conditionis,& famę,nec in ſpurio,aut naturali effecto religioſo,nec ĩ ſpurio,vel naturale nobili,& magnę cõditionis,& excellẽtiæ:puta,in ſpurio,vel naturali filio Regũ, vel Principũ,& ſimiliũ:quia talis ex dicto ſuo faciet ſemiplenã probationem,adeò,ꝙ producenti eum in teſtem poterit deferri iuramentum in litẽ, ergo ipſe ſpurius poterit pro ſe iurare in litẽ,& in ſupplementũ. Hip.d.ſing.273.Notiſsimum.

13 ¶ Concubinarij † ſunt turpes perſonæ, ac infames, ergo non poſſunt eſſe teſtes.c.teſtimonium.vbi Abb.& Feli.col. iij.ver.& ex iſtis.de teſti.nec poſſunt iurare in litem,nec in ſupplementum probationis vigore iuris cõis; nec ſtatuti volentis credi iuramento damnum paſsi,vel ſaltuarij,aut creditoris,vel alterius,& ſi inſtituantur hæredes,fratre prę terito poterit teſtamentum impugnari.Crauet.conſi.229. Quidam.nu.12.vol.ij.Dec.conſ.530.Viſo.arg.c.nemo & c.

dicat.

dicat.32.q.iij.& c.teſtimonium.vbi text. & Doct.de teſtib. iunctis his quæ dixi ſuprà hoc §.nu.j.verſi.ſeptimò principaliter.facit ca.nemo.32.q.iiij.& ibi Docto.

14 Blaſphematores † ſunt infames,quia ſi offendẽs Maieſtati Principis mortalis eſt infamis.l.quiſquis.C.ad leg.Iul.maieſtat. quantomagis offendens Maieſtati diuinæ debet eſſe infamis.§.gazaros.ſub rub. de ſtat.& cõſuet.cõtra lib.Ecc. Alex.conſ.233.Ponderatis.nu.2.vol.vj.c.vergentis.de hæret.capit.ſi apud.23.q.v.& blaſphemator nõ eſt teſtis omni exceptione maior.Rip. in l.admonendi.nu.180.ver.itẽ in blaphematore.ff.de iur.Fel.in c.ij.in fi.de exce.Ergo blaſphematores nõ poterũt iurare in litẽ,nec in ſupplementũ probationis de iure cõi,nec poterũt iurare,nec accuſare vigore ſtatuti volentis credi iuramẽto dãnum paſſi,vel creditoris,aut alterius. vt dixi ſuprà hoc.§.nu.j.verſ.ſeptimò principaliter.facit c.teſtimoniũ.de teſti.vbi tex.& Fel.Anch.conſ.407. Plura ex prædictis.Fel.d.c.ij.in fin.de except.

15 ¶Vſurarius † eſt infamis.l.improbũ.ubi Bar.Pau.de Caſ. & alij,per illũ tex.C.de infam.Mattheſi.not.49.incip.not. ergo,pro alio non eſt teſtis omni exceptione maior,& non poterit pro ſe iurare in litẽ,nec in ſupplementũ probationis,& non poterit iurare vigore ſtatuti volẽtis credi debere iuramẽto dãnũ paſſi,uel creditoris,aut ſaltuarij,vel alterius.Hip.d.ſi.273.Notiſſimũ.Bal. & Doc.in l.qui accuſare.

16 C.de edẽ.Mod.d.l.admonẽdi.ff.de iur.& amplia,ꝙ ſi omnis exiſtens in peccato mortali continuato non poteſt accuſare, nec iurare, vt ei credatur, cùm non ſit ei credendum.Felin.d.ca.ij.col.fin.num.x. uerſicul.exiſtens.de exce.

17 ¶ Pauper † non eſt teſtis omni exceptione maior.Spec.in titul.de teſte.§.j.uer.item,ꝙ eſt pauper.Alex.conſ.15.Viſo. volu.iij.ergo non poterit iurare in litem,nec in ſupplementum probationis,nec poterit iurrare vigore ſtatuti uolentis credi iuramento dãnum paſſi, uel creditoris, aut alterius.Pariſ. conſil.164.Illuſtriſsima.col.ij.nu.2.uol.iiij.iunctis his quę dixi ſuprà hoc.§.nu.1.uerſ.ſeptimò principaliter.Fallit ubi ſtatutum diceret credi debere iuramẽto maſſarij,uel famuli,aut camparij,& ſimilium.nã cùm iſti communiter ſint pauperes uidetur uoluiſſe ſtatutum, quòd

etiam pauperum iuramento credi debeat. Hipp.ſing.j.Fal lit ſecundo vbi ex conſuetudine fuit conſuetum credi debere iuramento pauperis, quia tunc ſtari debet tali cõſuetudini ſic interpretãti ſtatutũ ipſum.l.minimè. ff.de legi.
28 ¶ Octauò principaliter † limita hanc l.ſi quando.C.vnde vi.& d.c.ſi.quod met.cauſ.& totum tit.ff.& C.de in lit. iur.& omnia iura,ac ſtatuta volentia credi debere iuramẽto creditoris,vel ſaltuarij,aut damnũ paſsi,vel alterius nõ procedere quotieſcũque iudex ex officio, vel ad partis inſtantiam,vellet ſeſe informare de conditione volentis iurare, an ſit omni exceptione maior, & ſic poſsit iurare, an verò ſit infamis, vel patiatur aliquam exceptionẽ de qua ſuprà,vel aliam,de qua per Spec.in tit.de accuſatore.& ſic non poſsit iurare,quia ſicuti iudex põt etiam ex officio ſe informare de conditione teſtis, ita etiam põt ſe informare de conditione præmiſſorum, & aliorũ iurare volẽtium in litem,vel aliud iuramentum præſtare, cùm ſint loco teſtium, & eos quos iudex viderit non poſſe iurare, maximè infames, poterit etiã ex officio repellere à teſtimonio iuramento,& ab accuſatione.Ripa.l.iiij.§.hoc aũt iudiciũ.nu. 64.ver.v.fallit.& nu.65.verſi.& iſtud.& nu.66.ver.Latius. ff.de damn.infect.Bal.& Doc.in l.quos prohibet. per illum tex.ff.de poſtul.Inn.D.Ant.& Abb.in c.intimauit. de teſt. glo.in l.j.ver.de nominibus.ff.de mag.con.& in l.iij.verſi. inimicitię.ff.de teſt.& in auth.de teſt.§.j.ver.officij cauſã. de teſt.Bal.l.nec quicquã.§.obſeruare. in vltima charta. ff. de offi.proconſul.Soc.conſ.136.Præſtantiſsime.nu.4.uerſ. ſic ẽt.vol.j.c.j.vbi Feli.per illũ tex.de accuſ.tex.cũ glo.in c. innotuit. de elect.& ibi no.Sic ẽt iudex pro eruenda veritate volẽtis ẽt ex officio præmiſſos,& alios iurare volentes in litẽ,vel in ſupplementũ probationis,vel aliud iuramentũ pſtare pro ſe,vel alijs,interrogare de cauſis eorũ ſciẽtię, & rõnibus quibus mouẽtur ad iurandũ,ẽt eos interrogare de circunſtãtis,& alijs,prout teſtes, & cõſtituti interrogantur,& vbi ex interrogationibus, & reſpõſionibus factis iudex videat,iuramentũ præſtandũ eſſe calũnioſum, vel nõ verũ,aut ſuſpectũ, vel iurare volentẽ non eſſe informatũ, vel aliũ pati defectum, iudex nõ debet deferre d.iuramentum,

tũ,& iuraméto tali tũc nõ erit credẽdũ ẽt ꝙ lex,vel ſtatutũ dicat debere ſtari iuraméto præmiſſorũ: quia intelligitur ſemper ſi ita iudici videatur iuſtũ,vel æquum.tex.ubi Doc.in l.vbicũque.ff.de interrog.act.Ripa.d.§.hoc aũt iudiciũ.nu.69.& ibi Alex.& alij.per text.in d.l.vbicũque.D. Io.Pet.de Fer.in for.lib.rñſionis rei.in gl.ver.iuſiurãdi.nu. 14.verſi. rurſum cõſueuit. per Ang.de Peru.& Io.de Imol. in l.qui bona.§.qui dãni. per illũ tex.ff.de dãn.infe.Soc.d. ver.ſic ẽt.& pro hac opinione faciũt not.per Bar.in l.j.col. iij.nu.9.ver.ſecũdò quæro.vbi Iaſ.col.vj.nu.9.verſi.primò ꝙ in nũtiatione.ff.de ope.nou.nun.& in l.ſolã.ubi Bald.& Doc.per illum tex.C.de teſti.Et vbi talis interrogatus eſſet varius, vel vácillãs,uel cõtrarius, uel aliũ patiatur defectũ adeò ꝙ pro alio nõ eſſet teſtis oĩ exceptione maior, nõ deberet credi eius iuramẽto:quia ſi in hoc caſu non crederetur teſtibus.l.eos.ff.de fal.Ergo multòmagis credi non debebit ipſi iurare uolẽti pro ſe,nec pro alio. Bal.l.qui accuſare.col.j.uer.aduertatis.C.de edẽd.Ang.in l.qui reſtituere. per illũ tex.& gl.ibi.ff.de rei uend.& in l.qui uas.per illum tex.ff.de furt.Cotta mem.uerſ.ſtatuto ciuitatis Mediolani cautũ ibi,ſextò.& hoc procedit indubitãter in iurare uolẽte in ſui fauorẽ,qui poterit interrogari ẽt ꝙ eius iuramẽto
19 ſtandũ eſſet: ſed ille cuius † iuraméto ſtãdum eſt pro alio, puta,ſaltuarius,uel cãparius ubi ex forma iuris,uel ſtatuti ſtandũ eſt eius iuraméto nõ poterit interrogari, ſed ſtãdũ eſt eius iuraméto ubi contrariũ nõ probatur. Ang.d.§.qui dãni.ſed tu dicas ꝙ quilibet cuius iuramento ſit ſtãdum in cauſa propria,uel aliena,ꝙ põt interrogari de cauſis ſcientię,& rõnibus quibus mouetur ad iurandũ,ad euitãdũ periuria.per d.l.ubicunq;.& per not.per.prac.Papie.d.uer.rurſum cõſueuit.& per ea quæ ſuperiùs dixi,& quia licèt iura uelint credi teſtibus,toto tit.ff.& C.de teſtib.et patet in ſacra ſcriptura qua dicitur,in ore duorũ,uel triũ ſtat oẽ uer
20 bũ.Tñ tales † teſtes poſſunt, et debẽt à iudice interrogari de cauſis ſcientię,et rõnibus eorũ teſtimonij,ac de alijs circunſtãtijs,quibus ſi rectè nõ reſpondẽt nõ eſt credendũ:ut patet in teſtibus Sanctæ Suſannę l.ſolã ubi tex.Bal.et Doc. C.de teſt.Ergo multomagis Partes, ac Saltuarij, & damnũ

paſsi,

paſſi,& alij quorum iuraměto ſtari debet in cauſa propria, vel aliena ex forma legis, vel ſtatuti poſſunt interrogari, vt ſuprà dixi,cum & ipſi fungantur teſtium officio, & patiantur omnes exceptiones,quas patiuntur teſtes.Bald.d.l. qui accuſare.col.j.ver.aduertatis.C.de eden.Et hoc maxi-
21 mè procedit † ex quo omnis lex,& omne ſtatutum,ac decretum volens credi iuraměto accuſatoris, vel actoris,aut creditoris,aut ſaltuarijs,vel libris mercatoris,ſeu teſtib.intelligitur ſemper accedente conſenſu iudicis,& ſi ita iudici viſum fuerit,cùm omnis probatio ſit arbitraria iudici: ergo iudex poterit interrogare,& ſeſe informare.Hippo.ſing. 458.Liber.Bald.l.vnica colum.iiij.de confeſ.Abb.cap.bonę el.j.de poſtul.prælа.Bar.l.Lucius. ff.de his qui no .infa.tex. in l.in actionibus.ver.ſed iudex. & ver.item & ſi iuratum. & in l.videamus.§.ſed an iudex.&.§.item videndum. ff.de in lit.iu.& tex.in hac l.ſi quando.C.vnde vi.fa.tex.in l.iij. ibi,tu magis ſcire pōt. ff.de teſta.ſi enim iudex ęque nō arbitretur eſſe dandū iuramentū,uel non dandū, poterit appellari,ut dixi ſuprà in §.Quinquageſimo primò.num.16.
22 ❡ Nono principaliter † limita hanc l.ſi quando. C.unde vi.& d.c.fin.quòd met.cau.& tot.ti.ff.&.C.de in lit.iur.& omnia iura,ac ſtatuta,decreta quibus caueatur credi debere iuramento damnum paſſi uel creditoris , aut ſaltuarij, uel alterius in propria, uel aliena cauſa non procedere, qñ iuramentum contineret non uerisimilia, uel eſſet calūniosum,uel immoderatum:quia tunc non eſt ſtandum tali iuramento.Ang.d.l.qui reſtituere. nu.3.ff.de rei uend.& cōſ. 164.Dominus uitalis. Nam etiam teſtibus non uerisimilia deponentibus non eſt credendum in cauſa aliena:ergo minus credendum erit pręmiſsis in cauſa propria,& aliena.c. nulli.ubi glo.uer.uerisimiliter. & ibi Doc.de ele.in vj.Soci. conſ.194.Subtiliter.col.j.verſ.tertia.uol.ij.Crau.conſ.249. In cauſa. nu.8.cum ſeq.Bart.l.j.ff.quemad.teſt.aper.Pariſ. conſ.83.Potuit.nu.24.cum ſeq.vol.j.Bald.l.Arethuſa.col.j. de ſta.ho.c.licèt vbi Fel.& Dec.de proba.Abb.c.quia uerisimile.ad fi.per illū tex.de præſump.Iaſ.l.ſi extraneus.in iiij.
23 not.ff.de condict.ob ca .Decimò limita † hanc l.ſi qñ.'C. vnde ui,& d.c.fin.quod met.ca.& tot.tit.ff.&. C.de in lit.
iur.&

iur.& omnia alia iura,& ſtatuta uolentia credi iuramento damnum paſſi,uel ſaltuarij,aut alterius non procedere qñ accuſatus,uel reus conuentus exciperet,ꝙ nollet ꝙ iuraretur,ſed peteret,quòd iudex accedat,uel mittat æſtimatores ſuprà locũ,& quòd ex inſpectione iudicetur damnũ, tunc enim non auditur actor,uel accuſator,nec alius uolens iu
24 rare:quia † probatio per euidentiam facti ex loci uiſitatione ſuffocat alias probationes, & nunquàm intelligitur excluſa,& dicitur ſuperlatiua probatio,quæ præfertur cuicũque generi probationũ.Ripa l.damnum. nu.7.uer.quartò declara.ff.de dam.inf.Bal.l.contra negantẽ. in fi.C.ad leg. Aquil.Alex.l.qui bona.§.qui damni.col.iiij.uer.Bal.ẽt in l. contra. per illũ tex.ff.de dam.infe.Bertac.rep.uerſ.ſtatuta de dãnis.ibi,ſtatutũ ꝙ ſtetur.Bal.l.j.C.ſi ad lib.per tex.in l. ſi irruptione. ff.fi.regun.& §.fi.inſti.de grad.Iaſ.in l.j.nu. 10.in fi.uerſ.circa aliud. ff.de ope.nou.nun.Et hoc procedit, qñ actor, uel accuſator proponeret magnũ fuiſſe damnũ,alioquin ſi proponeret paruũ damnũ:puta,quia peterentur tantũ ſolidi 40.imperalium,vel alia minor ſumma pro dãni emẽdatione,& plus expẽderetur in loci uiſitatione,& dãni æſtimatione,quã importaret quãtitas petita pro dãni emẽdatione,tũc nõ poſſet peti æſtimatio,nec fieri viſitatio,ſed ſtari deberet ipſi iuramẽto.Ripa d.uerſ.quartò declara.facit tex.in l.mediterraneæ.& ibi Bar.& Ang.C.de an. & trib.lib.x.Fallit qñ ex dolo rei cõuẽti eſſet difficultas probationis: puta, quia res nõ extãt,uel non apparent,vel oculis non poſſunt demonſtrari, tunc enim non põt peti æſtimatio,ſed poſſet iurari in litem, tex.in d.l.in actionibus.uer.planè.ubi Bar.col.fi.uer.itelligo.& ibi.Bal.uer.planè.& Iaſ.nu.17.& alij.ff.de in lit.iur.Iaſo.conſi.111.vol.j.
25 ¶ Vndecimò limita † totũ tit.ff.& C.de in lit.iur.& hanc l.ſi quando.C.vnde vi.& d.c.fi.quod met.cau.& oia iura, ac ſtatuta diſponentia aliquẽ poſſe in litem iurare etiã per iuramentum ueritatis uel affectionis, vel iurare de intereſſe ſuo, vt ultra duplum veræ,& cõis æſtimationis in caſib. certis nõ fiat cõdẽnatio,& eſt com.opi.l.unic.ubi tex.ver. dupli.et ibi gl.uerſ.cõtractibus.et Bar.col.8.ver.ſumus expediti.et Io.Fab.col.iiij.et Petr.Rebuf.in glo.j.uerſi.prout nu.89.

nu.89.& ex hoc.& in glo.ver.contractibus.nu.4.ver.ex gl. & Dec.nu.69.& mag.D.Cani.Pæzon.Plau.in glo.verſ.dupli.nu.25.& ibi alij Doc.cōiter per illum tex.C.de ſen.quę pro eo quod int.Alex.& Iaſo.in l.videamus.§.deferre.col. 11.ff.de in lit.iur.& licèt tex.in d.l.videamus.§.iurare. dicat poſſe in infinitū iurare:tamē iudex debet taxare vt ipſum duplū cōis,& veræ æſtimationis nō excedat,vt dicūt Doct.in d.l.j.C.de ſent.quæ pro eo quod int.profe.per illū tex.quia ſi non pōt id quod intereſt duplū excedere qn̄ verè probatum eſt.vt eſt tex.in d.l.j.à fortiori qn̄ nō eſt probatum,niſi per iuramentum.Rebuf.d.verſi.& ex hoc.& l. qui reſtituere.ff.de rei vend.quę dicit ſine taxatione in infinitū poſſe iurari,reſtringitur vt nō excedat ipſum duplū per d.l.j.vt dicit Rebuf.in d.l.j.in glo.j.verſi.prout.nu.92. verſi.nec obſt.& nu.97.verſi.nec me.vbi alij Docto.

26 ¶ Duodecimò † limita non poſſe iurare in litem,coram arbitratore ſecundum Gratum in conſi.x.Et ſi.vol.ij.& D. Io.Baptiſtam de S.Blaſio in tracta.quæſtionum arbitraliū in q.49.num.90. Sed teneo quòd etiam coram arbitratore poſsit deferri iuramētnm in litem veritatis.Pariſius conſi. 76.Ad reſolutionem.num.14.cum ſeq.vol.j.per c.quintauallis.de iureiurrand.& ibi Docto.

27 ¶ Tertiodecimò † limita, quòd iuramentum in litem debet præſtari per partem principalem adeò,quòd per procuratorem præſtari non poteſt.l.admonendi. vbi Rom.& Iacobus Petri de Ptholomeis.nu.293.ver.ſed vnum.& Catia lup.nu.293.verſ.ſed vnum. ff.de iur.c.ſi vero.el ij.de ſent. excom.Iaſ.l.vulgò. ff.de in lit.iur.Sed vbi eſſet procurator cum ſpeciali mandato poſſet iurare.Alex.d.l.vulgò.

28 Quartodecimò † limita quòd licèt in litē quis iurare poſſet quòd tamen non cogitur iurare in litem,ſed pōt ſi vult dicere quòd vult teſtibus vel inſtrumentis ſuum intereſſe, vel ius ſuum probare.tex.in l.j.& in l.is qui.C.de in lit.iur. Ang.Aret.in rub.inſt.de actio.col.ij.verſ.tertiò.in tit.& eſt com.opinio Alex.l.fi.de in lit.iur.Soci.conſi.146.Viſo.col. pe.& fi.vol.j.cum enim ſit conceptus titulus abſque verbo per gerūdium in actiua ſignificatione. ff.& C.de in lit.iur. ipſum gerundium non importat neceſsitatē.Are.d.ver.iij.

Pur.& Mod.rub.C.de edē. maximè cū quilibet poſsit renū tiare fauori ſuo, & ſic facultati iurādi ſibi conceſſæ à iure.
29 Sic † & decretum Mediolani volens fieri cōpromiſſum inter agnatos,ſed quòd deciſa per ſententiam vel contractū non veniant in cōpromiſsis intelligitur niſi producēs ſententiam, vel contractum vellet quòd ipſa deciſa venirent in compromiſsis: quia tunc etiā de eis debet cōpromiſſum fieri ex quo poteſt fauori ſuo renuntiare etiam inuito altero. Alex.conſi.254.Abundè.col.fin.verſ.nec obſt,vol.vj.
¶ Decimoquintò limita tit.ff.& C.de in lit.iur.& iura, & ſtatuta volentia poſſe in litē iurari ob dolū, procedere in dolo vero,non autē in dolo præſumpto:quia ex dolo præſumpto nō pōt deferri iuramentū in litē ne cōcurrāt duo ſpecialia, ꝙ actori credatur in propria cauſa contra l.nullus.ff.de teſti.item quòd præſumatur dolus contra l.meritò.ff.pro ſoc.ita dicit Cotta mem.verb.iuramentum.Bart. in l. tutor qui repertorium.col.pen.uer.uenio ad tertiā.ff. de adm.tut.Corne.conſ.81. Quanquam.col.iij.in fi.& ſeq. uol.iiij.Iaſ.cōſ.174.Spectabilis.col.fi.ver.ij.principaliter in fi.uol.ij. & hoc maximè uerū eſſet caſu quo dolus pręſumptus pręſumptiuè probaretur:iuxta not.per Fel.in c.ſi aūt. col.j.de reſcript. ita dicit Cotta d.uer.iuramentū, & quomodò cognoſcatur dolus uerus, à dolo præſumpto uide Bar.in l.ꝙ Nerua.in iiij.q.ff.depo.Ange.in l.ex conſenſu.§. fi.ff.de app.Alex.conſi.103.Videtur.nu.59.uer.& licèt ad-
31 uerſus.uol.j.Fel. d.ca.ſi autem & dicitur † dolus uerus.& non præſumptus qñ de eo apparet ex indicijs manifeſtis, l.dolū.C.de dol.Alex.d.uer.nam differētia.& propter dolum uerū poteſt iurari in litē.Alex.d.uer. & licèt.et d.uer. nam differētia.Dolus autem pręſumptus eſt quando de eo indicia nō ſunt ita manifeſta, ſeu præſumptiones nō ſunt ita manifeſtæ, adeò ꝙ omninò dolū nō conludūt, Alex. d.uer.nā differētia. Et ita teneo non poſſe iurari in litē ob dolū pręſumptū, intelligēdo de dolo pręſumpto,quando de eo nō conſtat,niſi per indicia leuia;ut ſentit Ale.d.uer. nā differētia, ſed ubi indicia nō ſunt leuia, ſed vrgētia teneo poſſe iurari in litē ob dolū præſumptū ſicuti ob dolū uerū.Soc.cōſ.213.Cōſilijs.Bal.cōſ.119.Statuto.vol.ij.Bal.

Curt.ec

Curt.& Duare.d.l.in actionibus.& vide ſuprà,nu.681.ver. 45.amplia.& probatur:quia ille qui non facit id quod ſcit, vel ſcire debet,ſe teneri ratione officij ſibi iniūcti: puta,ſi eſt tutor,vel adminiſtrator, & non facit inuentariū & librum rationū eſt in dolo præſumpto & non vero. Bar.d.l. tutor qui repertoriū.nu.20.col.4.verſi. venio ad ſecundā: Alex.d.conſi.103.Videtur.nu.20.ver.nam differentia. vol. j. Et item dicitur dolus præſumptus & non verus, ſi quis non vult reſtituere, vel ſoluere illud quod pôt, & etiā ſcit vel ſcire debet ſe reſtituere, vel ſoluere debere. Alex.d.verſ. nam differentia.l.ſi procuratorem.§.dolo.& l.dolus.ff.mādat.ac etiā dicitur dolus prçſumptus,& non verus,vbi iudicis præcepto quis non paret.l. non poteſt dolo.ff de reg. iur.Alex.d.verſic.nam differentia. Et licèt præmiſsi dicantur eſſe in dolo præſumpto,& non vero.Bar.d.l.quod Nerua.in iiij.quæſt.ff.depoſi.Bald.in l.pignus.col.fin.C.de pignor.actio.Alex.d.verſi.nam differentia.Tamen poteſt cōtra præmiſſos qui ſunt in dolo præſumpto ob ipſum dolū præſumptum licèt non conſtet de dolo vero iurari in litem: vt eſt tex.in d.l.tutor qui repertorium.ff.de adminiſt. tut.& in l.qui reſtituere.ff.de rei vendic.Et vbicunque lex, vel ſtatutum dolum præſumit, vel dicit in dolo aliquem videri, poteſt contra eum in litem iurari.text.in d.l.tutor qui repertorium.in princ.ver.videtur.& ibi glo.verſ.videtur.iuncto tex.in verſi.ex iureiurando.ff.de admini.tut.

132 ¶ Sextodecimò † limita tot. tit.ff.& C.de in lit.iurand.& hanc l.ſi quando.C.vnde vi.& omnia iura,ac ſtatuta volētia poſſe iurari in litem,vel de dāno dato, vel poſſe aliquē accuſari,vel contra eum agi, non procedere vbi ageretur contra illum qui in agro alieno ſolùm vuas comediſſet, & de eis nihil exportaſſet, vel ſpicas poſt terga metentium relictas collegiſſet,& in eis falcem non miſiſſet: nam talis ēt ſi teſtibus conuinceretur non tenetur ad aliquam pœnam, nec poteſt contra eum iurari, nec agi ad aliquid etiā ſi ſtatutum præmiſſa fieri prohiberet ex quo prædicta fieri poſſunt de iure diuino:vt habetur Deutero.c.23. vbi à domino dicitur,ingreſſus vineam proximi tui comede vuas quā tum tibi placuerit, foras autē ne afferas tecū:ſi intraueris

ſegetem

ſegetē amici tui,franges ſpicas,& manu conteres, falce aũt non metes,& ita Chriſtus patiebatur diſcipulos ſuos intra re fundum alterius,& in eo comedere ſpicas, nec eos incre pabat,quia non exportabant.Matth.c.7. & 12. Marc.c.2.& Luc.c.6.& ita dicit Rip.in d.l.dãnum.nu.3.ver.iuxta.ff.de dam.infec.Gand.trac.malefi.tit.de pœn.D. Bertho.Chaſſ. conſi.j.nu.31.& 32.in v.part.D.Iafre.Lanfran. concluſ.97. Cõmedens.l.qui occidit.§.ſi quis alienũ. & ibi Flor. ff.ad l. Aquil.c.j.vbi glo.verſ.phas.diſt.j.facit c.fi.de pac.tenen.& eius violat.vbi tex.in d.c.fi.dicit licere cuicunq; tranſeunti impunè equũ ſuũ paſcere ex herba quantũ propinquiùs ſe cundũ viã ſtans cõplecti potuerit ad refectionẽ equi ſui.

33 ¶ Decimoſeptimò † limita iura omnia, & ſtatuta volentia aliquem poſſe iurare in litẽ, vel accuſare,vel agere, aut iurare in damno dato,aut poſſeſsione turbata,non procedere contra pauperes,& alios qui paſcunt capras,ſeu pecora,vel alia animalia in paſcuis publicis,prout erat priùs ſtatutum,vel conſuetum . Nam contra tales non poteſt iurari in litem,nec agi de dãno, nec poſſunt etiam teſtibus accuſari etiam q; fieret ſtatutum q; accuſarentur: quia tale ſtatutum nouum,eſſet iniquum, & nõ valeret ſi ſtatutum nouum contra antiquũ ſtatutum, ſeu contra antiquã con ſuetudinem prohiberet capras,pecora,& alia animalia mi nuta duci ad paſcua publica,& permitteret ad ea duci ani malia aratoria,& ſic boues: quia tale ſtatutum nouum eſſet iniquũ,& nõ ualeret,ex quo de uſu paſcuorũ, & nemoris reipublicę tantũ debet habere pauper pro ſua neceſsitate,quantũ diues.Et ſi valeret ipſum ſtatutũ nouũ,non ita haberet vſum pauper,qui non haberet niſi tres capras, uel pecora,quantũ diues,qui haberet plures boues:ergo ipſum nouũ ſtatutũ tanquã factũ in perniciẽ & odiũ particulariũ , & contra antiquã conſuetudinẽ ſeu antiquũ ſtatutũ, ẽt q; fieret à maiore parte conſilij, & populi uno ſuo contradicẽte nõ ualeret.& ita cõſuluit Rip.in lib.j.Reſpo.ſub rub.de legibus.in reſpõ.22.in c.incip.iniqua lex eſt. p not. per Alb.de Roſ.in l.intantùm.§.uniuerſitatis.ff.de rerũ diuiſio. cùm in paſcuis debeat attẽdi antiqua conſuetudo.l. j.C.de paſcuis pub.& pri.libr.x.Dec.conſil.550.Iuridicam.

Nam

Nam cuilibet de populo competit ius depaſcēdi animalia ſua cuiſcunque generis in paſcuis publicis, cùm ſint omnibus communia.l.in tantùm.§.uniuerſitatis.ff.de rerum diuiſio. l.j.cum ſeq.C.de paſcuis publ.et prin.Cæpol.rub.de ſer.ſub rub.de ſer.iuris paſcendi.l.ciuibus. ff.de lega.j.Fallit reſpectu conſentientium ipſi ſtatuto, ac etiam reſpectu non appellantium ab ęo:quia quoad eos ualeret, quoad alios non ualeret.Ripa d.reſpon.22.Fallit etiam quādo ſtatutum nouum eſſet generale contra omnes diuites, & pauperes, ut animalia magna, uel parua cuiuſcunque generis non mittant ad paſcua publica niſi ſoluatur pēſio vniuerſitati:quia tunc ualeret ipſum ſtatutum nouū contra antiquū etiam ſi eſſet factū ſolùm à minore parte conſilij,& non per capita domorum.Iaſ.conſi.71.Ordinatio.uolu.ij.

34 ¶ Decimooctauò † prędicta iura,ac ſtatuta limitātur procedere q̄n perſonæ iurare uolentes eſſent habiles ad iurandum: puta,maiores, vel puberes,et non impuberes,ac ſani mente,& nō furioſi.Et domini,aut poſſeſſores loci damni dati,vel ꝙ vtilitas fructuū ad eum ſpectaret,alioquin iurari non poſſet per eos in litē,nec in ſupplementū,nec dé dāno dato.Iaſ.d.l.in actionibus.col.vij.uerſi.quartò requiritur.ff.de in lit.iur.& eſt text.in l.videamus. ff.de in lit.iur.

¶ Decimononò limita iura oīa,ac ſtatuta uolentia in litē poſſe iurari,vel credi iuramēto damnū paſſi nō procedere contra illū qui cauſam,vel inſtrumentum ſic faciendi etiā nullum habuiſſet ab agēte, vel alio:nam tunc contra eum non poſſet iurari cùm videatur ceſſare dolus.text.in d.l.in actionibus.& ibi Doct.ff.de in.lit.iur.Corn.conſ.205.Videtur.num.v.vol.ij.facit l.j.in fin.ff.de abig.et l.igitur.§.j.ff. de lib.ca.& fa.not.ſuprà in §.ſpoliatus. num.6.uerſi.tertiò fallit.& in §.ad laudem.num.13.verſic. tertiò limita.

35 ¶ Vigeſimò etiam † limita omnia iura uolentia poſſe iurari in litē, & omnia ſtatuta diſponentia credi debere iuramēto damnū paſſi non procedere cōtra eum qui cum uia publica eſſet dirupta ingreſſus fuit per fundum uicini ēt cum aīalibus ciuiliter trāſeundo cum minori dāno prout fieri potuit:quia cōtra talē nō poteſt agi ad pœnam de ingreſſu,nec iurari.l.per agrū.ybi Bald.& Barb.in apoſtil.ad

Bald.

Bal.C.de ſer.& aqua.Bal.& Ang.l.ſi quis eum via.ff.quemad.ſeruit.amit.Bertach.reper.verſ.via.& verſ.tranſitus.

36 ¶ Vigeſimoprimò † limita iura omnia,& ſtatuta pręſtantia facultatem iurandi in litem ob dãnum datum, vel delictum commiſſum,aut dolum commiſſum,non procedere cõtra damnificantem,vbi damnum datum, vel delictũ commiſſum,ſeu dolus adhibitus,habet admixtam culpam damnificati: quia non põt iurari contra damnificãtem,& ipſe damnificans non tenetur ad emendationem damni. Crau.conſ.112.Quæritur. nu.xj.Soc.conſ.156.Pro fundamento.col.fi.vol.j.D.Petr.Paul.Pariſ.conſi.158.vol.4.damnum enim quod quis ſua culpa ſentit ſibi, & nõ alij debet imputare.i.ſi fideiuſſor.ff.mãd.l.ſi merces.§.culpæ.ff.locati.l.inter oẽs.§.pe.ff.de fur.l.j.§.vſque adeò.ff.de iniur.l.iij.§.ſi quis volentem. ff.de lib.hom.exhi.Hyppolit.ſing.350.damnum.Craue.conſi.202.Non videtur.volu.ij.Soc.l.Iulianus.col.xj.verſ.comprobatur.ff.de condit.& demonſtr.

37 ¶ Vigeſimoſecundò † limita o ĩa iura, ac ſtatuta: volentia poſſe in litem iurari,vel agi,vel iurari de damno dato, non procedere contra illum qui etiam in fundo, vel territorio alieno,incidit ligna,vel animalia pauit, vbi erat conſuetudo,vel poſſeſsio,vel ſtatutum ſic faciendi:quia ualet talis conſuetudo ſeu ſtatutum,& ſic facientes non poſſunt accuſari.Pariſius conſi.17.In præſenti.nu.30.col.v.in fi.& vj.in prin.vol.j.Abb.Panor.c.dilecti.vbi glo.j.& alij Doct. de arbitr.Dec.conſ.550.Iuridicam. in prin.Crau.conſ.iiij. Præſupponitur.nu.4.cũ ſeq.Bar.l.nõ ſolùm.§.ſed ut probari.nu.2.ver.idem dico.ff.de oper.nou.nunci.D.Iaſon Mainus conſ.150.nu.2.vol.j.Calca.conſi.49.Contra cõmune. Soc.cõſ.15.In cauſa. vol.iij.tex.& Doc.in l.j.& ij.C.de paſ pub.vel pri.lib.x.D.Roch.Cur.trac.de conſue.fol.46.verſ. quarta ſit concluſio.ibi,ex præmiſſa concluſione, & rõne. arg.l.vẽditor.ff.com.præd.& l.iij.§.fi.ff.de teſti. fa.gl.in c. cũ uenerabilis.de cõſue.Et ibi Doc. fallit ubi paſcua nõ eſſent pro oĩbus ſufficientia,ſed eſſent neceſſaria,& ſolũ ſufficientia pro dominis, vel habẽtibus titulum,& eorum beſtijs, tunc enim facta per eos prohibitione vel inhibitione ipſi præferuntur. Et ipſum ſtatutum,ac cõſuetudo etiam

vetuſtiſsima cuius initij memoria non eſſet in cōtrarium: tunc nō attēditur,& contrauenietes poſſunt accuſari. Rochus d.ver.ex præmiſſa cōcluſione. Abb.d.c.dilecti.Afflic. deciſ.290.Quidā baro.Pariſ.conſ.27.In præſenti. nu. 143. ver.& ad unū. vol.j.Cęp.trac.de ſer.ruſt.pręd.ti.de meſſe. & vind.c.20.per tex.in c.ſuggeſtū.de dec.& in c.quid per. de verb.ſig.& in l.venditor.ff.com.prędio.& in l.ędem.C. loc.& fa.dictū quinque virginum prudentū. Matth.ca.25.

38 ¶ Vigeſimotertiò limita † omnia iura, ac ſtatuta volentia poſſe in litem iurari,vel credi iuramento damnum paſſi,aut poſſeſſoris non procedere,vbi conſtaret uolentē iurare eſſe turbatorem, vel ſpoliatorem poſſeſsionis alienæ, vel quòd eſſet poſſeſſor doloſus,vel ſpoliator etiam nō violētus, vel quòd haberet poſſeſsionem à iure damnatam, & eius occaſione, vel ex cauſa ab ea dependente vellet iurare: quia tunc non auditur, ex quo omnia iura,ac ſtatuta, quæ loquuntur in fauorem poſſeſſorum non intelligūtur de poſſeſſore alienæ poſſeſsionis, nec de turbatore poſſeſſionis,ſed tantum de legitimo poſſeſſore.Afflic.deciſ.403. Catholica.num.6.Bal.conſ.463.Statutum.vol.iiij.tex.in l. improba.C.de acq.poſſ.& in l.ſi qua loca.vbi gloſ.& Doc. C.de fun.& ſal.rei do.libr.x.& in l.authoritatem. C.vnde vi & in l.vis.vbi tex.& Bal.C.de prob.Sic etiam regula cancellariæ,qua dicitur, ꝙ poſſeſſor triennalis cum tit.ſaltem colorato, vel pręſumpto, & abſque ſimoniaco ingreſſu nō poſsit moleſtari,non procedit in fauorem poſſeſſoris triennalis uiolenti.Gome.ſuper d.regula.q.xj.c.placuit.16.q.vj. Et capitula pacis de reſtituendis poſſeſſoribus, intelliguntur de illis qui iuſtè poſsidebant,maximè cū titulo,& non de poſſeſſoribus violentis,nec doloſis. Afflict.d.deciſ.403. Catholica.Pariſ.conſ.24.Pręſupponitur. volu.j.Decretum

39 † etiam Mediolani, ꝙ poſſeſsio, ſeu quaſi defuncti continuetur in hęredem,intelligitur de poſſeſsione ciuili,& naturali,quā defunctus habebat eius noīe proprio, non autē de poſſeſsione quā defunctus habebat noīe alieno: puta,in rebus commodatis,vel depoſitis aut locatis defuncto, nec in rebus quas defunctus cōſtituit ſe poſsidere noīe alterius. D.And.Tiraq.in tract.le mort ſaiſit le viſ.in iij.par.in ij.& iiij.declara-

iiij.declaratione.Bal.l.j.col.ij.ver.quæro an ſit.C.ſi de mo. poſ.Iaſ.conſ.147.Circa.vol.ij.Curt.iun.conſ.108.Circa.& conſ.110.Pro habenda.Imo.conſ.16.Viſo.Et hęc intelligo quantum ſit contra veros poſſeſſores,vel dominos, ſed reſpectu pręiudicij tertij hęres petens cõtinuationem etiam pro rebus ipſis videtur audiendus.Tiraq.in d.iiij.declaratione.arg.l.fi.C.de fur.& l.& non tantùm.ff.de petitio. hęred.vnde poſſeſſor non legitimus contra dominum,vel verum poſſeſſorem iurare non poterit, contra tertium autem ſic,niſi per illam poſſeſsionem minùs legitimè adempta eſſet effectus non omni exceptione maior,per notâ. ſuprà in §.ſeptimò principaliter.nu.j.

40 ¶ Vigeſimoquartò limita,† vt in litem iurari non poſſit, nec iurari de damno dato,nec agi pro alia cauſa,& ſi feratur ſententia non valet,quando eſt lapſa inſtantia iuris cõmunis,uel ſtatuti quando tempus pręfigitur inſtantię,ſeu cauſæ; ſecùs ſi præfigitur iudici: quia tunc præmiſſa fieri poſſunt.& eſt communis opinio.Dec.conſ.550.Iuridicam. Pariſius conſ.158.Si ius.uol.iiij.

41 ¶ Vigeſimoquintò† limita omnia iura communia,& ſtatuta volentia poſſe agi, vel iurari de damno dato, vel credi debere iuramento damnum paſſi, non procedere contra eum qui nõ dedit damnum, ſed rem vtilem pro ſe, vel pro poſſeſſore,vel pro alio fecit,etiam contra voluntatem veri poſſeſſoris:puta,quia ſiluam cęduam cædit,vel agrum arauit,aut ſeminauit,vel fructus maturos collegit:quia cõtra talem nõ competit actio,nec accuſatio damni dati,ſed poſſeſsionis turbatæ:ſecùs ſi ſilua non erat cædua,vel fructus nõ maturi fuerunt collecti: quia tunc diceretur damnum datum & pro eo poſſet iurari. Bald.conſi.436.Statuto cõmunis Papiæ.col.ij.ver.in contrarium.vol.v. & conſ. 436.Statuto.vol.iij.& conſ.144.Præſuppoſito. vol.j.Laur. Calch.conſil.100. Quòd veniat.colu.ij.num.4.verſi.quoniam.text.& Doctor. in l. ſi ſeruus ſeruum.§.ſi oliua.ff. ad leg.Aquil.& in l.nam & ramos.ff quòd vi aut clam.D.Mar. Socin.Iun.conſil.146.In cauſa.numer.20. cum ſequen.volu.j.Sic & actio,& accuſatio damni dati,& ſtatutum quòd credatur iuramento damnum paſsi, non habet locum

contra eum,qui tanquam poſſeſſor percepit fructus. Bald. tit.de pace Conſt.in glo.ver.ſine fructibus. Calch.d.conſ. 100.Io.Bertac.in repert.ver.ſtatuta de damnis.ibi,ſtatutũ
42 de damno non habet locum.Damnũ † enim dicitur quan do eſt patrimonij diminutio,cum rei corruptione,quo caſu iura, ac ſtatuta volentia credi iuramento damnũ paſsi, uel uniuerſitatem teneri pro damno dato,non habent locum quando eſt diminutio patrimonij cum rei amotione, & contractatione de loco ad locum:puta, quando quis incidit ligna,& exportauit,uel collegit fructus maturos, uel immaturos,& eos exportauit,tunc enim non dicitur damnum,ſed furtum.Et iura,& ſtatuta ꝙ credatur iuramento damnũ paſsi,vel ꝙ vniuerſitas teneatur pro damno dato, non habent locũ in tali caſu : quia nõ poterit vigore dicti ſtatuti iurari contra ipſum exportantẽ, uel contractãtem, ſeu amouentem res,& uniuerſitas tunc vigore dicti ſtatuti nõ tebetur, niſi ſtatuta aliter expreſsè diſponant ẽt contra contractantẽ,vel amouentẽ.& ẽt in caſu amotionis re
43 rũ, alioquin † ſtatuta loquentia de damno non procedũt in furto,& ſtatuta loquentia in furto, non procedũt in dãno dato:quia damnum eſt cũ rei corruptione, furtũ verò cum rei amotione,& contractatione,& eſt com.opi.tex.& ibi not.Bal.in l.ſi ſeruus ſeruum. §.oliuam.ff.ad leg.Aquil. Dec.conſ.83.In cauſa.col.ij.ver.quartò ad prædictũ.Alex. & Ro.l.ij.ff.de dãno infect.Grat.conſ.154.Viſis.vol.ij.Bal. Alex.& Iaſ.l.j.§.fi.ff.ſi quis iuſd.non obtem.Et licèt vigore dicti ſtatuti non poſsit agi nec iurari vbi interuenit rerum amotio ex quo eſt furtum,poterit tamen iurari de iure cõi.ut dixi ſuprà in §.primò itaque. num.v.verſi.tertiò.
44 ¶ Vigeſimoſextò † limita omnia iura communia,& omnia ſtatuta quibus diſponitur vt poſsit iurari in litem, uel credi debeat iuramẽto damnum paſsi,uel ſaltuarij, aut officialis uel alterius,non procedere quotieſcunque libellus, vel petitio aut accuſatio, ſeu inquiſitio ſuper quibus procederetur eſſet ineptus,ſeu inepta:puta,ſine anno,uel menſe,uel loco delicti,ſeu damni dati,ſeu commiſsi cohærẽtiato:quia annus,menſis,& locus cohærẽtiatus damni, uel delicti commiſsi debent exprimi, alioquin non ualet proceſ-

ſus,nec poteſt iurari, nec ſequi ex eo aliqua condemnatió. tex.in l.libellorum.& ibi Bar.& Doc.ff.de accuſa.Dec.cõſi. 83.In cauſa.col.j.nu.2.& col.ij.ver.ſecundò reſpondetur.& col.fi.uer.nec obſtat.Alex.conſ.91.In cauſa.col.ij.uerſ.ſed ita.uol.vj.Carol.Ruin.conſ.x.Viſo.uolu.v.Bar.l.ij.§.ſi publico.ff.de adu.glo.& Doct.in c.ij.de libel.oblat.Dec.l.edi-
45 ta.nu.38.C.de eden.Et ineptitudo,† ac nullitas libelli,ſeu accuſationis,aut petitionis non poteſt tolli,nec purgari etiam quòd in iuramento,uel probationibus locus, & tempus exprimerentur,uel alia exprimerentur,aut fierent quę facta non fuerunt in libello,nec accuſatione.Dec.d.conſi. 83.In cauſa.col.j.uer.nec iſta.& col.ij.verſ.ij.reſpondetur. Bal.l.j.in fi.ff.de iuriſdict.omnium iudic.& in l.j.in fi.C.de
46 pig.act.Et quòd plus † eſt non ſolum annus,& menſis, ac locus debet exprimi.d.l.libellorum.uerum etiam debet exprimi dies delicti,uel damni dati, ſeu commiſsi, uel cõtractus facti,uel cõfeſsionis,ſeu proteſtationis factæ uel alterius dicti, uel negotij celebrati, ſi reus petat diem exprimi ne ſibi tollatur defenſio in probãdo contrarium, maximè ſi petat exprimi diem,ut poſsit de falſo redarguere, & hoc procedit in omnibus cauſis,tàm ciuilibus,quàm criminalibus etiam,quòd iuramento alicuius ſtari deberet. Iaſ.l.arbitraria.§.ſi quis Epheſi.ff.de eo,quod cert.loc.Crem.ſing. 100.Statuto.Iaſ.Lãfranc.conclu.280.in accuſatio.Bart.d. l.libellorum.& in l.is qui reus.ff.de publ.iud.Excuſatur tamen actor uel pars ſi dicat ſe diem ignorare . Nic.Milus in rep.uerſ.libellus ēt. Quod ego non admitto niſi ſit lapſum tantum tempus, adeò, quod ueriſimiliter de die potuit actor,uel pars obliuiſci.nã ſi ſuſpectus eſt teſtis ergo,& pars quæ, ſeu qui dicit nõ recordari de aliquo ubi ueriſimiliter poteſt recordari.Cor.cõſ.56.Videtur. col.fi.uer.reſtat.uol. j.Crau.conſ.ix.Accuſatur.nu.9.Et idem corruit accuſatio, & non poteſt iurari uigore dictorũ iurium,& ſtatutorum, ubi dicitur in accuſatione, ꝙ damnum uel delictũ ſit culpa datum uel factum,quia dici debet,quòd dolo malo dãnum,uel delictum fuit commiſſum,niſi lex,uel ſtatutũ expreſſe dicat etiam ob culpam in illo caſu poſſe iurari.Dec. d.conſ.83.In cauſa.& hoc idem procedit ubi accuſatio eſ-

ſet incerta,& non concludens: puta, ſi diceretur in ea datum fuiſſe damnum,& non exprimeretur perſona cui,nec in cuius bonis datum fuerit damnum: nam tunc non poſſet agi,vel iurari vigore dictorum iurium, & ſtatutorum, maximè ſi in accuſatione dictum fuiſſet, dānum fuiſſe datum iuxta bona accuſatoris:nam tunc videtur,ꝙ in bonis accuſatoris damnum non ſit datum.& ſic non poſſet iurari.Dec.d.conſi.83.In cauſa.col.j.verſi.& ideò.Et item non valet accuſatio vbi non eſt ſcriptus locus porrectę accuſationis.Barto.conſi.228.Catherina. Item ſi accuſatus dicat damnum datum in toto fundo etiam choerentiato poteſt dicere accuſatus ſe eſſe incertum, & neſcire vbi ſit fundus cum illis coherentijs,& petere illum ſibi oſtendi ad oculū, & interim iurari non poteſt,nec procedi.Et idē excipi pōt in ciuilibus per reum contra libellū actoris. Bart. l.j.col.3. nu.11.ver.quæro ſi reus dicit.ff.de eden.pract. Papi.in for. lib.act.real.in glo.ver.cui coheret.nu.6.Et idem crederem vbi diceretur damnum datum in parte fundi certi,vt peti poſsit demonſtrari illam partem ac oculū maximè vbi nō fuiſſet dictum à qua parte fundi eſſet illa pars l.quæ de tota.§.incertè.ff.de rei vendi.l.iij.§.incertam.& l. locus.ff.de acqui.poſſ.iunctis no.per Bar.in d.ver. quæro ſi reus dicit.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum in litem debet præſtari in tempore probatorio alias non valet.*

2 *Iuramentum in litem debet à iudice parti deferri, non ſponte à parte præſtari,alias non valet.*

3 *Iurare quis non poteſt in litem niſi prius probet ſe eſſe talem, qualem ſe eſſe aſſerit, ſi id à reo negetur.*

4 *Fori quæſtio vbi incidit, non poteſt decidi iuramento damnū paſſi.*

5 *Contrarius ſibi in litem non iurat,vel qui non habet veram informationem,aut in iuramento eſſet error.*

6 *Iurare non poteſt qui non eſt veriſimiliter informatus.*

7 *Iurari in litem non poteſt,niſi citata parte ad videndum iurari.*

8 *Iudex ex officio non poteſt deferre iuramentum in litē non petēti.*

9 *Vniuerſitas non tenetur de damno dato,nec contra eā iurari poteſt, niſi homines ad ſonum campanæ congregati damnum dederint.*

10 *Iuramentum non defertur illi contra quem eſt iuris præſumptio.*

Iurari

11 *Iurari non poteſt contra facientem opus ſibi vtile in ſuo, licèt vicino noceat.*

12 *Iurare in litem non poteſt dominus qui rem damnificatam ſcienter ſine proteſtatione acceptat.*

13 *Iurare non poteſt accuſator, qui alleget poſſeßionem, quæ fuiſſet iure facultatis.*

14 *Iurare nõ poteſt in litem is qui librũ rationum conficere tenebatur, et non cõfecit, contra illũ qui id ẽt facere tenebatur, & non fecit.*

15 *Furtum non fit hæreditati iacenti, nec pro eo agi poteſt poſt aditã hæreditatem, nec in litem iurari, fallit vt ibi.*

16 *Delictum nocturnum an per teſtes probari ita poßit, vt valeat iuramentum in litem vel in ſupplementum probationis deferri.*

17 *Teſtes deponentes de actu nocturno, an & quando probent.*

18 *Iurari in litem an poßit contra forenſem, vigore ſtatuti, ſi is forum declinet.*

19 *Iuramento hæredis ſi ſtandum ſit ex forma ſtatuti, an ſtari debeat etiam iuramento hæredis.*

20 *Statutum volens poſſeßionem defuncti continuari in hæredem, an procedat in hærede hæredis.*

21 *Priuilegium conceſſum Titio, & hæredi ſuo intelligitur tantùm de primò hærede, fallit vt ibi.*

22 *Poſſeßio defuncti vigore ſtatuti prædicti an continuari dicatur in ſubſtituto pupillari, vulgari, vel aliàs directo, vel fideicommiſſario vniuerſali, vt iurare poßint.*

23 *Statutum, quòd ſtetur iuramento hæredis, intelligitur de habili, & capaci, vero & perpetuo.*

§. LI.

1 VIGESIMOSEPTIMO limita † oĩa iura cõia, ac etiã oĩa ſtatuta volẽtia aliquem poſſe in litẽ iurare, vel credi iuramento damnũ paſsi, vel ſaltuarij, ſeu cãparij, vel creditoris, aut alterius, vel diſponentia aliquẽ poſſe iurare in ſupplemẽtum probationis procedere qñ talia iuramẽta præſtarentur in tempore probatorio cùm ſuccedant loco probationis: ſecus ſi præſtarentur ante litem conteſtatã, & ſic in tempore quo probationes fieri non poſſent, vel præſtarentur poſt terminũ probatoriũ, quia non valerent

dicta,iuramenta,& nihil probarent,& ex eis non poſſet ſe qui condemnatio.ita dicit D. Aymo.Crauet.conſi.196.Et ſi abundè.col.j.& Dec.conſi.83.In cauſa.col.ij.verſ.ſecundò reſpondetur. Et ſi iuretur poſt ſententiã non valet.Bal. conſi.119.Statuto.col.ij. & iij.vol.ij.& eſt commu.opin.ꝙ iuramentum in ſupplementũ probationis debet peti ante conclnſionem in cauſa in termino probatorio partis volentis iurare, ergo idem in iuramẽto in litem cùm ſit loco probationis.Ruin.conſi.35.Quòd ſententia.nu.1.vol.v.l. admonendi.vbi Iaſ.in ij.lect.nu.318. & 319.ff.de iur. Hippol.ſing.170. Animaduertant. poteſt tamen iudex prædicta iuramenta ante cõcluſionem cauſę à parte petita,poſt concluſionem cauſæ deferre.Iaſ.d.l. admonendi.in ij.lect. nu.318.verſ.tertio.& principaliter.ibi,quid autẽ in iudice.

8 ¶ Vigeſimooctauò † limita iura, ac ſtatuta omnia volentia aliquem poſſe iurare in litem, vel in ſupplementũ, vel credi debere iuramento damnũ paſsi,vel creditoris,aut cãparij, ſeu alterius procedere vbi iuramentũ ipſum præſtatur iudice illud deferente: ſecus ſi prętetur ſponte,ex arbitrio partis actoris,vel accuſatoris, aut cãparij,vel alterius, quia nihil valet tale iuramentũ. Crauett.d.conſ.196.Et ſi abundè.col.j.nu.2.ver.ij.cõſidero.Soc.conſ.120. Etiam in pręſenti.col.iij.ver quintò fortius.vol.j.Bar.cõſ.97.In quęſtione prædicta.in fin. tex.in l.videamus.§.deferre.ff.de in lit.iur.Soc.conſ.120. Cũ in præſenti.col.iij.verſ.v.fortius. volu.j.Et iudex acceptando iuramentum videtur deferre. Crauet.d.conſ.196.col.ij.verſ. in hoc.Bal.conſ.325.Proponitur.ver.quoniam.vol.ij.& in conſi.374. Quæritur.in fi. vol.ij.Aliqui tamen volunt, quòd vbi ex.forma legis, aut ſtatuti, vel pacti ſtandum ſit iuramento alicuius.quòd nõ ſit neceſſaria iudicis delatio.Craue.d. verſ.in hoc.Bal.d.l. admonendi. & Alex.in l.ait prætor.in princ.ff.de iur.Soci. conſi.89.Dubium.circa fin.vol.iij.Sed quòd requiratur iudicis delatio, vel acceptatio eſt verior op.per text.in d.§. deferre.Ruin.d.conſil.35.Quòd ſententia.nu.6.volu.v.

9 ¶ Vigeſimononò limita † omnia iura communia, & ſtatuta volẽtia poſſe iurari in litẽ, vel credi iuramento domini,aut poſſeſſoris,ſeu damnũ paſsi,aut creditoris,ſeu cãpa

rij,

rij, vel publicani, ſeu datiarij, vel ſaltuarij, ſeu ceſsionarij, vel miniſtralis, ſeu officialis, vel alterius, nō procedere qn̄ accuſatus, vel reus conuentus negaret iurare volentem eſſe talem prout ſe eſſe aſſerit, ideſt, negaret eum eſſe dominū, poſſeſſorem, damnum paſſum, creditorem, camparium, publicanum, datiarium, ſaltuarium ceſsionarium, miniſtralē, ſeu officialem, hæredem, vel talem, prout ſe eſſe aſſerit, tūc enim non auditur actor, vel accuſator, nec alius iurare volens, niſi prius per teſtes, vel inſtrumēta, & aliterquàm per iuramentum probaret ſe eſſe talem qualem ſe eſſe aſſerit, & ſic ſe eſſe dominum, poſſeſſorem, dānum paſſum, creditorem, campariu, publicanum, datiarium, ſaltuariū, ceſsionarinm miniſtralem, officialem, vel talem qualem ſe eſſe aſſerit: quia vbi negatur qualitas quæ dat iuriſdictonem, vel negatur iuriſdictio, vel negatur cauſa, & qualitas quæ dat facultatē iurādi debet ipſa iuriſdictio, ſeu qualitas, & cauſa in primis, & ante omnia probari per teſtes, vel per inſtrumentum adeò, quòd nō poteſt probari per ipſum iuramentum. Crauet. conſi. 196. Et ſi abundè. per tot. maximè in col. ij. nu. 3. verſ. tertiò conſidero. Io. And. in c. Romana. de foro cōpe. in vj. & ibi alij Doct. Rom. ſing. 259. Aliud cō ceſſum. Rip. l. dānum. col. ij. in fi. ver. ſecundò adduco. ff. de dam. infect. Alex. l. fi. ff. de in lit. iur. Bal. in addit. Spe. in tit. de iur. cal. verſi. done, ꝙ ex forma ſtatuti. Io. Bertach. in reper. ver. ſtatuta de damnis. & ver. ſtatutum, quòd ſtetur iuramento damnum paſsi intelligitur etiam, ibi, itē intelligitur, quòd accuſator probet iuriſdictionē, vel dominiū ſuū aliter quam per iuramentum. & verſi. agens. & verſi. gabellarius. Dec. conſ. 83. In cauſa. col. pe. verſ. quintò reſponderi poteſt. Alex. conſ. 41. Viſis. col. ij. nu. v. ver. nā quādo. vol. iiij. Dec. cōſ. 61. & pro tenui. col. j. ver. unde ille. Spec. in tit. de actore. in prin. ver. item qui dicit ſe hæredem. Card. cōſ. 72. Singulatim ad ſingula dubia. in ver. dubium. & vbi ſtatutum vult poſſe iurari pro damno dato in bonis alterius, vel alienis, debet aliter quàm per iuramentum probari ille qualitas, quòd bona eſſent alterius, vel aliena: puta, accuſatoris. Dec. d. verſ. quintò reſponderi poteſt. Et ſi accuſatus, uel reus cōuentus, neget dānum datum, uel delictū cōmiſ-

ſum

ſum fuiſſe datum, vel commiſſum in iuriſdictione iudicis ſub quo conuenitur, vel in camparitia camparij, vel ſaltuarij, accuſantis, aut notificantis, ſed dicat locum dãni dati, vel commiſsi delicti eſſe locum alterius iuriſdictionis, & diſtrictus, & alterius camparitiæ, debet aliter quàm per iuramentũ probari per actorẽ, vel damnum paſſum, vel per accuſatorẽ, ſeu camparium, & per alium, ꝙ locus damni dati ſeu delicti commiſsi ſit de iuriſdictione iudicis ſub quo fit iudiciũ, & de cãparitia camparij, & ſimilium, etiã quòd ex forma iuris cõis, vel ſtatutorum eſſet ſtandum eorũ iuramento, quia etiam, eſſet ſtandum iuramento damnũ paſsi, vel camparij, ſeu alterius præmiſſa non poterunt probari ex ipſo iuramento. Crau. d. conſ. 196. Et ſi abundè. Et ubicũque † incidit quæſtio fori talis quæſtio non põt decidi iuramento dãnum paſsi, nec alterius ẽt, ꝙ eorum iuramento ex forma iuris cõis, & ſtatutorum eſſet ſtandum. Rip. d. l. damnum col. j. in fi. ver. ij. adduco. ff. de dam. infect. Alex. & Doc. l. fi. ff. de in lit. iur. Alex. conſ. 35. Viſo. col. fi. vol. iiij. Io. And. c. Romana. de foro compet. in vj. & in ſimili videmus, quòd licet iura cõia deferant iuramentum in ſupplementũ probationis habenti pro ſe vnum teſtem, vel aliam ſemiplenam probationem, tamen vbi agitur de probando dominium, vel iuriſdictionem vel diſtrictũ, mandatũ, vel ceſsionem, vel commiſsionem non poteſt deferri dictũ iuramentum habenti pro ſe vnum teſtẽ, vel aliam ſemiplenã probat. Iaſ. d. l. admonendi. nu. 112. ver. & ex iſta. & ibi Cacial. nu. 119. & 120. & alij. ff. de iur. Bald. l. non ſolùm. §. qui alieno. ff. de procur. Sic & ſtatutum ciuitatis Nouariæ, Papiæ, & aliorũ locorũ volens credi iuramẽto damnũ paſsi, tàm reſpectu damni, quàm eius quantitatis & perſonarum dantium damnum non habet locum contra forenſem, ad conueniendum eũ in loco ſtatuti, vbi alias conueniri non poſſet, & ſic contra forenſem ad conueniendum eum in loco ſtatuti non poterit vigore dicti ſtatuti iurari. Ro. d. ſin. 255. Aliud conceſſum. Io. And. & alij in d. c. Romana. de foro comp. in vj. Rip. d. l. damnũ. col. ij. in fi. ver. ſecũdo adduco. Io. Bertac. in reper. ver. ſtatutorũ extenſio. ibi, ſtatutum ꝙ credatur iuramento iniuriati non ligat forenſem accu-

ſatum,

ſtatum, & declinantem forum. Io. Andr. in d. c. Romana de for. cõp. Sic & licèt nihil poſsit opponi ex forma ſtatuti cõtra inſtrumẽtum publicum, vel actum rogatũ per notariũ matriculatum, vel contra duas vel tres ſententias conformes quibus ſtari debet, poteſt tamẽ opponi exceptio, quòd non eſt inſtrumentum publicum, nec notarius ſaltem matriculatus, & ſic ei credi nõ debet niſi priùs hoc probetur. Bar. l. j. §. & parui. ff. quod vi aut clam. & in l. diuus. per illũ text. ff. de teſta. milit. & agens tanquàm talis ſemper debet probare ſe eſſe talẽ, alioquin ſuccumbit. Dec. cõſ. 222. Viſo. & omnis qualitas requiſita à lege, vel ſtatuto debet prius probari. Bartol. l. j. §. ait prætor. ff. ne quid in flumin. publi.

5 ¶ Trigeſimò limitat † omnia iura, ac ſtatuta dãtia facultatem iurandi in litem, vel in ſupplementũ probationis, aut volentia credi iuramento damnum paſsi, vel ſaltuarij, vel camparij, ſeu alterius non procedere vbi ex actis conſtaret quòd accuſator, vel actor, vel alius iurare uolens eſſet contrarius ſibi, etiam ſi eſſet clauſula omni meliori modo: puta, quia in accuſatione dixiſſet damnũ datũ vno loco, vel modo, & in actis dixiſſet alio modo, vel loco. Alex. cõſi. 91. In cauſa, & lite. col. fi. ver. prætereà dictus. vol. vj. textus in l. j. vbi Iaſo. & Docto. C. de furt. l. eos. ff. de fal. Alex. conſil. 110. Attentis. vol. v. Et item dicta iura, ac ſtatuta non procedunt ubi ex actis, vel ex iuramento conſtaret, quòd iurans non habet veridicam informationem: puta, ſi iuraſſet pro eo: quia ab vno dici audiuerit, vel de credulitate. Alex. d. conſ. 91. In cauſa. col. ij. uer. confirmatur. vol. vj vel eſſet talis qui neſciret veritatem. glo. Bar. & Doct. in l. maritus. ff. de quæſt. Soc. tract. fallen. uerſi. iuramentum in ſupplementum. Et item non eſt ſtandum dicto iuramẽto ubi ex dicto petentis damnum emendari, uel alterius, vel aliter in contrarium appareret, vel probaretur, iniquum eſſe iuramentum, vel eſſet in eo error. Alex. d. conſil. 91. In cauſa. col. fi. nu. 8. vol. vj. Soc. conſi. 55. Præſtantiſsime. col. pe. ver. ſecundo quia. vol. j. Alc. trac. pręſum. reg. 11. in pręſum. 31. c. ſollicitudinem. de appel. & in c. nec tamen. de iur. in vj.

6 ¶ Trigeſimoprimo limita † omnia iura volentia aliquem poſſe iurare in litẽ, vel in ſupplementum, & omnia ſtatuta

volentia

volentia credi debere iuramento damnum paſsi, vel credi toris, aut ſaltuarij, ſeu hæredis, vel alterius non procedere quando iurare volens non eſt veriſimiliter informatus. gloſſ. Bart. & Bald. l. in bonę fidei. C. de reb. cred. & iur. Affliđ. deciſio. 169. in dict. Carol. Ruin. conſil. 35. Quòd ſententia. num. 10. volum. v. Docto. in l. admonendi. ff. de iur. Grat. conſil. x. Et ſi. volum. ij. maximè vbi vellet iurare de auditu, vel credulitate, & iura, vel ſtatuta velint iurari de veritate. Imol. conſi. 147. In cauſa. col. ij. verſicl. nec dicat, nec auditur iurare volens etiam ſi diceret ſe ſcire per famam. glo. & Bal. d. l. in bonæ fidei. Affli. d. deciſ. 169. nu. 2.

7 ℭ Trigeſimoſecundò limita † etiam iura, ac ſtatuta prędicta non procedere quando pars non fuiſſet citata ad vidēdum iurari: nam tunc non poſſet per præmiſſos iurari. Socin. tract. fallen. verſi. iuramentum. ibi, fallit trigeſimooctauò. Bal. in tit. de cont. inueſt. col. 3. in fin. Ang. l. certum. §. ſi quis abſentem. ff. de confeſ. Sed quòd citatio non requiratur voluit Alex. conſi. 130. Difficultas. uol. j. ſed prima opi. eſt verior, & cōis, cum citatio ſit de iure diuino, quæ non pōt tolli. clem. paſtor. de re iudi. cùm iſtud iuramentū ſuccedat loco probationis, & iuramenti teſtium, & qn̄ teſtes iurant pars debet citari. l. iuſiurandi. vbi Doct. C. de teſti.

8 ℭ Trigeſimotertiò limita † quoque prædicta iura, ac ſtatuta volentia poſſe iurari in litem, vel in ſupplementū probationis, aut de damno dato, vel aliud iuramentum præſtari, non procedere vbi pars non petijt ſibi deferri ipſum iuramentum: nam tunc iudex non poteſt dictum iuramentum ex ſuo officio deferre non petenti. Bart. d. l. admonendi. circa fi. & ibi Iaſ. in ij. lect. num. 316. verſi. ij. quęrit. ff. de iur. dicit quòd hæc eſt communis opin. & hanc eſſe com. opin. dicit Capitius deciſio. 35. In cauſa. & Ruin. conſi. 35. Quod ſententia. nume. 4. vol. v. Et vſque ad concluſionem in cauſa peti poſſunt ipſa iuramenta per partem ſibi deferri, poſt autem non. & eſt com. opin. Iaſo. d. l. admonendi. in ij. lect. nu. 318. ver. 3. principaliter. poteſt tamen iudex ipſa iuramenta à parte ante concluſionem cauſæ petita deferre poſt cōcluſionē cauſæ. Iaſ. d. nu. 318. in fi. ver. qd in iudice.

9 ℭ Trigeſimoquartò limita † etiā præmiſſa iura, ac ſtatuta

non procedere vbi ageretur cõtra vniuerſitatem & in petitione diceretur, quòd homines, vel omnes homines talis oppidi, dederunt damnum, vel commiſerunt delictum: nã non ſequitur homines, uel omnes homines oppidi fecerunt: ergo tenetur vniuerſitas niſi præmiſſo ſono campanæ, & communicato cõſilio oppidi illud fecerint. quia vbi non interuenit ſonus campanæ, & conſilium ipſum agi debet ſolum contra illos particulares, & non contra uniuerſitatem. Alex. conſi. 47. In cauſa. nu. 10. vol. 6. Pariſius conſ. 27. In pręſenti. nu. 102. volu. j. & conſi. 21. Omne. volum. 4. Bar. l. aut facta. §. non unquam. col. fi. uerſi. ulteriùs quæro. ff. de pœn. Ruin. conſi. 107. Viſo. nu. 4. uol. v. Fallit ubi Sindicus fatetur in iudicio factum à communitate: quia tunc præiudicat communitati. Dec. conſi. 221. Non patitur.

20 ¶ Trigeſimoquintò limita † omnia iura, ac ſtatuta uolẽtia credi iuramento damnum paſsi etiam reſpectu poſſeſſionis, non procedere ubi filius, uel alius conſanguineus ſine titulo eſſet in poſſeſsione, & vellet iurare contra matrem, uel alium conſanguineum habentem titulum, etiam non exiſtentem in poſſeſsione: quia ille iurare uolens præſumitur eſſe in poſſeſsione iure amicitiæ, & familiaritatis, uel ſanguinis, & nomine matris, uel cõſanguinei cuius eſt titulus, & talis cuius eſt titulus non diceretur damnum dare, nec ſpoliare, nec poſſet contra eum iurari. l. qui iure familiaritatis. ubi tex. Bart. Paul. de Caſtr. & alij. ff. de acquir. poſſeſ. Pariſius conſil. 98. Quoniam. colum. penul. uolum. 2. cum illi contra quem eſt iuris præſumptio non deferatur iuramentum. Iaſo. in §. ſed iſtæ. nume. 92. uerſi. 2. & notabiliùs. inſti. de act. Bar. in l. inter. §. rectè. col. fi. ff. de furt.

21 ¶ Trigeſimoſextò † limita etiam iura præmiſſa, ac ſtatuta non procedere contra eum qui facit ſuper ſuo aliquod opus, quod ſibi, uel alij ſit utile etiam modicè, etiam ꝙ alteri tertio noceat & afferat damnum. nam contra talem nõ poteſt iurari in litem, nec agi de damno ex quo ille qui facit ſuper ſuo præſumitur facere, ut ſibi, uel alij proſit cum animo non nocendi uicino, licèt noceat, & in eo non pręſumitur dolus: ſecus ſi nulli prodeſt, & noceat uicino, quia tunc ſuper ſuo fieri non poteſt, ex quo præſumitur dolus,

Alciat.

Alciat.regul.iij.prę ſump.in prę ſumpt. 23.l.Huminum.§.fi. cũ l.ſeq.ff.de dam.infe. Ripa l.quominùs.colu.v.& vj.ff.de flum.Cæp.tract.de ſer.vrb.præ.in tit.de ſolo, ſeu area.ibi, ſecundò fallit.facit.l.nullus.ff.de regu.iur. Dec.conſi.221. Non patitur.num.v.verſic.eſt ergo col.vij.

32 ¶ Trigeſimoſeptimò limita † prædicta iura ac ſtatuta nõ procedere quãdo dãnificans domino ſcienti,& acceptanti rẽ damnificatã reſtituit nulla proteſtatione facta per dominũ:nã tũc dominus nõ põt agere, nec iurare pro dãno dato: ſecus ſi dominus ignorabat, vel fuerit proteſtatus. Bar.l.iij.§.ſi reddita.in fi.nu.3.ff.cõmod.& in l.fi.circa fi.ff. de eo quod cert.loc.Imò.c.per tuas de don.int.vir.& vxo.

33 ¶ Trigeſimooctauò † limita iura,ac ſtatuta prædicta nõ procedere quando actor, vel accuſator allegaret poſſeſsionem quæ fuiſſet,& eſſet iure facultatis:puta,ſi Gaudentius accuſaret Agabium vel ageret cõtra eũ,quia non vadit ad eius furnũ,nec molendinum.nã non procedit actio,nec libellus,nec accuſatio, nec iuramentũ ẽt ſi per mille annos iuiſſet:quia in hoc nõ cadit prę ſcriptio,& ẽt dominus, vel feudatarius non põt cogere ſubditos,vt eant ad ſuũ molẽnum,uel furnum,& alium non ædificent.Iac.de S.Geor.in inueſt.feu.verſi.& cùm molendinis.col.ij. nu.v.verſic.ſed quęro.Iaſ.l.quominùs.& ibi Ripa.nu.131.& 132.ff.de flũ.

34 ¶ Trigeſimononò † limita etiam iura omnia, & ſtatuta volentia poſſe iurari in litem non procedere in eo qui tenebatur ſcribere codicem rationum,& non ſcripſit,nec in eo qui abſque iuramento noluit affirmare, uel dicere aliquid: nam talis non poterit iurare in litem contra alium qui dę eodẽ negotio librum rationum nõ cõfecerit: puta, ſocius mercaturę qui non confecit libr.rationum, vel aliũ librum ad ſocietatem pertinentem non exhibet: nam talis ſocius nõ poterit iurare in litem propter hoc cõtra alium ſocium eiuſdẽ mercaturę,qui librum rationum non confecerit,vel confectum non exhibet,nec cõtra alium ſuper negotio, ac puncto ꝗ & quẽ etiam ſine iuramento ipſe affirmare noluit: vt patet ex dicto Ciceronis in oratione pro Roſcio Comædo,contra Fanniam Cheream. Quòd ſi ille ſuas proferret tabulas proferret ſuas quoq; Roſcius. Quod in co-

ſn codicem iniuratus referre noluit,id iurare in litem non dubitet?quaſi dicat quòd talis non ſit audiendns, & pro le ge M. Tullij in eius orationibus,pôt allegari vbi nō reperitur lex diuina, nec humana in contrarium. facit l.Cicero. ff.de.pœn.& pro iſta opi.facit l.in arenam.C.de inoſ.te.& l.viro atque vxore.ff.ſol.mat.

15 ¶ Trigeſimononò limita † oīa iura,ac ſtatuta volētia cre di iuramēto domini,uel poſſeſſoris paſsi damnū uel furtū, vel punientia ingrediētem rē alterius, aut ponentia pœnā furti,uel robariæ, ſeu vis bonorū raptorū, non procedere vbi dānum,uel furtū aut robaria, aut vis bonorū raptorū vel ingreſſus factū,uel factus,ſeu facta eſſet in bonis hæreditatis iacentis ante aditā hæreditatē,uel poſt,ſed ante ap prehēſam ipſorū bonorū poſſeſsionē, tūc hæres nec fiſcus, licèt poſtea fuerit adita hęreditas,& apprehēſa per hęredē hæreditatis poſſeſsio,nō poterit agere de furto, nec robaria,nec de dāno dato,nec iurare vigore prædictorū iuriū, & ſtatutorū, nec erit locus pœnis ipſorū iurium, & ſtatu torū,ex quo tūc hæres nō erat dominus,nec poſſeſſor.Bar. l.ſi ex re.§.fi.ff.de ſtip.ſer.& in l.hæres. la vltima.ff.de acq. hær.per tex.in l.iij.§.hæc verba.ff.de neg.geſt.& in tot.tit. ff.de cri.exp.hære. Berta.in rep.uer. hęreditas iacēs nō dicitur eſſe alicuius.& uer.ſtatuta de dānis. cū furtū ſit con tractatio rei alienæ inuito domino, & rei quæ eſt ſine domino,nō fit furtū, & hæreditas cùm nō poſsit habere animū poſsidēdi,nō dicitur habere poſſeſsionē,nec dominiū, ſed tūc agi debet ex crimine expilatę hęreditatis, pro quo eſt pœna arbitraria,& pro quo poteſt iurari in litē.l.j.& ij. & fin.ff. de crim. expila. hære.l.j.§.Scæuola.ff. ſi quis teſt. lib.eſſe iuſ.fuer.Cicero in epiſtola ad Trebatiū incip.Illuſe ras.Fallit in dn̄io Mediolani,in quo eſt decretū ꝙ defuncto poſſeſſore poſſeſsio non vacet, ſed ſit & intelligatur continuata immediatę in hęreditate,& in hęredē,quò ad omnem effectū etiā recuperandæ ipſius poſſeſsionis: quia tūc ex ipſa ſola poſſeſsione ficta ab ipſo decreto, cōpetit hæredi etiam quòd realiter,& verę nunquàm fuerit in poſſeſſione remedium recuperandæ poſſeſsionis.& capitu.reintegranda.iij.q.j.ac omne remedium ſpolij, & reſtitutionis, &

poteriꝫ

poterit iurare, & erit locus pœnis prędictis, & alij pœnis puta l.nõ eſt dubium.C.de lega. etiã quòd poſſeſsio fuiſſet apprehenſa per tertium poſt mortem defuncti ante hæreditatem aditam, & ante poſſeſsionem per hæredem realiter apprehenſam, ex quo decretũ ipſum expreſsè vult quo ad omnem effectum etiam recuperandæ cenſeri continuationem factam.Pariſ.conſi.41.Optimum.vol.j.Dec.conſi. 84.Excellentiſsimi. & conſi.467.Benè.Iaſ.conſi.85.Quando.vol.iij.& cõſi.146.Prçſuppoſito.vol.iiij.Bal.& Ripa in rub.de cau.poſ.& prop.& Bal.in ca.item cùm quis.de reſt. ſpo.Soc.l. rè quę nobis.nu.13.ff.de acq.poſ.Tiraq. in tract. Le mort ſaiſit le vif.in iij.decla.v.par.nu.18.uer.intellige. & in iiij.decla.vj.part.prin.nu.4.uer.uerùm. facit l.j.cũ ibi not.per Mod.ff de lega.j.Vbi tamen decretum,uel ſtatutũ, diceret poſſeſsionem defuncti continuari in hæredem, & non diceret expreſsè,etiã reſpectu recuperandæ ipſius poſſeſsionis ex ipſa ficta poſſeſsione, non competeret hęredi, qui nunquàm fuit in reali, & actuali poſſeſsione poſt mortem defuncti,remedium recuperandæ,nec ſpolij,nec c.reintegranda.iij.q.j.& eſt cõ. opin.ita dicit Alex.in l.in ſuis. col.iij.uer.ubi autem.ff.de libr. & poſth.Tiraq.in d.iiij.declar.nu.2.uer.atque.Iaſ.l.ſi ſorori.C.de iur.delib.cùm hæredi qui nunquàm fuit in actuli poſſeſsione non competat remedium recuperandæ,nec reintegrãdæ poſſeſsionis.Bal. auth.defuncto.C.ad Tert.Alex.conſ.37.uol.j. & cõſi.225. uo.ij.Fallit quãdo defunctus ante eius mortẽ fuiſſet ſpoliatus,uel cecidiſſet à poſſeſsione: quia tunc cũ defuncto cõpetijſſet remedium recuperandæ poſſeſsionis, & reſtitutionis ſpolij. & d.c.reintegranda.iij.q.j. Competẽt etiam hæredi,& alij ſucceſſori dicta remedia recuperandæ, & reintegrandæ poſſeſsionis,& reſtitutionis ſpolij. Cag.l.hæredem eius.nu.22.uerſ.hinc eſt.ff.de reg.iuris.text.in l.j.§.hoc interdictũ hęredi.ff.de vi.& vi arma. Gratus cõſ.70. Ex multitudine.nu.12.cum ſeq.uolu.ij. Tiraquellus in d.iiij.declarat.in fi.nu.8.uerſ.ſi tamen.glo.& Doct.in c.ad ſedem.uer. interdictũ.de reſtit.ſpolia.tex.in c. ſignificauerunt.ubi gl. uer.ea ratione.& Imol.& Panor.in iij.not.& Ant.de Butr. col.iij.uer.glo.j.tangit.de teſtib.Fallit etiam quando colo-

nus

nus defuncti perſeuerauit in poſſeſsione nomine hæredis: nã tunc licèt hæres non apprehendiſſet poſſeſsionem realẽ tñ eidem hęredi cõpetit remedium ſpolij,& turbationis,& recuperandæ. Afflict.deciſ.167. Gabriel.l.qui vniuerſas.§. quòd per colonum,vbi Alex. & alij per illum text.ff.de acquir.poſſeſ.Et ſtante ſtatuto, ꝙ poſſeſsio defuncti cõtinuetur in hæredem,hæres qui vigore d.ſtatuti poſsidet,ſi turbetur in ipſa poſſeſsione,poteſt ad eã tutãdam intẽtare remedium retinẽdæ poſſeſsionis & eſt commu.opi.Tiraq.in trac.Le mort ſaiſit le viſ.in j.decla.vj.par.nu.j. ver.j.decla. Io.Fab.in §.ſumma.in fi. & in §.retinendæ.colu.iij.ver.ſed quæritur.inſt.de interd.& in §.ſui autem.col.j.in fin.inſti. de hær.quali.& dif.Rui.conſ.18.Primò.col.fi.vol.j.Et vlterius idẽ hæres licèt poſsideat vigore d.ſtatuti. & interdictũ adipiſcẽdæ poſſeſsionis nõ detur ei qui poſsidet, poterit intẽtare interdictũ adipſcendę poſſeſsionis ex interdicto quorũ bonorũ, vel ex l.fi.C.de edict.diui Adrian.tol. ſeu ex alio remedio: vt ſcilicet hæres qui eſt in ipſa poſſeſſione ficta vigore d. ſtatuti petat ſe mitti in poſſeſsionem realem,naturalẽ,& corporalẽ.Tiraq.in d.trac.Le mort ſaiſit le viſ.in ij.decla.vj.part.num.1.verſi.ij.declara.Bald.in rub.de cauſ.poſ.& prop.col.pe.ver.quęro.& in c.cùm quis. de reſt.ſpol.Iaſ.in l.fi.col.iiij.ver.ſic in ſimili.& ibi Dec.col. viij.verſi.& eodem modo.C.de edict.diui Adria.tol.Deci. conſi.84.Excellentiſsimi.& conſi.467. bene Affl.deci.299. Rex.Paul.de Caſt.Alex.& Iaſ.in l.ſi ſorori. C.de iur.delib. Alex.d.l.cùm hęredes.ff.de acq.poſſ.& d.l.in ſuis.& ipſa remedia retinendæ reſpectu poſſeſsionis ciuilis fictæ ab ipſo ſtatuto,& adipiſcẽdę reſpectu poſſeſsionis naturalis,ſeu detentionis quæ ſit apud tertium poſſunt ſimul intentari. Tiraq.d.tract.Le mort ſaiſit le viſ.in iij.declara.vj.par.

16 ¶ Quadrageſimò † limita omnia iura cõmunia, & ſtatuta volẽtia iurari in litẽ,uel credi iuramẽto damnum, aut violentiã,uel aliud delictum paſsi, vel cãparij,aut alterius procedere,quãdo agitur de probãdo actũ,vel negotiũ geſtũ de die:puta, quia per teſtes probetur violẽtia cõmiſſa de die:nã tũc ſuper rerũ quentitate ſtabitur iuramẽto dãnum paſsi.tex.hic in l.ſi quãdo.C.vnde vi. & in c.fi. quòd

met.cauſ.Sed ſi ageretur de probando actum,vel delictum cōmiſſum de nocte per teſtes, qui deponerent noctis tempore luna nō lucēte,& abſque lumine, ſe cognouiſſe delinquētes, vel dolosè contrahētes,vel alios cōtrahentes,vel aliud faciētes,vel aliquid dicētes de nocte:tūc tales teſtes in ciuilibus, & criminalibus non probarēt.ſed eſſent de falſo ſuſpecti naturari ratione, cū de nocte nō poſsit videri,nec cognoſci.Et idē vbi ꝙ luna luceret,uel nō luceret nihil deponerent, & dicerent ſe cognouiſſe.& probaretur per cōputum dierū,ꝙ luna nō lucebat:quia tales teſtes nō probarent,vt cōſuluit D. Oldrad.de Ponte Laudenſis verū lumē iuris, vt refert Iaſ.in l.non minorē.col.j.ver.itē aduerte.in fi.C.de tranſ.Bald.& Ang.l. ſi cū exceptionē.§.in hac.ff.ꝙ met.cauſ.Iaſ.in l.ſi nō ſpeciali.nu.x. verſ.nota ēt.C.de teſtam.Feli.c.ſicut,col.iiij. de re iud. Ergo cùm per ipſos teſtes deponētes de delicto nocturno,vel actu doloſo nocturno,nō probaretur de delicto principali, nec de dolo principali,ex quo teſtes deponētes ſe cognouiſſe de nocte nihil probant,nō poſſe iurari in litē,nec in ſupplementū probationis,nec iurari de dāno dato per damnū paſſum,nec per aliū cuius iuramento eſſet ſtandū ex forma iuris cōis, vel ſtatutorū,vt dixi ſupr.in §.ad laudē.nu.3.verſ.ſecūdò limita.Bal.l.qui accuſare.col.j.ver.aduertatis.C.de edē.Et cùm

17 teſtes † deponentes de actu nocturno nō probent ſi dicūt ſe de nocte cognouiſſe.Ergo multominùs probabūt Camparius, Miniſtralis, Saltuarius, & alius officialis, & damnū paſſus,quorum iuramēto ex forma iuris,& ſtatutorum eſſet ſtādum pro plena probatione tam reſpectu delicti: puta,damnum dati,quàm eius quantitatis,& perſonarū,quæ nam fuerint quæ deliquerint:quia in hoc caſu nō erit ſtādum eorū iuramento, ēt ſi dicerent ſe de nocte cognouiſſe,ex quo ſi ita deponerent etiā tanquā teſtes in cauſa aliena nō eſſent teſtes omni exceptione maiores,& eorū iuramento non crederetur,cùm ſint ſuſpecti de falſo, vt ſuprà dixi.Ergo non crederetur, etiam in eorum cauſa propria, nec aliena.Bal.d.l.qui accuſare.verſi.aduertatis. C.de edē.

Fallit primò,quando facta experientia,ex medicorum iudicio,conſtaret quòd talis eſſet eius naturæ,quòd de nocte

optimè

optimè videret etiam abſque ſplendore lunę,& igis,prout teſte Suetonio Tranquillo erat Tiberius Cęſar,tunc.n.tali deponenti de viſu in nocte , crederetur , ſicuti crederetur vbi deponeret de actu & uiſu in die ex quo tūc ceſſat in eo ratio obſcuritatis noctis.l. adigere.§.quāuis. ff.de iur.patr. Fallit ſecundò quando teſtes, & alij præmiſsi, & cæteri iurare volentes dicerent ſe cognouiſſe de nocte:quia luna lucebat,vel aderat lumen ignis, vel cādelæ,ſeu lucernæ:quia tunc eis crederetur niſi probaretur in cōtrarium,quòd luna non lucebat nec aderat lumen,nec ignis,nec cādelę,nec lucernæ.Iaſon,& Doct,d.l.non minorem.C. de tranſact.& d.l.ſi non ſpeciali.C.de teſta.Dec.conſ.163,In cauſa matrimoniali.col.iij.verſi.ſecūdò non obſtat.Thom,Gram,cōſ. 58.In cauſa.

¶ Fallit tertiò,quando teſtes, & alij præmiſsi,& cæteri iurare volentes dixiſſent ſe cognouiſſe de nocte : quia erant valdè propinqui, tunc enim quamuis luna non luceret,& ſtellę ſplendidiores,& alia lumina ignis non lucerent non ob id falſi cēſendi ſunt prędicti,cùm abſq; his ſæpè contingat noctes eſſe clariores,& ita conſuluerunt Mag,D.Hiero. Cardanus Patritius Mediolani,& Mag D.Philip.Zaphirus ſanguine , & moribus patritius Nouariæ , Phiſici acutiſsimi.Imò tales probarēt,niſi contra eos probaretur noctē illam fuiſſe obſcurā, & ipſos diſtaſſe per unā baleſtratā , uel per aliā loci diſtātiam prout probauit ipſe Oldr.Bened.de Vadis in apoſt.ad Fran,Are.in d.l.non minorem.per Bald, & Ang,d.§.in hac,Bal.l.Arethuſa,in j.lect,ff,de ſtatu hom. Mag.D.Bar.Volta,in conſil.incip. Ex duobus,Et iſtud ego arbitror collocandum iudicis arbitrio,qui vbi teſtes,& alij iurare volētes ſint bonæ famæ,& nō probetur nox illa tenebroſa,& inuicē non diſcordāt, & diſtantia loci nō probetur magna poterit eis credere etiā quòd ſine lumine lunæ,& ignis,dixiſſent propè ſtātes ſe vidiſſe , & cognouiſſe, maximè vbi ex aeris nocturni reflexione, & ex eiuſdē aeris tenuitate,quæ maximè viget tempore Autumni, & ex colore albo veſtium, vel parietū alborū propinquorū,vel ex niue,& ex cognitione & familiaritate perſonarū vel ex admonitione præcedente facta, vt aduerterent ad cognoſcē-

 dum

dum tales teſtes & alij qui dicerent ſeſe de nocte cognouiſſe affirmarent ex rationibus prædictis, vel aliqua ex eis ſeſe de nocte cognouiſſe, vt habetur in proſpectiua cõmuni, & à Vitellione lib.ij. Propoſitione 55. Ariſtot.lib.iij.Metheororum c.iiij. & in lib.de ſenſu,& ſenſibili.Fallit quartò,quãdo teſtes, vel alij iurare uolentes dicerent ſe cognouiſſe de nocte ad uocem,& quòd habent notas uoces:quia tunc facerent indicium ad torturam. Iaſo.d l. non minorem.nu. v.C.de tranſactionibus.

28 ℭ Quadrageſimoſecundò † limita oĩa ſtatuta,priuilegia, & iura volẽtia credi iuramẽto iniuriati, vel dãnum paſsi, ſeu ſaltuarij,uel cãparij,ſeu datiarij,uel alterius,tam reſpectu iniuriæ illatæ, q̃ dãni dati,ſeu delicti cõmiſsi,& perſonarũ,quæ præmiſſa fecerint, nõ procedere cõtra foreſẽm, qui negaret,& ſe iniuriã intuliſſe, damnũ dediſſe, & delictũ commiſiſſe, & propterea declinaret forũ ſub prętextu ꝙ non poſſet conueniri in loco ipſorum ſtatutorũ iuriũ, & priuilegiorũ : nam tunc non ſufficit ipſum iuramentũ præſtari contra Forenſem,ad probandũm iniuriam illatã, vel damnum datum, ſeu delictum commiſſum, ſed debet per teſtes iſtud probari:quia ipſa ſtatuta, iura, ac priuilegia,intelliguntur de ſtando ipſi iuramento pro probatione,quando agitur indiciũ coram eo,quem conſtat eſſe iudicem:puta inter ſubditos ipſi iudici,& ſtatutis,iuribus,ac priuilegijs,non aũt quando agitur iudiciũ corã iudice quẽ non coſtat eſſe iudicẽ:puta, ſi agatur cõtra Forẽſem,quia ad firmandũ ipſam iuriſdictionem, nõ poteſt præſtari dictũ iuramentũ: puta,ad probandũ, damnũ datũ,vel delictũ cõmiſſum,vel iniuriam illatã,& per talẽ perſonam,ſed de his primo debet conſtare ſecundum formam iuris communis per teſtes. Et hoc probato ſtabitur iuramento ipſi contra Forenſem ſuper æſtimatione tantũm. Ioan.Andre. in ca.Romana.colu.j.verſicu.& ſciendum.de foro com.in vj.in nouella.Et ibi,Gemin.& Franc.per.Rom. ſingu 255. aliud.Ripa l.damnum.colum.ij.verſic.ſecundò adduco.ff. de damno.infe.Mod.l.cunctos populos.C. de Summa Trinitate Socin.conſil.120.Cùm in præſenti.numer.13. volu. j.Ioannes Bertach.in reperto.verſicul.ſtatutorum.ibi,ſtatutum,

tutum, quòd credatur iuramento iniuriati.

19 ¶ Quadrageſimoquartò † limita ſtatuta omnia diſponẽtia credi debere iuramento hæredis, uel hæredẽ poſſe iurare, vbi ipſa ſtatuta loquerẽtur in caſibus, in quibus de iure cõi iuramẽto hæredis nõ debet ſtari; vel in caſibus in quibus de iure cõi hæres non põt iurare, procedere in primo hærede nõ aũt in hærede hęredis, nec in alio ſecũdo hęre-
20 de, ſicuti in ſimili videmus, † quod ſtatutum, & decretũ uolens poſſeſsionem defuncti, continuari in hæredẽ, cũ ſit contra ius cõe, procedere in primo hærede, non aũt in hęrede hęredis, nec in alio ſecundo hærede. D. Andr. Tiraq. in tract. Le mort ſaiſit le vif. in v. declar. ij. part. nu. j. verſ. quintò. declara. & nu. 2. verſ. & certè. Alex. conſ. 37. In cauſa. ver. item pręterea & fortiùs. vol. j. & conſ. 87. In cauſa. vol. ij. D. Catel. Cot. in mem. ver. decreto Mediol. & in ver. executores teſtamẽti. col. j. uer. item facit. & uer. hæredis appellatione. D. Ant. Rub. Alex. conſ. 121. D. Io. col. ij. uer. ſed in caſu. per text. in l. boues. §. hoc ſermone. & ibi Barto. & D. Andr.
21 Tiraq. & Alciat. ff. de verb. ſignifi. Sic & priuilegium † cõceſſum Gaudentio & hęredi ſuo intelligitur tãtùm de primo hærede, non etiam de cæteris. Bart. l. j. col. ij. uer. ſi verò quæratur. ff. de conſtitu. princ. Fel. in c. ij. col. ij. uer. ſi princeps. dat. de treug. & pace. Tiraqu. in d. v. declar. nu. 6. uer. & quod etiam. per text. in l. antiquitas. C. de vſuf. Fallit vbi primus hæres fuiſſet incapax ad ſuccedendum: puta, deportatus, uel ex ordine fratrum minorum obſeruantiæ. S. Franciſci, tunc enim ſequens primus hæres poſſet iurare, & cenſetur continuatus in poſſeſsionem defuncti vigore dictorum ſtatutorum, ac ſi neminẽ ante ſe habuiſſet ex quo ipſe cẽſetur primus, & proximior. Tiraq. in d. v. declaratio. ij. par. nu. 26. ver. nec illud. & nu. 27. uerſ. ego tamen. D. Bened. in repet. c. Rainu. in uerſ. mortuo itaque teſtatore. nu. 72. de teſta. D. Barth. Caſſan. in cõmentarijs conſuetudinũ Burgundiæ. tit. des ſucceſsions. §. j. uerſicu. heritier habile. col. j. uerſic. aduerte. & hoc per text. in l. ſi qua pœna. ff. de his qui ſunt ſui, vel alie. iur. & in l. ſi poſt mortem. §. liberi. ff. de bonor. poſſeſ. contra tab. & per nota. per Bald. in l. ſi quis prioris. §. talem. C. de ſecund. nupt.

22 ¶ Limita etiam ſtatuta † volentia credi iuramento hæredis in caſibus,in quibus de iure communi credi nõ debet, & ſtatuta ac decreta volentia poſſeſsionem defuncti continuari in hæredem,etiam in caſibus in quibus reſtitutio fit ipſo iure,non procedere in ſubſtituto etiã pupillari,& vulgari,vel alias directo,cùm non ſit primus hęres,ſed ſecundus:quia non poterit iurare vigore dicti ſtatuti, & poſſeſſio defuncti non cenſetur in eum continuata uigore dicti ſtatuti,& dicreti.D.And.Tiraq.in trac.Le mort ſaiſit le viſ. in ix.declarat.in ij.part.nu.1.ver.nono declara.Caſſa.cõſ. 19.Nobilis.per tex.in l qui liberis.§.hęc verba.ff.de vulga. & pupil.ſubſtit.& in d.§.hoc ſermone.& per not.per Alex. in d.conſ.37.In cauſa.ver.item prętereà.& fortiùs.vol.j.Et item dicta ſtatuta,& decreta locum non habent in fideicõmiſſario etiã vniuerſali ex quo non eſt propriè hæres ; ſiue ꝙ illi verbo eſſet facta reſtitutio,ſiue non,etiã in caſibus in quibus reſtitutio fit ipſo iure : quia ipſe fideicommiſſarius non poterit iurare,nec cenſetur poſſeſsio in eum continuata vigore dictorũ ſtatutorũ,& decretorũ, nec põt propria authoritate apprehendere poſſeſsionẽ bonorum fideicommiſſo ſubiectorũ,& ita ẽt iudicauit Senatus Medio. ſed debet poſſeſsionem petere de manu hæredis.Tiraq.in d.trac. Le mort ſaiſit le viſ.in x.declara.ij.par.verſi. decimo declara.nu.j.cum ſeq.Alex.conſ.82.Perſpectis.vol.ij. & conſ.40. Proſpectis.vol.iij.& conſi.51.Perſpectis.vol.vj.Cur.ſen.in additio.Alex.in l.j.§.de illo.ff.ad Trebel.Iaſ.conſi.146.Præſuppoſito.vol.4.Dec.l.fin.col.vij.verſ. ſed iſta cõcluſio.C. de edict.diui Adria.tollen.& conſi.84.Excellentiſsimi.col. ij.ver.ſecundò quia.& verſ.ulteriùs circa hoc.& conſi.467. Benè.col.ij.D.Iacob. de S. Georgio in l. ſi ſorori.C. de iure delib.Magnific.Dominus Catell.Cot.pater Magnific.Doct. Doctiſsimi Domini Lucij Cottę in memo.ver.decreto Mediolanẽſi,Claud.Seyſellus Aquẽ.in l.cùm hęredes. in prin. verſ.prædictum.ff.de acquir.poſſ.Bertran.conſ.96. Ex thematе.col.ij.verſi.quo verò. vol.iiij.Nicolaus Boër.deciſio. 156.An fideicommiſſarij.D.Ant.Rub.cõſi.121.D.Io.Lud. Gcza.conſi.93.In cauſa.colũ.ij.verſic.quartò cùm.Bellon. conſil.42.Communiter.Raph.Ful.conſ.130.In quæſt.ver.

præterea

præterea cum.Corſet.in tract.de poteſtate, & excellentia regia in 35.quæſt.colū.ij.& idem voluit acutiſsimus Iureconſultus æterni nominis vir.Mag.D.Carol.Molinę.in additio.ad conſi.Alex.in dict.conſil.82.Perſpectis.uol.ij.per text.in l.ſi antequàm.cum l.ſeq.ff.ad Silla.& in l.qui hæredi.§.cùm hæreditas.ff.de condit.& demon.

23 Quadrageſimoſextò † limita etiam omnia ſtatuta volentia hæredem poſſe iurare in caſibus in quibus de iure cōmuni non poſſe iurare,& omnia decreta, ac ſtatuta volentia poſſeſsionē defuncti continuari in hęredem, procedere in hęrede iuſto,habili,& capaci tēpore mortis defuncti,de cuius hęreditate agitur nō aūt in hęrede iniuſto, nec inhabili,nec incapace tpe mortis defuncti, licèt poſteà efficeretur capax.D.And.Tiraq.in trac.Le mort ſaiſit le vif.in j.declar.ij.par.nu.j.ver.his igitur.Bal.in rub. de cauſ.poſſeſsio.& propriet.in fi.& ibi Barbat.col.22.ver.opportunè.Alex.conſil.82.Perſpectis.col.ij.verſic.prætera dictum.uol.ij. & conſi.40.Perſpectis.uol.iij.& conſil.51.Perſpectis.uolu.vj. quia legum,ac ſtatutorum beneficia capacibus,& nō odioſis,& incapacibus ſcripta ſunt.& verba generalia regringūtur ad habiles.argument.l.Lucius Titius Damam. ff.de legat.ij.& l.vt graditū.ff.de muneri.& honori.& l.j.vbi Bar.Iaſ.& alij.C.de ſacroſanct.eccle.ac l.j.§.nunciatio.vbi glo.Bart.Iaſ.& Doct.ff.de oper.noui nunciatio. Et ſtatuta etiā ipſa,ac decreta procedunt in hærede vero,& proprio,non autem in ficto,nec in hærede abuſiuo, & prima facie tantùm hærede.D.Andr.Tiraq.in tract.Le mort ſaiſit le vif.in ij.declcrat.ij.part.verſic.ſecundò declara.Bald.conſil.141. Præmiſsis uerbis.col.iij.uerſicu. tertiò eſt præmittendum. uolu.j.per l.ij.ff.quemadmo.teſtā.aperian.& l.Paulus.ff.de uerbo.ſignifi.Bal.in rub.de cauſ.poſſeſ. & proprietat.in fi. & conſi.181.Caſus talis eſt,cauetur ſtututo.col.ij.& conſ. 330.Statuto cauetur,quòd cōductor.in tertio dubio.uol. j.Alexand.conſ.82.Perſpectis.colum.ij. uerſi. præterea dictum.uolu.2.Cōt.in mem.uerſicui.decreto Mediolanenſi. colum.ij.verſicu.tertiò pro limitatione. & uerſicu.ſtatuta, quód bannitus. Claudi.Seyſellus Aquenſis in l. cùm hæredes.uer.prędictum tamen ſtutum.ff.de acquir.poſſeſsione

Et item dicta ſtatuta, ac decreta procedunt in hęrede perpetuo,& non in temporali:puta,in eo qui eſt inſtitutus ea lege,vt confeſtim,aut poſt aliquod tempus,alteri reſtituat hæreditatem.Tiraq.in trac.Le mort ſaiſit le vif.in iij.declarat.ij.part.ibi tertio declara.Alex.conſ.82.Perſpectis.col.2. ver.prætereà dictum ſtatutum.vol.2.arg.l.j.§.hoc interdictum de ciſterna.ff.de fonte,& l.j.cum ſeq.ff.ſi ager vectig. vel emphy.pet.& l.qui ſic.ff.de ſolutio.Ego tamē arbitror, quòd hæres grauatus fideicommiſſo in diem incertum,vel ſub conditione,ad reſtituēdum hæreditatem tertiò,quòd gaudebit beneficio prædictorum ſtatutorum, quia talis hę res poterit iurare , & poſſeſsio defuncti cenſebitur in eum continuata,ex quo talis hæres ante euentum conditionis, vel diei reputatur pro hærede perpetuo , cùm poſsit bona ſubiecta fideicommiſſo alienare ante euentum conditionis,& diei, licèt reuocetur alienatio veniente die,vel conditione.l.fi.C.com.de lega.& fideicom.

SVMMARIVM.

1 *Sententia,quæ dicatur,condemno ſi probabitur,vel ſi actor iurabit, an valeat.*

2 *Creditor bonæ famæ,qui accepit propria authoritate ſine vi rem debitoris ſui in ſolutum,an teneatur , & contra eum in litem iurari poßit.*

3 *Statuto diſponente , quod credatur iuramento hominis honeſtæ vitæ,prius per teſtes honeſta vita eſt probanda.*

4 *Accuſatio ſi lingua vulgari ſit facta,an iurari poßit in litem.*

5 *Familiarum multarum illuſtrium Italiæ latina ac vulgaris nominatio.*

6 *Statuto cauente latinè eſſe loquendum , tamen familiarum nomen poteſt vulgari lingua in actis,vel inſtrumentis ſcribi.*

7 *Forenſis an gaudeat beneficio ſtatuti , concedentis iuramentum in litem.*

8 *Clerici an iurare poßint ad formam dicti ſtatuti & eius beneficio gaudere.*

9 *Statuta volentia credi alicuius iuramēto procedunt in iudicijs ſummarijs tantùm: & talia in iudicio ordinario non poſſunt allegari.*

10 *Iurare in litem non poteſt is,contra quem eſt iuris præſumptio.*

11 *Tardans ad inſtituendam accuſationem,an in litem iurare poßit.*

Statuta

12 *Statuta in ciuitate, & villis non publicata non ligant, niſi diutius fuerint obſeruata.*

13 *Receptans ignoranter bannitum non tenetur pœna ſtatuti, de receptatoribus bannitorum.*

14 *Habitans in vrbe præſumitur ignorare banna & proclamata facta in oppidis, & è contra,*

15 *Iurari in litem poteſt ſtante dolo partis, contra quem iurari intenditur, fallit vt ibi.*

16 *Statuto ſtante, quòd quando intereſſe debetur de iure canonico poſſit ſuper eo iurari, iuramentum non poteſt præſtari, niſi prius aliter, quàm per iuramentum probetur, quòd intereſſe debeatur de iure canonico.*

17 *Intereſſe de iure canonico, quibus caſibus debeatur.*

18 *Statuta diſponentia credi iuramento damnum paſſi, an habeant locum in muliere.*

19 *Statutum loquens de bannito non habet locum in bannita.*

20 *Statuta volentia credi debere iuramento damnum paſſi vſque ad certam ſummam, ſi fuerint plures damnum dantes non poterit iurari niſi vſque ad dictam ſummam, & abinde ſupra debebit probari aliter, quàm per iuramentum.*

21 *Conductor an pro fructibus in ſolo pẽdentibus damnificatis iurare in litem poſſit.*

22 *Statuta vbi volunt iurari per plura verba, non ſufficit iurari per aliqua ex ipſis verbis, niſi omnia exprimantur.*

23 *Statutum volens donationes non valere, niſi in earum actu iuretur eas eſſe veras &c. Quomodò intelligantur, & iurari debeat.*

24 *Donatio non ſolùm expreſſa ſed ẽt tacita debet iurari, et publicari, ſtante ſtatuto, quòd omnes donationes iurentur, & publicentur.*

25 *Solennitas publicandi donationem non poteſt de conſenſu periurij remitti.*

26 *Iurari non poteſt iudex ſuſpectus.*

27 *Probatio quæ fit per teſtes, vel iuramentum in litem, ſiue in ſupplementum probationis ſemper recipit probationem in contrarium, eò, quòd dolus, vel contumacia alicuius præceſſerit, & contra eum poſſet in litem iurari.*

28 *Iurare non poteſt in litem is, qui ſaltem ſemel in anno non fuit confeſſus peccata ſua, & accepit euchariſtiam.*

29 *Iudæi, & hæretici iurare in litem non poſſunt.*

§. LII.

§. LII.

1 QVADRAGESIMOQVINTO † limita etiam dicta iura, ac ſtatuta non procedere vbi iudex diceret condemno ſi probabitur, vel ſi actor, vel accuſator iurabit, ex quo debet prius probari, vel deferi iuramentum, quàm ferri ſentētia, & tale iuramentum, & ſententia eſſet nulla, & hæc eſt communior ſententia. Rui. conſ. 133. De duob. nu. 11. & nu. 13. volu. v. glo. Bar. Bal. Pau. de Caſ. & alij in l. cum iudex. C. de ſent. Si tñ talis conditio ſtatim impleretur: puta, quia ſtatim iuretur, vel probetur valebit ſententia, aliàs ſecus. Ruin. d. conſ. 133. Facit l. Lecta. ff. ſi cert. pet.

2 ¶ Quadrageſimoſextò † limita quoque omnia iura, ac ſtatuta punientia furta, & volentia pro eis poſſe in litem iurari non procedere contra creditorem bonæ famæ, qui acceperit etiam propria authoritate ſine aliqua vi, rem debitoris ſui in ſolutum. Alex. conſ. 135. Circa primum. nu. 7. vol. j. ſecus ſi cum vi. Alex. conſ. 103. Videtur. vol. j.

3 ¶ Quadrageſimoſeptimò † limita etiam non poſſe iurari vigore ſtatuti volentis credi iuramento hominis optimæ opinionis, vel honeſtę vitę, niſi probetur prius aliter quàm per iuramentum de optima opinione, & boneſta vita. Hippol. ſing. 187. Qualitas.

4 ¶ Quadrageſimooctauò † limita quoque iurari in litem non poſſe vbi accuſatio, vel petitio lingua vulgari, & non latina offerretur, quia non valet, cum lingua latina offerri debeat. l. decreta a prætoribus latinè interponi debent. ff. de re iudi. Romani enim vt eorum linguam magis dilatarent & honorabilem redderent, inſtituerant lingua latina debere vti. vt refert Valer. Max. in ij. lib. de inſtitutionibus antiquis. Raph. Com. & D. Iac. de Puteo. d. l. decreta. D. Alc. l. j. §. eadem. ff. de verb. oblig. Et licèt pars non intelligat linguam latinam ſatis eſt, quòd per eius aduocatum, vel procuratorem, quem adire debet, intelligat. Alex. lo. de Imo. & Alc. d. §. eadem. Sed tu dicas, quòd ſatis eſt libellum, petitionem, & alia: puta, inſtrumenta, fieri lingua intelligibili etiā vulgari, dummodò ſit intelligibilis in illis partibus, quibus

acta,uel instrumenta fiunt,& verbum latinè de qua in d.l. decreta.intelligitur latinè,idest,intelligibili. & est commu nis opin.Bar.Alex.& Alciat.d.§.eadem.glo.& Doct.d.l.decreta.vnde nota tu Itale,quòd cũ in Italia plures ſint Illuſtres,& nobiles,familię quæ latinè vocantur vno modo,& lingua Italica vulgari appellantur alio modo:puta,Medio
5 lani Illuſtriſs.Familia † quę latinè dicitur Vicecomitũ,lingua vulgari dicitur parentella delli Viſconti, ſic & nati ex Craſſorum ſtirpe, appellantur vulgò graſsi,& caſati vulgari lingua de caſal nũcupantur,& itẽ qui ſunt de famila Vicedominorum , & Baſilicæ Petri,Viſdommi,& Baſcape in idiomatæ vulgari dicũtur . Et Venetijs qui ſunt de illuſtri domo Corneliorũ quę ab vrbe Romę deſcendit ex ſanguine Scipionũ, in materna lingua de li Cornari nominãtur, Nouariæ etiã illuſtris Catiorũ familia, latinè Caſsiorũ familia,ſimul & Catiorũ cognominatur,cũ ex antiqua ſtripe caſsiorũ Romanorum deſcenderit.Et Nouariæ,Vercellis,Brixiæ , ac Palmæ illuſtriſſ. familia de aduocatis,lingua Italica vulgari appellatur familia deli Auogadri,Sic & nobiles milui; nibij,ſiue de nibia, ac albutij etiã buzij,& clapi chiappi dicũtur.In eadẽ vrbe Nouarię adeſt nobilis,& antiqua familia mea de Plotis , originẽ ducens à Gneo Planco Ploto Romanorũ Imperatore,& conſule deſignato.Et qui de hac ſunt familia lingua latina appellãtur Ploti, ſiue de Plotis,in lingua verò vulgari,qui ſunt de ipſa mea Plotorũ familia,appellãtur Piotti,ſiue delli Piotti, & ſic litera l quæ in lingua latina eſt, & ſemper fuit in vſu dicẽdo Plotos, in vulgari lingua Italica cõuertitur.in i. Et hoc apud Italos eſt in frequẽti vſu:vt litera l quæ ſit in verbo latino, cõuertatur in literã i in lingua vulgari Italica,imò eſt reg. firma linguæ vulgaris Italicæ vt litera l quæ in latino ſermone eſt conuertatur in literam i in ſermone vulgari Italico,vt flama fiãma, plango piango,gloſſa, gioſa plãta,piãta, Florentia Fiorenza,Placentia Piacenza,placeo piaccio, eccleſia chieſa,clericus chierico,planca pianca.Ergo & qui ex Plotorum ſtirpe ſunt, & qui lingua latina Ploti à plãcõ ploto cognominantur in lingua vulgari Italica Piotti appellantur Nouarię,& alibi,& vide Ambroſium.Calepinum

in verſ.

in ver.planci.& ver.Plotus. Et Mediolani qui ſunt ex nobi li Platorũ familia à Platone ſati,in vulgari idiomatè piat ti,ſiue del piatto dicuntur,ex quo litera l quæ fit in latino verbo conuertitur in literam i in vulgari idiomate Italiæ, vt docet.D.Alber.Achariſius in grammatica vulgari Italica in litera h & litera l.Papiæ ſunt Curtij qui quaſi omnes naſcũtur Iureconſulti, ſed vulgari lingua da Cotti ſiue de
6 Curte nominantur.Et ſit not.† quòd ſiue latina,ſiue vulgari lingua in actis, vel inſtrumentis nominentur ipſæ familiæ,quòd non refert etiam ſi lege, vel ſtatuto caueretur latinè eſſe loquendum,quia intelligeretur latinè ideſt intelligibili modo glo.& Doc.d.l.decreta. & Doc.d.§.ſi eadem.
7 ¶ Quinquageſimoprimò † limita quoque omnia ſtatuta volentia credi iuramẽto damnum paſsi vel creditoris, aut domini,vel alterius,& omnia alia ſtatuta mundi,non procedere in fauorem forenſis,quia forenſis non poterit gaudere beneficio talium, nec aliorum ſtatutorum in iurãdo, vel alia faciendo,vel petendo vigore ſtatutorum. Paul.de Caſt.l.omnes populi.in fi.& ibi Curt.in apoſt.ff.de ruſti.& iur.Hippo.ſing.253.Dec.conſ.550.Iuridicam.Rom.conſi. 223.iſta.Alex.conſ.41.Ex multis.volu.vij.& eſt com.opin. Pariſ.conſi.12.In præſenti. nu.26.vol.iij.Sed forenſis omiſſa via ſtatuti,probando per teſtes, vel loci viſitationem de damno ſibi dato,vel violentia,aut delicto commiſſo, & etiam probando per teſtes de perſona quæ dolo malo dederit damnum,vel violentiam aut delictum commiſerit,poterit de iure communi iurare ſuper quantitate damni, & æſtimatione rerum,& eius iuramento erit credendum.per tex.hic in l.ſi quando.C.vnde vi.& in c.fi.quod met.cauſ. & per l.nummis. vbi glo.fi.in fi.ff.de in lit.iur.Alex.conſi. 103.Videtur.nu.11.ver.& non ſolum.vol.j.Bart.l.quidam tabularum.ff.de fur.Fel.c.cùm P.M.nu.3.de accuſ.Et etiã, quòd forenſis ſoluat onera merè realia non gaudet beneficio ſtatutorum.Alex.conſ.111.Videretur. vol.vij.Forenſis tamen qui ſoluit onera perſonalia, vel collectas impoſitas perſonis pro rebus,& habitat in loco ſtatuti gaudebit beneficio dictorum ſtatutorum,& aliorum.Pau.de Caſt.d.l. omnes populi.in fi.Ruin.conſil.100.Viſis.num.7.vol.vij.
Alex.

Alex.d.conſ.41.Ex multis.& conſ.111.Videretur.volu.vij. Et hoc intellige in forenſe habitante,& ſoluente dicta onera in loco ſtatuti etiam ſi non conſtaret, quòd in eo cōtraxiſſet domicilium per decem annos in loco ſtatuti habitando:ſed ſi habitaſſet per decem annos, etiam non ſoluendo aliqua onera,diceretur contraxiſſe domicilium in loco ſtatuti,& diceretur ſubditus,& poſſet gaudere beneficio præmiſſorum,& aliorum omnium ſtatutorum,& eſt com.opi. Pariſius conſi.12.In præſenti nu.20.& 22 vol.iij.& conſi.
8 108.De bono. nu.49.vol.j Clerici tamen † & omnes perſonæ eccleſiaſticæ etiam ſi non ſoluant onera poterunt iurare ad formam prædictorum ſtatutorum, & gaudere beneficio omnium aliorum ſtatutorum laicorum, & locorum, etiam quòd eſſet ſtatutum, quòd non ſoluentes onera in communi non gaudeant beneficijs ſtatutorum,& etiam ſi eſſet ſtatutum quòd non ſubditi ſtatutis,vel communi loci non gauderent beneficijs ſtatutorū, ex quo ipſi ſuſtinēt onera ſpiritualia:puta,orationes, & vigilias in loco ſtatuti,& etiam ipſi per modum priuilegij,& libertatis eccleſiaſticæ poſſunt vti ſtatutis.Alex.conſi.41.Ex multis.nu.3.& iiij.cum ſeq.vol.vij.& d.conſ.111.Videretur.volu.vij.Pau. de Caſt.in d.l.omnes populi.col.ij.nu.8.verſ.item an clerici.& ibi Curt.& Mod.in apoſti.dicunt,quòd hæc eſt com. opi.ff.de iuſt.& iur.iunctis not.per Rip.in j.lib.Reſp.c.iiij. inci.Tres. num.9.in fi.de leg.& lon.conſuet.per Dec.conſ. 114.Conſideratis.Feli.in c.eccleſia S.Mariæ. col.32.q.vj.& ibi alij Doc.de conſtit.& hæc eſt communis opinio, vt dicit Brunus in trac.de ſtatutis quòd extantibus maſculis fœmina nō ſuccedat.in 12.artic.prin.q.11.& Pariſ.conſ.100. nu.8.vol.ij.Fallit quando ſtatuta expreſsè denegarent beneficia ſua clericis:quia valent talia ſtatuta, nec dicuntur cōtra libertatem eccleſiaſticam.Dec.conſ 83.In cauſa. nu. 4.Fallit etiam reſpectu clericorum forenſium non habitantium,& non ſuſtinentium onera ſpiritualia,nec temporalia in loco ſtatutorum:quia tales non poſſunt gaudere beneficio ipſorum ſtatutorū: vt ſentit Decius in d.conſ.114. incip.Diuino implorato præſidio, & pro tenui.col.ij.verſ. & licet.In hoc tñ & in alijs ſto cum ſancta matre eccleſia.

¶ Quinqua-

9 ℂ Quinquageſimoſecundò † limita omnia ſtatuta diſponentia credi debere iuramento damnum paſsi, tam reſpectu damnum paſsi, quàm æſtimationis, quam etiã proprietatis, & poſſeſsionis, ac dominij, prout Nouariæ, ac Papiæ, & alibi eſt ſimile ſtatutum, & omnia alia ſtatuta, volentia credi iuramento camparij, vel ſaltuarij, aut alterius, & oĩa iuramẽta, & ſentẽtias in ipſis cauſis facta, & latas, procedere in iudicijs ſummarijs, cùm præmiſſa iudicia dãni dati & ſimilia ſint iudicia ſummaria, & agitata in iudicio ſummario, non autem procedere nec allegari poſſent vbi in alio iudicio ordinario de poſſeſsione, vel proprietate rerũ ageretur: quia eſt communis opinio, quòd acta ſententia, ac iuramentum facta in iudicio ſummario, ſeu vbi ſummariè articulus incidens: puta, dominij vel poſſeſsionis ventilatur, non obſtant in iudicio ordinario. Bart. l. ſi iudex. in fi. ff. de his qui ſunt ſui vel ali. iur. Bar. Iaſ. Ripa & Docto. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. oblig. Corn. conſ. 126. Viſo. nu. 2. verſi. octauò videtur. vol. iiij. per tex. in l. à diuo Pio. §. ſi ſuper rebus. ff. de re iudi. & in l. ſed ſi ante. ff. de excep. Nam & teſtes examinati in iudicio ſummario nõ probant in iudicio ordinario. text. & Doct. in c. veniens. de teſtib. Bar. l. ſæpè. in fi. ff. de re iud. Bal. & Doct. l. ij. C. de eden. Acta tamen in vno iudicio ſummario probarent inter eaſdem perſonas in alio iudicio ſummario. Cor. d. conſi. 126. Viſo. nu. 3. Mod. d. c. veniens. & d. §. duo fratres.

10 ℂ Quinquageſimoſecundò † limita omnia iura communia, ac ſtatuta volentia poſſe in litem iurari, vel credi iuramento damnum paſsi creditoris, camparij, vel alterius cuiuſlibet, non procedere quando eſſet præſumptio iuris contra iurare volentem: quia tunc non poterit iurare. Barto. l. inter omnes. §. rectè. col. fin. ff. de furt. Iaſ. §. ſed iſtæ. nu. 92. ver. ſecũdò & notabilius. inſt. de actio. Ergo damnum paſſus ex incendio orto in loco quem habitat, non poterit iurare in litem, nec de damno dato, nec agere de damno dato occaſione dicti incendij contra vniuerſitatem, nec aliũ etiam ſtante ſtatuto quòd credatur iuramento damnum paſsi, tam reſpectu damni, quàm eius quantitatis & perſonarum damnum dantium vel delinquentium, & etiã ſtante ſtatuto

te ſtatuto ꝙ vniuerſitas teneatur pro damno dato vel incendio:quia nō tenetur pro incēdio orto in domo vel loco habitato, cùm ſit præſumptio iuris contra habitātes,ꝙ eorum culpa incēdium ſit ortum, niſi probetur per quem fuerit incendium factum.Lau.Calcb.conſ.41.Stante. Bal. cōſ.174.Caſus.col.j.ibi,primo caſu nō agit.& col.ij.vol.ij.

21 ❡ Ergo etiā ille † qui diu vel multum tardauerit ad agēdum vel accuſandum non poterit iurare in litem , nec de damno dato etiam quòd lex vel ſtatutum velit credi eius iuramento ex quo præſumptio iuris contra tardantem, adeò quòd eius accuſatio præſumitur ſuſpecta.Crau.conſi.38.Aſſertum.nu.6.Hip.ſing.264.Tolle.Bald.conſi.37.Quidam. vol.iij.tex.in c.j.de frig.& mal.& in l.ſi quis fortè.§ j.ff.de pœn.quod tamen ego arbitror iudicis arbitrio collocandum.arg.l.iij.ibi,tu magis ſcire potes.ff.de teſt.& l.j. ff.de iur.del.Ergo iurare in litem, vel de dāno dato, vel in ſupplementum,vel aliud iuramentum præſtare non poterit ille qui habet contra ſe vnicum teſtem vel aliam ſemiplenam probationem,vel indicium, ſeu iuris præſumptionem.Nico.Boer.deciſ.95.An partibus. num.7.par.Rota deciſ.444.incip.Extra Rotam . in rubr.de ſent.excom.& hoc per doctrinam glo.Bar.Bal.& Doc.in l.j.per illū text.C.qui & aduer.quos in integr.reſt.& Bart.in l.admonendi.num. 51.ver.quęro vtrùm vna probatio.& ibi alij Doc.ff.de iur. Bald.l.in bonæ fidei.in iiij.oppo.& ibi Albe.de Roſa.col.ij. verſ.item quæritur.ſi actor plenè. C.de reb.cred.& iur.

22 ❡ Quinquageſimotertiò † limita iurari in litem vel de damno dato non poſſe vigore ſtatuti nō publicati;quia leges ac ſtatuta non publicata non ligant, & non ſolùm in ciuitate,uerùm etiam in caſtris,villis, & comitatu debent publicari aliàs non ligant. auth.vt fac.no.conſt.ibi, omnibus faciat manifeſta.& ibi, & qui in hac maxima ciuitate, & qui foris inhabitāt.Alex.conſ.71.In cauſa.nu.4.verſ.ſed verè.& conſ.131.In cauſa.nu.12.ver.principaliter,vol.iiij. Pariſ.conſ.171.Banna,nu.4.& v.vol.iiij.l.fi.vbi glo.& Bar. ff.de deci.ab or.fac.Bar.l.oēs populi. in 4.q.prin.ff.de iuſt. & iu.ignorātia.n.cōſtitutionis,ſtatuti,ordinum, ac decreti,vbi eſt ſine culpa,excuſat ab omni pœna,& vt aliquis ēt

lucro

lucro nō priuetur,& eſt com.opin.Grat.conſ.49.Proponi tur.uol.ij.Abb.conſi.35.Videtur.uol.j.Fid.Petrutius de Se nis conſ.13.Clericus.Bar.l.auunculo.col.fi.ff.de cond.ſine cau.& iſtud procedit etiam ſi ſtatutum prohiberet allegari ignorantia ſtatuti,quia intelligitur de craſſa non de pro babili: prout iſta Grat.d.conſ.49.nu.40.Vbi tamē conſtat, ꝙ ſtatuta diutiùs fuerint obſeruata, nō requiritur publica tio ſtatutorum.Alb.Brun.conſ.50.Viſo.col.fi.verſ. ſi ergo. Bar.in extraua.qui ſunt reb.in fi.in data gl.Arch.& Mod.c.
13 de epiſtolis 19. diſt. Et præmiſſa faciunt † ad decreta Mediolani,& ſtatuta ponentia pœnam cōtra receptatores bānitorum,vel eis dantes auxilium, ut non procedant cōtra eos qui ignorant illos quos receptant, uel quibus dant auxiliū eſſe bannitos:puta, ſi bannū non fuerit publicatū in loco habitationis talis receptantis,uel dantis auxiliū:quia non tenentur.l.j.§.in pari.ubi glo.uerſ.latrones.& ibi Bar. ff.de recep.Vnde receptans bannitum alterius ciuitatis,vel loci dominij Mediolani excuſatur: cùm habitans in una ciuitate,uel loco præſumatur ignorare banna, & præconia alterius ciuitatis,uel loci.Alex.cōſ.31.Pōderatis.col.j.uerſ. præterea cū non ſteterit. vol.v.Iaſ.conſ.53.Statuto.col.vj. uer.quintò facit. vol.iij.tex.in c.cùm in tua.& ibi Doc.qui mat.accuſ.poſ.& in l.Titius.§. Lucius.& ibi Bald.& Ange. uolunt iſtud procedere ēt reſpectu cōſanguineorum.ff.de
14 lib.& poſthu.Imò habitans † in ciuitate præſumitur ignorare cridas,& banna,& alia quæ fiunt in comitatu, & oppidis ciuitati ſubditis,& habitās in ipſis comitatu, & oppidis præſumitur ignorare præconia banna, & alia quæ fiūt in ipſa ciuitate,& ſic excuſatur.Iaſ.d.uerſi.quintò facit.in fi.ibi,Imò qui eſt.& conſ.46.Pro fiſco.col.iij.uerſ.ſecundò reſpōdetur.uol.iij.Bal.l.planè.per illū tex.ff.de excuſ.tut. Abb.c.j.col.iij.de poſt.pl.Abb.in ca.fin.vbi Abb.in iij.not. qui matri.accu.poſ.Et hoc maximè procedit cùm decreta ipſa,ac ſtatuta punientia receptantes bannitos,uel eis dantes auxiliū nō procedant niſi cōtra eos qui ſcienter,& dolo malo dederūt auxiliū,uel receptarunt.Bad.l.quicūque. in prin.C.de ſeru.fug.Bal. & Rom.l.in delictis.ff. de noxa. act.l.j.§.in eo.vbi Floria.ff.de nox.act.Alex.& And.de Pomate,&

mate,& alij in apoſtil.ad Bart.in d.l.j.ff.de recep.Lud.Carrer.in pract.crim.in §.homicidium. nu.39.verſ.item fallit ſi per vim.nec ſufficit ſcientia banni in genere vbi ſtatuta, ac decreta non prohibent receptari omnes bannitos niſi probetur ſcientia qualitatis banni prohibitæ à decreto,vel ſtatuto: puta, quòd eſſet bannitus in capite, vel membro. Dec.conſ.222.Viſo.ver.nam ſtatutum.& ver.nam ad hoc.

15 ¶ Quinquageſimoquartò † limita iura omnia volentia poſſe in litẽ iurari,vt procedant ſtante dolo partis contra quam iurari intẽditur,& difficultate probationis.Fallit in actionibus bonæ fidei,& arbitrarijs,& in iuſſu iudicis contempto in quibus eſt ſpeciale,quòd ob ſolùm dolum iuretur in litem etiam abſque difficultate probationis.Bal.cõſ. 345.Proponitur.in fi.vol.ſecundo.l.in actionibus.vbi tex. & Docto.ff.de in lit.iur.

16 ¶ Quinquageſimoquintò † limita ſtatuta Mediolani, & Vigleuani,& aliarum ciuitatum ubi valeant, quibus diſponitur, quòd in caſibus quibus debetur intereſſe de iure canonico quod creditor poſsit iurare ſuper intereſſe vſq; ad ſummam de qua in ſtatuto vt ipſum iuramẽtum non poſſit præſtari,niſi priùs aliter quàm per iuramentum probetur illa qualitas quòd intereſſe debeatur de iure canonico. per no.per Iaſ.in l.j.§.in eum. nu.3.verſi.ex hoc.ff.ne quis eum qui.tex.in l.ij.§.docere.ff.vi bono.rap.& vide pro hac opinione ſuprà nu.827.verſi.Vigeſimononò. Ad proban-
17 dum † autem de iure canonico deberi intereſſe lucri ceſſantis debet probari mora debitoris,& ꝙ creditor eſſet ſolitus cũ pecunia negotiare,& ſic eſſet mercator. c.cùm venerabilis,vbi Abb.& Fel.num.8.verſi.intellige primo.& ibi Dec.& alij de excep.Deci.conſil.116.col.j.Alex.conſi.141. Viſo. vol.v.& debet probari quòd erat præ manibus mercantia,& quòd lucrum erat quaſi certum.Paul.de Caſtr.l. non vtique,§.nunc de officio.nu.3.& ibi Iaſ.ff.de eo quod cert.loco.Dec.conſ.111.Conſideratis. Afflic.deciſ.20.Quidam,nu.ij.Mod.l.j.C.de ſent.quæ pro eo quod inte.per illum tex.Intereſſe autem reſpectu damni emergentis debetur de iure canonico etiam non ſolito negotiari dummodò probet moram debitoris in ſoluendo pecuniam Mod.

d.l.j.Doct.d.c.cùm venerabilis.item deberetur etiam inter eſſe de iure canonico vbi debetur in recompenſationem damni:puta,venditori per emptorem,qui percepit fructus rei venditæ,& fuit in mora ſoluēdo pretium.l.curabit.vbi glo.& Doct.C.de act.emp.vel per ſocerum genero qui ſuſtinuit onera matrimonij,& cui facta fuit mora in ſoluendo dotem.tex.& Doct.in c.ſalubriter.de vſur.

18 ℭ Quinquageſimoſextò † limita oīa ſtatuta volentia credi iuramento damnum paſsi,vel creditoris,aut cāparij nō procedere in muliere, vbi ſtatuta ipſa loquerentur in caſibus quibus de iure cōi, non eſt credendum iuramēto damnum paſsi creditoris,nec camparij: quia tūc maſculinum non concipit fœmininum Cotta mem.ver.maſculinum.in fi.ibi,ſecus ergo.Illuſtris Doctor & præceptor meus colendiſsimus Mag.D.Mar.Soc.Iun.in conſ.j.nu.102.Cor.conſi.

19 14.In præſenti.nu.6.vol.ij.Sic & ſtatutū † loquens de bannito non procedit in bannita.Ange.conſ.67,Primū.Dec.l.fœminę.nu.83.ver.viij.ſtatutum.de reg.iur.Alex.conſ.28.Præclarè.vol.ij.& ſtatutū de fure,vel habitatore non habet locū in muliere.Dec.d.l.fœminæ.nu.112.Et hoc maximè procedit cùm dicta ſtatuta ſint odioſa,dū volunt credi iuramēto vnius cōtra ius diuinū, quo cauetur,ꝙ in ore duorū vel triū ſtet omne verbū,quo caſu maſculinum nō concipit fœmininum,maximè cùm materia ſit indifferēs: quia magis eſt credendū maſculis quàm fœmininis. Dec.d.l.fœminæ.nu.132.ver.quartò quæritur.ibi, in cōtrarium.ff.de reg.iur.Et hoc procedit ēt ſi ſtatutum diceret ꝙ quilibet poſsit accuſare; quia fœmina nō poterit accuſare. Bal.rub.C.qui accuſ.poſ.Bertac.in reper.ver.ſtatuta de dānis.ibi,ſtatutum ꝙ de damno dato quilibet. Sic & ſtatutū, vel decretū quòd fur,vel cōmittens robariā ſuſpendatur,non comprehendit fœminā furem.Alex.conſ.135.Circa.vol.j.

20 ℭ Quinquageſimoſeptimò † limita ſtatuta volentia credi debere iuramento damnum paſsi vſque ad libras duas, vel aliam ſummam , quòd ſi fuerint in eiſdem bonis eodem tempore plures damnum dantes vnica tantùm cenſetur accuſatio quò ad omnes,adeò,quòd cōtra quò ad omnes intereſſe, non poterit iurari niſi ſolum pro dictis libris

duabus,

duabus, vel dicta ſumma, & abinde ſupra erit probandum aliter quam per iuramentum. Dec.conſ.83.In cauſa. num. 6.verſi.octauo & vltimò.

21 ¶ Quinquageſimooctauò † limita ſtatuta volentia poſſe agi, vel iurari de damno dato, vel furto aut robaria in re aliena, vt nō procedāt in fauorē cōductòris pro fructibus in ſolo pēdentibus dānificatis, vel derobatis, niſi ſtatutum vlterius procederet ita diſponēdo ēt in conductore, vel in eo ad quē vtilitas fructuū pertinet. Bar.l.ſi fur.in fin.ff.de vſufruct.Iaſ.Lanfranc.concluſ.95.Incip.cōductor.Poterit tñ conductor agere contra dñm vt agat contra furem, vel damnificantem, & quod fuerit cōſecutus ſibi reſtituat, vel quod ſibi cædat actionē, & abſque tali circuitu poterit cō ductor de æquitate agere, & iurare cōtra furē, vel damnifi cantē.Pau.de Caſt.in l.cùm in plures.§.meſſem.ff.locat.& in rub.in fi.ff.de ope.no.nunc.maximè cū ſtatutū ꝙ creda tur iuramēto dānum paſsi intelligatur ēt de non domino dūmodò vtilitas fructuū ad eū ſpectet. Bal.in addit.Spec. tit.de proba.Doct.c.qm̄. §.in alijs.vt lit.non cont.D.Io.de Amicis cōſ.75.Super.Pau.de Caſt.rub.ff.de ope.nou.nūc.

22 ¶ Quinquageſimononò † limita ꝙ vbi ſtatuta in cauſis damni dati, vel alijs velint per plura verba, vel per plures clauſulas iuris quòd non ſufficit iurari per aliqua ex ipſis verbis, niſi omnia exprimantur, & eſt cōis opinio, Soc.cōſ. 24.Viſis.vol.j.Iaſ.conſ.191.Placet.col.j.vol.j.Curt.ſen.cōſ. 46.Super.nu.14.ver.confirmo, Iaſ.l.Gallus.§.idem credendum.nu.13.ver.confirmo.ff.de liber.& poſthu.Bar.l.prætor ait.§.j.ff.de oper.no.nun.& dixi ſup.in §.ſed vt opus. nu.6.ver.decretum. Et illud facit ad decretum Mediol.vo

23 lens † donationes non valere, niſi in earum actu iuretur eas eſſe veras, nō autem fictas, nec ſimulatas eſſe, neque in fraudem alicuius, ſed ſincero mentis affectu, & bona fide ad huiuſcemodi donationes & ceſsiones deuenire, & abſq; vlla pactione palàm, vel ſecretò facta, quòd vllo vnquàm futuro tempore retrodatio, uel retroceſsio fiat de bonis iā donatis, & ceſsis ut ſuprà, quòd niſi per ipſa omnia uerba decreti iuretur de uerbo ad uerbū, prout ſuprà iacēt, quòd non ualeat donatio etiam ſi iuraretur per aliqua ex prædi

ctis verbis, vel per maiorem partem eorum, & ſubderetur clauſula per notariũ, quòd iurarunt donans & donatarius in omnibus, & per omnia prout requiritur ex forma eiuſdem decreti: quia non valet ipſum iuramentum, nec donatio, vt patet ex his quę dixi ſuprà in d.§.Sed vt opus.nu.6. ver.Decretum.ibi, & cum iuramẽtum.maximè cùm verba illa, & iurauerũt, & iurant in oĩbus, prout requiritur ex decreto, ẽt ꝙ ſint ſcripta per notariũ in donationibus, cenſeãtur verba partium imperfecta ad iurandum, & non verba notarij.Bal.conſi.263.Verba inſtrumenti procuræ.volu.j. Et pro intellectu decreti Mediolani ſub rubr.de donationibus uolentis donationes iurari debere modo quo ſupra, ac etiam volentis quaſcunque donationes, ſiue omnium bonorum, ſiue partis, quę minor non ſit dimidia publicati voce præconia ad loca ſolita ciuitatum, alioquin quòd non
24 valeant, ſcias quòd ipſum decretum † procedit etiam in donatione nedum expreſſa, verumetiã tacita, ſeu præſumpta: quia debet iurari & publicari ſicuti expreſſa, alioquin non valet.Corne.conſ.185.Tria.nu.4.verſ.his tamen.vol. ij.Dec.& Doct.in l.cuius per errorem.ff.de regu.iur.D.Petrus Rebuffus in commentarijs in cõſtitutiones Gallicas. in ij.tomo in tract.de donationibus inſinuandis. in gloſ.j. nu.15.verſi.idem in donatione tacita.arg.l.j.ff.de condic. indeb.Et decretum ipſum intelligitur etiam de donationibus iuratis, quòd non valeant niſi iurentur & publicentur ad formam dicti decreti, maximè cùm iuramentum decreti & ipſa publicatio requiratur fauore publico & tertij.Petrus.Rebuf.d.glo.j.nu.39.ver.decimoprimò limitatur.Steph.Bertr.conſ.30.Ex caſu.vol.iij.D.Lau.Silu.conſ.40.In nomine.nu.14.& 15.Fac.l.Imperatores.ff.ad Trebel.& c.cùm
25 contingat.in fi.ff.de iureiur.Et † ſoĺẽnitas publicandi donationem non poteſt conſenſu partium remitti. Petr.Rebuffus in tract.de præconijs.nu.18.arg.l.nemo poteſt.ff.de leg.j.& l.ius publicum. ff.de pact.Poterit tñ donatio nulla vigore dicti decreti non ſeruati, & inſinuationis nõ factæ, per principem confirmari etiam in præiudicium donãtis, & eius hæredẽ. Panor.conſ.84.Illud.vol.j. Alex.l.quanquã C.de teſta.milit.Alc.trac.pręſumpt.in reg.iij.in xj.pſumpt.
Doct.

Doct.in rub.de confir.vtili,vel inutili. Petrus Rebuffus d. glo.j.nu.38.ver.16.limita.Mag.D.Hip.Riminald.in §.j.nu. 524.inſtit.de donat.Curt.Iun.conſ.110.nu.31.& ita obtinui pro illuſtri comite Manfredo Torniello confirmari donationem ſibi factam de aureis Octo mille cum derogatione dicti decreti. Sed in ipſa donatione erat pactũ,q. liceret ſupplicari pro confirmatione dictæ donationis. Et quę derogatio facta fuit ab Illuſtriſs.D.Petro Aluiſio Farneſio primo Marchione Nouariæ, cui ab Inuict.Carolo V.Imperatore data erat facultas vtendi, & non vtẽdi ipſis decretis.

26 ℭ Sexageſimò † limita non procedere iura, ac ſtatuta volentia poſſe in litem iurari coram iudice qui allegaretur ſuſpectus, & quæ ſuſpitio ſolo iuramentò partis de iure ciuili probatur, & allegata ſuſpitione debet ſuperſederi de iure ciuili,& canonico, donec de ea cognoſcatur. Alexan.& Doct.l.quia poterat. ff.ad Trebellia.Poterit tamen iurans de ſuſpitione iudicis ſicuti & iurãs de fuga debitoris, etiã quòd eius iuramento ſit ſtandum,interrogari de cauſis ſuſpitionis iudicis,vel ſuſpitionis fugæ debitoris, & vbi cauſæ non erunt idoneæ dictum iuramentum non debet dari,& datum non debet attendi.Ang.l.qui bona. §.qui damni.& ibi Alex.col.fi.ver.quæ etiam inducitur.ff.de dam.in-

27 fect.maximè cùm omnis † probatio ſiue per teſtes, ſiue ꝑ iuramentum in litem, ſiue per iuramentum in ſupplementum probationis,vel per inſtrumenta fiat, ſemper recipiat aliam probationem in contrarium,& poſſet probari contrarium etiam quòd dolus, vel contumacia alicuius præceſſerit, & contra eum poſſet iurari in litem ex l.tutor qui repertorium.ff.de adminiſtratio.tut. vel ex alia lege communi, vel ſtatuto : quia talis ſemper poterit probare contrarium, & eſt magis communis opinio. Alex.§.qui damni.per totum.& maximè col.pen.verſ.pro quo Imol.

28 ℭ Vltimò ad laudem † ſanctiſsimę virginis matris Marię limita omnia iura & ſtatuta volentia aliquem poſſe iurare in litem,vel de damno dato, vel credi eius iuramento, vel poſſe eſſe teſtem,vel officialem non procedere in eo qui oĩ anno ſaltem ſemel non fuerit confeſſus ſacerdoti peccata ſua ſacratiſsimum corpus domini noſtri Ieſu Chriſti filij

Dei totius orbis redemptoris nõ receperit, cùm talis ſit infamis, & carere debeat etiam eccleſiaſtica ſepultura. c. omnis vtriuſq; ſexus. extra de pœnit. & remiſ. vbi tex. & Doc.
29 Sic & † Iudæi & infideles, ac hæretici non poterunt iurare in litem, nec in ſupplementum. Iaſ. Catial. & alij Mod. in l. admonendi. ff. de iur. & in l. cunctos populos. C. de Summa Trinita. & fid. Catholic. & pro hac opinione vide ea quæ dixi ſuprà. in §. Septimò principaliter. nu. j.

SVMMARIVM.

1 *Iurare in litem, quid ſit.*
2 *Iuramentum in litem quare ſic nuncupetur.*
3 *Iuramentum in litem quotuplex ſit.*
4 *Quodnam tempus inſpiciatur in quolibet iuramento in litem.*
5 *Eccleſia an poſſit agere ad intereſſe pro decimis ſibi tangentibus cõtra eum qui ſegetes, vel vineas Titij combuſſit.*
6 *Damnum datum in frumento non maturo, vel arbore iuuene quomodo debeat æſtimari.*
7 *Animalia in ſuo damnũ dantia ſi quis reperiat, an poſſit ea retinere donec ſibi pro damno ſatisfiat.*
8 *Furti non tenetur famulus, qui quantum ſibi debetur, ſubtraxit.*
9 *Dominus an teneatur emendare damnum datũ per eius animal, vel illud dare pro noxa.*
10 *Statutum, quod pro aliquibus delictis pater teneatur pro filio, vel alius pro alio, quomodò intelligatur.*
11 *Pater incõtinens tenetur ꝑ filio ſibi inimico in caſu ſtatuti ꝑdicti.*

§. LIII.

1 RESTAT videre quid ſit iuramentũ in litem, Et dic † quòd in litem iurare, & iuramentum in litem, refertur ad litigatores, & reſpondet æſtimationi litis: nã iurat actor, vel accuſator in litẽ, quãdo per eius iuramentũ declarat, & eſt teſtis in propria cauſa, cui credi debet pro plena probatione quanta pecunia, non tantùm ſumptus litis, ſed totam cauſam æſtimat cum omnibus damnis. l. videamus. §. iurare autem. & per tot. titul. ff. de in lit. iurand. ~~D. Ioan. Oldendorpius in eius libro cui titulus, eſt de copia verborũ, & rerũ in iure ciuili in verſi. hoibus, in litẽ iurare~~

Et iurare

Et iurare in litē eſt per iuriſiurandi religionē æſtimare rē in litem deductā, & ab actore cōtrouerſam quantū in litē affectionis, vel veritatis æſtimauerit actor. D. Ioachim⁹ Minſingerus à Frundeck in §. actionū. nu. 2. inſtitu. de action. Et ut vnico uerbo concludam, dico ꝙ iurare in litē, & iuramentum in litem eſt quando creditur iuramēto actoris, vel accuſatoris in cauſa propria, & tantùm eſt dicere, talis poteſt iurare in litem, vel iuramentū in litem eſt deferendum tali, vel talis vult iurare in litē, quantū eſt dicere, ꝙ ille qui vult, vel pōt iurare in litem, ꝙ vult & poteſt, licèt ſit vnicus, eſſet teſtis in eius cauſa propria, & ex eius iuramēto in litē decidendam pręſtādo probare ea omnia, quæ aſſerit, ita ꝙ ipſum iuramentū ſolùm ſit pro plena probatione actoris vel accuſatoris in eius cauſa propria. & hoc patet per totū titu. ff. & C. de in lit. iur. & per c. fin. ꝙ metus cauſa. & per hanc l. ſi quando. C. vnde vi. & per l. tutor qui
2 repertoriū. ff. de adminiſtra. tut. & dicitur † in litē nō defertur niſi in lite, & occaſione litis dicidendæ. Iaſ. rub. ff. de in lit. iur. Et hæc nota pro intellectu iurium omniū, & pro interpretatione M. T. Cicero. in oratione pro Roſcio Comœdo, vbi dixit, ꝙ in codicē iniuratus referre noluit, id iurare in litē nō dubitet, quaſi dicat Cicero, ꝙ illud qđ abſq; iuramēto noluit in codice ſcribere, ꝙ volebat iurare in litē. i. cū ſ eius iuramento in eius propria cauſa probare, quod teſte Cicer. concedi non debet: quia non eſt audiendus ad iurandū pro ſe ille q qđ vult cū iuramento affirmare, voluit abſque iuramento dicere. arg. l. fi. vbi Doc. C. de ſi d. inſtr.
3 ¶ Iuramentū aūt † in litem eſt triplex ſecundum Pau. de Caſt. Iaſ. & alios in rub. ff. de in lit. iur. Primum ſuper inter eſſe ſingulari, & extra rem. Prætereà quando agitur pro tali re, in quam non cadit affectio, vt in nummis: nam tunc non poteſt iurare de affectione, ſed de alio ſingulari inter eſſe quod cōueniet mihi ita vt nulli alteri conueniat, & ſi ſit extra rem: quia non cadit intereſſe intrinſecum. l. nummis. vbi text. & Iaſ. ff. de in lit. iur. dummodò agatur ex aliqua ex illis actionibus bonæ fidei. D. Anto. Corſe. in tract. de iureiur. in v. euidentiali. nu. 13. Iaſo. d. rubr. ff. de in lit. iur. Aliud, & ſic ſecundum eſt iuramentum in litem ſuper

intereſſe affectionis, & iſtud defertur ad probandum æſtimationem rei ſecundum affectionem agẽtis: vt puta, ſi res eſt circa quam cadit affectio, ut liber manu mea, vel patris mei, uel alterius docti apoſtillatus, poſſet eſſe mihi charus centũ aureis: quia in eo ſtudui, & tñ cõi æſtimatione non reperirentur niſi decẽ, iſtud dicitur intereſſe ſingulare. Et quæ requirantur vt iſtud iuramentũ affectionis poſſit pręſtari vide Iaſ. in d. l. in actionibus. ff. de in lit. iura. Et iſtud tale intereſſe ita conuenit mihi quòd nulli alteri cõuenit. Corſet. d. ver. aliud. Aliud eſt, & ſic tertium eſt iuramentũ ſuper intereſſe cõmuni, & tunc dicitur in litẽ quod eſt veritatis: puta, quando defertur ad probandum verã rei ęſtimationẽ, & ſic intereſſe commune, quando non agitur aliqua ex illis actionibus bonæ fidei, ſed actione ſtricti iuris non arbitraria ratione doli præcedentis, & probatio veritatis eſt difficilis: quia res eſt perempta, & agitur cõtra doloſum vel moroſum. l. in actionibus. cũ legibus ſequentibus. ff. de in lit. iur. Et iſtud poteſt dici neceſſariũ nõ verè, ſed cauſatiuè, quãdo deficiũt alię probationes. Bar. & Pau. de Caſt. in l. fi. ff. de in lit. iur. & de ipſo triplici iuramẽto in litẽ ponit Corſet. in d. trac. de iureiur. in v. euidentiali. ver. aliud. & Paulus de Caſtr. & Iaſon. in rubr. ff. de in lit. iur. & Ang. Aret. in §. prętereà quaſdam. inſtit. de actio. quos om-
4 nes vide. In iuramento † in litẽ, quod eſt de affectione, inſpicitur affectio non pręteriti tẽporis, ſed præſentis, & ſic rei iudicatæ, cùm defertur ipſum iuramentum. text. & ibi Bar. & Pau. de Caſt. in l. iij. §. in hac. ff. cõmodati. Sed in iuramento in litem veritatis non inſpicitur pręſens tempus, ſi fortè res nunc minùs valet: quia remanerem in damno: igitur inſpicitur tempus cõteſtationis litis, ſi tũc plus valuit, & ſi mora, vel dolus præceſsit, & ſi tunc plùs valuiſſet inſpicitur tempus moræ, vel doli, & ſi poſt conteſtationẽ valuit plus, illud inſpicitur: quia hoc iuramentũ ſuccedit loco veræ probationis, ſed ſi per veras probationes deueniretur ad hoc intereſſe, deberet inſpici tẽpus quo plus valuit: ergo & ita iuramẽto in litẽ veritatis debet inſpici. tex. & Bar. in dict. §. in hac. nu. 6. ver. iuramentũ verò. vt declarat Paulus de Caſtr. in dict. §. in hac. col. fin. verſ. dic ergo.

ſtante

ſtante tamē ſtatuto ꝙ de æſtimatione dãni dati credatur damnũ paſſo vſque ad certã ſummam, paſſus damnum debet iure de damno paſſo tēpore damni dati, nec valeret iuramentũ ſi diceret, iuro me tantũ damnũ paſſum eſſe ex tali facto, niſi referret ſe ad tempus damni dati: poteſt enim eſſe ꝙ hodie intereſt eius in plus quàm tēpore damni dati, ſed hoc nõ debet inſpici ſecundum Bart. in d. §. in hac. nu. ix. in fi. col. iiij. verſ. & ex hoc habes. Et vide Ang. Aret. in §. præterea quaſdam. ver. in glo. ſimilibus. inſtit. de actionib.

5 ¶ Primò quæro, † Titius combuſsit ſegetes, uel inciſit vineas Sempronij, an eccleſia poſsit contra Titium agere ad intereſſe pro decimis tangentibus eccleſiæ? & dic, quòd ſic. Innoc. Ioan. Andr. & Abb. ca. commiſſum. de deci. Flor. l. æquiſsimũ. §. fructuarius. ff. de vſufruct. Domi. Fran. Niconit. alle. 42. in controuerſia. num. 20. in ij. part. per text. in l. ſi ſeruus ſeruum. §. ſi oliuam. ff. ad leg. Aquil. Et cõtra ipſum incendiarium, & damnum dantē poterit iurari in litē ſuper quantitate & ualore. Pariſ. cõſ. 134. Nulli. nu. ix. vol. iiij.

6 ¶ Secundò quęro, ſi † damnũ datũ fuit in frumēto, quod erat in herba: puta, de mēſe Martij, vel in planta valdè iuuene quomodò æſtimabitur damnum? Dic, quòd non debet æſtimari frumentum prout ſi eſſet maturnm, nec arbor prout ſi eſſet magna, ſed ſolùm dubius euentus, ideſt, quantum potuiſſet vendi ille dubius euentus perceptionis frumenti vel arborum. Alberi. de Roſ. in ij. part. ſtat. q. 78. Cyn. l. fin. C. ad leg. Aquil. Bald. conſil. 182. Locata. num. 4. uerſicu. non enim. & num. v. verſic. niſi. uolumin. j. Dom. Aymo. Crauetta. conſi. 40. Proponitur. numer. x. l. propter ſpem. vbi Alber. & alij per illum text. ff. famil. erciſcund.

7 ¶ Tertiò quæro, ſi Titius † reperuit animalia dantia damnum in ſuo, an poſsit propria authoritate ea capere, & reponere ea ſuper hoſpitio, vel domi ſuæ retinere donec ſibi emendetur damnum? Dic, ꝙ ſic. Io. Pet. de Fer. in for. inquiſitio. in glo. verſ. contractando. nu. iiij. Sicuti † videmus in

8 ſimili, ꝙ creditor, vel famulus non tenetur furti ſubtrahēdo tantum quantum ſibi debetur. Alexã. conſi. 135. Circa. vol. j. Grá. cõſ. 50. Aeterni. Et maximè ipſa animalia retineri poſſunt, vt recognoſcãtur. l. Quintus. cum l. ſequen. ff. ad

leg.

leg. Aquil. Spec. tit. de actore. ver. ſed nunquid pecudē. Bar. & Doctor. l. hoc amplius. §. de his. ff. de dam. infect. l. capite quinto. cum ibi no. per Doct. ff. de adult. & facta recognitione vbi dominus animalium ſit ſoluendo non poſſunt ea retineri donec ſoluatur damnū. Alciat. reg. j. præſump. in præſump. 50. ſed donec ſoluantur alimenta quæ venerunt in vtilitatem animalis poterunt retineri. Alci. d. præſump. x. per l. in ſumma. vbi Salic. C. de pign.

9 ¶ Quartò quæro † an dominus teneatur emendare damnum datum per eius beſtiā, vel illā dare damnificato pro noxa, ſeu pro damno, vel delicto? Dic, ꝙ ſic. Dec. conſi. 229. Viſis. col. fi. tex. vbi Doct. inſt. ſi quad. pau. fe. di. vide Albe. de Roſ. in j. par. ſtat. q. 76. pone.

10 ¶ Quintò quæro, † ſtatuto cauetur, ꝙ pro blaſphemia, vel damnis datis pater pro filio, dñs pro famulo, vel alius pro alio teneatur, an iſtud ſtatutū intelligatur ſic indiſtinctè. Et dic, quòd non, ſed primò fallit vt locum nō habeat vbi patri, vel domino, vel alij qui tenetur pro alio nō poſſet imputari aliqua culpa ex quo ſtatutū ſolùm intelligitur vbi eis poſſet imputari aliqua culpa. Aret. conſ. 57. Diligenter. col. iij. ver. præterea. Ciau. conſ. iij. Iudex. nu. 16. Soc. conſi. 122. nu j. volu. j. Et hoc procedit etiam ſi eſſet crimen læſæ maieſtatis, & eſſet ſtatutum, vel decretum, quòd in crimine læſæ maieſtatis vnus teneatur pro alio. Dec. conſ. 64. Præſupponitur. Secundò fallit vbi filius, vel famulus eſſet pupillus. Hipp. de Marſi. ſing. 362. Statutum. & ſing. 481. Cōis. Iaſ. §. actiones autem. nu. 83. inſti. de act. c. ij. vbi Ancha. de delict. puerorum. Tertiò fallit quando eſſet inimicitia inter delinquētem, & illum qui ex forma ſtatuti tenetur pro delinquēte: quia tunc ſtatutū locū non habet. Dec. d. cōſi.

11 64. Pater tñ † ſi fuerit incontinens, tenetur pro filio etiam ſibi inimico. Alcia. in j. reg. præſump. in præſump. 24. nu. 2.

SVMMARIVM.

1 *Indicia ad cognoſcēdum quis damnū dederit, quādo auctor neſcitur.*

2 *Teſtis vnus de viſu omni exceptione maior in delictis facit indicium ad inquirendum, & torquendum.*

3 *Inimicitia capitalis facit indicium ad inquirendum, & quando ad torquendum, & etiam ad condemnandum.*

Mina

4 *Minæ inimici quando faciant indicium ad torturam.*

5 *Reconciliatio recens non tollit effectum inimicitiæ.*

6 *Forma pedis, ſcala, vel arma faciunt indicium ad inquirendum, & quando ad torquendum, & quomodò hoc indicium tolli poßit.*

7 *Furtiua res apud aliquem reperta contra eum facit indicium ad inquirendum, & quibus concurrentibus ad torquendum.*

8 *Fuga vel latitatio poſt delictum commiſſum quando faciat indiciū ad torturam, & quando ſolam ſuſpitionem.*

9 *Vtilitas quæ ex delicto prouenit imputato ſoli, contra eum facit indicium ad torturam alÿs concurrentibus.*

10 *Minæ quando faciant indicium contra minantem ad torturam.*

11 *Variatio, & mendacium quando faciant ſolam ſuſpitionē, & quando indicium etiam ad torturam.*

12 *Vicinus, vel habens notam domum habet indicium contra ſe de furto commiſſo, adeò quòd poteſt torqueri, fallit in vicino bonæ famæ.*

13 *Exiens domum furti cùm fardello habet indicium contra ſe, niſi ſit vir probus.*

14 *Suſpectus viſus nocte ire ad loca ſuſpecta vel inde reuerti, habet indicium contra ſe etiam ad torturam.*

15 *Fama publica alÿs adminiculis adiuncta quando faciat indiciū ad torturam, & quando non.*

16 *Pax habita pretio, et nō gratis quādo faciat indicium ad torturam.*

17 *Practica ad probandum valorem rerum in omni caſu, et dāni quantitatem, & æſtimationem.*

18 *Nouaria quare ſic dicta, & quo nomine antiquitùs appellaretur, et à quo condita.*

19 *Municipia quæ dicantur.*

20 *Nomen antiquum vbi eſt immutatum per nouum, in libellis nouum eſt exprimendum non antiquum, ſed ſi quid additum veteri, eſt tunc nunquàm eſt exprimendum.*

§. LIIII.

1 SEXTO quæro † reperitur damnum datum, & neſcitur à quo quis præſumatur illud dediſſe, & dic. ꝙ damnum præſumitur datum illis modis quibus furta, homicidia, & alia delicta præſumuntur da a. Io. Bertac. in reper. verſ. damnū præſumitur. per l. nauta. §. fi. ff. nau. caup. ſtab.

etiam ad condemnationem, ſecundum Crauet.conſil.35. Ex pluribus.nu.3.ver.quod odium.& Laur.Calc.conſi.63.
4 Ventura.col.iij.ver.ſecunda ratione.Et idem ſi † inimicus capitalis,ſeu grauis fuerit minatus, quia tunc ſolùm indicium inimicitiæ capitalis facit indiciũ ad torturã,licèt inimicus nõ eſſet cõſuetus talia facere, vbi ſtatim, vel parum poſt damnum,vel incendium,aut delictum fuit ſecutum. Crauet.d.ver.quod odiũ.Calcan.d.ver. ſecũda ratione Et
5 præmiſſa † amplianțur procedere ẽt in inimicitia, de recẽti reconciliata, quia tũc reconciliatio recens nõ tollit effectũ inimicitiæ. & eſt com.opin. Hippol.d.§.prętereà.Lud. Carrer.d.ver.quartũ indicium. Blanch.d.l.fi.nu.135.verſ. cùm etiam.& nu.161.ver.reconciliatio.Et hæc. volũt Inno.& omnes Doct.in ca.cùm oporteat.de accuſationib.vt dicit ibi Feli.nu.4.ver.nunquid. Fallit primò in inimicitia reconciliata de antiquo.Ludouic.Carrer.d.verſ. quartum indicium.Domin.Iacob.Nouel.tract. ad defenſam.in rub. an indicia pro reo dãda ſint.nu.42.verſi.inimicitia.Innocen.Ioan.de Ana.& Doct.in d.c.cùm oporteat.de accuſat. Bal.l.ipſius.C.famil.erciſcun.& in authen.ſi dicatur.C.de teſt.Fallit ſecundò quando inimicitia fuiſſet leuis,quia tũc ex eo non oritur indicium. & eſt commu. opin.Blanc.d.l. fi.nu.175.ver.inimicitia an faciat.Doc.d.c.cùm oporteat.
6 ¶ Tertium indiciũ † erit,ſi in loco dãni, vel furti,ſeu homicidij, aut alterius delicti cõmiſsi reperiatur in terra humida,niue,vel puluere,aut grano forma pedis alicuius,vel ſcala,arma, aut alia res alicuius:quia ille cuius erũt pręmiſſa ex hoc ſolum poterit inquiri,ſed nõ torqueri,niſi cõcurrant alię cõiecturę:puta,mala fama illius,uel eius fuga,vel ꝙ ſit ſolitus talia facere, vel grauis inimicitia,aut mendaciũ, vel alia cõiectura.Bar.d.l.fi.& ibi Blãc.nu.426.ver.forma.& nu.427. ver.res aliqua. & nu.428.verſ.ſcala.Bal.cõſ. 427. Quædã.vol.v.Paris de Put.trac.de ſindi.ver.an ſtetur dicto tertij.col.vij.ver.an ſi reperiatur.D.Iac. Nouel.tract. ad defenſam.nu.151.ver.ſcala.Et hoc indiciũ tollitur probãdo bonã vocẽ,& famã illius in cuius domo uel dorſo viſa eſt res,& ꝙ nõ ſit ſolitus cõmittere talia,uel probando à quo habuerit mutuo res ipſas,uel probãdo, ꝙ alter accipiet

res ipſas:puta,ſcalā, vel arma.Domin.Iacob.Nouel.d.verſ. ſcala.Sal.l.fi.C.de quæſt.Blanch.d.verſ.ſcala.

7 ¶ Quartum indiciū † erit contra illū apud quē res furto ſubtracta,vel dāni dati,uel occiſi aut delicti commiſſi ſit reperta.l.inciuilem.& l.ciuile.C.de furt.Bar.d.l.fi.vbi Blanc. nu.416.verſic.furtiua.& nu.417.uerſ.quod autem.Salic.& Ang.l.fi.C.de quæſt. Et ita etiam ſecundum communiter contingentia accidit, & uſu compertū eſt pluries eſſe verū, ſed tūnc non erit indiciū ad torturā,niſi ille apud quē prę miſſa reperiuntur ſit cōſuetus cōmitere furta.Alex.cōſ.v. In caſu.nu.2.uol.j.Blanc.d.num.417.niſi probet à quibus præmiſſa habuerit.Dom.Iac.Nouel.tract.ad defenſam.nu. 148.ver.res.& nu.149.verſi.quod indiciū.Sed ſi probetur, ꝙ ſit perſona grauis & honeſta,vel bonę vocis,& famę ille apud quem res ipſa ſit reperta,& nulla alia adſint indicia, nec adminicula nō poterit torqueri ēt ſi non conſtet à quo habuerit.Blanc.d.ver.furtiua.Bal.& Sal.d.l. inciuile.Salic. & Ang.l.fi.C.de quæſt. Domin.Iacob.Nouel.d. verſ.quod indicium Iaſo.& alij Docto. l.in actionibus.nu.40.ff.de in lit.iur.Hipp.Practica crimi.§.diligenter. num.91.& 96.

8 ¶ Quintum indicium † damni dati,incendij,furti, & homicidij,& alterius delicti erit fuga,vbi poſt delictum commiſſum,etiam ante accuſationem, & inquiſitionem,ac citationem contra eum factam,quis ſe abſentauit,uel aufugit,ſeu latitat:talis enim fuga,ſeu latitatio facit indicium ad torturam vbi cum fuga cōcurrunt alia adminicula:puta,fama,vel inimicitia,vel alię circūſtantiæ,& adminicula & coniecturæ ſimul cum leuitate perſonæ, ſola autem fuga poſt delictum commiſſum ante citationē nō facit indicium,ſed ſuſpitionem.ita latè Ludo. Carrerius prac.crim. nu.112.ver.tertium.& not.in l.lege Cornelia.ff.ad Syllan. Bar.Rom.Iaſ.& Doc.in l.admonendi.ff. de iur.Fuga etiam faceret indiciū ubi quis fuit fugatus cum rumore propter delictum.Bar.l.fi.ff.de quæſt.Lud.Car.d.verſ.tertium.Fallit quando fuga poſſet modo aliquo colorari: quia tūc nō facit indicium:puta,ſi dicat ſe non deliquiſſe, ſed ſe abſentaſſe:quia timebat de facto occidi à conſanguineis occiſi, vel de facto capi,& detrudi in carceres. Vel dicat ſe iuiſſe

pro

pro voto explendo,aut pro mercātijs,& ſi hęc poterit pro bare,probabit, alioquin ſtandū erit eius iuramento, cùm præmiſſa conſiſtāt in eius animo.Lud.Car.d.nu. 113.uerſ. tertiū.cum ſeq.ibi,limita tn̄.Bal.& Doc.in l.in bonæ fidei. C.de iur.glo.& Doc.§.ſed iſtæ.inſt.de act.Mod.d.l.admonēdi.Fel.c.nullus.de præſump. Sola ēt fuga poſt accuſationē vel denuntiā, vel inquiſitionē ante citationē abſq; alijs adminiculis,& indicijs nullū facit indicium, nec ſuſpitionē.Bar.l.j.ff.de bon.eor.qui ſibi mor.cōſc.Lud.Car.d.uerſ. tertium. Et ēt ſi reus ſtaret cautus domi,vel alibi ne capiatur,non facit indiciū.Bar.Alex.& Ang.l.fi.ff.de quæſt.Ro. d.l.lege Cornelia.Lu.Car.d.verſ.tertium.in fi.ibi,ſecundo caſu.Fuga aūt facta poſt citationē, ſi cùm ea concurrat bānum:puta,octo dierū,vel 30. facit indicium ad torturam. Lud.Car.prac.crim.ver.tertiū.in fi.nu.113.in fi.ibi,ſi verò aufugit poſt citationē.Bal.l.j.C.de hære.inſti.Pau.de Caſ. l.raptores.C.de epiſ.& cler.& hoc ſecundū qualitatē perſonæ,vel vbi ſunt alia indicia.Lu.Car.d.verſ.ſi uerò aufugit poſt citationē.in fi.Par.de Put.tractat.ſing.verſ.tortura.el iij.verſic.ſequitur quæſtio.in fin.Thom.Grammat.conſil. 37. Fuga autem, vel attentatio fugæ à carceribus in quibus iuſtè detinetur,facit indicium.Ludo.Carr.pract.crim. nume.116.verſic. ſecundo caſu. Fallit quando quis aufugit animo redeundi:puta,vt iret ad principem, vel ad votum faciendum,& ita fuit reuerſus. Lud.Car.d. verſicu.ſecundo caſu. Bar.l.quid ſit fugitiuus.§.ſicuti.ff.de edil.edi. Bal.l.j.C.de ſer.fug. Fallit etiam quando iniuſtè detinebatur.Lud.Car.d.verſi.ſecundo caſu.Hippo.pract.crim.§.diligenter.& in rub.C.de probatio.Mod.d.l.admonendi.

9 ¶ Sextum indicium † damni dati,furti,falſi,homicidij,& alterius delicti,eſt vbi damnum datū furtum, falſum, vel aliud delictum,cædebat ad commodum imputati, & non alterius.Bar.d.l.fi.& ibi Blanchus nu.422.ver.res ſubtracta. & nu.255.verſ.qualitas.ff.de quæſt.Sali.& Ange.l.fin.C.de quæſt.per text.in l.j.§.ſed ſi quis inſtrumenta.C. de lat.lib. tol.ſed iſtud non facit ſine alijs adminiculis indicium ad torturam.Blanchus dict.uerſ.res ſubtracta.

10 ¶ Septimū † indiciū erūt minæ,vbi mināſ erat homo po

tens,

tens,qui de facili potuiſſet minas exequi,vel erat ſolitus mi nas ſuas exequi. & vir malæ famæ in eodem genere mali. Nam ſi poſt minas factum fuerit damnum vel delictum : erunt minæ ipſæ indicium ad torturam. Idem ſi alia plura concurrant indicia,vt inimicitia, & fama, & alia tunc ſufficerent ad condemnandum.& hæc eſt com.opin.Lud. Car.pract.crim.nu.126.verſi.Duodecimum indicium. Fal lit vbi minans erat impotens ad talia faciendum, vel homo bonæ vocis & famæ, & non ſolitus ad talia faciendũ, nec ſolitus minas exequi: quia tunc nõ faciunt indicium, maximè vbi calore iracũdiæ factæ fuiſſent minæ, niſi alia concurrant.& eſt com.opi.Lud.Car.d.ver.Duodecimum.

11 ¶ Octauum † erit indicium variatio & mendacium,quæ ſi ſint ſola faciunt ſuſpicionem, ſed non indicium ad torturam,niſi ſit cum alijs adminiculis & coniecturis, ſeu indicijs:quia tunc erit indicium ad torquendum,et eſt com. opi.Ludo.Carrer. Pract.crim.nu.119.uer.quintum.Bar.et Doc.l.de minore.§.plurium.et in l.fi.ff.de quæſt.

12 ¶ Nouum indicium † eſt quòd vicinus loci damni dati, uel furti,ſeu homicidij,uel alterius delicti commiſsi præſumitur pręmiſſa feciſſe,adeò quòd poteſt torqueri, & idem contra habentem notã domum in qua præmiſſa ſint perpetrata:quia poterit torqueri.tex.in l.dominus horreorũ. & ibi Bar.& Bald.ff.locat.Blanchus.d.l.fi.nu.412.uerſi.uicinus. Et hoc ubi agitur criminaliter, & eſt pœna corporalis:quia pro pœna pecuniaria quis non poteſt torqueri,niſi ſit pœna corporalis.Crauet.conſi.137.Magiſter.nu.11.Fal lit in uicino bonæ famæ:quia contra eum non militat ipſum indicium.Blanchus d.l.fi.nu.413.uerſ. limitatur.ff.de quæſt.Iaſ.l.in actionibus.col.pen.ff.de in litem iurand.

13 ¶ Decimum indicium † etiam ad torturam erit, ſi quis uiſus fuerit exire locum damni dati,uel furti commiſsi cũ aliquo,etiam ſi ignoretur,quid ſit ſub ueſte,niſi talis exiẽs ſit uir probus.Blanchus d.l.fi.nu.418.uer.uiſus.

14 ¶ Vndecimũ indicium † erit etiã ad torturã ubi perſona ſuſpecta uiſa fuit de nocte ire ad loca ſuſpecta : puta, in quibus dãnum,furtum,aut delictũ ſit cõmiſſum, uel ex eis reuerti.Blanch.d.l.fi.nu.419.Viſus exire tempore noctis.

¶Duodeci-

15 ¶ Duodecimum indicium † erit ad torturã fama publica, ſi cum alijs indicijs & adminiculis concurrat, alioquin ſola fama publica nõ erit ſufficiens indiciũ ad torturam. & eſt communis opinio Lud.Car. pract.crim.nu.19.verſi. ſecundum indicium.Bart.d.l.fi.vbi Blanch.nu.311.ver.fama.Iaſ.& Doct.l.admonendi.ff.de iur.D. Aymo.Crauetta. conſi.41.nu.6.Fallit primò in diffamato, & homine malæ famæ, & conditionis in eodem genere mali: quia talis ex ſola fama poterit torqueri.Lud.Car.d.verſ. ſecundũ indiciũ.Fallit ſecundò in fama vehementi, quia illa ſola facit indicium ad torturã.Fel.& alij in c.veniens.de teſti.Iaſ.d.l. admonendi.Lud.Car.d.ver.ſecundũ indicium. vbi etiam dicit quòd relinquitur iudicis arbitrio, quæ dicatur fama vehemẽs.Hipp.ſing.97.Fama.Fallit tertiò quãdo fama habet ortum à perſonis honeſtis, & fide dignis;quia tũc ipſa ſola fama facit indicium ad torturam.Lud.Car.d.ver.ſecũdum indicium.Hip.pract.cri.§.plurium. & ſing.97.Fama. Ang.in glo.non à maleuolis.Bald.& Sal.l.ea quidem.C.de accuſ. Quintò fallit quando cùm fama concurrit dictum ſindici denunciantis maleficium cum iuramẽto.Lud.Car. d.verſi.ſecundum indicium.Fallit ſextò quando fuit probata fama, & vltra famam fuerunt probatæ qualitates,& cauſę ex quibus fama originem habuerit:puta,inimicitia, vel alia conſimilia:quia tunc fama faciet indicium ad torturam.Blanch.d.l.fin.nu.313.verſ.fama ibi,ſi vero vltrà.

16 ¶ Tertiumdecimum † & aliud indicium erit ad torturã, pax habita pretio:ſecus ſi gratis.Iaſ.& Doc.in l.tranſigere. C.de tranſact.Lud.Carr.pract.crim.nu.125.verſi. Vndecimum indicium.& nu.145.ver.Trigeſimum.Hip.Pract.cri. §.diligenter.verſi. quæro vlteriùs. Fallit quando pax facta fuit in genere cuicunque, qui offenderit notario ſtipulante, vel cum proteſtatione quòd fit non animo confitendi delictum ſed expenſas,& rancores animi euitandi.Ludou. Car.d.verſi.Vndecimum indicium.Iaſo. & Doc.d.l.tranſigere.Hip.d.§.diligenter. & ita etiam vidi iudicari per Magn.D.Ioſephum Zanardum Landum Placentinum, compatrem meum prætorem Nouariæ benemeritum.

17 ¶ Practica † autem vera ad probandũ valorem rerum in

omni caſu,etiam in caſu l.ij.C.de reſcind.vendi.& ad probandum damni quantitatem,& æſtimationem, erit quòd iudex deputet exploratores,ſiue æſtimatores duos,qui ipſa omnia æſtimare debebunt,ac referre iudici,& etiam eſt communis opi.Cag.in l.ij.nu.258.& ibi Bar.num.20.ver. ſed propter.& Bal.Pau.de Caſt.Sal.& alij.C.de reſcin.vēd. Qui tamen æſtimatores priùs iurare debent de æſtimādo bona fide & ſine fraude.tex.glo.Bar.Bald.& Doc.in l.hac edictali. §.his illud.C.de ſecun.nupt.& citari debent partes quando iudex, vel æſtimatores vadunt videndum ad locum vel rem pro æſtimatione facienda. Cagn.d.l.ij.nu. 262.Bar.l.Theopompus.ff.de dot.prę leg.Et etiam poſt dicita teſtificata mitti poſſunt ipſi exploratores & æſtimatores ad æſtimandum.Bal.d.l.ij.vbi Cag.nu.265.

18 ¶ Nouaria † vrbs priùs Aria dicebatur ad Hercule Ario ægyptio condita,teſte Marco Portio Catone, qui in eius libro originum,ſic ſcribit,Nouaria ante ab Herculis ægyptij nomine Libya , & à cōgnomine Aria , ægyptio uocabulo Leonina:ſed à Liguribus inſtaurata Nouaria dicta eſt.Aria enim lingua Caldæa ſiue ægyptia idem eſt quod Leo,apud latinos , ſic & apud Hæbreos Ari idem eſt quod Leo apud nos: in qua vrbe viri illuſtres ſemper fuêre præſertim Calcinus & Robaldonus Tornielli in vrbe Nouariæ vicarij imperiales,à quibus deſcendit Mag.D.Io.Aloyſius Torniellus Vergani dominus , pater Angelæ Torniellæ vxoris meæ, à qua Franciſcum,Mariam,Ioſephum & Io.Aloyſium Plotos filios meos maſculos ſuſcepi , qui anno præſenti 1556.viuunt.Ex illuſtri etiam Catiorum familia, ex qua Magn.D. Clara Catia mater mea oriunda fuit:innumeri viri ēt eua ſerunt:fuit etiam ex mea Plotorum ſtirpe vir illuſtris Ioānes Plotus Nouarienſis eccleſię Archidiaconus,qui pro manu tenendo Vrbanum Sextum Pōtificem maximum in ſede Apoſtolica contra Robertum Antipapam appellatum Clementem ſeptimum ex ſpeciali commiſsione eiuſdē Vrbani ſexti ſtrenuè ſe geſsit anno 1387.Vnde Nouaria ciuitas Herculea & Nouarienſes viri Herculei dicuntur.Et fuit ipſe Hercules natus in prima hominum propagatione ante excidium Troianū , pluſquàm decē millibus annis egy-

ptijs,

ptijs, qui ſunt pluſquam octocentū anni ex noſtris annis. Pater autem ipſius Herculis fuit Oſiris, & fuit Hercules Arius Nouariæ conditor antiquior cæteris omnibus Herculibus: vt inquit Io. Annius Viterbenſis in commentarijs antiquitatum Beroſi in tit. de Regibus Aſſyriorum. Hercules autem ipſe Arius ægyptius teſte Beroſo Babylonio in eius quinto libro antiquitatū venit in Italiam tranſeundo per Celtas, & in ea expulſis tyrannis, & gigantibus per triginta annos regnauit, multas ciuitates ſub eius nomine condendo, inter quas condidit teſte Catone Nouariam, quæ etiā Romanorum temporibus erat ciuitas quæ ſuis legibus, & ſuis moribus viuebat, & honores Romę capeſcebat, & non onera. cum à P. Cornelio Tacito in eius libro 17. Annaliū, Mediolanum, Nouaria, Eporedia, ac Vercellæ nominentur. firmiſsima Tranſpadanę regionis Municipia. & teſte Alcia-
19 to in l. municipes. ff. de verb. ſign. Municipia † dicerentur, ac dicantur ſolùm vrbes quę ſuis legibus, & ſuis moribus viuerent, & honores Romæ capeſcerent, & ſic dicta Municipia quaſi honorarij muneris capaces, licèt onera non tenerentur. toto titulo ff. ad munic. Vnde cum Nouaria priùs
20 Aria diceretur. Nota quòd vbi † nomē antiquum eſt mutatum per nouum, quod non ſufficit in libellis accuſationibus inſtrumentis, nec alijs exprimi nomen antiquum, niſi exprimatur nouum. §. nos verò. vbi Cagn. & Parpalia in proœ. ff. veter. per illum text. Sed ſi nomen antiquum non eſt mutatum per nouum, ſed nomini antiquo eſt additum nouum, tunc vtrunque nomen antiquum & nouum debet exprimi. Bart. & Cagn. & Parpal. d. §. nos verò. text. in l. Lucius. ff. de fid. libe.

¶ Hæc ſunt quæ fluctuante vniuerſa Italia bellicis furoribus, & maximè vrbe Nouariæ patria mea nobiliſsima, compoſui, dum varijs negotijs publicis, & patriæ, & bellorum eſſem occupatus, quæ glorioſæ Virgini Mariæ dicaui ac dico.

FINIS.

TABVLA PARAGRAPHORVM in hoc tractatu comprehenſorum.

Proœmium. folio 2
§. 1. fol. 3
§. Nota primò.2. fol. 11
§. Præmitto.3. fol. 18
§. Primò itaque amplia.4.f.33
§. Dicam cum Virgiliana Didone.5. fol. 60
§. Vnde ex præmiſſis.6.fol. 80
§. Et prædicta faciũt.7.fo. 102
§. Perpetuo notabũ.8.fol. 116
§. Sed vt opus.9. fol. 121
§. In depoſiti etiam.10.fo. 130
§. In dotis actione.11. fo. 145
§. Hypothecaria actio.12. 156
§. Actio pro ſocio.13. fol. 161
§. Petitio hæreditatis.14.f.166
§. Actio familiæ erciſcundæ.15. folio 169
§. Mandati actio.16. fol. 172
§. Actio quæ præſcriptis verbis.17. fol. 175
§. Actio negotiorum geſtorum.18. fol. 176
§. Commodati actio.19.fo.177
§. Vndecimò principaliter.20. folio. 178
§. Mandans eni.21. fol. 179
§. Duodecimò principaliter.22. folio 180
§. Decimoſeptimò.23. fol. 182
§. Decimooctauò.24. fol. 184
§. Decimonono.25. fol. 186
§. Vigeſimò.26. fol. 189
§. Vigeſimoſecundò.27.fol. 191
§. Vigeſimotertiò.28. fol. 192
§. Vigeſimoquartò.29.fol. 194
§. Vigeſimoquintò.30.fol. 199
§. Vigeſimoſextò.31. fol. 201
§. Vigeſimononò.32. fol. 202
§. Trigeſimò.33. fol. 203
§. Trigeſimoprimò.34.fol. 204
§. Trigeſimoſecundò.35.fo.205
§. Trigeſimoquintò.36.fol. 206
§. Trigeſimoſextò.37.fol. 207
§. Trigeſimoſeptimò.38.fo.210
§. Quadrageſimò.39. fol. 211
§. Quinquageſimò.40.fol. 215
§. Homicidium.41. fol. 217
§. Duello victus.42. fol. 221
§. Furtum.43. fol. 223
§. Falſi crimen.44. fol. 227
§. Teſtari prohibens.45.fo. 231
§. Iniuriam verbalem.46. 232
§. Spoliatus poſſeſſione.47.234
§. Quinquageſimoprimò. 48.folio. 237
§. Ad laudem.49. fol. 242
§. Septimò principaliter. 50.folio. 257
§. Vigeſimoſeptimò.51.fo. 265
§. Quadrageſimoquintò. 52.folio. 277
§. Reſtat videre.53. fol. 283
§. Sextò quæro.54. fol. 286

FINIS.

INDEX

INDEX RERVM VERBORVM ET SENTENTIARVM SINGVLARIVM

IN DN.

IOAN. BAPTISTAE PLOTI *Tractatum de in litem iurando, ſiue repetitio l. ſi quando. C. vnde vi.*

De litera A.

ABIGEVS, quo caſu non teneatur de abigeatu. nu. 16. folio 84

Accuſatio qñ ſit nulla i eo de quo agimus. num. 46. fol. 267

Accuſatio ſi lingua vulgari ſit facta, an iurari poſsit in litē. num. 4. fol. 177

Accuſator damnū paſſus ſi ante præſtitū in litem iuramētū decedat, eius mors pro iuramēto habetur. nu. 2. f. 205

Actio ad exhibendum cui competat, & ad quid. nu. 2. f. 183

Commodati actio eſt bonæ fidei, & in ea iuratur in litem contra doloſum. nu. 1. f. 176

Actio de dolo licēt nō ſit bonę fidei, nec in rem, tamē in ea in litē iuratur. nu. 6. fol. 212

Actio de dolo non poteſt concurrere cum actione iniuriarum in exercitio, ſecùs in origine. num. 57. fol. 30

Actio de dolo, & quod metus cauſa, in quibus dolus commiſſus fuerit à principio obligationis contractæ iurari poteſt in litem. nu. 1. fol. 186

Actio ex edicto. ff. ne qs eū, qui in ius vocatus eſt, an detur ad intereſſe. nu. 5. fol. 187

Actio ex teſtamento petitio hęreditatis fideicommiſſarij et bonorum poſſeſsio, & ſtatutum continuandæ poſſeſsionis defuncti in hęredē, ſunt ſtricti iuris, & in eis in litem non iuratur, niſi quando efficiuntur arbitrariæ, vel quādo eſſet difficultas probationis. nu. 10. fol. 188

Actio familię erciſc. & cōi diuidundo, ſunt actiones bonæ fidei, & ī ipſis in litē iuratur cōtra cohæredē, qui aliquid ſubtraxit. nu. 1. fol. 169

Actio hypothecaria, vel pignoratitia, tam directa, quam contraria, vel Saluianũ interdictum dicitur bonæfidei, & in litem iuratur contra doloſum. nu. 1. fol. 156.
Actio præſcriptis verbis quo caſu dicatur eſſe bonæfidei, & pro ea in litẽ iurari poſſit. nu. 1. fol. 177
Actio pro ſocio eſt bonę fidei, & in ea in litem iuratur. nu. 1. fol. 161.
Actio realis in rem ſcripta pro ſeruitute competit, & in ea in litem iuratur. nu. 3. f. 154
In actionibus bonę fidei ob ſolã morã abſque difficultate probandi iuratur in litẽ cõtra moroſum. nu. 2. fol. 192
In actione rerum amotarum per vxorem, vir in litẽ iurare poteſt. nu. 6. fol. 184
In actionibus ſtricti iuris ex iuramento in litem probatur pretium, & intereſſe concurrente mora, & difficultate probationis. nu. 1. fol. 192
In actionibus ſtricti iuris iurari poteſt in litem vbicunq; copulatiuè adeſt dolus rei conuenti, & difficultas probationis. num. 1. fol. 189
Actus per ignorantiam excuſabilis, non excuſatur vbi fit clandeſtinè. nu. 10. fol. 35
Actus præſumitur factus tẽpore licito, niſi contrariũ probetur. nu. 5. fol. 117
Administrator rei alienę tenetur parti exhibere inuentariũ, ac librum rationũ, ac parti ꝙ copia omnium per partem extrahatur. nu. 26. f. 67
Administratores qui tenentur inuentarium, & librũ rationũ facere, ſi iurent ea perdidiſſe, eis non creditur, niſi hoc probent, ſed contra eos in litem iuratur. nu. 35. f. 72
Administratores rerũ publicarum, & eccleſiarũ non poſſunt facere pactũ de ſtando iuramẽto ptis. nu. 6. fol. 238
Aduocati procuratores, & qui in litibus verſantur, nõ poſſunt facere pactũ de quotalitis, aliàs eorũ officio priuãtur. nu. 8. fol. 172
Aduocati qui inſtruũt ſuũ cliẽtẽ ad negandum poſitiones veras, tenentur ad dãna partis, contra quarum negatæ ſunt poſitiones. nu. 3. fo. 208
Affirmans pro vero, quod non eſt, dicitur in dolo, & contra eum in litem iurari poteſt. num. 15. fol. 210
Agens ad pœnã ſtatuti ob ſolẽnitatem requiſitam non ſeruatam, negatiuam probare debet. nu. 1. fol. 114
Agnatus vnus ſi tantùm adſit an admittatur cũ cognatis ad pſtandũ cõſenſum i matrimonio minoris a ſtatuto

requiſitum. nu.38.fol.112
Agnati & cognati hodie ſunt legitimi tutores, & ſtatutū in agnatis cauſa hoc diſponens, habet locū & in cognatis.nu.10.fol. 124
Agnati quorū cōſenſus in matrimonijs minorū à ſtatuto requiritur, ſi ſint ſuſpecti, an debeāt remoueri.num. 36.fol. 112
Agnati quorū cōſenſus in matrimonio minoris requiritur ex ſtatuto, ſi ſine iuſta cauſa nolint cōsētire, quid ſit agendū.nu.37.fol. 112
Agnati, vel tutores, quorū tutela ēt eſt nulla declarata poſſunt impunè pupillā à matre vi auferre, ſi ſentiant matrē velle eā indigno viro copulare.nu.34.fol.111
Alienās rē iudicij mutādi cauſa in potentiorē, qua teneatur pœna.nu.76.fol. 54
Animalia an & quando veniant in legato mobilium. num.16.fol. 7
Animalia in ſuo damnū dantia ſi quis reperiat an poſſit ea retinere, donec pro dāno ſatiſfiat.nu.7.fo. 285
Appellari licèt nequeat de iure ciuilli à ſentētia in poſſeſſorio lata, ſed tātùm de nullitate dici, tamē à ſententia lata ſuper remedio c.reintegrāda.iij.quæſtio.j.poterit appellari etiā inter laicos, & in foro imperij.n.9.f 19
Appellatio à ſentētia ſi ex ſtatuto ſit prohibitia, non cēſetur prohibitia, quādo iudex fuit in dolo, vel lata culpa.num.8.folio 82
Appellatio ſi à iudice reijciatur, punitur.30. auri pondo, & ideò ſint cauti iudices, admittere, eā ſi & īquā tū tenētur de iure.n.44. 44
Arbitraria actio quæ dicatur ut in ea poſsit iuramētū in litem deferri.nu.6.fol. 181
Arbitrarijs in actionibus an poſsit in litem iurari.num. 5.fol. 181
Argumentum, à contrario ſenſu in oibus validiſsimū, fallit, quando reſultaret correctio iuris cōis.nu.24.fol. 22
Argumentū à delictis ad contractus valet in iure data paritate terminorū.n.53.f. 47
Argumentū à fure ad moroſum valet.& nu.71.fol. 52 & nu.80.folio 55
Argumentum de dote ad pias cauſas valet.nu.12.fol. 147

De litera B.

Beneficiū principis debet latiſsimè iterpretari.n.6.f. 82
Timor belli & armorum idem operatur, quòd bellū, vt conductoribus debeat fieri remiſsio. idē & de timore tormentorum.nu.4.fol. 34

Blaſphematores ſunt infames, nec ſunt teſtes oĩ exceptione maiores. nu.14.fol. 260

Bona immobilia in inuẽtario per tutorem, qua forma debeant deſcribi ne ad intereſſe teneatur, & qua forma itẽ mobilia nu.29.fol. 69

De litera C.

CAlumnians in ciuilibus ſi non põt expenſas ſoluere, põt detineri, & puniri iudicis arbitrió.nu.5.fol. 211

Contra calũnioſum litigatorẽ põt in litẽ iurari ad probationẽ intereſſe.nu.3.fol. 211

Caupo ſi viatori proteſtetur ſe nolle cuſtodire valiſiã non tenetur de rebus ex ea ablatis, niſi probetur ipſummet furem fuiſſe.nu.13.fol. 136

Cauſa magna an dicatur, ſi agatur de poſſeſsione ẽt magnę rei, & non de proprietate.nu.12.fol. 247

Cauſa quælibet quæ excuſat à dolo & eius pœna, an excuſet à pœna pecuniaria quæ datur ratione, late culpæ, & an in pœnis pecuniarijs lata culpa dolo æquiparetur. nu.31.fol. 91

Principalis cauſa ſi quolibet tẽpore põt ſummariè tractari, poterũt ſimiliter omnes quæſtiones incidẽtes ſummariè agitari: idẽ eſt de cauſa appella.nu.51.fol. 46

Principalem cauſam ſi cõſtat non eſſe cõpromiſsibilem, vel conſilio ſapientis committendam, vel articulus an debeat committi, & ſi compromiſsibilis. nu.48.f. 45

In cauſis magnis poteſt iurari, in ſupplementum probationis contra eum, qui in aliquo conuictus fuit de mendacio.nu.11.fo. 209

Ceſsiõarius agẽs proprio noĩe an teneatur de quotalitis: & quid ſi ceſsio præſumeretur ſimultata.nu.11.fol. 133

Ciuis tenetur contribuere ad onerá cũ communitate ſuæ ciuitatis etiã pro bonis quæ poſsidet in oppido à ciuitatẽ ſeparato. fallit in bonis emptis ab oppidanis cum oppido ab antiquo æſtimatis.nu.21.fol. 8

Clandeſtinũ matrimoniũ con trahens, quando non teneatur ad pœnã clandeſtini matrimonij.nu.2.fol. 103.

Clandeſtina matrimonia qua ratione à legibus prohibeãtur.nu.1.fol. 102

Clandeſtinitas probare facit dolum, & præſumi ſcientiã delicti.nu.8.fol. 35

Clandiſtinitas matrimonij punitur: quia ex ea præſumitur, & probatur dolus. Et quo caſu non puniatur.nu.4.fol. 104

Clandeſtinitas

Clādeſtinitas operatur, quòd nō parcitur illis, qbus aliàs parceretur ob iuris, vel facti ignorantiam.nu.28.fo. 255

Clandeſtinitas: vt tollatur ille cui aliqua pars de fructibus debetur, pro ſuo iure & intereſſe poteſt deſcribere fructus in agro pendētes, & prohibere ne fructus colligātur ſine ſui, vel eius nuntij præſentia.nu.11.fol. 35

Clandeſtinus actus quis dicatur.nu.17.fol. 36

Clādeſtinus actus: puta, furtū probari pōt per cōiecturas, cū aliæ probationes haberi non poſsint. Et hoc ſufficit vt deferatur iuramentum actori ſuper quātitate, & ęſtimatione rerū.nu.35.fol. 41

Clādeſtinus actus ſi appareat, contra illum actū facientē poterit iurari de rebus ſubtractis & amiſsis.nu.6.f. 35

Clerici an iurare poſsint ad formā dict. ſtatuti & eius beneficio gaudere. nu.8.f.279

Cohæres ſcienter vendens partem cohęredis in dolo dicetur, & contra eum in litem iuratur.nu.10.fol. 168

Colonus colens ad partem dicitur, ſocius, & cōtrā eum à domino in litem iurari poteſt, ſi rem domino, non reſtituit.nu.13.fol. 165

Colonus, vel conductor quando ab emptore, vel ſingulari ſucceſſore expelli nequeat.nu.83.fol. 56

Commodans vaſa vitioſa ſciēter in dolo dicitur, & contra eum in litem iuratur. nu.3.fol. 177

Cōmodatarius ſi ad aliū vſū re cōmodata vtatur, ꝙ pro quo accepit, furtum cōmittit, fallit vt hic.n.2.fol.177

Communes res inter alios ſub clauſurá exiſtētes debēt cū præſentia aliorū ſociorum aperiri, vel in præſentia teſtium fidedignorū, aliàs cōtra aperiētes in litē iuratur, ēt pro maiori ſumma, quàm confeſſata. nu. 3.fol. 162

Cōmunitas, vniuerſitas & reſpublica æquiparantur minori, vnde contra ſindicos earum poterunt in litē iurari, ſi ij earum bona temerè alienauerint.nu.4.fol. 61

Compromiſsi, ſeu cōſilij ſapiētis petitione, ex ſtatuti diſpoſitione, ligantur manus iudicis: vt nō poſsit cognoſcere, ſi cauſa eſt compromiſsibilis.nu.47.fol. 44

Cōpromitti articulus non debet quādo conſtat, litē protelādi cauſa, id peti: vel quādo tantūm dubiū eſt in iure, nō in facto.nu.49.fo. 45

Cōcubinarij ſunt turpes perſonę, & infames, nec poſſunt

eſſe teſtes.nu.13.fol. 259
Condẽnatus etiã per inquiſitionem eſt infamis ſaltem infamia facti.nu.7.fol.258
Condẽnatus ratione doli eſt infamis nec talis in litem iurat.nu.6.fol. 258
Conditio habetur pro cauſa efficaci obligationis, ſi & aliàs inſtrumẽta ſine cauſa ſpecifica,& idonea non valeant.nu.5.fol. 11
Conditionale ſi, quod ponatur in diſpoſitione legis, vel ſtatuti,illud cẽſetur reqri pro forma.nu.2. fol.11
Conductor an pro fructibus in ſolo pendentibus damnificatis iurare in litem poſſit.nu.21.fol. 282
Cõfeſsio rei ſi fiat cũ qualitate minuente pœnã delicti, vbi præſumptio eſt contra delinquentẽ,cõfitens tenetur illa qualitatẽ probare, aliàs ſuccũbit.nu.2.fol.215
Cõfinia niſi pars nõ patitur, iuramentũ veritatis in litẽ præſtari põt.nu.8.fol. 182
Conſenſus parentũ, vel agnatorum quibus rationibus aliquando à ſtatuto in matrimonijs minorum requiratur.nu.23.fol. 120
Cõſen. patris etiã tactitus,vel ſubſequens põt in filijfamiliàs matrimonio adhiberi,& ſufficit.nu.21.fol. 119
Conſilij ſapiẽtis ſi ex ſtatuti diſpoſitiõe debeat à iudice ad partis requiſitionẽ cauſam cõmittere,vtrũ,ẽt articulus incidẽs, an cauſa ſit cõmittenda vel ne debeat cõſilio ſapiẽtis cõmitti.Et inibi,quibus exceptionibus poſsit euitari, quominus cauſa cõmittatur conſilio ſapiẽtis.nu.41.fol. 42
Conſtitutũ probat cõtra cõſtituentẽ, ꝙ eſſet in poſſeſſione tempore conſtituti,& in prẹiudiciũ conſtituentis probat cõſtitutum abſque alia probatione.nu.56. 49
Conſuetudo colligendi fructus abſq; domino, cùm inducat ad delinquendũ, nõ valet, niſi ſit tãti temporis cuius initij non eſt memoria in contrariũ.nu.18. 36
Cõſuetudo ẽt mala &nulla excuſat i delictis nu.57.f.100
Cõſuetudo excuſat notarios à pœna falſi.nu.55.fol. 99
Conſuetudo excuſat tutores, à non confectione inuentarij.nu.18.fol. 127
Conſuetudo mala excuſat à pœna temporali non æternali.num.17.fol. 13
Cõſuetudo paſcẽdi animalia in alieno agro excuſat paſcentẽ ab oĩ pœna, nec cõtra eũ iurari in litẽ poteſt, fallit vt ibi.nu.37.fol. 265

Continuatio

Cõtinuatio quid ſit,& qui ſint eius effectus.nu.2.fol. 3
Continuatio de lege ad legem non eſt neceſſaria. nu.1.fol. 3.& nu.12.fol. 6
Continuatio de rubrica ad rubricã an cadat.nu.3.fol. 4
Contractus à lege reprobatus an poſsit allegari in caſu decreti Medio. quod prohibet procedi criminaliter, vbi res habet originem à cõtractu. nu.50.fol. 98
Contractus aliàs ſtricti iuris, cũ principe initi, bonæfidei efficiũtur, & in cauſis ob ſolum dolum iurari in litẽ poteſt.nu.3.fol. 181
Contractus an ſit doloſè initus ex qualitate facti cõtrahentium,loci & tẽporis,cõcipi poteſt.nu.60.fol. 100
Contractus appellatione in fauorabilibus quæ veniãt.nu. 39.fol. 94
Cõtractus appellatione venit etiã contractus nullus,qñ ſumus in fauorabilibus,& militat eadẽ rõ.nu.47.fol. 97
Contractus appellatione venit etiam contractus nullus, qñ aliàs verba eſſent ſuperflua. nu.3.fol. 81
Contractus celebratus ſine ſolennitate à ſtatuto requiſita eſt ipſo iure nullus,& pręſumitur doloſus.num.48.& nu.50.fol. 77
Contractus doloſè initus,non dicitur propriè contractus nec valet, etiam ſi ſit iuramento firmatus.nu.2.fo.80
Contractus facti contra legẽ, ſi in ſe naturalẽ æquitatem cõtineant, ceſſat pſumptio doli & malæfidei.n.61. 101
Contractus quãdo dicatur doloſus.nu.40.fol. 74
Contractus nulli & illiciti,quę communiter fiunt, tanquã liciti, excuſant à pœna criminali huius ſeculi,licèt nõ quò ad Deũ.nu.54.fol. 99
Contractus omnes de iure canonico ſunt bonæfidei, & ideo in oĩbus in terris eccleſiæ, poteſt in litẽ iurari contra doloſum.nu.4.fol. 181
Contractus mutui ſi celebretur, intereſſe non debetur: & ideò nõ iuratur in litem. nu.8.fol. 164
Contractus vbi eſt fœneratitius iurari nõ poteſt pro intereſſe in litem.nu.7.fo.163
Contractus vel titulus nullus cauſatus etiam ex errore iuris, excuſat à mala fide, & à dolo.nu.23.fol. 87
Contractu nullo, ẽt conſtitutum in eo appoſitũ dicitur nullum:tñ excuſatur is, qui harũ ptextu propria authoritate & per uim ingreſſus ẽ poſſeſsionẽ, niſi fieret reſiſtẽtia facto.nu.21.fol. 85

Contractu

Contractu principali non ſubſiſtẽte nec eius acceſſoria valent.nu.19.fol. 84
Contrahens cũ puella minore duodecim anno. debet acerrimè puniri.nu.4.fol. 115
Contrahens multum æs alienum ſciens ſe non eſſe ſoluẽdo, debet detineri, & arbitrio iudicis puniri, nec ad bonorum ceſsionem admittitur.nu.62.fol. 50
Contrarius ſibi in litem nõ iurat, vel qui nõ habet veram informationẽ,aut in iuramẽto eſſet error.nu.5.fol. 270
Contrarium probatur,per negatiuam coarctatã loco & tempore.nu.24.fol. 252
Conuentio de ſtando dicto vnius teſtis tñ valet, niſi probetur cõtrariũ.nu.2.fo. 238
Conuentio de ſtando iuramẽto partis non valet,quando eſt ſuſpitio de vſuraria prauitate.nu.8.fol. 239
Copula,&,poſita iter duas orationes pfectas,quę ſtare poſſunt de p ſe,tunc habet vim dictionis continuatiuę,non copulatiuę.nu.34.fol. 93
Copula, &,qñ compulet ordine ſucceſsiuo.nu.23.fol.112
Copula in decreto, vel lege fauorabilis habet vim dictionis continuatiuę,non copulatiuæ.nu.35.fol. 93
Copula negatiua in pęnalibus diſpoſitionib. requirit neutrum fieri.nu.28.fol. 114
Copulatiua negatiua vel affirmatiua vt verificetur requiritur cõcurſus omnium copulatorum.nu.40.fol. 95
Copulæ proprietas quæ ſit, & quæ ſint dictiones copulatiuæ, & vtrum copulatorum concurſus requiratur. nume.33.fol. 92
Copulatiuarum dictionũ natura eſt copulate diuerſa.nume.38.fol. 94
Contra contumacem probantur damna & intereſſe iuramento actoris.nu.2.fol.210
Creditor an ſemper in actione hypothecaria,pignoratitia, vel Saluiano interdicto,contra tertium poſſeſſorem poſſit in litem iurare maximè quando petijt in libello,reũ condẽnari ad rem reſtituendam,vel ad ſoluẽdum debitum.nu.11.fol. 159
Creditor agens hypothecaria contra debitorem,qui nõ reſtituit,vel dolo deſinit poſſidere nõ pt in litẽ iurare quãti ſua interſit,ſed ſolùm quãtũ eſt creditũ ſuũ cũ intereſſe legitimo, vbi creditor nũquã rem obligatã poſſedit:& quid ſi aliquando illam poſſedit.nu.10.fol. 159
Creditor alienãs pignus,vel rẽ hypothecatam, quando dicatur

catur eſſe in dolo, & alienationem non valere. num. 5. fol. 157
Creditor bonæ famę, qui accepit propria authoritate ſine vi rem debitoris ſui inſolutum, an teneatur, & contra eum, in litem iurari poſsit. nu.2.fol. 277
Creditor poteſt in litem iurare contra debitorem qui ex lapſu diei promiſsionis conſtituitur in mora, & qui tenet ex ſtatuto dare bona in ſolutum pro omnibus damnis,expenſis,& intereſſe,tam intrinſeco,quã extrinſeco,et tenetur ei dare in ſolutũ tã capitali, quàm pro expenſis & intereſſe.nu.14.fol. 160
Creditor poteſt petere ab ipſo debitore moroſo, & contumace omne intereſſe intrinſecum & extrinſecum: & ſic etiã vſuras,quas ob pecuniã ab Hebræo ſumptã accepit, ſolutione ſibi in tẽpore non facta.nu.6.fol. 157
Creditor quando poſsit petere à debitore etiam intereſſe lucri ceſſantis.nu.7.fol. 158
Creditor remittens partem debiti mercatori fallito:vt reſiduum ſoluat, poterit partẽ remiſſam etiam repetere cõdictione ab turpẽ cauſam. nu.65.fol. 50
Creditor ſi contra debitorem in litem iurauerit vltra debitum, debitor ex æquitate liberabitur ſoluẽdo debitum cum intereſſe legitimo. nume.12.fol. 160
Creditor ſi nõ reſtituit pignus debitori quando ſibi eſt ſatisfactum dicitur eſſe in dolo,nec auditur ſi dicat illud amiſiſſe. Et de eius valore ſtatur iuramento debitoris. nu.13.fol. 160
Criminaliter agi quando dicatur.nu.30.fol. 90
Lata culpa nõ æquiparatur dolo etiam in caſibus, quibus agitur de ſola pęna pecuniaria, quãdo lex vel ſtatutum facit expreſſam doli mentionem.nu.32.fol. 91
Curia conſequitur maiorẽ honorem abſoluẽdo, quàm in condemnãdo. nu.27.fol.88
Cuſtodire rem obligatus, ſi eã non cuſtodiat,& ipſa amittatur, vel deterioretur, poteſt contra eum in litem iurari.nu.11.fol. 239

De litera D.

DAmnum quid dicatur. nu. 42.fol. 266.
Damnum datum in frumento non maturo vel arbore iuuene quomodò debeat æſtimari.nu.6.fol. 285
Dãna & expenſę ob ſpoliũ paſſa, iuramento damnum paſſi probantur.nu.2.fol. 238

Dans vnam rem pro alia com mittit crimen ſtellionatus, & contra eum in litem iuratur.nu.14.fol. 210
Debitor allegãs rem ſpecialiter per eũ obligatam, vel traditam creditori dicitur furtũ committere, & contra eum in litẽ iuratur.nu.4.fol. 157
Debitor nummorũ,ſi dolo malo fuerit in mora ſoluendi omni iure, & in conſcientia tenetur ad intereſſe creditoris tam intrinſecum,quã extrinſecum,& etiam lucri ceſſantis in mercatore, quòd mercator iuramẽto ſuo probat. Idem procedit in omni contractu bonæ fidei.num. 30.fol. 141
Debitor pecuniæ in mora conſtitutus oĩ iure tenetur ad intereſſe creditoris, non ſolum pro damno emergẽte: ſed etiam pro lucro ceſſante,quãdo creditor erat mercator ſolitus cum pecunia negotiari.nu.31.fol. 154
Debitor qui fuit in mora ſoluẽdi,vel fur tenetur ad intereſſe ac pretium quãti plurimi, & ad æſtimationem momẽtaneam.nu.70.fol. 52
Debitor ſi pignus habuit à creditore, & illud creditori nõ reſtituit, poterit per creditorem in litem iurari. num.3. fol. 179
Debitor ſi ſcienter decipiat creditorem in re pignorata,tenetur crimine ſtellionatus. nu.3.fol. 156
Debitor ſeu venditor rei mobilis in quibus caſibus non teneatur ad intereſſe quanti plurimi, etiam ſi non ſoluiſſet debito loco, & tempore. nu.67.fol. 51
Debitor vendens rem alteri obligatam,& aſſerens illã eſſe liberam,tenetur pœna falſi, & contra eum in litem iuratur.nu.12.fol. 209
Debitor vendens rẽ alteri obligatã,& diſsimulãs eam eſſe alteri obligatam tenetur pęna arbitraria ex crimine ſtellionatus & contra eum in litẽ iuratur,& quid ſi promiſerit eã liberare, caſu quo eſſet obligata.nu.13.fol. 210
Debitor volens ex ſtatuto bona in ſolutũ data redimere non auditur, niſi etiam offerat omnes expenſas, dãna & intereſſe, licèt ſtatutũ dicat quòd poſsit redimere pro eodem pretio.nu.8.fol. 158
Debitorẽ iuſta cauſa litigandi excuſat à mora,& ab intereſſe,& ab interitu rei, ẽt ſi eſſet depoſitarius.nu.72.fo.53
Decretum circa onera dicitur trãſire in cõtractũ, nec pòt reuocari ſine eius ſpecialiſsima derogatione.nu. 18.f.8.

Decretum

Decretum Mediolanēſe,quo cauetur, quòd vbi res habet originē à cōtractu nō poſsit procedi criminaliter,nō procedit ubi contractus fuit dolo initus.nu.61.fol. 50
Decretum Mediolanenſe ſub rub.in quibus caſibus criminaliter procedi non poteſt, quo cauetur,quòd vbi res habet originem à contractu, non poſsit procedi criminaliter, niſi contractus doloſè initus reperiretur,an procedat etiam quòd contractus eſſet nullus per errorem facti, & iuris, dummodò non eſſet doloſè initus. nume.1. fol. 80
Mediolanenſe decretum de cōtinuanda poſſeſsione defuncti. in §.inſuper. quomodò procedat,& intelligatur.nume.25.fol. 22
Mediolanenſe decretum de raptoribus honeſtarum mulierum loquens quomodò intelligatur.nu.13.fol. 12
Declarandi verba ambigua facultas non tranſit ad hæredes, niſi ſit informatus. nu. 9.fol. 198
Modicus defectus in reddendis rationibus non conſideratur.nu.24.fol. 128
Delictum nocturnū an per teſtes probari ita poſsit vt valeat iuramētum in litem vel in ſupplementū probationis deferri.num.16.fol. 273
Delictum ſi à contractu originem habeat de iure communi in multis caſibus criminaliter procedi non poteſt. nu. 52.fol. 88
Delictum ſi ſit dolo malo commiſſum in litem iurari contra delinquentem poteſt: ſecus ſi caſu,vel lata culpa,vel non eſſet difficultas probationis.nu.6.fol. 217
Delicti nocturni probationes etiam factæ per coniecturas probant.nu.37.fol. 41
Debet prius liquidò cōſtare delicto rei antequā iuretur in litē ſuper dānis, & intereſſe. nu.7.fol. 117
In delictis ſufficit probare delictum,licèt nō probetur ſubſtantia debiti:nam tunc ſtatur iuramento meo tam ad probationē ſubſtantiæ, quā quantatis, & pretij rerū.nu. 9.fol. 209
Deponens apud hoſpitem, nautam,vel ſimilem,valiſiā ligatam & ſigillatam, ſi poſteà ea aperta reddatur, poterit contra depoſitarium probare res & earum valorem, iuramento etiam quòd non conſtet,quis apperuerit.Fallit quando conſtat id familiam hoſpitis cōmiſiſſe. nu. 6.fol. 131

Deponens

Deponens contra depoſitariũ iurare in litem poteſt, ſi delinquens fuerit.nu.1.fo.130
Deponens contra depoſitariũ iuramento non probat res vel valoré, ſi valiſia non apparet aperta.nu.9.fol. 134
Deponens iuramento ſuo non probat res, & valorem, contra depoſitarium : qui valiſiam reddit apertam, ſi illã vidéte domino in loco ſolito & aperto poſuit, vel quãdo erat ſigillata ſigillo, qd de facili poterat reſignari. nu.8.fol. 134
Depoſitarius depoſita re vtés dicitur eſſe in dolo, & furtũ committere, & cõtra illum in litem iuratur. numer.18. fol. 137
Depoſitarius litigãs quominùs depoſitum reſtituat, dicitur in dolo, & ſi cõdénetur efficitur infamis.nu.3.fol. 131
Depoſitarius non reddés nummos depoſitos die præciſa, dicitur in dolo, & tenetur ad intereſſe ét extrinſecum, & ad omne aliud damnum, & pro tali damno poteſt in litem iurari.nu.25.fol. 140
Depoſitarius quo caſu non teneatur pœna furti ſi vtatur pecunia vel rebus depoſitis. nu.24.fol. 140
Depoſitarius rẽ depoſitam ſua culpa deterioratã reddés in dolo dicitur. & cõtra eũ in litem iuratur.nu.4.fol. 131
Depoſiti cõfeſsio facta per depoſitarium non probat depoſitum rerum, nec leges de depoſito veró loquentes in tali depoſito locum habẽt. nu.32.fol. 143
Depoſitum negans dicitur eſſe in perfidia: ſi cõtra deponẽtem id neget, ſecùs ſi contra eum qui illius ſe aſſerit procuratorem, vel hæredem, & non probat.nu.2.fol. 130
Depoſitũ vendens tenetur furti, licèt poſtea rem vẽditam redimat.nu.5.fol. 131
Depoſitum uere non dicitur, quando ex conuentione re depoſita depôſitarius vti poteſt: uel quando fructum eſt cum pacto partis lucri. nu. 31.fol. 142
Depoſita ſpecies in quibus cadere poteſt affectio, ſi non reſtituatur, in litem affectionis iurari põt.nu.23.fo. 139
Dictio, ſine licentia taliũ, requirit carẽtiam omnium, alioquin vnius licentia facit ceſſare pœnam.nu.29.fol. 110
Dictio, ſi, quando importet cõditionem.nu.2.fol. 11
Dictio, vt denotat finalem cauſam.nu.8.fol. 228
Difficultas ſoluẽdi aliquo caſu fortuito ſuperueniens excuſat à mora. & ab intereſſe

quāti plurimi.nu.73.fol.53
Diſpoſitio facta ſuper actione directa, vbi eſt eadem ratio, habet locum in actione contraria.nu.2.fol. 179
Diuiſio facta cum hærede putatiuo, in totum reſcinditur, etiam ſi eſſet iurata, vel iudicis authoritate vel forte facta.nu.6.fol. 170
Diuiſio facta per iudicē cum hęrede putatiuo, quādo trāſeat in rē iudicatā, nec poſſit reſcindi.nu.7.fol. 170
Diuiſio rerum communiū dolo facta dicitur in totū reſcindi ſiue perfecta fuerit per partem etiā maiorē ſiue per iudicem.nu.2.fol. 170
Diuiſio reſcindi debet, vbi in ea quis etiā maior læſus eſt vltrà dimidiā iuſti pretij, et ſi forte facta fuerit, vel iudicis authoritate.nu.4.fo.170
Doloſus præſumitur, qui agit cōtra ius ciuile originē trahēs à iure naturali.n.44. 75
Dolus conuenti, & difficultas probationis vbi concurrūt poteſt contra doloſum cōuentū iurari in litē.n.7. 35
Dolus eſt cōmittere id, quod ex officio facere aſtringitur.nu.15.fol. 240
Dolus & falſitas ex quibus arguatur in negotiorum geſtore.nu.4.fol. 177
Dolus ī omni materia ſemper præſumitur exceptus.num.11.fol. 83
Dolus verus in quibus præſumatur.nu.14.fol. 248
Dolus verus qui dicatur, & qui præſumptus.nu.31.fol. 263
Dolus vt excludatur, conſuetudo inſpicitur.nu.56.f. 100
Doli mentionē expreſſam vbicunque lex, vel ſtatutum facit, lata culpa nō cōparatur dolo de quacunque pœna etiā pecuniaria agatur verſ. vndecimò eſt pōderandum fol. 87
Doli præſumptio ceſſat probata bona qualitate, & fama contrahentiū.nu.58.f. 100
Doli præſumptio in re modica ceſſat.nu.25.fol. 128
Contra doloſum in omittendo qui ſolùm officio iudicis tenetur, non poteſt iuramēto in litem, intereſſe probari, etiam ſi agatur de contēptu iudicis in non parendo illi, ſed debet teſtibus probari.nu.2.fol. 193
Dominus an teneatur emendare damnū datū per eius animal, vel illud dare pro noxa.num.9.fol. 285
Dominus litis, vel quaſi dominus poteſt in litē iurare.nu.2.folio. 203
Dominus, vel ille cui aliqua pars fructuū pendentiū debetur, iurare poteſt in litem

contra colligentē fructus cō tra prohibitionem domini ſibi factam, vbi dixit velle eſſe pręſens collectioni. num.13.fol. 56

Dominus, vel locator pōt iurare in lite contra colonū vel conductorē, vel eū, qui ſibi locauit operas ſuas, & eas non pręſtitit, vel minùs rectè, & econtrà, vbi conductori per locatorē res locata non traditur.nu.81.fol. 56

Dominum vel poſſeſsionē pręrendens, in inſtrumētis, vel ſcripturis pōt agere ad exhibendum.nu.3.fol. 183

Donatio inſolutum, vel ſubhaſtatio bonorū debitoris facta à iudice quando trāſeat in rē iudicatā, niſi ab ea appelletur. Et quando currere incipiat tēpus datū à ſtatuto ad redimendā dationē in ſolutum.nu.8.fol. 171

Donatio in iuriſdictione donatarij ob hoc nō præſumitur facta metu, niſi aliud probetur.nu.15.fol. 20

Donatio non ſolùm expreſſa ſed etiam tacita debet iurari, & publicari, ſtante ſtatuto, quòd omnes donationes iurentur, & publicentur.nu. 24.fol. 281

Donatio ſeu pactum factū ſub duabus conditionibus copulatiuè, locum non habet niſi priùs copulatiuè probetur euētus ipſarū duarū cōditionum.num.4.fol. 11

Donatio, venditio, vel pax abſenti etiam in manibus notarij pro abſente ſtipulantis facta nō valet, ſi antequàm abſens ratificet, donator eadem alij poſtea donet: etiā quòd in prima eſſet conſtitutum.nu.6.fol. 5

Donator ſi non det rem donatā donatario, poteſt donatarius in litē iurare contra illum: ſi nō paretur iudici in reſtitendo.nu.9.fol. 155

Dos in mobilibus exiſtens, quo tempore ab hæredibus viri mulieri debeat ſolui, & an interim ſit alimentāda.nu. 23.fol. 150

Dotis ſoluendę, vel repetendæ in actionē, in litē iurari poterit, ſi dos per calumniam non ſoluatur.nu.1.fol. 145

Dotalis fundi alienatio facta ab vxore cū iuramento de non contraueniēdo, valet, ſi iuramentū ſpōtè fuerit pręſtitum.nu.10.fol. 147

Dubium probabile an ſolennitas, vel ſtatutū ſit ſeruandū excuſat à mala fide, vel quādo de conſuetudine nō ſeruaretur.nu.9.fol. 147

Duellum quid ſit.nu.3.fo.222

Duello victus tenetur ad omnia damna, expenſas, & in-

tereſſe victoris.nu.1.fo.221
Duello vincens vtrũ poſsit in litem iurare contra victum pro expenſis damnis, & intereſſe.nu.2.fol. 221

De litera E.

ECcleſia an poſsit agere ad intereſſe pro decimis ſibi tãgentibus contra eũ qui ſegetes vel vineas Titij conbuſſit. num.v.fol. 284
Emens frumentũ ad credentiã precio quo valuerit de menſe Maij, non tenetur de iure communi ad ſummam immoderatam, ſi eueniat penuria inſolita.nu.69.fol. 52
Emens res minoris ſine requiſitis ſolẽnitatibus perdit pretium: fallit vt ibi.nu.7.fo.62
Emptor & vẽditor ſunt correlatiua, & diſpoſitum in vno cẽſetur ẽt in alio diſpoſitũ, ſi ſit eadẽ ratio.nu.6.fol.61
Errantibus in iure naturali nõ parcirur.nu.42.fol. 75
Error communis excuſat. nu. 14.fol. 107
Error iuris vel facti excuſat poſsidentem hæreditatem à mala fide, & à fructibus percipiendis.nu.6.fol. 168
Exceptio declarat de quo genere loquatur regula, & vbi exceptio eſſet ſuperflua, per exceptionem ampliatur regula.nu.49.fol. 95
Eeceptio firmat regulã in caſibus non exceptuatis.nu. 12.fol. 83
Exceptio nullitatis actus, vel contractus nunquam cenſetur excluſa.nu.38.fol. 73
Exceptio notorij nunquam cẽſetur remota.nu.39.fol. 73
Exceptio ne ſit ſuperflua, & inutilis, tunc cenſetur regulam ampliare ſecundũ qualitatẽ exceptionis.nu.4.fol. 81
Eximẽs captum per vim à manibus familiæ, vel ex carceribus quã pœna puniatur. num.8.folio 188
Eximens citatum à delegato. qui non teneatur edicto.ff. ne quis eum, qui in ius vocnum.9.folio 188
Eximens vel fugere faciẽs captum pro debito priuato tenetur ad illud debitũ nec eximens auditur, ſi probare voluerit captum nil debere Et quid de debitore fiſci. nu.6.fol. 187
Eximentes ſi plures ſint, cõtra quemlibet in ſolidum in litẽ iurari poteſt.nu.7.f. 188
Eapendens pro alio de eius voluntare expenſas recuperat. num.2.folio 180
Expenſę litis probantur iuramento partis vincentis prę uia iudicis taxatione. nu.4. fol. 211
In expẽſis litis quę connumerentur.num.6.fol. 211

De litera F.

Fama publica iūcta alijs adminiculis, quando indiciū ad torturam faciat, & quādo non. nu.15. fol. 283
Familiarum multarū illuſtriū Italię latina ac vulgaris nominatio. nu.5. fol. 278
Falſarius tenetur ad intereſſe partis. nu.3. fol. 227
Falſificans, ſi quis plures poſtas, libri, eodē tēpore, dicitur vnica falſitas: & ſi diuerſis tēporibus, dicūtur plures cōmiſſæ falſitates. nu.5. 228
Falſitas commiſſa per teſtē vel notariū, quę nemini eſt nociua, non pōt puniri pœna falſi ordinaria. nu.9. fo.228
Falſitas ēt nō nocibilis in actu nullo à teſte, vel notario cōmiſſa punitur nō pœna falſi ordinaria, ſed pœna extra ordinaria. nu.11. fol. 229
Falſitas in nō ſubſtantialibus negotij, pœna extraordinaria punitur. nu.12. fol. 229
Falſitas ſi per errorē ſit cōmiſſa, nō iuratur in litē, nec pœna ordinaria punitur, ſed alia longè mitiori. n.15. 230
Falſitates plures etiam ex interuallo & diuerſis temporibus commiſſæ, ſi ad eundem finem tendunt, dicitur vnica falſitas, & falſarius vnica tantùm pœna eſſet puniendus. nu.6. fol. 228
Falſus teſtis qs dicatur, & quomodò puniatur. nu.7. f.228
Falſum ſcribens in ſuo libro priuato an pro crimine ſtellionatus puniendus ſit. nu.16. fol. 230
Falſi crimen in ſcripturis quomodò committatur. Et an contra falſificantem in litē iuretur. nu.j. fol. 227
Falſi pœna ordinaria non habet locum vbi nō adeſt dolus in omnibus perſonis in falſitate interuenientibus. nu.17. fol. 231
Falſis inſtrumētis cōtra vtentem in litem iuratur per illū qui ex faſilate læſus fuit nu.3. folio 170
Falſis menſuris, vel pōderibus vtens vel ea faciens qua pœna puniatur, & an contra eum iurari in litem poſsit. nu.18. fol. 231
Famę bonę probatio tollit indicia leuia in genere non in ſpecie. nu.59. fol. 101
Fauiana actione ſi agatur ad reuocandū alienata in fraudē patronij, ſiue etiā in fraudē creditorum in litem iuratur. nu.7. fol. 185
Ficti præſtationem petens ex ſola inueſtitura an habeat intentionē fundatā. Et an & quando ei poſsit obicij à cōductore, vel emphiteuta, ſibi realem tenutā bonorū

datorum

datorum inueſtiturani,non fuiſſe traditã.nu.57.fol. 49
Fidem non ſeruans ex aliqua iuſta cauſa, excuſatur à dolo, & contra eum in litẽ nõ iuratur.nu.4.fol. 212
Fidem non ſeruans incidit in crimen ſtellionatus, & effici tur infamis, & peccat mortaliter.nu.3.fol. 211
Cõtra rumpentem fidem iurari põt in litẽ.nu.2.fo. 212
Fideicommiſſarius cui per hęredem grauatum non præſtatur ſatiſdatio reſtituendi fideicõmiſsi mittitur in poſſeſsionẽ fideicõmiſsi, fallit vt hic.nu.6.fol. 190
Fideiuſſor,qui ſe etiã principalem conſtituit,non põt carcerari, licèt principalis debitor de iure carceri mancipari poſſet.nu.18.fol. 249
Fideiuſſor ſi de iudicato ſoluẽdo promiſerit contra eũ iurari poterit in litẽ pro dolo principalis.nu.19.fol. 250
Filiusfamiliàs Chriſtianus, an teneatur requirere conſenſum patris hęretici in matrimonio cõtrahẽdo.n.15.118
Filij emancipati, velj naturales,& inceſtuoſi minores,an poſsint matrimonium contrahere ſine conſenſu parentum à ſtatuto, aliàs requiſito.nu.18.fol. 118
Fœmina eſt incapax feudorũ, niſi vocetur ex inueſtitura, & quid ſit ex decreto Mediolanenſi.nu.41.fol. 27
Fori quęſtio vbi incidit,nõ poteſt decidi iuramento damnum paſsi.nu.4.fol. 269
Forenſis à ſtatuto interritorio acquirere immobilia prohibitus, ſi acquirat, ea nunquã pręſcribit.nu.49.fol.77
Forẽſis an gaudeat beneficio ſtatuti,concedentis iuramẽtum in litẽ.nu.7.fol. 278
Forẽſi cõtrafaciẽti diſpoſitioni ſtatuti quando parcatur, & quãdo nõ.nu.10. fol.106
Forma data à lege vel ſtatuto, vbi non ſeruatur actus eſt nullus.nu.6.fol. 123
Forma pedis,ſcala vel arma faciũt indiciũ ad inquirendũ, & quando ad torquendũ, & quo modo hoc indiciũ tolli poſsit.nu.6.fol. 286
Forma ſtatuti per aliquẽ recognoſcentẽ ſuperiorem derogari non poteſt,aliàs contra eum in litem iuratur. num. 22.fol. 128
Frater ſi bona communia etiã iniuſta fratrẽ adminiſtrauit à confratribus poterit in litẽ iurari tàm ſuper quãtitate,quã qualitate,& pretio,& fructibus rerũ. Idẽ & in ſocijs procedit.nu.5.fol. 162
Fraus i alienãdo cõmiſſa quomodò probetur.nu.8.f. 185

Fructus extantes,ſi ad mandatũ iudicis nõ reſtituãtur, in litẽ iurari põt, & quid ſi ſint conſumpti nu.10. 185
Fuga vel latitatio poſt delictum commiſſum quando faciat indicium ad torturã, & quando ſolam ſuſpitionem.nu.8 fol. 287
Fugiens ob timorem armatorum quos ad ſe venire intellexit contra eos iuramento probat valorem,& quãtitatem rerum amiſſarum,& ẽt per tertium aſportarum.Et quid ſi armati ad illum nõ veniebant.nu.3.fol. 33
Fugiens & citò ſponteque reuertens, habetur ac ſi non aufugiſſet, & fugæ indicia tolluntur.nu.5.fol. 200
Fur & moroſus ęquiparantur in his, quæ rei intertium & intereſſe reſpiciunt, & moroſus & delinquens æquiparantur.nu.19,folio 150
Furtum eſt triplex. numero.7.folio 225
Furtum lege diuina,& humana prohibetur:& quę ſit cuiuſlibet furti pœna.numer.1.folio 223
Furtum non fit hæreditati iacenti, nec pro eo agi poteſt poſt aditam hæreditatem, nec in litem iurari, fallit vt ibi.numer.15.fol. 272
Furto ſcripturarũ probato,earum tenor,& valor probabitur ex ſolo iuramento in litem præſtãdo per illum cui factum fuit furtum, contra illum qui furtum commiſit.nu.3.fol. 223
Furtum contra furem probatur iuramento damnum paſsi quò ad quantitatem, & valorem.nu.5.fol. 34
Furti domum exiens cum fardello habet indicium contra ſe,niſi ſit vir probus.nu.13.fol. 288
Furti non tenetur famulus, qui quantùm ſibi debetur, ſubtraxit.nu.8.fol. 284
Furtiua res apud aliquẽ reperta contra eum facit indiciũ ad inquirendum, & quibus concurrentibus ad torquendum.nu.7.fol. 287

De litera H.

Habilitatus reſpectu vnius impedimẽti, nõ cẽſetur habilitatus reſpectu alterius impedimenti. nu.34.fol.71
Habitans in vrbe præſumitur ignorare bãna & proclamata facta in oppidis, & ècontra.nu.14.fol. 280
Hæres grauatus fideicommiſſo tenetur omniũ bonorũ inuentarium cõficere, aliàs contra eum in litem iuratur,fallit vt hic.nu.2.f.189
Hęres grauatus fideicommiſſo nõ ſolùm tenetur facere in

uentarium

uentarium omnium bonorum, ſed etiam libr. rationũ conficere. nu. 3. fol. 189
Hæres grauatus vt ſuprà tenetur ſatisdare fideicommiſſario, de reſtituendo fideicõmiſſo, licèt eſſet ditiſsimus. nu. 4. fol. 190
Hæres grauatus vt ſuprà ſi nõ fideiubeat, adueniente die fideicommiſsi reſtituendi, contra eum iurari poteſt in litem. nu. 5. fol. 190
Hæres in iure errãs nõ dicitur prędo, nec tenetur de fructibus percipiẽdis: idem eſt in legatario. nu. 14. fol. 83
Hæres non põt propria authoritate ingredi poſſeſsionem rerum hęreditariarum à tertio occupatam ſine citatione occupatoris, etiam ſtãte ſtatuto, quòd poſſeſsio defuncti continuetur in hærede ipſo iure. nu. 22. fol. 21
Hęres non põt in litem iurare, ſi ſua pecuniariter non intereſt in actionib. ad vindictã cõpetẽtibus. nu. 8. f. 198
Hæres nõ põt iurare ſecũdum affectionem defuncti, ſed ſecundũ ſuam. nu. 10. fo. 198
Hæres petens terminum ad deliberandum an adeat ſi bona hæreditatis attigerit, creditoribus & legatarijs tenetur, qui contra illum in litẽ iuratur. nu. 7. fol. 168
Hæres pupilli poterit iurare in litem contra tutorem qui non confecit, vel non rectè fecit inuentarium. nume. 2. fol. 195
Hæres vel ſucceſſor quo caſu admittatur ad iurandum de facto defuncti, dicendo quòd eſt informatus de veritate. Et quid ſi hæres veriſimiliter nõ ſit informatus. nu. 3. fol. 195
Hæres, vel filius an in dubio præſumatur informatus de geſtis à defuncto, vt tanquã informatus iurare poſsit. nu. 4. fol. 196
Hæredes ſe eſſe pluribus pręté dentibus, & ideò ad bonorum poſſeſsionem adipiſcendã properantibus, quid agere debeat iudex, ne partes ad arma veniant. nu. 27. fol. 23
Hæreditas minori damnoſa à tutore adiri non debet ſine beneficio legis, & inuẽtarij, aliàs tenetur. nu. 23. fol. 66
Hęreditatis petitio eſt actio bonæ fidei & in ea in litem iuratur contrà falsò ſe hęredẽ facientem. Vel eum qui ſcit hæreditatem à ſe auferri poſſe. nu. 1. fol. 166
Hęreditatem expilans tenetur vero hæredi, & contra eum in litem iurari poteſt. nu. 8. fol. 168

Hæreditatem expilare quis dicatur,& qua pœna is teneatur.num.9.fol. 168
Hæreticus abiurans hæreſim, communem pœnam euitat nu.5.fol. 233
Homicida ad quid teneatur erga occiſum & eius hæredes. nu.2.fol. 218
Homicida eſt infamis, & vilis perſona reputatur, etiã qui bannitum occiderit, niſi id ad ſui neceſſariam defenſionem fecerit.nu.8.fol. 258
Homicida ſiue dolo, ſiue culpa homicidium cũmiſerit, tenetur ad curationis vulnerati expenſas.nu.6.fol. 218
Homicida tenetur ad æſtimationem operarũ occiſi pro tempore, quo veriſimiliter vixiſſet, & quibus parentes, & hæres occiſi caruere,& cariturí ſunt.nu.7.fol. 218
Homicida tenetur ad intereſſe illorum:quos occiſus ſuſtentabat. Et quid de ſocio occiſi ſic an pro hoc iurari in litem poſsit.nu.8.fol. 219
Homicidiũ omni lege eſt prohibitum.nu.1.fol. 217
Homicidium ſi ſit caſuale, expenſæ,dãna, & intereſſe debentur, ſed tãtùm legitimis probationibus debent probari,non iuramento in litẽ. num.9.fol. 219
Hoſpitalium miniſtri tenẽtur ſi ſine iuſta cauſa,& ſolennitatibus requiſitis, hoſpitaliũ bona alienauerint.Et cõtra eos in litem iuratur, & etiam contra dictorum bonorum emptores.nu.5.f. 61
Hoſpitatio militum dicitur onus reale.nu.23.fol. 9

De litera I.

IGnorantia iuriũ, quæ ſunt dubia & intricata excuſat à dolo & à mala fide. nu. 53. folio. 99
Ignorantia ſtatuti vel legis prohibitoriæ non excuſat à dolo.nu.45.fol. 76
Ignorare iura, quæ non reſiſtunt actui,ſed illi non aſsiſtunt, nõ dicitur dolus, ſed lata culpa.nu.46.fol. 76
Immunitas à principe vel communitate conceſſa non valeret vbi includeret caſum publicæ vtilitati contrariũ, vel ſaltẽ reuocari poſſet,aut contra eam in integrum reſtitutio cõcedi.nu.20.fol. 8
Immunitas ab oneribus alicui conceſſa etiam verbis generalibus & amplis non extenditur ad onera,quę imponũtur ratione belli,vel alterius publicæ neceſsitatis inexcogitatæ.fallit vt ibi.nu.17. 7
Incendiũ ponens, vel poni mãdans qua pœna puniatur,& an contra eum in litem iuretur.num.6.fol. 233

Infantis non poteſt in litem iurare, vel in ſupplementum probationis.nu.2.fol. 257
Informatus de facto alieno põt iurare pro ſe.nu.3.fo. 203
Inimicitia capitalis facit indicium ad inquirendum, & quando ad torquendum & etiam ad condemnandum. num.3.fol. 286
Inimicitia capitalis quãdo pręſumatur.nu.10.fol. 255
Inimicus capitalis nõ eſt teſtis omni exceptione maior, etiam poſt factam pacẽ, fallit in nu.9.& 11.fol. 259
Inimici minę quando faciant indicium ad torturam.nu. 4.fol. 286
Innocentia rei poteſt probari per eius parentes,fratres,domeſticos & alios teſtes aliàs non idoneos, niſi contra tales teſtes alij teſtes eſſent in contrarium.nu.25.fol. 39.
Iniuria verbalis quæ dicatur. nu.4.fol. 233
Iniuriam verbalem, vel realem faciens punitur, & contra eum in litem iuratur ab iniuriato,& quomodò iniuriatus verba iuramenti concipere debeat.nu.1.fol. 232
Iniuriãs ſi non habet vnde in bonis ſatisfaciat pro iniuria illata luit in corpus.num.2. fol. 233
Iniuriãs verbo, ſi iniuriã retractet, contra illum ad aliquã pœnam agi non poteſt. nu. 3.fol. 233
Inſtantia cauſæ lapſa,iurari in litem ampliùs non poteſt. nu.40.folio. 265
Iniuriarum actio competit cõtra iniuſtè nuntiãtem nouũ opus, nõ via iuris,ſed facti, & calumnioſè. num.56.folio 301
Inſtrumenta ſemel in iudicio producẽs an poſſit mulctã indicta cogi iterũ alia producere ſi iuret ſe ea amiſiſſe.num.15.folio 173
Inſtrumentorũ alienorum raptor criminaliter tenetur,& etiã ciuiliter ad exhibendũ, & contra eam iurari in litẽ poteſt.nu.4.fol. 184
Intellectus l. filiusfamiliãs,§. maritũ. ff. ſoluto matrimonio. num.2.3.4. & 13. folio 146.& 148
Intellectus l.nummis. ff. & de in litem iurando. nu.19. & 22.folio 138
Interdictum,vnde vi,eſt perſonale, & non datur cõtra ſingularẽ ſucceſſorẽ. Et dolus malus requiritur, licèt ad pœnam ſufficiat lata culpa num.36.fol. 16
Intereſſe de iure canonico,qui bus caſibus debeatur.num. 7.fol. 280
Intereſſe dotis in pecunia exiſtentis

ſtentis an poſt moram mulieri debeatur. numero 24. fol. 151

Intereſſe extrinſecum in foro conſcientiæ etiam debetur in caſibus, in quibus cadit intereſſe intrinſecum. num. 28. fol. 141

Intereſſe intrinſecum an in nũmis cadat: & an poſſit iurari in litem affectionis, vel veritatis. nu. 21. fol. 138

Intereſſe extrinſecum in damno conſiſtens, ex mora depoſitarij non debetur pro illis rebus in quibus uenit intereſſe intrinſecum. nu. 26. fol. 140

Intereſſe omne etiam extra rẽ conſiſtens præſtatur in maleficijs. num. vigeſimoſeptimo. fol. 141

Intereſſe probari poteſt per ſolum iuramentum damnum paſſi contra doloſum in omittendo, qui originaliter tenebatur iure actionis. nu. 1. fol. 192

Intereſſe, quòd inſurgit ex maleficio, probatur per iuramẽtum. nu. 4. fol. 218

Inuentarium iurium & actionum pupillorum quomodò à tutore fieri debeatne contra ipſum tutorem iurari in litem poſſit, nu. 30. 69

Inuentarij bonorum minoris omiſſio, aliquibus non nocet, ubi expediebat bona minoris non manifeſtari. nu. 20. fol. 127

Inuentarij remiſſio per teſtatorem tutori facta ualet, niſi aliter ex cauſa iudici viſum ſit. nu. 21. fol. 127

Iudæa minor an poſſit contrahere matrimonium ſine cõſenſu parentum vel agnatorum, aliàs à ſtatuto requiſito. nu. 12. fol. 117

Iudæus, hæbræus, aut aliàs periurus, aut infamis non poteſt iurare in litem contra depoſitarium ſibi reddentẽ ualiſiam apertã, ſed debet res ablatas teſtibus probare: depoſitarius tamen erit torturæ ſubijciendus pro eruẽda veritate. nu. 7. fol. 133

Iudæus non poteſt eſſe tutor, vel curator Chriſtiani. nu. 16. fol. 118

Iudæi ex Hiſpanijs Imperatoris mandato exulant. num. 13. fol. 117

Iudæi, & hæretici iurare in litẽ non poſſunt. numero 29. folio

Iudex à quo ſicut non poteſt cognoſcere de appellatione interpoſita, ita etiã nec an cauſa ſit appellabilis, vel tẽpore debito fuerit appellatum. num. quadrageſimotertio. fol. 44

Iudex an poſſit interrogare illum

ſum qui pro alio iurare velit.nu.19.fol. 261
Iudex admittens appellationem, ſi & iniquãtum, à ſe abdicat iuriſdictionem.nu.45. fol. 44
Iudex cogitur ipſa iuramenta in litem in caſibus permiſsis deferre, aliàs poteſt ab eo appellari. nume.decimoſexto. fol. 241
Iudex cui conſtat alteram partem poſsidere, nõ debet poſſeſsionem, nec fructus ſequeſtrare, etiam ſi eſſet timor armorum; ſed non poſsidenti inhibere ſub pęna ne poſsidentem turbet. numero 47. fol. 29
Iudex contra aliquẽ inquirens abſque indicijs vel denuntia dicitur doloſè inquirere, & tenetur inquiſito ad intereſſe.nu.7.fol. 201
Iudex debet in dubio eligere partem partibus, minùs oneroſam.nu.24.fol. 83
Iudex & pars tenentur ſeruare formam ſtatuti.numero 14. fol. 127
Iudex ex officio de quantitate, valore, & pretio rerum ſeſe informare conſtito per teſtes de debito, licèt ignoretur quantitas.nu.8.fol. 209
Iudex ex officio poteſt ſe informare de facultatibus homicidę, & animę defuncti inter eſſe taxare.nu.5.fol. 218
Iudex ex officio non poteſt deferre iuramentum in litem non petenti.nu.8.fol. 270
Iudex informat ſe de qualitate hęredis aſſerentis ſe informatum de geſtis defuncti, antequàm ad iurandum eũ admittat. numero quinto. fol. 197
Iudex iniuſtè banniens aliquẽ, ad eius intereſſe tenetur iuramento probandum.nu.8. fol. 201
Iudex non doctor, exercens actus doctoris, punitur.nu. 13.fol. 127
Iudex non poteſt aliquem torturare niſi pręcedentibus legitimis indicijs, eorũmque copia exhibita, cum termino ad faciendum ſuas defenſiones.numero.nono.folio. 201
Iudex poteſt facere præceptũ pœnale parti, vt verè ac iuſtè reſpõdeat poſitionibus. nu.4.fol. 204
Iudex poreſt ſe informare de perſonis, & conditione iurare volentium: & tũc in eius arbitrio eſt, cui iuramẽtum deferat, vel non, & iurare pro ſe volentem interrogare.nu.18 fol. 260
Iudex præſumitur dolo pronuntiaſſe, qñ erat capitalis inimicus eius, contra quem pronun-

pronuntiauit.nu.10.fol. 82
Iudex ſi formā ſtatuti non ſeruet, punitur, & cōtra eū in litem iuratur.nu.15.fo.127
Iudex vbi aufugit ante quinquaginta dies, ſindicatus poteſt contra eum in litem iurari tam à priuato, quàm à fiſco.nu.2.fol. 210
Iudex vbi ſibi conſtat de delicto per confeſsionem delinquentis,poteſt illum condēnare ad rei reſtitutionem & damni, contra ſi non petatur.nu.2.fol. 204
Iudicis officio vbi tantùm agi poteſt, in litem nō iuratur, etiam ſi iudici non pareatur.nu.4.fol. 184
Iudicis contēptus in omni materia, reddit actionem arbitrariam, & iudex poteſt deferre iuramentum in litem tam veritatis,quàm affectionis, concurrentibus requiſitis.nu.7.fol. 182
Iudici ante omnia conſtare debet de maleficio de quo inquirere vult,aliter,quàm per denuntiationem miniſtralis.nu.6.fol. 244
Iudici prius conſtare debet de delicto aliter,quàm per iuramentum partis, antequàm in litem ſuper damnis & intereſſe iuretur.nu.3.fol. 243
Iudicij ordo,aut litis conteſtatio nō requiritur in poſſeſſorio ſummario, neque plena probatio, ſed ſufficit ſemiplena.nu.43.fol. 28
Indiciū ad cognoſcendū quis damnum dederit, quando author neſcitur. nu.1.f.285
Indicia ad probādum dolum debent eſſe perſpicua, clara & manifeſta.nu.36.fol. 41
Iuramentum à ſtatuto requiſitum debet à tutoribus ſub eiſdem verbis præſtari, aliàs tutela non valet, & contra eos poterit in litem iurari. nu.7.fol. 123.
Iuramētum ab homine alicui delatum, ſi antequàm præſtet, moriatur, non tranſit ad hæredes.nu.4.fol. 206
Iuramētum affectionis quibus caſibus & in quibus actionibus præſtari poſsit.nume.3. fol. 186
Iuramentum affectionis in litem nō poteſt deferri ſuper re non extante: quia nō ſufficit dolus de præterito, ſecus de iuramento veritatis. nu.3.fol. 167
Iuramentū calumnioſum, nō continens veriſimilia, non eſt conficiendum, nec ei ſtādum.nu.22.fol. 261
Iuramentum habetur pro cauſa.nu.6.fol. 11
Iuramētum in litem an ex dolo præſumpto deferri poſſit.nu.30.fol. 263.

Iuramentum

uramentum in litem de affe-ctione quando in prædictis actionibus pręſtari non poſ ſit.nu.2.fol. 186
Iuramentum in litem de affe-ctione non habet locum in actionibus in rem,niſi quã-do efficiuntur arbitrariæ ra tione contemptus pręcepti iudicis.nu.2.fol. 184
Iuramentũ in litem debet præ ſtari in tẽpore probatorio aliàs non valet.nu.1.fo.269
Iuramentum in litẽ debet à iu dice parti deferri, non ſpon te à parte pręſtari aliàs non ualet.nu.2.fol. 269
Iuramentum in litẽ,vel in ſup plementum probationis an poſsit præſtari coram arbi-tratore,nu.10.fol. 213
Iuramentum in litem non po teſt deferri propter dolum cõmiſſum in principio con tractæ obligationis, ſi non committatur poſteà in nõ parẽdo iudici, quomodò in telligi debeat.nu.4.fol. 187
Iuramẽtum in litem quare ſic nuncupetur.nu.2.fol. 283
Iuramentum in litem quotu-plex ſit.nu.3.fol. 283
Iuramẽtum in litem habet lo-cum inter condominos, & ſociorum contra ſeipſos,ne dum contra extraneos. nu. 14.fol. 214
Iuramentũ in litẽ præſtari de-bet per principales non per procuratores.nu.27.fo.262
Iuramentum non dicitur legi tima probatio,niſi in caſib. quibus de iure communi, vel ex forma ſtatutorũ ha-betur pro plena probatio-ne.nu.31.fol. 14
Iuramentum non ſeruans effi citur infamis, & cadit ab oĩ commodo inſtrumenti iu-rati.nu.2.fol. 176
Iuramentum non defertur illi contra quem eſt iuris præ-ſumptio.nu.10.fol. 271
Iuramentum ſuper quantitate rerum tunc defertur contra violentum, niſi aliter quan titas probari non poteſt.nu me.1.fol. 11
Iuramẽto actoris probari poſ-ſunt damna expẽſæ & inter eſſe, in contractibus bonæ fi fidei contra reum conuen-tum doloſum.nu.52.fol. 46
Iuramẽto actoris quę in hac le ge probari poſsint, & an ha beat locum in incidentibus, & acceſſorijs nu.38.fol. 42
Iuramento alicuius ſi ex ſtatu to vel lege credi debeat in-telligitur, niſi contrarium probetur.nu.17.fol. 137
Iuramento hæredis ſi ſtãdum ſit ex forma ſtatuti,an ſtari debeat etiam iuramento hę redis hęredis.nu.19.fol.275
Iuramẽto in litem in materia

robariæ

probariæ quæ probari poſſint.nume.9.fol. 225
Iuramento puellę ſtatur,quòd eſſet uirgo contra ſtupratorem.nu.3.fol. 205
Iuraměto quotiens cauſa principalis decidi poteſt, omnes itě articuli incidenter emergentes, ſimiliter iuramento poterunt terminari. 39.f.42
Iurandi facultas à lege conceſſa tranſit ad hæredes & ſucceſſores illius, cui lex iurandi dabat facultatem, etiam quod ille eſſet mortuus antequa iuraret, neq; lex de hærede faceret mětioně, quod etiam procedit in ſucceſſoribus ſpiritualibus.nu.1. 194
Iurādi facultas ex pacto competens non tranſit ad hæredes.nu.7.fol. 198
Iurandi facultas per partem alicui conceſſa non poteſt reuocari, niſi noua cauſa ſuperueniat.nu.4.fol. 238
Iurare debet is,cui ſimplici dicto ſtare partes conuenêre, aliâs eius dictum non ualet. num.9.fol. 239
Iurare in litem non poteſt dominus qui rem dannificatā ſcienter ſine proteſtatione acceptat.nu.12.fol. 271
Iurare in litem non poteſtis, contra quem eſt iuris præſumptio.nu.10.fol. 280
Iurare in litem non poteſt,qui non eſt informatus. numero 4.fol. 162
Iurare in litem tantum habiles,& puberes poſſunt, non cæteri.nu.34.fol. 264
Iurare non poteſt in litem is, qui ſaltě ſemel in anno non fuit confeſſus peccata ſua, & accepit eucharistiam.
Iurare non poteſt accuſator, qui alleget poſſeſſioně, quæ fuiſſet iure facultatis.numero 13.fol. 271
Iurare non poteſt in litem is qui librum rationum conficere tenebatur, & non confecit, contra illum qui id etiam facere tenebatur,& nō fecit.nu.14.fol. 271
Iurare qui in litem poteſt, non tamen cogitur,ſed poteſt dicere, ſe velle teſtibus probare ius ſuum.nu.28.fo.153
Iurare quis non poteſt ultra duplum communis & ueræ æſtimationis. numero 25. folio 152
Iurare non poteſt qui non eſt uerſimiliter informatus nume.6.fol. 270
Iurare quis poteſt illud eſſe verum,quod non uidit,ſed ab his qui interfuerunt,eorum iuramento accepit. numero 1.fol. 210
Iurare quis non poteſt in litem niſi prius probet ſe eſſe talem,qualem ſe eſſe aſſerit,

ſi id à reo negetur. nume. 3. fol. 269

Iurare volens non auditur, ſi pars petat iudicem in rem præſentem deſcendere, uel eum æſtimatores mittere, ſi cauſa ſit magna, ſecùs ſi par ua. nu. fol. 261

Iurari an posſit contra non dantem damnum, ſed rem vtilem pro domino facientem. nu. 41. fol. 266

Iurari non poteſt contra facientem opus ſibi utile in ſuo, licèt uicino noceat. nu. 11. fol. 271

Iurari in litem quid ſit. nu. 1. fol. 283

Iurari in litem an posſit contra pauperes, qui paſcunt capras, vel alia animalia in paſcuis publicis. numer. 33. fol. 264

Iurari in litem an poſsit cōtra forēſem, vigore ſtatuti, ſi is forū declinet. nu. 10. fo. 250

Iurari poteſt in litem contra teſtem vel notarium qui falſum fecerit, ſiue dixerit circa acceſſoria tantùm cauſæ. nu. 14. fol. 230

Iurari in litem poteſt contra omnem, qui rem meam habuit, & eam exhibere tenetur, licèt eam amiſiſſe dicatur. nu. 13. fol. 240

Iurari in litem poteſt contrà doloſum, vel in ſupplementum probationis corā quocunque principe, vel iudice. nu. 9. fol. 213

Iurari in litem necne poſſit coram arbitratore. nu. uigeſimo ſexto. fol. 262

Iurari in litem non poteſt propter culpam latam alicuius ſolam. nu. 13. fol. 248

Iurari in litem non poteſt, niſi citata parte ad vidēdum iurari. nu. 7. fo. 270

Iurari in litem non poteſt contra damnificantem, vbi culpa damnificati interuenerit. nu. 36. fol. 265

Iurari in litem poterit contra tutorem, uel curatorem, qui non ſeruatis ſeruandis, adminiſtrauit: idem procedit in quolibet alio adminiſtratore. nu. 9. fol. 63

Iurari in litē ut posſit duo requiruntur, dolus rei & difficultas probationis, quæ omnia iuramēto actoris probātur, quòd iuramentum dicitur veritatis, & non affectionis. Et unum ſine altero nō ſufficiūt, niſi in actionibus bonæ fidei. nu. 20. fol. 37

Iurari in litem poteſt in actione ad exhibendum. nūm. 1. fol. 182

Iurari in litem poteſt ſtāte dolo partis, contra quem iurari intenditur, fallit vt ibi. nu. 15. fol. 280

Iurare in litē poteſt in ſua cauſa qui eſſet teſtis integer & omni exceptione maior in cauſa aliena.nu.1.fol. 257
Iurari non pōt in litem cōtra tertium, qui pro doloſo tenetur,& an contra fideiuſſorem tutoris qui inuentariū non fecit.nu.17.fol. 249
Iurari non poteſt in litem contrà hæredes defuncti doloſi, licet poſſet contra defunctum, idem eſt in tertijs poſſeſſoribus bonorum doloſi. nu.20.fol. 250
Iurari in litem regulariter nō poteſt niſi contra doloſum. Fallit in actione tulæ, & curæ:quia contra tutorem, & curatorē ob eorū latam culpam iurari in litem poteſt. ver.notabis perpetuo.fo.58
Iurari non poteſt in contractibus,nec in actibus voluntarijs, in feſto introducto in honorem Dei,& iuramentū nō valet, nec contrauenies dicitur periurus.nu.1.f.242
Iurari non poteſt in litem contrà operarios alieno nomine operantes, ſi mandantes nominentur,niſi ipſi ex proprio delicto conueniantur, vel eis facta fuiſſet inhibitio iudicialis,vel illicitum actū maximè clandeſtinè feciſſet, vel fuiſſent in dolo vel in culpa.nu.27.fol. 253
Iurari non poteſt in litem vbicunque actum eſt criminaliter ad pœnam. corporalem, vel ad pęnā pecuniariā fiſco applicandam.nu.3.fol. 215
Iurari poteſt iudex ſuſpectus. nu.26.fol. 282
Iurari poteſt in litem in actione tutelæ, vel curæ non ſolùm ob dolum malum, ſed etiam ob latam culpam,idē eſt in omni pia cauſa, vel reipubl.nu.16.fol. 248
Iurari poteſt in litem ob violētiam,vel dolum non ſolùm cōtra priuatas perſonas,ſed etiam contra publicas. nu. 1.fol. 199
Iurari poteſt in litē contra omnes præmiſſa perpetrantes, ēt ſi ſint perſonæ eccleſiaſticæ,vel reſpublicæ.nu.1.201
Iurari poteſt in litem non ſolùm reſpectu dānorum datorum per ipſos principales ſed etiam per eorum cōplices,& fautores.nu.2.fo.202
Iurari poteſt in litem cōtra iudicem, vel notarium qui habuit meas ſcripturas, & eas non reſtituit.nu.3.fol. 202
Iurari poteſt in litem non ſolùm in cauſis ciuilibus vel criminalibus, in quibus de crimine actum ciuiliter ſit, ſed etiam in criminalibus criminaliter intentatis, vel mixtis.numero.1.fol. 214

Iurari non poteſt in lité contra illum qui vuas in aliena vinea tantùm comedit, vel ſpicias derelictas collegit. num.32.fol. 263
Iurari poteſt in litem contra ſubtrahentem mihi faculta tem probandi vel facienté probationem meam diffici lem.nu.1.fol. 206
Iurari poterit in lité per actorem contra reum,& ècòtrà, qui lite pendéte rem litigio ſam alteri vendidit.numer. 74.fol. 53
Iuratur contra colonos, qui abſque domino fructus col ligunt.num. 16.fol. 36
Iuratur in lité contra furé pro omnibus dãnis, & lucris ceſ ſantibus, & alijs.nu.2.f.223
Iuratur in litem contra mendacem tanquàm contra doloſum.nu.1.fol. 207
Iuratùr in litem etiam contra militem.nu.12.fo. 213
Iuratur in litem in actionibus bonę fidei directis & contrarijs ob ſolum dolum, licèt non ſit difficultas probationis.nu.1.fol. 180
Iuratur in litem in actionibus bonæ fidei,ſiue dolus commiſſus fuerit per reũ à principio obligationis, ſiue ex poſt facto.num.2.fol. 181
Iuratur in litem in nouis actionibus arbitrarijs, quãdo per contumaciam arbitrio iudicis nõ ſatisfit,& idem ſi per dolum.nu.9.fol. 191
Iuratur in litem ratione doli, aut contumaciæ non reſtituentis in omnibus actionibus realibus.nu.1.fol. 184
Iuratur in litem veritatis tam in actionibus bonæ fidei directis, quàm contrarijs. Et quod de iuramento affectionis ſit,ſi in eo affectio cadit. nu.1.fol. 178
Iuratur in ré in quacũq; actione reali, ſiue in ré.nu.5.184
Iuris ignorãtia an, & quando, & quos excuſet à dolo. nu. 41.fol. 74
Iura quibus cauetur ob dolũ, vel violentiam poſſe in lité iurari contra quos procedant.nu.2.fol. 161
Iura, quòd credatur habenti vnum teſtem pro ſe cum iuramento, in ſupplementum probationis,quomodò intelligantur.nu.11.fol. 247

De litera L.

LAici non poſſunt teſtificari contra clericos,niſi quãdo veritas aliter ſcire nequit. nu.30.fol. 39
Legatarius vel fideicommiſſarius propria authoritate ré ſibi relictam occupans, vel ſubtrahens abſque dolo malo,vel lata culpa nõ tenetur pœna l.non eſt dubium. C. de lega.

de lega.nu.27.fol. 14
Legitima debetur in vita parentum filijs Chriſtianis à parentibus infidelibus tradi.nu.17.fol. 118
Legitimatus in materia ſtricta & odioſa nõ dicitur propriè filius.nu.19.fol. 119
Lex habẽs plures intellectus poteſt allegari in quolibet intellectu, qñ quilibet intellectus probatur. ꝑ bonas rõnes vel leges.nu.46.fol. 97
Lex noua diſponens ſuper eo, quod diſponit ius cõmune, intelligitur ſecundũ ius cõmune, & ſecundum legẽ antiquam.nu.13.fol. 83
Lex quando dicatur actui reſiſtere.nu.47.fol. 76
Lex vel ſtatutũ nõ receptum, nec moribus utentiũ approbatũ, non habet vires: & ſufficit lapſus decẽnii â tẽpore conditi ſtatuti.nu.51.fo.98
Leges vel ſtatuta non ſeruans, dicitur eſſe in dolo.n.14. 36
Legis, vel ſtatuti ſolẽnitas quę actui reſiſtit, quotiens eſt ſecreta, ceſſat doli præſumptio. num. 52.fol. 99
Leges pro delicto corporalem pœnã ſtatuentes intelligun turvbi dicta dolo malo fuerint perpetrata.nu.15.f.248
Leges, ꝙ credatur iuramento alicuius, intelliguntur, niſi probetur contrariũ, niſi ſtatutũ, vel lex hoc prohibeat, & quomodò contrariũ probetur.nu.22.fol. 251
Libellus quõ formetur quãdo petitur reſciſio diuiſionis ex capite læſionis vltra dimidia iuſti pretij.n.5.f. 170
Libellus ſuper quo proceditur, ſi ſit ineptus, in litem nõ iuratur.nu.44.fol. 266
Libelli ineptitudo non purgatur per aptas probationes. nu.45.fol. 267
Liber æſtimi ruralis non probat, niſi inter ipſos homines rurales.nu.28.fol. 9
Liber rationũ adminiſtratoris rei alienæ, qualis eſſe, & continere debeat ne cõtra eum iurari poſsit in litem. numero 31.fol. 70
Liber rationum tam publicarum, quàm priuatarũ requirit diem, aliàs nihil valet, nec probat pro ſcribente, ſed cõtra ſcribẽtem.n.32.fol. 70
Liber rationũ, & inuentarium ſunt diuerſa, nec de uno ad aliud infertur.nu.5.fol.122
Liber rationũ tutoris, uel cuiuslibet alterius adminiſtratoris qualis eẽ debeat ne ad ĩtereſſe teneatur.n.28.fo.68
Libri rationũ tutoris, vel curatoris ſi ſint confuſi, contra eos in litẽ iuratur, idem ſi ij exactas pecunias ĩ libris nõ conſcripſerint vel in rẽ pupilli

pilli verterint.nu.13.fol. 64
Rationum librum, vel inuentarium producere obligatus tenetur ea producere in forma ſolenni & conſueta, nec alias excuſatur: quia cōtra eum in litem iuratur.numе.1.fol. 205
Libri ruſticorū non probant cōtra ciuē bona eſſe in ęſtimo rurali obnoxia, maximè vbi non ſunt rogati per notariū, uel per perſonas de publico deputatas.nu.27.fo.9
Licentia conceſſa alicui adminiſtrandi bona ad libitum, cū pacto de ſtando ſimplici dicto adminiſtratoris, p̄t reuocari, ēt ſi iutamentum interueniſſet.nu.10.fol. 239
Licentia quando requiritur, debet præcedere, & non ſubſequi, & debet eſſe expreſſa. nu.22.fol. 119
Lite cum defuncto in actionibus bonæ fidei conteſtata iuratur in litem contra hæredes, ſecus in actionib. ſtricti iuris.nu. 21.fo. 250
Litigans proprio nomine, poteſt in litem iurare, vel etiā in ſupplementum probationis.nu.1.fol. 202
Litigioſa res quando dicatur ad hoc vt alienari non poſſit. Et ſit locus pęnæ, & quid ſi lapſa ſit inſtātia.n.75. 54
Locator contra conductorem non reſtituētem rem cōductam iurat in litē, & hoc caſu, quando cōductor teneatur ad damna & intereſſe, & quādo non.nu.84.fol.56

De litera M.

Mandans emi rem, ſi eā nō recipiat, dicitur in dolo, & cōtra eū actio mandati cōtraria cōpetit.nu.1.fol. 179
Mandati actio eſt bonæ fidei, & in ea in litem iuratur.numer.1.fol. 172
Mandatarius, procurator, tutor, & ſimiles perſonæ, qui nolunt id facere, quod debēt, tenentur: & contra eos in litē iuratur.nu.2.fol. 172
Maritus an poſsit petere intereſſe dotis nō ſolutę eatenùs, quatenùs onera matrimonij excedit.nu.21.fol. 150
Maritus matrimonij onera ſuſtinens, ſi ad ſoluēdum dotem tempus concedat cum pacto, quòd pro oneribus matrimonij vel alimentis vxoris interim taliam ſoluātur ſi promiſſa nō excedūt onera matrimonij debētur, ei peti poſſunt, & pro eis in litem iurari.nu.17.fol. 149
Maritus non ſuſtinens onera matrimonij non poteſt ad dotis fructus agere, contra moroſum, vel quando ad ſoluendū dilationem conceſsit.nume.14.fol. 148

Maritus qui pactum fœneratitium ſuper intereſſe dotis fecit, non poteſt etiam verum intereſſe poſteà petere. nu. 16. fol. 148
Maritus, vel ſoror ſcienter fundum dotalem ſi alienent, ab vxore contra eos iurari potuit in litem, & an id procedat etiam contra emptores, ſcienter ab eis cunctis in caſibus à iure non permiſsis. nu. ſeptimo. fol. 146
Marito quando dicatur cōmiſſa mora in ſoluēdo dotem, Et an tunc ſi dos promiſſa fuerit in pecunia, marito intereſſe debeatur, maritus quæ ſuper intereſſe eo caſu iurare poſsit. nu. 17. fol. 149
Mater luxurioſè viuens nō poteſt præſtare conſenſum in matrimonio filię, aliàs à ſtatuto requiſitum. nu. 9. f. 119
Mater liberorum tutrix vel curatrix poteſt pro eis in litē iurare. nu. 4. fol. 203
Mater & auia debitrices, ſeu creditrices minorū, poſſunt eorum eſſe tutrices, vel curatrices: ſecus in agnatis vel cognatis. nu. 9. fol. 124
Màter, vel auia maior vigintiquinque annis infrà annum tutorem impuberi decerni non petēs, dicitur eſſe in dolo, & priuatur ſucceſsione filij, & contra eam in litem iurari poteſt. & quid ſit in dominio Mediolanenſi. nū. 27. fol. 68
Mater ſi vellet collocare filiā in matrimonium indignō, vel ſit inhoneſta, puella ab ea aufertur, & in honeſto loco reponitur, etiam ſi pater reliquiſſet ei curam filiam copulandi. nu. 33. fol. 111
Matrimonium clādeſtinum ſi ſit æquale, & inter non prohibitos contractum ceſſant pœnæ. nu. 6. fol. 105
Matrimonium cōtrahere ſine voluntate parentum nō eſt delictum de iure communi, & minus de iure canonico. nu. 9. fol. 106
Matrimonium cōtractum à diuite cū puella paupere cauſa pietatis & eleemoſinæ ſine conſenſu parentum à ſtatuto requiſito valet, & tenet, & contrahens nullā incurrit pœnam. nu. 11. f. 106
Matrimonium cū minore contrahens ſine parentum conſenſu excuſat, ſi minoris dolo circumuentus contraxit. nu. 16. fol. 107
Matrimoniū inæquale an modicus exceſſus efficiat. nu. 3. fol. 104
Matrimoniū ſi à filiofamiliàs non debet tractari ſine conſenſu patris, & matris, ſub pœna, pœna locū non habebit,

bit, qñ ab alterutro licentia fuerit obtenta. nu.27.f.109

Matrimonij nulli contractus, contrahentes excuſat, qui ſi ſimul habent copulam, à pœna illiciti coitus, dummodò ſtatim, quòd ſciuerunt matrimonium non valere, abſtineant à coitu. Idem etiã procedit in muliere, & minore maſculo, ſi ſtatim, ꝙ cognouit, pœnituit. nu.22. fol. 86

Matrimonio nullo per ignorãtiam facti contracto, ſi coitus ſequatur, non punitur, ſi ſit ſecundum naturam: ſecùs ſi ſit ſodomiticus. num. 41.fol. 95

Matrimonia clandeſtina probantur per eos, qui interuenerunt, & fuerunt participes. nu.22.fol. 108

Matrimonia facta ſine conſenſu parentum à ſtatuto requiſito an valeant. nu.21.f.108

Membrum ſi ob vulnus illatũ ſit debilitatum, vulnerator tenetur ad omnia dãna vulnerati, & eorum quorum intereſt. nu.11.fol. 220

Mendacium dicens abſque dolo, excuſatur, & contra eum in litem iurari non poteſt. nu.16.fol. 210

Mendax tutor vel curator, eſt in dolo præſumpto, & ideò contra eum poteſt in litem iurari, & ob hoc vti ſuſpectus ab adminiſtratione remoueri. nu.14.fol. 64

Mercator fugiens non ſatisfactis creditoribus ex decreto Mediolanenſi, ſi capitur, debet furca ſuſpẽdi, vel ad triremes perpetuò dãnari, niſi ſit infrà tres menſes in concordia cùm eius creditoribus. nu.63.fol. 51

Mercator fallitus non admittitur ad ceſsionem bonorum cum ſemper fuerit doloſus, & fraudator. nu.64.fol. 51

Mercator quo caſu non teneatur ſocio pro trafico non facto. nu.9.fol. 164

Mercatori ſi detur ab aliquo pecunia ad negociandum, in hoc contrahendo ſocietatem cum eo tenetur negotiari, aliàs ad intereſſe condemnatur. nu.6.fol. 163

Mercator ſi ſuum librum rationum non exhibet, poteſt contra eum in litem iurari. nu.14.fol. 240

Meretricem ducere in vxorem proficit ad remiſsionem peccatorum. nu.8.fol. 116

Meretricem minorẽ an in vxorem ducere liceat ſine eius patris conſenſu aliàs à ſtatuto requiſito. nu.7.fol. 116

Metus & dolus in dubio non præſumitur, niſi probetur. nu.13.fol. 20

Metus & dolus non reſcindũt cõtractum, niſi ſit talis, qui caderet in conſtãtem virũ, & mulierem: perſonarum tamen conditio in hoc erit inſpicienda.nu.16.fol. 20
Metus & dolus probatur con- iecturis vel indicijs propinquis: & hoc iudicis arbitrio relinquitur.nu.12.fol. 20
Metus reuerentialis ad reſcindendum contractum non ſufficit, niſi præcedant verbera, vel minæ, & probẽtur. nu.14.fol. 20
Metu reuerentiali geſta nõ obligant in foro conſcientię. nu.19.fol. 21
Metu geſta, etiam iuramento corroborata non valẽt, vel ſaltem reſcinduntur.nu.18. fol. 20
Metu proabto, ſtatur iuramento damnum paſſi, de quantitate & æſtimatione bonorum amiſſorũ.nu.17.fo.20
Miles rem ſuam ab alio poſſeſſam inuadens, quãdo à violẽtia excuſetur.n.13.f. 213.
Milites hoſpitari obligati tenẽtur eis dare ad habitandum tertiam partem domus, & nihil aliud milites habere debent.nu.24.fol. 9
Milites potiùs debẽt caſtra deſerere deficientibus ſtipendijs, quã ex alieno & rapto viuere.nu.25.fol. 9
Minæ quando faciant indiciũ contra minantem ad torturam.nu.10.fol. 287
Minor qui ſe agit pro maiore, & patrefamilias põt à muliere in virum accipi abſque minoris parentum conſenſu.nu.17.fol. 107
Minor, ſi illi nõ ſuperſint, quorum cõſenſum in matrimonio contrahẽdo ex ſtatuto adhibere debet, poteſt abſq; alicuius conſenſu pro libito matrimonium contrahere.nu.39.fol. 113
Minor vigintiquinque annis adultus tamen, delictum cõmittẽs non excuſatur, quin contra eum iurari in litem non poſsit.nu.11.fol. 213
Minoris bona quemadmodũ non poſſunt ſine decreto iudicis alienari, ita vertente dubio vtrum ſint bona minoris non poterit ſuper eis trãſigi ſine decreto iudicis. nu.50.fol. 45
Minoris eccleſiæ, ſeu ſimiliũ, ſi bona minùs ritè fuerint per eorũ adminiſtratores, & velint ea recuperare, qua libelli formula in iudicio vti debeant, ne teneãtur dominiũ rerum alienatarũ ad ſe ſpectare, probare. nu.8.fol.62
Minores vigintiquinque annorum in criminalibus teſtes idonei nõ ſunt, fallit quãdo

veritas

veritas aliter ſciri nō pōt ex natura negotij. nu.31.f.40

Minorum bona, ſi ob non ſolutum canonem, incidant, in cōmiſſum, tutores, ſeu curatores tenentur ad intereſſe. nu.22.fol. 66

Minorum bona vt vendi poſſint, quę debeant interuenire. Et quibus ſolennitatibus fieri debeat venditio. nu.2. fol. 60

Minorum puberum cōtractus ſi die feſto fiant, non confirmantur ex iuramēto, idem eſt in contractibus mulierū. nu.2.fol. 243

Mitior interpretatio in legib. & decretis ſemper fieri debet. nu.7.fol. 82

Mora dicitur delictum & contumacia. nu.20.fol. 150

Mora in non conficiendo inuentario purgari per adminiſtratores infrà breue tempus poteſt, ſi ſe adminiſtrationi non ingeſſerunt. nu. 26.fol. 128

Mora in re tradenda, quę dari debuit, dicitur dolus ſaltem in omittēdo ob quam iurari in litē poteſt, fallit ſi mora ſit ſine dolo. nu.3.f.192

Morbus interdum capitur pro dolo, & fraude, & vnde dicatur morbus. nu.5.fol.104

Mulier aliàs corrupta, nō præſumitur vim, paſſa, nec inuicta cognita, niſi vis probetur. nu.16.fol. 13

Mulier iuuenis in dubio pręſumitur rapta libidinis cauſa. ſecùs ſi ſit ſenex. n.20.f. 13

Mulier quæ iudicialiter hæredes viri ad ſoluendam dotē interpellauit, ſi ij ſine iuſta cauſa litigauerūt, vel violēter eā retinuerunt, debetur intereſſe etiā pro dote in pecunia exiſtente, & pro eo in litē iurabitur. nu.25.fo.152

Mulier, vel creditor, cui eſt facta mora in ſoluendo pecuniam an poſsit petere intereſſe, & pro eo iurare ſub prętextu, quòd ſi habuiſſet pecuniā emiſſet prędia, ex quibus percepiſſet fructus. nu. 30.fol. 154

Mulieris appellatione an veniat virgo in ſtatutis pęnalibus. nu.20.fol. 119

Mulieri luxurioſê poteſt bonis interdici. nu.11.fol. 117

Mulieri moram paſſæ debetur intereſſe damni emergētis, idē & in omnibus alijs procedit. nu.29.fol. 153

Mulieri non habenti vnde ſe alat intereſſe dotis nō ſolutæ à moroſo debitore de bonis. Et an id etiā procedat finito anno luctus. n.27.153

Mulieri quibus caſibus nō debeatur intereſſe aliquid pro dote nō ſoluta. nu.34 f.159

Mulieri ſolitę negotiari, & moram paſſæ in ſua dote, debetur intereſſe lucri ceſſantis. nu.28.fol. 153

Mulieres hæreticæ non habēt in dote priuilegia.num. 14. fol. 118

Municipia quę dicantur.num. 19.fol. 290

Mulio, vel nauta ſi res vehens amiſit ſine dolo ſuo, nō poteſt contra eum in litem iurari, ſed res teſtibus sūt probandæ.nu.12.fol. 240

De litera N.

NAutæ, caupones, ſtabularij,ſunt perſonæ de furto ſuſpectæ.nu.12.fol. 135

Negans factum ex quo debitū reſultat, ſi in eo conuictus fuerit de mendacio, ſuper quātitate & æſtimatione,et intereſſe ſtabitur iuramēto actoris ponētis.nu.6.f. 209

Negans intentionem actoris, & de mendacio conuictus, ſi modo velit confiteri, an actor poſsit in litem iurare tàm in actionibus ſtricti iuris,quàm bonę fidei concurrente difficultate probationis.num.10.fol. 209

Negans poſitiones factas ſuper facto proprio, ſi conuincatur de mēdacio, poterit per ponentem in litem iurari contra negantem ſuper dānis,expenſis,& intereſſe ponentis.nu.5.fol. 208

Negotia aliena gerētes animo depredandi,dicuntur in dolo,& contra eos in litem iuratur. Et quādo ij dicantur animo depredandi negotia geſsiſſe.nu.2.fol. 176

Negotia aliena gerens ſi non fecit inuētarium & librum rationum, dicitur in dolo, & contra eum in litem iurari poteſt.nu.3.fol. 177

Aliena negotia tractantes, tenentur de adminiſtratis librum rationū & inuentariū tenere, aliàs pōt contra eos iurari in litem, quod etiā in perſonis eccleſiaſticis procedit.num.85.fol. 57

Negotiorum geſtorū actio eſt bonæ fidei,& in ea in litem iuratur.nu.1.fol. 176

Nomen antiquum vbi eſt immutatum per nouum, in libellis nouum eſt exprimendum non antiquum, ſed ſi quid additum veteri eſt,tūc nunquam eſt exprimendū. nu.20.fol. 290

Notarius celando, vel lacerādo protocollum,dicendo ſe non eſſe rogatum, tenetur de falſo.nu.5.fol. 193

Notarius in dubio excuſatur à falſo, & potiùs præſumitur error.num.9.fol. 194

Notarius omittens diem, vel locum contractus pręſumi-

tur falſarius.nu.8.fol. 194
Notarius ſi adeò obſcurè ſcripſerit, quòd legi non poſsit, ipſe & eius heredes tenẽtur ad intereſſe partis.nu.4.fo.193
Notarius, vel teſtis ſi in nõ faciendo delinquat non põt contra eum intereſſe per iuramentũ in litem probari, ſed per legitimas probationes.fallit ut ibi.n.6.fo. 193
Notarius,vel teſtis ſi delinquat in faciendo contra eum poteſt in litẽ iurari,et an idem ſit pro culpa.nu.3.fo. 195
Notarij omittentes ſcribere in inſtrumẽtis ſolẽnitates ſubſtantiales,tenentur ad intereſſe partis.nu.7.fol. 194
Notoria ignorans præſumitur doloſus.num.43.fol. 75
Nouaria quare ſic dicta,& quo nomine antiquitus appellaretur, & à quo condita. nu. 18.fol. 289
Nouum opus poſt denuntiationem factam quando debeat deſtrui.nu.51.fol. 29
Nuntiatio noui operis facta dño extra locũ operis nullo tpe valet, nec in aliquo dominũ aſtringit: ſed ſi fiat operarijs in loco abſente dño valet.nu.52.fol. 29
Nuntiatio noui operis quãdo ſperni poſsit.nu.53.fol. 29
Nummorũ æſtimatio eſt mutabilis.nu.20.fol. 138
Nuntians nouum opus iniuſtè, vel per calumniam, an tenatur ad damna nũtiati. nu.55.fol. 30
Nuntiatio noui operis nõ põt fieri reficienti vetus ædificium.nu.54.fol. 30
Nuntiatio noui operis, quando ei, cui authore prætore fit,noceat, vt in opere perſiſtere impunè nequeat. nume.49.fol. 29
Nuntiatio noui operis per ſatiſdationem præſtitam tollitur. Et quid ſi actor replicet,hodie conſtat, hodie agatur.nu.50.fol. 29

De litera O.

OCcidens vel vulnerans animalia mea,tenetur ad expenſas curationis,& damna pro quibus in litem iuratur nu.13.fol. 221
Officialis ex fuga ſi criminaliter contra eum agatur, oritur indicium ad torturam, niſi citò & ſpontè reuertatur.num.4.fol. 200
Officialis qui ſtat in ſindicatu eſt honorandus,& eſt apertiſsimis probationibus conuincendus, aliàs pro eo præſumitur.nu.5.fol. 220
Omnis, dictio eſt vniuerſalis, cuius natura eſt non recipere aliquam fallẽtiam. num. 14.fol. 7
Onerum realium excuſatio à priuilegiatis

priuilegiatis & exemptis facta in publica neceſsitate non admittitur.nu.19.fo.8
Operæ amiſſæ, lucra ceſſantia & intereſſe probantur iuramẽto vulnerati cõtra dolo malo volnerãtẽ. nu.12.220

De litera P.

PActum de quota litis quod nam dicatur. nu.9.fol.273
Pactũ de quotalitis quando eſſe nõ dicatur.nu.10.fo.173
Pactum de ſtando iuramento partis,ſuper damnis, expenſis,& alijs valet,& eius iuramento prẽmiſſa probabuntur.nu.1.fol. 237
Vſurarium pactum dicitur, ſi maritus ſuſtinens onera matrimonij paciſcitur cum debitore dotis,quòd quid certum minimũ ſoluatur, pro quolibet centenario capitalis, & ob id dilationem ad ſoluendam dotem conceſſit,nec ex eo agi poteſt:quia taxatio vſura dicitur.num. 15.fol. 148
Parentes quando admittãtur ad probandum matrimonium nu.7.fol. 105
Ignorantia probabilis excuſat vt pœna euitetur.numer.8. fol. 105
Parentum licentia requiſita à ſtatuto in matrimonijs filiorũ cõtrahẽdis, an debeat haberi ab vtroque parente, an verò ab vno tantũm, & quomodò.nu.24.fol. 108
Pater incontinẽs tenetur pro filio ſibi inimico in caſu ſtatuti prædicti. nu.11.fo.285
Pater ſi promittat dotem filię de bonis paternis, & maternis, primum de bonis paternis ſoluenda eſt, & in ſubſidium de bonis maternis.nume.25.fol. 109
Partes facientes actum nullũ, præſumuntur actum eſſe nullum ignorare, maximè ſi fuerint expenſę. num.29. fol. 90
Participia poſita ſine verbo, non inducũt neceſsitatem. nu.31.fol. 111
Pauper non eſt teſtis omni exceptione maior, ergo non iurat in litem, fallit vt ibi. nu.17.fol. 260
Pax habita pretio & non gratis quando faciat indicium ad torturam .nu.16.fo.289
Pax pro abſente facta nõ dicitur rupta, ſi antequã ratificet abſens lędatur.nu.7.f.5
Peccator exiſtens in peccato mortali continuato non poteſt accuſare,nec iurare.nu. 16.fol. 260
Pecuniæ quando veniant mobilium legato, item omnia mobilia & venalia. nu.15. fol. 7
Periurus aliàs etiã in vna tantùm

tum cauſa, pare licet pęnitentiā egerit iterum in litē iurare non poteſt. numero 3.folo 257
Periurus in vna parte, in totū in omnibus caſibus amittit beneficium iurium permittentium facultatem iurādi. nu:4.fo. 257
Periurus ſine dolo malo, non amittit facultatem iurandi.nu.5.fol. 258
Permutatio quādo non valere dicitur.nu.3.fol. 177
Perſona certa & indiuidua malcficium committens debet ante omnia per teſtes conſtare, ne contra eam iurari poſſit in litem.nu.7.fol.244
Perſonæ,quæ ob ignorantiam iuris vel facti excuſantur,ſi faciunt actum clādeſtinum non excuſantur.nu.9.fo.35
Pignorari prohibita, ſi rapiātur per executores, robaria cōmittitur, fallit ſi id in ſubſidium fecerint,vel vt vendantur.nu.11.fol. 226
Pignore ſi creditor vtatur dicitur furtum committere. nu.2.fol. 159
Capitalis pœna dolum requirit.nu.5.fol. 222
Pœna pacti de quota litis quæ ſit.nu.12.fol. 174
Pœna ſi ex ſtatuto iudicis arbitrio ſit reſeruata, de ea tanquàm de capitali eſt iudicādum, & tūc accuſatus non poteſt per procuratorē comparere,ſed perſonaliter,etiā quòd contra eum contumacem lata fuiſſet pecuniaria tantùm ſentētia,& ipſe vellet ad defenſiones admitti. nu.13.fol. 174
Pœna ſtatuti vſu non recepti non poteſt allegari. nu. 18. fol. 13
In pœnalibus contra fiſcū in dubio eſt pronuntiandum: idem eſt cōtrà accuſatorē. nu.26.fol. 89
Portans aliquid contra prohibitionē ordinū,non premittens perquiri,ſed reſiſtēs,vel aufugiēs, grauiter punitur. num.3.fol. 207
Poſitiones,quibus non reſpondetur, ſi habitæ ſint pro cōfeſsis ex forma ſtatutorum, tamē poteſt contrariū probari per illum qui habetur pro confeſſo etiam contra latam ſententiā vigore poſitionum habitarū pro confeſsis.num.25.fol. 252
Poſitiones ſui facti veras negās, dicitur falſum committere.nume.2.fol. 206
Poſſeſsio antiquior pſumitur iuſtior, & pręfertur iuniori poſſeſsioni,quæ pręſumitur violenta,& clandeſtina.nu. 31.fol. 24
Poſſeſsio antiquior vbi nō eſt,

ille

ille obtinet, qui poſſeſsionē ſuam colorat aliquo titulo. nume.32.fol. 24

Poſſeſsio defuncti vigore ſtatuti prædicti an continuari dicatur in ſubſtituto pupillari, vulgari, vel aliàs directo, vel fideicōmiſſario vniuerſali, vt iurare poſsint. nu. 22.folio 275

Poſſeſsio ex contractu nullo trāsfertur, vbi interuenit actus facti. num.18.fol. 84

Poſſeſsio per contractū nullū, ſeu conſtitutum aut alium actum fictę traditionis poſitum in contractu nullo nō transfertur. numero 20.folio 84

Poſſeſſorium eſt duplex, ſummarium, & plenarium. nu. 35.fol. 26

Poſſeſſorium plenum quodnā ſit: & ad quem finem ordinetur: & quare ita dicatur. nume.44.fol. 28

Poſſeſſorium ſummariū, quòd nam dicatur. numero 35.folio 26

Poſſeſſor antiquior etiā ſine titulo pręfertur iuniori cū titulo in remedio c. reintegranda. iij.q.j.nu.6.fol. 19

Poſſeſſor doloſus in litē iurare contra verum dominū prohibetur, ſecùs contra tertiū. num.38.fol. 265

Poſſeſſor & detētator, ſemper eſt citandus, vbi agitur de conuincēda poſſeſsione. nu. 23.fol. 21

Poſſeſſor malæfidei rei, quàm ab eo actione bonęfidei auferri poteſt, ad quæ conueniri poſsit. nu.2.fol. 167

Malæfidei poſſeſſor dicitur dolo deſinere poſsidere ſi rem hęreditatis alienauerit, ſiue ante litē conteſtatam, ſiue poſt, & ideò contra eū in litem iuratur. nu.4.fol. 167

Bonæfidei poſſeſſor ab initio, ſi ex poſtfacto, malæfidei poſſeſſor efficiatur, ſi in poſſeſsione perſeueret dicitur prędo, & cōtra eū in litē iuratur. num.5.fol 167

Poſſeſſor tertius conuentus actione hypothecaria, pignoratitia, vel Saluiano interdicto, & condēnatus tenetur vel rē obligatā creditori reſtituere, vel illi ſoluere, quod habere debet. nu.9.fol. 159

Poſſeſſor qui timet ab aliquo ī ſua poſſeſsione moleſtari, quo remedio ſibi cauere poſſit ne moleſtetur, & hoc ibi ad praxī reducitur. n.33. 24

In iudicio poſſeſſorij ſummarij vbi inter plures agitur corā eodem iudice de adipiſcenda poſſeſsione, quid iudex agere debeat. nume. 40. folio 27

In iudicio vti poſsidetis, quis

debeat

debeat obtinere, vbi partes non probant æqualiter de poſſeſsione de præſenti, & quid item, ſi æqualiter probet.nume.30.fol. 24
Practica ad probandũ valorẽ rerum in omni eaſu & dãni quantitatem & æſtimationem.nu.17.fol. 289
Præceptum executiuum cum clauſula iuſtificatiua valet, ſed cõparente citato reſolui tur in vim ſimplicis citationis.nume.34.fol. 25
Prædo,& intruſus, non poteſt amoueri ſine citatione & cauſæ cognitione.nu.21.21
Prædo non dicitur,qui pretiũ numerauit etiam in contractu nullo.nu.15.fol. 83
Prædones poſſunt in litẽ iurare contra non reſtituentes ſibi res,quas eis dederunt in depoſitum, vel commodatũ,&c.nu.1.fol. 211
Præſumitur pro actis, & ſcriptura defuncti, niſi ius ſit tertiò quęſitũ.nu.2.fol. 206
Priuilegium conceſſum Titio, & hęredi ſuo,intelligitur tã tũm de primò hęrede, fallit vt ibi.nu.21.fol. 275
Probãdi facultas vbi facto rei ſublata eſt,poteſt contra illum iurari, & ſtatur actoris iuramento, de quãtitate rerum,& æſtimatione.numero 15.folio 36
Probandi facultatem aduerſario ſubtrahens, perdit cauſam.nume.2.fol. 206
Probatio bonæ famæ non tollit indicium ſpeciale ortum ex delicto.nu.15.fol. 136
Probatio bonæ vocis, cõditionis,& famę in genere nõ tollit ſpecialẽ probationẽ doli, & facultatem iurandi in litem.num.5.fol. 212
Probatio liquida, vbi à lege, vel ſtatuto requiritur non ſufficit iuramentum. num. 30.folio 14
Probatio per euidẽtiam facti, dicitur ſuperlatiua probatio.nume.24.fol. 262
Probatio per iuramentũ non admittitur cõtra principẽ, vel eos qui tenẽtur ex delicto alterius.nu.32.fol. 15
Probatio priuilegiata in ciuilibus,& quæ in illis probaret facit indiciũ ad torturã in criminalibus.nu.4.fol. 216
Probatio quæ fit pet rei euidẽtiam nunquàm intelligitur excluſa à lege. numero 23. folio 252
Probatio quæ fit per teſtes,vel iuramentum in litẽ, ſiue in ſupplementum probationis ſemper recipit probationẽ in contrarium, eo, ꝙ dolus, vel cõtumacia alicuius præceſſerit, & contra eum poſſet in litem iurari.

Probatio

Probatio vbi per modum cõditionis à lege vel ſtatuto requirit, tunc appellatione probationis, nũquàm venit iuramentum: ſecùs eſt in caſibus, in quibus veræ probationes haberi non poſſunt. num.34.fol. 15

Probationis difficultas ſi eſt ex malitia & dolo rei conuẽti, cõtra ipſum doloſum, probato dolo pòt in litẽ iurari, & iuramẽto actoris probari quãtitas, & æſtimatio, rerũ amiſſarũ.nu.19.fol. 37

Probationis difficultas, & odium delinquentis facit, vt admittatur probatio per iuramentum actoris.

Probationis difficultas ſi ſit etiã extra naturam rei & negotij iuramento actoris probantur res amiſſæ, damna & intereſſe.nu.11.fol. 38

Probationis difficultas licèt nõ ex natura rei ſit, ſed alia minor difficultas ſit, locus eſt ipſi iuramento, de quo in hac lege.nu.33.fol. 40

Probationes plenæ requirũtur in iudicio poſſeſſorij plenarij, & in eo ordo iudicialis ſeruatur.nu.45.fol. 28

Probationum materia eſt arbitraria.nu.8.fol. 12

Procurator dicitur eſſe in dolo ſi cui aduerſario colluſerit, & ad itereſſe cliẽtis tenetur.nu.5.fol. 172

Procurator & ſimiles perſonæ in ſuum vſum conuertẽtes bona, vel pecuniã domini, in dolo dicũtur, & ad intereſſe tenentur.nu.7.fol. 172

Procurator falſus exigens tenetur ad duplum, & de falſo, niſi dominus ratificauerit. num.6.fol. 172

Procurator fiſcalis ſi laceret informationes, non oritur iudicium contra accuſatũ, nec contra eũ poteſt in litẽ iurari, niſi conſcius fuerit. num.5.fol. 207

Procurator non poteſt in litẽ iurare, niſi habeat ſpecificũ mandatum ad ſic, & ſic iurandum.nu.5.fol. 203

Procurator, qui reuelat aduerſario ſecerta ſui clientis tenetur, de falſo, & cõtra eũ in litem iuratur.nu.3.f.172

Procurator qui non reſtituit domino, quod reſtituere tenetur, dicitur eſſe in dolo, & contra eum in litem iuratur.nume.4.fol. 172

Procurator, tutor, & ſimiles, quib. ſunt ſcripturæ, vel iura tradita, vel mãdatũ vt ea cõficiat; ſi ea nõ exhibeat, dicitur ĩ dolo licet ea amiſiſſe iuramẽto allegaret.nu.14.174

Promittens ſtare iuramẽto Titij, non tenetur ſtare iuramento eius hæredis, niſi id expreſſè

expreſsè cõuentũ ſit.n.7.239
Proœmia reſtringuntur ex deciſione.nu.32.fol 111
Prouocans ad digladiandum, q̃n teneatur pœna prouocãtis ad duellum.nu.4.fol.222
Puella ẽt corrupta,quæ,attenta eius minori ætate mulier dici non põt nõ ſubiacebit pœnis decreti requirẽtis cõſenſum parẽtis in matrimonio mulieris,ſi ſine conſenſu patris nubat.n.20.f. 108
Puella ſi ad domum viri aufugiat,& illũ oret, vt ipſam in vxorẽ accipiat, põt vir ſine cõſenſu parentũ,aliàs à ſtatuto requiſito, illã ſibi in cõiugẽ copulare.nn.12.f. 106

De litera Q.

Qvacũque dictio nihil excipit.nu.4.fol. 122
Quadriennij tẽpus cõceſſum à iure ad petendũ reſtitutionem in integrum, non currit lęſio,niſi a tempore ſciẽtiæ læſionis. nu.10.fol. 171
Quotiẽs data eſt quęrela & cõcluſum ad vtilitatem partis quęrelãtis,dicitur actio ciuilis & in ea cõſtito de crimine,poteſt in litẽ iurari ſuper rebus abreptis pretio & æſtimatione.nu.5.fol. 217

De litera R.

Rapiens mulierẽ inhoneſtã, an puniatur.nu.3.fol. 115
Rapina dicitur furtum valdè improbũ,& quomodò differat à furto, & rubaria, & è contra.num.4.fol. 223
Ratificatio donatiõis fieri nõ poteſt per hęredes donatarij.num.9.fol. 5
Ratificatio debet fieri tempore habili & eo tempore quo actus de nouo geri poſſet. num.10.fol. 5
Ratificatio non retrotrahitur in pręiudiciũ tertij.nu.8.f. 5
Receptans ignorãter bannitũ non tenetur pœna ſtatuti de receptatoribus bannitorum.nu.13.fol. 280
Reconciliatio recens non tollit effectum inimicitiæ. nu.5.fol. 287
Reductio ad arbitrium boni viri peti põt, non obſtante pacto de ſtãdo partis iuramẽto, vbi pręteditur nulliter fuiſſe iuratũ.nu.3.f. 238
Regula per exceptionem ampliatur, quando aliàs exceptio eſſet inutilis.nu.5.f. 81
Regula prędicta procedit etiã, quod dolus probaretur ex indicijs.nu.8.fo. 213
Regula,quòd credatur iuramẽto damnũ paſsi contra doloſum procedit, ẽt ſi dolus probetur per teſtes domeſticos actoris.nu.7.fol. 212
Remediũ c.reintegrãda. iij.q. j.competit non ſolùm verò poſſeſſori, ſed etiam commodata-

modatario, depoſitario, & ſimilibus, vt colono, & con ductori, & mandatario. nu. 3. fol. 18

Remediũ c. reintegrãda. iij. q. j. competit etiam pro rebus laicorum, & inter laicos. nu. 4. fol. 18

Remedium c. reintegranda. iij. q. j. competit anteriori poſſeſſori, etiam titulũ non habẽti, cõtra tertiũ titulo poſſidentẽ, & cum bona fide, etiã ſi reus ad eũ perueniſſet ſine vitio, vel ſit ſingularis ſucceſſor. nu. 5. fol. 18

Remediũ c. reintegrãda. iij. q. j. datur pro feudis & iuribus incorporalibus, & bonis ſtabilibus, & darur etiam malę fidei poſſeſſori, vel etiam illi qui cecidit à poſſeſsione ex contractu conditionali, vel aliàs imperfecto: ſecus ſi eius culpa, vel negligentia ceciderit, fallit tamen in eccleſijs, minoribus, & abſentibus. nu. 7. fol. 19

Remedium c. reintegrãda. iij. q. j. pōt in termino 30. annorum intentari, & interim nō dicitur actor negligens. nu. 8. fol. 19

Remedium capit. reintegranda. iij. quæſtion. j. datur contra titulo poſsidentem. nu. 46. fol. 28

Remedium cap. reintegranda. iij. q. j. pinguiùs ſuccurrit, quàm interdictũ, vnde vi. num. 37. fol. 16

Requiſita ad hoc, vt diſpoſitio præſentis legis locũ habet num. 9. fol. 12

Rerum appellatione quę veniant. nu. 40. fol. 42

Reſtitutio in integrũ per viã gratiæ à principe conceſſa condẽnato, non trahitur ad bona medio tẽpore alienata: ſecus ſi facta fuerit per viã iuſtitiæ condẽnato pro aſſerto delicto nō prętextu alterius iuris. nu. 5. fol 4

Regi vel principi aliquid contra eius ſubditum aſſerenti an ſit credendũ ſine iuramento. num. 9. fol. 246

Robaria, & rapina, ſiue vis quã do cõmittt dicatur. n. 5. 224

Robaria ſeu rapina probata, ſtatur iuramento, damnũ paſſ ſuper rebus raptis. nu. 8. fol. 225

De robaria qui teneantur in dominio Medoilani. nume. 10. fol. 226

Ruſticus errans in iure naturali non excuſatur, & quid ſi erret in iure poſitiuo. num. 11. fol. 147

Ruſticus excuſatur à dolo prę ſumpto, niſi eſſet in iure naturali, vel niſi ſit ſagax, vel in loco inſigi habitaret, vbi periti eſſent. nu. 8. fo. 146

De

De litera S.

Scripturæ meæ ſi ab aliquo comburantur, vel lacerētur ſtatur meo iuramēto ſuper tenore, valore. & iure earū cōtra cōburentem vel lacerantem.nu.2.fol. 227

Lacerās ſcripturas alienas quādo nō teneatur ad id, quod in litem contra eum iuratū fuerit.nume.4.fol. 207

Pro ſcripturis quibuſcunque non exhibitis, vel non reſtitutis iurari poteſt in litem veritatis, nō aūt affectionis, niſi continerēt ea in quibus caderet affectio.nu.4 f. 303

Seculures ſtatuētes aliquid cō tra libertatē eccleſię vel eccleſiaſticarum perſonarū, & eorū bona, ſunt excommunicati.nu.7.fol. 234

Sententia lata per dolū iudicis nunquam tranſit in rem iudicatam.nu.9.fol. 82

Sentētia principis vel Senatus in vna cauſa facit ius quò ad omnes.num.31.fol. 10

Sentētiæ principis vel Senatus ſiue ſint diffinitiuę ſiue interlocutorię, habent vim generalis legis.nu.42.fol. 44

Sentētia, qua dicitur, cōdēno ſi probabitur, vel ſi actor iurabit, an valeat.nu.1.f. 276

Sequeſtratio poſſeſsionis quando a iudice fieri debeat pluribus poſsidere prętēdētib. & an tūc poſſit ſummariè inquirere de partiū poſſeſſione, & ſententiam de plana ferre.nu.28.fol. 23

Socius criminis nō admittitur in teſtem, niſi in ſubſidium, vbi aliter veritas haberi nō poteſt.nu.28.fol. 39

Socius faciendo morā in reſtituendo capitale, & intereſſe alteri ſocio tenetur ad eius intereſſe.nu.11.fol. 164

Socius occupando totā rē cōmunem, & priuando ſociū non excuſatur a crimine ob decretum mediolanēſe, quo cauetur, quòd vbi res habet originem à contractu, criminaliter procedi non poſsit. numer.12.fol. 36

Socius renuntiādo ante tēpus ſocietati abſque cauſa dicitur dolo facere, & cōmune lucrum poſtea acquiſitū eſt ſocij, damnū vero commune.nu.12.fol. 165

Socius vel cohæres occupādo partē ſocij committit vim & contra eum in litem iuratur.nu.14.fol. 165

Socius vel cohæres rem communem dolo malo amouēdo vel contractando furtū committit.nu.10.fol. 164

Socij, amici parentes, & domeſtici actoris licèt non ſint teſtes pro eo idonei, tamen ad probandum furtum, vel dolum

dolũ factũ in ędibus actoris & ad probandũ quantitatẽ erũt teſtes idonei. nu.23.39
Sodomia graue delictũ, & graviter puniendum, etſi inter coniuges committatur. nu. 42.fol. 95
Sodomia dicitur,ſiue fiat cum maſculo,ſiue cum fœmina. nume.43.fol. 96
Sodomitarum bona confiſcãtur, & ipſi fiunt infames,& teſtari non poſſunt.numer. 44.fol. 96
Solennitas publicãdi donationem non poteſt de conſenſu periurij remitti. numero 25.folio 282
Spoliatio facta cũ licẽtia,iudicis excuſatur à pœnis turbatę poſſeſsionis. nu.4.fo.236
Spoliator non tenetur ad pœnã turbatę poſſeſsionis, quãdo habebat titulũ anteriorem ab eo ſpoliatus, & ſpoliator habere prætendunt titulum.nu.5.fol. 236
Spoliator ſi aliqua colorata cauſa excuſari poteſt à dolo non tenetur.nu.6.fol. 236
Spoliatus non debet reſtitui, vbi notoriè cõſtat de nõ iure ſuo, quod in ſpiritualibus procedit,& non in prophanis.numero 29.fol. 24
Spoliatus põt incõtinenti nõn citato poſſeſſore recuperare ſuam poſſeſsionem propria authoritate: & quando dicatur incontinenti, numer. vigeſimo ſexto fol. 22
Spoliatus vel turbatus in poſſeſsione,etiã ſi ſit prædo ante omnia eſt ad eã, & ad fructus reſtituẽdus, & quid ſit de expenſis, ac damnis ob ſpolium paſsis.nu.1.fo. 234
Spolium quomodocunque factum ſit,poteſt in litem iurari per ſpoliatum, numero 3.fol. 235
Spurius nõ eſt teſtis omni exceptione maior cùm cenſeatur infamis,& idẽ eſt in baſtardo, & quid de legitimato. Et quid ſi ſit bonæ conditionis, vel religioſus, vel nobilis.num.12.fol. 259
Statutum cauens de ſoluenda gabella pro contractu intelligitur de valido & efficac. num.48.fol. 97
Statutum de continuãda poſſeſsione defuncti in hæredẽ quomodò intelligatur. nu. 39.fol. 265
Statutũ de cõpromiſsis inter coniunctos faciẽdis de qualibet eorũ quæſtione, habet locum non ſolùm in principali,ſed etiam in emergentibus & connexis.nu 46.f. 44
Statutum de non exportandis bladis nõ ligat clericos pro bladis bonorũ eccleſiaſticorum, nec forenſes ignorantes.

tes.

tes.num.79.fol. 55
Statutum de vi loquēs, intelligitur de vi doloſa, vel cū armis, non de vi verbali, & colorata.nu.35.fol. 111
Statutum faciens mentionem de iure an intelligatur de iure communi, vel ſtatutario. num.11.fol. 126
Statutum in venditione, habet locum etiam in locatione. numer.82.folio 56
Statutum loquens de tutoribus vel curatoribus an extēdatur ad tutrices, vel curatrices.nu.8.fol. 124
Statutum loquens de robaria quómodò ſit intelligendū. num.6.fol. 204
Statutum loquens de bannito non habet locum in bannita.num.19.fol. 281
Statutum loquēs in vxore an cēſeatur etiam loqui in marito, & econtrà.nu.3.fo.145
Satutum pœnale loquens in muliere, an habeat locum in virgine. numer. decimooctauo.fol. 107
Statutum puniēs venditorem cenſetur punire etiā emptorem, & econtrà, vbi eſt eadē ratio.nume. ſeptuageſimooctauo.fol. 55
Statutum, quòd credatur ipramento viduæ, non haberet locum in nupta.numer.33. folio 355
Statutum, quòd credatur iuramento alicuius, intelligitur ſemper in ſubſidiū & in defectum probationum. numero 26.folio 252
Statutum, quòd de damno dato ſtetur iuramēto dānum paſsi quomodò ſit intelligēdum.nu.4.fol. 244
Satutum, quod ſi furtū factū fuerit, & neſcitur à quo, cōmunitas tenetur ad emendationem damni, quomodò intelligatur.nume.quinto.folio 244
Statutum, ꝙ deciſa nō veniāt in compromiſſum, quomodò intelligatur nu.29.f.263
Statutum, quòd poſſeſsio defuncti continuetur in hęredem, non intelligitur procedere, vbi aliud ſtatutū prohibet dictā cōtinuationem fieri.nu.42.fol. 27
Statutum, quòd ſtetur iuramē to hæredis, intelligitur de habili, & capaci, vero & perpetuo.nume.23.fol. 276
Statutum ꝙ poſſeſsio defuncti continuetur in hęredē, non habet locum quando poſſeſſio defuncti medio tempore fuiſſet occupata.nu.4.fo. 4.& nu.10.& 13.fol. 6
Statutū ꝙ pro aliquibus delictis pater teneatur pro filio, vel alius pro alio quomodò intelligatur.nu.10.fol. 288

Statutum, quòd pro dote mulieri nō ſoluta debeatur intereſſe nō valet, & ſtatuētes ſunt excōmunicati, & eius vigore agi non poteſt: & cōtrarium affirmātes ſunt hęretici, & an aliquo caſu valeat. nume. 32. fol. 154

Statutum, ꝙ rapiens mulierem honeſtam, vel virginē capite puniatur, nō habet locū in eo, qui eas cognouit carnaliter, ſed de loco ad locū nō aſportauit. nu. 12. fol. 12

Statutū requirens in matrimonijs minorū conſenſum parentum interuenire, nō habet locum, quādo matrimonia eſſent ipſi minoribus vtilia. nu. 13. fol. 106

Statutum ſi requirat in matrimonijs minorū deficientibus parentibus agnatorum conſenſum, an vnū tantùm agnatū conſentire ſufficiat. num. 40. fol. 110

Statutū vel conſuetudo, quòd credatur ſcripturæ mercatoris pro ſe non valet, niſi in modicis. nu. 10. fol. 246

Statutum vel decertum, quod credatur iuramento ſolius officialis, vel damnum paſſi non valent, vt ex eo probari poſsit delictum, vel perſona delinquens niſi in modicis. num. 8 fol. 245

Statutū vel lex, quòd credatur iuramento alicuius, intelligitur, accedēte conſenſu iudicis. nu. 21. fol. 261

Si ſtatutū vel lex dictet, quòd iudex liberè inquirat & puniat, prout ſibi videbitur, & placuerit, intelligitur tamē ſecundum regulas iuris cōmunis. nu. 6. fol. 201

Statutum vel lex requirens certam ſolennitatē ad aliquē effectum, non habet locum in foro conſcientiæ, ſi actus fiat ſine illa ſolēnitate, & ipſe actus effectui non conueniat. nu. 62. fol. 101

Statutum vel legem intentās, debet capitulare, & probare qualitates omnes ſtatuti, vel legis, aliàs ſuccūbit. nu. 2. fol. 114

Statutū volens donationes nō valere, niſi in earū actu iuretur eas eſſe veras &c. Quomodò intelligātur, & iurari debeat. nu. 23. fol. 282

Statutum volens poſſeſsionē defuncti continuari in hęredem, an procedat in hęrede hæredis. nu. 20. fo. 275

Statuto cauente latinè eſſe loquendum, tamen familiarū nomen poteſt vulgari lingua in actis, vel inſtrumentis ſcribi. nu. 6. fol. 278

Statuto diſponente, ꝙ vir lucretur dimidiū dotis, vxoris prædefunctæ, viri pater

qui

qui onera matrimonij ſuſtinuit, tale lucrum acquirit, licèt de patre in ſtatuto nulla fiat mentio. nu.6.fol. 146
Statuto diſponēte, quòd vir lucretur dimidiū dotis, vxoris prædefunctæ, vbi pater qui onera matrimonij, ſuſtinuit, tale lucrum acquirit, licèt de patre in ſtatuto nulla fiat mentio. nu.6.fol. 246
Statuto diſponente, quòd credatur iuramento hominis honeſtæ vitæ, priùs per teſtes honeſta vita eſt probanda. nu.3.fol. 277
Statuto ſtante, quòd quādo intereſſe debetur de iure canonico poſſit ſuper eo iurari, iuramētum non poteſt præſtari, niſi priùs aliter, quam per iuramentum probetur, qùod intereſſe debeatur de iure canonico. nu.16.f.281
Statuta in ciuitate, & villis nō publicata nō ligant niſi diutiùs fuerint obſeruata. nu. 12.fol. 280
Satuta diſponentia credi iuramento damnum paſſi, an habeant locum in muliere. nu.18.fol. 281
Statuta & leges punictia rapiētes mulieres, intelliguntur de rapientibus cauſa libidinis: ſecùs ſi ob aliā cauſam rapiant nu.19.fol. 13
Statuta loquentia de dāno an procedant in furto, & econuersò. nu.43.fol. 267
Statuta quæ ſunt contra libertatem eccleſiaſticam, vel diſponunt ſuper rebus eccleſiæ, non valent. nu.8.fo.236
Statuta ſeu leges de occupantibus, rapientibus, vel præſumentibus loquentia, intelliguntur ſi id dolo malo faciant vel ſaltem lata culpa. nu.25.fol. 13
Statuta vbi volunt iurari per plura verba, non ſufficit iurari per aliqua ex ipſis verbis niſi omnia exprimantur. nu.22.fol. 281
Statutum volens certum dari terminum debitori ad ſoluendum in pecunia numerata, nec poſſe dari in ſolutum bona an habeat locum contra hæredem debitoris cum beneficio legis & inuētarij, vel contra ſingularem ſucceſſorem. nu.15.fol. 160
Statuta volentia credi debere iuramento damnum paſſi vſque ad certam ſummam, ſi fuerint plures dāmnum dantes nō poterit iurari niſi vſque ad dictam ſummā, & abinde ſuprà debebit probari aliter, quàm per iuramentum. nu.20.fol. 281
Statuta volētia credi alicuius iuramento procedunt in iudicijs ſummarijs tantùm: & talia

talia ĩ iudiciò ordinario nō poſſunt allegari.nu.9.f.179
Succeſſor in beneficio eccleſiaſtico pôt in litē iurare, & in ſupplemētum probationis, tàm cōtra extraneos, quàm contra alios.nu.1.fol. 203
Succeſſor ſingularis, vbi ſit veriſimiliter iformatus an pòterit iurare, prout poterat anteceſſor.nu.6.fol. 197
Succumbens tam in ſententia diffinitiua, quàm interlocutoria debet in expenſis condemnari.nu.7.fol. 211
Super maiori quantitate, & pretio rerum furto ſubtractarum ſtatur iuramēto actoris.num.7.fol. 209
Suſpectus viſus noćte ire ad loca ſuſpecta, vel inde reuerti habet indiciū contra ſe etiā ad torturam.nu.14.fol.287
Sylua cædua cōis, ſi ab uno ex ſocijs incidatur, ille nón poteſt accuſari nec puniri de turbatá poſſeſsióne, ſecùs ſi illam occupet.nu.45.fo. 96

De litera T.

TArdans ad inſtituendā accuſationem, an in litem iurare poſsit.nu.11.fol. 279
Tarditas arguit dolum.num. 27.fol. 129
Taxæ æquorum dicuntur onera patrimonialia, & realia rebus impoſita, quę loco hoſpitationis militum ſuccedunt.nume.22.fol. 9
Taxæ ſalis dicuntur onerà perſonalia.nu.26.fol. 9
Tempus conceſſum à iure vel ſtatuto ad appellādum, vel dicendum de nullitate, curtit tantùm à tempore ſcientiæ etiam ſi ſtatutum aliud diceret.num.9.fol. 171
Tempus quodnam inſpiciatur in quolibet iuramento in litem.nu.4.fol. 284
Termini agrorum, qui dicantur.num.3.fol. 232
Terminos confinium amouēs cauſa occupādorum finiū, quomodò puniatur, & qđ ſi ob aliud eos furatus ſit.num.2.fol. 232
Teſtari aliquem prohibēs pœna extraordinaria punitur & contra eum in litem iuratur.num.1.fol. 231
Teſtator per quæ verba videatur dare licentiam legatario vel fideicommiſſario, rē propria authoritate accipere.num.29.fol. 14
Teſtis accipiens pecuniam, vt dicat veritatem, tenetur pœna falſi.nu.15.fol. 13
Teſtes de vniuerſitate an & quando admittantur, pro vniuerſitate.nu.26.fol. 39
Teſtis interrogatus, ſi attineat parti, ſi falſum dixit extraordinaria pœna plećtitur, num.13.fol. 230

Teſtis vnus de viſu omni exceptione maior in delictis facit indiciũ ad inquirẽdum, & torquendum.nu.2.f. 286
Teſtes aliàs infames admittuntur ad probandum actum in proſtibulo,quãdo alij teſtes veriſimiliter haberi nõ poſſunt.num.27.fol. 39
Teſtes aliàs inhabiles admittũtur vbi ex natura rei & negotij veritas aliter haberi non poteſt.nu.22.fol. 38
Teſtes aliàs inhabiles non admittuntur,vbi alij teſtes idonei in potentia & habitu interuenire potuiſſet, licèt ex accidenti non interfuerint. num.32.fol. 40
Teſtes debẽt interrogari à iudice, de cauſis ſcientiæ, & rationibus eorum teſtiũ. num.20.fol. 261
Teſtes deponẽtes de actu nocturno, an & quando probent.nu.17.fol. 273
Teſtes domeſtici admittũtur, & præferuntur alijs ad probandum acta in domo. nu. 24.fol. 39
Teſtis falſum deponẽs ſinè iuramento vtrum puniatur de falſo.nu.10.fol. 229
Teſtes infames, & aliàs inhabiles admittuntur cum tortura.num.29.fol. 40
Timens in perſona vel in bonis moleſtari, vel offendi, põt officium iudicis implorare, vt inhibeat per præcepta pœnalia,ne vis fiat, & ad ſatiſdandum de non offendẽdo ipſum timentem, ſi iuret de ipſo timore.nu.37.fol. 26
Timens offendi obtinere debet licentiam deferendi arma,& conducendi ſecũ homines armatos pro ſua defenſione.nũ.38.fol. 26
Titulus ad exhibendum, & titulus de edendo,vter ſit ſuperuacuus,& correctus.nu. 5.fol. 183
Titulus excuſata clandeſtinitate præſumpta & à mala fide.nu.29.fol. 255
Turbans aliquem in poſſeſsione quo caſu criminaliter nõ teneatur ex ſtututo Mediolanenſi.nu.17.fol. 84
Tutor ac carator tenetur pro minore facere quod diligẽs paterfamiliàs faceret, alioquin tenetur de ſuo & dare operam debet ut minor in ſciẽtia,vel artificio inſtruatur.nu.24.fol. 66
Tutor datiuus quã inquiſitione à iudice dari debeat. nu. 12.fol. 126
Tutor negligens redimere bona minoris tenetur ad intereſſe.num.19.fol. 66
Tutor pecuniam pupillarem in negotio non conſueto ponere non debet, aliàs te-

netur ad omne damnum, & cum ſoluendo exiſtentibus actus pupillares agere debet, alioquin cõtra eũ in litẽ iuratur.nu.18.fol. 66

Tutor ſcienter indebitum ſoluens eſt in dolo, & contra eum in litem iuratur. Idem ſi deferat iuramentum aduerſario cùm habeat probationes.nu.25. fol. 67

Tutores vel adminiſtratores qui tenentur inuentarium, & librum rationum facere, non excuſantur ſi dicant ſe ſemel reddidiſſe rationes producẽdo inſtrumentũ eorum liberationis,quominùs iterũ ea edant, ẽt ſi dicãt ea eſſe apud factores, qui ipſa non exhibent.nu.35.fo. 72

Tutor, & curator minores indefenſos relinquere non debet, ſed pro eis comparere tenetur,aliàs ad intereſſe tenetur.nu.20.fol. 66

Tutor,& curator,quemadmodum bona ſua prudenter locat,idem debet facere de bonis minoris, nec excuſatur, dicens ſe pro minoribus id facere nõ potuiſſe, ſi pro ſe fecit, & contra eum in litẽ iuratur.nu.15.fol. 64

Tutor vel curator ſine ſolennitatibus requiſitis bona minorum alienans dicitur eſſe in dolo,& contra eum poterit in litẽ iurari,& etiã extra ordinem puniri: idẽ erit & contra prælatum bona eccleſiæ ſine iuſta cauſa, & ſolennitate requiſita locantẽ, vel alienantem.nu.3.fol.60

Tutor,vel tutrix,qui ſcit ſe tutela priuatum, debet ab adminiſtratione abſtinere, aliàs contra eum in litem iuratur.nu.10.fol. 63

Tutor, vel curator immiſcens cum ſuis, redditus bonorũ pupilli dicitur in culpa, & contra eum in litem iurari poterit:idem ſi in proprios vſus conuertit,vel dilapidauit.num.12.fol. 64

Tutor vel curator quando teneatur appellare a ſnĩa contra minores lata.nu.21.f.66

Tutor vel curator negligẽs tenetur minoribus ad damna & intereſſe ob eius negligentiam paſſa.nu.16.fol. 54

Tutor, vel curator qui nomina debitorum nõ exegerit, & facti ſint non ſoluendo, vel exacta non poſuerit ad honeſtum lucrũ, vel in emptionẽ prędiorũ tenetur de ſuo minori ſatisfacere de eo qd veriſimiliter lucrari potuiſſet.fallit ut ibi. n.17. 65

Tutor,vel curator non conficiens inuentarium, & librũ rationũ, quibus caſibus excuſetur.num.2.fol. 121

Tutor,

Tutor, vel curator, cui relinquitur liberatio à reddendis rationibus, ſi non adminiſtrat tutelam ac curam, cadunt ab ipſo liberationis legato.num.3.fol. 121

Tutor, vel curator conuentionē de ſtādo iuramento partis, facere nō pt.nu.5.fo.238

Tutor, uel curator bona immobilia minorum alienare non poteſt: vel ſuper eis trāſigere, niſi ex iuſta cauſa, & decreto iudicis, quæ iuſta cauſa debet apparere inſtrumentum cum perquiſitione iudicis.nu.1.fol. 60

Tutor, vel curator ſcribens in libro rationū tantùm data, & non accepta, dicitur eſſe in dolo, & ideò contra eum in litē iuratur.nu.13.fol. 64

Tutor, vel curator, cui eſt relicta liberatio à reddenda ratione, & à confectione inuētarij tenetur de dolo in faciendo commiſſo, & pro eo poteſt contra ipſos in litem iurari.num.1.fol. 121

Tutor vel ſindicus non informatus in litem iurare non poteſt.nu.6.fol. 203

Tutores, & alij adminiſtratores excuſantur, ſi ex iuſta aliqua cauſa inuentarium, & librum rationum non confecerint, quod proſequere. vt ibi.num.37.fol. 72

Tutores excuſantur à non cōfectione inuentarij, vbi tantùm in ea expendiſſent, quod valerent bona.nu.19. f. 127

Tutores inuentarium vel librum rationum ob ignorātiam facti non conficiētes, excuſantur à dolo, & à lata culpa.nu.51.fol. 78

Tutores non exhibentes inuētarium, & librum rationū, & reliqua non reſtituentes tenentur, & contra eos in litem iuratur.nu.28.fol. 129

Tutores nō tenentur pro his, quæ egerunt ante confectionem inuentarij, ſi ea inuentarium neceſſariò præcedere debebant.nu.23.fol. 128

Tutores prohibiti à teſtatore conficere inuentarium, tenē tur tamen conficere librum rationum, aliàs contra eos in litē iuratur.nu.33.fol. 70

Tutores, qui ob morbū nō fecerunt inuentariū, vel librū rationū, excuſantur, idē de curatoribus eſt.nu.16. 127

Tutores ſi in inuētario nō poſuerūt res, quæ erāt occultæ excuſantur.nu.17.fol. 127

De litera V.

VAcante beneficio per mortē, vel renunciationē, bona & fructus debent reſeruari ſucceſſori, aliàs contra vſurpantem in litē iurari poteſt.nu.2.fol. 203

Valiſia ſi non fuit conſignata hoſpiti, viator contra eum non poteſt in litem iurare. Idem ſi habuit claues came ræ.nu.10.fol. 134
Valor communis rei dicitur il le, pro quo in foro publico communiter venditur,& non alibi.nu.68.fol. 52
Valor rerum in quibus dicatur commiſſa falſitas quãdo iu ramento probari nequeat. nu.4.fol. 227
Variatio & mendacium quan do faciãt ſolam ſuſpitionẽ, & quando indicium etiam ad torturam.nu.11.fol.288
Vbi is qui tenetur ad factũ cõ tumax eſt, contra eum in li tem iuratur, vbi actor hoc maluerit.nu.5.fol. 206
Vendens rem duobus inſoli dũm diuerſis contractibus tenetur pœna falſi, & cõtra eum iurari poteſt in litem, fallit vt ibi.nu.60.fol. 50
Vendens ſcienter pecus, vel e quum vitioſum,tenetur em ptorem ignoranti ad omnę intereſſe intrinſecum,& ex trinſecũ, quod emptoris iu ramẽto probatur. n.29.141
Venditor omni iure agere po teſt ad intereſſe contra em ptorem qui percepit fructus rei emptæ, & fuit in mora ſoluendi pretium, quòd in tereſſe eius iuramento proba batur.nu.77.fol. 54
Vẽditor per conſtitutum non liberatur ab actione perſo nali ex empto, quãdo tenea tur tradere emptori realem poſſeſsionem. nu.55.fol.48
Venditor,qui dolo ſuo faculta te rei tradendæ non habet, tenetur ad omnia dãna, ex penſas, & intereſſe captiuis, quę eius iuramento proba buntur.nu.59.fol. 50
Venditor qui habet facultatẽ tradendi rem, poteſt cogi præcisè manu militari, & per mulctas ad tradendum poſſeſ.realem rei vẽditę em ptori,nec pręſtando intereſ ſe liberatur.nu.54.fol. 48
Venditor ſi non tradit poſſeſ. rei venditæ, quia ſine eius culpa eius tradendę faculta tem nõ habet,ad quæ tenea tur emptori.nu.66.fol. 51
Venditor ſi teneatur præcisè ad traditionem rei, & eam non tradat,poterit iuramẽ to venditoris probari eius damna,expenſæ & intereſſe etiam ſingulare, rei preciũ excedens.nu.58.fol. 49
Verbum arripere, & inuadere, ſonat in malam partem.nu me.10.fol. 12
Verbũ licere, denotat arbitriũ boni viri legibus regulatũ, ſicut verbũ placet.n.17.241
Verbum, liberè, excludit om-

nem alterius conſenſum & licentiam.nu.28.fol. 14
Verbum probatio,accipitur ſecũdum ſubiectam materiã, & in dubio intelligitur de plena,ſicut ſcripturæ appellatione intelligitur, de publica.nu.33.fol. 15
Verbum occupare,denotat dolum malum occupantis, ſicut rapere,arripere,& inuadere.nu.21.fol. 13
Verbum ſi quis præſumpſerit puniatur tali pęna,denotat dolum malum.nu.22.fo.13
Verbũ,periurare, denotat dolum malum.nu.23.fol. 13
Verbum falſificari,ſiue falſum facere, denotat ſolùm vbi ſit dolo malo. nu.24.fol.13
Verbũ,ſubtrahere, denotat dolum malum, vel ſaltem latã culpam.nu.26.fol. 14
Verba debent intelligi, vt euitetur mala grammatica.nu. 36.fol. 93
Verba in medio poſita interpretantur ex pręcedentibus & ſequentibus. nu.37.fo.94
Veriſimilitudo etiam in furto attenditur,& qualitas perſonę de furto conquerentis attenditur.nu.16.fol. 136
Veritatem aliter haberi nõ poſſe aſſerens, debet probare. nu.7.fol. 12
Veritatẽ aliter haberi non poſſe, niſi à teſtibus,aliàs inhabilibus aſſerenti,huiuſce incumbit probatio: aliàs non admittuntur, fallit in caſu huius legis.nu.34.fol. 41
Via rupta, poteſt per fundum vicinum iri, vel contra eũtem iurare poteſt in litem. nu.35.fol. 264
Viator ſi ſit homo probus, & caupo malæ famæ de modica ſumma ſibi derobata, vtrũ iurare poſsit, & ſibi credatur, licèt cauponi nihil oſtenderit, vel conſignauerit:& an hoc caſu contra familiares cauponis procedatur ad torturam.nu.11.fol. 123.& nu.14.fol. 136
Vicinus vel habens notam domũ habet indiciũ contra ſe de furto commiſſo, adeò ꝙ poſsit torqueri.Fallit in vicino bonę famę.nu.12.f. 288
Vicini, amici, ac extranei poſſunt expellere & percutere cũ moderamine inculpatæ tutelę volentẽ me expellere de poſſeſsione mea, vel me offendere.nu.39.fol. 26
Vidua mater, an nuptijs filiæ minoris conſentire poſsit, & quid ſi tranſierit ad ſecũdas nuptias.nu.26. 109
Vidua minor poteſt ſine conſenſu parentum aliàs à ſtatuto requiſito, nubere. nu. 15.fol. 107
Vidua põt nubere impunè ſine

ne cōſenſu agnatorū aliàs à ſtatuto requiſito . nu.6.116
Viduę meretrices non gaudēt priuilegijs viduarum.num. 10.fol. 117
Violētia expulſiua cadit in rebus ſoli,& quęnā pro ea cōpetant remedia.nu.2.fol.18
Violētia inquietatiua quæ ſit, & quòd interdum pro ea competat.nu.48.fol. 29
Violentia oblatiua in reb. mobilibus locum habet, & pro ea competit actio vi bonorum raptorum, & remediū c.reintegranda.iij.q.j.num. 10.fol. 20
Pro violentia compulſiua cōpetit actio,quod metus cauſa,aliquando directa aliquādo vtilis.nu.11.fol. 20
Violētia quælibet probata, res amiſſæ,vel occupatæ, tā reſpectu quantitatis, quā æſtimationis,probātur ſolo iuramento,violentiā paſsi cōtra violentum . nu.1.fol.33
Violentia turbatiua quādo dicatur cōmitti, & quæ remedia pro ea cōpetant: & quis in ea pręferatur. nu.20.f.21
Violētiarum quinque ſpecies. nu.1.fol. 18
Violētus raptor etiam dicitur is,qui cum armis iuit & paratus erat vim inferre,ſi reſiſtentem inueniſſet,licèt nulla interuenerit violētia quātùm ad hoc vt quantitas & valor verū cōtra eū probari poſsit iuramēto . nu.2.f.33
Virgo deflorata poterit in litē iurare contra ſtupratorem in eo,quòd illi debet pro dote plus dari propter virginitatem perditā. nu.1.fo.204
Virginem deflorās dicitur furtum virginitatis committere,& ideò contra eum tanquam contra furem in litē iuratur.nu.4.fol. 205
Virginem vi,vel ſeductione etiam acquieſcentem deflorans , illam in vxorem accipere tenetur,vel maiorem illi dotem tradere , quàm expoſcat qualitas virginis defloratæ.nu.5.fol. 205
Virginibus etiam viriponentibus in matrimonijs contrahendis magis iura fauent, quàm mulieribus corruptis, & viduis.nu.19.fol. 108
Vis in interdicto vnde vi , debet plenè probari.nu.35.16
Vis mulieri inferri dicitur,quò ad hoc vt pœna ſtatuti puniatur quando per auri munera , mulierem ad conſentiendum ſtupro inducit.nu me.14.fol. 12
Secundus vir cum vxore, quibus ab hæredibus primi facta eſt mora in ſoluēdo dotem,poterit cōtra debitores dotis moroſos intereſſe petere,

cere, & contra eos in litem iurare.nu.26.fol. 152
Vniuerſitas non tenetur de dãno dato, nec contra ea iurari poteſt, niſi homines ad ſonũ campanę congregati danum dederint. nu.9.fo.270
Vtenſilia quando veniant in obligatione bonorum. nu. 29.fol. 9
Vtilitas quæ prouenit ex delicto imputato ſoli contra eũ facit indicium ad torturam alijs concurrentibus. nu.9. fol. 288
Vulnerator tenetur ad expenſas curationis vulnerati, & ad æſtimationem operarũ amiſſarum, & ad omne dãnum emergẽs. nu.10.f.219
Vulneratus moriturus, vel eius hęres pro intereſſe animæ poteſt in litem iurare cõtra vulnerantem. nu.3.fol.219
Vſufructuarius omnium bonorũ tenetur bonum inuentarium conficere, aliâs contra eum in litem iuratur. nume.7.fol. 190
Vſufructuarius quilibet etiam locuplex tenetur fideiubere de vtendo & fruendo arbitrio boni viri, & de reſtituendo bona finito vſufructu, nec id à teſtatore remitti poteſt. nu.8.fol. 190
Vſurarius eſt infamis, nec eſt teſtis omni exceptione maior. nu.15.fol. 260
Vxori an pro dote non ſoluta debeatur intereſſe. Et quando, & an pro eo poſsit contra hæredes viri in litem iurare. nu.22.fol. 150

FINIS.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z
AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL
MM NN OO PP QQ RR.

Omnes ſunt quaterniones.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE